AUTOAREA ROMANULUI **PASĂREA SPIN**

COLLEEN McCULLOUGH

ANTONIU ȘI CLEOPATRA

Cuprins

COLLEEN McCULLOUGH

ANTONIU ŞI CLEOPATRA

Traducere şi note: ANCA IRINA IONESCU
Titlul original: ANTONY AND CLEOPATRA, 2008

Pentru neuitatul Anthony Cheetham,
cu afecţiune şi profund respect

Partea I

Antonius în Orient

41 î. Hr. – 40 î. Hr.

1

Quintus Dellius nu era ceea ce s-ar putea numi războinic şi nici luptător pe câmpul de bătălie. Ori de câte ori avea posibilitatea, se concentra asupra lucrurilor pe care le făcea cel mai bine, şi anume să le dea sfaturi superiorilor lui cu atâta subtilitate şi delicateţe, încât aceştia ajungeau să creadă că ideile le aparţineau chiar lor.

Astfel că după Philippi[1], conflict în timpul căruia nici nu se distinsese în mod deosebit, dar nici nu-şi supărase comandanţii, Dellius decise să-şi pună serviciile sale modeste în slujba lui Marc Antoniu şi să pornească spre răsărit.

Nu putea să opteze pentru Roma, îşi spunea Dellius; aceasta fierbea în permanenţă din cauza conflictelor şi a încleştărilor dintre cei care erau decişi să ţină oraşul sub control – o, nu, hai să fim cinstiţi, Quintus Dellius! – să domnească la Roma. Odată cu asasinarea lui Cezar de către Brutus, Cassius şi ceilalţi, toată lumea presupunea că vărul apropiat al lui Cezar, Marc Antoniu, îi va moşteni numele, averea şi milioanele de supuşi. Dar ce făcuse Cezar? Lăsase totul prin testament nepotului său în vârstă de optsprezece ani, Gaius Octavianus! Nici măcar nu pomenise numele lui Marc Antoniu în acel document, o lovitură de pe urma căreia acesta nu-şi mai revenise niciodată, atât de sigur fusese că urma să încalţe cizmele înalte şi roşii ale lui Cezar! Şi, aşa cum era tipic pentru Antoniu, nu-şi făcuse niciun plan de rezervă. La început, tinerelul căruia toată lumea îi spunea acum Octavian, nu-i dăduse niciun fel de bătaie de cap; Antoniu era un bărbat în floarea vârstei, general vestit, susţinut de o facţiune însemnată în Senat, în timp ce Octavian era un adolescent bolnăvicios, uşor de strivit ca un gândac. Numai că treburile nu merseseră mai departe chiar aşa şi acum Antoniu nu mai ştia ce să facă cu acest băiat puternic, cu chipul blând, care demonstra că ştie să gândească cu înţelepciunea unui bătrân de şaptezeci de ani. Cei mai mulţi dintre romani bănuiau că Antoniu, cunoscut pentru firea sa cheltuitoare şi având o nevoie disperată de averea lui Cezar pentru a-şi plăti datoriile, participase şi el la complotul pus la cale pentru înlăturarea lui Cezar şi comportamentul lui după înfăptuirea asasinatului confirmase acest lucru. Nu făcuse nicio încercare de a-i pedepsi pe ucigaşi; mai degrabă invers, le acordase întreaga protecţie a legii. Dar Octavian, care fusese extrem de ataşat de Cezar, subminase treptat autoritatea lui Antoniu şi îl obligase să-i exileze. Cum făcuse acest lucru? Atrăgând o mare parte din legiunile lui Antoniu pentru propria sa cauză, câştigând de partea sa populaţia Romei şi subtilizând cu atâta îndemânare cei treizeci de mii de talanţi din trezoreria de război a lui Cezar, că nici măcar Antoniu nu reuşise să demonstreze că el este hoţul. Şi din momentul în care Octavian a

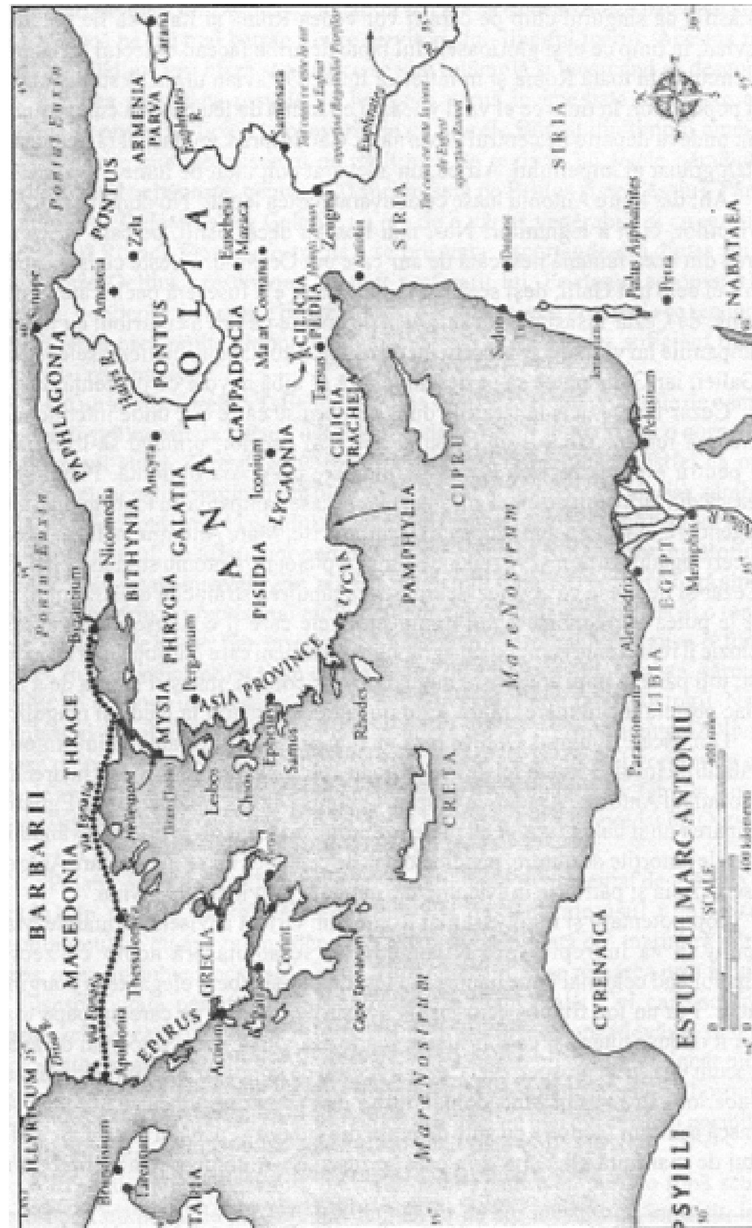
făcut rost de bani şi soldaţi, Antoniu nu a mai avut altă opţiune decât să-l recunoască egalul său şi să accepte să împartă conducerea cu el. După aceea, Brutus şi Cassius au încercat să pună ei mâna pe putere, iar Antoniu şi Octavian, aliaţi destul de stingheriţi unul faţă de altul, îşi conduseseră legiunile în Macedonia şi se confruntaseră cu forţele lui Brutus şi Cassius la Philippi. Antoniu şi Octavian obţinuseră o victorie clară, dar aceasta nu rezolvase problema spinoasă a desemnării celui ce urma să conducă la Roma în calitate de Întâiul Bărbat, un fel de rege neîncoronat care se prefăcea că respectă iluzia conform căreia Roma ar fi fost, chipurile, o republică condusă de camera superioară, Senatul, şi de Poporul Romei: *Senatus Populusque Romanus* SPQR.

Şi, aşa cum era tipic pentru Antoniu, rătăci mai departe cu gândurile Dellius, victoria de la Philippi îl surprinsese pe Marc Antoniu fără niciun fel de plan strategic viabil, vizând îndepărtarea lui Octavian din ecuaţia puterii, pentru că Antoniu era o forţă a naturii, lubric, impulsiv, irascibil şi incapabil să gândească în perspectivă. Dispunea de un extraordinar magnetism personal, atrăgându-i pe oameni prin calităţile lui cu adevărat bărbăteşti: curaj, un fizic herculean, o reputaţie pe deplin meritată de amant cu mare succes la femei şi suficientă inteligenţă pentru a fi un excelent orator la Cameră. Oamenii aveau tendinţa de a-i trece cu vederea slăbiciunile, pentru că şi acestea erau tot bărbăteşti: o prea mare înclinaţie spre plăcerile carnale şi o generozitate nesăbuită.

Soluţia lui pentru problema reprezentată de Octavian fusese să împartă lumea romană între ei, zvârlindu-i un oscior şi lui Marcus Lepidus, mare preot şi şeful unei facţiuni importante din Senat. Cei şaizeci de ani de război civil dus cu intermitenţe sfârşiseră prin a arunca Roma în faliment; populaţia acesteia, la fel ca populaţia întregii Italii, de altfel, murmura nemulţumită de veniturile tot mai mici, de lipsa grâului pentru pâine şi din cauza convingerii tot mai puternice că aceia care îi guvernau erau pe cât de incompetenţi, pe atât de venali. Nedorind ca statutul lui de erou popular să fie subminat, Antoniu se decisese să ia partea leului, lăsând ciolanele putrezite şacalului Octavian.

Aşa că după lupta de la Philippi, decupase provinciile romane după cum îi convenea lui, nu lui Octavian, care primise părţile cel mai puţin atractive: Roma, Italia şi cele trei insule mari: Sicilia, Sardinia şi Corsica, unde creşteau grânele necesare pentru a hrăni popoarele Italiei, acestea nemaifiind de mult timp în stare să-şi asigure singure hrana. Era o tactică tipică pentru firea lui Antoniu, care avea grijă astfel ca singurul chip pe care îl vor vedea Roma şi Italia să fie cel al lui Octavian, în timp ce el şi glorioasele lui fapte de arme făceau obiectul legendelor care circulau în toată Roma şi în întreaga Italie. Octavian urma să strângă ura şi furia popoarelor, în timp ce el va fi viteazul cu

inimă de leu care va culege numai laurii, undeva departe de centrul guvernării.

Estul lui Marc Antoniu

Cât despre Lepidus, el răspundea de celălalt grânar al imperiului, Africa, un adevărat colţ uitat de lume.

Ah! dar Marc Antoniu luase cu adevărat partea leului! Nu numai în privinţa provinciilor, ci şi a legiunilor! Nu-i mai lipseau decât banii, pe care spera să-i stoarcă din acea fântână nesecată de aur care era Orientul. Fireşte că îşi păstrase pentru el cele trei Galii; deşi se aflau în Occident, ele fuseseră pacificate în mod temeinic de Cezar însuşi şi erau suficient de bogate pentru a contribui cu fonduri la campaniile lui viitoare. Mareşalii lui de nădejde comandau numeroasele legiuni ale Galiei; iar Galia putea să se descurce fără să aibă nevoie de prezenţa lui.

Cezar fusese ucis la trei zile după ce pornise către est, unde intenţiona să cucerească regatul fabulos de bogat şi vestit al părţilor, urmând să-l jefuiască apoi pentru a putea repune Roma pe picioare cu prada obţinută. Plănuise să lipsească din ţară timp de cinci ani şi îşi planificase campania cu toată genialitatea lui legendară. Aşadar acum, după ce Cezar murise, Marc Antoniu va fi acela care va cuceri regatul parţilor şi va repune Roma pe picioare. Antoniu studiase planurile lui Cezar şi decisese că acestea demonstrau gândirea strălucită a bătrânului, dar că el le putea perfecţiona. Unul dintre motivele care îl conduseseră la această concluzie îl reprezenta componenţa grupului de oameni care îl însoţeau în expediţia în est; toţi până la unul erau nişte linguşitori şi sicofanţi, maeştri în arta de a face pe plac peştelui celui mare, Marc Antoniu, atât de sensibil la laude şi măguliri.

Din păcate, Quintus Dellius încă nu reuşise să-i atragă atenţia lui Antoniu, deşi sfaturile lui ar fi fost la fel de măgulitoare, un adevărat balsam pentru urechile şi orgoliul lui Antoniu. Aşadar, în timp ce Quintus Dellius călărea pe Via Egnatia[2], pe spinarea unui cal nervos şi cu pielea zdrelită, cu testiculele pline de vânătăi şi picioarele amorţite de durere, pândind o ocazie care încă nu se ivise, Marc Antoniu ajunse în Asia şi pătrunse în Nicomedia, capitala provinciei Bithynia.

Toţi potentaţii şi regii vasali ai Romei din Orient auziseră că marele Marc Antoniu se va îndrepta spre Nicomedia şi se adunaseră acolo cu zecile, rechiziţionând cele mai bune hanuri sau instalându-şi tabere elegante la marginea oraşului. Era un loc frumos ca o insulă a visurilor, un loc pe care aproape toată lumea îl dăduse uitării şi care îi fusese foarte drag lui Cezar. Şi tocmai de aceea avea acum un aspect prosper, căci Cezar îl scutise de impozite, iar Brutus şi Cassius, în graba lor către vestul Macedoniei, nu se mai aventuraseră către nord, ca să-l jefuiască aşa cum făcuseră cu sute de oraşe din Iudeea şi până în Tracia. Şi astfel, palatul de marmură albă şi roz în care se instalase Antoniu putea să ofere unor mici ofiţeri de felul lui Dellius o cămăruţă în care să-şi depoziteze bagajele şi să-l adăpostească pe cel mai bătrân dintre servitorii lui, libertul Icarus. Acestea fiind rezolvate,

Dellius ieşi afară să vadă ce se mai întâmplă şi încercând să descopere cum ar putea să-şi facă rost de un loc pe o pernă în imediata apropiere a lui Antoniu, pentru a participa la conversaţia cu Marele Bărbat din timpul cinei.

Holurile publice mişunau de mulţimea de regişori cu feţele pământii şi inimile bătând nebuneşte, pentru că îi sprijiniseră pe Brutus şi pe Cassius. Până şi bătrânul rege Deiotarus din Galatia, un om de o vârstă venerabilă şi cu mulţi ani în serviciul Romei, făcuse efortul de a se prezenta, escortat de doi dintre fiii săi, despre care Dellius presupunea că sunt preferaţii lui. Prietenul apropiat al lui Antoniu, Poplicola, i-l arătase pe Deiotarus, dar după aceea Poplicola se recunoscu depăşit, erau prea multe chipuri necunoscute, iar el nu servise suficient timp în est ca să-i recunoască.

Cu un zâmbet prefăcut sfielnic, Dellius se mişca printre grupurile de oameni, iar ochii îi străluceau de fiecare dată când vedea câte un smarald sau o coroană de aur pe capul cuiva. Fireşte că vorbea foarte bine limba greacă, astfel că putea conversa cu aceşti domnitori absoluţi ai locurilor şi popoarelor lor, iar zâmbetul lui se lărgea şi mai mult la gândul că, în pofida smaraldelor şi a aurului lor masiv, toţi, până la unul, se aflau aici pentru a aduce omagiu Romei, conducătorul lor suprem. Roma, care nu avea rege, ai cărei magistraţi superiori purtau o togă simplă, tivită cu purpuriu şi preţuia mai mult inelul de fier al unor senatori decât o tonă de inele de aur; inelul de fier însemna că acea familie romană deţinuse o funcţie publică în mod neîntrerupt timp de cinci sute de ani. La gândul acesta, sărmanul Dellius îşi ascunse inelul senatorial de aur într-unul dintre faldurile togii. Niciun membru al familiei Dellius nu ajunsese la rangul de consul, niciun Dellius nu fusese un personaj de vază în ultimii o sută de ani, ca să nu mai vorbim de cinci sute de ani. Cezar dobândise un inel de fier, Marc Antoniu încă nu; familia Antoniu nu era suficient de veche. Iar inelul de fier al lui Cezar îi fusese predat lui Octavian.

— O, aer, aer! Avea nevoie de aer proaspăt!

Palatul era construit în jurul unui peristil mare, reprezentat de grădina cu o fântână în mijloc, instalată în mijlocul şi de-a curmezişul unei piscine dreptunghiulare cu apă puţin adâncă. Aceasta era sculptată din marmură pură de Paros, avea un subiect acvatic, sirene, tritoni, delfini, şi se remarca prin faptul că nu fusese pictată pentru a imita culorile din viaţa reală. Cel care sculptase glorioasele creaturi, indiferent cine va fi fost, fusese un adevărat maestru. Cunoscător al artei, Dellius porni atât de grăbit în direcţia fântânii, încât nici nu băgă de seamă că i-o luase cineva înainte şi stătea tolănit alene pe bordura ei largă. La apropierea lui Dellius, omul ridică privirea; nu mai exista nicio posibilitate să evite întâlnirea.

Era un străin şi, probabil, un străin nobil, pentru că purta o robă scumpă din brocart purpuriu de Tir, ornamentată cu fir de aur meşteşugit împletit, iar pe cap, deasupra buclelor negre, unsuroase şi unduitoare ca nişte şerpi, avea o beretă din lame auriu. Dellius văzuse destui orientali ca să-şi dea seama că buclele bărbatului nu erau unsuroase de murdărie; orientalii îşi ungeau părul cu creme parfumate. Cei mai mulţi solicitanţi de aici erau greci ai căror strămoşi se strămutaseră în Orient de sute de ani, dar acest bărbat părea un asiatic autentic, dintr-un neam pe care Dellius îl recunoscuse, pentru că mulţi dintre ei locuiau şi la Roma. O, nu îmbrăcaţi în purpură de Tyr şi în aur! Erau oameni sobri care preferau ţesăturile confecţionate în casă şi de culori închise. Dar chiar şi aşa, aveau o înfăţişare inconfundabilă; cel care şedea pe marginea fântânii era evreu.

— Pot să stau şi eu alături de tine? întrebă Dellius în greceşte, cu cel mai fermecător zâmbet al lui.

Pe chipul plăcut al străinului apăru un zâmbet la fel de fermecător; mâna lui cu manichiura perfectă şi plină de inele făcu un semn prietenesc:

— Te rog! Eu sunt Herod din Iudeea.

— Iar eu sunt Quintus Dellius, din legiunea romană.

— Nu mai puteam suporta aglomeraţia dinăuntru, spuse Herod, strâmbând din buzele groase. Pfui! Mulţi dintre nesuferiţii ăia n-au mai făcut o baie de când i-au înfăşurat moaşele lor într-o zdreanţă murdară!

— Spuneai că te cheamă Herod. Niciun titlu de rege sau prinţ înaintea numelui?

— Ar trebui să fie! Tatăl meu a fost Antipater, prinţ din Idumeea, şi mâna dreaptă a regelui Hircanus al evreilor. Apoi acoliţii unui rival la tron l-au asasinat. Era foarte iubit de romani, inclusiv de Cezar. Dar m-am descurcat singur cu ucigaşul, spuse Herod şi din vocea lui răzbătea satisfacţia. L-am privit cum murea înecându-se în hoiturile putrezite ale meduzelor de la Tyr.

— Nu e o moarte demnă de un evreu, spuse Dellius, care ştia bine acest lucru. Se uită la Herod cu mai multă atenţie, fascinat de urâţenia omului. Deşi strămoşii lor nu aveau absolut nimic în comun, Herod semăna în mod straniu cu protectorul intim al lui Octavian, amândoi aduceau cu un broscoi. Dar ochii bulbucaţi ai lui Herod nu erau albaştri ca ai acelui Mecena, ci de un negru strălucitor ca obsidianul.

— Din câte îmi amintesc, continuă Dellius, toată Siria de sud s-a declarat în favoarea lui Cassius.

— Inclusiv evreii. Iar eu personal îi sunt îndatorat omului, deşi Roma lui Antoniu îl consideră trădător. Dar mi-a îngăduit să-l dau morţii pe ucigaşul tatălui meu.

— Cassius era războinic, spuse Dellius gânditor. Dacă ar fi fost şi Brutus războinic, poate că lupta de la Philippi s-ar fi soldat cu un alt rezultat.

— Păsărelele ciripesc cum că Antoniu a fost şi el stânjenit de un partener incapabil.
— E ciudat cât de tare pot să ciripească uneori păsărelele, spuse zâmbind Dellius. Aşadar, ce te aduce aici ca să-l vezi pe Marc Antoniu, Herod?
— Ai observat cumva cinci vrăbii îmbrăcate ca nişte ţoape printre cârdurile de fazani făloşi dinăuntru?
— Nu, n-aş putea spune. După părerea mea, toţi arată ca nişte fazani făloşi.
— O, dar sunt cu siguranţă acolo, cei cinci vrăbioi ţopârlani din Sanhedrin! Şi fac o notă distinctă ţinându-se cât mai departe de toţi ceilalţi!
— Asta înseamnă să trebuie să fie într-un colţ, în spatele unui stâlp.
— Aşa este, spuse Herod, dar când va apărea Antoniu, se vor repezi în faţă, ţipând şi bătându-se în piept.
— Dar nu mi-ai spus ce te aduce aici.
— De fapt, nu este vorba numai de cei cinci vrăbioi. Stau cu ochii pe ei ca un uliu. Intenţionează să-l vadă pe triumvirul Marc Antoniu şi să-şi prezinte cazul.
— În ce constă cazul lor?
— În faptul că îmi contestă dreptul de succesiune şi că eu, care nu sunt evreu, am reuşit să mă apropii de regele Hyrcanus şi de familia lui pentru a fi considerat ca pretendent la mâna fiicei reginei Alexandra. Aceasta este versiunea prescurtată, dar ca să ţi-o relatez pe cea completă ar dura câţiva ani.
Dellius rămase cu gura căscată şi clipi din ochii şireţi de culoarea alunei.
— Nu eşti evreu? Mi s-a părut că ai afirmat contrariul.
— Nu sunt în conformitate cu legea mozaică. Tatăl meu s-a căsătorit cu prinţesa Cypros din Nabatea, o arăboaică. Şi întrucât descendenţa la evrei se socoteşte pe linie maternă, copiii tatălui meu nu sunt consideraţi evrei.
— Atunci ce speri să realizezi aici, Herod?
— Totul, dacă mi se va permite să fac ceea ce trebuie făcut. Evreii au nevoie de o mână forte, întrebă-l pe orice guvernator roman al Siriei de când Pompei cel Mare a transformat Siria în provincie romană. Şi eu intenţionez să devin regele evreilor, indiferent dacă le place sau nu. Şi pot să fac acest lucru, dacă mă căsătoresc cu o prinţesă hasmoneană, descendentă directă din Iudas Maccabeul. Copiii noştri vor fi evrei, iar eu intenţionez să am mulţi copii.
— Aşadar, te afli aici pentru a-ţi pleda cauza? întrebă Dellius.
— Aşa este. Delegaţia din Sanhedrin va cere ca eu şi întreaga mea familie să fim exilaţi sub ameninţarea pedepsei cu moartea. Dar nu pot face acest lucru fără permisiunea Romei.
— Ei bine, nu e mare lucru dacă este vorba de Cassius, cel care a fost înfrânt, spuse Dellius încurajator. Antoniu va avea de

ales între două facţiuni care nu au sprijinit pe cine trebuie.

— Dar tatăl meu a fost de partea lui Cezar, spuse Herod. Ceea ce trebuie să fac eu este să-l conving pe Marc Antoniu că nu mi se dă voie să trăiesc în Iudeea şi să îmbrăţişez o carieră aici. Iar eu voi fi întotdeauna de partea Romei. Marc Antoniu a fost în Siria cu ani în urmă, pe când era guvernator Gabinius, aşa că trebuie să ştie cât de recalcitranţi pot să fie evreii. Dar îşi va aminti oare că tatăl meu l-a ajutat pe Cezar?

— Hm, mormăi Dellius, privind printre gene la picăturile de curcubeu din jetul care ţâşnea din gura unui delfin.

— De ce şi-ar aminti Marc Antoniu de asta, din moment ce mai recent ai fost omul lui Cassius? La fel ca tatăl tău înainte să moară.

— Nu sunt un avocat slab, mă pricep să-mi susţin cauza.

— Asta dacă ţi se acordă vreo şansă s-o faci. Dellius se ridică în picioare şi întinse mâna, strângându-i-o călduros pe a lui Herod. Îţi urez numai bine, Herod din Iudeea. Dacă pot, am să te ajut.

— Am să-ţi fiu foarte recunoscător.

— Aiurea! Dellius izbucni în râs şi se îndepărtă. O să-mi datorezi toţi banii pe care îi ai!

Marc Antoniu fusese remarcabil de rezervat de când pornise în marş spre răsărit, dar cei şaizeci de oameni din anturajul lui se aşteptaseră ca Antoniu Sibaritul să-şi piardă stăpânirea de sine la Nicomedia. Această opinie era împărtăşită şi de trupa de muzicieni şi dansatori care se grăbise să vină din Bizanţ când aflase de sosirea lui în această zonă; din Spania până în Babilonia, toţi membrii Ligii Actorilor Dionisiaci cunoşteau numele lui Marc Antoniu. Şi atunci, spre marea lor surprindere, Marc Antoniu dădu drumul trupei de actori după ce le dărui un sac de aur, şi continuă să rămână rezervat, ba chiar cu o expresie de oarecare tristeţe pe faţa lui urâtă şi, în acelaşi timp, atrăgătoare.

— Nu se poate, Poplicola, îi spuse el celui mai bun prieten al său cu un oftat. Ai văzut cât de mulţi potentaţi stăteau aliniaţi de-a lungul drumului când am sosit noi? Câţi se înghesuie în toate holurile din momentul în care servitorii deschid uşile? Şi toţi sunt aici ca să fure ceva din marşul asupra Romei şi din mine. Ei bine, n-am de gând să îngădui aşa ceva. Nu am ales Orientul ca zonă de preferinţă ca să mă las acum jecmănit de bunătăţile pe care acesta le posedă din belşug. Aşa că am să stau aici şi am să fac dreptate în numele Romei, cu mintea limpede şi cu stomacul sănătos.

Chicoti, apoi continuă:

— O, Lucius, îţi mai aminteşti cât de scârbit a fost Cicero când am vomitat pe toga ta la tribună? chicoti din nou şi ridică din umeri.

— Afacerile, Antoniu, afacerile! apostrofă el. Oamenii mă salută ca pe un nou Dionisos, dar vor descoperi curând că sunt ursuz ca însuşi Saturn. Ochii căprui, înroşiţi, prea mici şi prea apropiaţi unul de altul ca să poată fi pe placul unui sculptor, clipiră.

— Noul Dionisos! Zeul vinului şi al plăcerii, trebuie să spun că îmi cam place această comparaţie. Pentru Cezar nu au găsit altă comparaţie decât să-l asemuiască, pur şi simplu, cu Zeul.

Poplicola îl cunoştea pe Antoniu din copilărie, aşa că nu-i spuse că Zeul era un concept superior faţă de zeul cutărui sau cutărui fenomen. Misiunea lui principală era să-l menţină pe Marc Antoniu la putere, aşa că salută vădit uşurat cuvântarea lui. Asta era cu Antoniu – putea să pună capăt brusc oricărei petreceri, uneori luni în şir, mai ales când se făcea simţită dorinţa lui de supravieţuire. Aşa cum se întâmpla în mod clar acum. Şi avea dreptate; invazia tuturor acestor potentaţi însemna dezordine şi presupunea eforturi deloc neglijabile, aşadar, se cuvenea ca Antoniu să-l cunoască pe fiecare personal, să decidă ce reguli trebuie să respecte ca să-şi păstreze tronurile şi ce îi putea face să le piardă. Cu alte cuvinte, să decidă care sunt cei mai buni guvernatori, ţinând seama de interesele Romei.

Iar toate acestea însemnau că Dellius nu avea decât foarte slabe speranţe să-şi atingă scopul, şi anume, să se apropie de Antoniu în Nicomedia. Apoi interveni în acţiune zeiţa Fortuna, începând cu ordinul lui Antoniu ca masa să nu se servească după-amiaza, ci mai târziu. Iar când privirea lui Antoniu îi trecu în revistă pe cei şaizeci de romani care intrau în sala de mese, ochii lui se opriră dintr-un motiv necunoscut asupra lui Quintus Dellius. Avea ceva ce îi plăcu Marelui Bărbat, deşi nu-şi dădea seama exact ce anume; poate era acea privire blândă pe care reuşea Dellius s-o adreseze tuturor şi care reprezenta pentru unii un adevărat balsam.

— Hei, Dellius, vino să stai alături de mine şi de Poplicola!

Fraţii Decidius Saxa tresăriră, la fel şi Barbatius şi alţi câţiva, dar nimeni nu zise nimic, în timp ce Dellius îşi întinse încântat toga pe pardoseală şi se aşeză pe divanul care forma partea superioară a mesei în formă de U. În vreme ce un servitor îi aduna toga şi i-o împăturea, sarcină foarte dificilă, un altul îi scoase lui Dellius încălţările şi îl spălă pe picioare. Dellius nu făcuse greşeala de a se aşeza pe *locus consullaris;* acesta urma să fie ocupat de Antoniu, iar Poplicola avea să fie la mijloc. Era la capătul canapelei, adică pe cea mai puţin invidiată poziţie socială, dar Dellius radia de încântare! Simţea cum îl sfredelesc ochii celorlalţi, în timp ce minţile din spatele acelor ochi se străduiau să înţeleagă ce anume făcuse el pentru a merita această promovare.

Mâncarea era bună, deşi nu tocmai romană, prea mult miel, peşte alb, tot felul de garnituri şi sosuri ciudate. Cu toate acestea,

exista un sclav care ducea piuliţa cu piper peste tot şi dacă un comesean roman pocnea din degete ca să i se mai pună piper, orice mâncare devenea comestibilă, chiar şi carnea de vită fiartă, aşa cum o preparau germanii. Vinul de Samos curgea în valuri, deşi era îndoit cu apă; din momentul în care Dellius observă că Antoniu îl bea cu apă, făcu şi el la fel.

La început, nu spuse nimic, dar după ce se luă felul principal de pe masă şi se aduseră deserturile, Antoniu râgâi puternic, se bătu pe abdomenul plat şi oftă mulţumit.

— Ei bine, Dellius, ce părere ai despre mulţimea de regi şi prinţi? întrebă el afabil.

— Oameni foarte ciudaţi, Marc Antoniu, mai ales pentru cineva care nu a fost niciodată în Orient.

— Ciudaţi? A, ai dreptate, sigur că da! Vicleni ca şobolanii din canal, au mai multe feţe chiar decât însuşi Ianus şi pumnale atât de ascuţite, că nici nu simţi când îţi alunecă printre coaste. E ciudat că i-au sprijinit pe Brutus şi pe Cassius împotriva mea.

— Nu chiar atât de ciudat, spuse Poplicola, care avea o mare slăbiciune pentru dulciuri şi tocmai muşca dintr-o prăjitură cu susan, îmbibată cu miere. Au făcut aceeaşi greşeală şi cu Cezar, adică l-au sprijinit pe Pompei cel Mare. Iar tu duceai campania în vest, exact la fel ca şi Cezar. Nu ştiau cât eşti de viteaz. Brutus era un nimeni, dar ei îl considerau pe Gaius Cassius o fiinţă înzestrată cu puteri magice. A scăpat ca prin urechile acului când a fost anihilat Crassus la Carrhae, apoi a guvernat foarte bine în Siria pe când era în floarea vârstei, la cei treizeci de ani ai săi. Cassius oferea material pentru o legendă.

— De acord, spuse Dellius. Lumea lor era limitată la capătul de est al Mării Noastre[3]. Ceea ce se întâmplă în Spanii şi în Galii, la capătul de vest, le este necunoscut.

— Adevărat. Antoniu se strâmbă către farfuriile pline cu sirop de pe măsuţa joasă din faţa canapelei. Poplicola, şterge-te pe faţă! Nu înţeleg cum poţi să digeri chestiile îmbibate cu miere.

Poplicola făcu cu ochiul către marginea canapelei, în timp ce Antoniu se uita la Dellius cu o expresie care voia să spună că înţelege multe din ceea ce dorea el să ascundă: lipsurile, statutul ţinuturilor Omului Nou, ambiţiile dezlănţuite.

— Ţi-a atras atenţia vreunul dintre şobolanii aceştia, Dellius?

— Unul singur, Marc Antoniu. Un evreu pe nume Herod.

— A, trandafirul dintre cele cinci buruieni!

— El a folosit o metaforă din lumea păsărilor, uliul dintre cei cinci vrăbioi.

Antoniu râse cu un râs gros, ieşit direct din stomac.

— Ei bine, întrucât îi avem aici pe Deiotarus, Ariobarzanes şi Pharnaces, se pare că nu va fi necesar să dedic prea mult timp unei jumătăţi de duzină de evrei certăreţi. Nu e de mirare că acele cinci buruieni îl urăsc pe trandafirul nostru.

— De ce? întrebă Dellius, mimând un profund interes.

— În primul rând, simbolurile regale. Evreii nu se împodobesc cu aur şi purpură de Tir, căci aceasta contravine legilor lor. Niciun fel de simboluri ale puterii regale, niciun fel de imagini, iar la ei aurul merge la Marele Templu, în numele întregului popor. Crassus a jefuit acest templu de două mii de talanţi, înainte să pornească la drum pentru a cuceri regatul parţilor. Evreii l-au blestemat şi el a murit în mod nedemn. Apoi a venit Pompei cel Mare şi le-a cerut aur, apoi Cezar şi după el Cassius. Acum *speră* că eu nu am să procedez la fel ca ei, dar *ştiu* că o voi face. Urmând exemplul lui Cezar, am să le cer o sumă egală cu cea pe care a pretins-o Cassius.

Dellius ridică din sprâncene:

— Păi… nu ştiu…

— Cezar a cerut o sumă egală cu cea pe care i-au dat-o lui Pompei.

— O, înţeleg! Te rog să mă ierţi pentru ignoranţa mea!

— Suntem aici cu toţii ca să învăţăm, Quintus Dellius, şi am impresia că înveţi foarte repede, aşa că informează-mă cu privire la ceilalţi evrei. Ce doresc buruienile astea şi ce doreşte trandafirul Herod?

— Buruienile vor să-l exileze pe Herod, sub ameninţarea pedepsei cu moartea dacă se întoarce, spuse Dellius, renunţând la metafora cu păsările. Dacă Antoniu o prefera pe aceasta, Dellius îi va urma exemplul.

— Herod vrea să obţină un decret roman care să-i permită să locuiască nestingherit în Iudeea.

— Şi de la cine va avea Roma mai mult de câştigat?

— De la Herod, răspunse Dellius fără ezitare. Poate că nu este chiar evreu după legile lor, dar doreşte să guverneze căsătorindu-se cu nu ştiu ce prinţesă cu sânge pur. Iar dacă reuşeşte, poate că Roma va avea în el un aliat credincios.

— Dellius, Dellius! Sunt sigur că nu vezi în *Herod* un aliat credincios!

Chipul ca de faun al lui Dellius se încreţi într-o strâmbătură poznaşă:

— Fără îndoială că da, dacă este în interesul lui. Şi întrucât el ştie că poporul peste care doreşte să domnească îl urăşte suficient de tare ca să fie în stare să-l ucidă dacă i s-ar oferi chiar şi cea mai mică şansă, Roma îi va servi întotdeauna interesele mai bine decât ei. Atâta timp cât Roma este aliatul lui, este protejat de orice pericol în afară de otravă şi ambuscade şi nu-l văd mâncând sau bând ceva ce nu a fost verificat şi testat foarte temeinic înainte şi nici ieşind la plimbare altfel decât însoţit de o gardă de paznici care nu sunt evrei şi pe care îi plăteşte extrem de bine.

— Mulţumesc, Dellius!

Poplicola interveni între cei doi:

— Ai rezolvat problema, Antoniu?

— Cu puţin ajutor din partea lui Dellius, da. Ospătar, curăţă masa! urlă Antoniu. Unde este Lucilius? Am nevoie de Lucilius!

În dimineaţa următoare, cei cinci membri ai Sanhedrinului evreiesc descoperiră că sunt primii pe lista de solicitanţi pe care îi invită crainicul lui Marc Antoniu. Antoniu era îmbrăcat în toga lui tivită cu purpuriu şi purta sceptrul mare de fildeş al înaltei sale funcţii; făcea o impresie covârşitoare. Alături de el se afla iubitul lui secretar, Lucilius, care îi aparţinuse mai înainte lui Brutus. Doisprezece lictori îmbrăcaţi în roşu şedeau de o parte şi de alta a tronului lui de fildeş şi ţineau în echilibru între picioare mănunchiurile de nuiele. Stăteau pe un podium care îi înălţa deasupra pardoselii.

Şeful Sanhedrinului începu să vorbească într-o greacă corectă, dar într-un stil atât de înflorat şi întortocheat, încât avu nevoie de foarte mult timp până să comunice de unde erau cei cinci oameni şi de ce fuseseră însărcinaţi să vină atât de departe ca să-l vadă pe triumvirul Marc Antoniu.

— O, încetaţi o dată! se răsti Antoniu pe neaşteptate. Ţineţi-vă gura şi marş acasă! Smulse un sul din mâna lui Lucilius, îl desfăşură şi îi ameninţă fioros cu el:

— Acest document a fost găsit printre hârtiile lui Gaius Cassius după lupta de la Philippi. În el se spune că numai Antipater, cancelarul aşa-numitului rege Hyrcanus de la vremea respectivă, şi fiii lui, Phasael şi Herod, au reuşit să strângă ceva aur pentru cauza lui Cassius. Evreii nu au oferit nimic altceva decât puţină otravă pentru Antipater. Lăsând la o parte faptul că aurul era destinat unei cauze *greşite,* pentru mine este clar că evreii nutresc mult mai multă dragoste pentru aur, decât pentru Roma. Şi ce se va schimba când voi ajunge *eu* în Iudeea? Nimic! Iar în omul acesta, în Herod, eu văd pe cineva dispus să plătească Romei tributurile şi impozitele ce i se cuvin şi care se cheltuiesc, vreau să vă amintesc tuturor, pentru menţinerea păcii şi pentru asigurarea bunăstării ţinuturilor voastre! Atunci când i-aţi dat bani lui Cassius, n-aţi făcut altceva decât să-i finanţaţi armata şi flota! Cassius a fost un trădător nemernic care a luat ceea ce se cuvenea, de fapt, Romei! A, ai început să tremuri din toate mădularele, Deiotarus? Ei bine, ai şi de ce!

Uitasem cât de sarcastic poate să fie, îşi spuse Dellius în timp ce asculta. Profită de evrei ca să informeze pe toată lumea că nu are de gând să fie milos.

Antoniu reveni la subiect:

— În numele Senatului şi al Poporului Roman, poruncesc ca Herod, fratele lui Phasael şi întreaga lor familie să fie liberi să locuiască în orice teritoriu roman, inclusiv în Iudeea. Nu-l pot împiedica pe Hyrcanus să se autointituleze rege al poporului său, dar în ochii Romei el nu este nimic altceva decât un simplu comandant de regiune. Iudeea nu mai este o singură ţară. Ea

reprezintă cinci mici regiuni din sudul Siriei şi aşa va rămâne: cinci regiuni mici. Hyrcanus n-are decât să ţină Ierusalimul, Gazară şi Ierihonul. Phasael, fiul lui Antipater, va fi tetrarhul din Sepphora. Herod, fiul lui Antipater, va fi tetrarhul din Amathus. Şi să nu ziceţi că nu v-am spus! Dacă izbucneşte chiar şi cea mai mică răzmeriţă în Siria, îi strivesc pe evrei ca pe nişte coji de ouă!

Am reuşit, am reuşit! jubila Dellius în sinea lui, debordând de fericire. Antoniu m-a ascultat *pe mine!*

Herod stătea lângă fântână, dar chipul lui era încordat şi alb, deloc cuprins de bucuria la care se aştepta Dellius. Ce se întâmplase? Venise aici ca un amărât fără ţară şi pleca învestit ca tetrarh.

— Nu eşti bucuros? întrebă Dellius. Ai câştigat fără a fi măcar nevoit să-ţi pledezi cauza, Herod.

— De ce a trebuit Antoniu să-l ridice în rang şi pe fratele meu? întrebă ursuz Herod, deşi vorbea cu cineva care nici nu era acolo. Ne-a pus pe picior de egalitate! Cum pot eu să mă căsătoresc cu Mariamne, când Phasael nu numai că este egal în rang cu mine, dar e şi fratele meu mai mare? Phasael se va însura cu ea!

— Haide, haide, spuse blând Dellius. Asta e o chestiune de viitor, Herod. Pentru moment, acceptă judecata lui Antoniu cu atât mai mult, cu cât îţi sunt depăşite aşteptările. Este de partea ta – cei cinci vrăbioi au rămas cu aripile tăiate.

— Da, da, asta văd şi eu, Dellius, dar acest Marc Antoniu este foarte isteţ! Doreşte tot ceea ce doresc romanii cu gândire de perspectivă: echilibru. Iar ca să ne pună pe mine şi pe Hyrcanus pe picior de egalitate trebuia să găsească un răspuns cu adevărat demn de un roman: eu şi Phasael într-un taler al balanţei, Hyrcanus în celălalt. O, Marc Antoniu, eşti aşa de deştept! Cezar era un geniu, dar despre tine se spunea că eşti un nătâng. Şi iată că descopăr în tine un alt Cezar.

Dellius se uită în urma lui Herod care se îndepărta, în timp ce mintea sa lucra cu febrilitate. Între conversaţia care avusese loc la masă şi audienţa de astăzi, Marc Antoniu făcuse câteva cercetări. De aceea strigase să vină Lucilius! Şi ce şarlatani erau, el şi Octavian! Cică arseseră toate hârtiile lui Brutus şi Cassius, nu-i aşa! Dar, la fel ca şi Herod, şi eu credeam că Antoniu este un nătâng cu învăţătură de carte. Dar nu este aşa, nu, deloc! îşi spuse Dellius gâfâind. Este şi viclean şi inteligent. O să pună mâna pe tot ceea ce este în Orient, îl va înălţa pe unul şi îl va coborî pe altul, până când regatele lui clientelare şi satrapiile vor fi cu totul şi cu totul ale lui. Nu ale Romei. Ale lui. L-a trimis pe Octavian înapoi, în Italia, cu o misiune atât de grea, încât în mod sigur îşi va frânge gâtul; dar chiar şi în eventualitatea că nu şi-l va frânge, Antoniu va fi pregătit.

2

Când Antoniu părăsi capitala Bityniei, toţi potentaţii cu excepţia lui Herod şi a celor cinci membri ai Sanhedrinului îl însoţiră, declarându-şi în continuare loialitatea faţă de noii conducători ai Romei şi afirmând fără încetare că Brutus şi Cassius îi păcăliseră, îi minţiseră şi îi obligaseră vai, vai, vai, da, îi forţaseră! Neavând prea multă răbdare cu văicărelile şi miorlăielile de tip oriental, Antoniu nu a făcut ceea ce făcuseră Pompei cel Mare, Cezar şi ceilalţi, adică să-i invite pe cei mai importanţi dintre ei să ia masa cu el şi să călătorească în cadrul suitei lui. Nu, tot timpul cât dură drumul de la Nicomedia până la Ancyra, singurul oraş de dimensiuni ceva mai mari din Galatia[4], Marc Antoniu s-a prefăcut că aceia care veneau în urma taberei lui regale nici nu existau.

Iar aici, în mijlocul câmpiilor pline de iarbă grasă, care reprezentau cel mai bun ţinut pentru păşunat de la est de Galia, fusese nevoit să se mute în palatul lui Deiotarus şi să se străduiască să fie amabil. Patru zile au fost mai mult decât suficiente, dar cu această ocazie Antoniu l-a informat pe Deiotarus că putea să-şi păstreze regatul cel puţin deocamdată. Cel de-al doilea fiu preferat al lui Deiotarus, Philadelphus, primi în dar ţinutul sălbatic şi muntos al Paphlagoniei[5] (nu era nimănui de niciun folos), în timp ce fiul cel mai iubit al lui Deiotarus, Castor, nu primi nimic, iar ce înţelesese bătrânul rege din asta era acum dincolo de posibilităţile lui mentale în declin. Pentru toţi romanii, inclusiv Antoniu, aceasta însemna că în Galatia se vor petrece schimbări radicale şi acestea nu aveau să fie în folosul familiei Deiotarus. Pentru a dobândi mai multe informaţi despre Galatia, Antoniu stătuse de vorbă cu secretarul bătrânului rege, un galatian nobil pe nume Amyntas, un bărbat tânăr, învăţat, eficient şi cu gândirea limpede.

— În sfârşit, exclamă uşurat Antoniu, când coloana romană începu să mărşăluiască spre Cappadocia, am scăpat de un procent important din cei care se ţineau după noi! Idiotul acela de Castor venise până şi cu cel care îi taie unghiile de la picioare. Ce ciudat, cum un războinic de talia lui Deiotarus a putut să zămislească un asemenea nătărău.

Vorbea acum cu Dellius, care călărea în pas uşor pe o iapă bălţată şi îi dăduse poneiul îndesat lui Icarus, condamnat până atunci să meargă pe jos.

— L-ai pierdut pe Pharnaces şi odată cu el şi curtea acestuia, spuse Dellius.

— Eh! N-ar fi trebuit să vină de la bun început. Buzele lui Antoniu se strâmbară dispreţuitor. Tatăl lui era un om mai valoros ca să nu mai vorbim de bunic.

— Te referi la marele Mithridates?

— Mai există şi altul? A fost cât pe-aci să bată chiar Roma. Formidabil!

— Pompei cel Mare l-a învins fără nicio dificultate.

— Prostii! Lucullus l-a învins. Pompei cel Mare nu a făcut decât să culeagă roadele eforturilor lui Lucullus. Avea obiceiul să facă asta, Pompei al nostru. Dar, în cele din urmă vanitatea i-a venit de hac. A început să creadă în propria măreţie. Cum îşi poate imagina cineva, fie el roman, fie de altă origine, că ar fi putut să-l bată pe Cezar!

— Tu l-ai fi învins pe Cezar fără nicio bătaie de cap, spuse Dellius, sincer convins de acest lucru.

— *Eu?* Nici dacă toţi zeii Olimpului ar fi luptat de partea mea! Cezar aparţinea unei categorii aparte, numai a lui, şi nu este nicio ruşine să recunoşti acest lucru. Din cele cincizeci de bătălii pe care le-a condus, nu a pierdut niciuna. O, aş putea să-l înving pe Pompei cel Mare, dacă ar mai fi în viaţă, sau pe Lucullus, ba chiar şi pe Gaius Marius. Dar pe Cezar? Chiar şi Alexandru cel Mare s-ar fi plecat în faţa lui.

Vocea lui subţire, de tenor, surprinzătoare pentru un bărbat de dimensiunile lui, nu exprima niciun fel de resentimente. Dar nici vinovăţie, îşi spuse Dellius. Antoniu împărtăşeşte întru totul modul roman de a vedea lucrurile: pentru că nu ridicase niciun deget împotriva lui Cezar poate să doarmă liniştit noaptea. Nu este interzis să complotezi şi să urzeşti intrigi, nici chiar atunci când, ca urmare a complotului şi urzelilor, se comite o crimă.

Cântând marşuri de drum voioase, cele două legiuni şi călăreţii pe care îi avea Antoniu cu el intrară în defileul marelui râu roşu, Halys, mai frumos decât îşi putuseră imagina romanii, cu nenumărate forme contorsionate de stânci şi platforme de-a lungul malurilor. Pe ambele laturi ale cursului lat al râului se aflau terenuri joase, întinse; fluviul curgea alene printr-o albie îngustă, căci zăpezile de pe vârfurile înalte alte munţilor încă nu se topiseră. Şi tocmai de aceea Antoniu pornise acum spre Siria; căci iarna era prea periculos să călătoreşti pe mare, iar Antoniu prefera să stea împreună cu oamenii lui suficient timp ca să fie sigur că aceştia îl plăceau mai mult pe el decât pe Cassius, căruia îi aparţinuseră mai înainte. Timpul era răcoros, dar frigul nu înţepa decât atunci când sufla câte o rafală de vânt, şi oricum jos, la poalele defileului, vântul nu se simţea decât foarte puţin. În ciuda culorii sale noroioase, apa era potabilă şi pentru oameni şi pentru cai. Anatolia Centrală nu reprezenta o zonă foarte populată.

Eusebeia Mazaca era amplasată la poalele marelui vulcan Argaeus, acoperit de zăpada albă, şi despre care nimeni nu-şi amintea să fi erupt vreodată. Un orăşel albastru, mic şi sărăcit; toată lumea îl jefuise de nenumărate ori, pentru că regii lui erau slabi şi prea zgârciţi ca să întreţină o armată regulată.

Aici Antoniu începu să-şi dea seama cât de greu va fi să mai stoarcă ceva aur din Orient; Brutus şi Cassius jefuiseră tot ceea ce îi scăpase regelui Mithridates cel Mare. Conştient de acest lucru, Antoniu plecă cu Poplicola, fraţii Decidius Saxa şi cu Dellius să inspecteze regatul preoţesc al lui Ma şi Comana, care se afla nu departe de Eusebeia Mazaca. Senilul rege al Cappadociei şi fiul lui cel ridicol şi incompetent n-au decât să mai fiarbă în suc propriu în palatul lor pustiit! Poate că la Comana va găsi o mare cantitate de aur sub pardoseala modestă din lespezi de piatră; preoţii îi lăsau pe regi în grija morţilor când era vorba să-şi apere banii.

Ma era reprezentarea zeiţei Kubala Cybele, Marea Zeiţă a Pământului, care domnea peste toţi zeii, bărbaţi şi femei, în vremurile de demult, când omenirea abia începea să spună poveşti în jurul focurilor. De-a lungul mileniilor, ea îşi pierduse puterea peste tot, mai puţin în locuri cum erau aceste două localităţi: Comana, una de aici, din Cappadocia, cealaltă la nord, spre Pont şi în Pessinus, nu departe de locul în care Alexandru cel Mare tăiase nodul gordian cu sabia sa. Toate aceste trei locaţii erau guvernate ca ţinuturi independente, iar regii lor slujeau şi ca mari preoţi şi fiecare dintre ele era înconjurat de graniţe naturale, ca nişte cireşe în bolul lor.

Dispreţuind ideea de a fi însoţit de o escortă, Antoniu şi cei patru prieteni ai lui, urmaţi de o mulţime de slujitori, intrară călare în încântătorul sătuc din Comana din Cappadocia, observând cu încântare locuinţele scumpe, grădinile care promiteau o adevărată revărsare de flori în primăvara ce avea să vină, impunătorul templu al lui Ma care se înălţa pe un deluşor, înconjurat de mesteceni şi plopi de ambele laturi ale unei alei pavate care ducea direct la casa pământească a zeiţei Ma. Pe una dintre laturi se afla palatul; coloanele lui dorice erau albastre şi aveau capitelurile şi postamentul vopsite în roşu; zidurile din spatele lor se remarcau printr-o nuanţă de albastru mult mai închis, iar acoperişul era tivit cu o margine aurie.

Un tânăr care părea să aibă aproape douăzeci de ani îi aştepta în faţa palatului, îmbrăcat în mai multe straturi de voal verde şi cu o pălărie rotundă din aur pe capul ras.

— Marc Antoniu, spuse Antoniu, alunecând uşor din şaua calului lui oficial cenuşiu şi aruncând frâiele unuia dintre cei trei slujitori pe care îi adusese cu el.

— Bine ai venit, stăpâne Antoniu, spuse tânărul, făcând o plecăciune adâncă.

— E suficient dacă-mi spui Antoniu. La Roma nu avem stăpâni. Cum te cheamă, cheliosule?

— Archelaus Sisenes. Sunt preotul-rege din Ma.

— Cam tinerel pentru un rege, nu-i aşa?

— E mai bine să fii prea tânăr, decât prea bătrân, Marc Antoniu. Intră în casa mea.

Vizita începu cu un duel verbal de tatonare, în timpul căruia regele Archelaus Sisenes, deşi era mai tânăr decât Octavian, se dovedi un adversar pe măsura lui Antoniu, care a fost îndeajuns de generos pentru a admira un astfel de maestru al artei conversaţiei. Şi ar fi putut de fapt să-l tolereze şi pe Octavian, dacă acesta nu ar fi fost moştenitorul lui Cezar.

Dar, deşi clădirile erau frumoase şi peisajul absolut încântător pentru gustul unui roman, o oră marcată de ceasul cu apă a fost mai mult decât suficientă ca să le dezvăluie că indiferent ce bogăţii va fi avut cândva Ma din Comana, acum toate acestea dispăruseră. Având de parcurs numai o distanţă de cincizeci de mile până în capitala Cappadociei, prietenii lui Antoniu intenţionau să plece din nou în zorii zilei următoare ca să ajungă la legiunile lor şi să-şi continue marşul.

— Te vei simţi ofensat dacă ni se va alătura la masă şi mama mea? întrebă preotul pe un ton respectuos. Şi fraţii mei mai mici?

— Cu cât vom fi mai mulţi, cu atât va fi mai vesel, spuse Antoniu, etalându-şi bunele sale maniere. Primise deja răspunsuri la mai multe întrebări delicate, dar era prudent să vadă cu ochii lui ce fel de familie era aceea care dăduse naştere unei persoane atât de precoce, de inteligente şi cutezătoare.

Archelaus Sisenes şi fraţii lui formau un trio de bărbaţi frumoşi, cu mintea ascuţită, vădind o cunoaştere profundă a literaturii şi filosofiei greceşti, la care se adăugau şi unele noţiuni de matematică.

Dar nimic din toate acestea nu mai avu nicio importanţă în momentul în care pătrunse în încăpere Glaphyra. Ca toate slujitoarele Marii Mame, intrase în serviciul zeiţei la vârsta de treisprezece ani, dar nu la fel ca şi celelalte adolescente din promoţia ei, cu gândul de a-şi întinde salteaua în templu şi de a-şi oferi fecioria primului venit care avea s-o placă. Glaphyra era de viţă regală şi îşi alesese propriul partener atunci când dorise. Ochii ei se opriseră asupra unui senator roman aflat în vizită, care îl zămislise pe Archelaus Sisenes fără să ştie acest lucru. Glaphyra avea numai paisprezece ani când dăduse naştere copilului. Următorul fiu îi aparţinea regelui din Olba, urmaş al arcaşului Teucer, care luptase alături de fratele lui, Aiax, la Troia; iar tatăl celui de-al treilea fusese un frumos anonim care mâna o cireada de boi într-o caravană cu destinaţia Media. După aceasta, Glaphyra îşi pusese centura de castitate şi se dedicase creşterii celor trei băieţi. În clipa aceea, avea treizeci şi patru de ani şi arăta de douăzeci şi patru. Deşi Poplicola se întreba ce anume o determinase să vină la masă când oaspetele de onoare era un afemeiat notoriu, Glaphyra ştia foarte bine ce anume o îndemnase. Plăcerea carnală nu intra în preocupările ei; ea, care era închinată Marii Mame, renunţase de multă vreme la aşa ceva, considerându-l un lucru înjositor. Nu, voia ceva mai mult pentru

fiii săi decât un mic regat preoţesc! Dorea să obţină o parte cât mai mare din Anatolia, iar dacă Antoniu era acel gen de bărbat descris în bârfele care circulau pe seama lui, avea o şansă.

Lui Antoniu i se tăie respiraţia în timp ce-i admira frumuseţea, şi ce frumuseţe! Înaltă şi zveltă, cu picioare lungi şi un piept superb şi un chip care putea rivaliza cu al Elenei din Troia: buzele roşii, pielea netedă ca o petală de trandafir, ochii albaştri strălucitori, umbriţi de gene negre şi un păr negru, drept, care atârna pe spate ca un filigran auriu. Nu purta niciun fel de bijuterii, probabil pentru că nu avea. Rochia ei în stil grecesc era din stofă simplă de lână.

Poplicola şi Dellius fură azvârliţi de pe canapea atât de repede, încât abia dacă reuşiră să aterizeze în picioare; o mână mare bătea îmbietor locul de pe care zburaseră ei.

— Aici, alături de mine, făptură minunată! Cum te numeşti?

— Glaphyra, spuse ea, aruncându-şi papucii din fetru şi aşteptând până când un slujitor îi puse în picioare ciorapi călduroşi. Apoi îşi undui trupul către canapea şi se aşeză destul de departe, pentru ca Antoniu să n-o poată îmbrăţişa, deşi acesta dădea semne că doreşte să facă tocmai acest lucru. Colportorii bârfelor aveau probabil dreptate atunci când afirmau că nu este un iubit prea subtil. Splendidă făptură, într-adevăr! Considera femeile un fel de obiect al desfătării, secretarele sau oala lui de noapte. Dacă mă presează, am să mă adresez Zeiţei ca să-mi dea o fată. O fată a lui Antoniu ar putea să se căsătorească cu regele parţilor, ce alianţă! Aşa după cum suntem învăţate să sugem cu vaginul nostru mai bine decât poate face o felaţie cu gura! Am să-l înrobesc!

Şi aşa se face că Antoniu a lâncezit în Comana tot restul iernii, iar când, în cele din urmă, la începutul lui martie a pornit spre Cilicia şi Tarsus, a luat-o şi pe Glaphyra cu el. Cei zece mii de luptători pedeştri ai lui nu aveau nimic împotriva acestui capriciu; Cappadocia era un ţinut al femeilor, ai căror bărbaţi fuseseră măcelăriţi pe câmpurile de luptă sau luaţi în sclavie. Şi cum luptătorii aceştia erau la fel de pricepuţi la munca câmpului ca şi la meseria de soldat, s-au bucurat de această întrerupere. Iniţial, Cezar îi recrutase de dincolo de râul Pad, din Galia italiană şi, în afară de altitudine, Cappadocia nu se deosebea prea mult de terenurile lor agricole sau de păşuni. Lăsaseră în urma lor câteva mii de hibrizi romani în uter, pregătiţi să cultive pământul, şi mii de femei recunoscătoare.

Coborâră pe drumul roman foarte bun dintre două lanţuri înalte de munţi şi se afundară în pădurile parfumate de pin, molift, brad, însoţiţi mereu de susurul apei, până la pasul Porţile Ciliciei, unde drumul deveni atât de abrupt, încât se săpaseră trepte în el. Coborâră apoi prin fagurele de miere, Hymettan; dacă ar fi mers în sus, aerul ar fi fost poluat de splendidele obscenităţi latine. Dar

pentru că gheţurile se topeau atât de repede, apele învolburate ale râului Cydnus fierbeau şi se învârtejeau ca într-o uriaşă căldare, dar după ce trecură de Porţile Ciliciei, drumul deveni mai uşor şi nopţile mai calde. Coborau rapid către Marea Noastră.

Tarsus, care se afla pe malul râului Cydnus, cam la vreo douăzeci de mile în interiorul ţării, apăru în faţa lor ca o revelaţie. La fel ca şi Atena, Efes, Pergamon şi Antiohia, era un oraş pe care îl cunoşteau aproape toţi nobilii romani, măcar dintr-o vizită rapidă. O adevărată bijuterie, cu bogăţii imense. Dar acum lucrurile se schimbaseră. Cassius pusese impozite atât de grele în Tarsus şi topise toate operele de artă din aur şi din argint, indiferent cât ar fi fost de valoroase, încât locuitorii oraşului fuseseră siliţi să-şi vândă semenii ca sclavi, începând cu cei de rang inferior şi înaintând apoi în mod inexorabil spre vârfuri. Când în cele din urmă Cassius se plictisise să mai aştepte şi plecase de acolo cu cinci sute de talanţi de aur, ceea ce mai reuşise să strângă cu chiu cu vai de la locuitorii din Tarsus, în oraş mai rămăseseră numai câteva mii de oameni liberi din cei care fuseseră cândva o jumătate de milion. Dar nu ca să se bucure de bogăţia lor; de aceea nici nu-şi mai aduceau aminte.

— Pe toţi zeii, cât îl urăsc pe Cassius! strigă Antoniu, simţindu-se mai departe ca oricând de bogăţiile la care se aşteptase. Dacă a făcut asta în Tarsus, pot să-mi închipui ce s-a ales de Siria?

— Fruntea sus, Antoniu, spuse Dellius. Nu este totul pierdut. Îl înlocuise între timp pe Poplicola în funcţia de principală sursă de informaţii pentru Antoniu, adică exact ceea ce îşi dorise. N-are decât să se bucure Poplicola că este prietenul intim al lui Antoniu! El, Quintus Dellius, prefera să fie omul ale cărui sfaturi erau preţuite de Antoniu şi în acest moment atât de sumbru, avea de oferit un sfat foarte util:

— Tarsus este un oraş mare, centrul comerţului din Cilicia, dar cât timp a planat pe aici spectrul lui Cassius, toată Cilicia Pedia s-a ţinut departe de Tarsus. Cilicia Pedia este un ţinut fertil, dar niciun guvernator roman nu a reuşit să-l supună vreodată. Regiunea este condusă de nişte tâlhari şi renegaţi arabi care obţin mult mai mult decât a luat Cassius. Ce-ar fi să trimitem trupe în Cilicia Pedia şi să vedem ce găsim acolo? Tu poţi să rămâi aici, dă-i comanda lui Barbatius.

— Un sfat înţelept pe care intenţionez să-l urmez, spuse Antoniu. Dar e departe de a fi suficient. În sfârşit, înţeleg şi eu de ce se hotărâse Cezar să-i cucerească pe parţi; nu există altă bogăţie reală în această parte a Mesopotamiei. O, naiba să-l ia pe Octavian! A subtilizat cufărul cu bani pentru război al lui Cezar, viermele! În timp ce eram în Bitynia, primeam scrisori din Italia în care se spunea că e pe moarte în Brundisium, că nu va mai rezista nici zece mile pe Via Appia. Şi ce scria în misivele pe care le-am găsit aici, la Tarsus? Că a tuşit şi a scuipat pe tot drumul

până la Roma, unde se grăbeşte să câştige favorurile reprezentanţilor legiunilor. Rechiziţionează domeniul public din toate locurile unde au fost aclamaţi Brutus şi Cassius!

Trebuie să-i distrag atenţia de la Octavian, îşi spuse Dellius, căci altfel va uita cu totul de sobrietate şi va începe să bea vin fără apă. Iar vrăjitoarea aia afurisită de Glaphyra nu e de niciun ajutor, căci este prea preocupată de fiii ei. Aşa că plescăi din limbă în semn de simpatie şi reluă discuţia despre bani şi despre locurile unde puteau fi găsiţi aici în Orientul falimentar.

— Mai există şi alte variante în afară de parţi, Antoniu.

— Antiohia? Sidon? Tir? Cassius a ajuns peste tot primul!

— Da, dar nu a ajuns şi în Egipt. Dellius lăsă cuvântul Egipt să-i iasă de pe buze ca o picătură de sirop. Egiptul poate să cumpere şi să vândă Roma, oricine a auzit vreodată de Marcus Crassus ştie acest lucru. Cassius s-a gândit să invadeze Egiptul numai când l-a convocat Brutus la Sardis. A luat cele patru legiuni egiptene ale lui Allienus, da, dar, din păcate, le-a dus în Siria. Regina Cleopatra nu poate fi învinuită pentru asta, dar nu v-a trimis niciun ajutor nici ţie, nici lui Octavian. Cred că lipsa ei de acţiune ar putea fi amendată cu zece mii de talanţi.

Antoniu mormăi:

— Visezi cu ochii deschişi, Dellius.

— Nu, deloc! Egiptul are bogăţii *fabuloase.*

Ascultând numai cu jumătate de ureche, Antoniu studia o scrisoare de la soţia lui de pe vremea războiului, Fulvia. Ea se plângea de perfidiile lui Octavian şi descria precaritatea poziţiei lui Octavian în termeni duri şi expresivi. Acum, scrijelea ea cu propria mână, era momentul să ridice Italia şi Roma împotriva lui! Şi Lucius gândea la fel: Lucius începuse să facă recrutări pentru legiuni. Fleacuri, îşi spuse Antoniu, care îl cunoştea prea bine pe fratele lui, Lucius, ca să-l creadă capabil să facă altceva decât să se joace cu bilele de pe abac. *Lucius* în fruntea unei revoluţii? Nu, pur şi simplu, făcea recrutări pentru fratele lui mai mare, pentru Marc Antoniu. E adevărat că anul acesta Lucius era consul, dar colegul lui Vatia va conduce de fapt, treburile. O, femeile astea! De ce nu putea Fulvia să se ocupe de disciplina copiilor ei? Odraslele pe care i le dăruise lui Clodius îi scăpaseră de mult de sub control, dar îl mai avea pe fiul ei, Curio, şi pe cei doi fii comuni ai lor.

Fireşte, Antoniu ştia deja că va trebui să-şi amâne expediţia împotriva parţilor cu cel puţin un an. Nu numai lipsa de fonduri o făcea imposibilă, dar şi nevoia de a-l urmări de aproape pe Octavian. Trebuise să-i staţioneze pe cei mai competenţi mareşali ai săi, Pollio, Calenus şi bătrânul şi credinciosul Ventidius, în Vest, cu grosul legiunilor sale, ca să stea cu ochii pe Octavian. Iar acesta îi scrisese o scrisoare în care îl ruga să se folosească de influenţa sa pentru a-l chema la ordine pe Sextus Pompeius, care pândea pe rutele maritime comerciale ca să fure grâul Romei ca

ultimul dintre piraţi. Tolerarea lui Sextus Pompeius nu făcuse parte din înţelegerea lor. Oare Marc Antoniu nu-şi amintea cum stătuseră amândoi împreună, după lupta de la Philippi, pentru a-şi împărţi între ei îndatoririle triumvirilor?

— Ba da, îmi amintesc, îşi spuse Antoniu posomorât. După ce am învins la Philippi am văzut cât se poate de limpede că în Occident nu mai era niciun loc în care să câştig suficientă glorie ca să-l eclipsez pe Cezar. Pentru a-l depăşi pe Cezar, trebuie să-i zdrobesc pe părţi.

Sulul Fulviei căzu pe masă şi se rulă de la sine.

— Chiar crezi că Egiptul poate face rost de atâţia bani? întrebă el uitându-se în sus, la Dellius.

— În mod sigur! spuse Dellius înflăcărat. Gândeşte-te, Antoniu! Aurul din Nubia, perlele oceanului de la Taprobane, pietrele preţioase din Sinus Arabicus, fildeşul din Cornul Africii, condimentele din India şi Etiopia, monopolul mondial al hârtiei şi mai mult grâu decât pot oamenii să mănânce. Venitul public al Egiptului este de şase mii de talanţi de aur pe an, iar venitul particular al suveranului se ridică la alte şase mii!

— Văd că ţi-ai făcut temele, spuse Antoniu zâmbind.

— Cu mai multă plăcere decât le făceam pe vremea când eram şcolar.

Antoniu se ridică şi se duse la fereastra care dădea spre agora unde, printre copaci se vedeau catargele ce brăzdau cerul fără nori. Dar nu observă nimic; ochii lui priveau către interior, amintindu-şi de făptura mică şi fragilă pe care o instalase Cezar într-o vilă de marmură pe celălalt mal al Tibrului. Cum mai spumegase de furie Cleopatra când nu i se permisese să intre în Roma! Nu în faţa lui Cezar, care n-ar fi ţinut seama de nazurile ei, ci pe la spate, dar asta era o altă poveste. Toţi prietenii lui Cezar se străduiseră unul după altul să-i explice că ea, ca regină unsă, nu avea voie să intre în Roma. Ceea ce n-o împiedicase să se plângă în continuare! Era subţire ca o trestie pe atunci şi nu exista niciun motiv să-şi imagineze că se împlinise de când se întorsese acasă după moartea lui Cezar. O, cum se mai bucurase Cicero când s-a răspândit zvonul că se înecase cu corabia în Marea Noastră! Şi cât de dezamăgit fusese când zvonul s-a dovedit a fi fals. Şi acesta nu era decât cel mai mic necaz al lui Cicero, după cum s-a văzut mai târziu nu ar fi trebuit niciodată să tune şi să fulgere împotriva mea! Nici să-mi dorească moartea! După ce fusese executat, Fulvia i-a străpuns limba cu o pană înainte ca eu să-i expun capul pe podium. Fulvia! Asta da femeie! Nu mi-a păsat niciodată de Cleopatra, nu m-am obosit niciodată să mă duc la petrecerile ei vestite: lume prea simandicoasă, prea mulţi învăţaţi, poeţi, istorici. Şi toţi zeii aceia cu capete de animale din camera unde se ruga ea! Recunosc că nu l-am înţeles niciodată pe Cezar, dar pasiunea lui pentru Cleopatra a fost cel mai mare dintre toate misterele.

— Foarte bine, Quintus Dellius, spuse Antoniu cu voce tare. Am să dau poruncă reginei Egiptului să se prezinte în faţa mea la Tarsus ca să răspundă acuzaţiei de a-l fi ajutat pe Cassius. Poţi să duci chiar tu scrisoarea de chemare.

— Ce minunat! îşi spuse Dellius, pornind la drum în ziua următoare, mai întâi către Antiohia şi apoi spre sud, de-a lungul coastei Pelusium. Ceruse să i se încredinţeze o misiune oficială de stat, iar Antoniu îi făcuse pe plac şi îi dăduse o mică armată de slujitori şi două escadroane de călăreţi ca gardă de corp. Dar nu putea călători în litieră, din păcate! Ar fi mers prea încet pentru temperamentul impulsiv şi nerăbdător al lui Antoniu, care îi ceruse ca într-o lună să ajungă la Alexandria, aflată la o mie de mile de Tarsus. Ceea ce însemna că Dellius trebuia să se grăbească. La urma urmelor, nici nu ştia cât va dura până o va convinge pe regină să se supună chemării lui Antoniu şi să se prezinte în faţa tribunalului lui din Tarsus.

3

Cu bărbia rezemată în mână, Cleopatra se uita la Caesarion care stătea aplecat peste tăbliţele lui de ceară cu Sosigenes în dreapta sa supraveghindu-l. Nu că ar fi avut nevoie de el; Caesarion se înşela foarte rar şi nu greşea niciodată. Simţind apăsarea ca de plumb a durerii din piept, ea oftă din greu. Când se uita la fiul lui Cezar parcă îl vedea pe Cezar, care la vârsta lui probabil că arăta exact la fel: înalt, graţios, cu părul auriu, nasul lung, buze cărnoase cu cute delicate la colţuri. O, Cezar, Cezar! Cum am putut să trăiesc fără tine? Şi te-au ars romanii aceia barbari! Când îmi va veni şi mie vremea, nu va fi niciun Cezar alături de mine în mormânt, care să se ridice odată cu mine şi să păşească pe Tărâmul celor Morţi. Ţi-au pus cenuşa într-un borcan şi apoi au construit o monstruozitate rotundă de marmură ca să aibă unde să pună borcanul. Prietenul tău, Gaius Matius ţi-a ales epitaful: VENI VIDI VICI şi l-a gravat cu litere aurii pe piatra neagră lustruită. Dar eu nu am văzut niciodată mormântul tău şi nici nu vreau să-l văd. Nu mi-a rămas decât o nemărginită durere care nu mă mai părăseşte. Chiar şi atunci când reuşesc să adorm, continuă să mă chinuiască în somn. Chiar şi când mă uit la fiul tău, ea este aici şi îşi bate joc de aspiraţiile mele. De ce nu pot să mă gândesc niciodată la vremurile fericite? Aşa acţionează de fapt durerea, făcându-te să scormoneşti în goliciunea zilei de azi? De când te-au ucis romanii aceia îngâmfaţi, lumea mea este o cenuşă condamnată să nu se amestece niciodată cu a ta. Gândeşte-te la asta, Cleopatra, şi plângi!

Soarta îi rezervase multe necazuri. Primul şi cel mai mare era acela că Nilul nu inundase câmpia. Timp de trei ani la rând, apa dătătoare de viaţă nu se mai răspândise peste câmpuri ca să le ude şi să le îmbibe de apă, înmuind seminţele. Oamenii sufereau de foame. Apoi venise molima, care înaintase încet de-a lungul Nilului de la Cataractele de la Memfis, până în deltă şi pe canale, ajungând în cele din urmă şi la Alexandria.

Şi de fiecare dată am luat decizii greşite, îşi spuse ea. Regina Mida pe un tron de aur care nu a înţeles decât atunci când era deja prea târziu că oamenii ei nu pot să mănânce aur. Nici pentru tot aurul din lume nu-i pot convinge pe sirieni şi pe arabi să se aventureze în jos, pe Nil, să ia vasele cu grâu care aşteaptă la fiecare dig. A rămas acolo până a putrezit şi apoi nu am avut suficienţi oameni ca să irigăm solul cu mâna şi seminţele nu au mai încolţit. M-am uitat la cele trei milioane de locuitori ai Alexandriei de la vremea respectivă şi am dat un edict prin care i-am deposedat pe evrei şi pe metişi de cetăţenie. Un edict care le-a interzis să mai cumpere grâu din grânare, căci acest drept aparţinea numai cetăţenilor oraşului. O, şi răzmeriţele! Şi toate acestea în zadar. Apoi ciuma s-a abătut asupra Alexandriei şi a

ucis două milioane de oameni, fără să ţină seama cine era cetăţean al oraşului şi cine nu. Au murit şi greci şi macedoneni, oameni pentru care îi abandonasem pe evrei şi pe metişi. În cele din urmă, a fost o mulţime de grâu pentru cei care nu au murit, evrei şi metişi la fel ca şi greci şi macedoneni. Le-am redat cetăţenia, dar acum mă urăsc. Am luat numai decizii greşite. Fără Cezar care să mă îndrume, m-am dovedit a fi un guvernator jalnic.

Peste mai puţin de două luni fiul meu va împlini şase ani şi eu nu mai am niciun copil, sunt stearpă. Nu are nicio soră cu care să se căsătorească, niciun frate care să-i ia locul dacă i se va întâmpla ceva. Atâtea nopţi de dragoste cu Cezar la Roma şi fără folos. M-a blestemat zeiţa Isis.

Apollodorus intră în mare grabă, zăngănind din lanţul lui oficial, din aur pur.

— Stăpână, a venit o scrisoare urgentă de la Pythodorus din Tralles.

Mâna îi căzu în jos, în timp ce bărbia se ridică. Cleopatra se încruntă.

— Pythodorus? Ce doreşte?

— Nu aur, asta în niciun caz, spuse Caesarion, ridicând privirile de pe tăbliţele lui, cu un zâmbet larg. Este cel mai bogat om din Provincia Asia.

— Tu vezi-ţi de adunările tale, băiete! îl dojeni Sosigenes.

Cleopatra se ridică de pe scaun şi traversă încăperea către o porţiune deschisă din perete unde era mai multă lumină. Examină de aproape sigiliul de ceară verde care înfăţişa un mic templu în mijloc, înconjurat de cuvintele PYTHO TRALLES. Da, părea autentic. Îl rupse şi desfăşură sulul acoperit cu un scris atât de dezordonat, încât se vedea că niciun scrib nu fusese iniţiat în conţinutul lui.

„Faraon şi Regină, Fiică a lui Amon Ra!

Îţi scriu ca unul ce l-a iubitul pe Zeul Iuliu Cezar timp de mulţi ani şi unul care a respectat devotamentul lui faţă de tine. Deşi ştiu că ai informatori care te ţin la curent cu ceea ce se petrece la Roma şi în lumea romană, mă îndoiesc că vreunul dintre ei se bucură prea mult de încrederea lui Marc Antoniu. Ştii probabil că Antoniu a călătorit de la Philippi la Nicomedia în noiembrie anul trecut şi că mulţi regi, prinţi şi etnarhi l-au întâmpinat acolo. Nu a făcut de fapt nimic ca să schimbe starea de lucruri din Orient, dar a poruncit să i se plătească de îndată douăzeci de mii de talanţi de argint. Mărimea acestui tribut ne-a şocat pe toţi.

După ce a vizitat Galatia şi Cappadocia, a ajuns la Tarsus. L-am urmat cu două mii de talanţi pe care noi, etnarhii din Provincia Asia, am reuşit să-i adunăm

laolaltă. Cred că am reuşit să-l convingem că nu se mai poate găsi nimic altceva decât această sumă, dar răspunsul lui a fost cel cu care ne-am obişnuit deja: să-i plătim încă nouă ani tributul în avans şi ne va ierta. Ca şi cum am fi putut face rost de tributul pe zeci ani într-o singură zi! Pur şi simplu, guvernatorii aceştia romani nici nu vor să asculte!

Îţi cer iertare, măreaţă regină, pentru că te împovărez cu necazurile noastre căci nu acesta este motivul pentru care îţi scriu acum în mare taină. Vreau să te previn că peste câteva zile vei primi vizita unui anume Quintus Dellius, un omuleţ viclean şi alunecos, care a reuşit să pătrundă în anturajul lui Antoniu şi să-l facă pe acesta să aibă o părere foarte bună despre el. Şoaptele pe care le susură la urechea lui Antoniu au drept scop să umple vistieria de război a lui Antoniu, căci acesta tânjeşte să facă ceea ce Cezar n-a mai apucat să realizeze – să-i cucerească pe parţi. Cilicia Pedia este scotocită de la un capăt la altul, tâlharii sunt alungaţi din fortăreţele lor şi călăreţii arabi sunt împinşi dincolo de Aman. Este un exerciţiu foarte profitabil, dar el nu e de aceeaşi părere, aşa că Dellius i-a sugerat lui Antoniu să te convoace la Tarsus şi acolo să te amendeze cu zece mii de talanţi de aur pentru că l-ai sprijinit pe Gaius Cassius.

Nu pot face nimic pentru a te ajuta, dragă şi bună regină, vreau doar să te avertizez că Dellius este chiar acum în drum spre sud. Poate că dacă ştii din timp, vei putea elabora un plan ca să-i striveşti, pe el şi pe stăpânul lui.”

Cleopatra îi înmână sulul înapoi lui Apollodorus şi rămase nemişcată, cu ochii închişi, muşcându-şi buzele. Quintus Dellius? Numele acesta nu-i spunea nimic, aşadar, nu era o persoană cu suficientă vază la Roma ca să fi participat la recepţiile ei, nici măcar la cele de mai mare anvergură; Cleopatra nu uita niciodată un nume sau un chip legat de acesta. Probabil că era din Vettia, vreun nenorocit de cavaler cu farmec şi gura bună, exact genul agreat de un necioplit ca Marc Antoniu. Pe el şi-l amintea! Mătăhălos şi zdravăn, cu coapse ca de Hercule, umerii laţi ca muntele, cu o faţă urâtă pe care nasul se arcuia ca să se întâlnească cu bărbia strâmbată în sus peste o gură mică, cu buze subţiri şi lipicioase. Femeile se dădeau în vânt după el căci se spunea că are un penis uriaş ca şi când acesta ar fi un motiv! Bărbaţii îl simpatizau pentru firea lui dură, dintr-o bucată, şi pentru că avea încredere în el însuşi. Dar Cezar – cu care era văr primar – nu fusese deloc încântat de el şi, din acest motiv – Cleopatra nu se îndoia de asta – Antoniu o vizitase arareori. Când fusese lăsat să aibă grijă de Italia, măcelărise opt sute de cetăţeni

în Forumul Roman, crimă pe care Cezar n-a putut s-o uite niciodată. Apoi încercase să-i zăpăcească pe soldaţii lui Cezar şi îi instigase în cele din urmă la o rebeliune care îi zdrobise inima lui Cezar.

Fireşte, agenţii ei îi raportaseră că mulţi oameni credeau că Antoniu participase şi el la complotul în vederea asasinării lui Cezar, deşi nu era foarte sigură de asta. În scrisoarea pe care i-o scrisese cu acea ocazie, Antoniu îi explicase că nu avea încotro, trebuie să ignore asasinatul, să uite de răzbunarea împotriva asasinilor, chiar să treacă cu vederea purtarea lor. Şi, în acele scrisori, Antoniu îi dăduse asigurări că, de îndată ce lucrurile se vor mai linişti la Roma, îl va recomanda pe Caesarion pentru Senat ca unul dintre principalii moştenitori ai lui Cezar. Pentru o femeie distrusă de suferinţă, cuvintele lui fuseseră ca un balsam. *Dorea* să-l creadă! O, nu, nu spunea că Caesarion ar trebui să fie admis de legea romană ca moştenitor roman al lui Cezar! Ci numai că dreptul lui Caesarion la tronul Egiptului ar urma să fie consfinţit de Senat. Dacă nu se întâmpla aşa, fiul ei avea să se confrunte cu aceleaşi probleme care îl chinuiseră pe tatăl ei, niciodată sigur că va mai rămâne pe tron, deoarece Roma spunea că, de fapt, Egiptul îi aparţine. Şi nici ea nu fusese prea sigură, înainte ca Cezar să intre în viaţa ei. Acum Cezar nu mai era, iar nepotul lui, Gaius Octavian, acaparase mai multă putere decât dobândise vreodată până atunci un tânăr de optsprezece ani. Calm, viclean şi rapid. La început se gândise la tânărul Octavian ca la un posibil tată pentru alţi copii ai ei, dar el o respinsese într-o scrisoare foarte scurtă pe care o mai ştia şi acum pe dinafară. Cât despre Marc Antoniu, cu ochii lui roşii şi părul creţ şi roşcat, nu semăna cu Cezar mai mult decât Hercule cu Apollo. Iar acum îşi întorsese privirea către Egipt, dar nu ca să-l proslăvească pe Faraon. Nu voia decât să-şi umple vistieria de război cu bogăţiile Egiptului. Ei bine, asta nu se va întâmpla niciodată!

— Caesarion, este timpul să iei puţin aer, spuse Cleopatra luând o decizie bruscă. Sosigenes, am nevoie de tine. Apollodorus, găseşte-l pe Cha’em şi adu-l cu tine. E momentul să ţinem consiliu.

Când Cleopatra vorbea pe acest ton, nimeni n-o contrazicea, cu atât mai puţin fiul ei, care se ridică imediat şi îşi fluieră câinele de vânătoare pe nume Fido.

— Citeşte asta, spuse ea scurt când se adună consiliul, aruncând sulul spre Cha’em. Citiţi cu toţii.

— Dacă Antoniu vine cu legiunile lui, poate să jefuiască Alexandria şi Memfis, spuse Sosigenes, întinzându-i sulul lui Apollodorus. De când cu molima, nimeni nu mai are putere să se împotrivească. Şi nici nu avem suficienţi luptători ca să rezistăm. Sunt multe statui de aur care pot fi topite.

Cha'em era marele preot al lui Ptah, zeul creaţiei, şi fusese preferatul Cleopatrei încă de pe când avea zece ani. Trupul lui de culoarea ciocolatei, ferm şi puternic, era înfăşurat de sub sfârcuri până la jumătatea gambei cu o mantie albă de in, iar în jurul gâtului purta o salbă complicată făcută din lanţuri, cruci, rondele şi o platoşă care îi atesta poziţia socială.

— Antoniu nu va topi nimic, spuse el ferm. Ai să te duci la Tarsus, Cleopatra, ca să te întâlneşti cu el acolo.

— Ca o *sclavă?* Ca un *şoarece?* Ca un *câine bătut?*

— Nu, ca o suverană puternică. Ca Faraon Hatshepsut, urmaşa strălucită a marii zeiţe. Înarmată cu isteţimea şi viclenia strămoşilor tăi. Aşa după cum Ptolemeu Soter a fost fratele natural al lui Alexandru cel Mare, şi prin venele tale curge sângele multor zei mari. Nu numai Isis, Hator, Mut, dar şi Amon Ra de ambele părţi, de pe linia faraonilor, şi chiar şi de la Alexandru cel Mare care a fost fiul lui Amon Ra şi zeu la rândul său.

— Înţeleg ce vrea să spună Cha'em, zise gânditor Sosigenes. Acest Marc Antoniu nu este Cezar, aşadar el poate fi înşelat. Trebuie să-l înduplеci să te ierte. La urma urmelor, nu l-ai ajutat pe Cassius şi nici el nu poate să dovedească aşa ceva. Când va sosi, acest Quintus Dellius va încerca să te intimideze. Dar tu eşti Faraon şi niciun fel de sicofant amărât nu te poate înfricoşa.

— Păcat că flota pe care i-ai trimis-o lui Antoniu şi Octavian a fost obligată să se întoarcă, spuse Apollodorus.

— Ei, ce-a fost a fost şi gata, zise nerăbdătoare Cleopatra. Se lăsă pe spate în scaunul ei, devenind brusc gânditoare.

— Nimeni nu-l poate înfricoşa pe Faraon, dar… Cha'em, roag-o pe Tach'a să se uite la petalele de lotus din bolul ei. Poate că Antoniu e şi el bun de ceva.

Sosigenes o privi uimit:

— Maiestate!

— O, haide, Sosigenes, Egiptul contează mai mult decât orice fiinţă vie! Am fost o conducătoare slabă, Osiris m-a părăsit de atâtea ori! Mă interesează pe mine ce fel de bărbat este acest Marc Antoniu? Nu, nu mă interesează! Antoniu are sânge iulian. Dacă bolul lui Isis spune că are suficient sânge iulian, poate că am să iau de la el mai mult decât poate lua el de la mine.

— Mă ocup eu de asta, spuse Cha'em, ridicându-se în picioare.

— Apollodorus, vasul lui Philopator poate să facă o călătorie pe mare în acest anotimp până la Tarsus?

Marele lord şambelan se încruntă:

— Nu sunt sigur, Maiestate.

— Atunci scoate-l din hangar şi trimite-l pe mare.

— Fiică a lui Amon Ra, ai multe corăbii!

— Dar Philopator a construit numai două corăbii şi cea pentru călătoriile pe mare a putrezit acum o sută de ani. Dacă vreau să-l

iau prin surprindere pe Antoniu, trebuie să sosesc la Tarsus într-un fel pe care nu l-a văzut niciun roman, nici măcar Cezar.

Pentru Quintus Dellius, Alexandria era cel mai minunat oraş din lume. Trecuseră şapte ani de când Cezar îl distrusese complet, iar Cleopatra îl reconstruise, făcându-l şi mai măreţ decât era înainte. Toate casele de pe Calea Regală fuseseră refăcute, iar Dealul lui Pan se înălţa măreţ şi verde deasupra netezimii oraşului. Sanctuarul strălucitor de la Serapis fusese reconstruit în stil corintic şi acolo unde cândva turnurile de apărare se ridicau sumbre şi ameninţătoare deasupra Căii Urnelor, temple uluitoare şi instituţii publice elegante sfidau ciuma şi foametea.

Într-adevăr, îşi spuse Dellius, privind panorama Alexandriei din vârful dealului lui Pan, numai o dată în măreaţa lui viaţă, Cezar exagerase gradul de distrugere pe care îl provocase.

Şi încă nu o văzuse pe regină, care, aşa cum îl informase amabil un bărbat nobil pe nume Apollodorus, se afla în vizită în Deltă, ca să-şi inspecteze manufacturile de hârtie. Fusese plimbat prin apartamentele ei somptuoase şi lăsat apoi să se descurce singur. Dar pentru Dellius acesta nu era un simplu tur al oraşului; luase cu el un scrib care făcea însemnări înarmat cu un stilus mare şi cu tăbliţe din ceară.

Ajungând la Sema, Dellius chicoti încântat:

— Scrie, Lasthenes! Mormântul lui Alexandru cel Mare, plus vreo treizeci de Ptolemei într-o incintă pavată cu marmură de cea mai bună calitate, cu volute albastre şi verde închis… Douăzeci şi opt de statui de aur, de mărimea unui stat de om… Un Apollo de Praxiteles, marmură pictată… Patru lucrări de marmură pictate de un meşter neidentificat, în mărime naturală… Un tablou al lui Zeuxis reprezentându-l pe Alexandru cel Mare la Issus… Un tablou al lui Ptolemeu Soter, de Nicias… Nu mai scrie, restul nu sunt chiar aşa de bune.

Ajuns la Seapeum, Dellius oftă încântat:

— Scrie, Lasthenes! O statuie a lui Serapis de aproape treizeci de picioare înălţime, de Bryaxis, pictată de Nicias… Un grup statuar din fildeş sculptat de Fidias, reprezentând cele nouă muze… Patruzeci şi două de statui de aur, în mărime naturală… Se opri ca să zgârie puţin o Afrodita din aur, apoi se strâmbă. Unele, dacă nu toate, mai degrabă suflate decât din aur masiv. Un car cu cai din bronz al lui Myron… Nu mai scrie! Nu, adaugă etc. etc… Sunt prea multe lucrări mediocre ca să merite să fie catalogate.

În agora, Dellius se opri în faţa unei sculpturi enorme care reprezenta patru cai ridicaţi pe picioarele din spate, înhămaţi la un car de curse, al cărui conducător era o femeie, şi ce femeie!

— Scrie, Lasthenes! Cvadrigă din bronz condusă de un vizitiu femeie, pe nume Bilistiche… stai! Astea nu sunt decât lucrări

moderne, excelente în felul lor, dar nu prezintă interes pentru colecţionari. O, Lasthenes, mai departe!

Şi continuă să se plimbe prin oraş, în timp ce scribul lui lăsa rulouri de ceară în urma lui, aşa cum îşi lasă o molie urmele. Splendid, splendid! Egiptul este mai bogat decât în închipuirea noastră, dacă ceea ce văd eu la Alexandria este aievea. Dar cum să-l conving eu pe Marc Antoniu că vom obţine mai mult pe aceste opere de artă dacă le vindem ca atare, decât dacă le topim? Gândeşte-te numai la mormântul lui Alexandru cel Mare! mormăi el în sinea lui. Un singur bloc de cristal de stâncă limpede ca apa, ce frumos ar arăta în interiorul templului Dianei de la Roma! Şi ce om interesant fusese şi Alexandru ăsta! Cu mâinile şi picioarele ca de copil şi cu turbanul de lână galbenă pe cap! Fireşte era o figură de ceară, dar poţi crede că, fiind vorba de un zeu, cum îl considerau ei, egiptenii ar fi trebuit să-i facă efigia cel puţin la fel de mare ca Antoniu! Probabil că este suficient material de pavaj la Sema ca să acopere pardoseala casei unui magnat de la Roma în valoare de vreo sută de talanţi, poate ceva mai mult. Sculptura în fildeş a lui Fidias, o mie de talanţi ca nimic.

Incinta Regală reprezenta un adevărat labirint de palate care nu se mai delimitau de mult unul de altul, iar grădinile păreau să nu se mai sfârşească. Nişe mici şi elegante punctau faleza de deasupra portului şi, în depărtare, digul de marmură albă de la Haptastadion lega insula Pharos de continent. Şi apoi, farul! Cea mai înaltă construcţie a lumii, cu mult mai înalt decât colosul din Rodos. Credeam că Roma este frumoasă, mormăi Dellius ca pentru sine, apoi am văzut Pergamonul şi am considerat că e mai frumos, dar acum, când am văzut Alexandria, sunt uluit de-a dreptul, absolut uluit. Antoniu a fost aici cam acum douăzeci de ani. Dar nu l-am auzit niciodată vorbind despre acest loc. Presupun că a fost prea ocupat cu ţesutul intrigilor, ca să-şi mai amintească.

Invitaţia la regina Cleopatra sosi în ziua următoare, ceea ce era cât se poate de bine; îşi încheiase evaluarea cu privire la valoarea oraşului, iar Lasfhenes scrisese totul pe hârtie bună, în două exemplare.

Primul lucru de care era conştient îl reprezenta aerul parfumat, plin de nişte arome cum nu mai simţise niciodată; apoi văzul luă locul simţului olfactiv şi privi îndelung la pereţii din aur, pardoseala din aur, statuile din aur, scaunele şi mesele din aur. O privire mai atentă îi spuse că acel aur era de fapt o ţesătură fină din fire de aur, dar toată încăperea strălucea ca un soare. Doi dintre pereţi erau acoperiţi cu tablouri reprezentând oameni şi plante bidimensionale în toate culorile. Cu excepţia purpuriului de Tyr. Nicio urmă a acestuia.

— Binecuvântaţi să fie cei doi Faraoni, Stăpânii celor două Doamne ale Egiptului de Sus şi Egiptului de Jos, copii ai lui Amon Ra, Isis şi Ptah! strigă marele Lord Şambelan, bătând cu toiagul lui de aur în pardoseală. Aceasta scotea un sunet înfundat, ceea ce îl făcu pe Dellius să-şi revizuiască părerea cu privire la ţesătura din fire de aur. Pardoseala suna a corp solid.

Şedeau pe două tronuri sofisticate, femeia pe o platformă aurie şi băiatul cu o treaptă mai jos. Amândoi erau îmbrăcaţi într-un veşmânt ciudat făcut dintr-o pânză moale de in şi fiecare purta pe cap o podoabă uriaşă de smalţ roşu, în jurul unui con tubular de smalţ alb. Aveau la gât colane splendide din diferite pietre preţioase fixate în aur, purtau brăţări pe braţe, colane mari de geme în jurul taliei şi sandale de aur în picioare. Chipurile lor erau acoperite de un strat gros de vopsea – al ei alb, al lui roşu cărămiziu – iar ochii lor fuseseră atât de puternic conturaţi cu linii negre şi diferite alte culori, încât aruncau priviri sinistre, aşa cum nu fuseseră concepuţi să facă ochii omeneşti.

— Quintus Dellius, spuse regina (Dellius nu avea nici cea mai mică idee ce înseamnă cuvântul „Faraon"), îţi urăm bun venit în Egipt.

— Am venit ca ambasador special al imperatorului Marc Antoniu, spuse Dellius, intrând în pielea personajului său, cu salutări şi urări de bine pentru tronurile gemene ale Egiptului.

— Ce impresionant! spuse regina mijindu-şi ochii într-un mod misterios.

— Asta e tot? întrebă băiatul şi ochii lui străluciră mai tare.

— Eee… din păcate nu, Maiestate. Triumvirul Marc Antoniu vă solicită prezenţa la Tarsus, pentru a răspunde unor acuzaţii.

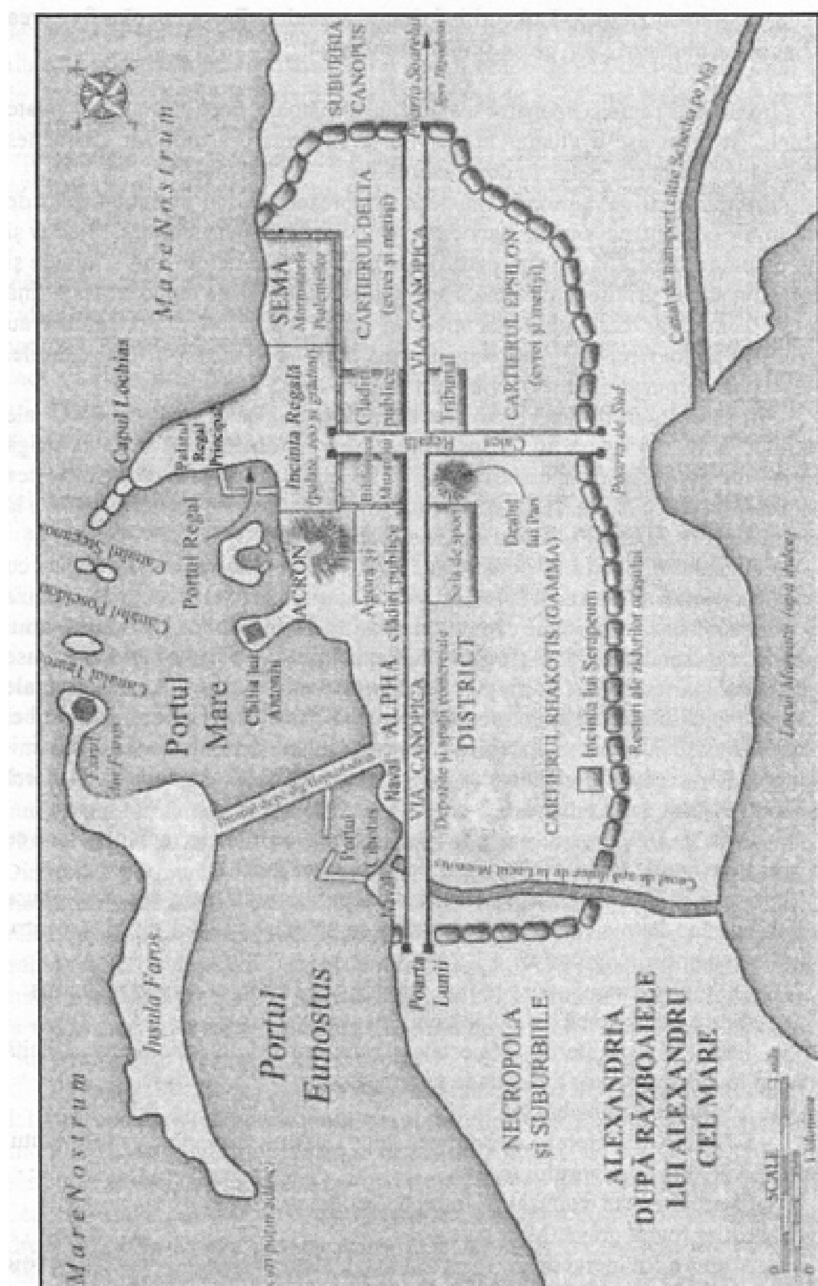
— Acuzaţii? întrebă băiatul.

— Se spune că Egiptul l-a ajutat pe Gaius Cassius, încălcând astfel statutul de prieten şi aliat al poporului roman.

— Şi aceasta este o acuzaţie? întrebă Cleopatra.

— Chiar foarte gravă, Maiestate.

— Atunci vom merge la Tarsus ca să răspundem personal. Nu mai e nevoie de prezenţa ta, Quintus Dellius. Când vom fi gata de plecare, ţi se va comunica.

Alexandria după războaiele lui Alexandru cel Mare

Şi asta e tot! Nici invitaţie la masă, nici recepţie pentru a-l prezenta curţii căci cu siguranţă că trebuie să existe şi o curte! Niciun monarh oriental nu poate funcţiona fără o curte de câteva sute de sicofanţi linguşitori ca să-i spună cât de minunat(ă) este! Dar iată că Apollodorus îl conducea ferm către uşă, aparent pentru a-l lăsa să se descurce singur.

— Faraonul va pleca pe mare la Tarsus, spuse Apollodorus. Aşadar, ai două variante, Quintus Dellius. Poţi să-i însoţeşti pe oamenii tăi înapoi pe uscat sau poţi să-i trimiţi acasă pe uscat şi să călătoreşti la bordul unuia dintre vasele regale.

Aha! îşi spuse Dellius. I-a avertizat cineva de venirea lui. Există un spion în Tarsus. Audienţa aceasta a fost o manevră destinată să ne pună la punct pe mine şi pe Antoniu.

— Voi merge pe mare, spuse el privind de sus.

— Înţeleaptă decizie.

Apollodorus făcu o plecăciune şi se îndepărtă, lăsându-l pe Dellius să ţâşnească afară ca să se plimbe şi să-şi liniştească nervii, greu încercaţi. Cum îndrăzneau? Audienţa nu-i dăduse posibilitatea să preamărească farmecul feminin al reginei sau să descopere dacă băiatul era într-adevăr fiul lui Cezar. Semănau cu o pereche de păpuşi pictate, mai ciudate decât figurinele acelea de lemn pe care le târa fiica lui prin casă, de parcă ar fi fost oameni.

Soarele era fierbinte; poate că mi-ar face bine să merg puţin cu picioarele goale prin apa din golfuleţul acela încântător din faţa palatului meu. Dellius nu ştia să înoate – ciudat pentru un roman – dar nu i se putea întâmpla nimic dacă mergea prin apa până la glezne. Coborî câteva trepte din calcar, apoi se aşeză pe un bolovan, ca să-şi desfacă espadrilele senatoriale.

— Ai chef să înoţi? Şi eu, auzi el o voce veselă – o voce de copil, dar profundă. Este cea mai plăcută cale să scapi de toată porcăria asta.

Dellius se întoarse surprins şi îl văzu pe micul rege dezbrăcat, cu o cârpă în jurul şoldurilor şi cu faţa încă pictată.

— Înoată tu, iar eu am să merg pe lângă tine prin apă, spuse Dellius.

Caesarion intră în apă până la brâu şi apoi se aruncă înainte ca să înoate, avântându-se fără teamă spre apa adâncă. Se dădu la fund, apoi reveni la suprafaţă, având chipul acoperit de un amestec ciudat de vopsea neagră şi roşie-cărămizie. Se mai cufundă de câteva ori.

— Vopseaua iese în apă, chiar şi în apă sărată, spuse copilul, stând acum în picioare în apa până la şolduri şi spălându-se pe faţă cu ambele mâini.

Şi în faţa lui era Cezar. Nimeni nu ar fi putut pune la îndoială identitatea tatălui, după ce vedea copilul. De asta voia Antoniu să-l prezinte Senatului şi să-i ceară să-l confirme ca rege al

Egiptului? Să-i lase pe toţi cei care l-au cunoscut pe Cezar să-l vadă pe băiat şi va câştiga susţinători mai repede decât se prind scoicile de carena corăbiilor. Marc Antoniu vrea să-l tulbure pe Octavian, care nu poate decât să-l maimuţărească pe Cezar cu ghetele cu tălpi groase şi cu gesturi îndelung exersate *à* la Cezar. Dar Caesarion este o făptură reală, în timp ce Octavian nu este decât o parodie. O, ce deştept este Marc Antoniu! Să-l doboare pe Octavian arătându-l romanilor pe Cezar. Soldaţii veterani se vor topi ca gheaţa în soare, iar el va dobândi şi mai multă putere.

Cleopatra, curăţată de machiajul regal prin metoda mai ortodoxă a vasului cu apă caldă, izbucni în râs.

— Apollodorus, dar asta este minunat! exclamă ea, dându-i hârtiile pe care i le citise lui Sosigenes. De unde le ai? întrebă ea, în timp ce Sosigenes se apropia chicotind de ei.

— Scribul lui este mai îndrăgostit de bani decât de statui, Fiică a lui Amon Ra. Scribul a făcut un exemplar în plus şi mi l-a vândut mie.

— Mă întreb dacă Dellius a avut instrucţiuni să facă lista? Sau poate că este numai o modalitate de a-i demonstra stăpânului său că îşi merită mâncarea?

— Optez pentru a doua variantă, Maiestate, spuse Sosigenes, ştergându-se la ochi. E aşa de stupid! Statuia lui Serapis, pictată de Nicias? Acesta murise cu mult înainte ca Bryaxis să toarne bronzul în matrice. Şi nu l-a recunoscut pe Praxiteles din Gimnaziu – „o sculptură de mică valoare” – aşa i-a spus! O, Quintus Dellius, eşti un mare nătărău!

— Să nu-l subestimăm pe om numai pentru că nu deosebeşte un Fidias de o copie în ghips, spuse Cleopatra. Dar această listă îmi dă de înţeles că Antoniu are nevoie disperată de bani. Bani pe care, eu, una, nu am intenţia să i-i dau.

Cha’em intră în încăpere, împreună cu soţia sa.

— Tach’a, în sfârşit! Ce spune bolul de cristal despre Antoniu?

Chipul neted şi frumos rămase impasibil. Tach’a era preoteasă a zeiţei Ptah şi fusese învăţată, s-ar putea spune chiar din leagăn, să nu-şi exteriorizeze sentimentele.

— Petalele de lotus au format un model pe care nu l-am mai văzut niciodată, măreaţă fiică a lui Ra. Le-am aruncat de mai multe ori în apă şi modelul format a rămas de fiecare dată acelaşi. Da, Isis este de acord ca Marc Antoniu să fie părintele copiilor tăi, dar nu va fi uşor şi nici nu se va întâmpla acest lucru la Tarsus. Se va întâmpla în Egipt şi numai în Egipt. Sămânţa lui este prea firavă, trebuie să se hrănească cu sucuri şi fructe care întăresc sămânţa bărbatului.

— Dar dacă modelul este atât de aparte, Tach’a, draga mea mamă, cum poţi fi sigură de ceea ce îţi spun petalele?

— Pentru că am consultat sfintele arhive, slăvite Faraon! Interpretarea mea este ultima dintr-un şir de interpretări care se

întind pe parcursul a trei mii de ani.

— Oare să refuz să merg la Tarsus?

— Nu, prea slăvite Faraon! Chiar şi propriile mele viziuni spun că este necesar să mergi la Tarsus. Antoniu nu este zeul Apusului, dar are şi el ceva din sângele lui. Suficient pentru scopurile noastre, care nu sunt de a creşte un rival pentru Caesarion! El are nevoie numai de o soră cu care să se căsătorească şi de câţiva fraţi care să fie supuşii lui credincioşi.

Caesarion intră lăsând o dâră de apă în urma sa.

— Mamă, am stat de vorbă cu Quintus Dellius, spuse el, lăsându-se să cadă pe o canapea, în timp ce Charmian ieşea în grabă ca să aducă prosoape.

— Chiar acum? Şi unde anume? întrebă Cleopatra zâmbind.

Ochii mari şi verzi, mai verzi decât ai lui Cezar, dar fără acea privire pătrunzătoare, râdeau amuzaţi.

— Când m-am dus să înot puţin. Se bălăcea şi el în apă. Îţi poţi imagina? Se *bălăcea!* Mi-a spus că nu ştie să înoate şi această mărturisire m-a făcut să înţeleg că n-a fost niciodată un *contubernalis* în niciun fel de armată importantă. E numai soldat de canapea.

— Şi ai avut o discuţie interesantă, fiule?

— L-am indus în eroare, dacă asta vrei să ştii. Bănuia că ne avertizase cineva de sosirea lui, dar când ne-am despărţit părea sigur că fuseserăm luaţi prin surprindere. Ştirea că vom pleca la Tarsus pe mare l-a pus pe gânduri. Aşa că am scăpat ca din întâmplare informaţia că sfârşitul lui aprilie este perioada când scoatem întotdeauna corăbiile din adăposturile lor şi le verificăm dacă au spărturi, apoi facem instrucţie cu personalul. Ce noroc am avut! i-am spus eu, să mergem la plimbare în loc să ne chinuim să reparăm bărcile care au spărturi.

Şi nu are nici măcar şase ani, îşi spuse Sosigenes. Copilul acesta a fost binecuvântat de toţi zeii Egiptului.

— Nu-mi place acest „noi”! se încruntă mama lui.

Chipul vesel şi inteligent păli.

— Mamă, cred că nu vorbeşti serios! Vin şi eu cu tine, *trebuie* să vin cu tine!

— Cineva trebuie să conducă ţara în absenţa mea, Caesarion.

— Dar nu eu! Sunt prea mic!

— Eşti suficient de mare şi e destul! Nici vorbă de Tarsus!

Decizia ei îl răni profund pe Caesarion, copil foarte vulnerabil şi un geamăt de neconsolat se ridică din pieptul lui, exprimând acea durere pe care numai un copil o poate simţi atunci când este lipsit de ceva ce îşi doreşte cu ardoare. Izbucni într-un plâns zgomotos, dar când mama lui se apropie să-l mângâie, o împinse cu atâta putere, încât aceasta se clătină, iar el ieşi fugind din cameră.

— O să-i treacă, spuse Cleopatra liniştită. Ei, dar ştiu că e puternic!

— O să-i treacă oare, se întrebă Tach'a, care îl vedea altfel pe Caesarion: un copil timid, suferind de singurătate. El este Cezar, nu Cleopatra, şi ea nu-l înţelege. Nu dorinţa de a păşi ţanţoş ca un copil de rege era ceea ce îl făcea să dorească să meargă la Tarsus, ci posibilitatea de a vedea locuri noi, de a evada din lumea mică în care trăia.

Două zile mai târziu, flota regală staţiona în Portul Mare, iar vasul uriaş *Philopator* era legat la ţărm în mica anexă numită Portul Regal.

— Pe toţi zeii, spuse Dellius, privind cu gura căscată. Oare în Egipt totul este mai mare decât în restul lumii?

— Aşa ne place să credem, spuse Caesarion, care, din motive numai de el cunoscute, se obişnuise să se învârtă în preajma lui Dellius.

— Dar este un şlep! O să se clatine şi o să se scufunde!

— Este o corabie, nu un şlep, spuse Caesarion. Corăbiile au chilă, şlepurile nu au aşa ceva, continuă el ca un profesor la şcoală, şi chila lui *Philopator* a fost făcută dintr-un cedru uriaş adus din Liban – pe atunci noi deţineam şi Siria. *Philopator* este prevăzut cu chilă, bârne transversale şi are carena cu fundul plat. Încăperile unde se depozitează marfa se află sub punte şi vezi, ambele seturi de vâsle sunt la exterior. Nu are greutatea în faţă şi se echilibrează cu pasarelele laterale pentru vâslaşi. Catargul are o sută de picioare înălţime, iar căpitanul Agathocles a hotărât să ţină pregătită la bord şi vela mare, în eventualitatea că vântul va fi prielnic. Vezi statueta aceea în formă de cap în partea din faţă a corăbiei? Acela este chiar Philopator, care merge înaintea noastră.

— Ştii foarte multe, spuse Dellius, care nu prea se pricepea la corăbii, nici chiar după această lecţie.

— Flotele noastre merg până în India şi la Taprobane. Mama mi-a promis că, după ce am să mai cresc, o să mă ia cu ea în Sinus Arabicus, ca să văd cum pornesc corăbiile la drum.

Dintr-odată băiatul se încordă şi se pregăti s-o ia la fugă.

— Uite-o pe dădaca mea! Este îngrozitor să ai o dădacă!

Şi o zbughi la fugă, hotărât să scape de sărmana făptură, care nu se putea lua la întrecere cu el.

În scurtă vreme sosi un slujitor să-l caute pe Quintus Dellius; venise timpul să se îmbarce pe vasul lui, care nu era *Philopator*. Nu ştia dacă să se bucure sau să fie furios; fără îndoială că vasul reginei va rămâne mult în urma celorlalte, dar acolo condiţiile erau mult mai luxoase.

Dellius nu ştia că vasul Cleopatrei, care supravieţuise în mod miraculos de bine tuturor încercărilor la care fusese supus pe mare, suferise unele modificări aduse de corăbierii reginei. Măsura trei sute de picioare de la proră la pupa şi patruzeci de picioare de-a lungul bârnei transversale. Faptul că rândurile de

vâslaşi fuseseră scoase în afara copastiei crease mai mult spaţiu sub punte, dar Faraonul nu putea fi găzduit lângă salahori, aşa că spaţiul de sub punte fusese rezervat celor o sută cincizeci de oameni care călătoreau cu *Philopator,* mulţi dintre ei înnebuniţi de spaimă la gândul că vor trebui să meargă pe mare.

Vechiul salon de recepţie de la prora fusese transformat în apartamentul Faraonului. Era suficient de mare pentru a găzdui un dormitor pentru Faraon, altul pentru Charmian şi Iras şi o sufragerie cu douăzeci şi una de canapele. Arcada coloanelor cu capitel din frunze de lotus rămăsese la locul ei, şi se termina în faţa catargului cu o platformă înălţată, acoperită cu plăci de faianţă şi sprijinită de câte nouă coloane la fiecare din colţuri. În faţa ei se afla o sală de recepţie un pic mai mică decât cea anterioară, căci fusese nevoie să se amenajeze câte o cameră pentru Sosigenes şi pentru Cha'em. Şi ceva mai departe, ascunsă în mod iscusit printre arcuri, se afla o zonă de gătit în aer liber. Atunci când se organizau croaziere pe fluviu, cea mai mare parte a mâncării se pregătea pe mal, căci era întotdeauna riscant să se facă focul pe o corabie de lemn. Dar atunci când se pleca în larg, pe mare, nu se mai putea găti pe mal.

Cleopatra le luase cu ea pe Charmian şi Iras, două femei blonde, de viţă nobilă macedoneană, care erau împreună cu ea de când se născuse. Misiunea lor fusese să aleagă treizeci de tinere fete care să călătorească cu Faraon la Tarsus; trebuiau să fie frumoase la chip şi la trup, dar niciuna dintre ele să nu fie prostituată. Plata pe care o primeau era de zece drahme de aur – o mică avere – dar nu banii le determinaseră să plece în necunoscut, ci hainele pe care le primiseră pentru a le purta la Tarsus – numai ţesături de brocart şi lame argintiu, mătase cu fir de aur şi argint, văluri transparente în toate nuanţele curcubeului, stofe de lână atât de fină, că se lipeau de picioare atunci când se udau. De la piaţa de sclavi din Pelusium fuseseră cumpăraţi doisprezece băieţei drăgălaşi şi cincizeci de bărbaţi barbari foarte înalţi, cu un fizic plăcut. Fiecare bărbat din suită avea o fustanelă cu broderii care semăna cu o coadă de păun; Cleopatra decisese că păunul trebuia să fie tema reprezentată de *Philopator* şi se cheltuise suficient aur pentru achiziţionarea penelor de păun pentru a-l face pe Antoniu să plângă de ciudă.

La întâi mai flota ridică ancora şi porni la drum cu pânzele sus, cu *Philopator* în frunte care le arăta mândru celorlalţi pupa sa elegantă. Singurul vânt care i-ar fi putut împiedica să meargă spre nord, Etesianul, nu sufla în această perioadă a anului. O boare puternică dinspre sud-est sufla în pânzele vaselor, uşurând mult munca vâslaşilor. Pe tot parcursul drumului nu se produse nicio furtună care să-i oblige să se adăpostească în vreun port şi pilotul aflat la conducerea lui *Philopator* recunoscu fără dificultate toate capetele de pe coasta siriană. Ajuns în dreptul

Capului Heracleea, care se afla în faţa cozii insulei Cipru, veni s-o vadă pe Cleopatra.

— Maiestate, avem două posibilităţi, spuse el îngenunchind.

— Şi care sunt acestea, Palamedes?

— Să continuăm drumul de-a lungul coastei siriene până la promontoriul Rhosicum, apoi să traversăm partea de sus a Golfului Issicus până la gurile marelui fluviu Cilicia Pedia. Aici se află bancuri de nisip şi locuri cu apă puţin adâncă, ceea ce înseamnă că vom înainta încet.

— Şi alternativa?

— Să pornim de aici prin largul mării şi să navigăm aproape spre nord-vest, poate cu vântul în spate până ajungem pe coasta Ciliciei, undeva în apropierea gurilor râului Cydnus.

— Şi care este diferenţa de timp petrecut pe mare, Palamedes?

— Este greu de spus, Maiestate, dar ar putea fi cam zece zile. Acum râurile din Cilicia Pedia se revarsă, ceea ce ar fi încă un obstacol în cazul înaintării noastre de-a lungul coastei. Dar trebuie să înţelegi că cea de-a doua opţiune poate fi periculoasă. O furtună sau o modificare a direcţiei vântului ne poate azvârli oriunde între Libia şi Grecia.

— Ne vom asuma riscul şi vom călători prin largul mării.

Iar zeii râului din Egipt, pe care, probabil, Neptun nu se aştepta să-i vadă în largul regatului său, s-au dovedit a fi suficient de puternici pentru ca flota să poată naviga fără să se rătăcească până la gurile râului Cydnus. Sau poate că Neptun, un zeu cu adevărat roman, încheiase o înţelegere cu colegii lui egipteni. Indiferent care ar fi fost explicaţia, în ziua de 10 mai, flota se adunase laolaltă în largul mării la gurile fluviului Cydnus. Nu era un moment foarte prielnic pentru a traversa râul, ţinând seama de apele umflate care se învolburau la intrarea în albie; dar acum vâslaşii au să-şi merite cu adevărat lefurile! Trecerea era marcată cu piloni vopsiţi; între ei, şlepurile vor munci fără istovire pentru a draga nisipul şi noroiul. Niciuna dintre ambarcaţiuni nu avea fundul adânc, căci erau concepute pentru navigaţia fluvială, mai ales elegantul *Philopator,* dar chiar şi aşa Cleopatra porunci flotei sale s-o ia înainte, pentru că dorea ca Dellius să aibă suficient timp să-l prevină pe Antoniu de sosirea ei.

Dellius îl găsi pe Antoniu plictisit şi neliniştit, dar încă treaz.

— Ei bine? întrebă Antoniu, privind în sus spre Dellius. Făcu un gest cu mâna lui mare către masa plină de suluri şi papirusuri.

— Uită-te la astea! Nu sunt decât facturi sau veşti proaste! Ai reuşit? Vine Cleopatra?

— Cleopatra este aici, Antoniu. Am venit cu flota ei, chiar acum a ancorat pe fluviu. Douăzeci de trireme, toate de marină militară, din păcate, fără posibilităţi de comerţ.

Scaunul scârţâi. Antoniu se ridică în picioare şi se duse la fereastră, iar mişcarea lui îl făcu pe Dellius să-şi dea seama cât de

graţioşi pot fi uneori bărbaţii masivi.

— Unde este? Sper că i-ai spus căpitanului portului să-i dea cele mai bune locuri de ancorare.

— Da, dar va mai dura ceva timp. Vasul ei este lung cât trei galere de război greceşti din vremurile de demult, aşa că nu poate să se strecoare printre două corăbii comerciale deja ancorate. Căpitanul portului trebuie să mute şapte astfel de corăbii, nu e prea încântat, dar n-are încotro. Am vorbit cu el în numele tău.

— Un vas suficient de mare pentru a adăposti un titan, nu-i aşa? Şi când am să-o văd? întrebă Antoniu ursuz.

— Mâine-dimineaţă, la o oră după revărsatul zorilor. Dellius lăsă să-i scape un oftat de uşurare. A venit fără să crâcnească şi cu o suită numeroasă. Cred că vrea să te impresioneze.

— Atunci o să am grijă să nu mă las impresionat. Ce căţea încrezută!

Şi tocmai de aceea, când soarele apăru deasupra copacilor de la est de Tarsus, Antoniu porni călare pe un cal şarg spre malul îndepărtat al fluviului Cydnus, cu o manta cenuşie înfăşurată pe trup şi fără niciun însoţitor. Era un avantaj să-l vezi pe duşman mai înainte; în anii cât luptase alături de Cezar învăţase acest lucru. O, ce parfumat era aerul! Şi ce fac eu aici, într-un oraş jefuit, când sunt atâtea marşuri de realizat, atâtea bătălii de purtat? se întrebă el, ştiind deja răspunsul. Sunt tot aici ca să văd dacă regina Egiptului are de gând să răspundă convocării mele. Şi cealaltă căţea încrezută, Glaphyra, începe să mă cicălească într-un mod adus la perfecţiune de femeile din est: cu blândeţe, cu lacrimi, cu sughiţuri şi suspine. O, dar Fulvia! Când te cicăleşte ea, omul ştie ce înseamnă asta – ţipete, urlete, fulgere şi tunete! Şi nu-i pasă dacă ţi-ai pus perna în cap —asta dacă bărbatul acceptă să fie zgâriat de cinci gheare care coboară pe pieptul lui ca formă de represalii.

A, uite aici un loc numai bun! Se întoarse într-o parte şi alunecă uşor jos de pe cal, îndreptându-se către o stâncă netedă, aflată ceva mai încolo, pe mal. Se aşeză pe ea şi avu o vedere perfectă către vasul Cleopatrei, care înainta încet în susul râului, către locul de ancorare. Nu se afla la mai mult de cincizeci de paşi de şenalul navigabil al râului. Era atât de aproape de mal, încât vedea până şi cuibul unei mici păsări de pe acoperişul depozitului de pe chei.

Philopator înainta în susul râului cu viteza unui om care merge în pas vioi, lăsându-l pe Antoniu cu gura căscată înainte să ajungă în dreptul lui. Căci ceea ce vedea el era imaginea sculptată a unui cap de aur, înconjurat de o aură ceţoasă aurie. Un bărbat cu pielea ciocolatie îmbrăcat cu o fustanelă albă, un colan şi o curea de aur şi geme, purtând pe cap un turban uriaş, roşu şi alb. Picioarele lui goale erau scăldate în valurile mici care se spărgeau de fiecare parte a bompresului şi în mâna dreaptă avea o

suliţă de aur. Statuile de la prora corăbiilor erau ceva cunoscut, dar nu cuprindeau chiar toată prora ca aceasta. Acest bărbat să fi fost vreun rege din vechime? – reprezenta însăşi personificarea vasului pe care îl trăgea în spatele lui ca pe o mantie înfricoşătoare.

Totul părea de aur; vasul era aurit de la linia de plutire până în vârful catargului şi porţiunile neacoperite erau pictate în nuanţele de verde şi albastru ale cozii de păun, şi pudrate apoi cu firişoare de aur. Clădirile de pe punte aveau acoperişurile placate cu faianţă în nuanţe vii de albastru şi verde şi pe punte se înălţa o arcadă mare de coloane cu capiteluri în formă de floare de lotus. Până şi vâslele erau de aur! Şi pietrele preţioase sclipeau pretutindeni! Numai vasul acesta făcea pe puţin o mie de talanţi de aur!

Se simţeau miresme de parfumuri delicate, de pretutindeni se auzeau sunetele învăluitoare de liră şi corn, un cor murmura încet, toate provenind dintr-o sursă invizibilă; fete frumoase cu rochii de voal aruncau flori din coşuri de aur, mulţi băieţei frumoşi purtând fustanele ca nişte cozi de păun se hârjoneau râzând în cearşafuri albe ca neaua. Vela corăbiei, întinsă bine ca să-i ajute pe vâslaşi, era mai albă decât spuma laptelui şi pe ea fuseseră brodate două capete de animale îmbrăţişate – un şarpe încolăcit şi un vultur; lângă aceştia se afla un ochi straniu din care picura o lacrimă neagră.

Penele de păun erau împrăştiate peste tot, dar nicăieri nu păreau aşa de abundente ca deasupra unui podium din faţa catargului. Pe un tron şedea o femeie îmbrăcată într-o rochie din pene de păun, purtând pe cap aceeaşi coroană în nuanţe de roşu şi alb, ca şi capul sculptat de pe bompresul vasului. Pe umerii ei străluceau bijuterii prinse într-un guler mare de aur şi la brâu purta o centură de acelaşi fel. Pe piept avea o cârjă de păstor şi un îmblăciu din aur lucrat cu lapislazuli. Faţa îi era acoperită de un strat de machiaj atât de gros, încât nu-ţi puteai da seama cum arăta, de fapt; chipul ei exprima o impasibilitate perfectă.

Vasul trecu destul de aproape de el ca să-şi dea seama cât este de lat şi cât de admirabil este construit; puntea era pavată cu plăci de faianţă albastră şi verde, asortate cu acoperişul. Un vas păun şi o regină păun. Ei bine, îşi spuse Antoniu, enervat în mod inexplicabil, o să vadă ea cine este cocoşul din Tarsus!

Porni pe pod către oraş în galop, sări de pe cal la uşa palatului guvernatorului şi intră înăuntru strigând să vină servitorii.

— Toga şi lictorii! Acum!

Astfel că, atunci când regina îşi trimise şambelanul, pe eunucul Philo, să-l informeze pe Marc Antoniu că sosise, lui Philo i se spuse că Antoniu era în agora şi audia procese în numele Trezorierului şi nu putea s-o vadă pe Maiestatea Sa decât a doua zi.

Aceasta fusese de fapt intenţia lui Antoniu de mai multe zile; ea fusese afişată oficial pe tribuna din agora, aşa că, atunci când îşi ocupă locul în tribunal văzu ceea ce se aşteptase să vadă sute de împricinaţi, cel puţin tot atâţia avocaţi, câteva sute de spectatori şi câteva zeci de vânzători de băuturi, gustări, covrigi, umbrele şi evantaie. Încă din mai la Tarsus era foarte cald. Din acest motiv, deasupra locului unde se afla curtea era întinsă o copertină purpurie pe care se putea citi SPQR[6]; copertina avea ciucuri aurii pe margine. În fruntea tribunei de piatră şedea însuşi Antoniu, pe scaunul lui de fildeş *curule*[7], înconjurat de doisprezece lictori îmbrăcaţi în purpuriu, dispuşi de o parte şi de a alta a lui şi a lui Lucilius, în faţa unei mese pline de suluri. Cel mai nou actor în această dramă era un centurion cărunt care stătea într-un colţ al tribunalului; purta o cămaşă din zale aurii, apărătoare de antebraţ aurii, avea pieptul acoperit de *phalerae*[8], *armillae*[9] şi un coif de aur al cărui guler purpuriu din păr de cal se desfăşura ca un evantai. Dar nu pieptul acoperit de medalii pentru vitejie era ceea ce impresiona publicul, ci sabia lungă pe care centurionul o ţinea cu ambele mâini şi cu vârful rezemat de pardoseală. Ea le amintea cetăţenilor din Tarsus că Marc Antoniu era deţinătorul aşa-numitului *Imperium Maius* şi putea executa pe oricine pentru orice. Dacă îşi punea în minte să emită un ordin de execuţie, acest centurion l-ar fi adus la îndeplinire pe loc. Dar Antoniu nu avea intenţia să execute nici măcar o muscă sau un păianjen; oamenii din Orient erau obişnuiţi să fie guvernaţi de conducători care tăiau capete pe cât de capricios pe atât de des, aşa că de ce să le spulbere iluziile?

Unele dintre cazuri erau interesante, altele, de-a dreptul amuzante. Antoniu evolua printre ele cu eficienţa şi detaşarea pe care se pare că o posedau toţi romanii, indiferent că făceau parte din clasa celor săraci sau din aristocraţie. Aceşti oameni ştiau ce înseamnă dreptul, metoda, rutina, disciplina, deşi Antoniu era mai puţin înzestrat cu aceste calităţi decât cei mai mulţi. Dar chiar şi aşa, atacă problemele cu vigoare şi uneori chiar cu înverşunare. Mulţimea începu brusc să se agite, ceea ce îl derută pe unul dintre împricinaţi exact în momentul în care se pregătea să predea cazul avocatului scump plătit care se afla alături de el; Marc Antoniu întoarse capul încruntat.

Mulţimea se despărţise în două scoţând o exclamaţie de uimire, pentru a lăsa să treacă o mică procesiune condusă de un bărbat tuciuriu, ras în cap, într-o haină albă şi cu o adevărată avere în lanţuri de aur la gât. În spatele lui mergea Philo, şambelanul, înfăşurat într-o mantie în nuanţe de verde şi albastru, cu chipul pictat în culori delicate şi trupul strălucind de bijuterii. Dar asta nu însemna nimic în comparaţie cu ceea ce venea în urma lor: o litieră mare de aur, cu acoperişul placat cu faianţă, împodobită cu pene de păun la colţuri. Era purtată de opt bărbaţi

uriaşi cu pielea ca abanosul şi cu aceleaşi modele pictate în purpuriu pe piele. Purtau fustanele din pene de păun, colane şi brăţări de aur şi aveau pe cap *nemes*[10] din aur strălucitor.

Regina Cleopatra aşteptă până când lictorii puseră uşor lectica pe pământ, apoi, fără a mai aştepta să i se acorde ajutor, alunecă uşor jos şi se apropie de treptele tribunalului roman.

— Marc Antoniu, m-ai chemat la Tarsus. Sunt aici, spuse ea cu o voce clară, cuceritoare.

— Numele tău nu figurează pe lista mea de cazuri pentru astăzi, doamnă! Va trebui să te înscrii la secretarul meu, dar te asigur că voi avea grijă ca numele tău să fie primul pe lista mea pentru mâine, spuse Antoniu cu politeţea cuvenită din partea unui monarh, dar fără niciun fel de respect.

Cleopatra fierbea pe dinăuntru. Cum îndrăznea ţărănoiul acesta roman s-o trateze ca pe toţi ceilalţi! Venise în agora ca să-i arate cât de ţopârlan era, să-şi etaleze imensa avere şi să-şi manifeste autoritatea în faţa celor din Tarsus, care vor aprecia poziţia ei şi îl vor condamna pe Antoniu fiindcă o tratează cu atâta lipsă de consideraţie. Acum, nu se afla în Forumul de la Roma, iar aceştia nu erau oameni de afaceri de la Roma (plecaseră cu toţii din această zonă pe care o consideraseră neprofitabilă). Ei se înrudeau cu oamenii ei din Alexandria, sensibili la prerogativele şi drepturile monarhilor. Să obiecteze pentru că sunt daţi la o parte în favoarea reginei Egiptului? Nu, ar fi fost măguliţi de această onoare! Fuseseră cu toţii la debarcader ca să-l admire pe *Philopator* şi veniseră în agora aşteptându-se ca dosarele lor să fie amânate. Fără îndoială, Antoniu îşi închipuia că ei îl vor admira pentru principiile lui democratice, dacă le va da întâietate lor în detrimentul reginei, dar gândirea orientalului nu funcţiona în acest fel. Oamenii erau şocaţi şi dezamăgiţi. Faptul că ea stătea acolo, umilă, la picioarele tribunalului lui le demonstra tarsienilor cât de aroganţi erau romanii.

— Mulţumesc, Marc Antoniu, spuse ea. Dacă nu ai niciun plan pentru cină, ai putea să vii pe vasul meu în seara aceasta? Să zicem, la apusul soarelui? Este mai plăcut să iei masa după ce s-a mai potolit arşiţa zilei.

Antoniu privi în jos spre ea şi ochii îi scânteiau de mânie. Reuşise să-l pună într-o situaţie stânjenitoare, vedea acest lucru şi pe chipurile celor din mulţime, care se ploconeau şi se îndepărtau, păstrând o distanţă respectuoasă faţă de regină. La Roma, ar fi fost luată pe sus de mulţime, dar aici? Nici vorbă de aşa ceva, după cum se părea. Naiba s-o ia de femeie!

— N-am niciun plan pentru cină, spuse el scurt. Poţi să mă aştepţi la apusul soarelui.

— Am să trimit litiera mea după tine, Imperatore Antoniu. Poţi să-i iei cu tine pe Quintus Dellius, pe Lucius Poplicola, pe fraţii Saxa, pe Marcus Barbatrius şi alţi cincizeci şi cinci de prieteni.

Cleopatra sări graţioasă înapoi în litiera ei; lictorii apucară de mânere şi o întoarseră, căci aceasta nu era o simplă trăsură, ci avea cap şi picioare pentru ca persoana care şedea înăuntru să poată fi bine văzută.

— Continuă, Melanthus, îi spuse Antoniu împricinatului pe care sosirea Cleopatrei îl oprise în mijlocul frazei.

Descumpănit total, Melanthus se întoarse neputincios cu mâinile larg desfăcute către avocatul lui cel scump plătit. Iar acesta îşi dovedi competenţa, continuându-şi pledoaria ca şi când n-ar fi fost întrerupt nicio clipă.

Slujitorii avură nevoie de ceva timp ca să găsească o tunică suficient de curată pe care s-o poarte Antoniu la cina de pe vas. Toga era prea mare ca să poată mânca îmbrăcat în ea, aşa că trebuia să şi-o scoată. Şi nici nu se putea încălţa cu ghetele (ţinuta lui preferată); aveau prea multe şireturi care trebuiau legate şi dezlegate. O, şi o coroană valoroasă pe care s-o pună pe cap! Cezar purtase frunze de stejar în toate ocaziile publice, dar numai curajul lui deosebit din luptă, din vremea tinereţii lui îi conferise acest drept. La fel ca şi Pompei cel Mare, Antoniu nu purtase niciodată coroană, oricât ar fi fost de viteaz.

Litiera îl aştepta. Prefăcându-se teribil de amuzat, Antoniu se urcă în ea şi le porunci prietenilor lui care râdeau şi glumeau să meargă alături de el. Alaiul era admirat, dar nu la fel de mult ca purtătorii de litieră, care reprezentau o adevărată raritate; nici chiar la cele mai vestite târguri de sclavi, nu erau aduşi la vânzare bărbaţi negri. În Italia se întâlneau atât de rar, că sculptorii se băteau pe ei, dar erau de regulă femei şi copii, nu negri pursânge ca lictorii Cleopatrei. Frumuseţea pielii lor, chipurile lor cu trăsăturile desăvârşite, mersul lor demn făceau obiectul admiraţiei generale. Ce vâlvă ar stârni la Roma! Deşi, îşi spuse Antoniu, fără îndoială că îi avea cu ea atunci când locuise la Roma. Numai că el nu-i văzuse.

Partea inferioară era din aur, observă el, cu excepţia balustradelor din lemn de lămâi, iar pardoseala de faianţă era acoperită cu petale de trandafir care răspândeau o mireasmă suavă când călcai pe ele. Toate piedestalele care susţineau un vas de aur cu pene de păun sau o operă de artă de mare preţ erau din fildeş sculptat cu intarsii de aur. Fete frumoase ale căror picioare zvelte se întrezăreau prin văluri îl conduseră jos, pe puntea dintre coloane către o uşă dublă de aur, pe care era sculptat un basorelief de mâna unui mare maestru: dincolo de ea se afla o încăpere mare cu ferestrele larg deschise pentru a lăsa să intre briza serii. Pereţii erau din lemn de lămâi acoperiţi cu piele stanţată cu modele complicate, iar pe pardoseală se afla un strat gros de petale de trandafiri.

— Îşi bate joc de mine! îşi spuse Antoniu. Mă umileşte!

Cleopatra aştepta, îmbrăcată acum în câteva văluri diafane de voal în nuanţe care treceau de la un chihlimbariu-închis în partea de jos, la galben pai în partea superioară. Modelul rochiei nu era nici grecesc, nici roman şi nici asiatic, ci unul propriu: strâns pe talie, cu fusta foarte largă şi evazată şi un corsaj care îi scotea în evidenţă sânii mici; braţele ei delicate erau mângâiate de mâneci largi şi bufante care se încheiau la coate ca să lase loc pentru brăţările de pe antebraţ. Purta la gât un lanţ de aur de care atârna, închisă într-o colivie din cel mai fin filigran de aur, o singură perlă de culoarea şi de mărimea unei căpşuni. Privirea lui Antoniu fu imediat atrasă de ea; rămase cu gura căscată şi îşi ridică uimit ochii spre faţa ei.

— Cunosc piatra aceasta, spuse el.

— Cred şi eu. Cezar i-a dat-o Serviliei cu mulţi ani în urmă ca s-o mituiască atunci când a rupt logodna lui Brutus cu fiica ei. Dar Iulia a murit, şi Brutus a murit, iar Servilia şi-a pierdut toţi banii în războiul civil. Bătrânul Faberius Margarita a evaluat-o la şase milioane de sesterţi, dar când a venit s-o vândă, a cerut zece milioane. Femeie proastă! Aş fi fost gata să plătesc douăzeci de milioane ca s-o am. Dar am auzit că zece milioane nu erau de ajuns ca s-o scape de datorii. Brutus şi Cassius au pierdut războiul, aşa că o parte din avere s-a irosit, iar Vatia şi Lepidus au tocat restul, aşa că s-a dus şi cealaltă parte, povesti Cleopatra amuzată.

— Este adevărat că acum este pensionara lui Atticus.

— Şi am auzit că soţia lui Cezar s-a sinucis.

— Calpurnia? Păi tatăl ei, Piso, voia s-o căsătorească cu nu ştiu ce babalâc care era dispus să plătească o adevărată avere pentru privilegiul de a se culca cu văduva lui Cezar, dar ea n-a vrut. Piso şi noua lui nevastă i-au făcut viaţa un infern şi Calpurnia nu voia să se mute la Domus Publica. Aşa că şi-a tăiat venele.

— Sărmana femeie! Mi-a plăcut întotdeauna. Mi-a plăcut şi Servilia, de altfel. Cele pe care le-am detestat au fost soţiile Bărbaţilor Noi.

— Terentia lui Cicero, Valeria Messala a lui Pedius şi Fabia lui Hirtius. Te înţeleg, spuse Antoniu zâmbind.

În timp ce ei sporovăiau astfel, fetele îi conduceau la canapelele lor pe membrii fascinaţi ai grupului pe care îl adusese Antoniu cu el; când totul s-a terminat, Cleopatra îl luă ea însăşi de braţ şi îl duse la canapeaua din capul mesei aşezate în formă de U, aşezându-l pe *locus consularis.*

— Te deranjează dacă n-o să avem un al treilea comesean pe canapeaua noastră? întrebă ea.

— Deloc.

Imediat ce se aşezară sosi primul fel, reprezentat de un asemenea evantai de bunătăţi şi delicatese, încât câţiva dintre gurmanzii faimoşi din suita lui bătură încântaţi din palme.

Păsărele mici, ce urmau să fie mâncate cu tot cu oase, ouă umplute cu paste indescriptibile, creveţi la grătar, creveţi înăbuşiţi, creveţi la tigaie gătiţi cu capere şi ciuperci uriaşe, stridii şi melci aduşi în galopul calului de pe coastă, sute de alte preparate la fel de savuroase care se mâncau cu mâna. Urmă apoi felul principal alcătuit din miei întregi la frigare, claponi, fazani, carne de pui de crocodil (era admirabilă, spuseră într-un glas toţi gurmanzii), fripturi de tot felul şi cu toate sortimentele de mirodenii, păuni prăjiţi întregi şi aranjaţi apoi pe tipsii de aur cu tot penajul cozii larg desfăcut.

— Hortensius a servit pentru prima oară friptură de păun la un banchet din Roma, spuse Antoniu râzând. Cezar a zis că semăna cu o cizmă veche de soldat, numai că cizma era ceva mai moale.

Cleopatra chicoti.

— Chiar aşa! Lui Cezar era suficient să-i dai un amestec de mazăre uscată, de linte sau boabe de fasole fierte cu puţină carne de porc sărată şi se declara mulţumit. Nu era ceea ce s-ar putea numi un cunoscător într-ale mâncărurilor fine!

O dată şi-a înmuiat barba în ulei rânced şi nici n-a observat.

— Dar tu, Marc Antoniu, tu ştii să apreciezi o mâncare de calitate.

— Da, uneori.

— Vinul este de Chian. Nu trebuie să-l bei cu apă.

— Intenţionez să rămân treaz, doamnă.

— Şi de ce oare?

— Pentru că un bărbat care are de-a face cu dumneata, trebuie să-şi păstreze forţele.

— Am s-o iau ca pe un compliment.

— Trecerea timpului nu te-a făcut să arăţi mai bine, spuse el când apărură dulciurile, aparent fără să-şi facă probleme în legătură cu reacţia unei femei la astfel de comentarii despre înfăţişarea sa.

— Farmecul meu nu a constat niciodată în înfăţişarea mea, spuse ea calmă. În cazul lui Cezar, ceea ce îl atrăgea la mine erau vocea, inteligenţa mea şi statutul meu regal. Îi plăcea mai ales faptul că în timpul conversaţiei puteam să trec la fel de uşor ca şi el dintr-o limbă în alta. El m-a învăţat latina, iar eu i-am dat lecţii de demotica şi egipteana clasică.

— Latina ta este impecabilă.

— Aşa era şi a lui Cezar. De aceea şi a mea este la fel de bună.

— Nu l-ai adus şi pe fiul lui!

— Caesarion este Faraon. L-am lăsat acasă, ca să conducă ţara.

— La vârsta de cinci ani?

— Are aproape şase şi este un băiat admirabil. Sunt convinsă că intenţionezi să-ţi ţii promisiunea şi să-l prezinţi în Senat ca moştenitorul lui Cezar din Egipt. Trebuie să se bucure de drepturi indiscutabile asupra acestui tron. Sper ca Octavian să înţeleagă că nu reprezintă un pericol pentru Roma. Este pur şi simplu un rege-

client foarte bun, cu sânge pe jumătate roman, dar lucrul acesta nu i-ar fi de niciun folos la Roma. Destinul lui Caesarion este legat de Egipt, iar Octavian trebuie să înţeleagă asta.

— Sunt de acord, dar nu este momentul cel mai potrivit să-l ducem acum la Roma pe Caesarion pentru ratificarea tratatelor noastre cu Egiptul. În Italia sunt tulburări şi nu mă pot amesteca în ceea ce face Octavian ca să rezolve treburile. El este cel care a moştenit Italia ca parte a înţelegerii noastre de la Philippi – tot ce vreau eu de acolo sunt trupele.

— Dar în calitate de roman, nu simţi că ai o anumită răspundere pentru ceea ce se întâmplă în Italia, Antoniu? întrebă ea, încruntând uşor din sprâncene. Este oare o politică prudentă să laşi Italia să sufere atât de mult de foame şi din cauza divergenţelor economice dintre oamenii de afaceri, latifundiarii şi soldaţii veterani? Nu ar fi trebuit oare ca tu, Octavian şi Lepidus să fi rămas în Italia şi să fi rezolvat mai întâi această problemă? Octavian este doar un tinerel şi nu poate avea nici înţelepciunea, nici experienţa necesară pentru a reuşi. De ce să nu-l ajutaţi, în loc să-i puneţi beţe în roate?

Cleopatra chicoti uşor şi lovi cu pumnul în perna pe care stătea.

— Nimic din toate acestea nu este în avantajul meu, dar mă tot gândesc la dezordinea pe care a lăsat-o Cezar în urma lui în Alexandria şi cât a trebuit să mă lupt ca să-i fac apoi pe cetăţeni să coopereze între ei, în loc să se războiască unii cu alţii. Şi am dat greş, pentru că nu am înţeles la timp că războaiele sociale sunt un adevărat dezastru. Cezar îmi dăduse acest sfat, dar nu am fost suficient de înţeleaptă ca să-l urmez. Dar dacă situaţia s-ar repeta, aş şti cum să procedez. Iar ceea ce văd că se întâmplă în Africa este o variantă a luptei mele. Lasă deoparte neînţelegerile pe care le ai cu Octavian şi Lepidus, luptaţi împreună!

— Prefer să mor, scrâşni din dinţi Antoniu, decât să mişc fie şi numai un deget pentru tinerelul acesta înfumurat!

— Oamenii sunt mai importanţi decât un copil îngâmfat!

— Nu, nu sunt! Sper din tot sufletul ca Italia să moară de foame şi am să fac tot posibilul să grăbesc procesul. De aceea îi tolerez pe Sextus Pompeius şi pe amiralii lui. Din cauza lor, Octavian nu va putea hrăni Italia şi cu cât oamenii de afaceri vor plăti mai puţine impozite, cu atât va avea Octavian mai puţini bani ca să cumpere pământ pentru a-l da veteranilor. Şi imediat ce latifundiarii vor începe să se agite, Octavian va fi un om terminat!

— Roma a construit un imperiu cu ajutorul oamenilor din Italia de nord, pe valea râului Pad şi până la capul Bruttium. Nu ţi-a trecut oare prin minte că dacă insişti că trebuie să recrutezi trupe din Italia, de fapt vrei să spui că nicăieri nu există soldaţi aşa de buni? Dar dacă ţara moare de foame, acelaşi lucru se va întâmpla şi cu ei.

— Nu, ei nu vor muri, spuse imediat Antoniu. Foametea îi va face să se reînscrie în liste. Este un ajutor.

— Nu şi pentru femeile care vor trebui să poarte în pântecele lor copiii ce vor deveni soldaţi excelenţi.

— Oamenii sunt plătiţi şi trimit bani acasă. Muritorii de foame sunt cei nefolositori, liberţi greci şi femei bătrâne.

Epuizată mental, Cleopatra se lăsă pe spate şi închise ochii. Cunoştea îndeaproape acele sentimente care duc la asasinat; tatăl ei îşi sugrumase propria fiică pentru a-şi proteja tronul şi ar fi ucis-o şi pe ea, dacă nu ar fi ascuns-o Cha'em şi Tach'a în Memphis, pe când era copil. Dar ideea de a împinge la moarte prin înfometare un întreg popor îi era total străină. Oamenii aceştia încrâncenaţi, pătimaşi aveau o cruzime ce i se părea nemărginită – nu e de mirare că şi Cezar murise de mâna lor. Prestigiul lor personal şi cel al familiei lor erau mai importante pentru ei decât un popor întreg şi prin aceasta semănau cu Mithridate cel Mare mai mult decât le-ar fi plăcut să creadă. Dacă era vorba să piară un duşman al familiei, erau gata să păşească peste un munte de cadavre. Practicau în continuare politica unui mic oraş-stat şi nu-şi dădeau seama sau aşa i se părea ei, că acest oraş-stat se transformase în cea mai puternică maşinărie comercială şi militară din istoria lumii. Alexandru cel Mare cucerise mai multe teritorii, dar la moartea lui imperiul se destrămase ca un fuior de fum; romanii cuceriseră câte puţin de aici şi câte puţin de dincolo, dar făcuseră aceasta în numele unei idei numită Roma, pentru gloria mereu sporită a acestei idei. Şi cu toate acestea, nu reuşeau să vadă că Italia însemna mai mult decât duşmăniile personale. Cezar obişnuia să-i spună mereu: Italia şi Roma alcătuiesc o singură entitate. Dar Marc Antoniu nu era de acord.

Totuşi, înţelegea acum ceva mai bine ce fel de om este Marc Antoniu. Dar era prea obosită ca să mai continue această petrecere. Vor mai fi şi alte cine, iar dacă bucătarii ei îşi vor ieşi din minţi ca să inventeze noi mâncăruri, cu atât mai bine.

— Te rog să mă scuzi, Antoniu. Eu mă duc la culcare. Rămâi aici oricât doreşti. Philo va avea grijă de tine.

În clipa următoare se făcu nevăzută. Antoniu se încruntă şi după o scurtă ezitare se decise să plece şi el. Mâine-seară avea să dea la rândul său un banchet pentru ea. Ce caraghios! Îi amintea de fetele alea care se înfometează exact la vârsta la care ar trebui să mănânce. Dar acelea erau nişte fiinţe anemice şi slabe, în timp ce Cleopatra i se părea puternică! Mă întreb cum se descurcă Octavian cu fiica Fulviei şi a lui Clodius, îşi spuse el amuzat. Aia da slăbănoagă. Numai piele şi os!

Invitaţia Cleopatrei la o a doua masă în seara următoare sosi în timp ce Antoniu stătea afară şi prezida judecarea pricinilor la Curte, ştiind că regina nu avea de gând să-şi facă apariţia acolo.

Prietenii lui erau încă atât de mult sub impresia banchetului dat de regină, încât îşi scurtă micul dejun compus din pâine şi miere şi sosi în agora cu mult mai devreme decât se aşteptau împricinaţii. O parte din el încă mai clocotea de furie din cauza direcţiei în care condusese ea conversaţia serioasă şi pentru că nu apucaseră să abordeze implicaţiile situării ei de partea lui Cassius. Va mai dura probabil o zi sau două, îşi spuse el, dar nu era deloc de bun augur faptul că femeia nu părea câtuşi de puţin intimidată.

Când se întoarse la palatul guvernatorului ca să se îmbăieze şi să se bărbierească în vederea festivităţilor de seară de la bordul vasului *Philopator,* o găsi pe Glaphyra aşteptându-l.

— Nu am fost şi eu invitată seara trecută? întrebă ea cu o voce subţirică.

— Nu ai fost invitată.

— Şi astă-seară sunt invitată?

— Nu.

— Să-i trimit oare reginei un bileţel ca s-o informez că prin venele mele curge sânge regal şi că sunt oaspetele tău aici, la Tarsus? Dacă aş face asta, sunt sigură că m-ar invita şi pe mine.

— Ai putea face asta, Glaphyra, spuse Antoniu brusc înveselit, dar nu ţi-ar folosi la nimic. Fă-ţi bagajele. Te trimit înapoi la Comana mâine dis-de-dimineaţă.

Lacrimile începură să-i curgă pe obraji ca o ploaie tăcută.

— O, încetează cu jocurile de apă, femeie! strigă Antoniu. Ai să primeşti ceea ce îţi doreşti, dar nu acum. Continuă să boceşti şi n-ai să obţii nimic!

Antoniu menţionă numele lui Cassius abia la cea de-a treia cină la bordul lui *Philopator.* Nu înţelegea cum de reuşesc bucătarii ei să le ofere tot felul de bunătăţi noi, dar prietenii lui erau în culmea extazului, ceea ce nu le permitea să observe ce făceau cei doi pe *lectus medius*{11}. În niciun caz nu era vorba de vreo idilă înfiripată între ei şi având această idee în minte li se părea mult mai interesant să se uite la fetele splendide care îi serveau – deşi unii dintre oaspeţi îi admirau mai degrabă pe băieţi.

— Ai putea să vii mâine la palatul guvernatorului la cină, spuse Antoniu, care mâncase foarte bine în toate cele trei ocazii, dar nu era un om lacom. Acordă-le bucătarilor tăi o bine meritată odihnă.

— Cum vrei tu, zise ea indiferentă; luă din mâncare o porţie ca de vrabie.

— Dar înainte de a onora locuinţa mea cu prezenţa ta regală, Maiestate, cred că ar fi mai bine să clarificăm problema ajutorului pe care i l-ai acordat lui Gaius Cassius.

— Ajutor? Ce ajutor?

— Oare patru legiuni romane bune nu se cheamă ajutor?

— Dragul meu Marc Antoniu, începu ea cu o voce tărăgănată, acele patru legiuni au pornit spre nord sub conducerea lui Aulus Allienus, despre care am crezut că era împuternicitul lui Publius Dolabella, pe atunci guvernatorul legal al Siriei. Şi întrucât Alexandria se confrunta cu pericolul izbucnirii ciumei şi a foametei, am fost încântată să-i dau lui Allienus cele patru legiuni pe care le lăsase aici Cezar. Dacă el s-a decis să-şi schimbe preferinţele după ce a traversat frontiera şi a intrat în Siria, asta nu e vina mea. Flota pe care v-am trimis-o ţie şi lui Octavian a fost scufundată de furtună, dar n-ai să găseşti nicio consemnare cu privire la vreo flotă dăruită lui Gaius Cassius şi nici că ar fi primit bani sau grâne de la mine sau că i-aş fi trimis trupe. Recunosc că viceregele meu din Cipru, Serapion, le-a trimis ajutor lui Brutus şi lui Caius, dar aş fi încântată să aflu că Serapion a fost executat. Nu a acţionat în urma ordinelor primite de la mine, ceea ce înseamnă că este trădător faţă de Egipt. Dacă nu-l execuţi tu, voi face eu lucrul acesta în drum spre casă.

— Hm, făcu Antoniu posomorât. Ştia că tot ce spusese Cleopatra este adevărat, dar nu asta conta pentru el; problema era cum să-i răstălmăcească în aşa fel cuvintele, încât acestea să pară o minciună.

— Dar eu am sclavi care sunt gata să depună mărturie că Serapion a acţionat din ordinul tău.

— De bună voie, sau în timp ce sunt torturaţi? întrebă ea rece.

— De bună voie!

— Pentru o mică părticică din aurul după care jinduieşti mai mult decât a jinduit Midas. Haide, Antoniu, să fim sinceri! Eu mă aflu aici pentru că fabulosul tău Orient a dat faliment din cauza unui război civil roman şi dintr-odată Egiptul pare o gâscă uriaşă în stare să facă ouă de aur. Ei bine, renunţă la aceste iluzii deşarte, se răsti ea. Aurul Egiptului aparţine Egiptului, care se bucură de statutul de Prieten şi Aliat al Poporului Roman şi nu i-a înşelat niciodată încrederea. Dacă vrei aurul Egiptului, va trebui să mi-l smulgi cu forţa, în fruntea unei armate. Dar chiar şi atunci vei fi dezamăgit. Listuţa jalnică a comorilor din Alexandria, întocmită de Dellius, nu este decât un mic ou dintr-o mare grămadă de aur. Dar aceasta este aşa de bine ascunsă, că n-o vei găsi niciodată. Poţi să ne torturezi pe mine şi pe preoţii mei până la moarte fără niciun rezultat, şi nimeni altcineva nu ştie unde este ascunzătoarea.

Nu vorbea ca o persoană care ar fi putut fi intimidată sau înduplecată.

Antoniu încerca să detecteze cel mai uşor tremur în vocea Cleopatrei sau cea mai mică urmă de încordare în mâinile şi în trupul ei, dar nu observă nimic de genul acesta. Mai rău, chiar ştia din câte îi spusese Cezar că Tezaurul Ptolemeilor era într-adevăr aşa de bine ascuns, că nimeni nu-l putea găsi dacă nu cunoştea locul unde se afla. Fără îndoială că obiectele de pe lista

lui Dellius reprezentau vreo zece mii de talanţi, dar el avea nevoie de mult mai mult. Iar o expediţie pe mare sau pe uscat împotriva Alexandriei l-ar fi costat cel puţin câteva mii de talanţi. O, naiba s-o ia de femeie! Nu pot s-o păcălesc sau s-o fac să cedeze. Aşadar, va trebui să găsesc o altă cale. Cleopatra nu este Glaphyra.

Şi astfel în ziua următoare dis-de-dimineaţă la bordul lui *Philopator* sosi o scrisoare în care se spunea că banchetul pe care îl dădea Antoniu în seara aceea avea să fie un bal mascat.

„Dar îţi ofer un pont", se specifica în scrisoare. „Dacă vei veni costumată în Afrodita, te voi întâmpina în rolul Noului Dionisos, partenerul tău firesc în celebrarea vieţii."

Aşadar, Cleopatra se îmbrăcă după moda grecească, în mai multe văluri de roz şi carmin. Părul ei subţire castaniu, fusese pieptănat în stilul obişnuit, împărţit în mai multe şuviţe de la frunte până la ceafă unde era strâns într-un mic coc. Oamenii glumeau spunând că seamănă cu un cantalup, ceea ce nu era departe de adevăr. O femeie ca Glaphyra ar fi putut să-i spună (dacă ar fi văzut-o vreodată pe Cleopatra cu toate podoabele ei regale), că acest stil neinspirat îi dădea posibilitatea să poarte cu uşurinţă coroana dublă cu alb şi roşu a Egiptului. Dar în seara aceea îşi acoperise capul cu un văl scurt împletit cu flori şi se hotărâse să-şi împodobească trupul cu flori la gât, pe corsaj şi la brâu. Într-o mână ducea un măr de aur. Costumul nu era deosebit de atrăgător, ceea ce nu-l deranja pe Marc Antoniu, cu atât mai mult cu cât el nu era prea mare cunoscător în materie de modă feminină. Scopul petrecerii cu costume era ca el însuşi să se prezinte cât mai avantajos.

În rolul lui de Noul Dionisos era gol de la brâu în sus şi de la mijlocul coapsei în jos. Îşi drapase părţile ruşinoase într-o bucată de voal purpuriu, sub care o acoperitoare de şolduri croită cu mare grijă dezvăluia punga mare în care se aflau vestitele sale organe genitale. La patruzeci şi trei de ani, Antoniu era încă în floarea vârstei, fizicul lui herculean nefiind marcat de timp mai mult decât acela al unui bărbat bine făcut, aflat la jumătatea vârstei lui. Coapsele şi gambele lui erau masive, dar avea glezne subţiri, iar pectoralii îi ieşeau în evidenţă deasupra abdomenului plat, musculos. Numai capul lui arăta ciudat, căci din cauza gâtului gros ca de taur părea foarte mic. Fetele din trupa pe care o adusese regina cu ea se uitau la el şi oftau, mistuite de dorinţă.

— O, dar nu ai prea multe lucruri în garderoba ta, spuse Cleopatra, deloc impresionată.

— Dionisos nu are nevoie de prea multe haine. Uite, ia un strugure, zise el, întinzându-i ciorchinele pe care îl ţinea în mână.

— Poftim, ia un măr, ripostă ea, întinzând mâna.

— Eu sunt Dionisos, nu Paris. „Paris, băiat frumos, tu seducătorule de femei", recită el. Vezi, îl ştiu şi eu pe Homer.

— Sunt mută de admiraţie.

Cleopatra se aşeză pe canapea; Antoniu îi oferise *locus consularis,* un gest pe care cei din anturajul lui nu-l apreciaseră prea mult. Femeile erau femei.

Antoniu încercă s-o cucerească, însă atitudinea lui de cocoş gata de atac n-o impresiona deloc pe Cleopatra. Era clar că dragostea nu reprezenta lucrul pe care şi-l dorea cel mai mult în viaţă. De fapt, îşi petrecu cea mai mare parte a serii jucându-se cu mărul ei de aur, pe care îl puse într-un pahar de vin roz şi se minună cum albastrul paharului transformă aurul într-o nuanţă subtilă de purpuriu, mai ales când îl mişca cu vârful degetului său manichiurat cu grijă.

În cele din urmă, Antoniu, disperat, jucă totul pe o singură carte: Venus, ajută-mă, Venus!

— M-am îndrăgostit de tine, spuse el mângâindu-i braţul.

Cleopatra îşi mişcă braţul ca şi când ar fi vrut să scape de atenţia nedorită a unei insecte.

— *Gerrae?* mormăi ea.

— Nu sunt fleacuri! zise el indignat, ridicându-se în şezut. M-ai vrăjit, Cleopatra.

— Te-a vrăjit bogăţia mea.

— Nu, nu! Nu mi-ar păsa nici dacă ai fi cerşetoare!

— *Gerrae!* Ai păşi peste mine ca şi când nici n-aş exista.

— Am să-ţi dovedesc că te iubesc! Pune-mă la încercare!

Răspunsul ei veni imediat.

— Sora mea, Arsinoë, s-a refugiat în templul Dianei din Ephes. Împotriva ei a fost pronunţată în mod legal o sentinţă de condamnare la moarte. Execut-o, Antoniu! O să stau mai liniştită dacă o s-o ştiu moartă.

— Eu am o cale mai bună, spuse el, în timp ce broboane de sudoare i se adunau pe frunte. Lasă-mă să fac dragoste cu tine aici şi acum!

Capul ei se înclină, scuturând vălul de flori. Lui Dellius, care privea foarte atent de pe canapeaua lui, i se părea că vede o florăreasă cu coşul ei, foarte decisă să vândă ceva.

— Nu în Tarsus, spuse ea, şi nu atâta timp cât sora mea este în viaţă. Vino în Egipt şi adu-mi capul lui Arsinoë şi am să mă mai gândesc.

— Nu pot! răcni el gâfâind. Am prea multe de făcut! De ce crezi că nu m-am îmbătat? Un război care mocneşte în Italia, tinerelul acela blestemat care se descurcă mai bine decât s-ar fi aşteptat oricine – nu pot! Şi nu înţeleg cum de eşti în stare să ceri capul propriei tale surori?

— Cu mare satisfacţie! Ea umblă să-mi ia capul de ani de zile. Dacă planurile îi reuşesc, se va căsători cu fiul meu, apoi îmi va reteza capul de pe umeri cât ai clipi din ochi. Prin venele ei curge sânge curat din neamul Ptolemeilor şi este suficient de tânără ca să mai facă copii când Caesarion va fi îndeajuns de mare. Eu sunt

strănepoata lui Mithridates cel Mare, un hibrid. Şi fiul meu are sângele încă şi mai amestecat. Pentru mulţi oameni din Alexandria, Arsinoë ar reprezenta întoarcerea la linia pură. Pentru ca eu să pot trăi, ea trebuie să moară.

Cleopatra coborî de pe canapea, îşi aruncă vălul şi strivi cununile de tuberoze şi crini pe care le purta la gât şi la talie.

— Mulţumesc pentru invitaţia la această petrecere excelentă şi la o călătorie în străinătate care m-a ajutat să aflu multe lucruri. *Philopator* nu a mai cunoscut atât de multe sărbători în ultimii o sută de ani. Şi ai grijă de sora mea din Efes. Este o ticăloasă desăvârşită. Dacă îţi plac harpiile şi gorgonele, ai s-o adori.

— Poate că ai înspăimântat-o, spuse Dellius, căruia Antoniu îi povesti câte ceva din toate acestea în dimineaţa următoare, în timp ce *Philopator* îşi afunda vâslele aurite în apă şi pornea înapoi, spre casă.

— S-o înspăimânt? Pe vipera asta cu sânge rece? Imposibil.

— Nu cântăreşte mai mult de un talant[12], în timp ce tu cântăreşti probabil cam patru talanţi în zonă. Poate s-o fi gândit că ai s-o striveşti şi ai s-o omori. Chicoti.

Sau că ai s-o regulezi până când o s-o omori! Şi chiar s-ar putea să se întâmple aşa!

— *Rahat!* Nu m-am gândit nicio clipă la asta!

— Uimeşte-o cu scrisorile, Antoniu, şi fă-ţi datoria în calitate de triumvir la est de Italia.

— Încerci cumva să mă îmboldeşti la acţiune, Dellius? întrebă Antoniu.

— Nu, nu, fireşte că nu! răspunse Dellius repede. Vreau numai să-ţi amintesc că regina Egiptului nu mai este la orizont, în timp ce alţi oameni şi alte evenimente sunt!

Antoniu mătură hârtiile de pe biroul lui cu o mişcare atât de bruscă, încât Lucilius îngenunche imediat şi începu să le adune.

— M-am săturat de viaţa asta, Dellius! Orientul n-are decât să putrezească, acum e vremea pentru băutură şi femei.

Dellius se uită în jos, Lucilius îşi înălţă capul, cei doi schimbând o privire foarte grăitoare.

— Am o idee mai bună, Antoniu, spuse Dellius. Ce-ar fi să muncim din greu vara asta, apoi să petrecem iarna în Alexandria, la curtea reginei Cleopatra?

4

Era al patrulea an succesiv când Nilul nu ieşea din matcă. Din fericire, oamenii aflaţi de-a lungul fluviului care supravieţuiseră ciumei, păreau acum imuni la ea, la fel ca şi cei din Deltă şi din Alexandria. Oamenii aceştia erau mai sănătoşi şi mai rezistenţi.

Sosigenes avusese ideea de a scoate un edict în numele Faraonului; acesta porunceа ca malurile Nilului din zonele mai joase să fie tăiate cu încă cinci picioare. Astfel, dacă apa va reuşi să treacă peste acestea, va fi apoi orientată spre nişte heleşteie mari, săpate din timp. De jur împrejurul heleşteielor se aflau mori cu roţi, care urmau să împrăştie apa în canalele puţin adânci ce străbăteau toate parcelele. Iar la mijlocul lui iulie, când la Cotul Morţii se produse o inundaţie, nivelul fluviului crescu suficient de mult ca să umple heleşteiele. Era o modalitate mult mai lesnicioasă de irigare decât cea tradiţională, *shaduf*[13], când găleata trebuia afundată chiar în râu.

Şi oamenii erau oameni; chiar şi în mijlocul morţii. Se născuseră alţi copii, populaţia era în creştere. Iar Egiptul va avea ce să mănânce.

Ameninţarea Romei fusese deocamdată amânată. Agenţii îi spuseseră Cleopatrei că, de la Tarsus, Antoniu se dusese în Antiohia, făcuse câte o vizită în Tir şi în Sidon, apoi pornise pe apă către Efes. Iar după aceea, Arsinoë fusese târâtă afară din templul Dianei din Efes şi fusese ucisă cu sabia. Marele preot al Dianei părea dispus să-i împărtăşească soarta, dar lui Antoniu nu-i plăceau răzbunările acestea sângeroase de tip oriental, aşa că interveni la cererea etnarhului şi îl trimise înapoi teafăr şi nevătămat. Capul lui Arsinoë nu avea să facă parte din bagajele lui Antoniu dacă şi când se va duce în Egipt. Flăcările îi învăluiseră întregul corp. Fusese ultima descendentă pură a Ptolemeilor, iar odată cu moartea ei această ameninţare dispăruse pentru Cleopatra.

— Antoniu va veni la iarnă, spuse Tach'a zâmbind.

— Antoniu! O, mamă, dar el nu este Cezar! Cum am să pot să-i suport mâinile pe trupul meu?

— Cezar a fost unic. Nu poţi să-l uiţi, înţeleg, dar trebuie să încetezi să-l mai jeleşti şi să te gândeşti la Egipt. Ce contează atingerea mâinilor, dacă prin venele lui Antoniu curge sângele potrivit pentru a-i oferi lui Caesarion o soră cu care să se însoare? Regii nu se împreunează pentru propria lor bucurie, ei se împerechează ca să-şi apere teritoriile şi să-şi perpetueze dinastia. Ai să te obişnuieşti cu Antoniu.

De fapt, cea mai mare îngrijorare pentru Cleopatra în vara şi în toamna aceasta era provocată de Caesarion, care n-o iertase pentru că nu-l luase cu ea şi îl lăsase la Alexandria. Era

ireproşabil de politicos, învăţa sârguincios, citea de bună voie în timpul lui liber, îşi continua lecţiile de călărie, exerciţiile militare şi cele de atletism, dar refuza să boxeze sau să se ia la trântă.

— Tata mi-a spus că aparatul gândirii noastre se află în interiorul capului şi nu trebuie să practicăm niciodată sporturi care îl pun în primejdie. Aşa că am să învăţ cum să mânuiesc *gladius*[14] şi sabia lungă, am să trag cu arcul şi cu praştia, am să exersez aruncarea cu *pilum*[15] şi *hasta*[16], am să alerg pe teren plat sau cu obstacole şi am să înot. Dar nu am să practic niciodată boxul sau luptele. Le-am spus să nu mai insiste şi nici să nu mai dea fuga la tine. Ordinul meu nu are aceeaşi valoare ca al tău?

Era prea pătrunsă de admiraţie văzând cât de mult îşi amintea din ceea ce îi scosese Cezar ca să-şi mai dea seama de mesajul implicit din ultimele lui cuvinte. Tatăl murise înainte ca Caesarion să împlinească patru ani.

Dar nu discuţiile în legătură cu sporturile care implicau contact fizic sau alte mici nemulţumiri îi stârneau îngrijorarea; o durea distanţarea lui. Era atent atunci când îi dădea câte un ordin sau când vorbea cu el, dar îi interzisese accesul spre lumea lui interioară. Fără îndoială că Caesarion avea un fel de resentiment continuu pe care ea nu-l putea ignora, considerându-l neimportant.

O, plângea ea în sinea sa, de ce iau întotdeauna decizii proaste? Dacă aş fi ştiut ce efect va avea asupra lui neparticiparea la întâlnirea din Tarsus, l-aş fi luat cu mine. Dar ar fi însemnat să pun în pericol succesiunea la tron printr-o călătorie pe mare! Imposibil!

Apoi iscoadele îi raportară că situaţia din Italia se deteriorase şi mai mult, degenerând în război făţiş. Instigatorii erau Fulvia, soţia păgână a lui Antoniu, şi fratele lui Antoniu, consulul Lucius Antonius. Fulvia îl înduplecase pe Lucius Munatius Plancus, cunoscut pentru duplicitatea sa şi îl determinase să-i cedeze pe soldaţii veterani care staţionau în Beneventum, două legiuni întregi pentru armata ei; după aceea îl convinsese pe nătărăul aristocratic de Tiberius Claudius Nero, pe care Cezar îl detesta, să provoace o răscoală a sclavilor în Campania – sarcină deloc potrivită pentru cineva care nu discutase în viaţa lui cu un sclav. Nu se poate spune că Nero n-ar fi încercat, dar nu ştiuse nici măcar de unde să-şi înceapă misiunea.

Neavând nicio funcţie oficială, în afară de statutul său de Triumvir, Octavian a devenit ţinta cercurilor viclene din preajma lui Lucius Antonius, în timp ce acele două legiuni pe care Lucius le recrutase personal au pornit din nordul Peninsulei italice către Roma. Apoi, în momentul în care Lepidus văzu strălucirea armurilor pe Via Latina, părăsi Roma şi trupele în faţa Fulviei care jubila (şi a lui Lucius, pe care poporul se părea că îl uitase).

Deznodământul avea să depindă de cercul de armate mari care înconjura Italia, armate comandate de cei mai buni mareşali ai lui Antoniu, oameni care erau nu numai prietenii, ci şi adepţii lui politici. Gnaeus Asinius Pollio stăpânea Galia Italiană cu şapte legiuni; Publius Ventidius cu cele şapte legiuni ale sale era staţionat în Liguria, pe coastă.

Între timp venise toamna. Antoniu se afla la Atena, în apropiere, şi se lăsa antrenat în cele mai sofisticate tipuri de divertisment pe care le putea oferi oraşul. Pollio îi scria, Ventidius îi scria, Calenus îi scria, Plancus îi scria, Fulvia îi scria, Lucius îi scria, Sextus Pompeius îi scria şi Octavian îi scria în fiecare zi. Antoniu nu răspundea niciuneia dintre aceste scrisori, avea lucruri mai bune de făcut. Şi astfel aşa cum şi-a dat seama, Octavian Antoniu a pierdut marea şansă de a-l strivi definitiv pe urmaşul lui Cezar. Veteranii se răsculaseră, nimeni nu mai plătea impozitele şi Octavian nu reuşi să înjghebe mai mult de opt legiuni. Toate drumurile principale de la Bononia, în nord, până la Brindisium, în sud, răsunau de duduitul ritmic al *caligae*-lor[17] romane şi cele mai multe dintre ele aparţineau duşmanilor juraţi ai lui Octavian. Flotele lui Sextus Pompeius controlau Marea Toscanei până în vestul Italiei şi Marea Adriatică până în estul Italiei, împiedicând aprovizionarea cu grâne din Sicilia şi din Africa. Dacă Antoniu şi-ar fi mişcat fundul de pe pernele de pluş ale canapelei din Atena şi i-ar fi condus pe toţi aceştia într-un război deschis pentru a-l strivi pe Octavian, ar fi câştigat cu uşurinţă. Dar Antoniu preferă să nu răspundă la scrisori şi să nu facă nicio mişcare. Octavian răsuflă uşurat, în timp ce oamenii lui Antoniu traseră concluzia că acesta era mult prea ocupat cu distracţiile ca să-i mai pese şi de altceva decât de propria plăcere.

Dar la Alexandria, Cleopatra citea rapoartele şi spumega de furie, gândindu-se că ar fi trebuit să-i scrie lui Antoniu ca să-l îndemne să pornească război împotriva Italiei. Aceasta chiar că ar fi îndepărtat orice ameninţare de pe cerul Egiptului. În cele din urmă, nu-i scrisese. Iar dacă i-ar fi scris, efortul ei ar fi fost zadarnic.

Lucius Antonius porni spre nord, pe Via Flaminia către Perusia, un oraş superb cocoţat sus, pe un platou montan înalt din Apenini. Acolo se instala împreună cu cele şase legiuni ale sale în interiorul zidurilor Perusiei şi aşteptă să vadă nu numai ce va face Octavian, dar şi cum vor reacţiona Pollio, Ventidius şi Plancus. Nu-i trecuse nicio clipă prin minte că aceştia trei din urmă ar fi putut să alerge în apărarea lui – ca oameni ai lui Antoniu, ar fi trebuit s-o facă!

Octavian îl instalase la comandă pe fratele lui spiritual, Agrippa, o decizie foarte abilă; când cei doi tineri ajunseră la concluzia că nici Pollio şi nici Ventidius sau Pancus nu aveau

intenţia să-l salveze pe Lucius, au înălţat fortificaţii masive în formă de cerc în jurul muntelui Perusia. Niciun fel de mâncare nu mai putea să ajungă în oraş şi, odată cu venirea iernii, pânza de apă freatică cobora tot mai mult.

Fulvia şedea în tabăra lui Plancus şi tuna şi fulgera împotriva perfidiei lui Pollio şi a lui Ventidius, care se cuibăriseră la multe mile depărtare de ei; mai bombănea şi împotriva lui Plancus personal, care îi suporta hachiţele pentru că era îndrăgostit de ea. Starea ei de spirit devenise alarmant de instabilă; acum avea câte un capriciu, acum era plină de avânt şi energie şi se apuca să mai recruteze alţi oameni. Dar cel mai mult o măcina ura împotriva lui Octavian. Fantele îngâmfat o trimisese pe soţia lui, Clodia, fiica Fulviei, înapoi la mama sa încă *virgo intacta.* Ce să facă ea cu o fată slăbănoagă care bocea tot timpul şi refuza să mănânce? Într-o tabără de luptă? Şi ceea ce era cel mai rău, Clodia insista că este nebună după Octavian şi dădea vina pe mama ei pentru că fusese refuzată de acesta.

Spre sfârşitul lui octombrie, Antoniu semăna cu Etna înainte să erupă. Colegii lui îi simţeau tremurul şi încercau să-l evite, dar acest lucra nu era posibil.

— Dellius, am de gând să-mi petrec iarna în Alexandria, anunţă el. Marcus Saxa şi Caninius pot să rămână cu trupele lor în Efes. Lucius Saxa, tu poţi să vii cu mine până în Antiohia, te fac guvernator al Siriei. La Antiohia sunt două legiuni din trupele lui Cassius; îţi vor fi de ajuns pentru nevoile tale. Şi ai putea să începi prin a convinge cetăţile din Siria că trebuie să-mi plătească tribut. Acum, nu mai târziu! Mă aştept să primesc tot atâţia bani cât i-au dat lui Cassius. Deocamdată nu-mi schimb dispoziţiile pentru celelalte ţinuturi – în Provincia Asia este linişte, Censorinus se descurcă în Macedonia şi nu văd de ce ar fi necesar un guvernator în Bitynia.

Întinse braţele deasupra capului fără să-şi ascundă încântarea.

— O vacanţă! Noul Dionisos va avea o vacanţă adevărată! Şi ce alt loc ar fi mai potrivit decât curtea Afroditei din Alexandria?

Nici el nu-i trimisese vreo scrisoare Cleopatrei. Aceasta află de venirea lui doar de la spionii ei, care reuşiră să-i dea o mulţime de veşti. În aceste şaisprezece zile trimise corăbiile să caute mărfuri care nu existau în Egipt, de la jamboanele suculente din Pirinei la mari cantităţi de brânză. Deşi nu era ceva obişnuit pentru meniu, bucătăriile palatului reuşiră să producă *garum*[18] pentru sosurile parfumate şi mai multe rase de purcei de lapte, căci rezidenţii romani din oraş îşi vândură crescătoriile de porci în întregime. Au fost adunaţi pui, gâşte, raţe, bibilici şi fazani, dar în această perioadă a anului nu existau miei. Şi ceea ce era şi mai important, vinul trebuia să fie din belşug. Cleopatra abia dacă îl

gusta, preferând berea egipteană din ovăz. Dar pentru romani avea nevoie de mari cantităţi de vin.

În Pelusium şi în Deltă circulau zvonuri că în Siria erau tulburări, deşi nimeni nu părea să aibă vreo dovadă concretă cu privire la natura problemei. Se pare că existau fricţiuni în rândurile evreilor; când Herod se întorsese din Bitynia cu titlul de tetrarh, s-au auzit huiduieli din partea sanhedrinilor, a fariseilor şi a sadduceilor; faptul că şi fratele lui, Phasael, era tot tetrarh, nu părea să conteze prea mult. Pe Herod îl urau, pe Phasael îl tolerau. Unii dintre evrei complotau să-l răstoarne pe Hyrcanus de pe tron în favoarea nepotului său, un prinţ hasmonian pe nume Antigonus; sau, dacă nu reuşeau, cel puţin să-l deposedeze pe Hyrcanus de funcţia de mare preot şi să i-o atribuie lui Antigonus.

Dar cum Marc Antoniu trebuia să vină dintr-o zi în alta, Siria nu se bucură din partea Cleopatrei de atenţia pe care o merita. Era o chestiune de maximă urgenţă numai pentru că Siria se afla aşa de aproape.

Ceea ce o preocupa în cel mai înalt grad era criza prin care trecea fiul ei. Cha'em şi Tach'a primiseră instrucţiuni să-l ducă pe Caesarion la Memfis şi să-l ţină acolo până când va pleca Marc Antoniu.

— Nu vreau să plec, spuse Caesarion foarte calm, împingându-şi bărbia în sus.

Şi nu erau singuri, ceea ce o supără şi mai tare. Aşa că îi răspunse scurt:

— Faraonul ordonă! Aşadar, vei pleca!

— Şi eu sunt Faraon. Cel mai mare roman rămas în viaţă după ce tatăl meu a fost asasinat urmează să ne viziteze şi îl vom primi cu onoruri de stat. Aceasta înseamnă că Faraonul trebuie să fie prezent în ambele încarnări, şi ca femeie, şi ca bărbat.

— Nu te mai certa cu mine, Caesarion. Dacă e cazul, am să te duc cu forţa la Memfis, sub pază.

— Asta o să le placă foarte tare supuşilor noştri!

— Cum îndrăzneşti să fii aşa de insolent cu mine?

— Eu sunt Faraon, uns şi încoronat. Sunt fiul lui Amon-Ra şi fiul lui Isis. Eu sunt Horus. Eu sunt Domnul celor Două Doamne şi Stăpânul Rogozului şi al Albinei. Însemnele mele sunt mai presus de alte tale. Numai dacă porneşti un război împotriva mea poţi să-mi conteşti dreptul de a şedea pe tron. Ceea ce voi face atunci când îl voi primi pe Marc Antoniu.

În salon era atâta linişte, încât fiecare cuvânt pe care îl rosteau mama şi fiul răsuna de-a lungul bârnelor aurite ale plafonului. Servitorii stăteau la datorie în fiecare colţ mai puţin vizibil, Charmian şi Iras o serveau pe regină, Apollodorus se afla la locul lui, iar Sosigenes şedea la o masă şi răsfoia meniurile. Numai Cha'em şi Tach'a erau absenţi, plănuind fericiţi toate bunătăţile

cu care aveau să-l răsfeţe pe iubitul lor Caesarion, când acesta va ajunge în ţinutul Ptah.

Pe chipul copilului se citea înverşunarea, ochii lui albaştri străluceau ca nişe pietre lustruite. Niciodată asemănarea lui cu Cezar nu fusese atât de evidentă. Şi totuşi atitudinea lui era relaxată, nu ţinea pumnii strânşi şi nici picioarele înfipte în pământ. Îşi spusese replica, următoarea mişcare aparţinea Cleopatrei.

Iar aceasta stătea pe scaunul ei uşor şi mintea îi lucra febril. Cum să-i explice acestui străin încăpăţânat că acţiona spre binele lui? Dacă rămânea în Incinta Regală, avea să se confrunte cu comportamente şi lucruri pe care nu le cunoştea – înjurături şi obscenităţi, cruzime şi duritate, oameni care vomitau, oameni mult prea înfierbântaţi ca să le mai pese dacă se împreunau pe o canapea sau rezemaţi de un perete – comportamente care purtau în ele sămânţa corupţiei, ilustrarea vie a unei lumi pe care ea hotărâse că fiul ei nu o va vedea decât atunci când va fi suficient de mare ca să-i poată face faţă. Îşi amintea propria copilărie pe care o petrecuse în acelaşi palat, cu tatăl ei desfrânat, înconjurat de băieţii cu care întreţinea relaţii sexuale, dezvelindu-şi organele genitale pentru a fi sărutate şi supte, dansând beat şi cântând din cimpoiul lui stupid în fruntea unei procesiuni de băieţi şi fete în pielea goală. Şi atunci se ascundea din faţa ochilor lui şi se ruga să n-o găsească ca s-o violeze, pentru propria lui plăcere. Sau s-o ucidă, ca pe Berenice. El avea acum o familie nouă, prin sora sa vitregă; o fată considerată consumabilă. Astfel, anii pe care îi petrecuse în Memfis cu Cha'em şi Tach'a rămăseseră în memoria ei drept cea mai minunată perioadă din toată viaţa ei: o perioadă de siguranţă, de linişte şi fericire.

Sărbătorile de la Tarsus ilustraseră cât se poate de clar modul de viaţă a lui Marc Antoniu. Da, e drept că el personal se stăpânise, dar asta numai pentru că fusese nevoit să se dueleze cu o femeie care era şi monarh. Însă privise cu indiferenţă comportamentul prietenilor săi şi unii dintre ei se dovediseră de-a dreptul neruşinaţi.

Dar cum să-l convingă pe Caesarion că nu poate să fie acolo? Instinctul îi spunea că Antoniu va lăsa la o parte orice stăpânire de sine şi îşi va juca din plin rolul de Noul Dionisos. Era şi vărul fiului ei. Dacă Caesarion rămânea în Alexandria, nu avea cum să-i ţină departe unul de altul. Şi era firesc ca Caesarion să viseze să-l cunoască pe marele războinic, fără să-şi dea seama că acesta ar putea să-i dezvăluie o mulţime de lucruri, nu dintre cele mai plăcute.

Tăcerea dură ceva mai mult, până când Sosigenes îşi drese glasul şi îşi împinse scaunul înapoi ca să se poată ridica.

— Maiestăţile Voastre, pot să vorbesc? întrebă el.

— Vorbeşte! răspunse Caesarion pe un ton poruncitor.

— Tânărul Faraon are acum şase ani, dar trăieşte într-un palat plin de femei care îi poartă de grijă. Numai la gimnaziu şi la hipodrom se află în compania bărbaţilor, iar aceştia sunt supuşii lui. Înainte să vorbească cu el, ei trebuie să se prosterneze în faţa lui. Şi el nu vede nimic ciudat în asta: el este Faraonul. Dar odată cu vizita lui Marc Antoniu, tânărul Faraon va avea ocazia să intre în contact cu bărbaţi care nu sunt supuşii lui şi care nu se vor prosterna în faţa lui. Care îi vor ciufuli părul, îl vor mângâia şi vor glumi cu el. Ca de la bărbat la bărbat. Faraon Cleopatra, ştiu că vrei să-l trimiţi pe tânărul Faraon la Memfis şi înţeleg…

Cleopatra i-o reteză scurt:

— Destul, Sosigenes! Te-a luat apa! Vom încheia această conversaţie după ce tânărul Faraon va părăsi încăperea – ceea ce va face chiar acum!

— Nu voi pleca, spuse Caesarion.

Sosigenes continuă, tremurând vizibil de teamă. Funcţia lui – ba chiar şi capul erau în mare pericol, dar *cineva* trebuia s-o spună.

— Maiestate, nu poţi să-l trimiţi pe Faraon de aici, nici acum pentru a încheia discuţia, nici mai târziu pentru a-l apăra de romani. Fiul tău este încoronat şi uns Faraon şi Rege. Ca vârstă, poate fi copil, dar, prin ceea ce reprezintă, este bărbat. Tatăl lui era roman. A venit timpul să afle mai multe despre Roma şi despre romani decât ştia pe vremea când era un prunc şi trăia împreună cu tine la Roma.

Cleopatra simţi cum faţa îi ia foc şi se întrebă cât de mult din ceea ce simţea se reflecta pe chipul ei. O, naiba să-l ia de băiat viclean, să ia atitudine în felul ăsta, în public! Ştia prea bine cum bârfesc servitorii – într-o oră o să vuiască întreg palatul, mâine va afla tot oraşul.

Şi pierduse. Toţi cei de faţă înţeleseseră acest lucru.

— Mulţumesc, Sosigenes, spuse ea după o pauză foarte lungă. Apreciez sfatul tău. Este un sfat corect. Tânărul Faraon trebuie să rămână în Alexandria ca să-i cunoască pe romani.

Băiatul nu părea câtuşi de puţin satisfăcut. Încuviinţă maiestuos din cap şi privi către mama lui cu ochi lipsiţi de orice expresie.

— Mulţumesc, mamă, că ai decis să nu porneşti războiul.

Apollodorus îi conduse pe toţi afară din cameră, inclusiv pe tânărul Faraon.

Imediat ce rămase singură cu Charmian şi cu Iras, Cleopatra izbucni în lacrimi.

— Trebuia să se întâmple, spuse Iras, pragmatică.

— A fost crud, zise Charmian, sentimental.

— Da, încuviinţă Cleopatra printre lacrimi. A fost crud. Toţi bărbaţii sunt aşa, este în firea lor. Nu acceptă să trăiască pe picior de egalitate cu femeile. Îşi şterse faţa. Mi-am pierdut o mică parte

din putere. Mi-a smuls-o cu forţa, prin luptă. Când va împlini douăzeci de ani, va deţine toată puterea.
— Să sperăm că Marc Antoniu va fi blând, spuse Iras.
— L-ai văzut la Tarsus. Ţi s-a părut blând?
— Da, când i-ai dat voie să fie. Era nesigur de el, aşa că a făcut pe grozavul.
— Isis trebuie să-l ia de bărbat, spuse Charmian oftând şi cu ochii umezi. Ce bărbat ar putea să nu fie blând cu Isis?
— A-l lua de bărbat nu înseamnă a-i ceda din putere. Isis îşi va păstra puterea, zise Cleopatra. Dar ce va spune fiul meu când îşi va da seama că se va pricopsi cu un tată vitreg?
— Va trebui să se împace cu asta, ripostă Iras.

Vasul amiral al lui Antoniu, o cvineveremă[19] cu pupa înaltă şi plină de catapulte strălucitoare, fusese invitat să ancoreze în Portul Regal. Şi acolo, aşteptând pe debarcader sub o copertină de aur cu însemnele statului, se aflau ambele încarnări ale Faraonului, deşi nu purtau atributele puterii faraonice. Cleopatra era îmbrăcată cu o rochie simplă din stofă roz şi Caesarion cu o tunică grecească de culoarea ovăzului, tivită cu purpuriu. Ar fi vrut să poarte o togă, dar Cleopatra îi spusese că nu era nimeni în Alexandria care să le arate croitoreselor palatului cum se face o togă. Considerase că aceasta este cea mai bună modalitate de a evita să-i spună lui Caesarion că nu avea voie să poarte togă, deoarece nu era cetăţean roman.
Dacă ambiţia lui Caesarion fusese să fure gloria mamei sale, ei bine, reuşise; când Antoniu coborî pe rampa de lemn către debarcader, ochii lui rămaseră fixaţi asupra lui Caesarion.
— Pe toţi zeii! exclamă el când ajunse lângă ei. Cezar din cap până-n picioare! Băiete, eşti imaginea lui vie!
Deşi ştia că este înalt pentru vârsta lui, Caesarion se simţi brusc ca un pitic. Antoniu era uriaş! Dar asta nu mai contă când Antoniu se aplecă şi îl luă în braţe fără niciun efort şi îl aşeză pe braţul lui stâng, ai cărui muşchi puternici fremătau sub nenumăratele falduri ale togii. În spatele lui, Dellius radia; îi revenea acum lui onoarea de a o saluta pe Cleopatra şi de a merge alături de ea pe drumul de la debarcader privind la perechea din faţa lor, la capul blond al băiatului aruncat pe spate în timp ce se amuza de glumele lui Antoniu.
— Se simpatizează, spuse Dellius.
— Da, nu-i aşa? zise Cleopatra fără chef. Apoi ridică din umeri. Marc Antoniu nu a adus cu el atâţia prieteni cum m-aş fi aşteptat.
— Au misiuni de îndeplinit, Maiestate. Dar ştiu că Antoniu speră să cunoască câţiva locuitori din Alexandria.
— Traducătorul, deţinătorul registrului, judecătorul-şef, contabilul şi comandantul de noapte abia aşteaptă să-l slujească.
— Contabilul?

— Nu sunt decât nişte funcţii, Quintus Dellius. Cei care fac parte din grupul acesta de cinci persoane sunt de viţă pură macedoneană şi se trag direct din boierii lui Ptolemeu Soter. Sunt aristocraţii Alexandriei, spuse Cleopatra amuzată.

Şi de fapt, ce altceva este Atticus dacă nu un contabil şi ar îndrăzni oare vreun roman dintr-o familie patriciană să-l dispreţuiască pe Atticus? îşi zise ea.

— Nu am planificat nicio recepţie pentru seara aceasta, continuă Cleopatra. Numai o cină liniştită doar pentru Antoniu.

— Sunt sigur că o să-i placă ideea asta, spuse Dellius încet.

Când Caesarion nu mai putu să-şi ţină ochii deschişi, mama lui îl trimise la culcare, apoi dădu drumul şi servitorilor ca să rămână singură cu Antoniu.

În Alexandria nu exista o iarnă adevărată. După apusul soarelui se făcea puţin mai răcoare, ceea ce însemna că începuse briza. După Atena, unde clima era mai diferenţiată, Antoniu găsea temperatura de aici încântătoare şi simţea că se poate relaxa aşa cum nu mai făcuse de luni de zile. Iar doamna fusese o companie foarte interesantă la cină – fireşte, atunci când reuşise să mai strecoare câte un cuvânt. Caesarion îl bombardase cu o mulţime de întrebări uimitoare. Cum era Galia? Cum era la Philippi? Cum te simţeai când comandai o armată? şi aşa mai departe.

— Te-a epuizat, spuse ea zâmbind.

— Mai curios decât o prezicătoare înainte să-ţi prevadă viitorul. Dar este isteţ, Cleopatra. Făcu o strâmbătură de dezgust. La fel de precoce ca şi celălalt moştenitor al lui Cezar.

— Pe care îl deteşti.

— Cuvântul este prea blând. Adevărul este că-l urăsc din tot sufletul.

— Sper că ai să reuşeşti să te ataşezi de fiul meu.

— Mult mai uşor decât m-aş fi aşteptat. Îşi plimbă privirea pe deasupra lămpilor din jurul încăperii, mijindu-şi ochii. E prea multă lumină, spuse el.

Drept răspuns, Cleopatra alunecă jos de pe canapea, luă clopoţelul de mucărit şi stinse toate lumânările a căror lumină cădea pe chipul lui Antoniu.

— Te doare capul? întrebă ea întorcându-se pe canapea.

— Aşa s-ar părea.

— Ai vrea să te retragi?

— Nu, dacă se poate, prefer să stau întins aici liniştit şi să vorbesc cu tine.

— Bineînţeles că se poate.

— Nu m-ai crezut când ţi-am spus că m-am îndrăgostit de tine, dar ăsta e adevărul.

— Am oglinzi de argint, Antoniu, şi ele îmi spun că nu sunt genul de femeie de care să te îndrăgosteşti. Ca Fulvia, de

exemplu.

Antoniu zâmbi şi dinţii lui mici şi albi străluciră.

— Şi Glaphyra, deşi n-ai văzut-o niciodată. O jucărie încântătoare.

— Pe care e clar că nu ai iubit-o, dacă poţi spune aşa ceva despre ea. Dar pe Fulvia o iubeşti.

— Mai degrabă, am iubit-o. În momentul de faţă, mă exasperează cu războiul ei împotriva lui Octavian. O treabă inutilă şi făcută prost.

— O femeie foarte frumoasă.

— A trecut de prima tinereţe la patruzeci şi trei de ani. Suntem de aceeaşi vârstă.

— Ţi-a dăruit fii.

— Da, dar sunt prea mici ca să-mi dau seama ce e în capul lor. Bunicul lor a fost Gaius Gracchus, un bărbat mare, aşa că sper că şi băieţii se vor ridica la înălţimea aşteptărilor. Antyllus are cinci ani, Iullus e încă prunc. E o iapă bună de prăsilă, Fulvia asta. Patru de la Clodius – două fete, doi băieţi, un băiat cu Curio şi ai mei.

— Şi cei din neamul Ptolemeilor sunt fertili.

— Cum poţi să spui asta când nu ai decât un pui în cuib?

— Eu sunt Faraon, Marc Antoniu, ceea ce înseamnă că nu mă pot împreuna cu muritorii de rând. Cezar era un zeu, de aceea a fost un partener potrivit pentru mine. L-am avut repede pe Caesarion, dar după aceea – Cleopatra oftă – gata. Şi pot să te asigur că am făcut nenumărate încercări.

Antoniu râse.

— Acum înţeleg de ce n-a vrut să-ţi spună.

Cleopatra înţepeni; ridică puţin capul şi se uită la el cu ochii ei mari şi aurii reflectând lumina lămpii din spatele buclelor scurte ale lui Antoniu.

— Ce să-mi spună? întrebă ea.

— Că nu mai vrea să-ţi facă alţi copii.

— Minţi!

Surprins, Antoniu ridică şi el capul.

— Să mint? De ce aş face-o?

— De unde să ştiu eu ce motive ai? Pur şi simplu, ştiu că minţi!

— Ăsta e adevărul. Gândeşte-te, Cleopatra şi ai să înţelegi! Dacă i-ar fi dăruit o fiică, fiul lui s-ar fi căsătorit cu ea. Cezar era roman pursânge şi romanii nu sunt de acord cu incestul. Nu permit relaţiile sexuale nici măcar între nepoate şi unchi sau nepoţi şi mătuşi, ca să nu mai vorbim de fraţi şi surori. Acelaşi lucru e valabil şi pentru verii primari.

Deziluzia se prăbuşi ca un trăsnet asupra ei – Cezar, de a cărui iubire fusese atât de sigură o amăgise tot timpul! Toate lunile acelea petrecute la Roma, sperând şi rugându-se pentru o sarcină care nu mai apăruse niciodată – şi el ştia, ştia! Zeul din Occident

o înşelase şi asta numai din cauza unor convingeri romane stupide! Scrâşni din dinţi şi simţi un nod în gât.

— M-a înşelat, spuse ea cu un aer sumbru.

— Numai pentru că era convins că nu vei înţelege. Şi acum văd că avea dreptate, spuse Antoniu.

— Dacă ai fi fost Cezar, mi-ai fi făcut aşa ceva?

— O, spuse Antoniu rostogolindu-se pe canapea ca să ajungă mai aproape de ea, sentimentele mele nu sunt atât de rafinate!

— Sunt distrusă! M-a înşelat, iar eu l-am iubit aşa de mult!

— Indiferent ce s-a întâmplat, e de domeniul trecutului. Cezar e mort.

— Şi trebuie să am cu tine aceeaşi conversaţie pe care am avut-o cândva cu el, spuse Cleopatra, ştergându-şi ochii pe furiş.

— Ce conversaţie? întrebă el, plimbându-şi un deget pe braţul ei.

De astă dată, ea nu-l îndepărtă.

— Nilul nu a mai ieşit din matcă de patru ani, Marc Antoniu, pentru că Faraonul este sterp. Pentru a-şi salva poporul, Faraonul trebuie să zămislească un copil cu sângele zeilor care curge prin vinele ei. Sângele tău este sângele lui Cezar – din partea mamei tale eşti de neam iulian. M-am rugat la Amon-Ra şi la Isis şi m-au încurajat să zămislesc un copil cu tine.

Nu era tocmai o declaraţie de dragoste! Cum să reacţioneze un bărbat în faţa unei explicaţii atât de lipsite de pasiune? Şi era oare dispus el, Marc Antoniu, să înceapă o relaţie cu o femeiuşcă înzestrată cu un asemenea sânge rece? Cu toate acestea, îşi spuse el, să zămislească zei pe pământ ar fi o experienţă cu totul nouă – şi să-i dea astfel peste nas bătrânului Cezar, mândria familiei!

Îi luă mâna, o duse la buze şi o sărută.

— M-aş simţi onorat, regina mea! Şi dacă nu pot să vorbesc în numele lui Cezar, am să-ţi spun în numele meu: chiar te iubesc.

Mincinosul, mincinosul! ţipa inima ei. Eşti roman şi nu iubeşti nimic dincolo de Roma. Dar am să profit de tine, aşa cum a profitat şi Cezar de mine.

— Ai să împărţi patul cu mine cât timp o să stai în Alexandria?

— Cu multă plăcere, spuse el şi o sărută.

Nu părea să fie calvarul la care se aşteptase. Buzele lui erau reci şi moi şi nu-şi vârâse limba în gura ei la această primă încercare. Buze pe buze şi atât, blând şi senzual.

— Haide, spuse ea, şi luă o lampă.

Dormitorul ei se afla în apropiere; era apartamentul particular al Faraonului. Antoniu îşi scoase tunica – nu purta acoperitoare pentru şolduri pe dedesubt şi dezlegă fundele care ţineau rochia Cleopatrei pe umeri. Aceasta căzu împrejurul ei în timp ce se aşeza pe marginea patului.

— Frumoasă piele, murmură el, întinzându-se alături de ea. N-o să te doară, regina mea. Antoniu este bun la pat, ştie cum să iubească o creatură mică şi fragilă ca tine.

Şi într-adevăr, ştia. Împreunarea lor fu lentă şi uluitor de plăcută, căci îi mângâie trupul cu mâini moi şi acordă o atenţie delicată sânilor ei. Şi deşi o asigurase că n-o s-o doară, ar fi durut-o dacă nu l-ar fi născut pe Caesarion, deşi aproape că o torturase excitând-o înainte s-o penetreze şi ştia cum să-şi folosească membrul uriaş în diverse feluri. O lăsă să ajungă pe culme înaintea lui şi orgasmul ei o uimi. I se părea că îl trădează pe Cezar, dar, de fapt, Cezar fusese cel care o trădase, aşa că ce mai conta? Şi, ceea ce era cel mai important, nu-i amintea în niciun fel de Cezar. Ceea ce avea ea cu Antoniu îi aparţinea lui Antoniu. Şi era diferită şi constatarea că el nu precupeţea niciun efort pentru a o satisface şi se simţea aproape stânjenită să-şi numere propriile orgasme. Oare era aşa de lihnită? Răspunsul era fireşte, da. Cleopatra, monarhul, redevenise femeie.

Caesarion părea încântat că Marele Marc Antoniu devenise iubitul mamei sale. În această privinţă nu era naiv.

— O să te măriţi cu el? întrebă el, dansând de bucurie.

— Cu timpul, poate, spuse ea, respirând uşurată.

— De ce nu acum? Este cel mai puternic bărbat din lume.

— Pentru că este prea curând, fiule. Mai întâi, Antoniu şi cu mine trebuie să ne convingem că iubirea noastră e suficient de puternică pentru a ne putea asuma responsabilităţile căsătoriei.

Cât despre Antoniu, acesta plesnea de mândrie. Cleopatra nu era numai prima suverană cu care se culca, dar şi cea mai importantă. Şi descoperise că atenţiile cu care îl înconjura în pat se aflau la jumătatea drumului între cele ale unei prostituate profesioniste şi cele ale unei soţii romane respectabile. Ceea ce îi convenea de minune. Când te angajezi într-o relaţie destinată să dureze mai mult de o noapte, nu ai nevoie nici de una, nici de alta. Aşadar, Cleopatra era perfectă.

Toate acestea explicau perfect dispoziţia lui sufletească din prima seară, când iubita lui l-a desfătat cu mâncare şi băutură aleasă; vinul era minunat şi apa oarecum amăruie, aşa că de ce să adauge apă şi să strice un vin aşa de bun? Antoniu renunţă la bunele sale intenţii, chiar fără să-şi dea seama că renunţase, şi se îmbătă fericit.

Oaspeţii alexandrini, toţi macedoneni de cea mai înaltă viţă, se arătară la început surprinşi, apoi părură brusc să decidă că ar fi fost multe de spus despre depravare. Deţinătorul registrului, un bărbat mătăhălos, dădu gata tuşind şi chicotind prima carafă, apoi apucă pe una dintre slujitoarele care treceau pe acolo şi se împereche cu ea. Câteva clipe mai târziu, alţi alexandrini îi urmară exemplul, dovedindu-se astfel egali cu orice roman când era vorba de participarea la o orgie.

Pentru Cleopatra, care privea fascinată (şi perfect trează), era un gen de lecţie la care nu se aşteptase niciodată. Din fericire, Antoniu părea să nu observe că regina nu participa la petrecere,

căci era prea ocupat cu băutura. Şi poate pentru că şi mânca enorm, băutura nu-l transformase într-un nebun neputincios. Într-un colţ discret, Sosigenes, care avea ceva mai multă experienţă în acest domeniu decât regina, pusese oale de noapte şi găleţi în spatele unui paravan unde oaspeţii puteau să se uşureze prin orice orificiu; aşezase, de asemenea, şi vase cu poţiuni menite să atenueze durerile pe care aveau să le resimtă dimineaţa următoare.

— O, ce bine m-am distrat! urlă Antoniu a doua zi dimineaţa; sănătatea lui de fier nu fusese afectată în niciun fel. Hai s-o facem din nou în după-amiaza asta!

Şi aşa începură pentru Cleopatra două luni şi mai bine de petreceri neînsoţite de remuşcări. Şi cu cât petrecerea era mai sălbatică, cu atât Antoniu se distra mai tare şi cu atât înflorea mai mult. Sosigenes moştenise sarcina de a inventa noutăţi pentru a diversifica aceste festivităţi sibaritice, rezultatul fiind că vasele care ancorau în Alexandria descărcau muzicieni, cântăreţi, dansatori, acrobaţi, mimi, pitici, monştri şi magicieni din toată partea de est a Mării Noastre.

Antoniu adora farsele care uneori degenerau în acte de cruzime; adora să pescuiască; îi plăcea să înoate între fete goale; se amuza să mâne căruţele, activitate interzisă nobililor la Roma; îi plăcea să vâneze crocodili şi hipopotami; îi plăceau glumele; adora poezia dură; adora procesiunile. Pofta lui de mâncare era atât de imensă, încât urla de douăsprezece ori pe zi că îi este foame. Sosigenes veni cu ideea minunată de a avea întotdeauna o masă gata de servit, împreună cu mari cantităţi din cele mai bune vinuri. Sărutându-l zgomotos, Antoniu îl numi pe micul filosof prinţul petrecăreţilor.

Alexandria nu putea face mare lucru în semn de protest împotriva celor vreo cincizeci de beţivi care alergau în sus şi în jos pe străzi cu torţele aprinse, bătând tare în uşi şi plecând apoi cu hohote fericite de râs; unii dintre aceşti oameni supărători erau oficialităţile oraşului, ale căror soţii şedeau acasă plângând şi întrebându-se cum de regina permite aşa ceva.

Iar regina închidea ochii pentru că nu avea de ales, deşi participa la aceste escapade cu inima strânsă. O dată, Antoniu o obligase să pună perla de şase milioane de sesterţi a Serviliei într-un pahar cu oţet şi să-l bea. Făcea parte dintre cei care credeau că perlele se dizolvă în oţet. Cleopatra ştia mai bine cum stau lucrurile, totuşi era peste puterile ei să bea oţetul. Perla se afla a doua zi la gâtul ei nevătămată. Iar farsele cu peşti nu se mai terminau. Pentru că nu avea noroc ca pescar, Antoniu plătea scafandri ca să se scufunde şi să lege peşti vii de undiţa lui. Apoi el trăgea undiţa cu peştii care se zbăteau şi se lăuda cu calităţile sale de pescar: asta până într-o zi, când Cleopatra, sătulă de lăudăroşenia lui, îl puse pe un scufundător să lege de undiţă un

peşte putrezit. Dar Antoniu râse de această glumă, pentru că aşa îi stătea în fire.

Caesarion privea totul amuzat, dar nu ceru niciodată să participe la petreceri. Când Antoniu era bine dispus, dispăreau amândoi călare să vâneze crocodili şi hipopotami, lăsând-o pe Cleopatra înspăimântată la gândul că fiul ei se află printre trupurile masive sau dinţii galbeni ai animalelor. Dar, ca să fim drepţi cu Antoniu, trebuie să spunem că îl proteja pe băiat de orice pericol, lăsându-l numai să se distreze cât mai bine.

— Îţi place Antoniu, îi spuse ea fiului ei către sfârşitul lui ianuarie.

— Da, mamă, foarte mult. Îşi spune Noul Dionisos, dar, de fapt, este Hercule. E în stare să mă ţină într-o singură mână, poţi să-ţi imaginezi una ca asta? Şi aruncă discul aşa departe!

— Nu mă miră, spuse ea sec.

— Mâine ne ducem la hipodrom. Am să merg cu el în carul său cu patru cai, e cel mai greu!

— Nu se cuvine ca tu să participi la cursele de care.

— Ştiu, dar e aşa de amuzant!

Ce mai putea ea să spună?

Fiul ei crescuse neaşteptat de mult în ultimele două luni; Sosigenes avusese dreptate. Compania bărbaţilor îl eliberase de acea preţiozitate pe care ea n-o observase decât atunci când se debarasase de ea. Acum alerga prin palat şi încerca să urle ca Antoniu, îl imita foarte nostim pe contabil cu cupele lui şi aştepta fiecare zi cu atâta nerăbdare şi bucurie cum nu mai văzuse niciodată la el. Şi era puternic, bine făcut, priceput din fire la sporturile războinice: arunca lancea cu mare precizie, trăgea cu arcul cu săgeţi direct în centrul ţintei, mânuia sabia cu agilitatea unui legionar veteran. La fel ca şi tatăl său, ştia să călărească pe un cal fără şa, în galop cu mâinile la spate.

În ceea ce o privea, Cleopatra se întreba cât va mai putea să-l suporte pe Antoniu în postura de petrecăreţ. Se simţea tot timpul obosită, adesea avea greţuri şi nu putea să stea nicio clipă prea departe de o oală de noapte. Toate acestea erau semne ale sarcinii, deşi ar fi fost prea devreme ca să fie îngrijorată sau ca să se observe. Dacă Antoniu nu avea de gând să înceteze cu petrecerile curând, va trebui să-i ceară să petreacă singur. Indiferent cât de puternică era ea pentru o femeie mică, sarcina îşi spunea cuvântul.

Dilema ei se rezolvă la începutul lui februarie, când regele parţilor invada Siria.

Orodes era un om bătrân, trecut de mult de vârsta războinicului, şi intrigile inerente succesiunii la tron îşi spuseseră cuvântul. Una dintre căile de a face faţă fiilor săi ambiţioşi şi diverselor facţiuni rivale era să-i antreneze într-un război pe cei mai agresivi dintre ei, şi ce alt război mai bun putea exista decât

cel împotriva romanilor din Siria? Cel mai puternic dintre fiii lui era Pacorus, aşadar lui avea să-i încredinţeze misiunea de a conduce ostilităţile. Şi de astă dată, regele Orodes deţinea nişte atuuri importante; odată cu Pacorus venea şi Quintus Labienus, care îşi luase porecla de Parthicus. Era fiul celui mai mare mareşal al lui Cezar, Titus Labienus, şi preferase să se refugieze la curtea lui Orodes, în loc să se supună celui care îl învinsese pe tatăl său. Luptele interne din Seleuceia de pe Tigru scoseseră, de asemenea, la iveală o divergenţă de opinii în legătură cu modul în care trebuie să fie înfrânţi romanii. În ciocnirile anterioare, inclusiv în cea care avusese drept rezultat anihilarea armatei lui Marcus Crassus la Carrhae, parţii se bazaseră în special pe arcaşii călare, ţărani fără armuri, instruiţi să se retragă în galopul calului şi să arunce o ploaie de săgeţi ucigaşe în capul duşmanului, răsucindu-se cu spatele spre crupa calului – vestita „lovitură partă”. În momentul în care Crassus cădea la Carrhae, generalul comandant era un prinţ efeminat şi sclifosit, pe nume Surenas, care inventase o modalitate de a se asigura că arcaşii lui nu vor duce lipsă de săgeţi; încărcase mai multe turme de cămile cu săgeţi de rezervă pe care le adusese la oamenii lui. Din păcate, succesul lui a fost atât de mare, încât regele Orodes l-a suspectat că va emite pretenţii la tron şi l-a executat.

Trecuseră peste zece ani din acea zi, şi de atunci continuase controversa dacă arcaşii călare au fost cei care au câştigat bătălia de la Carrhae sau catafracţii[20]. Îmbrăcaţi în zale din cap până-n picioare, catafracţii călăreau pe cai masivi, acoperiţi şi ei de zale. Motivul disputei era de ordin social: arcaşii călare erau ţărani, iar catafracţii, nobili.

Astfel, la începutul lui februarie, în anul consulatului lui Gnaeus Domitius Calvinus şi Gnaeus Asinius Pollio, când Pacoras şi Labienus îşi conduseră armata în Siria, componenta ei partă era alcătuită numai din catafracţi. Nobilii câştigaseră disputa.

Pacoras şi Labienus traversară fluviul Eufrat la Zeugma şi apoi se separară, în timp ce Labienus cu mercenarii săi au mers mai departe spre vest, peste Amanus în Cilicia Pedia, Pacoras şi catafracţii lui s-au îndreptat spre sud, către Siria. Măturară totul în calea lor pe cele două fronturi, deşi agenţii Cleopatrei din nordul Siriei se concentraseră mai mult asupra lui Pacoras, nu a lui Labienus. Ştirea ajunse până la Alexandria.

Antoniu porni la drum imediat ce auzi vestea. Niciun fel de rămas-bun drăgăstos, niciun fel de proteste venind din partea unui bărbat înamorat.

— Ştie? o întrebă Tach’a pe Cleopatra.

Nu era nevoie de mai multe explicaţii; Cleopatra ghicise la ce se referă.

— Nu. N-am mai apucat. N-a făcut decât să urle să i se aducă armura şi să-i îmboldească pe unii, precum Dellius. Oftă.

Corăbiile lui vor pleca spre Berytus, dar nu era sigur de direcţia vântului ca să rişte o călătorie pe mare. Speră să ajungă în Antiohia înaintea flotei sale.

— Ce nu ştie Antoniu? întrebă Caesarion, întristat de plecarea neaşteptată a eroului său.

— Că în luna sextilis vei avea un frate sau o soră.

Faţa copilului se lumină de bucurie şi sări în sus fericit.

— Un frate sau o soră! Mamă, e minunat!

— Ei bine, cel puţin asta i-a abătut gândurile de la Antoniu, spuse Iras către Charmian.

— Dar ea va continua să se gândească la el, răspunse Charmian.

Antoniu porni în grabă spre Antiohia în pas rapid, trimiţând după unul sau altul din potentaţii locali din Siria, în timp ce trecea prin localitate, uneori dându-le ordine chiar din şaua calului. Se simţi îngrijorat când află de la Herod că între evrei opiniile erau împărţite; o mare parte dintre disidenţii iudaici doreau chiar foarte tare să fie guvernaţi de parţi. Liderul partidului proparţi era prinţul hasmonean Antigonus, nepotul lui Hyrcanus, dar care nu-i agrea nici pe Hyrcanus, nici pe romani. Herod nu-l informă pe Marc Antoniu că Antigonus negocia deja cu trimişi parţi pentru lucrurile la care râvnea – tronul evreiesc şi demnitatea de înalt preot. Nu era foarte interesat de aceste afaceri mărunte şi nici de dispoziţia sufletească a sanhedrinului. Astfel că Marc Antoniu îşi continuă drumul spre nord, fără să-şi dea seama cât de gravă era situaţia evreiască. De astă dată, Herod fusese prins pe picior greşit, căci fiind prea ocupat să-l împiedice pe fratele lui, Phasael, să-i ceară mâna prinţesei Matriamne, nu mai observase nimic altceva.

Tirul nu putea fi cucerit decât din interior. Istmul lui urât mirositor, infectat de grămezile uriaşe de carcase de peşte în putrefacţie, asigura centrului unde se fabrica vopsea purpurie protecţia de care se bucură o insulă, şi din interior nimeni nu se pregătea să comită vreun act de trădare; niciun tirian nu dorea să fie nevoit să trimită vopsea purpurie regelui parţilor la un preţ fixat de acesta.

În Antiohia, Antoniu îl găsi pe Lucius Decidius Saxa care păşea încoace şi-ncolo foarte nervos. Pe turnurile de pază din vârful cetăţii masive erau aliniaţi oameni care priveau spre nord. Pacorus mergea pe cursul râului Orontes şi nu putea fi departe. Fratele lui Saxa venise de la Efes ca să fie alături de el şi refugiaţii soseau în adevărate torente. Alungat de la Aman, regele tâlhar Tarcondimotus îi spuse lui Antoniu că Labienus se descurca admirabil. Probabil că ajunsese deja în Tarsus şi Cappadocia. Antiohus din Comagene, şeful regatului client, mărginit de Munţii Aman în nord, este cam şovăielnic în privinţa loialităţii lui faţă de romani, spusese Tarcondimotus. Bărbatul îi

plăcea lui Antoniu; poate că era un tâlhar, dar era inteligent şi capabil.

După ce inspectă cele două legiuni ale lui Saxa, Antoniu se relaxă puţin. Cândva legionari ai lui Gaius Cassius, oamenii aceştia erau în formă foarte bună şi aveau experienţă de luptă.

Mult mai supărătoare erau însă veştile care veneau din Italia. Fratele lui, Lucius, fusese închis în Perusia şi se afla sub asediu, în timp ce Pollio se retrăsese spre mlaştinile de la gura fluviului Pad. Nu avea nicio logică! Pollio şi Ventidius dispuneau de trupe mult mai numeroase decât Octavian! De ce nu-l ajutau pe Lucius? Antoniu îşi punea această întrebare uitând cu desăvârşire că nu răspunsese la cererile lor de instrucţiuni şi îndrumări – oare războiul lui Lucius făcea parte din politica lui Antoniu sau nu?

Ei bine, oricât de gravă ar fi fost situaţia din Orient, Italia era mai importantă. Antoniu porni pe mare către Efes, intenţionând să ajungă cât mai curând la Atena. Trebuia să afle mai multe.

Monotonia primei părţi a călătoriei îi dăduse răgazul să se gândească la Cleopatra şi la iarna aceea fantastică, petrecută în Egipt. Pe toţi zeii, cât de mult îşi dorise să se rupă de lume! Şi cât de bine ştiuse regina să-i satisfacă toate nevoile şi capriciile. Chiar o iubea sincer, aşa cum le iubea pe toate femeile cu care se asocia mai mult de o zi şi va continua s-o iubească până când ea va reuşi să-l supere în vreun fel. Deşi Fulvia făcuse mai mult decât să-l supere, dacă fragmentele de veşti pe care le primea din Italia erau adevărate măcar parţial. Singura femeie pentru care dragostea rezistase şi trecuse peste nenumărate motive de supărare fusese mama lui, cu siguranţă cea mai stupidă femeie din istoria omenirii.

Aşa cum se întâmpla cu cei mai mulţi băieţi din familiile nobile, tatăl lui Antoniu nu petrecuse prea multă vreme la Roma, aşadar Iulia fusese cea care ţinuse familia laolaltă sau, cel puţin, aşa se presupunea. Deşi născuse trei băieţi şi două fete, asta n-o ajutase să se maturizeze; era înspăimântător de proastă. Slujitorii se dovedeau cu mult mai isteţi decât ea. Şi nici nu avusese noroc în dragoste. Primul ei soţ, tatăl copiilor ei, preferase să se sinucidă în loc să se întoarcă la Roma pentru a face faţă acuzaţiilor de trădare pentru modul în care condusese războiul împotriva piraţilor cretani, iar cel de-al doilea soţ fusese executat în Forumul Roman pentru că participase la rebeliunea condusă de Catilina. Şi toate acestea se întâmplaseră în timp ce Marc Antoniu, cel mai mare dintre copii, împlinea douăzeci de ani. Cele două fete erau aşa de mătăhăloase şi urâte în genul specific antonian, că fură căsătorite cu parveniţi sociali bogaţi, ca să aducă ceva bani în familie şi să finanţeze în felul acesta cariera politică a băieţilor, care o luaseră razna. Apoi, Marc Antoniu făcuse datorii uriaşe şi fusese nevoit să se căsătorească cu o provincială bogată, pe nume Fadia, al cărei tată îi plătise o zestre

de două sute de talanţi. Şi zeiţa Fortuna părea să-i zâmbească lui Antoniu: Fadia şi copiii pe care i-i dăruise au murit în timpul unei epidemii de ciumă dintr-o vară, lăsându-i libertatea de a se căsători cu altă moştenitoare bogată, vara lui primară, Antonia Hybrida. Această uniune produsese un singur copil, o fată care nu era nici deşteaptă, nici frumoasă. Când Curio fu ucis şi Fulvia deveni disponibilă, Antoniu divorţă de verişoara lui ca să se căsătorească cu aceasta. O altă alianţă profitabilă: Fulvia era cea mai bogată femeie din Roma.

Nu avusese neapărat o copilărie şi o adolescenţă nefericite; problema era că lui Antoniu nu i se insuflase niciodată simţul disciplinei. Singura persoană care o putea controla pe Iulia Antonia şi pe băieţii ei era Cezar, fără ca el să fie de fapt capul familiei Iulia, ci numai cel mai puternic membru al acesteia. De-a lungul anilor, Cezar le demonstrase că ţine foarte mult la ei, dar era un om dificil şi băieţii nu-l înţelegeau. Această lipsă de disciplină, combinată cu o înclinaţie supărătoare spre depravarea sexuală îl făcuse în cele din urmă pe Cezar să-i întoarcă spatele lui Marc Antoniu, când acesta ajunsese la maturitate. Antoniu se dovedise de două ori nedemn de încredere; pentru Cezar, era deja prea mult. Şi atunci Cezar pocnise din bici – şi tare.

Nici în ziua de astăzi, când stătea rezemat de balustradă şi privea reflecţia soarelui în vâslele ude, Antoniu nu ştia cu certitudine dacă intenţionase să participe la complotul în vederea asasinării lui Cezar. Privind acum în urmă, era înclinat să-şi spună că nu crezuse cu adevărat că unii ca Gaius Trebonius şi Decimus Iunius Brutus aveau în ei suficientă forţă şi ură pentru a duce treaba la bun sfârşit. Marcus Brutus şi Cassius nu contaseră foarte mult; ei erau numai de faţadă, nu făptuitorii. Da, fără îndoială, autorii complotului fuseseră Trebonius şi Decimus Brutus. Amândoi erau morţi. Dolabella îl torturase pe Treboniu până îl omorâse, în timp ce un şef de trib din Galia îi separase lui Decimus Brutus capul de trup pentru o pungă de aur, furnizată chiar de Antoniu. Cu siguranţă, reflectă Antoniu, aceasta dovedea că el nu complotase, de fapt, pentru a-l ucide pe Cezar! Dar e adevărat că îşi spusese de multe ori că Roma fără Cezar ar fi un loc în care i-ar veni mult mai uşor să trăiască. Şi cea mai mare tragedie fusese că, într-adevăr, aşa ar fi fost, dacă nu ar fi apărut Gaius Octavianus, moştenitorul lui Cezar. Care, în vârstă de optsprezece ani, îşi pretinsese prompt dreptul la moştenire, întreprindere destul de temerară, căci luase cu asalt Roma de două ori înainte să împlinească douăzeci de ani. Al doilea marş se încheiase cu alegerea lui drept consul senior şi avusese curajul să-i forţeze pe rivalii săi, Antoniu şi Lepidus, să se întâlnească şi să discute cu el. Şi rezultatul fusese cel de-al treilea Triumvirat – trei bărbaţi care să reconstituie republica. În loc de un dictator, trei dictatori cu puteri egale (teoretic). Abandonat pe o insulă de pe un râu din Galia Italiană, acest tinerel care avea jumătate din

vârsta lui Antoniu şi a lui Lepidus le demonstra treptat că era în stare să tragă sfori în jurul lor cu multă viclenie şi cruzime.

Ceea ce nu putea să recunoască Antoniu nici chiar în cele mai sumbre momente ale lui era faptul că, până acum, Octavian demonstrase cât de ciudată fusese preferinţa lui Cezar pentru el. Bolnăvicios, minor, prea frumos, un adevărat „băiat al lu' mămica", Octavian reuşise totuşi să-şi ţină capul la suprafaţa apei care ar fi putut să-l înece. Poate că în parte era vorba de numele lui Cezar – şi îl exploata din plin – dar şi de loialitatea necondiţionată a unor tineri ca Marcus Vipsanius Agrippa, însă nu se putea nega că cele mai multe – pentru supravieţuirea lui Octavian îi reveneau chiar lui Octavian şi numai lui. Antoniu obişnuia să le spună în glumă fraţilor săi că Cezar este o enigmă, dar, în comparaţie cu Octavian, el era la fel de transparent ca apa din Aqua Marcia.

5

În mai, când Antoniu ajunse la Atena, guvernatorul Censorinus se afla în nordul îndepărtat al Macedoniei pentru a respinge incursiunile barbarilor, aşadar, nu era prezent ca să-şi salute superiorul. Antoniu nu părea prea bine dispus; prietenul lui, Barbatius, îi înşelase încrederea. În momentul în care aflase că Antoniu se distrează de minune în Egipt, Barbatius îşi părăsise postul cu legiunile din Efes şi se dusese în Italia. Unde, aşa cum descoperise Antoniu acum, tulburase şi mai mult apele pe care el neglijase să le limpezească. Ceea ce le spusese Barbatius lui Pollio şi Ventidius îl făcuse pe unul dintre ei să se retragă în mlaştinile Padului şi pe celălalt să şovăie, departe de Octavian, Agrippa şi Salvidienus.

Sursa principală a celor mai multe din aceste ştiri neplăcute din Italia era Lucius Munatius Plancus, pe care Antoniu îl găsi instalat în apartamentul legatului-şef din reşedinţa de la Atena.

— Întreaga întreprindere a lui Lucius Antonius a fost un dezastru, spuse Plancus, alegându-şi cuvintele.

Trebuia să prezinte un raport amănunţit şi exact fără a se pune într-o lumină proastă, pentru că în momentul de faţă nu vedea nicio posibilitate să treacă de partea lui Octavian, unica lui opţiune alternativă.

— În ajunul Anului Nou, perusienii au încercat să străpungă zidurile de asediu ale lui Agrippa – fără succes. Nici Pollio şi nici Ventidius nu se mişcaseră ca să întâmpine armatele lui Octavian, deşi Octavian era depăşit numeric în mod covârşitor. Pollio a continuat să susţină că – ăăă, că nu ştie sigur ce vrei de la el şi că Ventidius nu ar urma pe nimeni altul decât pe Pollio. După ce Barbatius a răspândit poveştile despre – ăă, destrăbălarea ta – este cuvântul lui, nu al meu!

— Pollio a fost atât de nemulţumit, încât a refuzat să-şi mobilizeze legiunile, pentru a-l scoate pe fratele tău din Perusia. Oraşul a căzut imediat după Anul Nou.

— Şi tu unde erai cu legiunile tale, Plancus? întrebă Antoniu cu o scânteie periculoasă în ochi.

— Mai aproape de Perusia decât Pollio sau Ventidius! M-am dus pe terenul din Spoletium, ca să formez latura sudică a unui cleşte strategic care nu s-a mai realizat. Oftă şi ridică din umeri. O aveam şi pe Fulvia la mine în tabără şi mi-a creat mari dificultăţi, continuă el.

O iubea, e adevărat, dar îşi iubea şi mai mult propria piele. Antoniu nu avea s-o execute pe Fulvia pentru trădare.

— Agrippa a avut insolenţa să-mi fure două legiuni din cele mai bune, îţi vine să crezi? Le trimisesem ca să-l ajute pe Claudius Nero în Campania, apoi a apărut Agrippa şi le-a oferit oamenilor condiţii mai bune. Da, Agrippa l-a înfrânt pe Nero cu

cele două legiuni ale mele! Nero a trebuit să fugă în Sicilia la Sextus Pompeius. Se pare că anumite persoane de la Roma vorbeau despre uciderea soţiilor şi a familiilor, pentru că soţia lui Nero, Livia Drusilla, şi-a luat copilul cel mai mic şi s-a dus la Nero.

În acest moment Plancus se încruntă neştiind cum să continue.

— Dă-i drumul, Plancus, scuipă tot!

— A – prea respectabila ta mamă, Iulia, a fugit împreună cu Livia Drusilla la Sextus Pompeius.

— Dacă aş zăbovi ca să mă gândesc la ea – ceea ce n-am făcut pentru că mi-am impus acest lucru – mi-aş da seama că este exact genul de lucru de care e în stare una ca ea. O, în ce lume minunată trăim! Antoniu încleştă pumnii. Soţii şi mame locuiesc în taberele militare ca şi când ar şti la ce capăt se află vârful săbiei. Pfui!

Făcu un efort vizibil ca să se calmeze.

— Dar fratele meu – presupun că este mort, dar n-ai avut curajul să-mi spui, Plancus, nu-i aşa?

În sfârşit, acesta avea posibilitatea să-i dea o veste bună.

— Nu, nu, dragul meu Marc! Nici vorbă! Când Perusia şi-a deschis porţile, un magnat local s-a simţit extraordinar de entuziasmat de dimensiunea şi splendoarea rugului funerar şi întregul oraş a ars până în temelii. Un dezastru mai cumplit decât asediul. Octavian a executat douăzeci de cetăţeni de vază, dar nu s-a răzbunat împotriva trupelor lui Lucius. Acestea au fost încorporate în legiunile lui Agrippa. Lucius şi-a cerut iertare şi i s-a acordat clemenţă. Octavian l-a pus să guverneze Spania şi a plecat imediat într-acolo. Cred că era fericit.

— Şi această numire dictatorială a fost sancţionată de Senatul şi Poporul Roman? întrebă Antoniu, parţial uşurat, parţial ofuscat. Naiba să-l ia pe Lucius! Întotdeauna încerca să fie mai grozav decât fratele lui mai mare, Marc Antoniu, fără să reuşească niciodată.

— A fost! spuse Plancus. Unii au avut obiecţii.

— Tratament preferenţial pentru demagogul chel al Forumului?

— Păi… bine, da, s-a folosit această expresie. Pot să-ţi dau şi numele. Cu toate acestea, Lucius a fost consul anul trecut, iar unchiul tău, Hybrida, este cenzor, aşa că majoritatea oamenilor au avut sentimentul că Lucius merita şi iertarea şi numirea. Ar trebui să fie capabil să ducă un mic război decent cu lusitanii şi să vină acasă triumfător.

Antoniu mormăi.

— Înseamnă că a ieşit mai bine din încurcătura asta decât merita. O idioţenie pură de la început până la sfârşit! Deşi aş fi gata să pariez că Lucius nu a făcut decât să execute ordinele. Acesta a fost războiul Fulviei. Unde este acum?

Plancus deschise ochii larg.

— Aici, în Atena. Ea şi cu mine am fugit împreună. La început nu credeam că Brundisium o să ne lase – este pasionat după Octavian, ca de obicei, dar presupun că Octavian a trimis vorbă să ni se permită să părăsim Italia, cu condiţia să nu luăm trupe cu noi.

— Aşadar, Fulvia este la Atena, dar unde anume?

— Atticus i-a pus la dispoziţie casa lui de aici!

— Frumos din partea lui! Întotdeauna îi place să aibă câte un picior în fiecare tabără, dragul nostru Atticus. Dar ce-l îndreptăţeşte să creadă că o să-mi facă plăcere s-o văd pe Fulvia?

Plancus nu spuse nimic, nefiind sigur ce anume dorea Marc Antoniu să audă.

— Şi ce s-a mai întâmplat?

— Nu ţi se pare destul?

— Nu şi dacă nu este un raport complet.

— Ei bine, Octavian nu a obţinut bani din Perusia ca să-şi finanţeze activităţile, deşi reuşeşte cumva să-şi plătească legiunile suficient de bine ca să-şi ţină oamenii aproape.

— Dar trezoreria de război a lui Cezar se goleşte probabil rapid.

— Chiar crezi că a luat de acolo?

— Bineînţeles că a luat! Ce face Sextus Pompeius?

— Blochează căile maritime şi jefuieşte toate grânele din Africa. Amiralul lui, Menodorus, a invadat Sardinia şi l-a dat afară pe Lurius, ceea ce înseamnă că Octavian nu are nicio sursă de grâu, cu excepţia a ceea ce poate să cumpere de la Sextus la preţuri foarte umflate – până la douăzeci şi cinci sau treizeci de sesterţi un *modius.*

Plancus făcu o mică strâmbătură, exteriorizându-şi invidia.

— Acolo sunt toţi banii – în lăzile lui Sextus Pompeius. Şi ce intenţionează să facă cu ei? Să ocupe Roma şi Italia? Aiureli! Legiunilor le plac câştigurile mari, dar nu vor lupta pentru un om care le înfometează pe bunicile lor, lăsându-le să moară. Şi de aceea îndrăznesc să spun, zise Plancus pe un ton reflexiv, trebuie să recruteze sclavi şi să facă amirali din liberţi. Cu toate acestea, va veni ziua când va trebui să-i smulgi banii cu forţa, Antoniu. Dacă nu o faci, poate că îi vei permite lui Octavian să acţioneze, şi tu ai mai mare nevoie de bani.

Antoniu se strâmbă:

— Crezi că ar putea Octavian să câştige o luptă pe mare împotriva unui om cu experienţa lui Sextus Pompeius? Avându-i pe Murcus şi Ahenobarbus drept aliaţi? Am să mă răfuiesc cu Sextus Pompeius la vremea cuvenită, dar nu acum. El reprezintă eşecul pentru Octavian.

Ştiind că arăta cum nu se poate mai bine, Fulvia îl aştepta cu nerăbdare pe soţul ei. Deşi cele câteva fire de păr cărunt nu se vedeau în marea ei de păr castaniu, o pusese pe servitoare să le

smulgă pe toate cu meticulozitate înainte să-l aranjeze după ultima modă. Rochia ei de un roşu-închis îi îmbrăţişa curbele pieptului după care cădea drept, fără să lase să se vadă nici urmă de burtă sau de talie îngroşată. Da, îşi spuse Fulvia, încântată, mă ţin foarte bine pentru vârsta mea. Sunt în continuare una dintre cele mai frumoase femei din Roma.

Fireşte că ştia de iarna veselă pe care o petrecuse la Alexandria; Barbatius răspândise vestea. Dar astea erau treburi bărbăteşti, nu o priveau pe ea. Dacă ar fi petrecut cu o altă femeie romană de rang înalt ar fi fost altceva. Şi-ar fi scos ghearele imediat. Dar atunci când bărbatul este plecat departe luni în şir, nicio soţie înţeleaptă din Roma nu i-ar lua-o în nume de rău că se uşurează de umorile rele din el. Iar drăgălaşul de Antoniu avea o slăbiciune pentru regine, prinţese şi femeile din înalta nobilime străină. Când se culca cu una dintre ele se simţea ca un rege, în măsura în care poate să tolereze un republican roman noţiunea de rege. Fulvia o cunoscuse pe Cleopatra pe când aceasta stătuse la Roma, înainte de asasinarea lui Cezar şi înţelegea că titlul şi puterea ei îl atrăseseră pe Antoniu. Fizic vorbind, n-avea nimic comun cu femeile voluptuoase şi senzuale pe care le prefera. Şi mai era şi extrem de bogată şi Fulvia îşi cunoştea soţul: se simţea atras şi de banii ei.

Aşadar, când slujitorul lui Atticus apăru şi îi spuse că Marc Antoniu este în atrium, Fulvia se mai scutură o dată ca să-şi îndrepte rochia şi alergă pe coridorul lung şi auster din camerele ei către locul în care aştepta Antoniu.

— Antoniu! O, *meum mel,* ce bine îmi pare să te văd! strigă ea din uşă.

Antoniu, care tocmai admira un tablou admirabil al lui Ahile alături de corăbiile sale, se întoarse auzindu-i vocea.

După aceasta, Fulvia nu mai ştia ce se întâmplase, căci mişcările lui fură extrem de rapide. Simţi o palmă pe obraz care o trânti la pământ. Apoi îl văzu uriaş deasupra ei, cu degetele înfipte în părul ei, cum o ridica în picioare. O ploaie de lovituri date cu palma deschisă se abătură asupra feţei ei, nu mai puţin dureroase şi puternice decât ale oricărui alt bărbat; dinţii femeii începură să se clatine, nasul se sparse.

— *Cunnus* tâmpită ce eşti! mugi el, lovind-o în continuare. *Cunnus* idioată şi tâmpită! Cine te crezi, Gaius Caesar?

Sângele îi ţâşnea din gură şi din nas, şi ea, care înfruntase toate provocările vieţii ei zbuciumate cu semeţie, se simţea neputincioasă, zdrobită. Cine ţipa, trebuia să fi fost chiar ea, căci servitorii veniseră în goană din toate direcţiile, aruncaseră o privire şi fugiseră înapoi.

— Idioată! Tâmpită! Ce a fost în capul tău când ai pornit război împotriva lui Octavian *în numele meu?* Să risipeşti banii pe care i-am lăsat la Roma, Bononia, Mutina? Să cumperi legiuni pentru ca unii de teapa lui Plancus să aibă ce pierde? Să trăieşti

într-o tabără militară? Cine te crezi de îţi închipui că bărbaţi ca Pollio or să primească ordine de la tine? *O femeie!* Să-l insulţi pe fratele meu în numele meu? E un prost! Întotdeauna a fost prost! Dacă mai avea nevoie de vreo dovadă, cârdăşia lui cu o femeie m-a convins! Eşti demnă de dispreţ!

Spumegând de furie, o aruncă brusc pe pardoseală; continuând să ţipe, Fulvia se târî pe jos ca un animal rănit, cu lacrimile curgând acum mai repede decât sângele.

— Antoniu! Antoniu! Am vrut să-ţi fac o plăcere! Manius a spus că o să te bucuri, strigă ea răgușită. Am continuat lupta ta în Italia, în timp ce tu erai ocupat în Orient! Aşa a spus Manius!

Cuvintele ei ieşeau în frânturi; auzind „Manius”, Antoniu se potoli brusc, libertul ei grec, un şarpe. De fapt, până n-o văzuse, nici el nu-şi dăduse seama cât este de supărat, cum îl măcinase furia de-a lungul întregului drum de la Efes. Poate că dacă ar fi făcut aşa cum plănuise iniţial şi ar fi navigat direct de la Antiohia la Atena nu ar fi fost atât de furios.

Erau mai mulţi bărbaţi, nu numai Barbatius, care vorbeau la Efes şi nu numai despre iarna petrecută cu Cleopatra. Unii glumeau spunând că în familia lui el purta rochie, în timp ce Fulvia purta armură. Alţii chicoteau pe înfundate că măcar un membru al familiei antoniene purta război, fie el şi femeie. Trebuise să se prefacă că nu aude astfel de remarci, dar furia se acumulase. Faptul că aflase toată povestea de la Plancus nu-l ajutase să se calmeze şi nici durerea care îl măcinase până în momentul când i se spusese că Lucius era teafăr şi nevătămat. Fratele lor, Gaius, fusese asasinat în Macedonia şi numai executarea ucigaşului lui îi mai domolise durerea. El, fratele lor mai mare, îi iubea.

Iubirea pentru Fulvia, îşi spuse el, privind dispreţuitor în jos la ea, dispăruse pentru totdeauna. *Cunnus* tâmpită, tâmpită! Să poarte armură şi să-l castreze în public.

— Vreau ca până mâine să pleci din casa asta, spuse el, ţinând-o strâns de încheietura mâinii drepte şi târând-o sub tabloul lui Ahile. Atticus să-şi păstreze generozitatea pentru cei care o merită. Am să-i scriu chiar astăzi ca să-i spun asta şi nu poate să mă jignească, indiferent cât de mulţi bani are. Eşti o pacoste ca soţie şi ca femeie, Fulvia! Am să-ţi trimit notificarea de divorţ imediat.

— Dar am plecat fără niciun fel de bani sau lucruri, Marc Antoniu, spuse ea printre sughiţuri. Am nevoie de bani ca să trăiesc!

— Cere de la bancherii tăi! Eşti o femeie bogată şi *sui iuris.* Începu să strige să vină servitorii. Spălaţi-o şi apoi daţi-o afară! spuse el slujitorului, care aproape că leşinase de frică. Apoi Antoniu se răsuci pe călcâie şi plecă.

Fulvia se rezemă cu spatele de perete şi rămase aşa mai mult timp, fără să fie conştientă de prezenţa fetelor înspăimântate care

o îmbăiau în fiecare zi şi încercă să-şi oprească sângele şi lacrimile. Cândva râdea când auzea de femeia cutare sau cutare care era cu inima zdrobită, închipuindu-şi că nicio inimă nu putea să se sfărâme. Dar învăţase altceva. Marc Antoniu îi zdrobise definitiv inima.

În toată Atena se răspândi ştirea despre modul în care îşi tratase Antoniu nevasta, dar puţini dintre cei care auzeau acest lucru manifestau simpatie faţă de Fulvia, care făcuse ceva de neiertat, uzurpase prerogativele bărbatului. Poveştile referitoare la isprăvile ei din Forum pe vremea când era soţia lui Publius Clodius ieşiră din nou la iveală, odată cu scenele pe care le făcuse la uşile Senatului şi posibila ei colaborare cu Clodius atunci când acesta profanase ritualurile Bona Dea.

Dar lui Antoniu nu-i păsa de ce zicea Atena. El era bărbat roman şi ştia că bărbaţii romani din cetate nu vor avea o părere mai proastă despre el.

Şi în afara de asta era ocupat cu scrisorile, sarcină deosebit de dificilă. Prima lui scrisoare fu scurtă şi tăioasă: către Titus Pompeius Atticus, prin care îl informa că Imperatorul Marc Antoniu, Triumvir, i-ar fi recunoscător dacă nu-şi va mai băga nasul în afacerile lui Marc Antoniu şi nu va mai avea nimic de-a face cu Fulvia. A doua fu către Fulvia, prin care o informa că era din acest moment divorţată din cauza unui comportament nedemn pentru o femeie şi îi interzicea să-i mai vadă pe cei doi fii pe care îi avea cu el. A treia fu către Gnaeus Asinius Pollio; îi cerea să-i spună ce naiba se întâmplă în Italia şi să fie amabil să-şi ţină legiunile pregătite să pornească în marş spre sud, în cazul în care populaţia din Brundisium care îl adora pe Octavian i-ar fi interzis lui Marc Antoniu accesul în ţară. Cea de-a patra scrisoare fu adresată etnarhului Atenei căruia îi mulţumea pentru generozitatea şi loialitatea demne de această cetate faţă de romanii drepţi; din acest motiv, Imperatorul Marc Antoniu, Triumvir, avea să dăruiască Atenei insula Egina şi câteva alte insule mici legate de aceasta. Asta trebuie să-i facă fericiţi pe atenieni, îşi spuse el.

Ar fi scris poate şi alte scrisori dacă nu ar fi sosit Tiberius Claudius Nero, care îi făcea o vizită oficială după ce îşi instalase soţia şi copilul de câţiva ani într-o locuinţă bună din apropiere.

— Pfui! exclamă Nero, fremătând din nări. Sextus Pompeius este un barbar! Dar, de fapt, la ce să ne aşteptăm din partea unui membru al unui clan de parveniţi din Picenum[21]? Nici nu-ţi poţi imagina în ce condiţii locuieşte: şobolani, şoareci, varză putrezită. N-am îndrăznit să-mi las familia în murdăria aceea, expusă la fel de fel de boli, deşi casa nu era chiar cea mai proastă pe care o poate oferi Pompeius. Nici nu apucasem să ne despachetăm bagajele şi câţiva dintre liberţii lui deveniţi „amirali” începuseră deja să amuşine în jurul nevestei mele – am

fost nevoit să retez o bucată din mâna unui individ! I-am spus ce părere am, apoi i-am îmbarcat pe Livia Drusilla şi pe fiul meu pe următoarea corabie care pleca la Atena.

Antoniu asculta amintindu-şi de părerea lui Cezar despre Nero – „inept”, acesta era cuvântul cel mai amabil pe care îl găsise Cezar ca să-l descrie. Aflând mai multe din ceea ce nu spusese Nero, Antoniu ajunse la concluzia că acesta sosise în bârlogul lui Sextus Pompeius, se plimbase ţanţoş de colo colo ca un cocoşel înfumurat, criticase şi pufnise din nas şi, în cele din urmă devenise atât de insuportabil, încât Sextus îl aruncase pe uşă afară. Era greu să găseşti un snob mai nesuferit ca Nero, iar familia Pompeius avea o sensibilitate excesivă atunci când venea vorba de originea ei picentină.

— Şi acum ce ai intenţia să faci, Nero? întrebă el.

— Să trăiesc la nivelul mijloacelor mele, care nu sunt nelimitate, spuse Nero băţos şi chipul lui întunecat şi saturnian luă o înfăţişare încă şi mai semeaţă.

— Şi soţia ta? întrebă viclean Antoniu.

— Livia Drusilla este o soţie bună. Face ce i se spune, ceea ce este mai mult decât poţi afirma tu despre nevasta ta.

O remarcă tipic neroniană; se pare că nu avea niciun fel de mecanisme interioare care să-l avertizeze că sunt anumite lucruri care nu se spun. Ar trebui s-o seduc, îşi spuse furios Antoniu! Ce viaţă poate să ducă, măritată cu nătărăul acesta.

— Ad-o diseară la masă, Nero, spuse el pe un ton jovial. Gândeşte-te că economiseşti nişte bani, nu mai trebuie să-l trimiţi pe bucătar la piaţă până mâine.

— Mulţumesc, spuse Nero, îndreptându-şi ţinuta pentru a-şi scoate în evidenţă înălţimea impresionantă. Îşi prinse cu mâna stângă faldurile togii şi ieşi, în timp ce Antoniu chicotea uşor.

Plancus intră cu groaza întipărită pe faţă.

— O, *Edepol*[22], Antoniu! Ce face Nero aici?

— În afară de faptul că îi insultă pe toţi cei pe care îi întâlneşte? Presupun că a reuşit să se facă atât de nesuferit acasă la Sextus Pompeius, încât i s-a cerut să plece. Poţi să vii la cină diseară şi să te bucuri de compania lui. O aduce şi pe nevastă-sa, care trebuie să fie îngrozitor de plicticoasă, dacă îl poate suporta pe el. De fapt, cine este?

— Este verişoara lui – sunt de fapt foarte apropiaţi. Tatăl ei a fost un anume Claudius Nero adoptat de vestitul tribun al plebei, Livius Drusus, şi de aici şi numele ei, Livia Drusilla. Nero este fiul fratelui de sânge al lui Drusus, Tiberius Nero. Fireşte că este şi o moştenitoare bogată, familia lui Livius Drusus are o mulţime de bani. Cândva, Cicero sperase că Nero se va căsători cu Tullia lui, dar ea l-a preferat pe Dolabella. Un soţ foarte prost în multe privinţe, dar cel puţin era un tip vesel. Nu te-ai învârtit şi tu în cercurile astea pe când Clodius era în viaţă, Antoniu?

— Ba da. Şi ai dreptate, Dolabella era o companie foarte plăcută. Dar nu din cauza lui Nero ai mutra asta, Plancus. Ce s-a întâmplat?

— A venit un pachet de la Efes. Am primit şi eu unul, dar al tău este de la vărul tău, Caninius, aşa că îţi va spune probabil mai mult.

Plancus se aşeză pe scaunul pentru oaspeţi dincolo de birou, cu faţa la Antoniu şi cu ochii strălucitori.

Antoniu rupse sigiliul, derulă epistola vărului lui şi începu să citească; întreprindere anevoioasă, însoţită de încruntări, mormăieli şi înjurături.

— Aş fi vrut ca mai mulţi oameni să preia obiceiul lui Cezar şi să pună un punct deasupra începutului unui cuvânt nou, se plânse el. Eu fac acum acest lucru şi la fel procedează şi Pollio, Ventidius şi – deşi nu pot să sufăr că trebuie să spun asta – chiar şi Octavian. Asta transformă o zmângăleală continuă în ceva ce poţi citi aproape dintr-o privire.

Se întoarse la mormăielile şi încruntăturile sale şi în cele din urmă oftă şi puse sulul jos.

— Cum pot să fiu în două locuri în acelaşi timp? îl întrebă el pe Plancus. Conform drepturilor mele, ar trebui să mă aflu în provincia Asia şi s-o apăr împotriva atacurilor lui Labienus, dar sunt obligat să stau în apropierea Italiei şi să-mi ţin legiunile pregătite de luptă. Pacorus a cucerit Siria, şi toţi prinţişorii de acolo şi-au unit soarta cu a părţilor, chiar şi Amblichus. Caninius spune că legiunile lui Saxa au fugit la Pacorus. Saxa a fost obligat să se refugieze la Apamea, apoi a luat un vas până în Cilicia. De atunci nu s-a mai auzit nimic despre el, dar se spune că fratele lui ar fi fost ucis în Siria. Labienus este ocupat cu Cilicia Pedia şi Cappadocia de est.

— Şi bineînţeles că la est de Efes nu sunt legiuni.

— Mă tem că nici nu vor fi în Efes. Provincia Asia va trebui să se apere singură până rezolv treburile din Italia. L-am trimis deja pe Caninius să aducă legiunile din Macedonia, spuse Antoniu posomorât.

— Aceasta este singura ta soluţie? întrebă Plancus pălind.

— În mod sigur. Mi-am propus ca restul anului să mi-l dedic problemelor din Roma şi Italia, şi lui Octavian, aşa că, până la sfârşitul acestuia, legiunile vor fi cantonate în apropiere de Apollonia. Dacă se ştie că sunt pe Adriatica, asta o să-i dea de înţeles lui Octavian că o să-l strivesc ca pe un gândac.

— Marc Antoniu, îl preveni Plancus, toată lumea s-a săturat de război civil şi ceea ce spui tu înseamnă război civil. Legiunile nu vor lupta!

— Legiunile mele vor lupta pentru *mine,* spuse Antoniu.

Livia Drusilla intră în reşedinţa guvernatorului cu mersul ei obişnuit, cu pleoapele strălucitoare lăsate peste ochi, căci ştia că

aceasta este atitudinea cea mai potrivită. Ascunde-i! Ca de obicei, păşea puţin în urma lui Nero, pentru că aşa se cuvenea să facă o bună soţie, iar Livia Drusilla decisese că va fi o soţie bună. Auzind ce îi făcuse Antoniu Fulviei, decisese să nu se pună niciodată într-o asemenea postură. Să îmbrace armura şi să mânuiască sabia – pentru asta trebuia să fii Hortensia, care făcuse acest lucru numai pentru a demonstra conducătorilor statului roman că femeile din Roma de la cea cu rang superior până la cea mai umilă nu vor consimţi niciodată să fie impozitate dacă nu au drept de vot. Hortensia câştigase înfruntarea, fusese o victorie fără sânge şi produsese mare stânjeneală pentru triumvirii Antoniu, Octavian şi Lepidus.

Dar Drusilla nu intenţiona nici să se comporte ca un şoricel. Pur şi simplu, juca rolul unei persoane mici, fragile şi oarecum timide. Pe dinăuntru era mistuită de ambiţii mari, cu atât mai dureroase, cu cât nu ştia cum şi le va realiza, cum le va transforma în ceva productiv. Fireşte că această ambiţie era modelată după tipicul roman, ceea ce însemna că nu poate fi vorba de un comportament lipsit de feminitate; nu se punea problema să iasă înainte, să manipuleze subtil pe alţii. Şi nici nu dorea să fie o altă Cornelia, mama Grachilor, venerată de unele femei ca o adevărată zeiţă romană pentru că suferise, născuse copii, îi văzuse murind şi nu se plânsese niciodată de soarta ei. Nu, Livia Drusilla simţea că trebuie să existe şi o altă cale de a atinge culmile.

Problema era că acei trei ani de căsnicie îi arătaseră fără putinţă de tăgadă că această cale nu ducea pe la Tiberius Claudius Nero. Ca şi cele mai multe fete aflate în aceeaşi situaţie, nu-l cunoscuse prea bine pe viitorul ei soţ înainte să se căsătorească, deşi era văr primar cu ea. În puţinele ocazii când se întâlniseră, nu simţise pentru el nimic altceva decât dispreţ pentru prostia lui şi o repulsie instinctivă faţă de persoana lui. Fiind ea însăşi brunetă, prefera bărbaţii blonzi cu ochi albaştri. Inteligentă, prefera bărbaţii de o mare inteligenţă. Nero nu era nici una, nici alta. Avea cincisprezece ani când tatăl ei, Drusus, o măritase cu vărul ei primar, Nero, şi în casa în care crescuse ea nu existaseră picturi priapice pe pereţi sau lămpi falice prin care o fată ar fi putut să afle câte ceva despre dragostea fizică. Aşa că unirea cu Nero o revoltase. Şi el prefera femeile cu păr blond, cu ochi albaştri; ceea ce îi plăcea la soţia lui erau ascendenţa ei nobilă şi banii.

Dar cum să scape de Tiberius Claudius Nero, dacă era hotărâtă să fie o bună soţie? Nu părea să existe altă posibilitate decât ca altcineva să-i propună o căsătorie mai bună, ceea ce era puţin probabil. Inteligenţa ei îi dezvăluise chiar de la începutul căsătoriei faptul că oamenii nu-l plăceau pe Nero, îl tolerau numai datorită statutului lui de patrician şi a dreptului lui ce decurgea de aici de a ocupa toate funcţiile pe care Roma le oferea

nobilimii ei. Dar, oh! cum o mai plictisea! Auzise nenumărate poveşti despre Cato Uticensis, cel mai mare duşman al lui Cezar şi despre personalitatea lui lipsită de tact şi fineţe, dar pentru Livia Drusilla era un adevărat zeu în comparaţie cu Nero. Şi nu-i plăcea nici fiul pe care îl născuse după zece luni de la căsătoria cu Nero. Micul Tiberiu era brunet, slăbănog, înalt, solemn şi oarecum preţios, chiar la vârsta de numai doi ani. Se deprinsese s-o critice pe mama lui pentru că îl auzise pe tatăl lui făcând acest lucru şi, spre deosebire de cei mai mulţi copii mici, îşi petrecuse viaţa până atunci numai în compania tatălui lui. Livia Drusilla îl bănuia pe Nero că preferă să-i ţină pe ea şi pe micul Tiberiu aproape pentru ca nu cumva vreun bărbat arătos, cu farmec de cezar, să atenteze la virtutea soţiei lui. Ce enervant era acest lucru! Oare nu ştia, prostul de el, că nu avea de gând să se înjosească niciodată în felul acesta?

Viaţa închisă în casă pe care o dusese până când Nero se îmbarcase pentru a pleca în aventura sa dezastruoasă din Campania pentru a sluji cauza lui Lucius Antonius nu-i permisese nici măcar să arunce o privire la bărbaţii vestiţi despre care vorbea toată Roma; nu-i văzuse pe Marc Antoniu, Lepidus, Servilius Vatia, Gnaeus Domitius Calvinus, Octavian şi nici măcar pe Cezar, care murise pe când ea avea cincisprezece ani. De aceea, astăzi se simţea deosebit de emoţionată, deşi nimic din purtarea ei nu lăsa să se vadă acest lucru. Avea să ia masa împreună cu Marc Antoniu, cel mai puternic bărbat din lume!

O plăcere de care fu cât pe-aci să fie privată, când Nero descoperi că Antoniu făcea parte dintre acei bărbaţi dezgustători care le lăsau pe femei să se întindă pe canapelele pentru bărbaţi.

— Dacă soţia mea nu primeşte un scaun, eu plec! spuse Nero cu tactul său caracteristic.

Dacă lui Antoniu nu i s-ar fi părut că faţa mică şi ovală a soţiei lui Nero este fermecătoare, consecinţa acestei solicitări ar fi fost un urlet şi expulzarea celor doi; dar aşa, Antoniu zâmbi şi porunci să se aducă un scaun pentru Livia Drusilla. Apoi ceru ca acesta să fie aşezat chiar în faţa locului lui de pe canapea, unde şedea el, dar cum nu erau decât trei bărbaţi la masă, Nero nu putea obiecta. Nu era ca şi când ar fi fost aşezată undeva, după colţ, faţă de el, deşi îşi spuse că şi aceasta este o dovadă a firii capricioase a lui Antoniu, căci îl trimisese pe Nero la capătul canapelei şi pusese între ei doi pe un nimeni ca Plancus.

După ce îşi ridică vălul, Livia Drusilla apăru îmbrăcată într-o rochie cu mâneci lungi, încheiată până în gât, dar nimic nu putea ascunde farmecul siluetei ei şi pielea fără cusur de culoarea fildeşului. Părul ei negru şi des ca noaptea era pieptănat pe spate ca să acopere urechile şi legat într-un coc la ceafă. Şi ce faţă frumoasă avea! O guriţă mică, roşie şi senzuală, ochi enormi, umbriţi de gene lungi ca nişte evantaie, obraji roz, un nas mic, dar acvilin, totul combinat în aşa fel, încât dădea senzaţia de

perfecţiune. Tocmai când Antoniu începea să se enerveze, fiindcă nu putea să se decidă ce culoare au ochii ei, Drusilla îşi mişcă scaunul şi o rază de lumină căzu pe ei. O, uluitor! Erau de un albastru-închis cu striuri aurii. Nu mai văzuse niciodată asemenea ochi de-a dreptul stranii. Livia Drusilla, îmi vine să te mănânc! îşi spuse el şi îşi propuse s-o facă să se îndrăgostească de el.

Dar nu era posibil. Nu era timidă, răspundea deschis la toate întrebările, dar îşi păstra demnitatea, nu se temea să adauge un mic comentariu atunci când i se cerea părerea. Cu toate acestea, nu introducea niciun subiect în conversaţie din proprie iniţiativă, nu spunea şi nu făcea nimic care ar fi putut să-l indispună pe Nero, care o urmărea bănuitor. Nimic din toate acestea nu ar fi avut importanţă pentru Antoniu, dacă ar fi desluşit o singură scânteie de interes în ochii ei, dar nu văzu. În cazul în care ar fi fost mai perspicace, şi-ar fi dat seama că strâmbătura uşoară care îi apărea pe faţă din când în când era un semn de dezgust.

Da, îşi bătuse nevasta care a greşit grav, decise ea, dar nu aşa cum ar face-o Nero, rece, calculat. Antoniu a făcut-o într-un moment de furie cumplită, deşi, după aceea, când s-a liniştit, nu şi-a regretat fapta, căci greşeala ei era de neiertat. Cei mai mulţi bărbaţi l-ar aprecia, alţii s-ar simţi atraşi de el şi majoritatea femeilor l-ar dori. Cele câteva zile petrecute în casa lui Sextus Pompeius de la Agrigentum o puseseră pe Drusilla în contact cu femeile din pătura de jos şi învăţase foarte multe despre dragoste, despre bărbaţi şi despre actul sexual. Se pare că femeile preferau bărbaţii cu penisul mare, pentru că un penis mare le ajuta să ajungă mai uşor la orgasm, indiferent ce o fi fost acela (nu aflase, pentru că nu îndrăznise să întrebe de teamă să nu se facă de râs). Dar aflase în schimb că Marc Antoniu era vestit prin imensitatea echipamentului lui de procreare. Ei bine, poate că aşa era, dar deocamdată nu descoperea la Antoniu nimic să-i placă sau să-i stârnească admiraţia. Mai ales după ce îşi dădu seama că se străduia din răsputeri să obţină o reacţie din partea ei. Simţi o satisfacţie imensă atunci când îi refuză acest semn şi învăţă astfel câte ceva despre modul în care o femeie poate dobândi puterea. Numai să nu-l intrige pe Antoniu, ale cărui pofte erau trecătoare, ba chiar lipsite de importanţă.

— Ce părere ţi-a făcut marele bărbat? o întrebă Nero în timp ce mergeau spre casă în lumina scăzută a amurgului.

Livia Drusilla clipi; de regulă, soţul ei nu o întreba ce părere are despre nimeni şi nimic.

— De viţă înaltă, caracter josnic. Un taur vulgar.

— Emfatic spus, remarcă el pe un ton satisfăcut.

Pentru prima dată de când se cunoşteau, Drusilla îndrăzni să-i pună o întrebare politică.

— Bărbate, de ce îţi pierzi timpul cu un taur vulgar ca Marc Antoniu? De ce nu te apropii de Cezar Octavian, care, din câte se

spune, nu este nici taur şi nici vulgar?

Pentru o clipă se opri nemişcat, apoi se întoarse şi se uită la ea, mai mult surprins decât iritat.

— Naşterea e mai presus de orice. Antoniu îi este superior din acest punct de vedere. Roma aparţine oamenilor cu strămoşi de vază. Ei şi numai ei au dreptul să deţină funcţii importante, să guverneze provincii, să ducă războaie.

— Dar Octavian este nepotul lui Cezar! Or, lui Cezar nu i se poate reproşa ascendenţa.

— O, Cezar le avea pe toate – origine socială potrivită, strălucire, frumuseţe. Chiar şi sângele lui plebeian era din cel mai bun. Mama din familia Aurelia, bunica din familia Marciana, stră-străbunica din Popilliana. Octavian este un impostor! O idee de sânge iulian, restul gunoi! Cine sunt aceşti Octavii din Velitrae? Nişte nimeni! Unii dintre membrii familiei Octavia sunt cât se poate de respectabili, dar nu cei din Velitrae. Unul dintre străbunicii lui Octavian este sforar, altul este brutar. Bunicul lui a fost bancher. Jos, jos! Tatăl lui a avut norocul să se căsătorească a doua oară cu nepoata lui Cezar. Deşi *ea* era pătată – tatăl ei fusese un bogătaş oarecare care a cumpărat-o pe sora lui Cezar. Pe atunci, familia Iulia nu avea bani şi trebuia să-şi vândă fiicele.

— Dar un nepot nu este pe sfert iulian? întrebă ea îndrăzneaţă.

— Strănepot, micuţul înfumurat. O optime iulian. Restul este abominabil, lătră Nero, enervat. Nu ştiu ce l-a apucat pe Cezar să aleagă un băiat de condiţie inferioară, dar de un lucru poţi fi sigură, Livia Drusilla, nu mă voi înhăita niciodată cu de-alde Octavian!

Măi, măi, îşi zise Livia Drusilla şi nu mai spuse nimic. De aceea atâţia aristocraţi din Roma îl detestă pe Octavian! Ca persoană cu cel mai nobil sânge, ar trebui să le urmez exemplul, dar mă intrigă. S-a ridicat aşa de sus! Admir acest lucru la el, pentru că îl înţeleg. Probabil că Roma trebuie să creeze noi aristocraţi din când în când. Poate că şi marele Cezar şi-a dat seama de acest lucru atunci când şi-a scris testamentul.

Interpretarea pe care o dădea Drusilla motivelor pentru care Nero îl cultiva pe Marc Antoniu era o simplificare rudimentară, dar tot aşa părea şi raţionamentul lui Nero. Intelectul lui îngust era subdezvoltat; şi oricât de mulţi ani şi-ar mai fi adăugat la vârstă tot nu ar fi devenit nimic mai mult decât fusese atunci când îl slujise pe Cezar. De fapt, era atât de obtuz, încât nici nu-şi dăduse seama că Cezar nu-l place. Şterge apa de pe spatele raţei, după cum spun cei din Galia. Când ai sânge din cel mai nobil, ce defect poate să-ţi găsească un alt nobil?

Marc Antoniu avea impresia că în prima lui lună petrecută la Atena întâlnise nenumărate femei, dar niciuna dintre ele nu merita să-i dedice preţiosul lui timp. Dar era timpul lui chiar aşa de preţios, din moment ce nimic din ceea ce făcea nu dădea

roade? Singurele veşti bune veniră de la Apollonia, prin Quintus Dellius, care îl informă că legiunile lui sosiseră pe coasta de vest a Macedoniei şi îşi instalaseră bivuacul într-o climă mai blândă.

Imediat după Dellius veni şi Lucius Scribonius Libo, escortând o femeie care cu siguranţă avea să-l binedispună pe Antoniu: mama lui.

Se repezi în biroul lui împrăştiind agrafe de păr, seminţe pentru pasărea pe care o ducea o servitoare în colivie şi aţe din franjurii pe care o croitoreasă trăsnită i le ataşase la togă. Părul ei era mai mult cărunt decât blond în ultima vreme, dar avea ochii exact aşa cum şi-i amintea fiul ei: revărsând cascade de lacrimi.

— Marc! Marc! strigă ea, aruncându-se la pieptul lui. O, dragul meu băiat, am crezut că n-am să te mai văd! Soarta mi-a rezervat lucruri aşa de oribile! O cămăruţă nenorocită într-o vilă care răsuna zi şi noapte de zgomotele unor activităţi imposibil de relatat, străzi pline de murdărie şi de conţinutul oalelor de noapte, un pat plin de ploşniţe, niciun loc unde să poţi face o baie ca lumea…

Cu nenumărate mângâieri şi diverse şoapte liniştitoare, Antoniu reuşi în cele din urmă s-o aşeze pe un scaun şi s-o potolească, atât cât putea fi, în general, potolită Iulia Antonia. Abia după ce debitul lacrimilor se reduse la cantitatea lor considerată normală, Antoniu reuşi să vadă cine intrase în urma mamei sale. Ah! Sicofantul tuturor sicofanţilor, Lucius Scribonius Libo. Nu mai stătea atârnat de Sextus Pompei altoit pe el pentru a face ca o rădăcină amară să producă struguri dulci.

Mic de statură şi destul de sfrijit, Libo avea un chip care sublinia puţinătatea dimensiunilor sale şi trăda firea bestiei care se ascundea în spatele lor: lacom, timid, ambiţios, şovăielnic, egoist. Momentul lui venise atunci când primul născut al lui Pompei cel Mare se îndrăgostise de fiica lui, divorţase de Claudia Pulchra ca să se căsătorească cu ea şi îl obligase pe Pompei cel Mare să-l ridice în rang, aşa cum se cuvenea socrului său. Apoi, când Gnaeus Pompei murise la rândul lui, Sextus, fiul lui mai mic, se căsătorise cu văduva acestuia. Iar rezultatul fusese că Libo primise comanda flotelor militare şi acum acţiona în calitate de ambasador neoficial al stăpânului său, Sextus. Femeile din clanul lui Scribonius se descurcaseră foarte bine; sora lui Sextus se căsătorise cu doi bărbaţi bogaţi şi influenţi, unul dintre ei patrician, pe nume Cornelius, de la care avea o fată. Deşi sora lui, Scribonia, trecuse acum de treizeci de ani şi era considerată o piază rea, căci rămăsese văduvă de două ori, Libo nu pierduse nădejdea de a-i găsi un al treilea soţ. Plăcută la vedere şi fertilă, după cum se dovedise, dispunând de o zestre în valoare de două sute de talanţi, da, Scribonia avea să se mărite din nou. Dar pe Antoniu nu-l interesau femeile lui Libo; el era cel care îl plictisea.

— De ce naiba ai adus-o la mine? întrebă el.

Libo deschise mari ochii lui fără culoare şi desfăcu braţele.

— Dragul meu Antoniu, unde aş fi putut s-o aduc?

— Ai fi putut s-o trimiţi la propria ei casă din Roma.

— A refuzat şi a făcut o asemenea criză de isterie, că am fost nevoit să-l împing pe Sextus Pompei afară din încăpere, căci altfel ar fi ucis-o. Te rog să mă crezi, n-a vrut să meargă la Roma şi a continuat să ţipe că Octavian avea s-o execute pentru trădare.

— S-o execute pe verişoara lui Cezar? întrebă Antoniu nevenindu-i să creadă.

— Şi de ce nu? întrebă Libo cu un aer nevinovat. L-a proscris pe Lucius, vărul lui Cezar, fratele mamei tale.

— Octavian şi cu mine l-am proscris *împreună* pe Lucius! se răsti Antoniu furios. Dar nu l-am executat! Aveam nevoie de banii lui, asta-i tot! Dar mama mea n-are o leţcaie, aşa că n-o ameninţă nicio primejdie.

— Atunci n-ai decât să-i spui tu asta! mârâi Libo. Căci, la urma urmelor, el fusese acela care trebuise s-o suporte pe Iulia Antonia în timpul unei călătorii lungi pe mare.

Dacă vreunul din cei doi bărbaţi s-ar fi uitat la ea – dar nu îndrăzniră s-o facă – ar fi văzut că în ochii ei albaştri sfioşi strălucea o privire vicleană şi urechile ei pline de podoabe prindeau fiecare cuvânt rostit. În pofida prostiei sale monumentale, Iulia Antonia avea o părere foarte sănătoasă despre propria bunăstare şi era convinsă că o va duce mult mai bine alături de fiul ei cel mare, decât rătăcind prin Roma fără niciun fel de venit.

Între timp, veniseră un ospătar şi câteva servitoare, pe feţele cărora se citea o oarecare nelinişte. Netulburat câtuşi de puţin de teama lor servilă că vor fi împovăraţi cu o problemă, Antoniu fu recunoscător în sinea lui că poate să le-o paseze lor, dându-i tot timpul asigurări că nu o va trimite la Roma. În sfârşit, episodul se încheie şi liniştea se lăsă din nou în încăpere; Antoniu se lăsă pe speteaza scaunului oftând uşurat.

— Vin! Vreau vin! strigă el ţâşnind pe neaşteptate în sus din scaun.

— Roşu sau alb, Libo?

— Un vin bun, roşu şi tare, mulţumesc! Fără apă. Am văzut destulă apă în ultimele trei *nundinae*[23] ca să-mi ajungă jumătate din viaţă.

— Te înţeleg foarte bine, zâmbi Antoniu. Nu e chiar cel mai plăcut lucru s-o însoţeşti pe mama mea.

Turnă vin într-un pahar aproape până la buză.

— Uite, ca să-ţi mai alini durerea – vin de Chian, zece ani vechime.

Câtva timp domni tăcerea întreruptă numai de sorbitul celor doi, aplecaţi asupra paharelor lor şi plescăind de plăcere.

— Aşadar, ce te aduce la Atena, Libo? întrebă Antoniu, rupând tăcerea. Şi să nu spui că mama mea.

— Ai dreptate. Mama ta a reprezentat o ocazie foarte convenabilă.
— Nu şi pentru mine, mormăi Antoniu.
— Aş da orice să aflu cum de poţi face chestia sta, spuse Libo vesel. Vorbeşti cu o voce clară şi cristalină şi într-o clipă poţi s-o transformi într-un mârâit din fundul gâtlejului.
— Sau chiar să urlu. Ai uitat de urlete. Şi nu mă întreba cum fac. Nu ştiu. Pur şi simplu aşa se întâmplă! Iar dacă vrei să mă auzi urlând, ţine-o tot aşa, evitând subiectul.
— Ei, nu, nu e nevoie. Deşi, dacă îmi este îngăduit să mai vorbesc despre mama ta, ţi-aş sugera să-i dai o mulţime de bani şi s-o laşi să cutreiere prin cele mai bune magazine din Atena. Fă lucrul acesta şi n-o s-o mai vezi şi n-ai să mai auzi niciodată de ea.
Libo zâmbi privind în jos, către bulele care se înşiruiau ca nişte mărgeluşe la marginea paharului cu vin.
— După ce a aflat că fratele tău, Lucius, a fost iertat şi trimis în Spania pentru a prelua funcţia de proconsul, ne-am descurcat mai uşor cu ea.
— De ce ai venit aici? repetă Antoniu.
— Sextus Pompei a considerat că este o idee bună să mă întâlnesc cu tine.
— Chiar aşa? Şi în ce scop?
— Ca să încheiem o alianţă împotriva lui Octavian. Voi doi uniţi împotriva lui, o să-l zdrobiţi pe Octavian.
Gura mică se strânse pungă; Antoniu privi într-o parte.
— O alianţă împotriva lui Octavian… Te rog să-mi spui şi mie, Libo, de ce m-aş alia eu, unul dintre cei trei bărbaţi numiţi de Senatul şi Poporul Romei să reconstituim republica, cu un bărbat care nu este altceva decât un pirat?
Libo strânse din ochi.
— Sextus Pompei este guvernatorul Siciliei în deplină conformitate cu *mos maiorum*[24]! El consideră că triumviratul nu este legal şi nici potrivit şi deplânge edictul de proscriere care l-a scos în mod eronat în afara legii, ca să nu mai menţionăm şi faptul că l-a deposedat de averea şi moştenirea sa! Activităţile lui din largul mării nu au alt scop decât să convingă Senatul şi Poporul Romei că a fost condamnat pe nedrept. Să ridice sentinţa de *hostis*[25], să se anuleze toate interdicţiile şi Sextus Pompei va înceta de a mai fi… ăăă… nu va mai fi pirat.
— Şi îşi închipuie că am să insist în Cameră în favoarea lui, pentru ca să i se ridice statutul de inamic public, toate interdicţiile şi embargourile şi să fie rechemat din exil dacă mă ajută să scap Roma de Octavian?
— Cam aşa ceva, da!
— Înţeleg că propune declanşarea unui război, dacă se poate chiar mâine?

— Haide, Marc Antoniu, toată lumea îşi dă seama că tu şi cu Octavian veţi ajunge în cele din urmă să vă înfruntaţi! Din moment ce voi – nu-l mai pun la socoteală pe Lepidus – aveţi *imperium maius*[26] asupra a nouă zecimi din lumea romană şi tu eşti cel care deţii controlul asupra legiunilor şi a veniturilor, ce altceva s-ar putea întâmpla decât să izbucnească un război de anvergură atunci când interesele voastre se vor ciocni unele de altele? Timp de cincizeci de ani, istoria Republicii Romane nu a fost altceva decât un lung şir de războaie civile. Şi chiar crezi în mod sincer că Philippi a marcat sfârşitul războiului civil?

Libo vorbea pe un ton blând şi îl privea cu seninătate.

— Sextus Pompei s-a săturat să mai fie proscris. Doreşte ceea ce i se cuvine – redobândirea cetăţeniei, permisiunea de a moşteni proprietăţile tatălui său, Magnus, restituirea numitei proprietăţi, a funcţiei de consul şi o funcţie de proconsul în Sicilia pe viaţă. Libo ridică din umeri. Şi mai sunt şi altele, dar deocamdată ajunge. Aşa cred.

— Şi în schimbul tuturor acestor favoruri?

— Va controla mările în calitate de aliat al tău. Mai adaugă şi iertarea lui Murcus şi o să ai şi flota acestuia. Ahenobarbus spune că este independent deşi e, un… mare pirat. Sextus Pompei îţi va garanta grâne gratuite pentru legiunile tale.

— Mă şantajează.

— Asta înseamnă da sau nu?

— Nu discut cu piraţii, spuse Antoniu pe tonul lui firesc, uşor. Dar poţi să-i spui stăpânului tău că, dacă ne întâlnim pe mare, îmi place să cred că mă va lăsa să merg oriunde am chef. Şi dacă va face asta, o să mai vedem.

— Mai mult da decât nu.

— Mai degrabă nimic decât ceva – deocamdată cel puţin. Nu am nevoie ca Sextus Pompei să-l zdrobească pe Octavian, Libo. Dacă aşa gândeşte Sextus, ei bine, se înşală.

— Dacă te hotărăşti să-ţi trimiţi trupele peste Adriatica din Macedonia în Italia, n-o să fii încântat să vezi flote care îţi stau în drum.

— Adriatica este domeniul lui Ahenobarbus, şi el n-o să se lege de mine. Nu mă impresionează.

— Aşadar, Sextus Pompei nu se poate considera aliatul tău? N-o să iei cuvântul în Cameră ca să-l susţii?

— Nici gând, Libo. Singurul lucru cu care pot fi de acord, este să nu-l hăituiesc şi să nu-l vânez. Dacă aş porni în urmărirea lui, el ar fi cel zdrobit şi făcut terci. Spune-i că n-am nevoie de grâul lui gratuit, dar că va trebui să-mi vândă grâu pentru legiunile mele la preţul curent cu ridicata, de cinci sesterţi pe *modius,* niciun bănuţ în plus.

— Negociezi dur.

— Îmi pot permite. Sextus Pompei nu poate.

Şi cât de mult din această încăpăţânare se datorează faptului că o are acum pe cap pe maică-sa? se întrebă în sinea lui Libo. Şi doar i-am spus lui Sextus că nu este o idee bună, dar n-a vrut să mă asculte.

Quintus Dellius intră în cameră, braţ la braţ cu un alt lingău, Sentius Saturninus.

— Uite cine a venit de la Agrigentum împreună cu Libo! strigă încântat Dellius. Antoniu, a mai rămas ceva din vinul acesta roşu de Chian?

— Da! spuse Antoniu. Şi unde este Plancus?

— Aici, Antoniu! spuse Plancus, pregătindu-se să-i îmbrăţişeze pe Libo şi pe Saturninus. Nu-i aşa că e minunat?

Nemaipomenit, îşi spuse mohorât în sinea lui Antoniu. Patru porţii de sirop!

Deplasarea armatei sale către coasta adriatică a Macedoniei începuse ca un simplu exerciţiu menit să-l sperie pe Octavian. Renunţând la orice intenţie de a se lupta cu parţii până când nu i se vor mări veniturile, Antoniu intenţionase iniţial să-şi lase legiunile în Efes, dar vizita în Efes îl făcuse să se răzgândească. Caninius era prea slab ca să ţină sub control atât de mulţi înalţi funcţionari dacă vărul Antoniu nu era prin preajmă. Şi apoi, ideea de a-l înspăimânta pe Octavian i se părea prea ademenitoare ca să i se opună. Dar toată lumea se aştepta cumva ca războiul pe cale să izbucnească între cei doi triumviri să aibă loc acum, iar Antoniu se găsi în faţa unei dileme: Oare să-l zdrobească acum pe Octavian?! Aşa după cum se desfăşura campania, ar fi fost o victorie uşoară şi avea o mulţime de mijloace de transport pentru a-i trimite legiunile peste mare, în patrie, unde putea să preia şi legiunile lui Octavian pentru a şi le întări pe ale sale şi să-i elibereze pe Pollio şi Ventidius – alte paisprezece legiuni numai de la ei! Şi alte zece după ce Octavian va fi înfrânt. Şi tot ce era în trezorerie urma să intre în casa lui de bani.

Totuşi nu era foarte hotărât… Când sfatul lui Libo în legătură cu Iulia Antonia se dovedi a fi inspirat şi n-o mai văzu deloc, Antoniu se mai relaxă puţin. Canapeaua lui din Atena era foarte confortabilă şi armata este mulţumită în Apollonia – timpul îi va da de înţeles apoi ce trebuie să facă. Nu-i trecea prin minte că, amânând această decizie, spunea de fapt lumii că nu este decis în legătură cu viitorul lui curs de acţiune.

Partea a II-a
Octavian în Occident

40 î. Hr. – 39 î. Hr.

6

Părea atât de bătrână şi obosită, iubita lui Roma! De unde stătea în picioare, pe vârful Veliei, Octavian vedea până jos, în Forumul Roman şi dincolo de acesta, spre Colina Capitoliului. Dacă se întorcea şi privea în direcţia opusă, vedea dincolo de mlaştinile din Palus Ceroliae tocmai până în Via Sacra şi până la Zidul Servian[27].

Octavian iubea Roma cu o patimă străină firii lui, care era mai degrabă rece şi detaşată. Dar Zeiţa Roma nu avea rival pe faţa pământului, după părerea lui. Nu putea să sufere când unul şi altul spuneau că Atena o depăşeşte în strălucire, precum soarele întrece luna, sau că Pergamonul era mult mai frumos cu toate colinele lui, sau că, în comparaţie cu Alexandria, arăta ca un *oppidum*[28] galic! Era vina ei că templele se dărăpănaseră, că toate clădirile publice erau mohorâte, că pieţele şi parcurile fuseseră neglijate? Nu, vina era a oamenilor care guvernau în numele ei, pentru că le păsa mai mult de reputaţia lor decât de a ei, cea care îi făcuse şi pe ei. Merita mai mult şi dacă i-ar fi stat în puteri, Roma ar fi primit ce i se cuvine. Fireşte că erau şi excepţii: glorioasa Basilica Iulia a lui Cezar, capodopera reprezentată de forumul lui, Basilica Emilia, Tabulariumul lui Sulla. Dar chiar şi pe Capitoliu, temple mari precum cel al Junonei, aveau mare nevoie de o zugrăveală proaspătă. De la ouăle şi delfinii din Circus Maximus până la sanctuarele şi fântânile de la intersecţii, sărmana Zeiţă Roma era sărăcuţă, o adevărată nobilă scăpătată.

Dacă ar fi avut numai o zecime din toţi banii pe care romanii îi risipiseră războindu-se unul împotriva altuia, îşi zise Octavian, Roma ar fi strălucit de o frumuseţe fără egal. De fapt, unde se duceau toţi aceşti bani? Era o întrebare pe care şi-o pusese de nenumărate ori şi pentru care nu avea decât un răspuns aproximativ, o presupunere: în pungile soldaţilor pentru a fi cheltuiţi pe lucruri inutile sau strânşi, în funcţie de firea fiecăruia. Şi în buzunarele celor care duceau războiul. Dar dacă această afirmaţie este adevărată, se mira el, eu de ce nu am niciun fel de profit?

Uită-te la Marc Antoniu, îşi continuă el gândul. A furat sute de milioane, cele mai multe dintre ele pentru a-şi susţine stilul de viaţă hedonist şi mai puţin pentru a-şi plăti legiunile. Şi câte alte milioane le-a dat aşa-zişilor lui prieteni ca să facă pe grozavul? O, şi eu am furat – am fugit cu trezoreria de război a lui Cezar. Dacă n-aş fi făcut-o, acum aş fi fost un om mort. Dar, spre deosebire de Antoniu, nu am cheltuit aiurea niciun bănuţ. Tot ceea ce am scos din comoara mea ascunsă va fi folosit pentru un scop bun, de exemplu, pentru a-mi plăti armata de spioni. Căci nu pot supravieţui fără iscoade. Tragedia este că nu am îndrăznit

să cheltuiesc nimic pentru Roma. Cea mai mare parte a banilor se duc pe bonusurile pentru legiuni. Este o gaură fără fund care nu prezintă, probabil, decât un singur avantaj: împarte bunăstarea personală mai echitabil decât în trecut, când bancherii puteau fi număraţi pe degetele unei singure mâini, iar soldaţii nu aveau suficiente venituri pentru a se încadra nici măcar în clasa a cincea[29]. Dar în această privinţă, lucrurile nu mai stau aşa.

La vederea Forumului, ochii lui se umplură de lacrimi. Cezar, oh, Cezar! Câte aş mai fi putut învăţa dacă ai mai fi trăit? Antoniu a fost cel care i-a lăsat să te omoare, a făcut şi el parte din complot, ştiu, simt asta! Considerându-se urmaşul lui Cezar şi având nevoie urgentă de marea avere a lui Cezar, se lăsase păcălit de linguşelile lui Trebonius şi Decimus Brutus. Celălalt Brutus şi Cassius erau nişte necunoscuţi, numai nişte figuranţi. Ca mulţi alţii înaintea lui, Antoniu tânjeşte să fie Primul Bărbat al Romei. Şi dacă n-aş exista eu, ar putea fi. Dar eu sunt aici şi se teme că am să uzurpez titlul acesta, precum şi numele lui Cezar, la fel ca şi banii lui Cezar. Şi are dreptate să se teamă. Cezar zeul – *Divus Iulius,* Divinul Iuliu – este de partea mea. Dacă vreau ca Roma să prospere, *trebuie* să câştig această bătălie! Dar am jurat să nu pornesc niciodată la război împotriva lui Antoniu şi îmi vor respecta jurământul.

Adierea zefirului începutului de vară îi răsfiră coama de păr bond strălucitor; oamenii observară mai întâi părul, apoi şi pe posesorul acestuia. De regulă, aceştia se uitau la el încruntaţi. În calitatea lui de triumvir prezent la Roma, el era învinuit cel mai adesea pentru vremurile de restrişte – pâinea scumpă, hrana monotonă, chiriile mari, pungile goale. Dar fiecărui chip încruntat, el îi răspundea cu zâmbetul lui Cezar, şi acesta era atât de cuceritor, încât feţele încruntate începeau să se lumineze.

Deşi lui Antoniu îi plăcea chiar şi la Roma să se plimbe îmbrăcat în armură, Octavian purta întotdeauna toga tivită cu purpuriu; în ea părea mai mic, mai delicat şi zvelt. Zilele când îşi punea în picioare sandale cu tălpi groase, ca nişte platforme, se duseseră de mult. Acum Roma ştia, dincolo de orice dubiu, că el este moştenitorul lui Cezar şi unii chiar aşa îl şi numeau – *Divi Filius,* fiul zeului. Şi acesta era un mare avantaj al lui, în pofida lipsei sale de popularitate. Oamenii puteau să se încrunte şi să murmure, dar mămicile şi bunicuţele oftau şi chicoteau; Octavian era un politician prea înţelept pentru a nesocoti influenţa mămicilor şi a bunicuţelor.

De la Velia porni pe jos printre vechii piloni acoperiţi de licheni din Porta Mugonia şi urcă pe Colina Palatină, de la capătul ei cel mai elegant. Casa lui aparţinuse cândva vestitului avocat Quintus Hortensius Hortalus, rivalul lui Cicero din tribunale. Antoniu îl învinuise pe fiu pentru moartea fratelui său, Gaius, şi îl proscrisese. Dar aceasta nu-l tulburase prea tare pe tânărul Hortensius, care murise în Macedonia, iar trupul lui

fusese aruncat pe monumentul lui Gaius Antoniu. Precum cei mai mulţi dintre locuitorii Romei, Octavian ştia foarte bine că Gaius Antoniu era atât de incompetent, încât dispariţia lui fusese o adevărată mană cerească.

Domus Hortensia era o casă mare şi luxoasă, deşi nu de dimensiunea palatului lui Pompei cel Mare de pe Carina. Pe aceea şi-o însuşise Antoniu; când aflase, Cezar îl pusese pe vărul său s-o plătească. La moartea lui Cezar, plăţile încetaseră. Dar Octavian nu-şi dorise o casă atât de ostentativă încât să poată fi numită palat, ci o clădire suficient de mare pentru a putea fi folosită şi ca locuinţă, şi pentru birouri. Casa Hortensia îi fusese atribuită în urma licitaţiei averilor celor proscrişi pentru suma de două milioane de sesterţi, o mică parte din valoarea ei reală. Lucrurile de felul acesta se întâmplau frecvent când se scoteau la licitaţie averile proscrişilor şi când mai multe proprietăţi de prim rang erau vândute în acelaşi timp.

La capătul elegant al Colinei Palatine, toate casele înghesuite se străduiau să aibă vedere către Forumul Roman, dar lui Hortensius nu-i păsase prea mult de perspectivă. Pe el îl interesase spaţiul. Mare amator de peşti, avea heleşteie mari cu crapi argintii şi aurii şi grădini şi terenuri mai întinse decât era obiceiul în cazul vilelor din afara Zidului Servian, asemănătoare acelora din palatul pe care Cezar îl construise pentru Cleopatra pe Colina Ianiculană. Parcurile şi grădinile ei erau legendare.

Domus Hortensia se afla în vârful unei stânci înalte de cincizeci de picioare, cu faţa spre Circus Maximus, unde în zilele de paradă sau de curse de care se adunau pe băncile lui peste o sută cincizeci de mii de cetăţeni romani ca să se distreze şi să ovaţioneze. Fără a arunca nicio privire către Circ, Octavian intră în casă prin grădină şi printre fântânile din spatele ei, ajungând într-o sală mare de recepţii pe care Hortensius n-o folosise niciodată, căci era deja infirm când o adăugase construcţiei.

Lui Octavian îi plăcea dispunerea încăperilor, căci bucătăriile şi camerele servitorilor se aflau într-o clădire separată, unde erau şi latrinele şi băile pentru slujitori. Băile şi latrinele pentru proprietar, familia acestuia şi oaspeţi se găseau în incinta clădirii principale şi erau executate din marmură din cea mai scumpă. Ca multe alte instalaţii similare de pe Colina Palatină se aflau deasupra unui pârâu subteran care se vărsa în canalele uriaşe din Cloaca Maxima. Acesta fusese unul dintre principalele motive pentru care Octavian cumpărase acest *domus;* era cât se poate de pudic, mai ales când se punea problema să-şi golească pântecele şi vezica. Nu trebuia să-l vadă nimeni, nu trebuia să-l audă nimeni! Şi acelaşi lucru era valabil şi atunci când se îmbăia, ceea ce se întâmpla cel puţin o dată pe zi. Astfel că, pentru el, campaniile militare reprezentau un adevărat calvar pe care i-l atenua numai Agrippa, căci acesta se străduia să-i protejeze intimitatea ori de câte ori era posibil. Octavian nu-şi explica

această pudoare exagerată, căci era bine făcut; numai că, atunci când nu aveau hainele frumos aranjate pe ei, bărbaţii deveneau vulnerabili.

Valetul îi ieşi în întâmpinare, dând semne de nelinişte; Octavian detesta orice pete pe tunică sau pe togă, ceea ce îi făcea viaţa foarte dificilă sărmanului om, care era în permanenţă cu creta şi oţetul în mână.

— Da, poţi să iei toga, spuse el distrat, lăsând-o să-i cadă de pe umeri şi porni spre grădina din peristil care se mândrea cu cea mai frumoasă fântână din Roma, cu cai cu coadă de peşte ridicaţi pe picioarele din spate, trăgând un car în care se afla Amphitryon. Culorile erau excepţionale şi atât de reale, încât aveai impresia că părul ud al zeului străluceşte în nuanţe de verde şi că pielea lui e acoperită de o reţea de mici picături argintii. Sculptura se afla în mijlocul unui havuz rotund, a cărui marmură verde fusese cumpărată de Hortensius cu zece talanţi de la noua carieră din Carrara.

Octavian intră pe o uşă dublă din bronz pe care se afla un basorelief reprezentând luptele dintre centauri şi lapiţi şi ajunse într-un hol. La unul dintre capetele holului se afla biroul lui, iar la celălalt capăt sufrageria. De aici trecu într-un atrium uriaş, al cărui bazin *impluvium*[30] de sub structura numită *compluvium*[31] a acoperişului strălucea ca o oglindă în lumina soarelui de deasupra lui. Împinse apoi o altă uşă dublă şi ajunse în cele din urmă în loggia, un balcon mare. Lui Hortensius îi plăcuse ideea de a avea un arbore care să-l apere de arşiţa soarelui şi înălţase un fel de plasă în această zonă, apoi plantase viţă-de-vie ca să se agaţe de ea. Cu timpul, se formase o boltă uriaşă de care, în acest anotimp al anului, atârnau bobiţe verzi.

În jurul măsuţei scunde şedeau patru bărbaţi, iar un al cincilea scaun neocupat completa cercul. Pe masă se aflau două căni din ceramică de Apulia şi mai multe cupe din metal – Octavian nu folosea pahare de aur sau de sticlă. Cana de apă era mai mare decât cea de vin, în care se afla un vin alb uşor şampanizat, de la Alba Fucentia. Niciun specialist în enologie nu ar fi pufnit dispreţuitor la adresa acestui vin, căci lui Octavian îi plăcea să servească tot ce e mai bun. Nu-i plăceau însă extravaganţa şi lucrurile de import. Produsele alimentare din Italia – le spunea el încântat celor dispuşi să-l asculte – erau de cea mai bună calitate, aşa că de ce să facem pe snobii şi să aducem vinuri din Chios, covoare din Milet, lână vopsită la Hierapolis şi tapiţerii din Cordoba?

Octavian mergea cu paşi uşori, ca de pisică, şi nu-şi semnală în niciun fel sosirea. Se opri o clipă în uşă ca să-i observe pe cei patru: „sfatul bătrânilor”, cum le spunea Mecena, făcând aluzie la faptul că Quintus Salvidienus cel mai bătrân dintre ei, avea treizeci şi cinci de ani. Octavian îşi exprima gândurile numai în

faţa acestor patru bărbaţi; dar nu chiar toate gândurile. Acest privilegiu îi era rezervat lui Agrippa, colegul şi fratele lui spiritual.

Marcus Vipsanius Agrippa, în vârstă de douăzeci şi trei de ani, arăta exact aşa cum trebuia să arate un tânăr roman. Era la fel de înalt cum fusese Cezar, musculos, dar zvelt şi avea un chip neobişnuit, cu trăsături frumoase, cu sprâncene groase care mărgineau fruntea înaltă, bărbia puternică, evidenţiată clar sub gura fermă. Cu greu puteai să-ţi dai seama că ochii lui adânciţi în orbite erau căprui, din cauza genelor strălucitoare care îi protejau. Însă Agrippa era de origine foarte modestă, astfel că Tiberius Claudius Nero strâmba din nas – Cine a auzit de o familie pe nume Vipsanius? Era probabil din Samnium[32], dacă nu chiar din Apulia sau Calabria. Oricum, din pleava societăţii italiene. Numai Octavian îi aprecia profunzimea gândirii şi cunoştinţele vaste, care cuprindeau strategia militară, construirea podurilor şi a apeductelor, inventarea unor dispozitive şi instrumente pentru uşurarea muncii. Anul acesta, fusese pretorul urban al Romei, răspunzând de procesele civile şi de repartizarea cazurilor penale diverselor curţi. O misiune complicată, dar nu suficient de dificilă pentru a-l satisface pe Agrippa, care mai fusese implicat şi în diverse misiuni ale edililor oraşului. Aceştia trebuiau să se ocupe de clădirile publice şi de serviciile din Roma; apostrofându-i ca pe o adunătură de puturoşi, îşi asumase responsabilitatea pentru aprovizionarea cu apă şi canalizare, spre marea disperare a companiilor pe care le angajase oraşul pentru a se ocupa de aceste activităţi. Vorbea foarte serios de ceea ce urma să se facă pentru a se împiedica refularea canalelor ori de cât ori se umfla Tibrul, dar se temea că acest lucru nu avea să se realizeze anul acesta, deoarece era nevoie de o cartografiere foarte exactă a nenumăratelor mile de canale şi scurgeri. Cu toate acestea, reuşise să realizeze câte ceva la Aqua Marcia, cel mai bun dintre apeductele existente la Roma şi mai construia unul, Aqua Iulia. Aprovizionarea cu apă de la Roma era cea mai bună din lume, dar populaţia oraşului creştea necontenit şi nu avea suficient timp la dispoziţie.

Era omul lui Octavian până la moarte, fără a fi însă loial orbeşte, ci în mod inteligent. Îi cunoştea şi punctele slabe şi pe cele forte şi suferea pentru el, aşa cum Octavian însuşi nu suferea niciodată. Spre deosebire de cei mai mulţi oameni din noua generaţie, Agrippa înţelegea cu toată fiinţa lui că Octavian, prin originea lui, trebuia să dobândească ascendentul. Rolul lui era acela de *fides Achates*[33] şi avea să-l păstreze pentru totdeauna. Cine l-ar fi ridicat pe el atât de sus, cu mult dincolo de statutul lui social real? Ce altă soartă mai bună putea să existe decât să fie al doilea bărbat din Roma? Pentru Agrippa, reprezenta mai mult decât merita orice bărbat nou.

Gaius Cilnius Mecena, în vârstă de treizeci de ani, era etrusc de viţă din cea mai veche; familia lui stăpânise Arretium, un port foarte important de pe malul Arnului, unde se întâlneau drumurile din Annia, Cassia şi Clodia, care uneau Roma cu Italia galică. Din motive cunoscute numai de el, renunţase la numele de familie, Cilnius, şi îşi spunea simplu: Gaius Maecenas. Îi plăceau lucrurile fine, din viaţă, ceea ce se răsfrângea asupra siluetei sale bondoace şi molatice, deşi, atunci când era obligat, nu ezita să întreprindă călătorii obositoare pentru Octavian. Chipul lui semăna cu o faţă de broască, căci ochii lui de un albastru-pal erau uşor bulbucaţi, avea exoftalmie, după cum spuneau grecii.

Vestit pentru glumele şi relatările sale, avea o minte la fel de ascuţită şi cunoştinţe la fel de vaste ca şi Agrippa, dar într-un mod diferit; Mecena iubea literatura, arta, filosofia, retorica şi nu colecţiona vase antice, ci poeţi noi. Aşa cum remarca în glumă Agrippa, nu ştia cum să provoace o încăierare într-un bordel, dar se pricepea s-o oprească. Nu exista interlocutor mai blând şi mai persuasiv decât Mecena, dar nici alt bărbat mai potrivit pentru uneltirile şi comploturile din umbra scaunului *curule.* La fel ca şi Agrippa, se împăcase cu ascendenţa lui Octavian, deşi din considerente mai puţin lăudabile decât ale acestuia. Mecena era eminenţa cenuşie, diplomat şi manipulator al destinelor umane. Observa imediat un defect folositor şi strecura cu uşurinţă vorbele dulci în locul slab pentru a produce o rană mai profundă decât cea de pumnal. Mecena putea fi considerat un om periculos.

Quintus Salvidienus, în vârstă de treizeci şi unu de ani, era originar din Picenum, cuibul demagogilor şi al tulburărilor politice din care se trăgeau oameni ca Pompei cel Mare şi Titus Labienus. Dar nu-şi câştigase laurii în Forumul Roman, ci pe câmpul de luptă, unde era imbatabil. Arătos la chip şi la trup, avea un moţ de păr roşcat care îi adusese o poreclă, Rufus, şi ochi albaştri vicleni, cu care vedea mai bine la distanţă. Nutrea ambiţii mari în adâncul sufletului şi îşi legase cariera de coada cometei lui Octavian, căci acesta i se părea drumul cel mai scurt către culme. Din când în când, viciul picentin îi dădea ghes şi atunci se gândea la eventualitatea de a trece în cealaltă tabără dacă i se părea mai prudent s-o facă. Salvidienus nu avea deloc intenţia să rămână de partea celui mai slab şi se întreba uneori dacă Octavian chiar poseda însuşirile necesare pentru a câştiga bătălia ce urma să vină. Nu nutrea decât foarte puţină gratitudine şi niciun fel de loialitate, dar reuşise să ascundă atât de bine toate acestea, că Octavian nu bănuia nici pe departe ce zace în el. Stătea mereu cu garda sus, dar uneori se întreba dacă nu cumva Agrippa îl suspectează de ceva, aşa că atunci când era şi el de faţă, avea mare grijă la ce spunea şi făcea. Cât despre Mecena – cine putea şti ce simţea acest aristocrat uns cu toate alifiile?

Titus Statilius Taurus, în vârstă de douăzeci şi şapte de ani, era ultimul dintre ei şi de aceea cunoştea cel mai puţin planurile şi ideile lui Octavian. Militar de carieră, arăta exact a ceea ce era: un bărbat înalt, cu constituţie solidă, cu nenumărate urme de bătălii – urechea stângă umflată, obrazul stâng şi fruntea brăzdate de o cicatrice, nasul spart. Cu toate acestea, putea fi considerat un bărbat frumos, cu părul de culoarea grâului şi ochi cenuşii, cu un zâmbet larg care îi contrazicea reputaţia de comandant foarte sever al legiunilor. Avea oroare de homosexualitate şi nu ar fi acceptat pe nimeni cu astfel de înclinaţii sub comanda sa, indiferent cât de nobilă i-ar fi fost originea. Ca soldat, era inferior lui Agrippa şi Salvidienus, dar nu cu mult; îi lipsea însă geniul improvizaţiei. Nu existau niciun fel de dubii cu privire la loialitatea lui, mai ales datorită faptului că personalitatea lui Octavian îl orbea de-a dreptul; talentele şi strălucirea indiscutabile ale lui Agrippa, Salvidienus şi Mecena păleau în comparaţie cu mintea extraordinară a moştenitorului lui Cezar.

— Salut, spuse Octavian, îndreptându-se către scaunul gol.

Agrippa zâmbi.

— Unde ai fost? I-ai făcut cu ochiul Doamnei Roma? În Forum sau pe Colina Aventina?

— În Forum. Octavian îşi turnă apă şi bău cu sete, apoi oftă. Plănuiam ce voi face când voi avea suficienţi bani ca s-o repun pe Doamna Roma în drepturile ei.

— Să plănuim, asta e tot ce putem face, spuse posomorât Mecena.

— Aşa este. Şi cu toate acestea, Gaius, nu e chiar totul pierdut. Planurile pe care le fac acum nu trebuie neapărat să fie transpuse în practică mai târziu. Se ştie ce pune la cale consulul nostru, Pollio? Dar Ventidius?

— Stă la pândă în estul Italiei galice, spuse Mecena. Se zvoneşte că va porni curând de-a lungul coastei Adriaticii în jos, ca să-l ajute pe Antoniu să-şi transbordeze legiunile, care sunt acum grupate la Apollonia. Între cele şapte legiuni ale lui Pollio, şapte ale lui Ventidius şi zece pe care le are cu el Antoniu, suntem prinşi ca într-un cleşte!

— Nu pornesc război împotriva lui Antoniu! strigă Octavian.

— Nici n-o să fie nevoie, spuse Agrippa zâmbind. Oamenii lor nu se vor lupta cu ai noştri, pot să-mi pun zălog gâtul pentru aşa ceva.

— De acord, zise Savidienus. Oamenii s-au săturat de războaie pe care nu le înţeleg. Ce diferenţă este pentru ei între nepotul lui Cezar şi vărul lui Cezar? Cândva, ei i-au aparţinut chiar lui Cezar. Asta este ceea ce îşi amintesc. Datorită obiceiului lui Cezar de a-şi muta soldaţii pentru a o întări o legiune sau pentru a submina alta, ei se identifică cu Cezar, nu cu o unitate anume.

— S-au răsculat, ripostă Mecena.

— Numai despre Legiunea a Noua se poate spune că s-a răsculat chiar împotriva lui Cezar, din cauza unei duzini de centurioni corupţi aflaţi în solda lingăilor lui Pompei cel Mare. Ceilalţi îl consideră vinovat pe Antoniu. El i-a aţâţat, el şi nimeni altul! I-a ţinut beţi pe centurionii lor şi i-a cumpărat pe purtătorii de cuvânt. I-a manipulat! spuse Agrippa dispreţuitor. Antoniu este maestru al comploturilor, nu un geniu politic. Este lipsit de orice fel de subtilitate. De ce altceva se gândeşte să debarce cu oamenii în Italia? Nu are niciun sens! I-ai declarat război? I-a declarat Lepidus război? Face acest lucru pentru că se teme de tine.

— Antoniu nu este un maestru al comploturilor mai mare decât Sextus Pompeius Magnus Pius, ca să-i dăm numele întreg, spuse Mecena şi râse. Am auzit că Sextus l-a trimis pe socrul lui, Libo, la Atena să-l invite pe Antoniu să-şi unească forţele cu el ca să te zdrobească pe tine.

— De unde ştii asta? întrebă Octavian, îndreptându-se în scaun.

— La fel ca şi Ulise, am spioni peste tot.

— Şi eu am, dar asta este o noutate pentru mine. Şi ce a răspuns Antoniu?

— Nici da, nici nu. Niciun fel de alianţă oficială, dar nu-l va împiedica pe Sextus să desfăşoare activităţi îndreptate împotriva ta.

— Ce drăguţ din partea lui!

Faţa deosebit de frumoasă se întunecă, ochii aruncau priviri încordate.

— Înseamnă că am făcut bine să-i dau lui Lepidus şase legiuni şi că l-am trimis să guverneze Africa. Antoniu a auzit de asta? Agenţii mei spun că nu.

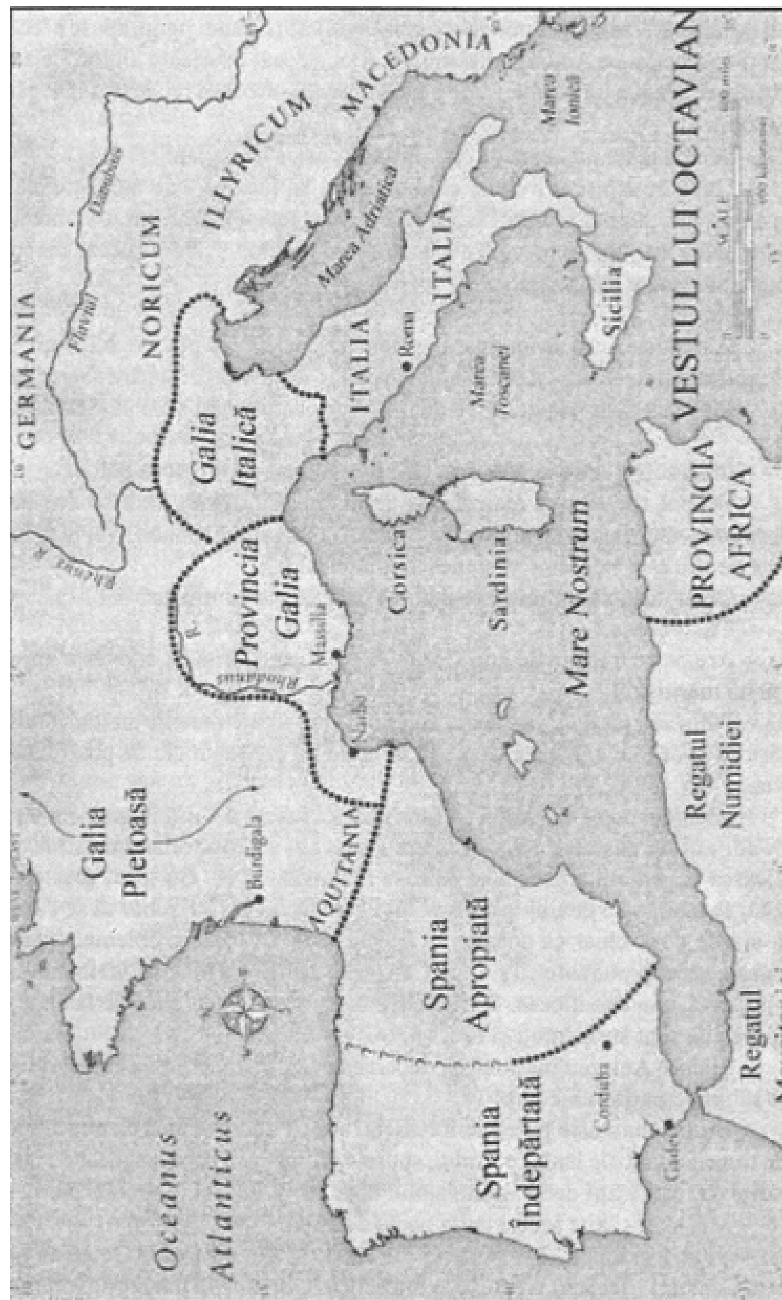
— La fel ca ai mei, zise Mecena. N-o să-i placă lui Antoniu, Cezar, asta e sigur. După ce a fost ucis Fango, Antoniu şi-a închipuit că are toată Africa în faldurile togii lui. Dar acum, că a murit şi noul guvernator, va intra în joc Lepidus. Cu cele patru legiuni din Africa şi cele şase pe care le-a luat cu el, Lepidus a devenit un jucător foarte puternic în acest joc.

— Ştiu asta! se răsti Octavian, iritat. Dar Lepidus îl urăşte pe Antoniu mult mai mult decât pe mine. Va trimite grâne în Italia în toamna aceasta.

— Acum, că Sardinia s-a dus, o să avem nevoie de el, spuse Taurus.

Octavian se uită către Agrippa.

— Din moment ce nu avem corăbii, înseamnă că trebuie să începem să le construim. Agrippa, vreau să renunţi la îndatoririle oficiale şi să pleci într-o călătorie de jur împrejurul peninsulei de la Targeste până în Liguria. Şi ai să comanzi galere solide de război. Ca să-l batem pe Sextus, avem nevoie de flotă.

Vestul lui Octavian

— Şi cum o să le plătim, Cezar? întrebă Agrippa.
— Cu ce a mai rămas pe scânduri.
Acest răspuns criptat nu însemna nimic pentru ceilalţi trei, dar era limpede ca cristalul pentru Agrippa care dădu din cap. „Scânduri” reprezenta cuvântul secret pe care îl foloseau Agrippa şi Octavian atunci când vorbeau despre trezoreria de război a lui Cezar.
— Libo s-a întors la Sextus cu mâinile goale şi Sextus s-a cam… şifonat. Nu destul de tare ca să se supere pe Antoniu, dar s-a simţit oricum jignit, spuse Mecena. Libo nu-l agreează pe Antoniu mai mult la Atena decât în oricare alt loc, de aceea Libo a devenit acum un duşman care picură otravă în urechea lui Sextus în legătură cu Antoniu.
— Şi ce a făcut mai exact Libo? întrebă curios Octavian.
— După ce a plecat Fulvia, cred că spera să facă rost de un al treilea soţ pentru sora lui. Sărmanul Libo! Iscoadele mele spun că i-a înfăşurat momeala în diferite învelişuri, dar subiectul n-a fost abordat deloc. Libo a plecat înapoi la Agrigentum foarte dezamăgit.
— Hm.
Sprâncenele aurii se îmbinară, genele dese coborâră peste ochii frumoşi ai lui Octavian. Dintr-odată îşi pocni ambele palme de genunchi şi păru foarte decis.
— Mecena, fă-ţi bagajele! Te duci la Agrigentum să-i vezi pe Sextus şi pe Libo!
— În ce scop? întrebă Mecena, căruia misiunea nu-i plăcea deloc.
— Scopul tău este să realizezi un armistiţiu cu Sextus care să dea Italiei posibilitatea să obţină grâu în toamna aceasta la un preţ rezonabil. Vei face tot ce trebuie pentru a-ţi îndeplini misiunea, s-a înţeles?
— Chiar dacă va trebui să se încheie o căsătorie pentru asta?
— Chiar şi aşa.
— Are peste treizeci de ani, Cezar. Are o fiică, Cornelia, care este aproape de vârsta măritişului.
— Puţin îmi pasă ce vârstă are sora lui Libo! Toate femeile sunt alcătuite la fel, aşa că la ce mai contează vârsta? Cel puţin nu are reputaţie de prostituată ca Fulvia.
Nimeni nu comentă faptul că fiica Fulviei fusese trimisă înapoi la mama ei după doi ani de căsnicie *virgo intacta.* Octavian se căsătorise cu fata ca să-l potolească pe Antoniu, dar nu se culcase niciodată cu ea. Cu toate acestea, aşa ceva nu se mai putea întâmpla cu sora lui Libo. Octavian va trebui să se culce cu ea şi era de dorit chiar ca aceasta să fie cu folos. În toate problemele carnale, manifesta aceeaşi pudoare ca şi Cato Cenzorul, aşa că era bine ca Scribonia să nu fie nici urâtă, nici licenţioasă. Toţi se uitau la pardoseala din plăci de faianţă şi se prefăceau că sunt surzi, muţi şi orbi.

— Şi dacă Antoniu încearcă să debarce în Brundisium? întrebă Salvidienus ca să schimbe puţin subiectul.
— Brundisium este puternic fortificat, aşa că nu vor putea să treacă niciun fel de trupe dincolo de lanţul portului, spuse Agrippa. Am supravegheat eu însumi lucrările de fortificaţii de la Brundisium, doar ştii şi tu asta, Salvidienus.
— Mai sunt şi alte locuri unde poate debarca.
— Şi fără îndoială că o va face, dar chiar cu toate trupele? Octavian părea liniştit. Oricum, Mecena, vreau să te întorci cât mai repede din Agrigentum.
— Vântul e potrivnic, spuse Mecena, dezolat. Cui îi convenea să-şi petreacă o parte din vară într-un colţ uitat de lume cum era orăşelul Agrigentum al lui Sextus Pompei din Sicilia?
— Cu atât mai bine, căci te va aduce înapoi acasă mai repede. Cât despre drumul într-acolo – ei bine, vâsliţi! Ia o gigă până la Puteoli şi închiriază cea mai rapidă corabie şi cei mai buni vâslaşi pe care îi găseşti. Plăteşte-le dublu faţă de tariful lor obişnuit. Acum Mecena, acum!
Acestea fiind spuse, grupul se împrăştie. Mai rămase doar Agrippa.
— După ultima ta numărătoare, câte legiuni ar trebui să-i opunem lui Antoniu?
— Zece, Cezar. Deşi n-ar conta dacă n-am avea decât trei sau patru. Niciuna dintre părţi nu va lupta. Continui să susţin asta, dar nimeni nu vrea să audă, în afară de tine şi de Salvidienus.
— Te-am auzit pentru că în asta constă salvarea noastră. Refuz să cred că sunt învins, spuse Octavian. Oftă şi zâmbi şiret. O, Agrippa, sper că femeia aia a lui Libo este suportabilă! Nu am prea avut noroc la neveste.
— Au fost alese de alţii, nu au reprezentat decât nişte instrumente politice. Într-o zi, Cezar, îţi vei alege singur o nevastă şi aceea nu va fi nici Servilia Vatia şi nici Clodia. Sau, presupun, nici Scribonia Libone, dacă se ajunge la o înţelegere cu Sextus.
Agrippa îşi drese glasul stânjenit.
— Mecena ştia, dar m-a lăsat pe mine să-ţi transmit veştile din Atena.
— Veşti? Ce veşti?
— Fulvia şi-a tăiat venele.
Timp de o clipă Octavian nu spuse nimic, rămânând cu ochii în gol către Circus Maximus, iar Agrippa îşi imagină că ajunsese undeva, dincolo de lumea aceasta. Cezar era un ghem de contradicţii. Chiar şi în mintea lui, Agrippa nu-i spunea întotdeauna Octavian; el fusese prima persoană care i se adresase lui Octavian pe numele adoptat de acesta, deşi acum toţi susţinătorii lui îi spuneau aşa. Nimeni nu putea fi mai rece, mai dur sau mai lipsit de milă; dar acum se vedea clar când te uitai la el că suferea din cauza Fulviei, o femeie pe care o urâse.

— A făcut parte din istoria Romei, spuse Octavian în cele din urmă, şi merita un altfel de sfârşit. Cenuşa ei a sosit acasă? Are un mormânt?

— Din câte ştiu eu, răspunsul este nu în ambele cazuri.

Octavian se ridică în picioare.

— Am să vorbesc cu Atticus. Între noi fie vorba, îi vom face o înmormântare corespunzătoare poziţiei ei. Copiii ei cu Antoniu sunt mici, nu-i aşa?

— Antylus are cinci ani, Iullus doi.

— Atunci am s-o rog pe sora mea să se ocupe de ei. Cei trei pe care îi are nu sunt suficienţi pentru Octavia, întotdeauna mai are grijă şi de copiii altcuiva.

Inclusiv de sora ta vitregă, Marcia, îşi spuse în gând Agrippa. N-am să uit niciodată ziua în care ne pregăteam să-i întâmpinăm pe dealurile din Petra pe Brutus şi pe Cassius – iar Cezar cu lacrimile şiroind pe faţă jelea moartea mamei sale. Dar ea nu era moartă! Este soţia fratelui lui vitreg, Lucius Marcius Philippus. O altă contradicţie, o jelea pe Fulvia, dar o considera moartă pe mama lui. O, ştiu de ce. Abia îmbrăcase de o lună veşmintele de văduvă când a început o relaţie amoroasă cu fiul ei vitreg. Şi poate că nici nu s-ar fi aflat, dacă nu ar fi rămas însărcinată. Primise în acea zi o scrisoare de la sora lui în care aceasta îl implora să înţeleagă suferinţa mamei lor. Dar el nu s-a lăsat înduplecat. Pentru el, Atia era o târfă, o femeie imorală care nu merita să fie mama unui fiu al zeilor. Aşa că îi silise pe Atia şi pe Philippus să se retragă în vila lui Philippus de la Misenum şi le interzisese să mai vină la Roma. Un edict pe care nu-l mai anulase niciodată, deşi Atia este bolnavă şi fetiţa ei face parte din creşa Octaviei. Într-o bună zi, toate acestea au să-l macine, deşi acum nu-şi dă seama. Nu o văzuse niciodată pe micuţa lui soră vitregă. Un copil frumos, blond ca toţi cei din familia Iulia, deşi tatăl ei era brunet.

Apoi a venit o scrisoare din Galia Narbonensis care îi mută gândurile de la Antoniu şi de la soţia lui moartă, determinându-l să amâne data căsătoriei pe care Mecena se străduia s-o aranjeze pentru el la Agrigentum.

„Stimate Cezar”, spunea scrisoarea, „îţi scriu ca să te informez că iubitul meu tată, Quintus Fufius Calenus, a murit la Narbo. Avea cincizeci şi nouă de ani, ştiu, dar sănătatea lui era bună. A căzut şi a murit pe loc. Totul s-a petrecut într-o clipă. Ca principalul lui moştenitor, am acum în grijă cele unsprezece legiuni staţionate în întreaga Galia Narbonensis: patru în Agedincum, patru la Narbo, trei la Glanum. În momentul de faţă, galii sunt liniştiţi, căci tatăl meu a înăbuşit o revoltă în Aquitania anul trecut, dar nu ştiu ce s-ar putea întâmpla dacă galii vor afla că am preluat comanda şi că nu am experienţă. Am considerat

corect să te informez mai degrabă pe tine, decât pe Marc Antoniu, deşi Galia îi aparţine lui. Dar el este foarte departe. Te rog să-mi trimiţi un nou guvernator, care să aibă calităţile militare necesare pentru a menţine pacea aici. De preferinţă mai repede, căci aş dori să aduc personal cenuşa tatălui meu la Roma.”

Octavian citi şi reciti comunicarea destul de seacă şi simţi cum inima i se zbate în piept. De astă dată, se zbătea cu bucurie. Iată o răsturnare de situaţie în favoarea lui! Cui i-ar fi trecut vreodată prin minte că acest Calenus avea să moară?

Trimise după Agrippa, care era foarte ocupat să-şi încheie socotelile ca pretor urban pentru a putea călători o perioadă mai lungă de timp. Pretorul urban nu putea lipsi din Roma mai mult de zece zile.

— Lasă totul baltă! strigă Octavian, întinzându-i scrisoarea. Citeşte şi înveseleşte-te!

— Unsprezece legiuni de veterani! exclamă Agrippa, înţelegând imediat importanţa faptului. Trebuie să ajungi la Narbo înaintea lui Pollio şi a lui Ventidius. Ei au de parcurs mai puţine mile, aşa că roagă-te ca ştirea să nu ajungă prea repede la ei. Tânărul Calenus nu reprezintă nimic în comparaţie cu tatăl lui, spuse Agrippa fluturând bucata de hârtie. Imaginează-ţi, Cezar! Galia este gata să cadă în poala ta fără să fi mişcat un deget!

— Îl luăm pe Salvidienus cu noi, spuse Octavian.

— Este oare un gest înţelept?

— Ce te face să te îndoieşti de înţelepciunea acestui gest?

Ochii cenuşii priveau uimiţi.

— Nimic în mod special, numai că guvernarea Galiei este o sarcină grea. Lui Salvidienus s-ar putea să i se urce la cap. Adică presupun că vrei să-i dai lui comanda, nu-i aşa?

— Vrei s-o iei tu? E a ta, dacă ţi-o doreşti!

— Nu, Cezar, n-o vreau! E prea departe de Italia şi de tine. Oftă şi ridică nedumerit din umeri. Nu-mi vine în minte nimeni altcineva. Taurus este prea tânăr, iar în ceilalţi nu poţi avea încredere că se vor purta aşa cum trebuie cu belovacii şi suebii.

— Salvidienus o să se descurce foarte bine, spuse Octavian plin de încredere şi îl bătu pe braţ pe cel mai bun prieten al său. Pornim spre Galia mâine în zori şi vom călători aşa cum a călătorit tatăl meu zeul în gigă cu patru catâri la galop. Asta înseamnă că vom merge pe Via Emilia şi Via Domitia. Şi, ca să fim siguri că nu vom avea dificultăţi când va trebui să rechiziţionăm catâri odihniţi, o să iau cu mine şi un escadron de călăreţi germani.

— Trebuie să ai o gardă de corp permanentă, Cezar.

— Nu acum, sunt prea ocupat. Şi apoi, nici nu am bani.

Agrippa plecă şi Octavian porni pe jos traversând Colina Palatină către Clivus Victoriae şi către casa lui Gaius Claudius

Marcellus Minor, care era cumnatul lui. Nepotrivit şi şovăielnic în calitate de consul în anul în care Cezar trecuse Rubiconul, Marcellus era frate şi văr primar cu cei doi bărbaţi a căror ură faţă de Cezar fusese de-a dreptul iraţională. Stătuse ascuns în Italia în timp ce Cezar luptase împotriva lui Pompei cel Mare şi, după ce Cezar câştigase războiul, primise drept răsplată mâna Octaviei. Pentru Marcellus, această căsătorie fusese un amestec de iubire şi necesitate; o legătură matrimonială cu familia lui Cezar însemna protecţie pentru el şi pentru uriaşa avere a lui Claudius Marcellus, care acum era a lui în întregime. Şi o iubea sincer pe soţia lui, o bijuterie fără preţ. Octavia îi dăruise o fată, Marcella Minor, căreia i se spunea Cellina.

Casa era cufundată într-o linişte nefirească. Marcellus era foarte bolnav, suficient de bolnav pentru ca soţia lui, altfel o fire blândă, să fi interzis categoric vorbitul şi trăncănitul servitorilor.

— Cum se mai simte? o întrebă Octavian pe sora lui, sărutând-o pe obraz.

— E o chestiune de zile, aşa spun doctorii. Tumoarea este malignă, îi devorează măruntaiele.

Ochii mari, viorii, erau plini de lacrimi care căzură pe pernă numai după ce se retrase. Îl iubea sincer pe bărbatul pe care i-l alesese tatăl ei vitreg cu consimţământul deplin al fratelui ei; familia Claudia Marcella nu făcea parte dintre patricieni, dar erau de viţă plebeiană veche şi nobilă, astfel că Marcellus Minor fusese un soţ potrivit pentru o femeie din familia Iulia. Dar Cezar nu-l plăcuse şi se opusese căsătoriei.

Se făcea tot mai frumoasă, îşi zise fratele ei, care ar fi dorit să-i aline suferinţa. Deşi consimţise la această căsătorie, nu se ataşase niciodată cu adevărat de bărbatul care o poseda pe iubita sa Octavia. Pe lângă aceasta, avea anumite planuri şi moartea lui Marcellus Minor avea să-l ajute să şi le aducă la îndeplinire. Octavia va trece peste pierderea suferită. Era cu patru ani mai mare decât el şi avea trăsăturile familiei Iulia: părul auriu, ochii albaştri, pomeţii accentuaţi, o gură frumoasă şi o expresie care radia calm şi atrăgea oamenii. Şi – lucrul cel mai important – era înzestrată cu acel dar care fusese hărăzit celor mai multe femei din familia Iulia: îi făcea fericiţi pe bărbaţii ei.

Cellina era nou-născută, iar Octavia o alăpta chiar ea, o bucurie pe care n-ar fi vrut în ruptul capului s-o cedeze unei dădace. Dar asta însemna că aproape nu mai ieşea din casă şi adesea nu-şi onora cu prezenţa propriii oaspeţi. La fel ca şi fratele ei, Octavia era modestă şi extrem de pudică, astfel că nu-şi dezgolea pieptul pentru a alăpta copilul în faţa niciunui bărbat, cu excepţia soţului ei. Şi acesta era încă un motiv pentru care o iubea Octavian. El o considera însăşi personificarea zeiţei Roma şi când va deveni stăpânul necontestat al Romei avea de gând să ridice statui în cinstea ei în locurile publice, onoare care nu mai fusese acordată femeilor.

— Pot să-l văd pe Marcellus? întrebă Octavian.
— A spus că nu primeşte niciun vizitator, nici chiar pe tine.
Faţa ei se contorsionă.
— E vorba de mândrie, Cezar, mândria unui om scrupulos. În cameră la el miroase urât, indiferent cât de mult spală şi freacă servitorii sau câte beţişoare parfumate ard eu. Doctorii spun că acesta este mirosul morţii şi că nu poate fi îndepărtat.
Octavian o cuprinse în braţele sale şi o sărută pe păr.
— Iubita mea soră, ce pot să fac pentru tine?
— Nimic, Cezar. Poţi să mă alini pe mine, dar pe el nu-l alină nimic.
Nu avea ce face, trebuia să fie brutal.
— Sunt nevoit să plec pentru cel puţin o lună, spuse el.
Octavia rămase cu gura căscată.
— Chiar trebuie? Nu o mai duce nicio jumătate de lună!
— Da, trebuie.
— Şi cine o să se ocupe de înmormântare? Să găsesc un antreprenor de pompe funebre? Cine o să găsească omul potrivit pentru a rosti discursul funerar? Familia noastră a devenit aşa de *mică!* Războaie, asasinate… Poate Mecena?
— Este în Agrigentum.
— Atunci cine a mai rămas aici? Domitius Calvinus? Servilius Vatia?
Îi ridică bărbia ca să se uite direct în ochii ei, cu gura strânsă şi cu o expresie de suferinţă ascunsă.
— Cred că este cel mai potrivit Lucius Marcius Philippus, rosti el apăsat. Nu este alegerea mea, dar din punct de vedere social este singurul om care va face Roma să vorbească. Întrucât nimeni nu crede că mama noastră e moartă, ce contează? Am să-i scriu ca să-i spun că se poate întoarce la Roma şi se poate instala în casa tatălui său.
— O să fie tentat să-ţi arunce în faţă edictul.
— Oh! Nici vorbă! O să se pună pe treabă cu toată seriozitatea. A sedus-o pe mama triumvirului Cezar, fiul zeului! Numai ea l-a scăpat de la moarte. O, ard de dorinţa de a inventa o acuzaţie de trădare împotriva lui şi să i-o servesc drept delicatesă pentru gustul lui epicurian! Chiar şi răbdarea mea are limite, aşa cum ştie şi el. O să se pună pe treabă cu toată seriozitatea, repetă el.
— N-ai vrea s-o vezi pe micuţa Marcia? întrebă Octavia cu voce tremurătoare. Este aşa de dulce, Cezar, zău!
— Nu, nu vreau! se răsti Octavian.
— Dar este sora noastră! Suntem legaţi prin sânge, Cezar, chiar şi dinspre partea Marciei. Bunica divinului Iuliu era din familia Marcia.
— Nu mi-ar păsa nici dacă ar fi Iunona! i-o reteză Octavian cu brutalitate şi ieşi din încăpere.
— O, Doamne, Doamne! Plecase înainte să apuce să-i spună că, cel puţin deocamdată, şi cei doi băieţi ai Fulviei cu Antoniu

fuseseră aduşi tot la creşa ei. Când ieşise să-i vadă, fusese şocată să constate că cei doi micuţi erau singuri, fără niciun însoţitor şi Curio, băieţelul în vârstă de zece ani, i se păruse de-a dreptul sălbatic. Fireşte, ea nu avea autoritatea de a-l lua pe Curio sub aripa ei protectoare şi de a-l îmblânzi, dar putea să-i ia pe Antyllus şi pe Iullus, comiţând astfel un simplu act de bunătate. Sărmana, sărmana Fulvia! Spiritul unui demagog al Forumului se simţea închis în trupul unei femei. Prietena Octaviei, Pilia, povestise că Antoniu o bătuse pe Fulvia la Atena, dăduse chiar cu picioarele în ea, dar Octavia pur şi simplu nu putea crede. La urma urmelor, îl cunoştea bine pe Antoniu şi omul îi plăcea foarte mult. În parte, îi plăcea şi pentru că era atât de diferit faţă de toţi ceilalţi bărbaţi din viaţa ei; putea fi plicticos la un moment dat să nu ai de-a face decât cu oameni străluciţi, subtili, politicoşi. Să trăieşti cu Antoniu trebuie să fi fost o adevărată aventură, dar să-şi bată soţia? Nu, niciodată nu ar face aşa ceva! Niciodată!

Se duse înapoi în camera copiilor pentru a putea plânge în linişte, având grijă ca Marcella, Marcellus şi Antyllus, care erau suficient de mari, să nu-i vadă lacrimile. Şi totuşi, îşi spuse ea înveselindu-se, o să fie minunat ca mama ei să facă din nou parte din viaţa lor! Mama suferea de o boală aşa de grea a oaselor că fusese nevoită să o trimită pe micuţa Marcia la Roma, la Octavia, dar în viitor va fi chiar alături şi îşi va putea vedea fiicele. Oare când va înţelege asta fratele Cezar? Va înţelege vreodată? Octavia nu prea credea. Pentru el, mama făcuse un lucru de neiertat.

Apoi gândurile ei reveniră la Marcellus; se duse imediat la el în cameră. La patruzeci şi cinci de ani, când se căsătorise cu Octavia, era un bărbat în floarea vârstei, zvelt, bine făcut, cu o educaţie aleasă de erudit şi cu o înfăţişare plăcută în maniera lui Cezar. Atitudinea dură, proprie bărbaţilor din familia Iulia îi era cu desăvârşire străină, deşi avea o anumită şiretenie şi abilitate care îi dăduseră posibilitatea să nu-şi piardă cumpătul atunci când Italia înnebunise de dragul lui Iuliu Cezar Divinul şi îl ajutaseră să facă o căsătorie admirabilă, care îl adusese viu şi nevătămat în tabăra lui Cezar. Iar pentru aceasta trebuia să-i mulţumească lui Antoniu şi nu uitase niciodată acest lucru. Octavia îl cunoştea bine pe Antoniu, care era un oaspete frecvent în casa lor.

Iar acum soţia frumoasă în vârstă de douăzeci şi şapte de ani avea un soţ bolnav, măcinat până la disperare de o boală care îi rodea fără milă toate măruntaiele. Sclavul lui preferat, Admetus, şedea lângă patul lui, strângând mâna descărnată a lui Marcellus. Când intră Octavia, Admetus sări imediat în picioare şi îi oferi scaunul.

— Cum se mai simte? întrebă ea în şoaptă.

— A adormit cu sirop de mac, *domina.* Nimic altceva nu-l ajută să-şi aline durerea, ceea ce este mare păcat. Îi înceţoşează complet mintea.

— Ştiu, spuse Octavia, aşezându-se. Du-te să mănânci şi să dormi. O să-ţi vină din nou rândul când nici nu te gândeşti. Aş fi dorit să mai lase şi pe alţii să stea la căpătâiul lui, dar nu vrea.

— Dacă aş muri şi eu aşa de încet şi în asemenea dureri, *domina,* aş dori să văd chipul cel mai potrivit atunci când aş deschide ochii.

— Exact aşa este, Admetus. Acum du-te, te rog. Mănâncă şi dormi. Şi a avut grijă şi de tine în testamentul lui şi te-a eliberat, aşa mi-a spus. Te vei numi Gaius Claudius Admetus, dar sper că vei fi de acord să rămâi cu mine.

Prea emoţionat ca să mai spună ceva, tânărul grec îi sărută mâna Octaviei.

Orele treceau una după alta, iar liniştea era întreruptă numai de dădacă atunci când o aducea pe mica Cellina la alăptat. Din fericire, era un copil cuminte şi nu plângea prea tare oricât ar fi fost de flămândă. Marcellus dormea, ignorând tot ceea ce se petrecea în jurul lui.

Apoi se mişcă, deschise ochii căprui care se luminară la vederea ei.

— Octavia, iubirea mea! reuşi el să articuleze.

— Marcellus, iubirea mea, spuse ea zâmbind fericită şi se ridică să ia un pahar de vin dulce diluat cu apă. Marcellus supse din el printr-un pai, dar nu prea mult. Apoi Octavia aduse un lighean cu apă şi o cârpă. Dădu la o parte cearşaful de in care îi acoperea pielea şi oasele, scoase scutecul murdar de pe el şi începu să-l spele cu o mână uşoară ca fulgul, vorbindu-i cu blândeţe. Indiferent unde ar fi mers ea în cameră, ochii lui o urmăreau pretutindeni, plini de iubire.

— Bărbaţii bătrâni n-ar trebui să se însoare cu femei tinere, spuse el.

— Nu sunt de acord. Dacă fetele tinere se căsătoresc cu bărbaţi tineri, nu se maturizează şi nu învaţă nimic niciodată, pentru că şi unii şi alţii sunt la fel de necopţi.

Duse ligheanul afară.

— Gata! Te simţi mai bine?

— Da, minţi el, apoi avu un spasm care îl cutremură din cap până în vârful degetelor de la picioare, făcându-l să scrâşnească din dinţi.

— O, pe Jupiter! Ce durere, ce durere! Siropul, unde e siropul meu?

Aşa că Octavia îi dădu sirop din seminţe de mac şi se aşeză din nou lângă el ca să-i vegheze somnul, până veni Admetus s-o schimbe.

Mecena constată că sarcina lui era mult uşurată de faptul că Sextus Pompei se simţise jignit de reacţia lui Marc Antoniu la propunerea lui.

„Pirat!” pufnise el. Dispus să accepte o conspiraţie tacită împotriva lui Octavian, dar nu vrea să facă publică alianţa. Sextus Pompei nu se considera, nu se considerase şi nu avea să se considere niciodată pirat. Descoperise că îi place să stea pe mare şi să comande trei sau patru sute de vase de război şi de aceea se credea un fel de Cezar al mărilor, incapabil să piardă vreo bătălie. Da, imbatabil pe valurile mării şi un important pretendent la titlul de Întâiul Bărbat al Romei. În această privinţă se temea atât de Antoniu, cât şi de Octavian, care erau pretendenţi încă şi mai mari. Avea nevoie de o alianţă cu unul dintre ei împotriva celuilalt, pentru a reduce astfel numărul pretendenţilor. De la trei la doi. De fapt, nu-l cunoscuse pe Antoniu, nu reuşise niciodată să se afle în mijlocul mulţimii din faţa Senatului în momentul în care Antoniu tuna şi fulgera împotriva republicanilor, în calitate de tribun îmblânzit al lui Cezar din partea plebei. Un băiat de șaisprezece ani are lucruri mai bune de făcut, iar Sextus Pompei nu avusese şi nu avea nici acum niciun fel de înclinaţii politice. În schimb, pe Octavian îl văzuse o dată într-un mic port din sudul Italiei şi intuise un duşman redutabil în tânărul cu chip atât de blând, care avea pe atunci douăzeci de ani, cu cinci ani mai puţin decât el. Primul lucru care îl frapase în legătură cu Octavian fusese că vedea un proscris firesc într-un om care nu ar fi făcut nimic pentru a deveni proscris. Perfectaseră câteva afaceri, apoi Octavian îşi reluase marşul către Brundisium, iar Sextus ridicase ancora. De atunci, atitudinile se schimbaseră. Brutus şi Cassius fuseseră înfrânţi şi erau morţi, iar lumea aparţinea triumvirilor.

Nu-i venise să creadă că Antoniu era atât de miop, încât să decidă să-şi concentreze atenţia asupra părţii de est a imperiului; orice persoană cu o inteligenţă medie îşi dădea seama că estul reprezenta o capcană, o pojghiţă aurită peste cârligul cumplit al momelii. Domnia asupra lumii aparţinea bărbatului care va deţine controlul asupra Italiei şi Occidentului, aşadar lui Octavian. Fireşte că aceasta era misiunea cea mai grea şi care se bucura de cea mai mică popularitate şi de aceea Lepidus, după ce primise cele şase legiuni ale lui Lucius, se ascunsese în Africa, unde rămăsese în expectativă, strângând mai multe trupe. Alt nătărău! Da, Octavian era de temut pentru că nu şovăise nicio clipă când fusese vorba să-şi asume cea mai grea misiune.

Dacă ar fi fost de acord să încheie o alianţă, Antoniu l-ar fi ajutat pe Sextus să-şi asume rolul de Prim Bărbat al Romei. Dar nu, a refuzat să se înhăiteze cu un pirat!

— Atunci treburile rămân neschimbate, îi spuse Sextus lui Libo, cu ochii săi albaştri împietriţi. Nu înseamnă decât că va dura ceva mai mult până când îl voi da jos pe Octavian.

— Dragul meu Sextus, n-o să-l dai niciodată jos pe Octavian, spuse Mecena, sosind la Agrigentum câteva zile mai târziu. Nu are niciun punct slab pe unde să-l ataci!

— *Gerrae!* se răsti Sextus. În primul rând, nu are corăbii şi nici amirali demni de acest nume! E chiar nostim să trimită un grec libert ca Helenus ca să-mi smulgă mie Sardinia! Apropo, omul se află aici. Este teafăr şi nevătămat. Aşadar-corăbii şi amirali – iată două puncte slabe. Şi în al treilea rând, nu are bani. În al patrulea rând, duşmani în toate părţile. Să continui?

— Acestea nu sunt puncte slabe, ci deficienţe, spuse Mecena, savurând cu gura plină creveţii mici. O, dar sunt delicioşi! De ce sunt oare mult mai gustoşi decât cei pe care îi mâncăm la Roma?

— Pentru că apa este mai noroioasă şi au o hrană mai bună.

— Ştii foarte multe lucruri despre mare.

— Destul ca să-mi dau seama că Octavian nu mă poate bate pe mare, chiar dacă face rost de ceva corăbii. Organizarea unei lupte pe mare este o artă în sine şi întâmplător eu sunt cel mai bun în acest domeniu în întreaga istorie a Romei. Fratele meu, Gnaeus, era minunat, dar nu se ridica la nivelul meu.

Sextus se rezemă de speteaza scaunului, foarte încântat de sine.

Ce este oare cu această generaţie de oameni tineri? se întrebă fascinat Mecena. La şcoală am învăţat că nu va mai exista niciodată un al doilea Scipio Africanul, un alt Scipio Aemilianus, însă fiecare dintre ei a făcut parte dintr-o altă generaţie, unică la vremea ei. Dar acum lucrurile s-au schimbat. Presupun că tinerilor li s-a oferit şansa de a dovedi ceea ce pot pentru că sunt atât de mulţi bărbaţi de patruzeci sau cincizeci de ani care fie au murit, fie au fost trimişi în exil. Specimenul din faţa mea nu are nici treizeci de ani.

Sextus se smulse din reveria autoadulatoare.

— Trebuie să-ţi spun, Mecena, că sunt dezamăgit de faptul că stăpânul tău nu a venit să mă vadă personal. Se crede prea important, nu-i aşa?

— Nu, te asigur că nu, spuse Mecena pe un ton cât mai mieros. Îţi transmite cele mai sincere scuze, dar s-a întâmplat ceva în Galia Narbonensis, care a impus prezenţa lui acolo.

— Da, am auzit, probabil chiar înaintea lui. Galia Narbonensis! Ce corn al abundenţei o să mai devină şi asta! Cele mai bune legiuni de veterani, grâu, hamei şi porc sărat, sfeclă de zahăr… Ca să nu mai vorbim de drumul pe uscat către Spanii, deşi încă nu stăpâneşte Galia Italică. Fără îndoială că o va cuceri atunci când Pollio se va decide să-şi îmbrace mantia de consul, deşi se zvoneşte că asta se va întâmpla prea curând. Se spune că Pollio mărşăluieşte cu cele şapte legiuni ale sale în josul coastei Adriaticei ca să-l ajute pe Antoniu când acesta va debarca la Brundisium.

Mecena îi aruncă o privire mirată.

— De ce ar avea nevoie Antoniu de sprijin militar ca să debarce în Italia? În calitatea lui de cel mai în vârstă dintre triumviri este liber să vină şi să plece oricând doreşte.

— Nu şi dacă este vorba de Brundisium. De ce îl urăsc locuitorii din Brundisium aşa de tare pe Antoniu? Sunt gata să scuipe pe cenuşa lui.

— A fost foarte dur cu ei când Divinul Iuliu l-a lăsat în urma lui pentru a trece cu restul legiunilor Adriatica în anul de dinainte de Pharsalus, spuse Mecena, onorând umbra care se lăsase peste chipul lui Sextus la auzul numelui bătăliei în care fusese zdrobit tatăl lui şi care schimbase lumea.

— Antoniu nu este întotdeauna rezonabil şi aşa a fost şi atunci, când Divinul Iuliu îi sufla în ceafă. În plus, e deficitar la capitolul disciplină. I-a lăsat pe legionarii lui să-şi facă de cap, să jefuiască, să siluiască femei. Când Divinul Iuliu l-a făcut Maestru al Calului şi-a alungat o mare parte din plictiseală la Brundisium şi pe Brundisium.

— Să zicem că este aşa, spuse Sextus zâmbind. Cu toate acestea, seamănă puţin a invazie, atunci când un triumvir îşi aduce cu sine întreaga armată.

— O demonstraţie de putere, un semnal către Imperatorul Cezar…

— Către *cine?*

— Imperatorul Cezar. Nu-i spunem Octavian. Şi nici Roma nu-i spune aşa. Mecena părea rezervat. Poate de aceea n-a venit Pollio la Roma, deşi este consul junior ales.

— Iată şi nişte veşti mai puţin digerabile pentru Imperatorul Cezar decât Galia Narbonensis, spuse sarcastic Sextus. Pollio l-a câştigat pe Ahenobarbus de partea lui Antoniu. Tare o să-i mai placă chestia asta Imperatorului Cezar, nu-i aşa?

— O, partea, partea! exclamă Mecena, dar fără patimă. Nu se poate vorbi decât de partea Romei. Ahenobarbus este un impulsiv, Sextus, aşa cum ştii foarte bine. Nu „aparţine" nimănui, ci numai lui Ahenobarbus şi îi place să tune şi să fulgere pe bucăţica lui de mare, pretinzând că este însuşi Neptun. Fără îndoială, asta înseamnă că în viitor vei avea mai mult de furcă cu Ahenobarbus, nu-i aşa?

— Nu ştiu, spuse Sextus, cu o privire inexpresivă.

— Mai exact, vulturul acesta cu mulţi ochi şi multe limbi care se numeşte Zvon susţine că nu te înţelegi prea bine cu Lucius Staius Murcus în ultimul timp, zise Mecena, folosindu-şi erudiţia în faţa unui public incapabil s-o aprecieze.

— Murcus doreşte să fie co-comandant, spuse Sextus înainte să-şi poată pune frâu limbii. Ăsta era necazul cu Mecena, îi ameţea pe ascultători în aşa fel încât se transforma în ochii lor dintr-o creaţie a lui Octavian într-un prieten de încredere. Enervat de propria indiscreţie, Sextus încercă s-o minimalizeze ridicând din umeri.

— Bineînţeles că nu poate fi co-comandant; eu nu sunt de acord cu asta. Am succes numai pentru că iau singur toate

deciziile. Murcus este un cioban din Apulia care îşi închipuie că e un nobil roman.

— Ia te uită cine vorbeşte, îşi spuse Mecena. Aşadar, la revedere, Murcus, nu-i aşa? Anul viitor pe vremea aceasta o să fie mort, acuzat de cine ştie ce trădare. Acest tânăr înfumurat şi neruşinat nu acceptă niciun fel de egali. De aici şi predilecţia lui pentru amiralii liberţi. Povestea lui de dragoste cu Ahenobarbus nu va dura decât până în momentul în care Ahenobarbus îi va spune parvenit picentin.

Toate aceste erau informaţii utile, dar nu pentru asta se afla el acolo. Abandonând creveţii şi pescuitul după noutăţi, Mecena trecu la treaba lui adevărată: să-l facă pe Sextus Pompei să înţeleagă în mod clar că trebuia să le ofere lui Octavian şi Italiei şansa de a supravieţui. Pentru Italia – asta însemna stomacuri pline; pentru Octavian, însemna să continue să deţină ceea ce avea.

— Sextus Pompei, spuse Mecena cu toată seriozitatea câteva zile mai târziu, nu este treaba mea să gândesc în locul tău sau să emit judecăţi de valoare despre orice altceva. Dar nu poţi nega faptul că şobolanii din Sicilia mănâncă mai bine decât oamenii din Italia, din propria ta ţară şi asta din Picenum, Umbria şi Etruria până în Bruttium şi Calabria, ţinutul în care se află oraşul tău natal, pe care tatăl tău l-a înfrumuseţat atâta vreme. În cei şase ani care s-au scurs de la Munda, ai câştigat mii de milioane de sesterţi revânzând grâu, aşa că banii nu te interesează. Dar dacă aşa cum insişti faci acest lucru pentru a forţa Senatul şi Poporul Romei să-ţi redea cetăţenia şi toate drepturile aferente, atunci cu siguranţă trebuie să înţelegi că vei avea nevoie de aliaţi puternici în interiorul Romei. De fapt, există numai doi oameni care deţin puterea necesară pentru a te ajuta: Marc Antoniu şi Imperatorul Cezar. De ce eşti aşa de convins că acesta ar trebui să fie Antoniu, un om mai puţin rezonabil şi îndrăznesc să spun mai puţin de nădejde decât Imperatorul Cezar? Antoniu te-a etichetat drept pirat, nu a vrut să dea ascultare lui Libo atunci când ai făcut un gest de împăcare în direcţia lui. În schimb, acum Imperatorul Cezar este cel care vine în întâmpinarea ta. Nu exprimă aceasta sinceritatea lui, grija lui pentru tine, dorinţa de a te ajuta? De pe buzele Imperatorului Cezar nu vei auzi niciun fel de aluzii la piraţi! Votează cu el! Pe Antoniu nu-l interesează, şi asta este clar! Dacă e vorba să alegi de partea cui să fii, măcar alege corect!

— De acord, spuse Sextus posomorât. Votez în favoarea lui Octavian. Dar cer garanţii concrete că va interveni în favoarea mea în Senat şi în adunări.

— Imperatorul Cezar va face acest lucru. Ce dovezi de bună-credinţă te-ar satisface în acest sens?

— Ce părere ar avea dacă s-ar căsători cu cineva din familia mea?
— Ar fi cât se poate de încântat.
— Din câte înţeleg, nu are nicio soţie, aşa e?
— Nu are. Niciuna dintre căsătoriile lui nu a fost consumată. Se temea că fiicele de prostituate ar putea deveni ele însele prostituate.
— Sper ca de această dată să-i meargă mai bine. Socrul meu, Lucius Libo, are o soră, văduvă, cât se poate de respectabilă. Ai putea s-o iei cu tine să vedem dacă va corespunde aşteptărilor.
Ochii exoftalmici ieşiră şi mai mult din orbite, ca şi când ştirea referitoare la această doamnă ar fi fost o surpriză pentru el.
— Sextus Pompeius, Imperatorul Cezar se va simţi onorat! Ştiu şi eu câte ceva despre ea – este cât se poate de potrivită!
— Dacă se încheie această căsătorie, am să las flota cu grâu din Africa să treacă pe aici. Şi o să le vând grâul meu tuturor trimişilor lui Octavian, până la cel din urmă angrosist, la preţul de treisprezece sesterţi pentru un *modius.*
— O cifră ghinionistă.
Sextus zâmbi.
— Poate pentru Octavian, dar nu şi pentru mine.

Când o zări pentru prima dată pe Scribonia, Octavian fu foarte încântat în sinea sa, deşi puţinii oameni prezenţi la nunta lui nu şi-ar fi putut da seama de aceasta din atitudinea lui rezervată şi nici din ochii care nu lăsau niciodată să se vadă ce simţea. Da, îi plăcea. Scribonia nu arăta de treizeci şi trei de ani, ci părea chiar de vârsta lui, adică de douăzeci şi trei de ani pe care urma să-i împlinească în curând. Avea ochii căprui închis şi părul şaten-închis, o piele netedă şi delicată ca laptele, o faţă frumoasă şi o siluetă perfectă. Nu purta flamura de şofran a mireselor virgine, ci îşi alesese culoarea roz în mai multe straturi de voal aşezate peste un jupon de culoarea cireşei. Puţinele cuvinte pe care le schimbară la ceremonie îi dezvăluiră faptul că era timidă, nu prea vorbăreaţă şi conversaţia ulterioară îi dovedi că este cultivată, că citise mult şi vorbea mult mai bine greceşte decât el. Singura calitate care îi trezea o oarecare temere era, probabil, simţul ridicolului pe care îl poseda Scribonia. Deoarece el însuşi nu se putea lăuda cu un simţ pronunţat al umorului, lui Octavian îi era teamă de toţi cei înzestraţi cu aşa ceva, mai ales când venea vorba despre femei – căci cum putea să fie sigur că nu râdeau de el? Dar Scribonia era departe de a considera că soţul ei, aflat cu mult deasupra statutului ei social, putea fi caraghios sau deosebit de nostim.
— Îmi pare rău că trebuie să te despart de tatăl tău, îi spuse el.
Ochii ei dansară jucăuşi.
— Mie nu, Cezar, este un bătrân plicticos.

— Serios? întrebă el uimit. Întotdeauna am crezut că despărţirea de tată este o mare lovitură pentru femei.

— Aceasta s-a întâmplat deja de două ori înaintea ta, Cezar, şi de fiecare dată când se produce din nou, doare mai puţin. În stadiul actual, este mai degrabă o bătaie încurajatoare pe umăr decât o palmă peste obraz. Şi apoi, nu mi-am imaginat niciodată că cel de-al treilea soţ al meu va fi un bărbat tânăr şi frumos ca tine. Scribonia chicoti. Tot ce puteam spera era un babalâc de vreo optzeci şi trei de ani.

— Oh! fu tot ce reuşi el să spună, roşind.

— Am auzit că Gaius Marcellus Minor, cumnatul tău, a murit, spuse ea, înduioşată de stinghereala lui. Când ar trebui să mă duc la sora ta ca să-i exprim condoleanţele mele?

— Da, Octavia a fost foarte mâhnită că nu a putut veni la nunta mea, dar este copleşită de durere, deşi ca să fiu sincer nu prea înţeleg de ce. Mie mi se pare că excesele emoţionale sunt oarecum deplasate.

— O, poate nu deplasate, spuse ea cu blândeţe, descoperind mai multe despre el în acel moment şi fiind întrucâtva disperată din această cauză. Şi-l imaginase cumva pe Cezar după chipul şi asemănarea lui Sextus Pompei – dur, încrezut, aspru, foarte masculin, într-un fel urât mirositor. Dar descoperise atitudinea unui consul venerabil, altoită pe o frumuseţe bărbătească de care se temea că o va face să sufere. Ochii lui luminoşi, argintii, făceau ca privirea lor dulce să fie de-a dreptul spectaculoasă, dar nu se opriseră asupra ei cu niciun fel de dorinţă. Şi pentru el, aceasta era a treia căsătorie. Îşi trimisese neatinse cele două soţii precedente înapoi la mamele lor, ceea ce înseamnă că fuseseră nişte mirese acceptate din motive politice, apoi puse la păstrare şi returnate în aceeaşi stare în care le luase. Tatăl ei îi spusese că el şi Sextus Pompei făcuseră un pariu: Sextus susţinea că Octavian nu va consuma căsătoria, în timp ce Libo considera că Octavian o va face de dragul poporului din Italia. Aşadar, dacă mariajul avea să se consume şi să dea rezultate, Libo o să câştige o importantă sumă de bani. Când auzise de acest pariu, Scribonia se zguduise de râs, dar acum îl cunoştea suficient de bine pe Octavian ca să-şi dea seama că nu trebuie să-i vorbească despre asta. Şi lucrul acesta i se părea ciudat. Intuia că unchiul lui, Divinul Iuliu, s-ar fi amuzat alături de ea. Dar în nepot nu regăsea nicio sclipire din unchi.

— Poţi să-i faci o vizită Octaviei oricând doreşti, îi spusese el. Dar trebuie să fii pregătită să vezi o mulţime de lacrimi şi de copii.

Aceasta fu toată conversaţia pe care reuşiră s-o înjghebe înainte ca noile ei slujitoare s-o pună în patul lui.

Casa era foarte mare şi arăta superb datorită marmurei colorate, dar noul ei proprietar nu se sinchisise s-o mobileze cum se cuvinte sau să pună vreun tablou pe pereţi în zonele special

destinate acestui scop. Patul i se părea foarte mic pentru un dormitor atât de mare. Scribonia nu avea habar de faptul că Hortensius nu putea să sufere camerele minuscule în care dormeau romanii, aşa că îşi construise un dormitor de dimensiunea pe care o aveau birourile stăpânului casei în alte locuinţe.

— Mâine slujitorii tăi te vor instala în propriul tău apartament, îi spuse el, urcându-se în pat pe întuneric. Stinsese lumânarea rămasă în cadrul uşii.

Aceasta fu prima dovadă a sfiiciunii lui înnăscute, pe care ea avea s-o învingă cu mare dificultate. După ce împărţise patul matrimonial cu alţi doi soţi, Scribonia se aştepta la mângâieri febrile şi grăbite, la împunsături şi înghionteli, un atac despre care soţii îşi închipuiau probabil că are drept scop s-o excite în aceeaşi măsură ca pe ei, dar care nu avea niciodată acest efect.

Însă Cezar nu se purta astfel. (O, trebuia neapărat, neapărat, să ţină minte să-i spună Cezar!) Patul era prea îngust ca să nu-i simtă trupul lung alături de al ei, dar bărbatul nu făcu nicio încercare s-o atingă în vreun fel. Brusc, se urcă deasupra ei, îi desfăcu picioarele cu genunchiul şi îşi introduse penisul în receptorul umed şi vâscos, absolut nepregătit. Dar aceasta nu păru să-l tulbure; munci conştiincios până când ajunse la un orgasm silenţios, se extrase din ea şi din pat murmurând că trebuie să se spele şi părăsi încăperea. Şi pentru că Cezar nu se mai întoarse, Scribonia rămase nedumerită un timp, apoi strigă după un slujitor şi o lumânare.

Îl găsi în biroul lui, aşezat în spatele unui pupitru vechi şi scorojit, plin cu suluri, cu un teanc de hârtii sub mâna lui dreaptă în care ţinea o peniţă simplă, neornamentată. Peniţa tatălui ei, Libo, era fixată într-o teacă de aur şi avea o perlă în vârf. Dar se pare că Octavian – adică Cezar – nu punea mare preţ pe aceste fleacuri.

— Soţul meu, te simţi bine? întrebă ea.

Bărbatul ridică privirea desluşind o altă lumină care intra în încăpere şi îi adresă cel mai drăgălaş zâmbet pe care îl văzuse ea vreodată.

— Da, răspunse el.

— Nu ţi-am plăcut? întrebă ea.

— Ba da. Ai fost foarte drăguţă.

— Faci des asta?

— Ce anume?

— Păi… să lucrezi în loc să dormi.

— Tot timpul. Îmi place liniştea şi pacea.

— Şi eu te-am deranjat. Iartă-mă, nu se va mai întâmpla.

Octavian lăsă capul în jos absent.

— Noapte bună, Scribonia.

De-abia câteva ore mai târziu ridică din nou capul şi îşi aminti de această scurtă întrevedere. Şi îşi spuse cu un sentiment de

enormă uşurare că îi plăcea noua lui soţie. Înţelegea limitele şi dacă ar fi reuşit să obţină mai rapid rezultatele scontate, pactul cu Sextus Pompei avea să fie valabil.

Octavia nu era deloc aşa cum se aşteptase, descoperi Scribonia când se duse să-i prezinte condoleanţe. Spre marea ei uimire, o găsi pe cumnata sa cu ochii uscaţi şi veselă. Probabil că acelaşi lucru se citea şi în privirea ei, căci Octavia izbucni în râs şi o împinse într-un fotoliu confortabil.

— Micul Gaius ţi-a spus că sunt zdrobită de durere.

— Micul Gaius?

— Cezar. Nu pot să scap de obiceiul de a-i spune Micul Gaius, pentru că aşa îl văd – ca pe un băieţel drăgălaş care merge de-a buşilea în jurul meu şi este o adevărată pacoste.

— Îl iubeşti foarte mult.

— La nebunie. Dar acum a devenit aşa de măreţ şi teribil de important, încât nu mai dă bine să aibă o soră mai mare şi să i se spună Micul Gaius. Dar se pare că eşti o femeie înţeleaptă, aşa că am încredere în tine că n-o să-i transmiţi ce am zis eu despre el.

— Sunt mută şi oarbă. Ba chiar şi surdă.

— Necazul cu el este că nu a avut niciodată o copilărie adevărată. A suferit aşa de rău de astm, încât nu se putea juca cu ceilalţi băieţi şi nici n-a putut să-şi facă instrucţia militară pe Câmpul lui Marte.

Scribonia o privi uimită pe Octavia.

— Astm? Ce este asta?

— Se sufocă până devine negru la faţă. Uneori aproape că îşi dă sufletul. O, e cumplit să vezi aşa ceva! Ochii Octaviei exprimau acum o groază veche, cunoscută. Cel mai rău este atunci când e praf în aer sau în preajma cailor, când li s-a pus aşternut proaspăt de paie tocate. De aceea, Marc Antoniu a spus că Micul Gaius s-a ascuns în mlaştinile de la Philippi şi nu a contribuit cu nimic la obţinerea victoriei. Adevărul e că fusese o secetă cumplită, iar câmpul de luptă era plin de ceaţă şi de iarbă uscată – o moarte sigură. Micul Gaius se simţea ceva mai bine doar în mlaştinile dintre câmpie şi mare. Te rog să mă crezi, suferă mai mult pentru că a lăsat impresia că a evitat lupta decât sufăr eu că l-am pierdut pe Marcellus.

— Dar oamenii ar înţelege acest lucru dacă ar şti! exclamă Scribonia. Am auzit şi eu bârfele astea şi am presupus că este adevărat. N-ar putea Cezar să publice o broşură sau cam aşa ceva?

— Mândria nu-i permite. Şi nici n-ar fi prudent. Oamenilor nu le plac conducătorii care sunt expuşi riscului să moară tineri. Şi apoi, Antoniu a ajuns acolo primul.

Octavia avea o înfăţişare nefericită.

— Nu e un om rău, continuă ea. Dar este atât de sănătos, că nu are nici înţelegere, nici răbdare cu cei care sunt mai bolnavi sau

mai sensibili. Pentru Antoniu, astmul este un pretext pentru a scuza laşitatea. Suntem veri cu toţii, dar ne deosebim unul de altul, iar Micul Gaius este cel mai diferit. Este mânat de disperare. Iar astmul nu este decât un simptom al acesteia. Aşa a spus doctorul egiptean care l-a îngrijit pe Divinul Iuliu.

Scribonia fu scuturată de un fior.

— Şi ce să fac dacă nu poate să respire?

— Probabil că nu vei avea niciodată ocazia să-l vezi în criză, spuse Octavia, care vedea clar că noua ei cumnată se îndrăgostea tot mai tare de Micul Gaius. Nu avea cum să împiedice lucrul acesta, dar era clar că îi va produce multe necazuri. Scribonia era o femeie cumsecade, dar n-ar fi putut să-l fascineze nici pe Micul Gaius, nici pe Imperatorul Cezar.

— La Roma, respiraţia lui este, în general, normală. Asta dacă nu este secetă. Anul acesta a fost linişte. Nu mi-aş face griji pentru el atâta timp cât este aici, şi nici tu nu trebuie să te agiţi. Ştie ce să facă dacă are o criză şi Agrippa este întotdeauna cu el.

— Tânărul acela sobru care a stat alături de el la nunta noastră?

— Da. Nu sunt ca nişte gemeni, spuse Octavia cu aerul cuiva care s-a străduit mult timp să dezlege o ghicitoare. Între ei nu există niciun fel de rivalitate. Agrippa se potriveşte cu ceea ce îşi doreşte Micul Gaius. Uneori, când copiii sunt deosebit de obraznici, aş vrea să mă pot împărţi în două. Ei bine, Micul Gaius a reuşit. Îl are pe Marcus Agrippa, care este cealaltă jumătate a lui.

Scribonia plecă de la Octavia după ce îi cunoscuse şi pe copii, un trib pe care Octavia îl trata de parcă ar fi fost toţi ieşiţi din pântecele ei şi află că, data următoare când va mai veni aici, avea să fie prezentă şi Atia. Atia, adică soacra ei. Săpă ceva mai adânc în secretele acestei uluitoare familii. Cum putea Cezar să pretindă că mama lui este moartă? Cât de mari erau orgoliul şi mândria lui, că nu putea să treacă cu vederea o abatere din partea unei femei altfel ireproşabile? După cum spunea Octavia, mama Imperatorului Cezar Fiul Zeilor nu putea să aibă niciun cusur. Atitudinea lui spunea foarte mult în legătură cu ceea ce aştepta el de la o soţie. Sărmanele Servilia Vatia şi Clodia, ambele virgine, dar apăsate de povara unor mame considerate nesatisfăcătoare! Aşa cum era şi el şi ar fi fost mai bine ca Atia să fie moartă, decât să reprezinte o dovadă vie a acestei insatisfacţii.

Însă în timp ce se îndrepta spre casă, flancată de două gărzi de corp impresionante prin duritate şi statură, ambele de origine germană, gândurile ei se îndreptară spre el. Ar putea oare să-l determine s-o iubească? O, cum ar mai fi dorit să-l facă s-o iubească! Mâine îi voi aduce jertfă Iunonei Sospita ca să rămân însărcinată şi lui Venus Erucina ca să-i plac în pat şi Zeiţei Bune pentru armonia uterului şi marelui Jupiter în caz că ar putea fi dezamăgit. Şi zeiţei Spes, care este Speranţa.

7

Octavian era la Roma când îi parveni de la Brundisium vestea că Marc Antoniu, însoţit de două legiuni, încercase să pătrundă în port, dar fusese respins. Lanţurile fuseseră ridicate, bastionul închis. Oraşului Brundisium puţin îi păsa de statutul monstrului Antoniu, spunea misiva, şi de ordinul Senatului ca acesta să fie primit. Întrucât singurul port din zonă unde puteau fi debarcate două legiuni era Tarentum, în partea îndepărtată a călcâiului cizmei italice, Antoniu, furios şi înarmat până în dinţi, fu silit să-şi debarce oamenii în porturi mult mai mici din vecinătatea oraşului Brundisium şi să le permită astfel să se împrăştie.

— Ar fi trebuit să se ducă la Ancona, îi spuse Octavian lui Agrippa. Ar fi putut face astfel joncţiunea cu Pollio şi Ventidius şi acum ar fi mărşăluit spre Roma.

— Dacă ar fi fost sigur de Pollio, aşa ar fi procedat, răspunse Agrippa, dar are îndoieli în privinţa lui.

— Asta înseamnă că dai crezare scrisorii de la Plancus, în care se spune că este vorba de anumite îndoieli şi nemulţumiri? Octavian flutură o foaie de hârtie.

— Da.

— Şi eu, spuse Octavian zâmbind larg. Plancus este prins ca într-un cleşte; l-ar fi preferat pe Antoniu, dar vrea să-şi păstreze drumul deschis şi către mine, în caz că ar dori să sară gardul de partea noastră.

— Ai prea multe legiuni în apropiere de Brundisium, pentru ca Antoniu să-şi poată strânge din nou oamenii la un loc înainte de sosirea lui Pollio, ceea ce iscoadele mele spun că nu se va întâmpla mai devreme de un *nundinum.*

— Avem suficient timp ca să ajungem la Brundisium, Agrippa. Legiunile noastre sunt plasate în jurul Viei Minucia?

— Sunt plasate perfect. Dacă Pollio doreşte să evite o luptă, va trebui să mărşăluiască până la Beneventum şi Via Appia.

Octavian puse peniţa în suportul ei şi îşi adună hârtiile laolaltă în teancuri ordonate care cuprindeau corespondenţa lui cu diverse organizaţii şi persoane, proiecte de legi şi hărţi detaliate ale Italiei. Apoi se ridică în picioare.

— Atunci să pornim către Brundisium, spuse el. Sper că Mecena şi Nerva *al meu* sunt gata! Şi ce ştii despre cel neutru?

— Dacă nu te-ai îngropa sub un maldăr de hârtii, Cezar, ai şti şi tu, spuse Agrippa pe un ton pe care îndrăznea numai rareori să-l adopte faţă de Octavian. Sunt gata de multe zile. Şi Mecenas l-a înduplecat pe Nerva cel neutru să vină cu noi.

— Excelent!

— Dar de ce este el aşa de important, Cezar?

— Ei bine, când unul dintre fraţi l-a ales pe Antoniu şi celălalt pe mine, neutralitatea lui era singura modalitate prin care

facţiunea lui Cocceius Nerva putea continua să existe, dacă Antoniu şi cu mine am fi ajuns să ne înfruntăm. Nerva al lui Antoniu a murit în Siria, ceea ce a lăsat un loc liber în partea lui. Un post vacant care l-a făcut pe Lucius Nerva să năduşească zdravăn – să îndrăznească să-l ocupe? În cele din urmă a spus nu, deşi nu era dispus să mă aleagă nici pe mine. Octavian râse scurt. Dar cum nevasta lui trage sforile, este legat de mâini şi de picioare la Roma, aşadar, de aici neutralitatea.

— Ştiu şi eu toate acestea, dar întrebarea rămâne în picioare.

— Ai să primeşti răspunsul dacă stratagema mea reuşeşte.

Ceea ce îl scosese pe Marc Antoniu din culcuşul lui confortabil din Atena fusese o scrisoare de la Octavian.

„Dragul meu Antoniu”, spunea aceasta, „mă doare foarte mult că trebuie să-ţi transmit veştile pe care tocmai le-am primit din Spania îndepărtată. Fratele tău Lucius a murit la Cordoba, la puţin timp după ce fusese numit guvernator. Din diversele rapoarte pe care le-am primit reiese că a căzut mort pe loc. Nu a suferit, nu a avut dureri. Doctorii spun că această catastrofă şi-a avut originea în creierul lui, care la autopsie s-a dovedit a fi inundat de sânge. A fost incinerat la Cordoba, de unde mi s-a trimis urna cu cenuşa lui împreună cu documentaţia aferentă. Păstrez cenuşa lui şi rapoartele pentru momentul când vei sosi aici. Te rog să primeşti sincerele mele condoleanţe.”

Scrisoarea era sigilată cu inelul cu sfinx al Divinului Iuliu.

Fireşte că Antoniu nu credea nicio iotă din scrisoare, în afară de faptul că Lucius murise. În ziua următoare, pornise în grabă către Patra şi trimisese ordine în Macedonia de vest ca două legiuni din Apollonia să se îmbarce imediat. Celelalte opt urmau să fie pregătite pentru a fi trimise la Brundisium imediat ce vor fi convocate.

Era intolerabil faptul că Octavian primise vestea înaintea lui! Şi de ce nu auzise nimic despre aceste evenimente înainte de a-i parveni această scrisoare? Antoniu interpretă misiva ca pe o provocare aruncată în faţa lui; cenuşa fratelui tău este la Roma – vino şi ia-o dacă îndrăzneşti! Şi îndrăznea el oare? Pe Jupiter Optimus Maxiumus şi pe toţi zeii, sigur că îndrăznea!

O notă informativă întocmită de Plancus pentru Octavian porni în grabă de la Patra, unde Antoniu, furios, era obligat să aştepte până când cele două legiuni ale lui aveau să fie confirmate şi să ridice ancora. Scrisoarea plecase (dacă Marc Antoniu ar fi ştiut conţinutul ei, nu ar mai fi plecat) împreună cu ordinul scurt al lui Antoniu către Pollio de a-şi pune în mişcare legiunile în jos, pe Via Adriatica; în momentul acela se aflau la Fanum Fortunae, de unde Pollio putea să pornească spre Roma pe Via Flaminia sau pe coasta Adriaticii până la Brundisium. Plancus se făcuse mic şi se milogise pentru un loc pe corabia lui Antoniu, considerând că şansele lui de a străpunge liniile lui Octavian sunt mai mari pe

pământul italian. Dar acum îşi dorea cu disperare să nu fi trimis scrisoarea; putea oare să fie sigur că Octavian nu-i va transmite lui Antoniu conţinutul acesteia?

Sentimentul vinovăţiei îl transformă pe Plancus într-un tovarăş de călătorie morocănos şi neliniştit, astfel că, în mijlocul Adriaticii, când apăru în zare flota lui Gnaeus Domitius Ahenobarbus, Plancus se scăpă pe el şi fu pe punctul să leşine.

— O, Antoniu, suntem nişte oameni morţi, se văicări el.

— Din cauza lui Ahenobarbus? Niciodată! spuse Antoniu fremătând din nări. Plancus, mi se pare că ai făcut pe tine!

Plancus o luă la goană, lăsându-l pe Antoniu să aştepte o barcă cu vâsle care se îndrepta către corabia lui. Propriul lui stindard încă mai flutura la catarg, dar Ahenobarbus îl coborâse pe al său.

Vânjos, îndesat şi chel, Ahenobarbus se urcă cu agilitate pe o scară de frânghie şi înaintă spre Antoniu, zâmbind cu gura până la urechi.

— În sfârşit! strigă el, îmbrăţişându-l pe Antoniu. Ai pornit împotriva acelei insecte odioase care este Octavian, nu-i aşa? Te rog, spune-mi că e adevărat!

— Da, veni răspunsul lui Antoniu. Să dea zeii să se înece în propriul rahat! Plancus a făcut pe el numai ce te-a văzut şi consider că este mai curajos decât Octavian. Ştii ce a făcut Octavian, Ahenobarbus? L-a ucis pe Lucius în Spania, apoi a avut tupeul să-mi scrie şi să mă informeze că este mândrul deţinător al cenuşii lui Lucius! Îndrăzneşte s-o ţină el! Oare a înnebunit?

— Sunt omul tău la bine şi la rău, spuse grăbit Ahenobarbus. Flota mea îţi aparţine.

— Bine, spuse Antoniu, respirând uşurat. S-ar putea să am nevoie de un vas de război mare cu un bompres solid de bronz pentru a sparge lanţul portului Brundisium.

Dar niciun bompres de şaisprezece picioare cu înveliş de bronz nu ar fi putut sparge lanţul pus de-a curmezişul gurii portului Brundisium. Lanţul era atârnat între două docuri de beton, întărite cu tije de fier, iar verigile lui de bronz fuseseră confecţionate din metal cu o grosime de şase inci. Nici Antoniu şi nici Ahenobarbus nu văzuseră vreodată o barieră mai monstruoasă şi nicio populaţie mai fericită care jubila de bucurie la vederea încercărilor lor nereuşite de a sparge bariera. În timp ce femeile şi copiii scoteau chiote de bucurie, bărbaţii din Brundisium supuseră corabia de luptă cu cinci rânduri de vâsle a lui Ahenobarbus unui tir constant de săgeţi şi lănci care în cele din urmă, o făcură să se îndepărteze de mal.

— Nu pot! strigă înciudat Ahenobarbus, plângând de furie. O, dar şi dacă am să reuşesc, ce o să mai sufere! Şi de unde a apărut ăsta? Vechiul lanţ avea doar o zecime din dimensiunea ăstuia!

— Ţăranul acela din Apulia, Agrippa, l-a instalat aici, reuşi să spună Plancus, sigur că nu mai mirosea a rahat. Când am plecat

să caut adăpost lângă tine, Antoniu, locuitorii din Brundisium s-au grăbit să-mi explice cum stau lucrurile. Agrippa a fortificat acest loc mai bine decât Troia, inclusiv laturile de pe uscat.

— Nu vor muri uşor, mârâi Antoniu. Am să-i trag în ţeapă pe magistraţii oraşului câte un inci pe zi.

— O, o! exclamă Plancus, cutremurându-se la acest gând. Şi ce o să facem acum?

— O să aşteptăm trupele mele şi o să debarcăm oriunde putem, mai la nord şi mai la sud, spuse Antoniu. Când va veni Pollio – şi văd că nu prea se grăbeşte! – o să zdrobim locul acest blestemat dinspre uscat, cu toate fortificaţiile lui Agrippa. Şi asta după un asediu, aşa presupun. Şi ei ştiu că voi fi neîndurător – vor rezista până la sfârşit.

Astfel că Antoniu se retrase până la o insulă de la intrarea în portul Brundisium, pentru a-l aştepta acolo pe Pollio şi pentru a afla ce se întâmplase cu Ventidius, care păstra o tăcere suspectă.

Sextilis se încheiase şi trecuseră şi nonele[34] lui septembrie, dar vremea era încă suficient de călduroasă pentru ca viaţa pe insulă să fie un adevărat calvar. Antoniu se plimba încoace şi încolo. Plancus se uita la el. Antoniu mormăi ameninţător. Plancus înlemni. Gândurile lui Antoniu erau acaparate de Lucius Antonius. Şi gândurile lui Plancus se învârteau în jurul unui anumit subiect, dar unul mai fascinant – Marc Antoniu. Pentru că Plancus descoperea trăsături de caracter noi la Antoniu şi nu-i plăcea ce vedea. Minunata, glorioasa Fulvia îl obseda – aşa de curajoasă şi de mândră, aşa de… aşa de *interesantă.* Cum putuse Antoniu să bată o femeie, ca să nu mai vorbim de faptul că era chiar soţia lui? Nepoata lui *Gaius Gracchus!*

Este ca un copil mic care se ţine de fusta mamei lui, îşi spuse Plancus, ştergându-şi lacrimile. Ar fi trebuit să fie în est, să se lupte cu parţii, asta era misiunea lui. În schimb, iată-l aici, pe pământul Italiei, ca şi cum i-ar fi fost frică să se despartă de el. Îl macină gândul la Octavian sau sentimentul lui de nesiguranţă? În străfundul sufletului lui, oare Antoniu se gândeşte că va mai putea câştiga lauri? O, este curajos, dar ca să conduci armate nu e nevoie să fii curajos. Este vorba mai degrabă de un exerciţiu intelectual, de o artă şi de un talent. Divinul Iuliu era genial în privinţa aceasta, iar Antoniu este vărul Divinului. Dar în ceea ce-l priveşte pe Antoniu, bănuiesc că e vorba mai degrabă de o povară, decât de o plăcere. Îi este aşa de teamă să nu dea greş, ca Pompei cel Mare, încât nu se va pune în mişcare decât când va avea superioritate numerică. Ceea ce deţine aici, în Italia, cu Pollio, Ventidius şi propriile legiuni dincolo de mare este suficient pentru a-l zdrobi pe Octavian, chiar dacă acum Octavian are şi cele unsprezece legiuni ale lui Calenus din Galia Narbonensis. Presupun că sunt încă în Galia sub comanda lui Salvidienus, care îi scrie regulat lui Antoniu în încercarea de a

trece de partea cealaltă. Un mic amănunt pe care nu i l-am spus lui Octavian.

Antoniu se teme de Octavian din cauza unei calităţi proprii Divinului Iuliu. O, nu în postura de general de armată! Ci ca om cu un curaj infinit, curaj pe care Antoniu era pe cale să-l piardă. Da, teama lui de eşec creşte, în timp ce Octavian începe să devină din ce în ce mai îndrăzneţ, gata să mizeze pe un deznodământ imprevizibil. Antoniu este în dezavantaj când are de-a face cu Octavian, dar încă şi mai mult atunci când în faţa lui se află duşmani atât de străini cum sunt parţii. Va purta el oare vreodată acest război? Se plânge de lipsa banilor, dar această lipsă nu este cumva expresia reticenţei lui de a purta un război pe care ar trebui să-l ducă? Dacă nu poartă acest război, va pierde încrederea Romei şi a romanilor, şi ştie şi el asta. Aşadar, Octavian este scuza lui pentru a lâncezi în Occident. Dacă îl scoate din arenă pe Octavian, va avea atât de multe legiuni, încât va putea învinge un sfert de milion de oameni. Dar cu şaizeci de mii de oameni, Divinul Iuliu învingea peste trei sute de mii. Pentru că el avea geniu. Antoniu vrea să fie stăpânul lumii şi Primul Bărbat al Romei, dar nu ştie cum să facă pentru a-şi atinge scopul.

Este şovăitor. Trebuie să ia o decizie, iar el se teme. Şi nici nu poate apela la una dintre vestitele lui apucături de „viaţă inimitabilă” – la o glumă, prin care îi numea pe toţi acoliţii lui din Alexandria Societatea Vieţilor Inimitabile! Iată-l acum aici, într-o situaţie pe care nu o mai poate ignora. Oare colegii lui nu au înţeles, aşa cum am înţeles eu, că dezlănţuirea lui Antoniu nu face altceva decât să demonstreze slăbiciunea lui înnăscută?

Da, conchise Plancus, este timpul să trecem în tabăra cealaltă. Dar pot face oare lucrul acesta chiar acum? Mă îndoiesc, tot aşa cum mă îndoiesc şi de Antoniu. La fel ca şi el, nici eu nu am destulă voinţă.

Octavian ştia toate acestea chiar mai bine decât Plancus, dar nu putea fi sigur cum vor cădea zarurile acum, când Antoniu sosise la Brundisium; mizase totul pe legionari. Apoi reprezentanţii lor veniseră şi îi spuseseră că ei nu vor lupta împotriva trupelor lui Antoniu, indiferent că sunt chiar trupele lui, ale lui Pollio sau Ventidius. Un anunţ care îl făcu pe Octavian să răsufle uşurat. Mai rămânea de văzut numai dacă trupele lui Antoniu vor lupta pentru el.

Două *nundinae* mai târziu, primi răspunsul. Soldaţii de sub comanda lui Pollio şi Ventidius refuzară să lupte împotriva fraţilor lor de arme.

Se aşeză pentru a-i scrie o scrisoare lui Antoniu.

> „Dragul meu Antoniu, suntem în impas. Legionarii mei refuză să lupte împotriva legionarilor tăi, ai tăi

refuză să se lupte cu ai mei. Ei aparţin Romei, aşa spun, nu unui anumit om, chiar dacă este triumvir. Zilele marilor recompense au trecut, spun ei. Şi sunt de acord cu ei. De la Philippi încoace am înţeles că nu ne mai putem rezolva divergenţele recurgând la război unul împotriva altuia. Poate că avem, într-adevăr, *imperium maius,* dar pentru a-l aplica trebuie să comandăm nişte soldaţi dispuşi să ne asculte. Şi nu este aşa.

De aceea, îţi propun, Marc Antoniu, să alegem fiecare câte un singur reprezentant ca să încerce să găsească o soluţie pentru a ieşi din acest impas. Ca participant neutru pe care îl considerăm amândoi corect şi imparţial, eu îl numesc pe Lucius Cocceius Nerva. Eşti liber să nu fii de acord cu sugestia mea şi să numeşti alt bărbat. Delegatul meu va fi Gaius Mecena. Nici eu şi nici tu nu vom fi prezenţi la această întâlnire. Dacă am fi de faţă nu am face decât să dezlănţuim patimile.”

— Şobolan viclean! urlă Antoniu mototolind şi aruncând hârtia.

Plancus o culese de jos, o netezi şi o citi.

— Marc Antoniu, aceasta este soluţia logică pentru problemele tale, rosti el. Gândeşte-te la asta o clipă, te rog, gândeşte-te unde eşti şi cu ce te confrunţi. Ceea ce îţi sugerează Octavian poate fi salvarea sentimentelor rănite de ambele părţi. Zău aşa, poate fi cea mai bună alternativă.

Verdict repetat şi de Gnaeus Asinius Pollio câteva ore mai târziu, când sosi dinspre Barium.

— Oamenii mei nu vor lupta şi nici ai tăi, spuse el sec. Eu n-am cum să-i fac să se răzgândească şi nici ai tăi nu se vor răzgândi şi, după cum reiese din toate rapoartele, şi Octavian este în aceeaşi situaţie. Legiunile au decis în locul nostru, aşadar, acum depinde de noi să găsim o rezolvare onorabilă. Le-am spus oamenilor mei că voi obţine un armistiţiu. Ventidius a făcut şi el acelaşi lucru. Renunţă, Marc Antoniu, renunţă! Nu este o înfrângere!

— Orice îl ajută pe Octavian să scape din fălcile morţii este o înfrângere, spuse Antoniu încăpăţânat.

— Nici vorbă! Trupele lui sunt la fel de înverşunate ca şi ale noastre!

— Nu are curaj nici măcar să mă înfrunte! Totul trebuie să fie rezolvat de agenţi precum Mecena, nişte suflete viclene! Am să-i arăt eu lui dezlănţuirea patimilor! Şi puţin îmi pasă ce va spune, am să mă duc la mica lui şedinţă pentru a mă reprezenta pe mine însumi!

— El nu va fi de faţă, Antoniu, spuse Pollio, cu ochii aţintiţi la Plancus şi rostogolindu-şi apoi privirea spre plafon. Am o propunere mult mai bună. Fii de acord cu ea şi mă duc eu ca reprezentant.

— Tu? făcu Antoniu, nevenindu-i să creadă. *Tu?*

— Da, eu! Antoniu, am fost consul timp de opt ani şi jumătate, dar n-am reuşit să ajung la Roma ca să-mi îmbrac mantia de consul, spuse Pollio exasperat. În calitate de consul, sunt mai mare în rang decât Gaius Mecena şi Nerva la un loc! Chiar crezi că am să las un viezure viclean ca Mecena să mă păcălească? Chiar crezi?

— Presupun că nu, spuse Antoniu, începând să cedeze. Foarte bine, am să fiu de acord cu tine. Cu câteva condiţii.

— Spune-le!

— Că voi avea libertatea să intru în Italia prin Brundisium şi că tu vei fi liber să mergi la Roma să-ţi preiei atribuţiile de consul fără niciun fel de impedimente. Că îmi voi păstra dreptul de a recruta trupe în Italia, iar exilaţii vor avea permisiunea să se întoarcă imediat acasă.

— Cred că niciuna dintre aceste condiţii nu va constitui o problemă, spuse Pollio. Stai jos şi scrie, Antoniu.

Ciudat, îşi spuse Pollio în timp ce mergea pe Via Minucia către Brundisium, reuşesc să fiu întotdeauna acolo unde se iau cele mai importante decizii. Am fost cu Cezar – Divinul Iuliu, chiar aşa! – când a trecut Rubiconul şi pe acea insulă de pe fluviu din Galia Italică atunci când Antoniu, Octavian şi Lepidus au convenit să împartă lumea. Iar acum voi prezida următorul moment de cotitură, Mecena nu e prost, nu va obiecta dacă voi prelua conducerea. Ce noroc formidabil pentru un autor al istoriei moderne[35]!

Deşi familia Sabina nu se evidenţiase în mod deosebit înaintea lui, Pollio avea o minte atât de formidabilă, încât Cezar îl făcuse unul dintre favoriţii lui. Bun soldat şi încă şi mai bun comandant, avansase odată cu Cezar după ce acesta devenise dictator şi nu avusese nicio clipă vreun dubiu cu privire la tabăra în care trebuie să se afle nici după moartea lui Cezar. Prea pragmatic şi lipsit de romantism ca să se situeze de partea moştenitorului lui Cezar, nu-i mai rămânea decât un om la care să se ducă: Marc Antoniu. Ca mulţi dintre cei de-o seamă cu el, considera că Octavian, tânărul în vârstă de optsprezece ani, era prea neîndemânatic şi nu înţelegea ce văzuse un om fără pereche precum Cezar în acest băieţel frumuşel. Desigur, Cezar nu se aşteptase să moară aşa de curând – era rezistent ca o cizmă veche de soldat – şi numirea lui Octavian ca moştenitor temporar nu fusese poate decât un complot menit să-l înlăture pe Antoniu până când ar fi putut să fie sigur dacă Antoniu are de gând sau nu să se domolească. Şi să vadă ce se va întâmpla cu băiatul lu'

mămica, cel care acum nega însăşi existenţa mamei lui. Apoi Soarta şi Fortuna îi aplicaseră ultima pedeapsă lui Cezar, permiseseră unui grup de oameni invidioşi şi miopi să-l asasineze. Şi cât de mult deplângea Pollio acest fapt, în pofida capacităţii lui de fi un cronicar detaşat şi imparţial al evenimentelor contemporane. Necazul era că la vremea respectivă Pollio nu avea nici cea mai vagă idee în legătură cu ceea ce va face Cezar Octavian cu această neaşteptată promovare. Cum putea cineva să prevadă forţa care exista într-un tinerel fără experienţă? Cezar fusese singurul care îşi dăduse seama din ce aluat era plămădit Gaius Octavian, înţelesese de mult acest lucru. Dar când înţelesese ce zăcea în Octavian, pentru un bărbat de onoare ca Pollio era deja prea târziu ca să-l urmeze. Fără să fie bărbatul mai bun, Antoniu era pur şi simplu singura alternativă pe care i-o lăsa orgoliul lui. În pofida neajunsurilor sale – nu puţine la număr – cel puţin Antoniu era *bărbat.*

Pollio îl cunoştea la fel de puţin ca pe Octavian şi pe principalul ambasador al acestuia, Gaius Mecena. În toate privinţele aspectului fizic, Pollio era un bărbat mediu: ca înălţime, culoare a pielii, trăsături faciale. Asemenea celor mai mulţi bărbaţi de felul acesta, mai ales atunci când se remarcau printr-o inteligenţă ieşită din comun, nu avea încredere în cei care nu erau mijlocii în nicio privinţă. Dacă Octavian nu ar fi fost atât de vanitos (cizme cu talpa de trei inci, ce naiba!) şi de frumos, s-ar fi bucurat de mai multă simpatie din partea lui Pollio, imediat după asasinarea lui Cezar. Şi la fel stăteau lucrurile şi cu acest Mecena bondoc, cu chipul şters, ochii bulbucaţi, bogat şi răsfăţat. Mecena zâmbea prosteşte, îşi încrucişa degetele, îşi strângea gura pungă, părea amuzat fără niciun motiv. Poza tot timpul. Caracteristici detestabile şi enervante. Dar se oferise de bună voie să negocieze cu acesta pentru că ştia că, dacă nu s-ar fi oferit el, Antoniu l-ar fi numit ca delegat al lui pe Quintus Dellius. Şi aşa ceva nu trebuia să se întâmple. Dellius era prea venal şi dornic să participe la astfel de negocieri delicate. Poate că şi Mecena îi semăna în această privinţă, dar din câte înţelegea Pollio, Octavian nu făcuse prea multe greşeli când îşi selectase cercul intim. Salvidienus reprezenta una dintre ele, dar zilele lui erau numărate. Lăcomia îl enerva întotdeauna pe Octavian, care nu va avea niciun fel de remuşcări când îl va strivi pe Salvidienus, în clipa în care nu-i va mai fi de niciun folos. Dar Mecena nu făcuse niciun fel de avansuri şi poseda o calitate pe care Pollio o admira: iubea literatura şi era patronul entuziast al câtorva poeţi promiţători, printre care Horaţiu şi Vergiliu, cei mai buni versificatori de la Catul încoace. Numai aceasta îl îndreptăţea pe Pollio să spere că se va ajunge la o concluzie satisfăcătoare pentru ambele părţi. Dar cum o să supravieţuiască el, un simplu soldat, în faţa genurilor de mâncăruri şi băuturi pe

care avea să le ofere Mecena, în calitatea lui de mare cunoscător în domeniu?

— Sper că nu te deranjează mâncarea obişnuită şi vinul îndoit cu apă! spuse Mecena în momentul în care Pollio sosi în surprinzător de modesta lui casă de la marginea oraşului Brundisium.

— Mulţumesc, chiar le prefer, răspunse Pollio.

— Nu, *eu* îţi mulţumesc, Pollio. Îmi dai voie să-ţi spun, chiar înainte de a ne apuca de treaba noastră propriu-zisă, că îmi place proza ta? Nu-ţi spun asta ca să te măgulesc, căci mă îndoiesc că eşti sensibil la subtila artă a linguşelii, ci pentru că este adevărat.

Stânjenit, Pollio trecu plin de tact peste compliment şi se întoarse să-l salute pe cel de-al treilea membru al echipei, Lucius Cocceius Nerva. Neutru? Cum ar putea fi altfel decât neutru? Nu e de mirare că nevasta îl ducea de nas.

În timpul cinei care se compunea din ouă, salate, pui şi pâine proaspătă şi crocantă, Pollio constată că Mecena îi place. Iar acesta se pare că citise tot ce se putea citi de la Homer la celebrităţi de talia lui Cezar şi Fabius Pictor. Dacă exista un lucru care lipsea cu adevărat în orice tabără militară, acesta era o conversaţie profundă despre literatură, reflectă el.

— Fireşte că Vergiliu are un stil elenistic, dar tot aşa este şi Catul – o, şi ce poet! spuse Mecena oftând. Am o teorie!

— Ce teorie?

— Că şi cei mai lirici exponenţi ai poeziei sau prozei au cu toţii ceva sânge galic în ei. Fie provin din Galia Italică, fie au strămoşi care vin de acolo. Celţii sunt un popor liric. Şi muzical.

— Sunt de acord, spuse Pollio, bucuros să constate că în meniu sunt şi dulciuri. Lăsând la o parte *Iter* – un poem remarcabil!

— Cezar este un exemplu tipic de lipsă de lirism. O latină aleasă, dar seacă şi succintă. Aulus Hirtius[36] a petrecut suficient timp alături de el ca să realizeze o imitaţie foarte bună a stilului din comentariile pe care Cezar nu a mai apucat să le scrie, dar acestea sunt lipsite de strălucirea maestrului. Însă Hirtius dezvăluie câteva lucruri pe care Cezar nu le-ar fi scos niciodată la lumină. Ca, de pildă, ce anume l-a îndemnat pe Titus Labienus să treacă în tabăra lui Pompei cel Mare după traversarea Rubiconului.

— Nici acesta nu era un scriitor plicticos, chicoti Mecena. Pe zei, dar ce plicticos este Cato cenzorul! Este ca şi când ai fi obligat să asculţi discursul unei servitoare despre speranţele politice.

Râseră cu toţii! Se simţeau bine împreună, în timp ce Nerva cel Neutru, cum îi spusese Mecena, picotea uşor.

A doua zi se puseseră pe treabă, într-o încăpere mobilată numai cu o masă mare, două scaune de lemn cu spătar, dar fără

rezemătoare pentru braţe şi un scaun de fildeş cu picioarele încrucişate. Văzându-l, Pollio clipi din ochi.

— Este al tău, spuse Mecena, luând un scaun de lemn şi îndemnându-l pe Nerva să-l ia pe celălalt, din faţa lui. Ştiu că nu ţi-ai asumat încă funcţia, dar rangul tău de consul junior al anului cere ca tu să conduci şedinţele noastre, aşa că trebuie să stai pe scaunul de fildeş.

O manevră diplomatică foarte abilă, îşi zise Pollio, aşezându-se în capul mesei.

— Dacă vreţi să fie prezent şi un secretar ca să ia notiţe, pot să aduc pe cineva, spuse Mecena.

— Nu, nu, o să ne descurcăm singuri, spuse Pollio. Nerva va fi secretar şi va face minutele. Ştii să stenografiezi, Nerva?

— Datorită lui Cicero, da, ştiu. Încântat la gândul că avea şi el ceva de făcut, Nerva îşi puse în faţă un teanc de foi albe de hârtie faniană[37] sub mâna dreaptă, alese o peniţă din cele aproape o duzină aflate acolo şi observă că îi dizolvase grijuliu cineva o tabletă de cerneală.

— Am să încep prin prezentarea situaţiei pe scurt, spuse vioi Pollio. Numărul unu, Marc Antoniu nu este mulţumit de modul în care Cezar Octavian îşi îndeplineşte îndatoririle de triumvir. A: Nu a asigurat hrana pentru poporul Italiei. B: Nu a pus capăt activităţilor piratereşti ale lui Sextus Pompei. C: Nu a instalat suficienţi veterani pensionari pe loturile lor de pământ. D: Negustorii italieni suferă din cauza vremurilor grele pentru lumea afacerilor. E: Proprietarii funciari din Italia sunt supăraţi din cauza măsurilor draconice pe care le-a adoptat pentru a le lua pământul ca să-i împroprietărească pe veterani. F: Peste o duzină de oraşe din toată Italia au fost deposedate în mod ilegal de pământurile lor, tot aşa, pentru a fi instalaţi veteranii. G: A mărit impozitele până la un nivel intolerabil. Şi H: Umple Senatul cu protejaţii săi.

În al doilea rând, Marc Antoniu nu este mulţumit de modul în care Cezar Octavian a uzurpat conducerea şi legiunile din una dintre provinciile lui, adică Narbonensis. Atât conducerea, cât şi legiunile sunt sub comanda lui Marc Antoniu, care ar fi trebuit să fie anunţat de moartea lui Quintus Fufius Calenus, urmând ca el să numească un nou guvernator şi să dispună de cele unsprezece legiuni ale lui Calenus aşa cum va crede de cuviinţă.

În al treilea rând, pe Marc Antoniu nu îl deranjează desfăşurarea unui război civil în interiorul Italiei. De ce nu a rezolvat Cezar Octavian divergenţa de opinii cu răposatul Lucius Antonius în mod paşnic?

În al patrulea rând, Marc Antoniu nu este mulţumit pentru că i s-a refuzat intrarea în Italia prin Brundisium, principalul port la Adriatica şi se îndoieşte că Brundisium l-ar fi sfidat la fel şi pe triumvirul rezident în Italia, Cezar Octavian. Marc Antoniu consideră că Cezar Octavian a ordonat oraşului Brundisium să-l

excludă pe colegul său, care nu numai că are dreptul să intre în Italia, dar poate să aducă cu sine şi legiunile. De unde ştie Cezar Octavian că aceste legiuni au fost aduse pentru a participa la război? Poate că se intenţiona lăsarea lor la vatră.

În al cincilea rând, Marc Antoniu e deranjat de faptul că Cezar Octavian nu-i permite să recruteze trupe noi în Italia şi în Galia Italică, aşa cum este îndreptăţit prin lege.

— Asta e tot, încheie Pollio, după ce recitase toate însemnările.

Mecena ascultase impasibil în timp ce Nerva nota totul şi se pare în mod eficient, din moment ce nu-l rugase pe Pollio să repete nimic din ceea ce spusese.

— Cezar Octavian s-a confruntat cu dificultăţi inimaginabile în Italia, spuse Mecena pe un ton plăcut şi liniştit. O să mă ierţi dacă eu nu le voi intabula şi nu le voi enumera în stilul tău succint, Gnaeus Pollio. Eu nu mă pot conduce după o logică atât de riguroasă – sunt mai înclinat spre povestire şi relatare.

Când a devenit Triumvir al Italiei, Islandiilor şi Spaniilor, Cezar Octavian a găsit trezoreria goală. A trebuit să confişte sau să cumpere suficient teren destinat unui număr de peste o sută de mii de soldaţi veterani lăsaţi la vatră. *Două milioane de iugăre!* Aşa că a confiscat domeniile publice aparţinând celor optsprezece municipii care îi sprijiniseră pe ucigaşii Divinului Iuliu, o decizie corectă şi dreaptă. Şi ori de câte ori a făcut rost de bani, a cumpărat pământuri de la proprietarii de latifundii, pornind de la premisa că aceşti indivizi transformaseră în păşuni suprafeţe mari, care fuseseră cândva pământuri arabile cultivate cu grâu. Niciun cultivator de grâu nu a fost atins, căci Cezar Octavian dorea să mărească mult producţia locală de grâu, din momentul în care aceste latifundii urmau să fie împărţite ca loturi pentru veterani.

Atacurile necurmate ale lui Sextus Pompei au privat Italia de grâul cultivat în Africa, Sicilia şi Sardinia. Senatul şi Poporul Roman au neglijat problema aprovizionării cu grâu, presupunând că Italia îşi va putea procura întotdeauna grâne din străinătate. Iar Sextus Pompei a dovedit că o ţară care se bizuie pe importurile de grâu este vulnerabilă. Cezar Octavian nu are bani şi nici corăbii ca să-l determine pe Sextus Pompei să plece din largul mării sau să-i invadeze baza din Sicilia. Din acest motiv, a încheiat un pact cu Sextus Pompei, mergând până acolo că s-a însurat cu sora lui Libo. Şi dacă a pus impozite, a făcut-o pentru că nu a avut altă soluţie. Anul acesta, grâul de la Sextus Pompei a costat treizeci de sesterţi pentru un *modius*[38] – grâu deja plătit de Roma! Cezar Octavian trebuie să facă rost în vreun fel oarecare de patruzeci de milioane de sesterţi în fiecare lună, imaginează-ţi! Aproape cinci sute de milioane de sesterţi pe an! Plătiţi lui Sextus Pompei, un pirat ordinar! strigă Mecena pe un ton atât de convingător, încât chipul lui reflecta o atitudine de-a dreptul pătimaşă, rar întâlnită la el.

— Peste optsprezece mii de talanţi, spuse Pollio gânditor. Şi fireşte, următorul lucru pe care îl vei spune este că minele de argint din Spanii abia începuseră să producă când a avut loc invazia regelui Bocchus, astfel că acum s-au închis din nou şi trezoreria e goală.

— Exact, spuse Mecena.

— Presupunând că am citit partea aceasta, ce se întâmplă mai departe în relatarea ta?

— Roma a împărţit pământuri pentru a-i împroprietări la început pe săraci, apoi pe veterani, încă de pe vremea lui Tiberius Gracchus.

— Întotdeauna mi-am spus că cel mai mare păcat prin omisiune comis de Senat şi Popor a fost refuzul de a le acorda veteranilor o pensie în funcţie de solda lor. Când consuli precum Catulus şi Scaurus au refuzat să le dea soldaţilor fără proprietăţi ai lui Gaius Marius o pensie, Marius i-a răsplătit cu pământ din partea *lui.* Asta s-a întâmplat acum şaizeci de ani şi de atunci soldaţii au aşteptat întotdeauna răsplata de la comandanţii lor, nu de la Roma. O greşeală cumplită! Le-a oferit generalilor o putere pe care n-ar fi trebuit s-o aibă niciodată.

Mecena zâmbi.

— Spui povestea în locul meu, Pollio.

— Iartă-mă, Mecena. Te rog să continui.

— Cezar Octavian nu poate elibera Italia de Sextus fără ajutor. L-a solicitat de nenumărate ori din partea lui Marc Antoniu, dar el este fie surd, fie analfabet, pentru că nu a răspuns la acele scrisori. Apoi a urmat războiul intern, un război care nu a fost provocat *în niciun fel* de Cezar Octavian! Crede că adevăratul instigator al rebeliunii lui Lucius Antonius – pentru că aşa ni s-a părut nouă, celor din Roma a fost un libert pe nume Manius, din clientela Fulviei. Manius a convins-o pe Fulvia că Cezar Octavian este… adică îi fură dreptul conferit prin naştere al lui Marc Antoniu. O acuzaţie foarte ciudată pe care ea a crezut-o. Drept urmare, l-a convins pe Lucius Antonius să folosească legiunile pe care le recruta pentru Marc Antoniu şi să mărşăluiască cu ele împotriva Romei. Nu cred că mai este nevoie să dezvoltăm acest subiect, vrem numai să-i dăm asigurări lui Marc Antoniu că fratele lui nu a fost persecutat, ci i s-a permis să preia funcţia de proconsul şi să guverneze în Spania îndepărtată.

Alegând unul dintre numeroasele suluri aflate în faţa sa, Mecena îl desfăşură.

— Am aici scrisoarea pe care a scris-o fiul lui Quintus Fufius Calenus nu lui Marc Antoniu, aşa cum ar fi trebuit să facă, ci lui Cezar Octavian. I-o înmână lui Pollio, care o parcurse cu uşurinţa unui om familiarizat cu scrierile.

— Ceea ce a văzut Cezar Octavian în ea i s-a părut alarmant, pentru că scotea la iveală slăbiciunea lui Calenus Junior şi incapacitatea lui de a lua o decizie. Ca veteran din Galia, Pollio,

sunt sigur că nu trebuie să-ţi explic cât de alunecoşi sunt aceşti gali cu plete lungi şi cât de repede simt când guvernatorul lor este slab. Din acest motiv şi numai din acesta, Cezar Octavian a acţionat foarte rapid. Trebuia să procedeze altfel. Ştiind că Marc Antoniu era la o milă depărtare de aici, a pornit el însuşi la drum către Narbo, pentru a instala acolo un guvernator *temporar,* pe Quintus Salvidienus. Cele unsprezece legiuni ale lui Calenus sunt exact acolo unde erau patru la Narbo, patru la Agendicum şi trei la Glanum. Cu ce a greşit Cezar procedând în acest fel? A acţionat ca prieten, ca triumvir, ca om al momentului.

Mecena oftă, inspirând milă.

Îndrăznesc să spun că acuzaţia cea mai gravă care i se poate aduce lui Cezar Octavian este că nu a fost în stare să exercite un control asupra cetăţii Brundisium, căreia i s-a ordonat să permită debarcarea lui Marc Antoniu cu oricâte legiuni avea împreună cu el pentru a intra în ţară, fie în vacanţă, fie ca să le lase la vatră. Brundisium a sfidat pur şi simplu Senatul şi Poporul Romei. Cezar Octavian speră să reuşească să convingă oraşul Brundisium să-şi revizuiască atitudinea. Şi asta e tot, încheie Mecena, zâmbind blând.

Şi în acel moment începu dezbaterea, dar nu cu patimă sau ranchiună. Ambii bărbaţi ştiau că toate cele prezentate erau adevărate, dar mai ştiau şi că trebuie să fie loiali faţă de stăpânii lor, drept care hotărâseră că cea mai bună cale de urmat era să argumenteze în mod convingător. Octavian avea să citească cu atenţie minutele întâlnirii, iar Marc Antoniu, chiar dacă nu va face acelaşi lucru, îi va smulge lui Nerva toate datele cu privire la aceasta.

În cele din urmă, chiar înainte de nonele lui octombrie, Pollio decise că ajunsese la capătul răbdării.

— Uite ce este, spuse el, pentru mine e clar că modul în care au fost aranjate lucrurile după lupta de la Philippi a fost greşit şi ineficient. Marc Antoniu îşi dădea prea mare importanţă şi îl dispreţuia pe Cezar Octavian pentru comportamentul lui de la Philippi.

Se întoarse către Nerva, care începuse să scrie.

— Nerva, să nu îndrăzneşti să scrii niciun cuvânt din ce spun acum. A venit momentul să fim sinceri şi cum oamenilor mari nu le place sinceritatea, este mai bine să nu suflăm un cuvânt. Asta înseamnă că nu-l poţi lăsa pe Antoniu să te aiurească, înţelegi? Scapă o singură vorbă despre ce discutăm aici şi eşti un om mort, te omor cu mâna mea, ai înţeles?

— Da, scânci Nerva, lăsând imediat peniţa jos.

— Ador chestia asta! exclamă încântat Mecena. Continuă, Pollio!

— Triumviratul este ridicol aşa cum arată în momentul de faţă. Cum de şi-a închipuit Marc Antoniu că poate fi în mai multe

locuri deodată? Pentru că asta este ceea ce s-a întâmplat după Philippi. A vrut partea leului din toate, de la provincii la legiuni. Şi ce a ieşit de aici? Octavian moşteneşte rezerva de grâu şi pe Sextus Pompei, dar nu are flotă ca să-l pună cu botul pe labe pe Sextus, ca să nu mai vorbim de posibilitatea de a transporta o armată capabilă să cucerească Sicilia. Dacă Octavian ar fi fost militar, ceea ce nu este, şi nici nu a pretins vreodată că ar fi, ar fi înţeles că libertul lui, Helenus – se vede treaba, un tip foarte convingător, de altfel – nu poate să cucerească Sardinia. Şi asta în cea mai mare parte pentru că Octavian nu are transportoare pentru trupele sale. Nu are nicio corabie. Iar provinciile au fost repartizate arbitrar. Octavian primeşte Italia, Sicilia, Sardinia, Corsica, Spania. Antoniu primeşte tot Orientul, dar asta nu e de ajuns pentru el. Aşa că mai ia şi Galia şi Iliria. De ce? Pentru că Galia mai are multe legiuni încă sub drapel care nu acceptă să fie lăsate la vatră. Îl cunosc bine pe Marc Antoniu, este un om de treabă, viteaz şi generos. Când este în formă maximă, nu-l întrece nimeni în calităţi şi înţelepciune. Dar este şi un om lacom care nu-şi poate învinge poftele, indiferent ce anume îşi pune în gând să devoreze. Parţii şi Quintus Labienus aleargă ca nişte căpiaţi prin toată Asia şi o bună parte din Anatolia. Dar noi stăm aici, lângă Brundisium.

Pollio se întinse, apoi îşi încovoie umeri.

— Mecena, datoria noastră este să rezolvăm treaba. Cum facem? Să tragem o linie între est şi vest şi să-l punem pe Octavian de o parte şi pe Antoniu de cealaltă parte. Lepidus poate să rămână cu Africa, asta se înţelege de la sine. Are zece legiuni acolo, este în siguranţă. Şi n-o să te contrazic dacă o să spui că Octavian are de îndeplinit sarcina cea mai dificilă, pentru că lui îi revine Italia, care este sărăcită, devastată şi înfometată. Niciunul dintre stăpânii noştri nu are bani. Roma este în pragul falimentului, iar Orientul este atât de vlăguit, încât nu poate plăti tributuri importante. Oricum însă, Antoniu nu poate să facă totul numai cum vrea el şi trebuie făcut să înţeleagă acest lucru. Propun ca lui Octavian să i se atribuie un venit mai însemnat pentru a guverna tot Occidentul – Spania Îndepărtată, Spania Apropiată, Galia Transalpină, în întregime, Galia Italică şi Iliria. Fluviul Drina este o graniţă naturală între Macedonia şi Iliria, aşa că va deveni acum frontiera dintre est şi vest. Se înţelege de la sine că Antoniu va fi liber să recruteze trupe în Italia şi Galia Italică la fel ca şi Octavian. Galia Italică, de altfel, ar trebui să devină parte integrantă a Italiei.

— Bravo, Pollio! exclamă Mecena, zâmbind larg. Se prefăcu zguduit. În ceea ce mă priveşte n-aş fi îndrăznit să fiu aşa de dur cu Antoniu. Da, prietene, foarte bine ai spus! Acum nu ne mai rămâne altceva de făcut decât să-l convingem pe Antoniu să fie de acord. Nu mă aştept la niciun fel de contraargument din partea

lui Cezar Octavian. A trecut prin momente foarte grele şi, fireşte, călătoria de la Roma i-a activat astmul.

Pollio îl privi uimit.

— Astmul?

— Da. Era aproape să moară din cauza bolii. De aceea, s-a ascuns în mlaştinile de la Philippi. Era aşa de mult praf şi pulbere de fân în aer!

— Înţeleg, făcu Pollio încet. Înţeleg.

— Dar este un secret, Pollio.

— Antoniu ştie?

— Bineînţeles că ştie. Doar sunt veri, a ştiut întotdeauna.

— Ce părere are Octavian despre întoarcerea exilaţilor acasă?

— Nu va avea obiecţii. Mecena păru să reflecteze la ceva, apoi vorbi din nou: Te asigur că Octavian nu va porni niciodată război împotriva lui Antoniu, deşi nu ştiu dacă ai să-l poţi convinge pe Antoniu de asta. Nu mai vrea războaie civile. De fapt, acesta este motivul real pentru care ne aflăm aici. Indiferent care ar fi provocarea, nu va porni niciodată împotriva unui concetăţean roman. Calea lui este diplomaţia, masa negocierilor.

— Nu mi-am dat seama că ţine aşa de mult la asta.

Pollio avusese nevoie de un întreg *nundinum* de urlete, ţipete, bătăi cu pumnul în perete pentru a-l convinge pe Antoniu să accepte condiţiile convenite cu Mecena. Apoi începu să se calmeze. Furiile lui erau atât de cumplite, încât nici chiar un om foarte puternic, aşa ca Antoniu, nu putea face faţă acestei revărsări de energie mai mult de un *nundinum.* Din furie căzu în depresie şi în cele din urmă ajunse la disperare. Şi în momentul în care se prăbuşi pe fundul acestui puţ, Pollio dădu lovitura; era acum sau niciodată. Unul ca Mecena nu ar fi putut sta de vorbă cu Antoniu, dar un soldat ca Pollio, un om pe care Antoniu îl respecta şi îl iubea, ştia exact ce are de făcut. În plus, se bucura de încrederea mai multor oameni cu greutate de la Roma care, dacă ar fi fost cazul, i-ar fi sărit în ajutor.

— Foarte bine, foarte bine, strigă furios Antoniu, fluturându-şi mâinile în aer. Am s-o fac! Dar eşti sigur în legătură cu exilaţii?

— Absolut!

— Insist asupra anumitor chestiuni pe care nu le-ai menţionat.

— Spune despre ce e vorba.

— Vreau cinci dintre cele unsprezece legiuni ale lui Calenus.

— Nu cred că va fi vreo problemă.

— Şi nu voi fi de acord să-mi unesc forţele cu Octavian ca să-l măturăm pe Sextus Pompei de pe mare.

— Nu este înţelept, Antoniu.

— Mă întrebi dacă îmi pasă? Puţin îmi pasă! izbucni Antoniu. A trebuit să-l numesc pe Ahenobarbus guvernator în Bitinia, pentru că era îngrozitor de furios din cauza condiţiilor pe care le-ai negociat. Aşa că acum nu avem suficiente corăbii fără cele ale

lui Sextus. Rămâne acolo pentru eventualitatea că aş avea nevoie de el, asta trebuie să fie clar.

— Octavian va fi de acord, dar n-o să fie prea mulţumit.

— Tot ceea ce îl nemulţumeşte pe Octavian mă încântă pe mine.

— De ce ai ascuns faptul că ştiai despre astmul lui Octavian?

— Pfui! făcu Antoniu. Face pe fetiţa! Numai fetele se îmbolnăvesc, indiferent de natura maladiei. Astmul este un pretext.

— Faptul că nu eşti de acord în privinţa lui Sextus Pompei s-ar putea să te coste.

— Ce să mă coste?

— Nu ştiu exact, se încruntă Pollio. Dar ştiu că o să te coste.

Reacţia lui Octavian faţă de condiţiile prezentate de Mecena fu foarte diferită. Interesant, îşi spuse Mecena, cât de mult i s-a schimbat expresia feţei în ultimele douăsprezece luni. Nu mai este drăgălaş, dar nu va deveni niciodată frumos. Are părul mai scurt, nu-i mai pasă de faptul că are urechile prea mari. Dar schimbarea cea mai importantă s-a produs la ochi, cei mai minunaţi pe care i-am văzut vreodată, de culoarea argintului, mari şi luminoşi. Au fost întotdeauna opaci, nu au lăsat niciodată să se vadă ce gândeşte sau ce simte, dar acum poate fi desluşită un fel de duritate de stâncă în spatele strălucirii lor. Şi gura pe care doream atât de mult s-o sărut, ştiind că nu mi se va da niciodată voie s-o fac, a devenit mai fermă, mai puternică. Presupun că asta înseamnă că s-a maturizat. S-a maturizat? Dar n-a fost niciodată copil! Cu nouă zile înainte de calendele lui octombrie a împlinit douăzeci şi trei de ani. În timp ce Marc Antoniu are acum patruzeci şi patru de ani. Este o adevărată minune.

— Dacă Antoniu refuză să mă ajute în bătălia împotriva lui Sextus Pompei, spuse Octavian, trebuie să plătească un preţ.

— Dar ce anume? Nu ai puterea să-l obligi să facă aşa ceva!

— Ba da, am, şi Sextus Pompei este cel care mi-a sugerat să recurg la această pârghie.

— Şi care ar fi ea?

— O căsătorie, spuse Octavian cu chipul calm.

— Octavia! spuse Mecena dintr-o suflare. Octavia…

— Da, sora mea. Este văduvă, nu există niciun impediment.

— Dar cele zece luni de doliu nu s-au încheiat.

— Au trecut deja şase şi toată Roma ştie că nu poate să fie însărcinată – Marcellus a suferit de o boală lungă şi a agonizat multă vreme. Nu va fi dificil să obţinem o dispensă de la colegiile pontificale şi de la cele şaptesprezece triburi. Octavian zâmbi încântat. O să se calce în picioare ca să facă orice, numai să evite un război între mine şi Antoniu. De fapt, prevăd că nicio

căsătorie din analele Romei nu se va bucura de asemenea popularitate.

— Nu va fi de acord.

— *Antoniu?* E în stare să se culce şi cu o vacă.

— Dar tu auzi ce spui, Cezar? Eu ştiu cât de mult o iubeşti pe sora ta şi cu toate acestea eşti în stare să i-l bagi pe gât pe Antoniu? Este un beţivan care îşi bate nevasta! Te implor, mai gândeşte-te! Octavia este cea mai drăgălaşă, mai delicată şi mai drăguţă femeie din Roma. Până şi oamenii de rând o adoră, exact cum a adorat-o şi pe fiica Divinului Iuliu!

— Parcă ai vrea să te căsătoreşti chiar tu cu ea, Mecena, spuse viclean Octavian.

Mecena tresări.

— Cum poţi să glumeşti în legătură cu o treabă atât de *serioasă!* Îmi plac femeile, dar mi-e şi milă de ele. Duc o viaţă atât de lipsită de evenimente şi singura lor importanţă politică rezidă în căsătorie. Ca să fim drepţi cu justiţia romană, trebuie să spunem că majoritatea exercită control asupra banilor proprii. Exilarea la marginea scenei politice le poate irita pe unele ca Hortensia şi Fulvia, dar n-o deranjează pe Octavia. În caz contrar, n-ai sta acum aici aşa de încrezător în obedienţa ei. Nu ar fi timpul să fie lăsată să se căsătorească cu un bărbat pe care chiar să dorească să-l ia de bărbat?

— N-am s-o silesc, dacă asta vrei să insinuezi, spuse Octavian neclintit. Dar nici nu sunt prost, am participat la destule mese în familie de la Pharsalus încoace ca să-mi dau seama că Octavia este mai mult decât pe jumătate îndrăgostită de Antoniu. O să-şi accepte soarta de bună voie, ba chiar cu bucurie.

— Nu pot să cred!

— Acesta este adevărul. Eu nu prea înţeleg ce văd femeile la bărbaţi, dar poţi să mă crezi pe cuvânt, Octavia se simte atrasă de Antoniu. Faptul acesta şi propria mea căsătorie cu Scribonia mi-au dat această idee. Şi nici nu am nicio îndoială în privinţa lui Antoniu, când este vorba de vin şi de faptul că şi-a bătut nevasta. Probabil că a bătut-o pe Fulvia, dar în mod sigur ea l-a provocat. În general însă, el este sentimental faţă de femei. Octavia o să i se potrivească. La fel ca şi oamenii de rând, o s-o adore.

— Dar mai este şi regina Egiptului – n-o să-i fie credincios.

— Care bărbat aflat în misiune în străinătate este credincios nevestei? Octavia nu îi va reproşa infidelitatea, căci este mult prea bine crescută.

Fluturându-şi braţele în aer, Mecena plecă să mediteze furios la soarta deloc de invidiat a unui diplomat. Oare chiar se aştepta Octavian ca tocmai el, Mecena, să conducă negocierile? Ei bine, nu va face acest lucru! Să arunci o perlă ca Octavia în râtul unui porc precum Antoniu! Niciodată! Niciodată, niciodată, niciodată!

Octavian nu intenţiona câtuşi de puţin să se lipsească de plăcerea acestor negocieri cu totul speciale; avea de gând să se delecteze din plin cu ele. Între timp, probabil că Antoniu uitase scene precum cea petrecută în cortul lui după lupta de la Philippi, când Octavian i-a cerut şi a obţinut capul lui Brutus. Ura lui Antoniu crescuse în asemenea măsură încât estompase toate celelalte evenimente; era suficient şi atât. Octavian nu se aştepta ca o eventuală căsătorie cu Octavia să-i poată atenua ura. Probabil, un om sentimental ca Mecena îşi închipuia că asta urmărea Octavian, dar el era prea inteligent ca să spere într-un miracol. De îndată ce Octavia va deveni soţia lui Antoniu, i se va supune fără să crâcnească; şi ultimul lucru pe care ar încerca să-l facă ar fi să-i influenţeze părerea şi sentimentele faţă de fratele ei. Nu, prin această uniune Octavian dorea să întărească speranţele romanilor de rând şi ale legionarilor că pericolul războiului dispăruse. Aşadar, în ziua în care Antoniu, înfierbântat după vreo altă femeie nouă, avea să-şi respingă soţia, va scădea enorm în ochii milioanelor de cetăţeni romani de pretutindeni. Şi întrucât Octavian jurase că nu se va angaja niciodată într-un război civil, trebuia să distrugă nu autoritatea lui Octavian, *auctoritas,* poziţia lui oficială, ci *dignitas,* poziţia oficială pe care o deţinea datorită acţiunilor şi realizărilor sale personale. Când Cezar Divinul trecuse Rubiconul şi declanşase războiul civil, făcuse acest lucru pentru a-şi proteja *dignitas,* care îi era mai scumpă decât însăşi viaţa. Să i se şteargă faptele de arme din istoria oficială şi din scriptele Republicii şi să fie trimis într-un exil permanent i se părea mai rău decât un război civil. Ei bine, Octavian nu era plămădit din acest aluat; el considera războiul civil un rău mai mare decât dizgraţia şi exilul. Şi fireşte, nu era un geniu militar şi de aceea nu putea fi sigur că va câştiga. Aşadar, tactica lui Octavian era să submineze demnitatea lui Marc Antoniu până la un punct în care nu va mai reprezenta niciun pericol. Din acel moment, steaua lui Octavian avea să urce până când el, şi nu Antoniu, va deveni Primul Bărbat al Romei. Aceasta nu se va întâmpla peste noapte; va dura ani mulţi. Dar Octavian îşi putea permite să-i cedeze aceşti ani. Era cu douăzeci şi unu de ani mai tânăr decât Antoniu. O, perspectiva anilor care vor veni şi când va trebui să lupte ca să hrănească Italia, să găsească noi loturi de pământ pentru fluxul nesfârşit de veterani!

Ştia de ce este în stare Antoniu. Cezar Divinul ar fi bătut până acum la uşa palatului regelui Orodes din Seleuceia-pe-Tigru, dar unde era Antoniu? Asedia oraşul Brundisium, chiar în propria sa ţară! Pretextând că se află acolo ca să-şi apere drepturile de triumvir, de fapt, era acolo ca să nu poată fi în Siria, unde ar fi trebuit să se lupte cu parţii. Şi, deşi se lăuda că obţinuse de unul singur victoria de la Philippi, Antoniu ştia că nu ar fi putut câştiga fără legiunile lui Octavian, compuse din oameni pe a

căror loialitate nu putea conta, căci aceştia îi erau credincioşi lui Octavian.

Aş da aproape orice – îşi spuse Octavian, după ce scrisese scrisoarea către Antoniu şi i-o trimisese printr-un curier libert – pentru ca zeiţa Fortuna să-mi arunce în poală ceva care să-l zdrobească definitiv pe Antoniu. Acest ceva nu este Octavia şi nicio eventuală respingere a ei nu va avea acest efect, dacă s-ar decide s-o repudieze după ce se va plictisi de blândeţea ei. Ştiu că Fortuna îmi zâmbeşte… am fost de nenumărate ori la un pas de dezastru şi de fiecare dată numai norocul m-a scos din fundul abisului. Cum a fost dorinţa arzătoare a lui Libo de a găsi un soţ pentru sora lui. Sau cum a fost moartea lui Calenus la Narbo, când idiotul lui de fiu mi-a scris mie, în loc să-l anunţe pe Antoniu. Ca şi moartea lui Marcellus. Ca şi faptul că îl am pe Agrippa ca general al armatelor mele. Ca şi faptul că am scăpat de la moarte de fiecare dată când astmul era pe punctul să mă sufoce. Ca şi faptul că am avut la dispoziţie trezoreria de război a Divinului Iuliu ca să mă scape de faliment. Ca şi refuzul oraşului Brundisium de a-i permite lui Antoniu să intre în cetate, fie ca Liber Pater, Sol Indiges şi Tellus să dea oraşului Brundisium în viitor numai pace şi prosperitate. Nu am dat niciun fel de ordin oraşului să facă ceea ce a făcut şi nici nu am provocat războiul inutil al Fulviei împotriva mea! Sărmana Fulvia!

În fiecare zi aduc jertfă mai multor zei, în frunte cu Fortuna, ca să-mi dea o armă să-l înving mai repede pe Antoniu decât o va face în mod inevitabil bătrâneţea. Această armă există, ştiu asta la fel de sigur după cum ştiu că eu am fost cel ales să pun Roma pe picioare pentru totdeauna, să asigur o pace durabilă la frontierele imperiului. Eu sunt cel ales, cel despre care scrie poetul lui Mecena, Vergiliu, şi despre care toţi prezicătorii susţin că va vesti începutul unei ere noi. Divinul Iuliu m-a făcut fiul lui şi eu nu îi voi înşela încrederea în mine şi voi desăvârşi ceea ce a început el. O, nu va fi o lume aşa cum ar fi clădit-o Divinul Iuliu, dar l-ar mulţumi şi i-ar plăcea. Fortuna, dă-mi şi mie mai mult din norocul legendar al lui Cezar! Adu-mi arma şi deschide-mi ochii ca s-o pot recunoaşte când o voi vedea!

Răspunsul lui Antoniu veni cu acelaşi curier. Da, se va întâlni cu Octavian în cadrul unui armistiţiu. Dar nu suntem în război! îşi spuse Octavian, respirând greu din cauza unui uşor atac de astm. Oare cum lucrează mintea lui de îşi închipuie că suntem în război?

În ziua următoare, Octavian porni la drum pe Calul Public[39] Iulian – era un cal mic, dar foarte frumos, cu pielea lui gălbuie şi coada şi coama mai închise la culoare. Deoarece călărea, însemna că nu putea purta togă, dar cum nu dorea să pară războinic, îşi pusese o tunică albă arborând panglica purpurie de senator pe umărul drept.

Fireşte că Antoniu era în armură completă, placată cu argint şi cu un basorelief pe cuirasă reprezentându-l pe Hercule ucigând leul din Nemeea. Avea o tunică purpurie, la fel ca şi mantia – *paludamentum* – care îi flutura pe umeri deşi, conform legii, ar fi trebuit să fie roşie. Ca de obicei, arăta bine şi părea să fie în formă.

— Nu ai cizme, Octavian? întrebă el zâmbind.

Deşi Antoniu nu-i întinsese mâna, Octavian preluă iniţiativa, astfel că Antoniu fu nevoit s-o ia şi o strânse atât de puternic, încât aproape că îi strivi oasele fragile. Cu o figură inexpresivă, Octavian îndură fără murmur.

— Haide înăuntru, îl invită Antoniu, dând la o parte perdeaua de la intrarea cortului.

Faptul că preferase să locuiască într-un cort în loc să rechiziţioneze o casă particulară ilustra convingerea lui că asediul oraşului Brundisium nu avea să dureze prea mult.

Cortul era foarte încăpător, dar toate părţile lui laterale fuseseră lăsate în jos, astfel că domnea un întuneric deplin. Pentru Octavian, acesta reprezenta un semn că Antoniu era tulburat. Şi se temea ca nu cumva faţa să-i trădeze sentimentele. Ceea ce nu-l îngrijora pe Octavian. Pe el nu-l interesau chipurile, ci modurile de gândire, pentru că acesta era domeniul lui.

— Mă bucur foarte mult, spuse el, cufundându-se într-un fotoliu mult prea mare pentru silueta lui firavă, că am ajuns în stadiul de a încheia o înţelegere. Am considerat că este cel mai bine să ne întâlnim personal ca să tranşăm toate chestiunile asupra cărora încă nu ne-am pus de acord.

— Asta ca să ne exprimăm delicat, spuse Antoniu, bând cu nesaţ dintr-un pahar de vin pe care îl îndoise în mod ostentativ cu apă.

— Un lucru frumos, remarcă Octavian, răsucind în mână propriul pahar. Unde a fost făcut? Cred că nu la Puteoli.

— Într-o fabrică de sticlă din Alexandria. Îmi place să beau din pahare de sticlă, căci sticla nu absoarbe buchetul vinurilor anterioare aşa cum o face chiar şi cea mai bună cupă din ceramică. Antoniu se strâmbă şi continuă: Iar metalul are gust de „metal”!

Octavian clipi.

— *Edepol!* Nu ştiam că eşti atât de bun cunoscător al unui lucru care pur şi simplu nu face altceva decât să ţină vinul!

— Cu sarcasmul n-o să ajungi nicăieri, spuse Antoniu fără să se simtă jignit. Regina Cleopatra mi-a spus asta.

— A, da, atunci e logic. Patriotul din Alexandria!

Chipul lui Antoniu se lumină.

— Exact aşa! Alexandria este cel mai frumos oraş din lume, umbreşte Pergamonul şi chiar şi Atena.

Octavian sorbi din pahar şi îl puse jos, de parcă l-ar fi opărit. O nouă prostie! Ce rost are să preamăreşti frumuseţea unui oraş,

când propriul tău oraş decade din cauza neglijenţei?

— Poţi avea oricâte din legiunile lui Calenus, asta se înţelege de la sine, minţi el. De fapt, niciuna dintre condiţiile tale nu mă deranjează, în afară de refuzul tău de a mă ajuta să-l izgonim pe Sextus Pompei de pe mare.

Antoniu se încruntă şi se ridică în picioare pentru a deschide larg laterala cortului, hotărând probabil că trebuia să vadă mai bine faţa lui Octavian.

— Italia este provincia ta, Octavian. Te-am rugat eu să mă ajuţi să mi-o guvernez pe mea?

— Nu, nu m-ai rugat, dar nici nu ai trimis la trezorerie partea ce se cuvine Romei din tributurile percepute de la provinciile din est. Sunt sigur că nu este necesar să-ţi amintesc că trezoreria trebuie să primească toate tributurile şi să plătească o alocaţie guvernatorilor provinciali ai Romei, din care să-şi finanţeze legiunile şi să plătească lucrările publice din provinciile lor, spuse Octavian sec. Înţeleg, fireşte, că niciun guvernator – şi, cu atât mai puţin un triumvir – nu va colecta doar ceea ce se cere de la trezorerie; întotdeauna va cere mai mult şi îşi va păstra surplusul pentru sine. Este o tradiţie înrădăcinată în timp cu care nu am de gând să mă lupt. Şi eu sunt triumvir. Cu toate acestea, tu nu ai trimis nimic la Roma în cei doi ani de când guvernezi. Dacă ai fi făcut-o, aş fi avut posibilitatea să cumpăr corăbiile de care am nevoie ca să-l înfrunt pe Sextus. Poate că ţie îţi convine să foloseşti corăbiile piraţilor ca pe propria ta flotă, din moment ce toţi amiralii care au fost de partea lui Brutus şi a lui Cassius au decis după Philippi să devină piraţi. Şi n-aş avea nici eu nimic împotrivă să le folosesc, numai că s-au îngrăşat ciugulind din cadavrul meu! Ei nu fac decât să dovedească Romei şi întregii Italii – sursa celor mai buni soldaţi ai noştri – că un milion de soldaţi nu pot să-i ajute pe doi triumviri care nu au corăbii. Tu ar trebui să dispui de grâu din provinciile de est ca să-ţi hrăneşti pe săturate legiunile! Nu este vina mea că i-ai lăsat pe parţi să-şi facă de cap peste tot, în afară de Bitinia şi Provincia Asia. Cel care te-a salvat a fost Sextus Pompei – asta atât timp cât îţi va conveni să fii în termeni buni cu el, pentru că îţi vinde grâul Italiei la un preţ modest – îţi amintesc, cumpărat şi plătit cu bani de la trezoreria Romei! Da, Italia este provincia mea, dar singura mea sursă de bani sunt impozitele pe care le pot percepe de la cetăţenii romani care trăiesc în Italia. Acestea nu sunt suficiente pentru a plăti pentru corăbii şi nici pentru a cumpăra de la Sextus Pompei cu treizeci de sesterţi un *modius* de grâu de furat! Aşadar, te întreb încă o dată, unde este tributul din provinciile estului?

Antoniu devenea din ce în ce mai furios pe măsură ce îl asculta.

— Orientul este falimentar! urlă el. Nu am perceput niciun tribut, n-am ce să trimit!

— Nu este adevărat, şi până şi cel din urmă roman şi ultimul locuitor din Italia ştie acest lucru, ripostă Octavian. De pildă, Pythodorus din Tralles a adus două mii de talanţi de argint la Tarsus. Tirul şi Sidonul ţi-au plătit câte o mie. Iar jefuirea Ciliciei Pedia s-a soldat cu încă patru mii. În total, o sută şaptezeci şi cinci de milioane de sesterţi! Fapte, Antoniu! *Fapte foarte bine cunoscute!*

De ce naiba fusese de acord să se întâlnească cu acest puşti obraznic, se întrebă Antoniu fierbând de mânie. Nu trebuia să facă nimic altceva ca să dobândească un ascendent asupra mea decât să-mi demonstreze că tot ceea ce întreprind eu în Orient ajunge cumva la ştirea celui din urmă cetăţean din Roma şi din Italia. Fără să-mi spună direct, îmi dă de înţeles că reputaţia mea are de suferit. Că nu sunt mai presus de orice critici, că Senatul şi Poporul Romei pot să mă deposedeze de funcţiile mele. Şi da, pot să mărşăluiesc împotriva Romei, să-l execut pe Octavian şi să mă autointitulez dictator. Dar tocmai eu am fost cel care a făcut cel mai mare tărăboi în legătură cu abolirea dictaturii! Brundisium a dovedit că legionarii mei nu vor lupta împotriva oamenilor lui Octavian. Un mic amănunt care explică de ce această mică viespe poate să stea acum aici şi să mă sfideze, ba chiar să mă contrazică.

— Aşadar, să înţeleg că nu mă bucur de popularitate la Roma, spuse el morocănos.

— Sincer să fiu, chiar deloc, Antoniu, mai ales după ce ai început asediul asupra oraşului Brundisium. Te-ai simţit îndreptăţit să mă acuzi pe mine că am aţâţat oraşul Brundisium să-ţi refuze intrarea în port, dar ştii foarte bine că n-am făcut-o. Şi ce rost ar fi avut? Nu aş fi avut nimic de câştigat! Nu ai făcut altceva decât să înspăimânţi Roma care se aşteaptă să porneşti împotriva ei. Ceea ce nu poţi să faci! Legiunile noastre nu te lasă. Dacă chiar vrei să-ţi recâştigi buna reputaţie, trebuie să dovedeşti acest lucru Romei, nu mie!

— Nu am de gând să mă aliez cu tine împotriva lui Sextus Pompei, dacă asta urmăreşti. Nu am decât o sută de corăbii de război la Atena, minţi Antoniu. Nu sunt suficiente pentru întreprinderea asta, din moment ce tu nu ai niciuna. Aşa cum stau lucrurile, Sextus Pompei mă preferă pe mine în locul tău şi nu am de gând să fac nimic ca să-l provoc. Deocamdată, mă lasă în pace.

— Nici nu-mi închipuiam că o să mă ajuţi, spuse Octavian calm. Nu, mă gândeam la ceva mai vizibil pentru toţi romanii, de la cel mai de sus până la cel mai de jos.

— Ce anume?

— Să te căsătoreşti cu sora mea, Octavia.

Luat prin surprindere, Antoniu privi fix la torţionarul lui.

— Pe toţi zeii!

— Ce este aşa de neobişnuit în chestia asta? întrebă blând Octavian. Tocmai am încheiat şi eu o astfel de alianţă matrimonială, aşa după cum sunt sigur că ştii. Scribonia este foarte plăcută – o femeie bună, frumoasă, fertilă… Sper ca însoţindu-mă cu ea să-l pot ţine la distanţă pe Sextus, cel puţin pentru un timp. Dar nici nu se poate compara cu Octavia, nu-i aşa? Ţi-o ofer pe strănepoata Divinului Iuliu, cunoscută şi iubită de toţi locuitorii Romei, cu mic, cu mare, aşa cum a fost Iulia, frumoasă la chip, extrem de bună şi atentă, soţie ascultătoare şi mamă a trei copii, printre care şi un băiat. Şi aşa cum se aştepta Divinul Iuliu să fie soţia lui, este şi ea mai presus de orice suspiciune. Căsătoreşte-te cu ea şi Roma va fi convinsă că nu-i doreşti răul.

— Şi de ce ar crede Roma aşa ceva?

— Pentru că, dacă vei da dovadă de cruzime faţă de un simbol al blândeţii, aşa cum este Octavia în ochii poporului, toţi locuitorii Romei te vor considera un monstru. Nici cel mai prost dintre ei nu va tolera un rău tratament aplicat Octaviei.

— Am priceput, făcu Antoniu încet.

— Atunci ne-am înţeles?

— Ne-am înţeles.

De astă dată Antoniu îi strânse mâna lui Octavian cu blândeţe.

Pactul de la Brundisium a fost pecetluit în a douăsprezecea zi a lui octombrie, în piaţa oraşului din Brundisium şi în prezenţa unei mulţumi de oameni care ovaţionau, radiau de bucurie, aruncau flori la picioarele lui Octavian şi îşi controlau suficient de bine comportamentul ca să nu-l scuipe pe Antoniu. Perfidiile lui nu fuseseră nici uitate, nici iertate, dar această zi era o victorie pentru Octavian şi pentru Roma. Nu va izbucni un război civil şi aceasta făcea chiar mai multă plăcere legiunilor adunate în jurul oraşului, decât locuitorilor acestuia.

— Aşadar, ce părere ai despre toate astea? îl întrebă Pollio pe Mecena, în timp ce călătoreau pe Via Appia într-o gigă trasă de patru catâri.

— Că Octavian este un maestru al intrigii şi un negociator cu mult mai bun decât mine.

— Tu te-ai gândit s-o oferi lui Antoniu pe iubita lui soră?

— Nu, nu! A fost ideea lui! În sinea mea îmi spuneam că şansele ca el să fie de acord cu aşa ceva erau atât de infime, încât nici nu mi-a trecut prin minte să sugerez o asemenea căsătorie. Apoi, când cu o zi înainte de a se duce să-l vadă pe Antoniu, mi-a vorbit despre asta, am crezut că o să mă trimită pe mine să prezint această ofertă, brrr! Tremuram de frică! Dar nu. S-a dus chiar el şi încă fără escortă.

— Nu putea să te trimită pe tine, pentru că trebuia să vorbească ca de la bărbat la bărbat. Numai el putea să spună lucrurilor pe nume. Presupun că i-a dat de înţeles lui Antoniu că a

pierdut dragostea şi respectul celor mai mulţi dintre romani. În aşa fel încât Antoniu l-a crezut. Micuţa nevăstuică dibace – te rog să mă ierţi! – nevăstuică abilă i-a prezentat apoi lui Antoniu şansa de a-şi redobândi buna reputaţie căsătorindu-se cu Octavia. Strălucită mişcare!

— De acord, spuse Mecena, imaginându-şi-l pe Octavian ca pe o nevăstuică şi zâmbind.

— Am mers o dată în aceeaşi gigă cu Octavian, zise Pollio, pe un ton amuzat. Din Galia Italică până la Roma, după formarea triumviratului. Avea douăzeci de ani pe atunci, dar vorbea ca un consul venerabil. Am discutat despre aprovizionarea cu grâu şi despre faptul că, din cauza lanţului Munţilor Apenini, este mai uşor să se aprovizioneze Roma cu grâne din Africa şi din Sicilia, decât din Galia Italică. Mi-a înşirat o mulţime de statistici ca şi cel mai venerabil funcţionar civil pe care l-ai auzit vreodată. Numai că nu încerca să se sustragă de la muncă, dimpotrivă, se străduia să facă tot ceea ce considera că trebuie făcut. Da, a fost o călătorie memorabilă. Când Cezar l-a numit moştenitorul lui, credeam că o să moară peste câteva luni. Acea călătorie mi-a dovedit că greşisem. Nimeni n-o să-l omoare.

Atia veni cu ochii în lacrimi la Octavia şi îi aduse vestea cu privire la soarta sa.

— Fetiţa mea dragă! strigă ea îmbrăţişând-o pe Octavia. Ingratul meu fiu te-a trădat! Pe tine! Singura persoană din lume despre care credeam că este la adăpost de maşinaţiile lui, de răutatea lui!

— Mamă, explică-mi, te rog! spuse Octavia, ajutând-o pe Atia să se aşeze.

— Te-a logodit cu Marc Antoniu! O brută care şi-a bătut soţia cu picioarele! Un monstru!

Uluită, Octavia se lăsă să cadă pe un scaun şi privi fix la mama ei. Antoniu? Trebuia să se căsătorească cu Marc Antoniu? Şocul fu urmat de un val de căldură care îi cuprinse tot trupul. Într-o clipă, pleoapele ei se lăsară peste ochi ca să nu-i întâlnească privirea lui Atia, care terminase cu plânsul şi începuse să arunce fulgere!

— Antoniu! urlă Atia suficient de tare ca să-i facă pe slujitori să vină alergând din toate părţile, un tâlhar, un… nu există cuvinte care să-l descrie!

În acest timp Octavia îşi spunea: oare am să fiu în sfârşit, fericită, o să mă căsătoresc cu bărbatul pe care îl doresc? Mulţumesc, mulţumesc micuţule Gaius!

— Antoniu! răcni din nou Atia, făcând spume la colţurile gurii. Iubita mea fetiţă, trebuie să-ţi iei inima în dinţi şi să spui nu! Atât lui, cât şi fiului meu ticălos!

În acest timp Octavia îşi spunea: am visat la el atâta timp, fără speranţă şi numai cu tristeţe! De mult, când era în Italia şi venea

în vizită la Marcellus, căutam întotdeauna un pretext ca să fiu de faţă.

— Antoniu! ţipă Atia, bătându-se cu pumnii îi piept şi pe braţe, bum, bum, bum! A făcut mai mulţi bastarzi decât oricare alt bărbat din istoria Romei! Este întruchiparea infidelităţii.

Iar Octavia îşi spunea în acest timp: şedeam şi îmi desfătam ochii privindu-l şi aduceam jertfe zeiţei Speranţei ca să-l aducă din nou în vizită curând. Dar aveam grijă să nu mă dau niciodată de gol. Şi acum asta?

— Antoniu! scânci Atia, cu ochii înlăcrimaţi, pe măsură ce neputinţa devenea precumpănitoare. Aş putea să mă rog până la vara viitoare, şi trădătorul de fiul meu nu mă va asculta!

Iar Octavia îşi spunea: am să fiu o soţie bună pentru el, am să fiu tot ce îşi doreşte el să fiu, n-am să mă plâng de amantele lui şi nici n-o să mă rog să mă lase să-l însoţesc când se va întoarce în Orient. Atâtea femei, cu mult mai multă experienţă decât mine! O să se plictisească de mine, simt asta. Dar nimeni şi nimic nu-mi va putea lua amintirile timpului petrecut cu el după ce totul se va termina! Iubirea înţelege şi iubirea iartă. I-am fost o soţie bună lui Marcellus şi l-am jelit aşa cum se cuvine să facă o bună soţie. Dar mă rog la toate zeiţele Romei să trăiesc suficient alături de Marc Antoniu ca să-mi ajungă pentru tot restul vieţii. Pentru că el este adevărata mea dragoste. După el, nu mai poate fi nimeni. Nimeni…

— Şşt, mamă, spuse ea cu voce tare, cu ochi larg deschişi şi strălucitori. Am să fac aşa cum spune fratele meu şi am să mă căsătoresc cu Marc Antoniu.

— Dar nu depinzi de Gaius, eşti *sui iuris*[40]. Apoi Atia recunoscu privirea din splendizii ochii de culoarea mării şi rămase cu gura căscată. *Ecastor!* exclamă ea slab. Eşti îndrăgostită de el!

— Dacă dragostea înseamnă să tânjeşti după atingerea lui şi după respectul lui, atunci probabil că sunt îndrăgostită, spuse Octavia. Ştii când se va întâmpla asta?

— După cum spune Philippus, Antoniu şi vicleanul tău frate au încheiat un pact la Brundisium, potrivit căruia nu va exista un război civil. Toată ţara a înnebunit de bucurie, aşa că s-au hotărât amândoi să-şi transforme sosirea la Roma într-un adevărat spectacol. Vin pe Via Appia până la Teanum, apoi pe Via Latina. Se pare că nu vor sosi aici înainte de sfârşitul lui octombrie. Căsătoria se va oficia la scurt timp după aceea.

Chipul mamei se schimonosi.

— O, te rog, fiica mea iubită, refuză! Eşti *sui iuris,* soarta ta este în propriile tale mâini!

— Am să accept cu bucurie, mamă, indiferent de ce vei spune sau de cât de mult mă vei implora. Ştiu ce fel de om este Antoniu şi asta nu înseamnă nimic pentru mine. O să aibă întotdeauna amante, dar nu a avut niciodată o soţie aşa cum se cuvine. Uită-te

la ele, spuse Octavia, încălzindu-se pe măsură ce vorbea. Mai întâi Fadia, fiica analfabetă a unui negustor care făcea comerţ cu orice, de la sclavi la grâu. N-am văzut-o niciodată, fireşte, dar se pare că era pe cât de urâtă, pe atât de proastă. Însă Antoniu nu a divorţat de ea, pur şi simplu nu a mai dat pe acasă. I-a făcut un fiu şi o fiică, din câte am auzit, nişte copii foarte drăguţi. Şi nu e vina lui Antoniu că Fadia şi copiii ei au murit de paralizie estivală. Apoi a urmat Antonia Hybrida, fiica unui om care îşi tortura sclavii. Se spune că şi Antonia Hybrida îşi schingiuia sclavii, dar că Antoniu a bătut-o până a lecuit-o de asta – şi poţi să-l condamni pe Antoniu că a vindecat-o pe soţia lui de un obicei atât de îngrozitor? Mi-o amintesc foarte vag, atât pe ea, cât şi pe fiica ei – o sărmană grăsană insipidă dar, ceea ce era încă şi mai rău, tare săracă cu duhul!

— Aşa se întâmplă când te căsătoreşti cu rudele apropiate, spuse Atia mohorâtă. Antonia Minor are acum şaisprezece ani, dar n-o să-şi găsească niciodată un soţ, nici măcar de origine inferioară, pufni Atia. Femeile sunt nişte proaste! Antonia Hybrida a făcut depresie când Antoniu a divorţat de ea spunând cuvinte dintre cele mai crude. Şi totuşi, ea l-a iubit. Asta este soarta pe care ţi-o doreşti? Asta?

— Indiferent dacă Antonia Hybrida l-a iubit sau nu pe Antoniu, mamă, cert este că nu era deloc o soţie interesantă. Spre deosebire de Fulvia, în pofida defectelor ei. Necazurile ei s-au datorat faptului că avea mult prea mulţi bani, statutului ei *sui iuris,* de care îmi tot pomeniţi şi mie, precum şi primului ei soţ, Publius Clodius. A încurajat-o să-şi facă de cap în Forum, să adopte un comportament necuviincios pentru o femeie de viţă nobilă. Dar nu a fost nici ea prea rea până după lupta de la Philippi, când a descoperit că Antoniu avea să rămână în Orient timp îndelungat şi nu intenţiona să revină la Roma. Libertul ei Manius a influenţat-o. Pe ea şi pe Lucius Antonius. Dar preţul l-a plătit ea, nu Lucius Antonius.

— Eşti hotărâtă să-i găseşti scuze, spuse Atia oftând.

— Nu este vorba de niciun fel de scuze, mamă. Vreau să spun că niciuna dintre soţiile lui Antoniu nu a fost aşa cum se cuvine. Eu intenţionez să fiu o soţie perfectă, de genul pe care l-ar fi apreciat Cato Cenzorul, bătrânul bigot nesuferit. Bărbaţii au târfe şi amante pentru plăcerea trupească, pentru genul de uşurare pe care nu-l pot obţine de la soţii, fiindcă soţiile nu trebuie să ştie cum să provoace plăcere fizică. Soţiile care ştiu prea mult despre asta sunt suspecte. Ca soţie virtuoasă, mă voi comporta ca atare. Dar voi avea grijă ca, de câte ori îl voi vedea pe Antoniu, să-i arăt că sunt bine-crescută, că am educaţie, că sunt o confidentă interesată, aşa că îi va face plăcere să-şi petreacă timpul cu mine. La urma urmelor, am fost crescută într-o familie de politicieni, am ascultat ce vorbeau oameni ca Divinul Iuliu şi Cicero, şi sunt

excepţional de bine şcolită. Şi voi fi şi o mamă admirabilă pentru copiii lui.

— Eşti deja o mamă minunată pentru copiii lui! izbucni Atia înciudată, după ce ascultase disperată toată această pledoarie. Presupun că imediat ce te vei căsători, te vei oferi să-l îngrijeşti pe copilul acela îngrozitor, Gaius Curio? Câte zile fripte o să-ţi mai facă!

— Nu s-a născut încă copilul pe care să nu-l pot domestici eu, spuse Octavia.

Atia se ridică în picioare, frângându-şi mâinile.

— Am să-ţi spun ceva, Octavia: nu eşti aşa de sfioasă cum am crezut. Probabil că ai în tine mai mult din Fulvia decât îţi dai seama.

— Nu, sunt total diferită, zise Octavia zâmbind, deşi ştiu ce încerci să spui. Dar uiţi că sunt soră bună cu Micul Gaius, ceea ce înseamnă că sunt una dintre cele mai înţelepte femei din istoria Romei. Calitatea minţii mele mi-a dat o încredere în mine însămi pe care viaţa mea de până acum nu a demonstrat-o nimănui, de la Marcellus până la tine. Dar Micul Gaius ştie foarte bine ce zace în mine. Crezi că el nu-şi dă seama ce simt eu pentru Marc Antoniu? Nimic nu-i scapă Micului Gaius! Şi nu-i scapă nimic din ceea ce i-ar putea fi de folos în cariera lui! Mă iubeşte, mamă! Asta ar trebui să-ţi spună totul. Micul Gaius să mă silească pe mine să accept o căsătorie care nu-mi place? Nu, mamă, niciodată!

Atia oftă.

— Ei bine, din moment ce sunt aici, aş dori să fac o vizită la creşa ta, înainte ca aceasta să se mărească şi mai mult. Ce mai face micuţa Marcia?

— Începe să-şi dea arama pe faţă. Este foarte încăpăţânată! Nu va putea fi obligată să se căsătorească împotriva voinţei ei!

— Am auzit că Scribonia este însărcinată!

— Şi eu. Ce drăguţ! Cornelia ei este o fetiţă foarte drăguţă, aşa că îmi închipui că acest copil va avea un caracter frumos.

— Ei bine, încă nu putem şti dacă are o fată sau un băiat, spuse Atia repede, în timp ce se îndreptau spre locul de unde se auzeau scâncete de prunci, chicote de copii care mergeau de-a buşilea şi certuri între cei mai măricei.

— Deşi sper să fie fată, de dragul Micului Gaius. Este aşa de încrezut, că nu va fi încântat să aibă un moştenitor de la o astfel de mamă.

— Mulţumesc zeilor că apartamentul copiilor este aproape! În imediata noastră vecinătate, se află un teren periculos, îşi spuse Octavia. Sărmana mama, întotdeauna la periferia vieţii Micului Gaius, nevăzută, nebăgată în seamă.

8

Când cavalcada ajunse la Roma, Marc Antoniu era într-o dispoziţie sufletească foarte bună. Primirea pe care i-o făcuse mulţimea aliniată de-a lungul fiecărui inci al drumului fusese entuziastă; atât de entuziastă, de fapt, încât începuse să se întrebe dacă nu cumva Octavian exagerase în privinţa lipsei lui de popularitate. Suspiciunea lui se accentua când toţi senatorii aflaţi la Roma veniră într-un suflet îmbrăcaţi în togile de sărbătoare să-l salute pe el, nu pe Octavian. Din păcate, nu putea fi sigur; erau prea multe dovezi ale sentimentului de uşurare al Italiei şi al Romei la gândul că nu va mai fi război civil. Poate că Pactul de la Brundisium fusese cel care îi adusese înapoi de partea lui pe susţinătorii de odinioară. Dacă ar fi putut să se strecoare deghizat prin Roma şi prin Italia acum o lună ar fi auzit cuvinte foarte grele la adresa lui. Dar acum, oscila între îndoială şi exaltare, destul de echilibrat, blestemându-l în barbă pe Octavian numai aşa, din obişnuinţă.

Perspectiva căsătoriei cu sora lui Octavian nu-l tulbura; ba dimpotrivă, contribuia la buna lui dispoziţie. Deşi ochiul lui nu s-ar fi oprit niciodată din proprie voinţă asupra ei ca viitoare soţie, femeia îi plăcuse întotdeauna; era atrăgătoare ca fizic şi chiar îl invidiase pe prietenul său Marcellus, pentru că avusese norocul s-o ia de nevastă. Aflase de la Octavian că îi luase la ea pe Antyllus şi pe Iullus după moartea Fulviei, ceea ce îi întărise convingerea că este o persoană pe atât de bună, pe cât de rău era fratele ei. Aşa se întâmpla adesea în familii – uită-te, de exemplu, la el şi la Gaius şi Lucius. Aveau cu toţii aspectul fizic al lui Antoniu, dar acesta era compromis în cazul lui Gaius de un mers împiedicat, iar în ce-l priveşte pe Lucius, de chelie; numai el moştenise înţelepciunea iuliană. Antoniu îşi împrăştiase sămânţa neglijent peste tot şi îi agrea pe copiii săi pe care îi cunoştea. Îi venise o idee strălucită în legătură cu Antonia Minor, de care îi era milă sub toate aspectele. De fapt, copiii lui îi ocupau gândurile mult mai mult ca de obicei, pe măsură ce se apropia de Roma, unde găsise o scrisoare de la Cleopatra:

> „Dragul meu Antoniu, îţi scriu de idele lui Sextilis, când ne bucurăm de o vreme atât de frumoasă că aş dori să fii şi tu aici cu mine şi cu Caesarion, care îţi trimite toată dragostea lui ca să te bucuri de ea alături de noi. Caesarion creşte repede şi contactul cu bărbaţii romani (în special, cu tine) s-a dovedit extrem de benefic. Acum îl citeşte pe Polybius, după ce a lăsat la o parte scrisorile Corneliei[41], mama Grachilor – nu mai vrea războaie şi evenimente emoţionante. Cât despre

cărţile tatălui său, pe acelea fireşte că le ştie pe dinafară.

Mă întreb în ce colţ al lumii te va găsi scrisoarea mea, dar mai devreme sau mai târziu va ajunge la tine. Se spune că eşti la Atena, alţii susţin că te afli la Efes, ba chiar că ai fi la Roma. Nu contează. Îţi scriu ca să-ţi mulţumesc pentru că i-ai dăruit lui Caesarion un frate şi o soră. Da, am născut doi gemeni! Ai avut aşa ceva în familie? Eu nu am avut! Sunt încântată, fireşte. Dintr-o singură lovitură ai asigurat succesiunea şi i-ai oferit şi lui Caesarion o soţie. Nu e de mirare că Nilul a crescut până la Cornul Abundenţei!”

Cât de bine mă cunoaşte, îşi spuse el. Ştie că nu-mi place să citesc scrisori lungi, aşa că mi-a relatat totul pe scurt. Măi, măi! Mi-am făcut datoria admirabil. Doi dintr-o lovitură, nici mai mult nici mai puţin, o pereche de porumbei! Dar pentru ea, nu sunt decât nişte suplinitori ai lui Caesarion. Iubirea ei pentru fiul lui Cezar nu cunoaşte margini.

Aşternu la repezeală pe hârtie un răspuns pentru Cleopatra:

„Dragă Cleopatra, ce veşti minunate! Nu unul, ci doi mici antonieni urmează după fratele mai mare Caesarion, la fel după cum fraţii mei m-au urmat pe mine. Mă voi căsători foarte curând cu sora lui Octavian, Octavia. Este o femeie cumsecade şi pe deasupra şi foarte frumoasă. Ai cunoscut-o pe când erai la Roma? Mi-a rezolvat toate dificultăţile pe care le aveam cu Octavian şi pentru moment a instaurat pacea în ţară, care nu va mai avea de suferit de pe urma unui război civil. Şi nici din cauza lui Octavian, după cum spune Mecena. Asta înseamnă că pot să pornesc în marş şi să-l calc în picioare pe Octavian, însă soldaţii fac parte dintr-o conspiraţie la nivel naţional menită să împiedice războiul civil. Ai lui nu vor să se lupte cu ai mei, şi nici ai mei cu ai lui. Fără trupe dispuse să lupte, un general este la fel de impotent ca un eunuc într-un harem. Apropo de potență, trebuie să ne mai rostogolim o dată în papirus. Dacă mă apucă plictiseala, te poţi aştepta să mă vezi sosind la Alexandria ca să gust puţin din deliciile unei vieţi inimitabile.”

Asta este. O să meargă. Antoniu turnă puţină ceară roşie topită în partea de jos a singurei file de hârtie faniană şi îşi aplică inelul cu sigiliu peste ea. Hercules Invictus la mijloc, IMP.M.ANT.TRI. de jur împrejurul marginii. Pusese să i se facă acest sigiliu după discuţia de pe insula din mijlocul fluviului din Galia Italică. Ceea ce dorea el să scrie pe sigiliu ar fi fost M. ANT şi DIV. ANT. de

la Divus Antonius, dar acest lucru nu era posibil atâta timp cât exista Octavian.

Fireşte că trecuse pe la *Domus Hortensia* la sărbătoarea bărbaţilor înainte de căsătorie şi constatase că vanitatea lui Octavian era atât de iritantă, încât nu se putuse stăpâni şi îşi vărsase veninul:

— Ce părere ai despre Salvidienus? îl întrebă el pe gazda sa.

Octavian păru oarecum nedumerit la auzul acestui nume. Chiar sunt convins că este un ticălos, îşi spuse Antoniu în sinea sa.

— Este cel mai bun tovarăş, exclamă Octavian. Se descurcă foarte bine în Galia Narbonensis. Imediat ce va reuşi să elibereze cinci legiuni, le va trimite la tine. Bellovacii îi fac necazuri.

— O, ştiu asta. Ce naiv eşti, Octavian! spuse Antoniu dispreţuitor. Cel mai bun dintre tovarăşii tăi negociază cu mine ca să treacă în tabăra mea, deşi nu intenţionam să purtăm război şi a făcut acest lucru aproape chiar din momentul în care a ajuns în Galia.

Chipul lui Octavian nu lăsă nimic să se vadă, nici uimire, nici oroare; chiar şi atunci când îşi manifestase afecţiunea pentru Salvidienus, ochii lui rămăseseră inexpresivi. Dar oare reuşeau vreodată să-i exteriorizeze sentimentele? Antoniu se întreba dacă îşi putea aminti de vreo împrejurare în care să fi exprimat ceva. Ochii lui nu spuneau niciodată ce gândea cu adevărat. Pur şi simplu – priveau. Urmăreau comportamentul tuturor, inclusiv pe al lui însuşi, ca şi când aceşti ochi şi mintea care se afla în spatele lor s-ar fi aflat la douăzeci de paşi de trupul lui. Cum se putea oare ca doi ochi atât de luminoşi să fie atât de opaci?

— Consideri că are un comportament de trădător, Antoniu? întrebă Octavian pe un ton lejer, aproape sfidător.

— Depinde cum îl priveşti. Schimbarea loialităţii de la un roman de prestigiu către alt roman de acelaşi nivel poate fi… ăăă… poate fi o trădare, dar nu este o perfidie. Totuşi, dacă respectivul comportament are drept scop incitarea la un război civil între doi bărbaţi egali, atunci este fără îndoială o trădare, spuse Antoniu încântat.

— Ai vreo dovadă palpabilă în baza căreia Salvidienus ar trebui judecat pentru *maiestas*[42]*?*

— Zeci de dovezi.

— Şi dacă ţi s-ar cere, ai fi dispus să prezinţi aceste dovezi în cadrul unui proces?

— Bineînţeles, spuse Antoniu, prefăcându-se surprins. Este datoria mea ca triumvir. Dacă va fi condamnat, o să fii lipsit de un foarte bun general, ce noroc am, nu-i aşa? În cazul că ar izbucni un război civil, asta vreau să spun, fireşte. Pentru că nu am să-l înscriu în rândurile mele, Octavian, şi cu atât mai puţin n-am de gând să-l numesc succesorul meu. Cine spunea că pe trădători poţi să-i foloseşti, dar nu e recomandabil să ai încredere în ei, tu sau divinul tău tătic?

— Nu contează cine spunea. Salvidienus trebuie să dispară.
— Dincolo de Styx sau într-un exil permanent?
— Dincolo de Styx. După procesul din Senat, aşa cred. Nu în *comitia*[43] – e prea public. În Senat, în spatele uşilor închise.
— Bună idee! Dar este destul de dificil pentru tine. Va trebui să-l trimiţi pe Agrippa în Galia, care acum face oficial parte din triumviratul tău. Dacă ideea ar fi a mea, aş putea să trimit pe unul dintre cei mulţi – pe Pollio, de pildă. Dar în clipa de faţă, o să-l pot trimite pe Pollio ca să-l schimbe pe Censorinus în Macedonia, şi pe Ventidius să-i ţină în frâu pe Labienus şi pe Pacorus, până când o să mă răfuiesc personal cu parţii, spuse Antoniu, strâmbând cuţitul.
— Nu există niciun impediment care să te oprească să te răfuieşti cu ei în persoană imediat! spuse Octavian pe un ton caustic. Ce, ţi-e frică să te duci prea departe de mine, de Italia sau de Sextus Pompei?
— Am motive întemeiate ca să stau aproape de voi!
— Nu ai absolut niciun motiv! se răsti Octavian. Nu voi porni război împotriva ta în niciun caz, deşi voi lupta cu Sextus Pompei în momentul în care voi fi în stare.
— Pactul nostru interzice acest lucru.
— Pe dracu', interzice! Sextus Pompei a fost declarat inamic public, este înscris în table ca *hostis* – o lege la promulgarea căreia ai contribuit şi tu, îţi aminteşti? Nu este guvernatorul Siciliei sau al altui teritoriu, este un pirat şi atâta tot. În calitatea mea de *curator annonae*[44] al Romei este de datoria mea să-l prind. Pentru că împiedică aprovizionarea liberă cu grâu.
Luat prin surprindere de îndrăzneala lui Octavian, Antoniu hotărî să încheie conversaţia cu el, dacă aceasta se putea numi conversaţie.
— Noroc, zise el pe un ton ironic şi se îndepărtă în direcţia lui Paullus Lepidus pentru a verifica zvonul potrivit căruia fratele triumvirului Lepidus era pe cale să se căsătorească cu fiica Scriboniei, Cornelia. Dacă e adevărat, îşi închipuie că este foarte abil, îşi spuse Antoniu, dar nu-i va folosi la nimic, decât că va pune mâna pe uriaşa ei zestre. Octavian va divorţa de Scribonia imediat ce îl va învinge pe Sextus, ceea ce înseamnă că eu va trebui să am grijă ca acea zi să nu vină niciodată. Lasă-l pe Octavian să obţină o mare victorie şi toată Italia îl va adora. Ştie oare micul vierme că unul dintre motivele pentru care stau aşa de aproape de Italia este ca să ţin viu numele lui Marc Antoniu în mintea italienilor? Mai mult ca sigur!
Octavian se îndreptă către Agrippa.
— Din nou avem necazuri, zise el cu un aer sumbru. Antoniu mi-a spus că dragul nostru Salvidienus a luat legătura cu el de mai multe luni pentru a trece de partea lui. Mărturisesc că pentru mine a fost o lovitură. Nu-l credeam pe Salvidienus aşa de prost.

— Pentru el este o mişcare logică, Cezar! Este un bărbat cu părul roşu din Picenum – când au fost aceştia vreodată demni de încredere? Abia aşteaptă că fie un peşte mai mare într-o mare mai întinsă.
— Asta înseamnă că va trebui să te trimit pe tine să guvernezi Galia.
Agrippa părea şocat.
— Nu, Cezar, nu!
— Cine altcineva mai este pe aici? Şi mai înseamnă că nu pot să pornesc împotriva lui Sextus Pompei prea curând. Norocul este de partea lui Antoniu, întotdeauna a fost.
— Pot să mă ocup de şantierele navale dintre Cosa şi Genova în timpul călătoriei, dar de la Genova voi merge pe Via Aemilia Scaura la Placentia şi nu am destul timp ca să parcurg toată coasta. Cezar, Cezar, o să dureze peste doi ani până când am să pot reveni acasă, dacă vrei să-mi fac treaba aşa cum se cuvine!
— Trebuie s-o faci temeinic. Nu mai vreau niciun fel de răscoale printre Pletoşi şi cred că Divinul Iuliu a greşit că i-a lăsat pe druizi de capul lor. Se pare că nu fac altceva decât să aţâţe spiritele.
— De acord. Chipul lui Agrippa se lumină. Dar am o idee cum am putea să-i ţinem în frâu pe belgi.
— Cum? făcu Octavian curios.
— Să instalăm hoardele de ubi germani pe malul galez al Rinului. Toate triburile de la nervi la treveri vor fi aşa de preocupate să-i împingă pe germani înapoi, pe malul lor, că nu vor mai avea timp să se răscoale.
Îi aruncă o privire melancolică.
— Aş fi încântat să-l imit pe Divinul Iuliu şi să trec în Germania.
Octavian izbucni în râs.
— Cred şi eu! Agrippa, dacă vrei să le dai o lecţie suabilor germani, sunt sigur că o s-o faci. Pe de altă parte, avem nevoie de ubi, aşadar, de ce să nu le dăruim un pământ mai bun? Reprezintă cei mai buni călăreţi pe care i-a avut Roma vreodată. Tot ce pot spune, dragă prietene, este că sunt fericit că m-ai ales pe mine. Pot să mă împac cu ideea de a pierde sute de indivizi ca Salvidienus, dar nu aş suporta să-l pierd pe unicul Marcus Agrippa.
Agrippa radia de bucurie şi întinse mâna într-un gest impulsiv pentru a îmbrăţişa antebraţul lui Octavian. Ştia că era omul lui Cezar până la moarte, dar îi plăcea să constate că Cezar recunoştea acest lucru prin vorbe sau fapte.
— Ceva mai important, acum: pe cine ai să foloseşti în timp ce eu voi fi în Galia Transalpină?
— Pe Statilius Taurus, fireşte. Sabinus, presupun. Calvinus se înţelege de la sine. Cornelius Gallus este deştept şi de nădejde, atâta timp cât nu se luptă cu vreun poem. Carrina în Spania.

— Te poţi bizui fără rezerve pe Calvinus, fu replica lui Agrippa.

La fel ca şi Scribonia, Octavia nu considera că se cuvine să poarte roşu sau galben la nunta sa. Având gusturi bune, alese o culoare despre care ştia că o favorizează, un turcoaz pal şi îşi completă ţinuta cu un colier superb şi o pereche de cercei pe care i-i dăruise Antoniu când venise mai înainte pe la casa lui Marcellus Minor ca s-o viziteze în ajunul ceremoniei.

— O, Antoniu, ce frumos! spuse ea dintr-o suflare, studiind setul uimită. Făcut din aur masiv, colierul se aşeza plat ca un guler strâmt şi avea o mulţime de pietre de culoare turcoaz.

— Pietrele nu au nicio pată neagră care să le atenueze strălucirea.

— M-am gândit la ele când mi-am amintit ce culoare au ochii tăi, spuse Antoniu, încântat de plăcerea ei sinceră. Cleopatra mi le-a dat pentru Fulvia.

Octavia nu-şi întoarse privirile şi nu lăsă nici pentru o fracţiune de secundă să i se stingă lumina din ochi.

— Sunt într-adevăr foarte frumoase, spuse ea şi se ridică pe vârfuri ca să-l sărute pe obraz. Am să le port mâine.

— Presupun că nu se ridicau la standardele Cleopatrei, în ceea ce priveşte bijuteriile, continuă Antoniu neglijent, căci primeşte o mulţime de daruri. Aşa că ai putea să spui că mi-a dat mie ceea ce aruncă ea. Nu am obţinut nimic din banii ei, încheie el cu amărăciune. Este o… o, scuză-mă!

Octavia zâmbi în felul în care îi zâmbea micului Marcellus când era obraznic.

— Poţi să spui tot ce doreşti, Antoniu. Nu sunt o tânără fecioară nevinovată.

— Nu-ţi pare rău că te căsătoreşti cu mine? întrebă el, gândindu-se că probabil trebuia să pună o astfel de întrebare.

— Te iubesc din toată inima de mai mulţi ani, zise ea, neîncercând în niciun fel să-şi ascundă sentimentele. Instinctul îi spunea că lui Antoniu îi place să se ştie iubit, că aceasta îl predispunea să iubească şi el la rândul său şi Octavia îşi dorea cu disperare acest lucru.

— N-aş fi crezut niciodată! spuse el uimit.

— Eram soţia lui Marcellus şi am fost credincioasă jurământului matrimonial. Iubirea mea pentru tine era ceva aparte, numai pentru mine, foarte intim şi personal.

Antoniu simţea strângerea aceea specială din pântec, reacţia viscerală care îi spunea că este pe cale să se îndrăgostească. Şi Fortuna era de partea lui, chiar şi în această privinţă. Mâine Octavia va fi a lui. Nu va trebui să-şi facă griji că s-ar putea uita la alt bărbat din moment ce nu avusese ochi pentru el în cei şapte ani cât fusese căsătorită cu Marcellus Minor. Nu că şi-ar fi făcut vreodată probleme în această privinţă cu vreuna dintre soţiile lui.

Toate trei îi fuseseră credincioase. Dar această a patra soţie era cea mai bună. Blândă, zveltă, elegantă, cu sânge iulian în vine, o prinţesă republicană. Trebuia să fii mort ca să rămâi insensibil la farmecele ei.

Se aplecă şi o sărută pe gură, simţind brusc că o doreşte foarte mult. Sărutul fu întors cu o uşoară senzaţie de ameţeală, dar înainte ca acesta să înceapă s-o ardă, Octavia se desprinse şi se îndepărtă de el.

— Mâine, spuse ea. Acum trebuie să mă duc să am grijă de fiii tăi.

Camera copiilor nu era foarte mare şi la prima vedere părea supraaglomerată cu copii mici. Ochiul lui de soldat numără rapid şase care mergeau şi unul care stătea în pătuţ. O fetiţă adorabilă cu părul blond, în vârstă de vreo doi ani, îi dădu un picior furioasă unui băieţel brunet şi frumuşel de vreo cinci ani. Acesta îi răspunse prompt cu o palmă care o răsturnă pe fetiţă cu un zgomot înfundat ce se auzi cu câteva secunde înainte să înceapă ţipetele.

— Mamă, mamă!

— Dacă provoci cuiva durere, Marcia, trebuie să te aştepţi să primeşti în schimb tot durere, spuse Octavia fără niciun fel de simpatie. Acum încetează cu ţipetele sau te plesnesc pentru că ai declanşat un lucru pe care nu-l poţi opri.

Ceilalţi patru, trei dintre ei cam de aceeaşi vârstă cu băieţelul şi unul ceva mai mic decât fetiţa blondă, îl spionau pe Antoniu şi rămăseseră cu gurile căscate, la fel ca şi Marcia, agresoarea, şi victima ei, pe care Octavia o prezentă ca fiind Marcellus. Antyllus avea cinci ani şi îşi aducea vag aminte de tatăl lui, dar nu părea sigur că uriaşul acesta era chiar tatăl lui, asta până când Octavia îl asigură că aşa stau lucrurile. Apoi rămase cu privirile aţintite la el, prea înspăimântat ca să întindă braţele pentru o îmbrăţişare. Iullus, care avea numai doi ani, începu să plângă când uriaşul se apropie de el. Octavia îl luă în braţe râzând şi i-l dădu lui Antoniu care îl făcu curând să zâmbească. În acel moment, Antyllus întinse şi el braţele ca să fie îmbrăţişat, iar tatăl lui îl strânse la piept.

— Frumoşi băieţi, nu-i aşa? zise ea. O să fie la fel de mari ca şi tine când vor creşte. O parte din mine doreşte să-i vadă cât mai repede în cuirasă şi *pteryges*[45], cealaltă jumătate se teme, pentru că asta înseamnă că nu vor mai fi în îngrijirea mea.

Antoniu răspunse ceva cu gândurile în altă parte. Marcia era cea care îl obseda. Marcia? Marcia? A cui era ea şi de ce i-a spus Octaviei mamă? Deşi, observă el, şi Antyllus şi Iullus îi spuneau tot mamă. Cea care era în pătuţ, la fel de blondă ca şi Marcia, era propria ei fiică, Cellina, aşa i se spusese. Dar a cui era Marcia? Avea trăsăturile familiei Iulia, altfel ar fi crezut că este o verişoară de la Philippi, salvată de o soartă cumplită de această femeie obsedată de copii. Pentru că era clar obsedată.

— Te rog, Antoniu, pot să-l iau pe Curio? întrebă Octavia, cu ochi rugători. Am simţit că nu pot să-l iau fără permisiunea ta, dar are mare nevoie de stabilitate şi de supraveghere. Va împlini în curând unsprezece ani şi este îngrozitor de sălbatic.

Antoniu clipi.

— N-am nimic împotrivă să te ocupi de flăcău, Octavia, dar de ce vrei să te complici cu încă un copil?

— Pentru că este nefericit şi niciun copil de vârsta lui nu ar trebui să fie aşa. Îi este dor de mama lui, îl ignoră pe pedagog, un om prost şi nepotrivit, şi de cele mai multe ori îl găseşti în Forum, enervând pe toată lumea. Acum un an sau doi începuse să fure din pungile oamenilor.

Antoniu zâmbi.

— Ei bine, tatăl lui, prietenul meu, a făcut şi el aşa ceva la vremea lui. Curio Cenzorul, tatăl *lui,* era un bărbat cu pumni tari şi mintea îngustă uitându-se plin de admiraţie la Curio. Poate că eşti tocmai ceea ce îi trebuie lui Curio.

— O, mulţumesc!

Octavia închise uşa camerei copiilor în mijlocul unui cor de proteste. Se pare că de regulă îşi petrecea mai mult timp cu ei când venea aici şi acum cu toţii, inclusiv Antyllus şi Iullus, dădeau vina pe uriaş.

— Cine este de fapt Marcia? întrebă Antoniu.

— Este sora mea vitregă. Mama m-a născut pe mine, primul ei copil, la vârsta de optsprezece ani, şi pe Marcia la patruzeci şi patru.

— Vrei să spui că este fiica Atiei cu Philippus Junior?

— Da, bineînţeles. A venit la mine când mama nu a mai putut să aibă grijă de ea. Mama are încheieturile umflate, şi asta îi provoacă dureri cumplite.

— Dar Octavian nu mi-a pomenit niciodată de existenţa ei! Pretinde că mama lui a murit, dar că are o soră vitregă! Pe zei, e de-a dreptul caraghios!

— De fapt, chiar două surori vitrege. Să nu uităm că tatăl nostru a avut o fată cu prima lui soţie. Acum are vreo patruzeci de ani.

— Da, dar… Antoniu îşi bălăbănea capul ca un boxer care a primit prea mulţi pumni.

— Haide, Antoniu, doar îl cunoşti pe fratele meu! Deşi îl iubesc foarte mult, văd şi ce defecte are! Este prea conştient de statutul lui ca să accepte o soră vitregă cu douăzeci de ani mai mică ca el. I se pare atât de nedemn! Şi mai are şi sentimentul că Roma nu-l va mai lua în serios dacă tinereţea lui va mai fi subliniată şi de o soră foarte mică, cunoscută de toată lumea. Şi faptul că sărmana Marcia a fost concepută atât de repede după moartea sărmanului nostru tată vitreg n-a fost de natură să îndrepte lucrurile. Roma a iertat-o de mult pe mama pentru greşeala ei, dar Cezar n-o va ierta niciodată. Şi apoi, Marcia a

venit la mine când încă nici nu ştia să meargă şi oamenii pierd şirul anilor.

Octavia chicoti.

— Cei care vin în vizită la mine cred că este a mea, pentru că seamănă cu mine.

— Iubeşti chiar aşa de mult copiii?

— Iubire este un cuvânt prea nesemnificativ, prea des folosit şi demonetizat. Mi-aş da şi viaţa pentru un copil, literalmente.

— Indiferent al cui ar fi?

— Exact. Copiii sunt şansa oamenilor de a face ceva eroic cu vieţile lor – să încerce să-şi repare greşelile în loc să le repete; am fost întotdeauna convinsă de asta.

În dimineaţa următoare, slujitorii răposatului Marcellus Minor duseră copiii în palatul de marmură al lui Pompei cel Mare din Carina, în timp ce cei desemnaţi să rămână ca să aibă grijă de casa lui Marcellus Minor plângeau pentru că o pierdeau pe doamna lor, Octavia. Casa de care trebuiau să se îngrijească acum îi aparţinea micului Marcellus, dar acesta nu va putea locui în ea mulţi ani de acum înainte. Antoniu, care era executorul testamentar, hotărâse să n-o închirieze între timp, dar secretarul lui, Lucilius, era un administrator foarte conştiincios. Nu exista niciun pericol să se lase pe tânjeală, iar palatul să se degradeze.

La apusul soarelui, Antoniu îşi duse proaspăta mireasă peste pragul Palatului Pompei, casa care îl văzuse pe Pompei ducând-o pe Iulia peste acelaşi prag dincolo de care petrecuse şase ani de fericire, încheiaţi cu moartea ei la naştere. Să nu fie aceasta şi soarta mea, îşi spuse Octavia, cu răsuflarea tăiată, constatând cu câtă uşurinţă o ridicase soţul şi o aşezase apoi jos pentru a primi focul şi apa, îi trecuse mâinile prin ele şi îi încredinţase astfel misiunea de stăpână a casei. Cei vreo sută de slujitori care asistau oftând şi gâfâind începură să aplaude încet. Reputaţia doamnei Octavia de cea mai blândă şi mai înţelegătoare dintre femei o precedase cu mult. Cei mai în vârstă dintre ei, în special chelnerul Egon, visa că locul va înflori acum ca pe vremea doamnei Iulia. Pentru ei, Fulvia fusese exigentă, dar nu se preocupa de treburile casnice.

Octaviei nu-i scăpă faptul că fratele ei părea încântat şi foarte satisfăcut, deşi nu înţelegea prea bine de ce. Da, spera să repare ruptura punând la cale această căsătorie, dar nu vedea ce ar fi avut de câştigat de pe urma ei, aşa cum gândeau toţi cei care asistau la ceremonie. Dar mai înspăimântător era gândul că Cezar miza pe eşecul acestei căsătorii. Ei bine, îşi jură ea, nu se va destrăma din cauza mea!

Prima ei noapte cu Antoniu fu o adevărată plăcere, o plăcere mult mai mare decât în toate nopţile petrecute cu Marcellus Minor la un loc. Faptul că noului ei soţ îi plăceau femeile era evident din felul în care o atingea, în care îşi trăia propria plăcere

de a fi lângă ea. Reuşi s-o dezbare de toate inhibiţiile inculcate de o viaţă întreagă, acceptă cu bucurie mângâierile ei şi gemetele de bucurie mirată, o lăsă să-l exploreze ca şi când n-ar mai fi fost niciodată explorat înainte. Pentru Octavia, Antoniu întruchipa amantul perfect, senzual şi tandru şi nu era, aşa cum se temuse, preocupat numai de propria plăcere. Cuvintele de iubire şi gesturile de dragoste fuzionau într-un sentiment de fericire atât de deplin, încât Octaviei îi dădură lacrimile. În momentul în care căzu într-un somn fericit, era gata să moară şi pentru el cu la fel de multă bucurie ca pentru orice copil.

Şi dimineaţa află că şi Antoniu fusese afectat în egală măsură; când încercă să părăsească patul ca să-şi vadă de îndatoririle ei, totul se petrecu din nou, de astă dată şi mai frumos, pentru că exista deja un sentiment de familiaritate între ei şi mai satisfăcător, fiindcă femeia ştia mai bine de ce anume avea nevoie şi el era încântat să-i ofere ce dorea ea.

O, excelent! îşi spuse Octavian când îi revăzu două zile mai târziu la o petrecere oferită de Gnaeus Dimitius Calvinus. Am avut dreptate, se deosebesc atât de mult, încât sunt fermecaţi unul de altul. Acum nu-mi mai rămâne decât să aştept să se plictisească de ea. Cu siguranţă se va plictisi! Trebuie să aduc jertfă lui Quirinus ca s-o părăsească pentru altă iubire, dar nu pentru o romană, şi lui Jupiter Optimus Maximus pentru ca Roma să profite de inevitabila lui răcire faţă de sora mea. Uită-te la el, cum radiază numai iubire, curge dragostea din el! Este sentimental ca o fetiţă de cincisprezece ani. Cât de mult îi dispreţuiesc pe cei care sucombă în faţa unei boli atât de banale, de dezgustătoare! Mie nu mi se va întâmpla niciodată aşa ceva, de asta sunt sigur! La mine mintea stăpâneşte sentimentele, nu sunt vulnerabil la chestiile astea siropoase. Cum se poate îndrăgosti Octavia de el? O să-l ţină în mrejele ei vreo doi ani, dar probabil, nu mai mult. Blândeţea şi bunătatea ei sunt o noutate pentru el, dar el nu este nici blând, nici bun, iar fascinaţia lui pentru virtute va păli şi apoi se va transforma într-o furtună antoniană tipică de respingere.

Am să fac efortul de a răspândi vestea despre această căsătorie în lung şi în lat, îi voi pune pe agenţii mei să vorbească neîncetat de ea în toate oraşele, în fiecare *municipium*[46] din Italia şi din Galia Italică. Până acum le-am cerut să pledeze cazul meu, să povestească nenumăratele perfidii ale lui Sextus Pompei, să descrie indiferenţa lui Marc Antoniu faţă de suferinţele ţării lui natale. Dar în iarna ce vine, vor înceta cu toate acestea şi vor începe să cânte cântece de laudă nu pentru această căsătorie în sine, ci pentru doamna Octavia, sora lui Cezar şi personificarea a tot ceea ce trebuie să fie o matroană romană. Am să ridic aceste statui pentru ea, cât de multe am să-mi pot permite şi am să tot adaug altele până când întreaga peninsulă va începe să geamă sub

greutatea lor. Aha, acum văd totul! Octavia, castă şi virtuoasă ca Lucreţia cea dezonorată; Octavia, mai demnă de respect decât o vestală virgină; Octavia, îmblânzitoarea iresponsabilului mitocan care este Marc Antoniu; Octavia, persoana care a salvat ţara de una singură de pericolul unui război civil. Da, Octavia Pudica trebuie să fie cea căreia să i se atribuie toate meritele. În momentul în care agenţii mei vor răspândi toate aceste vorbe, Octavia Pudica va fi la fel de aproape de zeificare ca şi Cornelia, mama Gracchilor! Aşa că atunci când Antoniu o va părăsi, toţi romanii şi toţi italienii îl vor condamna ca pe o brută, un monstru fără inimă, stăpânit de pofte carnale.

O, dacă aş putea să văd în viitor! Dacă aş putea afla identitatea femeii pentru care o va părăsi Antoniu pe Octavia Pudica! Aş aduce ofrande tuturor zeilor romani şi italieni ca să fie cineva pe care Roma şi Italia s-o poată urî, urî, urî! Dacă se poate, să arunc vina comportamentului lui Antoniu asupra influenţei ei. Am s-o descriu în culorile cele mai negre, la fel de perversă ca Circe, vanitoasă ca Elena din Troia, rea ca Meduza şi crudă ca Clitemnestra, periculoasă de moarte, ca Meduza Gorgona. Şi dacă nu va fi nimic din toate acestea, am s-o fac să pară aşa. Agenţii mei o să pornească o nouă campanie de bârfe, vor crea un demon din această femeie necunoscută, tot aşa cum eu am să fac o zeiţă din sora mea.

Există şi alte căi de a zdrobi un bărbat, nu numai de a porni un război împotriva lui cât de nimicitor şi păgubitor este acesta pentru vieţile şi prosperitatea oamenilor! Cât de mult costă! Bani care ar trebui cheltuiţi mai degrabă pentru gloria Romei!

Fii atent la mine, Antoniu! Dar nu vei fi, pentru că mă consideri ineficient şi efeminat. Eu nu sunt Divinul Iuliu, este adevărat, dar sunt moştenitorul demn al numelui său. Pune-ţi vălul pe ochi, Antoniu, şi fii orb! Am să te dobor chiar şi cu preţul fericirii iubitei mele surori. Dacă Cornelia, mama Gracchilor, nu ar fi avut o viaţă marcată de durere şi dezamăgire, femeile romane nu ar fi pus flori pe mormântul ei. Aşa se va întâmpla şi cu Octavia Pudica.

9

Uluită de priveliştea oferită de triumvirul Antoniu şi triumvirul Octavian care mergeau împreună ca doi prieteni vechi şi dragi, Roma se bucură în acea iarnă, salutând-o ca pe începutul vremurilor de aur despre care prevestitorii susţineau că e iminent. Şi la aceasta contribuia şi faptul că atât soţia triumvirului Octavian, cât şi cea a triumvirului Antoniu erau însărcinate. Ajungând atât de sus în eterul transfigurării creatoare, încât nu mai ştia cum să revină pe pământ, Vergiliu scrise cea de-a Patra Eglogă şi prezise naşterea copilului care va salva lumea. Cei mai cinici puneau pariuri pe unul dintre cei doi copii, al triumvirului Antoniu sau al triumvirului Octavian, care din doi va fi salvatorul omenirii şi nimeni nu se gândea deloc la o fiică. Cea de-a Zecea Eră nu putea fi inaugurată de o fată, de asta oamenii erau siguri.

Dar lucrurile nu stăteau chiar aşa. Procesul secret al lui Quintus Salvidienus Rufus era pe buzele tuturor, chiar dacă niciunul dintre membrii Senatului nu ştia ce dovezi au fost prezentate şi nici ce spusese Salvidienus sau cum îşi construiseră apărarea avocaţii lui. Verdictul îi şocă pe toţi; trecuse ceva timp de când un roman fusese condamnat la moarte pentru trădare. Exilaţi erau cu duiumul, asta da, la fel şi proscrişi, dar niciun proces oficial în Senat nu se mai soldase cu o sentinţă de condamnare la moarte, care nu putea fi pronunţată împotriva unui cetăţean roman. De aici rezulta că trebuie mai întâi să i se ridice cetăţenia şi apoi să i se ia capul. Existase un tribunal al trădătorilor şi, deşi nu mai funcţiona de câţiva ani, mai figura în table. Atunci de ce atâta taină, şi de ce Senatul?

Abia apucase Senatul să-l lichideze pe Salvidienus, că Herod fu văzut fluturându-şi pe străzile Romei mantia lui tiriană purpurie cu ornamente aurii. Se instala la hanul de la colţul străzii Clivus Orbius, cel mai scump din oraş şi, din cel mai somptuos apartament al stabilimentului, începu să distribuie cadouri generoase unor senatori mai nevoiaşi. Petiţia lui adresată Senatului pentru a fi numit rege al iudeilor fusese prezentată în mod regulamentar la Senaculum[47] în faţa unei adunări senatoriale care avea ceva mai mult decât cvorumul necesar, şi aceasta numai datorită generozităţii sale şi prezenţei lui Marc Antoniu alături de el. Deznodământul rămânea totuşi incert, deoarece Antigonus era regele iudeilor cu binecuvântarea parţilor şi părea puţin probabil să fie detronat în viitorul apropiat; cu sau fără parţi, cei mai mulţi dintre iudei îl voiau pe Antigonus.

— De unde ai toţi banii ăştia? întrebă Antoniu când intrară în Senaculum, o clădire mică, lipită de templul Concordiei de la poalele Colinei Capitoline. Aici Senatul îi primea pe străini care nu aveau voie să intre în Casă.

— De la Cleopatra, spuse Herod.

Mâinile masive se încleştară. *Cleopatra?*

— Da, şi de ce te mai miră lucrul acesta?

— Este prea zgârcită ca să dea bani cuiva.

— Dar fiul ei nu este, şi el o guvernează. Şi apoi, a trebuit să fiu de acord să-i plătesc veniturile de pe urma balsamului de Ierihon, atunci când voi fi rege.

— Aha!

Herod primi *senatus consultum*[48], ceea ce îi conferea în mod oficial statutul de rege al iudeilor.

— Acum nu-ţi mai rămâne altceva de făcut decât să-ţi câştigi regatul, spuse Quintus Dellius în timpul unui dineu delicios; bucătarii hanului erau vestiţi.

— Ştiu, ştiu! se stropşi Herod.

— Nu eu am fost acela care a stors Iudeea, îi spuse Dellius pe un ton de reproş, atunci de ce te iei de mine?

— Pentru că eşti aici, sub nasul meu şi înfuleci uger de scroafă cu viteza de o picătură de balsam de Ierihon pe îmbucătură! Crezi că Antoniu o să-şi mişte vreodată fundul ca să se lupte cu Pacorus? Nici măcar n-a pomenit de vreo campanie împotriva parţilor!

— Nu poate. Trebuie să stea pe aproape să-l păzească pe băieţaşul acesta dulce, pe Octavian.

— O, asta ştie toată lumea! spuse Herod nerăbdător.

— Apropo de lucruri dulci, Herod, ce s-a ales din speranţele tale cu privire la Mariamne? Antigonus nu s-a căsătorit încă cu ea?

— Nu se poate căsători chiar el cu Mariamne, este unchiul ei şi se teme prea tare de rudele lui ca să i-o dea unuia dintre ei. Herod zâmbi larg şi se lăsă pe spate, bătând din palmele umflate. Şi apoi, nu e la el. Mariamne e la mine.

— La tine?

— Da, am luat-o şi am ascuns-o exact înainte de căderea Ierusalimului.

— Eşti tare deştept, nu-i aşa? spuse Dellius delicat. Câte picături de balsam de Ierihon sunt în aceste pitulici umplute?

Acesta şi alte incidente păliră în faţa problemei reale şi permanente cu care se confrunta neîncetat Roma de la moartea lui Cezar – aprovizionarea cu grâu. Deşi promisese contrariul, Sextus Pompei era din nou în largul mării şi distrugea transporturile de grâu înainte ca ceara de pe Pactul de la Brundisium să se fi uscat complet. Deveni mai îndrăzneţ şi acum trimitea chiar şi detaşamente de oameni pe pământul Italiei ori de câte ori descoperea câte o concentrare de grânare şi fura grâul, deşi nimeni nu ar fi crezut că e posibil aşa ceva. Când preţul grâului public crescu în mod dureros la patruzeci de sesterţi pentru o raţie de şase zile, în Roma şi în toate cetăţile Italiei izbucniră revolte. Exista o cantitate de grâu gratuit pentru

cetăţenii cei mai săraci, dar Divinul Iuliu o înjumătăţise pentru numai o sută cincizeci de mii de beneficiari, prin introducerea unei declaraţii de avere. Dar asta fusese pe vremea când grâul era zece sesterţi un *modius,* nu patruzeci, ţipau mulţimile furioase. Lista beneficiarilor de grâu gratuit trebuia extinsă pentru a-i include şi pe cei care nu-şi puteau permite un preţ de patru ori mai mare. Senatul refuză această cerere şi atunci revoltele deveniră mai serioase ca oricând, de la Saturninus încoace.

O situaţie neplăcută pentru Antoniu, obligat să asiste la agravarea problemei grâului şi conştient de faptul că el şi nimeni altul îi dăduse posibilitatea lui Sextus Pompei să-şi continue activitatea de pirat.

Înăbuşindu-şi un oftat, Antoniu abandonă orice gând de a folosi cei două sute de talanţi pe care îi pusese deoparte pentru plăcerile lui; îi folosi pentru a cumpăra suficient grâu ca să hrănească o sută cincizeci de mii de cetăţeni, obţinând astfel adularea nemeritată a cetăţeanului de rând. De unde venise schimbarea asta? De la nimeni altul decât Pythodorus din Tralles. Antoniu îi oferise plutocratului pe fiica sa, Antonia Minor, greoaie, obeză şi înapoiată mintal, în schimbul a două sute de talanţi, bani lichizi. Pythodorus, aflat încă în floarea vârstei, se repezise să accepte oferta; mugind ca un viţel fără mamă, Antonia Minor era deja în drum spre Tralles şi spre cel ce avea să se numească soţul ei. Mugind ca o vacă fără viţel, Antonia Hybrida a început să povestească în toată Roma ce i se întâmplase fiicei sale.

— Ce lucru demn de dispreţ! strigă Octavian, adresându-i-se inamicului său, Antoniu.

— De dispreţ? Ce dispreţ? În primul rând, este fiica mea şi pot s-o mărit cu oricine doresc! urlă Antoniu, luat prin surprindere de această nouă manifestare de curaj din partea lui Octavian. În al doilea rând, preţul pe care l-am primit pentru ea e suficient ca să hrănesc de două ori mai mulţi cetăţeni timp de o lună şi jumătate! Şi mai vorbeşti despre nerecunoştinţă! Poţi să mă critici atunci când vei avea o fiică în stare să facă a zecea parte pentru oamenii de rând din ceea ce a făcut fiica mea!

— *Gerrae!* făcu Octavian dispreţuitor. Înainte de a veni la Roma şi de a vedea singur ce se întâmplă aici, aveai intenţia să păstrezi banii ca să-ţi plăteşti facturile tot mai umflate! Sărmana fată nu are niciun pic de minte ca să înţeleagă care este soarta ei – ai fi putut cel puţin s-o trimiţi şi pe mama ei cu ea, în loc s-o laşi pe femeie la Roma ca să-şi jelească pierderea la urechile oricui este dispus s-o asculte.

— De când ai tu sentimente? *Mentualm caco!*

În timp ce Octavian se strâmbă dezgustat la auzul acestei obscenităţi, Antoniu ieşi cuprins de un acces de furie pe care până şi Octavia îl consideră greu de domolit.

În acest moment, Gnaeus Asinius Pollio, consul cu toate atributele, cel puţin datorită faptului că preluase toate însemnele funcţiei, îşi prezentă oferta şi, după ce depuse jurământul pentru funcţie, trecu la fapte. Se tot întrebase ce putea face pentru a înnobila cele două luni de funcţie şi acum avea răspunsul: să-i bage minţile în cap lui Sextus Pompei. O anumită corectitudine de gândire îi impunea să recunoască faptul că acest fiu mai puţin vrednic al unui om mare avea o oarecare justificare; la vârsta de şaptesprezece ani, tatăl lui fusese asasinat în Egipt, nu împlinise încă douăzeci când fratele lui mai mare murise după Munda, trebuise să privească neputincios cum Senatul răzbunător şi poporul îl condamnaseră la o viaţă de proscris, refuzându-i şansa de a reface averea familiei. Nu ar fi fost nevoie, pentru a se evita situaţia îngrozitoare de astăzi, decât de un decret senatorial care să-i permită să se întoarcă şi să moştenească poziţia şi averea tatălui său. Dar cea dintâi fusese minimalizată în mod deliberat pentru a consolida reputaţia duşmanilor săi, iar cea de-a doua dispăruse de mult în gaura fără fund a finanţării unui război civil.

Cu toate acestea, îşi spunea Pollio, invitându-i pe Octavian, Antoniu şi Mecena la o întâlnire la el acasă, aş putea încerca să le demonstrez triumvirilor noştri că este şi ceva pozitiv în ceea ce s-a făcut.

— Dacă nu este, spuse el în biroul lui, la un pahar de vin îndoit cu apă, nu peste mult timp toţi cei prezenţi acum în această încăpere vom fi omorâţi de mâna mulţimii. Şi pentru că mulţimea nu ştie cum să conducă o ţară, va apărea o nouă serie de stăpâni ai Romei, bărbaţi al căror nume nu pot nici măcar să-l ghicesc şi se vor ridica foarte sus de la un nivel foarte scăzut. Dar nu aşa îmi doresc eu să-mi închei viaţa. Vreau să mă retrag cu fruntea încununată de lauri, ca să scriu istoria vremurilor noastre turbulente.

— Ce frumoasă întorsătură de frază, murmură Mecena, în timp ce nu spuneau nimic cei doi superiori ai lui.

— Ce vrei să spui mai exact, Pollio? întrebă Octavian după o lungă pauză. Că noi, care l-am suportat pe acest tâlhar iresponsabil timp de ani de zile şi am văzut cum se goleşte trezoreria din cauza activităţilor lui, trebuie acum să-i aducem laude? Să-i spunem că totul a fost dat uitării şi că se poate întoarce acasă? Pfui!

— Uite ce este, spuse Antoniu cu un aer de om de stat, să nu fim atât de duri. Părerea lui Pollio că Sextus nu este chiar aşa de rău e întrucâtva îndreptăţită. Personal, întotdeauna am considerat că ne-am purtat prea aspru cu Sextus şi de aici şi reticenţa mea, Octavian, de a-l zdrobi pe băiat, de fapt, pe tânăr, vreau să zic.

— Ipocritule, strigă Octavian mai furios decât îl văzuseră vreodată cei de acolo. E uşor pentru tine să fii blând şi înţelegător, morman de inerţie ce eşti, îţi petreci iarna trândăvind în desfrâu, în timp ce eu mă lupt să hrănesc patru milioane de

oameni! Şi unde sunt banii de care am nevoie pentru asta? Ei bine, în beciurile sărmanului, deposedatului, incredibil de nedreptăţitului băiat! Pentru că trebuie să aibă beciuri întregi ca să depoziteze tot ce a stors de la mine! Şi atunci când mă stoarce pe mine, Antoniu, stoarce Italia!

Mecena interveni şi puse mâna pe umărul lui Octavian; părea un gest blând, dar degetele lui se înfipseră atât de tare, că Octavian făcu o grimasă şi se scutură iritat.

— Nu v-am invitat să veniţi astăzi aici ca să ascultăm, în esenţă, nişte divergenţe personale, spuse Pollio ferm. V-am chemat ca să vedem dacă putem găsi împreună o soluţie pentru a încheia cu Sextus Pompeius o înţelegere mai ieftină decât un război pe mare. Răspunsul este negociere, nu conflict! Şi mă aşteptam tocmai de la tine cel mai mult, Octavian, să-ţi dai seama de acest lucru.

— Mai degrabă aş face un pact cu Pacorus ca să-i dau tot Orientul, spuse Octavian.

— După cum vorbeşti, parcă nu ai vrea să ajungem la o soluţie, remarcă Antoniu.

— Ba vreau o soluţie! Singura soluţie! Şi anume, să-i ardem toate corăbiile până la ultima şi să-i dăm voie să migreze în Scitia! Pentru că, dacă nu vom conveni că asta trebuie să facem, Sextus Pompei va continua să înfometeze Roma şi Italia după bunul lui plac! Ticălosul nu are nici curaj, nici onoare!

— Pollio, eu propun să-i trimitem o solie lui Sextus şi să-i cerem să ne întâlnim ca să discutăm la… Puteoli? Da, la Puteoli e bine, spuse Antoniu plin de bunăvoinţă.

— Sunt de acord, spuse prompt Octavian, ceea ce îi uimi pe ceilalţi, chiar şi pe Mecena. Oare izbucnirea lui fusese calculată şi nu spontană? Ce punea la cale?

Ceva mai târziu, Pollio schimbă subiectul, căci Octavian căzuse de acord cu întrevederea de la Puteoli fără nicio obiecţie.

— Acum depinde de tine, Mecena, spuse Pollio. Eu intenţionez să plec imediat ca să-mi preiau postul de viceconsul din Macedonia. Senatul a numit consuli pentru perioada care a mai rămas până la sfârşitul anului. Un *nundinum* la Roma este suficient pentru mine.

— Câte legiuni doreşti? întrebă Antoniu, uşurat să abordeze un subiect care era în mod indiscutabil de competenţa lui.

— Cu şase mă descurc.

— Bun! Asta înseamnă că pot să-i dau lui Ventidius unsprezece ca să le ducă în est. Va trebui să-i ţină pe Pacorus şi pe Labienus acolo unde sunt pentru moment. Antoniu zâmbi. Se pricepe la mânat măgarii, Ventidius acesta.

— Poate chiar mai mult decât îţi închipui, spuse sec Pollio.

— Ei! Am să te cred când am să văd. Nu s-a ridicat la înălţimea aşteptărilor când fratele meu a fost prins în cursă la Perusia.

— Nici eu, Antoniu! ripostă Pollio. Poate că inactivitatea noastră s-a datorat faptului că un anumit triumvir nu a răspuns la scrisori.

Octavian se ridică.

— Eu am să plec, dacă nu vă supăraţi. Faptul că aţi menţionat scrisorile mi-a amintit că am de scris vreo sută. Sunt momente ca acesta când îmi doresc să fi avut capacitatea Divinului Iuliu de a ţine patru secretari ocupaţi în acelaşi timp.

Octavian şi Mecena plecară, iar Pollio se uita fix la Antoniu.

— Necazul cu tine, Marc Antoniu, este că eşti leneş şi delăsător, spuse el sarcastic. Dacă nu-ţi pui în mişcare mai curând *podex*[49] şi nu faci ceva, s-ar putea să descoperi că e prea târziu să mai poţi acţiona.

— Necazul cu tine, Pollio, este că eşti prea tipicar.

— Plancus mormăie şi el este în fruntea unei facţiuni.

— N-are decât să mormăie la Efes. Poate să se ducă şi să guverneze Provincia Asia. Cu cât mai curând, cu atât mai bine.

— Şi Ahenobarbus?

— Va continua să guverneze în Bitinia.

— Şi ce facem cu regatele-client? Deiotarus a murit şi Galatia zace în ruină.

— O, nu-ţi face griji, am câteva idei, spuse Antoniu liniştit şi căscă. Pe toţi zeii, nu pot să sufăr Roma în timpul iernii!

10

Pactul de la Puteoli cu Sextus Pompei fu încheiat la sfârşitul verii. Antoniu nu spuse ce gândeşte, dar Octavian ştia că Sextus nu se va comporta ca un bărbat de onoare; în inima lui, el era de fapt un baron războinic din Picentina, degenerat în pirat şi incapabil de a-şi ţine cuvântul. În schimbul promisiunii de a permite libera trecere a grâului spre Italia, Sextus primise recunoaşterea oficială a titlului de guvernator al Siciliei, Sardiniei şi Corsicăi. Mai obţinuse şi Peloponezul grec, o mie de talanţi de argint şi dreptul de a fi ales consul peste patru ani, iar Libo avea să-i urmeze în funcţia de consul în anul următor. O farsă, aşa cum înţeleseseră toţi cei cu creierul mai mare decât un bob de mazăre. Cum mai râzi tu acum, Sextus Pompei, îşi spuse Octavian, după încheierea disputei.

În mai, soţia lui Octavian, Scribonia, a dat naştere unei fete, pe care Octavian a numit-o Iulia. La sfârşitul lui iunie, Octavia a născut o fată, Antonia.

Una dintre clauzele contractului cu Sextus Pompei prevedea ca toţi exilaţii care mai rămăseseră să se poată întoarce acasă. Aceasta îl includea şi pe Tiberius Claudius Nero, care avusese senzaţia că Pactul de la Brundisium nu îi oferea suficientă protecţie. Aşa că rămăsese la acea dată la Atena, când se decisese că poate să revină la Roma în relativă siguranţă. Era foarte dificil, căci norocul lui Nero scăzuse până la cote alarmante. În parte aceasta i se datora lui, căci investise în mod neînţelept în companiile publicane[50] care administrau veniturile din provincia Asia, ce dăduseră faliment atunci când Quintus Labienus şi mercenarii lor părţi invadaseră Caria, Pisidia, Lycia – cele mai bogate surse. Dar pe de altă parte, nu era vina lui, făcând abstracţie de faptul că un om mai înţelept ar fi rămas în Italia ca să-şi sporească bogăţia, în loc să fugă şi să lase totul la dispoziţia unor greci liberţi lipsiţi de scrupule şi a unor bancheri indolenţi.

Astfel, Tiberius Claudius Nero, care se întorcea la începutul toamnei acasă, era atât de strâmtorat financiar, că se dovedi a fi o companie nu tocmai plăcută pentru soţia sa. Resursele lui pecuniare nu-i permiseseră să închirieze decât o lectică şi o căruţă pentru bagaje. Deşi îi dăduse Liviei Drusilla permisiunea de a folosi împreună cu el acest mijloc de transport, aceasta refuzase fără să-i ofere niciunul dintre motivele sale; primul – că purtătorii de lectică erau slabi şi jigăriţi şi abia puteau să ridice lectica cu Nero şi fiul ei; al doilea, că nu putea suporta să fie aproape de soţul şi de fiul ei. Grupul se deplasa la pas, aşa că Livia Drusilla mergea pe jos. Vremea era ideală – soarele cald, adia o briză răcoroasă, iar în atmosferă plutea un parfum răscolitor de iarbă uscată şi de ierburi aromate pe care le cultivau fermierii pentru a alunga dăunătorii peste iarnă. Nero prefera să

meargă pe drum, Livia Drusilla pe marginea lui, unde margaretele alcătuiau un covor alb pentru picioarele ei şi putea să culeagă mere timpurii şi pere târzii din livezile învecinate. Atâta timp cât nu-l pierdea din vedere pe Nero în lectica lui, lumea era numai a ei.

La Teanum Sidicinum părăsiră Via Appia şi o luară pe Via Latina; cei care continuau drumul spre Roma pe Via Appia prin mlaştinile Pomptine îşi riscau viaţa, pentru că zona era bântuită de friguri.

Chiar înainte să ajungă la Fregellae, poposiră la un han modest care oferea o baie corespunzătoare, ceea ce Nero comandă nerăbdător.

— Să nu goleşti cada după ce terminăm eu şi fiul meu, porunci el. Soţia mea poate s-o folosească şi ea.

Ajunşi în camera lor, bărbatul se uită încruntat la ea. Cu inima bătându-i mai repede, femeia se întrebă dacă nu cumva chipul ei o trădase, dar rămase nemişcată şi supusă ca să primească ceea ce ştia că va fi o predică.

— Acum ne apropiem de Roma, Livia Drusilla, şi te rog să faci tot posibilul să cheltuieşti cât mai puţin, o instrui el. Micul Tiberius va avea nevoie anul viitor de un pedagog – o cheltuială deloc bine-venită – dar de tine depinde să economiseşti suficient între timp pentru ca această cheltuială să fie o povară mai uşor de suportat. Niciun fel de rochii noi, nici bijuterii şi în mod clar niciun fel de servitori în plus cum ar fi coafor sau cosmeticiană. E clar?

— Da, bărbate, răspunse supusă Drusilla, oftând în sinea sa. Nu pentru că ar fi tânjit după o coafeză sau altele asemenea, dar pentru că dorea linişte, un trai asigurat şi fără atâtea critici. Jinduia după un paradis în care să poată citi tot ce voia sau să aleagă un meniu fără să se uite la preţ şi să nu fie trasă la răspundere pentru fel de fel de furtişaguri. Îi plăcea să fie adorată, să vadă feţele celor din jur luminându-se când se pomenea numele ei. La fel ca Octavia, exaltata soţie a lui Marc Antoniu; statuile acesteia împânzeau acum toate pieţele din Roma, Beneventum, Capua şi Teanum Sidicinum. Şi la urma urmelor, ce mare lucru făcuse Octavia, în afară de faptul că se măritase cu un triumvir? Dar oamenii o slăveau ca şi când ar fi fost zeiţă şi se rugau ca într-o zi să poată asista la călătoria ei de la Roma la Brundisium. Oamenii erau înnebuniţi după ea şi considerau că ei i se datora pacea de acum. O, ce n-ar fi dat să fie şi ea ca Octavia! Dar cui îi păsa de soţia unui patrician pe nume Tiberius Claudius Nero?

Acum se uita la ea uimit; Livia Drusilla ieşi din starea ei de reverie cu o tresărire şi îşi linse buzele.

— Vrei să-mi spui ceva? întrebă el rece.

— Da, bărbate.

— Atunci vorbeşte o dată, femeie!

— Voi avea încă un copil. Un alt fiu, aşa cred. Simptomele mele sunt identice cu cele pe care le-am avut cu Tiberius.

Prima lui reacţie fu de şoc. Apoi se răsuci pe călcâie dezgustat. Colţurile gurii i se lăsaseră şi scrâşni din dinţi.

— Oh, Livia Drusilla! Nu puteai să fii mai atentă? Nu pot să-mi permit încă un copil, şi cu atât mai puţin încă un fiu! Ai face mai bine să te duci la Bona Dea şi să-i ceri leacul acela imediat ce ajungem la Roma.

— Mi-e teamă că este cam târziu pentru asta, *domine!*

— *Rahat!* se răsti el. În câte luni eşti?

— Aproape două luni, aşa cred. Leacul trebuie luat în termen de şase *nundine,* iar eu sunt deja în a şaptea.

— Chiar şi aşa, ai să-l iei!

— Fireşte.

— Numai asta mai lipsea! strigă el, lovind aerul cu pumnii încleştaţi. Pleacă de aici, femeie! Pleacă de aici şi lasă-mă să-mi fac baia în linişte.

— Tot mai vrei ca Tiberius să facă baie cu tine?

— Tiberius este consolarea şi bucuria mea, fireşte că vreau!

— Atunci eu pot să mă duc să mă plimb prin oraşul vechi?

— Dinspre partea mea, n-ai decât să te plimbi şi pe marginea unei prăpăstii!

De peste optzeci şi cinci de ani, Fregellae arăta ca un oraş fantomă. Fusese jefuit de Lucius Opimius pentru că se revoltase împotriva Romei pe vremea când peninsula era plină de stătuleţe italiene amestecate printre „coloniile” de cetăţeni romani. Nedreptatea acestui tratament diferenţiat determinase în cele din urmă statele italiene să se unească şi să încerce să răstoarne jugul roman. Războiul dureros care începuse avusese mai multe cauze, dar el fusese declanşat de asasinarea bunicului adoptiv al Liviei Drusilla, tribunul plebeilor, Marcus Livius Drusus.

Poate tocmai pentru că ştia toate acestea, nepoata lui, cu inima sângerând şi luptându-se să nu dea frâu liber lacrimilor, rătăcea acum printre zidurile dărăpănate ale vechilor clădiri care mai rămăseseră încă în picioare. O, cum îndrăznea Nero s-o trateze în felul acesta! Cum putea s-o învinuiască pentru sarcina ei, când, dacă ar fi fost după ea, n-ar fi intrat niciodată în patul lui! Scârba ei crescuse enorm de la Atena încoace, îşi dădu seama Livia Drusilla; soţia supusă continua să-şi facă datoria, dar detesta această corvoadă.

Ştia de străbunicul ei, nu însă şi faptul că acum cincizeci de ani, Lucius Cornelius Sulla se plimbase prin aceleaşi locuri, meditând la ceea ce le adusese acel măcel şi privind la macii roşii fertilizaţi de sângele italian şi roman, la micile grămezi de cranii cu narcise galbene care înfloreau în orbitele lor goale, ca nişte ochi cocheţi şi îşi punea o întrebare la care nimeni nu era în stare să-i răspundă: De ce pornim la război împotriva fraţilor noştri?

Şi, la fel ca şi el, Livia Drusilla zări prin perdeaua de lacrimi un roman care se apropia de ea şi se întrebă dacă era real sau o vedenie. La început, privi pe furiş în jur în căutarea unui loc unde să se ascundă, dar văzându-l că se apropia, Drusilla dispăru în spatele aceluiaşi capitel de coloană pe care îl folosea Gaius Marius în chip de scaun şi aşteptă ca omul să ajungă în dreptul ei.

Bărbatul purta o togă purpurie tivită frumos şi avea o cunună de păr blond, bogat şi des. Mersul lui era graţios şi sigur, trupul zvelt şi tânăr. Apoi, când fu la numai câţiva paşi de ea, îi văzu mai bine şi chipul. O faţă blândă, netedă, cu ochi argintii şi reflexe aurii. Livia Drusilla privea la el cu gura căscată.

Şi Octavian simţise nevoia să fugă; uneori oamenii îl enervau, indiferent cât de bune le erau intenţiile şi cât de indiscutabilă le-ar fi fost loialitatea. Iar vechiul Fregellae se afla în apropiere de Fabrateria Nova, oraşul construit ca să-l înlocuiască. Dornic de soare, îşi ridică faţa către cerul fără nori şi îşi lăsă mintea să rătăcească în voie, ceea ce nu-şi putea permite prea des. Ruinele acestea aveau un farmec aparte, poate datorită senzaţiei de pace pe care o resimţea. Se auzea zumzetul albinelor în locul zgomotului pieţei, trilul îndepărtat al unei păsări în locul gălăgiei din agora. Pace! Ce frumos şi cât de multă nevoie avea de aşa ceva!

Şi poate pentru că îngăduise minţii lui să-şi acorde puţină libertate se simţi invadat de un sentiment de singurătate; pentru prima dată în viaţa lui atât de plină de evenimente îşi dădu seama că nu există nimeni care să fie acolo numai pentru el – o, da, era Agrippa, dar nu la asta se referea. Cineva numai şi numai pentru el, aşa cum este o mamă sau o soţie, acea îmbinare delicioasă de feminitate şi devotament altruist pe care i-o dăruia Octavia lui Antoniu sau – la naiba! – mama sa lui Philippus Junior. Dar nu, nu se va mai gândi la Atia şi la lipsa ei de bun-simţ! Mai bine s-o evoce pe sora lui, cea mai dulce femeie romană din câte existaseră vreodată. De ce să-i fie hărăzit un asemenea noroc unui bivol ca Antoniu? De ce nu avea şi el o Octavia a lui, diferită fireşte de sora lui?

Îşi dădu seama că mergea cineva pe stâncile goale din Fregellae, o femeie care, zărindu-l, părea gata s-o ia la goană; apoi se lăsă să cadă pe un capitel de coloană şi se aşeză cu lacrimile şiroind pe obraz şi scânteindu-i în lumina puternică. La început îşi spuse că are o vedenie, apoi se opri şi îşi dădu seama că femeia era reală. Cea mai încântătoare feţişoară se întoarse mai întâi spre el, apoi femeia îşi aţinti privirile în pământ. O pereche de mâini frumoase fluturară în aer, apoi se odihniră în poala ei. Nu erau împodobite de niciun fel de bijuterii, dar nimic altceva nu sugera că ar fi de origine umilă. Era o mare doamnă, simţea acest lucru. Un instinct puternic ţâşni din lăuntrul lui, şi bărbatul fu cuprins de un asemenea extaz, încât înţelese brusc semnificaţia mesajului zeilor: fusese trimisă pentru el, un dar

divin pe care nu putea – nu voia – să-l irosească. Aproape că îi veni să ţipe către tatăl lui divin, apoi scutură din cap. Vorbeşte-i, rupe vraja!

— Te deranjez? întrebă el zâmbind cu cel mai minunat zâmbet al său.

— Nu, nu! şopti ea, ştergându-şi ultima lacrimă de pe faţă. Nu!

Octavian se aşeză la picioarele ei privind în sus cu o expresie întrebătoare către ochii aceia uluitori, deveniţi dintr-odată plini de tandreţe.

— Pentru o clipă am crezut că eşti zeiţa pieţei, spuse el şi acum văd o durere care ar putea fi jalea pentru soarta oraşului Fregellae. Dar nu eşti zeiţă – nu încă. Deşi într-o zi am să te transform în zeiţă.

Ce lucru complicat! Nu înţelegea ce vrea să spună şi îl crezu puţin ţicnit. Dar apoi, într-o clipă mai scurtă decât îi trebuie fulgerului ca să lovească, se îndrăgosti de el.

— Am avut puţin timp liber, spuse ea cu vocea sugrumată, şi am vrut să văd cum arată ruinele. Sunt atât de pline de pace – şi cât de tare tânjesc eu după pace!

Ultima propoziţie fusese rostită cu patimă.

— O, da, după ce oamenii încetează să-şi mai dispute un anumit loc, acesta nu mai inspiră niciun fel de teroare. Emană împăcarea morţii, dar eşti prea tânără ca să te pregăteşti de moarte. Străunchiul meu, Gaius Marius, s-a întâlnit o dată cu un alt străunchi al meu, Sulla, în mijlocul acestor ruine. Un moment de respiro. Amândoi erau foarte ocupaţi cu transformarea altor oraşe în locuri la fel de moarte ca Fragellae.

— Şi ai făcut şi tu acelaşi lucru? întrebă ea.

— Nu în mod deliberat. Am preferat să construiesc în loc să distrug. Deşi nu am să reconstruiesc niciodată Fragellae. Acesta este monumentul meu în cinstea ta.

Altă ţicneală!

— Glumeşti şi nu merit să-ţi baţi joc de mine!

— Cum aş putea să glumesc, când ţi-am văzut lacrimile? De ce plângeai?

— De mila mea, spuse ea cinstită.

— Răspunsul unei bune soţii. Eşti o soţie bună, nu-i aşa?

Femeia se uită la verigheta ei de aur, simplă.

— Încerc, dar uneori este greu.

— Nu ar fi deloc, dacă aş fi eu soţul tău. Cine este acesta?

— Tiberius Claudius Nero. Respiraţia lui deveni şuierătoare.

— A, acela! Şi tu cum te numeşti?

— Livia Drusilla.

— Eşti dintr-o familie de seamă. Şi ai şi o moştenire considerabilă.

— Nu mai am. Moştenirea mea s-a dus.

— Vrei să spui că a irosit-o Nero.

— Da, după ce am fugit. Sunt claudiană din neamul lui Nero.
— Aşadar, soţul tău este văr cu tine. Aveţi copii?
— Unul, un băiat de patru ani. Genele ei negre se lăsară în jos. Şi încă unul în pântecele meu. Trebuie să iau leacul – spuse ea. *Ecastor* – oare de ce povestea lucrurile astea unui străin?
— Şi vrei să iei leacul?
— Şi da, şi nu.
— De ce da?
— Nu-mi place soţul meu şi nici întâiul meu născut.
— Şi de ce nu?
— Pentru că am sentimentul că pântecele meu nu va mai rodi din nou. Bona Dea mi-a vorbit când i-am adus jertfă la Capua.
— Tocmai am venit de la Capua şi nu te-am văzut acolo.
— Nici eu pe tine.
Se lăsă tăcerea, o tăcere dulce ca mierea şi senină, iar la marginile ei se auzea cântecul ciocârliilor şi zumzetul insectelor din iarbă, care parcă făceau şi ele parte din această linişte, ca un înveliş aparte al ei.
M-a cuprins un fel de vrajă, îşi spuse Livia Drusilla.
— Dar nu pot să stau aici pentru totdeauna, zise ea abia auzit.
— Nici eu, numai dacă ai sta şi tu cu mine, spuse el.
Temându-se că bărbatul se va apropia şi o va atinge, iar ea nu va avea puterea să-l respingă, rupse tăcerea cu o voce spartă.
— Porţi *toga praetexta*[51], dar eşti prea tânăr. Asta înseamnă că te numeri printre oamenii lui Octavian?
— Nu sunt unul dintre oamenii lui. Sunt Cezar!
Drusilla sări în picioare.
— Octavian? Eşti Octavian?
— Refuz să răspund la acest nume, spuse el, dar fără să se supere. Sunt Cezar, Divi Filius. Într-o zi voi deveni Caesar Romulus prin decretul Senatului, ratificat de popor. După ce îi voi învinge pe duşmanii mei nu voi mai avea egal.
— Soţul meu este duşmanul tău jurat.
— Nero? Octavian râse amuzat în mod sincer. Nero era un nimeni.
— Este soţul meu şi stăpânul destinului meu.
— Vrei să spui că eşti, mai mult sau mai puţin, proprietatea lui. Îl ştiu! Mult prea mulţi bărbaţi le confundă pe soţiile lor cu animalele şi sclavii lor. E mare păcat, Livia Drusilla. Eu cred că soţia trebuie să fie cea mai de preţ tovarăşă a bărbatului, nu şeptelul lui.
— Aşa o consideri tu pe soţia ta? întrebă Drusilla în timp ce el pornea în sus. Ca pe o tovarăşă a ta?
— Nu pe actuala soţie. Nu are inteligenţa necesară, sărmana femeie. Toga i se deranjase puţin. Octavian şi-o aranjă cu mâna, refăcându-i faldurile. Acum trebuie să plec, Livia Drusilla.
— Şi eu, Cezar.
Se întoarseră şi porniră împreună în direcţia hanului.

— Eu mă îndrept către Galia Cisalpină, spuse el când ajunseră la bifurcaţia drumului. Aveam de gând să stau mai mult, dar acum, că te-am cunoscut pe tine, nu mai e posibil. Am să mă întorc înainte de terminarea iernii. Dinţii lui albi străluciră pe fondul pielii bronzate. Şi când mă voi întoarce, Livia Drusilla, am să mă căsătoresc cu tine.

— Eu sunt deja căsătorită şi sunt credincioasă jurămintelor mele. Drusilla se îndreptă de spate, atinsă în demnitatea ei. Eu nu sunt Servilia, Cezar. Nu am să-mi încalc jurămintele nici măcar de dragul tău.

— Tocmai de aceea am să mă căsătoresc cu tine!

O luă pe drumul din stânga al bifurcaţiei, fără să se uite în urmă, dar vocea lui se auzi clar.

— Da, şi Nero nu va accepta niciodată să divorţeze de tine ca să te lase să te căsătoreşti cu unul ca mine, nu-i aşa? Ce situaţie cumplită! Oare cum se poate rezolva?

Livia Drusilla privi în urma lui până când acesta dispăru în zare. Abia atunci picioarele ei îşi recăpătară puterile şi femeia porni la drum. Cezar Octavian! Fireşte că totul nu era decât o aiureală şi un nonsens! Din câte ştia ea, spunea lucruri asemănătoare tuturor femeilor tinere pe care le întâlnea. Puterea le dădea bărbaţilor idei exagerate despre atracţia pe care o exercitau asupra femeilor – uită-te numai la Marc Antoniu care îşi propusese s-o farmece! Singura problemă cu acest raţionament era că fusese revoltată de Antoniu, dar se îndrăgostise de rivalul lui. O singură privire şi se simţise pierdută.

Oferi ouă şi lapte şarpelui sfânt care locuia în sanctuarul zeiţei Bona Dea din Capua şi acesta îşi scoase capul din vizuina lui şi inelele lui străluciră în lumina soarelui care le dăduse o tentă aurie; băgă nasul în lapte, înghiţi ambele ouă, apoi îşi înălţă capul triunghiular şi privi fix la ea cu ochii lui reci. Şi Drusilla îi întoarse fără teamă privirea, auzindu-l vorbind în lăuntrul ei cu un limbaj tainic şi străin şi întinse mâna să-l mângâie. Şarpele îşi puse capul pe degetele ei şi scoase limba ca un fulger de mai multe ori – şi îi spuse – ce îi spusese? Ca printr-o ceaţă densă se strădui să-şi amintească şi îşi imagină că avea un mesaj pentru ea de la Bona Dea: că, dacă era dispusă să facă sacrificiul, Bona Dea îi va pune lumea la picioare. Era ziua în care fusese sigură că este însărcinată. Nimeni nu mai văzuse vreodată şarpele sfânt. Acesta aştepta până la miezul nopţii şi abia atunci ieşea să bea laptele şi să mănânce ouăle. Dar venise la ea în plin soare, un şarpe lung şi auriu, gros cât braţul ei. Bona Dea, Bona Dea, dăruieşte-mi lumea şi am să reînalţ cultul şi adorarea ta la ceea ce a fost el înainte să se amestece bărbaţii.

Nero citea un teanc de suluri. Când intră Drusilla, ridică privirile şi se încruntă furios.

— O plimbare cam lungă, Livia Drusilla, pentru cineva care bate drumurile în fiecare zi.

— Am avut o discuţie cu un bărbat printre ruinele de la Fregellae.

Nero se încordă.

— Soţiile nu discută cu bărbaţi străini!

— Nu era un bărbat străin. Era Caesar Divi Filius.

Se declanşa o diatribă pe care Livia Drusilla o mai auzise de multe ori până atunci, aşa că se simţi îndreptăţită să-l părăsească pe soţul ei spunându-i în treacăt că doreşte să folosească apa din baie înainte ca aceasta să se răcească de tot. Ceea ce şi făcu, deşi avu nevoie de mult curaj, după ce văzu cojile de piele descuamată şi uleiul de corp care pluteau la suprafaţa apei şi simţi în nări mirosul de sudoare. Cunoscându-l pe Nero, îşi spuse că, probabil, urinase acolo; micul Tiberius o făcuse în mod sigur. Luă o cârpă şi încercă să îndepărteze cât mai multe resturi de la suprafaţa apei şi abia după aceea se cufundă în apa călâie. Spunându-şi în sinea ei că este gata să renunţe la virtutea de soţie pentru orice bărbat în stare să-i ofere o baie proaspătă, parfumată şi fierbinte, într-o cadă frumoasă de marmură pe care s-o folosească numai ea. După ce reuşi să-şi alunge din minte imagini cum ar fi urina şi resturile de piele descuamată, începu să viseze că acel bărbat ar putea fi Cezar Octavian şi că acesta chiar vorbise serios ceva mai devreme.

Într-adevăr, vorbise serios, deşi parcurse tot drumul înapoi către casa duumvirului din Fabrateria, certându-se în sinea sa pentru cele mai stângace avansuri pe care le făcuse vreodată unei femei.

Vezi ce se întâmplă când îi sfidezi pe zei? se întrebă el zâmbind şăgalnic. Am dispreţuit sentimentalismul dulceag, consideram că bărbaţii sunt slabi atunci când protestau că o singură privire fusese de ajuns ca să le înfigă în piept săgeata lui Cupidon. Dar iată-mă acum şi pe mine aici, cu o săgeată ieşind din piept, îndrăgostit până peste urechi de o fată pe care nici măcar nu o cunosc. Cum e posibil aşa ceva? Cum pot eu, un om atât de raţional şi detaşat, să mă las doborât de un sentiment în contradicţie cu toate convingerile mele? A fost o viziune trimisă de un zeu, aşa trebuie să fie! Altfel nu are nicio logică! Eu sunt raţional şi detaşat! Atunci, de ce simt acest… acest incredibil imbold al iubirii? O, m-a impresionat atât de tare! Aş fi vrut să-i iau toate necazurile pe umerii mei, aş fi vrut s-o acopăr de sărutări, să fiu cu ea tot restul vieţii mele! Livia Drusilla! Soţia unui snob pretenţios ca Tiberius Claudius Nero. Din acelaşi coş de gunoi, încă un claudian! Ramura asta, Claudia, supranumită Pulcher produce consuli şi cenzori cu comportament

imprevizibil, în timp ce ramura Nero este un nimeni – un omuleţ îngâmfat, încăpăţânat, meschin care nu va fi niciodată de acord să divorţeze de soţia lui în beneficiul lui Caesar Octavian.

Chipul ei, care dansa în faţa ochilor lui, îl scotea din minţi. Ochi migdalaţi, păr de mătase, pielea albă şi moale ca laptele, buze roşii, voluptuoase! S-ar putea oare ca asta să fie numai chemarea instinctului, o pornire sexuală? Oare suferea de aceeaşi boală care îl făcea mereu pe Marc Antoniu să aibă necazuri? Nu, nu putea crede aşa ceva! Indiferent de natura acestui sentiment străin, avea cu siguranţă o explicaţie mai bună decât o gâdilătură în vârful penisului. Poate că fiecare dintre noi are o pereche a lui, îşi spunea Octavian în timp ce giga îl ducea înapoi, la Roma, iar eu mi-am găsit-o pe a mea. Ca şi turturelele. Soţia altui bărbat, pe deasupra însărcinată cu copilul acestuia! Dar nu are nicio importanţă. Este a mea, va fi *a mea!*

Gândindu-se la secretul său, descoperi curând că nu avea pe nimeni cui să-l încredinţeze, dacă ar dori acest lucru. Din momentul în care flota cu cereale ancorase în siguranţă la Puteoli şi la Ostia, iar preţul grâului coborâse la limita unde trebuia să fie cel puţin anul acesta, Antoniu decisese să plece din nou la Atena şi o luase şi pe Octavia cu creşa ei cu tot. Octavia ar fi putut fi singura persoană în care să aibă încredere în această cumplită dilemă sentimentală, dar ea era atât de fericită cu Antoniu şi atât de ocupată cu pregătirile pentru plecare! Şi ar fi însemnat s-o expună riscului de a scăpa o vorbă faţă de soţul ei care după aceea ar fi început să trăncănească şi să-l tachineze în mod insuportabil. Ha, ha, ha, şi pe tine, Octavian, te poate conduce cocoşelul tău! Octavian parcă îl şi auzea. Aşa că şterse familia Marc Antoniu de pe lista confidenţilor şi tocmai începuse să se întrebe dacă Agrippa i-ar putea da vreun sfat înţelept, când ajunse la Narbo, în apropiere de frontiera spaniolă şi la o distanţă de o lună de drum de Roma.

Starea sufletească îl chinuia, căci pasiunea nu se împăca bine cu o persoană înzestrată cu o logică rece, iar sentimentele erau în mod clar reprimate. Derutat, neliniştit şi suferind, Octavian îşi pierdu pofta de mâncare şi fu cât pe-aci să-şi piardă şi minţile. Slăbi vizibil ca şi când ar fi fost secătuit de un cuptor cu aer cald, şi nici măcar nu mai reuşea să gândească în greceşte. Gânditul în greceşte reprezenta o încercare la care se supunea adesea cu o voinţă de fier, tocmai pentru că era aşa de greu. Dar iată-l acum, cu câteva duzini de scrisori ce trebuiau scrise în limba greacă, obligat să le dicteze în latină şi să dea instrucţiuni sumare secretarilor lui în privinţa traducerii.

Mecena nu era la Roma, probabil că asta, de fapt, nici nu conta, dar însemna că Scribonia trebuia să se străduiască să spună ceva în ajunul plecării lui Octavian către Galia Cisalpina.

Fusese foarte mulţumită pe parcursul unei sarcini liniştite şi o născuse pe micuţa Iulia repede şi uşor. Fetiţa era, fără îndoială

foarte frumuşică, de la smocurile de păr creţ la ochii mari, albaştri, prea deschişi la culoare ca să devină căprui odată cu trecerea lunilor. Scribonia nu-şi amintea de Cornelia cu prea multă plăcere şi se apucă să-şi răsfeţe fetiţa, fiind, în acelaşi timp, mai îndrăgostită ca oricând de soţul ei meticulos şi distant. Faptul că el nu o iubea nu o necăjea prea tare, pentru că se purta frumos cu ea, cu politeţe şi respect şi îi promisese că, imediat ce Scribonia îşi va reveni din lăuzie, o va vizita din nou în patul ei. Data viitoare să fie un băiat! se rugă ea, aducând jertfe zeiţelor Iuno Sospita, Magna Mater şi Spes.

Dar lui Octavian i se întâmplase ceva pe drumul de întoarcere spre Roma dintr-o vizită la una dintre taberele de antrenament a legiunilor, presărate în jurul vechiului oraş militar Capua. Scribonia avea propriile ei iscoade care îi relatau diferite lucruri şi o serie de slujitori, inclusiv pe Gaius Iulius Burgundinus, care era paharnicul lui Octavian şi nepot al libertului german, favorit al lui Divus Iulius, Burgundus. Deşi stătea întotdeauna la Roma, ca paharnic la *domus Hortensia,* avea o mulţime de fraţi, surori, verişori, mătuşi şi unchi în clientela lui Octavian, astfel încât unul dintre ei se afla întotdeauna printre slujitorii lui Octavian ori de câte ori acesta era plecat în călătorie. Şi numitul Burgundinus venise cu vestea cea mare: Octavian plecase la plimbare în Fregellae şi se întorsese într-o dispoziţie sufletească ciudată, aşa cum nu-l mai văzuse nimeni niciodată. Fusese vizitat de un zeu, asta era teoria lui Burgundinus, dar aceasta reprezenta doar una dintre numeroasele speculaţii făcute pe tema respectivă.

Scribonia se temea de o boală mintală, pentru că Octavian, cel de regulă atât de calm şi de stăpân pe el, devenise irascibil, nervos şi critica lucruri pe care, în general, le ignora. Dacă l-ar fi cunoscut la fel de bine ca Agrippa, ar fi văzut în toate acestea semnele unui dispreţ pentru propria persoană şi ar fi avut dreptate. Dar aşa, Scribonia încercă să-i amintească că, pentru a-şi păstra puterea, trebuie să mănânce.

— Ai nevoie de putere, dragul meu, aşa că încearcă să te hrăneşti, spuse ea în faţa cinei deosebit de apetisante pe care o alesese. Mâine pleci la Narbo şi nu o să mai ai parte de mâncărurile tale preferate. Te rog, Cezar, mănâncă!

— Taci! se răsti el şi se ridică de pe canapea. Ai grijă cum te porţi, Scribonia, că devii o scorpie! Se opri cu un picior pe podea, în timp ce un slujitor se lupta să-i încheie catarama de la pantof. Hm! Chiar acesta e cuvântul! O scorpie şi încă ce scorpie!

Din acel moment până în clipa în care auzi zgomotul produs de plecarea lui în dimineaţa următoare nu-l mai văzu. Alergând cu lacrimile şiroaie pe faţă, ajunse exact la timp ca să vadă capul lui auriu dispărând în gigă, acoperit împotriva ploii care curgea din abundenţă. Cezar pleca din Roma, şi oraşul plângea.

— A plecat fără să-şi ia rămas-bun de la mine! strigă ea către Burgundinus, care stătea lângă cotul ei, cu privirile lăsate în jos.

Burgundinus ţinea în mână un sul şi se străduia să se uite oriunde în altă parte numai nu la ea.

— *Domina,* Cezar mi-a poruncit să-ţi dau asta.

> „Prin prezenta divorţez de tine.
>
> Motivele mele sunt următoarele: viclenie, bătrâneţe, purtări urâte, incompatibilitate şi extravaganţă.
>
> Am dat instrucţiuni paharnicului meu să te mute împreună cu copilul nostru în vechiul meu *domus* de la Capetele de Bou de lângă Curiae Veteres, unde vei locui şi o vei creşte pe fiica mea, aşa cum se cuvine înaltului ei rang. Trebuie să urmeze studii superioare, nu să înveţe să toarcă şi să ţeasă. Bancherii mei îţi vor plăti o alocaţie potrivită şi vei putea să-ţi foloseşti în întregime zestrea. Ţine minte că pot să anulez în orice clipă această decizie generoasă şi voi proceda astfel dacă aud cele mai mici zvonuri că ai un comportament imoral. În acest caz, te voi trimite înapoi la tatăl tău şi mă voi ocupa personal de creşterea Iuliei, pe care nu vei mai avea voie s-o vezi."

Era sigilată cu sfinxul. Scribonia o lăsă să-i cadă din degetele înţepenite brusc şi se prăbuşi pe o bancă de marmură cu capul între genunchi, luptându-se să nu leşine.

— Totul s-a terminat, îi spuse ea lui Burgundinus, care stătea în picioare lângă ea.

— Da, *domina!* zise el cu blândeţe. Îi plăcuse femeia.

— Dar nu am făcut nimic! Şi nu sunt vicleană. Nu e adevărat niciunul dintre toate lucrurile acelea îngrozitoare pe care le spune despre mine. Bătrâneţe! Nici nu am împlinit treizeci şi cinci de ani!

— Ordinele lui Cezar sunt să fii mutată chiar azi, *domina!*

— Dar nu am făcut nimic! Nu merit asta!

Sărmană doamnă, l-ai iritat, îşi spuse Burgundinus, redus la tăcere prin legătura lui de servitor client. O să spună lumii întregi că eşti o scorpie, ca să nu se facă el de râs, sărmană doamnă! Şi sărmana fetiţă, micuţa Iulia!

Marcus Vipsanius Agrippa se afla la Narbo, deoarece locuitorii din Aquitania îi dădeau bătăi de cap, obligându-l să le demonstreze că Roma continua să aibă trupe superioare şi generali deosebit de competenţi.

— Am jefuit Burdigala, dar nu i-am dat foc, îi spuse el lui Octavian când acesta sosi după o călătorie grea în care suferise o cumplită criză de astm pentru prima oară în ultimii doi ani. Nu am găsit nici aur, nici argint, dar am obţinut un munte de roţi

zdravene de căruţă, cu obadă de fier, patru mii de butoaie excelente şi cincisprezece mii de oameni zdraveni pe care să-i vindem ca sclavi în Massilia. Negustorii de sclavi îşi freacă mâinile de bucurie, a trecut ceva timp de când pieţele nu au mai avut mărfuri de primă mână ca astea. M-am gândit că nu e bine să iau ca sclavi femei şi copii din considerente politice, dar pot s-o fac oricând dacă doreşti.

— Nu, dacă *tu* doreşti, Agrippa. Profiturile de pe urma sclavilor sunt ale tale.

— Nu şi în această campanie, Cezar. Bărbaţii vor aduce cam două mii de talanţi şi am o utilizare mai bună pentru ei decât să-i pun în propria pungă. Nevoile mele sunt simple şi tu o să ai întotdeauna grijă de mine.

Octavian se îndreptă de spate cu ochii strălucind.

— Ai un plan! Despre ce e vorba?

Drept răspuns, Agrippa se ridică în picioare, luă o hartă şi o întinse pe masă. Octavian se aplecă peste ea şi văzu că aceasta înfăţişa în detaliu zona din jurul localităţii Puteoli, principalul port din Campania, aflat la o sută de mile sud-est de Roma.

— Va veni şi ziua când vei avea suficiente nave ca să-l pui cu botul pe labe pe Sextus Pompei, spuse Agrippa, străduindu-se să păstreze un ton neutru. Patru sute de corăbii, aşa estimez. Dar unde avem noi un port suficient de mare ca să adăpostească aşa de multe nave? Brundisium. Tarentum. Cu toate acestea, cele două porturi sunt despărţite de coasta Toscanei prin Strâmtoarea Mesina, unde Sextus stă mereu de pază. Aşa că nu putem să ne ancorăm flota nici în Brundisium, nici în Tarentum. Să vedem porturile maritime din Toscana: Puteoli este prea aglomerat din cauza vaselor comerciale, Ostia este plină de noroi, Surrentum este plin de bărci de pescuit şi Cosa trebuie să fure ancorele de fier de la Ilva. În plus, sunt vulnerabile în faţa atacurilor lui Sextus, chiar dacă ar putea să găzduiască patru sute de nave mari.

— Ştiu şi eu toate astea, spuse plictisit Octavian; astmul îl chinuia din nou. Izbi cu pumnul în masă. Nu are niciun rost! Niciun rost!

— Dar există o alternativă, Cezar! M-am tot gândit la ea de când am început să vizitez şantierele navale.

Mâna mare şi frumos conturată a lui Agrippa plana deasupra hărţii, arătând cu indexul către două lacuri mici de lângă Puteoli.

— Aici este răspunsul nostru, Cezar! Lacul Lucrino şi lacul Averno. Primul este puţin adânc şi apa lui e încălzită de Câmpurile de Foc. Al doilea este fără fund, cu apa atât de rece, încât probabil că duce direct în Lumea de Dedesubt.

— Ei bine, este, oricum, foarte întunecos şi ameninţător, spuse Octavian, cu un fel de scepticism religios. Niciun agricultor nu ar îndrăzni să doboare pădurile din jurul lui de teamă să nu-i supere pe *lemures*.

— Pădurea trebuie să dispară, spuse repede Agrippa. Am intenţia să unesc cele două lacuri, Lucrino şi Averno, prin câteva canale mari. Apoi am să sparg digul care opreşte marea să intre în lacul Lucrino şi am să-l inund. Apa de mare va trece prin canale şi apa lacului Averno va deveni treptat sărată.

Chipul lui Octavian oglindea uimire şi neîncredere.

— Dar… dar digul a fost construit pe faleza care desparte lacul Lucrino de mare tocmai ca să fim siguri că apa lacului va avea temperatura şi salinitatea potrivite pentru a creşte stridii, spuse el gândindu-se la trezoreria sa. Dacă lăsăm apa de mare să pătrundă acolo vom distruge culturile de stridii, Agrippa, sute de crescători de stridii vor urla cerând să-ţi luăm cetăţenia, ba chiar şi sângele şi capul!

— O să-şi poată reface crescătoriile de stridii după ce îl vom bate pe Sextus o dată pentru totdeauna, ripostă scurt Agrippa, fără să-i pese nici cât negru sub unghie de distrugerea unei industrii care dăinuia de mai multe generaţii.

— Ce pot eu să dărâm o dată, vor putea ei să reconstruiască mai târziu. Dacă vom face treaba asta aşa cum o văd eu, Cezar, vom avea o mare întindere de apă calmă, protejată, în care să ne ancorăm întreaga flotă. Şi nu numai atât – vom putea să ne iniţiem echipajele şi marinarii în tainele luptei pe mare, fără să ne batem capul cu posibilitatea unui atac din partea lui Sextus. Intrarea va fi prea îngustă pentru ca vasele lui să poată intra simultan mai mult de două. Şi ca să fiu sigur că nu poate sta la pândă în larg ca să ne aştepte să scoatem din adăpost câte două nave o dată, am de gând să sap două tuneluri mari între Averno şi plaja de la Cumae. Vasele noastre vor putea să vâslească prin aceste tuneluri fără nicio primejdie şi să iasă pentru a-l aborda pe Sextus printr-unul din flancuri.

Octavian înţelese brusc totul şi înţelegerea fu ca un şoc produs de imersiunea în apă rece ca gheaţa.

— Eşti egalul lui Cezar, spuse el încet, atât de uluit, încât uită să-l numească pe tatăl lui adoptiv Divus Iulius. Este un plan demn de Cezar, o capodoperă de inginerie.

— Eu, egalul lui Divus Iulius? Agrippa privea uimit. Nu, Cezar, ideea este cât se poate de banală, iar execuţia o chestiune de muncă dură, nu o capodoperă de inginerie. Mergând de la un şantier naval la altul, am avut timp să mă gândesc. Şi este un lucru pe care l-am scăpat din vedere, şi anume că navele nu pot fi autopropulsate. Fireşte că avem câteva gata echipate, dar probabil că două treimi dintre ele vor fi vase noi, fără echipaje. Majoritatea galerelor pe care le-am comandat sunt cvinevereme[52], deşi am luat şi trireme de la şantierele care nu sunt echipate pentru a construi un vas lung de două sute de picioare.

— Galerele cu cinci rânduri de vâsle sunt foarte greoaie, spuse Octavian, dovedind că nu era total ignorant în privinţa războiului

cu galere.

— Da, dar prezintă avantajul dimensiunii şi pot avea două ciocuri solide de bronz. Am comandat cvineverema în forma ei modificată, numai doi oameni la o vâslă în trei rânduri, doi, doi şi unu. Un spaţiu mare pe punte pentru soldaţi, pentru catapulte şi baliste. La o medie de treizeci de bănci de fiecare parte, înseamnă trei sute de vâslaşi pe corabie. Plus treizeci de marinari.

— Încep să desluşesc problema ta. Dar fireşte că ai rezolvat-o. Trei sute înmulţit cu trei sute de vâslaşi un total de nouăzeci de mii de oameni. Şi încă patruzeci şi cinci de mii de luptători şi douăzeci de mii de marinari.

Octavian se întinse ca o pisică satisfăcută.

— Nu sunt general şi nici amiral, dar sunt maestru în nobila ştiinţă romană a logicii.

— Aşadar, preferi să ai o sută cincizeci de luptători pe fiecare vas în loc de o sută?

— O, aşa cred. Să mişune peste duşman ca furnicile.

— Cu douăzeci de mii de oameni pot să încep, spuse Agrippa. Mă gândeam să încep cu construcţia portului şi pentru asta cineva ar putea să-i adune pe sclavii eliberaţi care rătăcesc prin Italia în căutarea unor latifundii pe care comisarii tăi încă nu le-au împărţit veteranilor. Am să-i plătesc din profitul obţinut din vânzarea sclavilor, am să le dau de mâncare şi am să le asigur un adăpost. Iar dacă e ceva de capul lor, pot să-i pregătesc după aceea ca vâslaşi.

— Un loc de muncă promiţător, spuse Octavian zâmbind. Este o soluţie foarte înţeleaptă. Sărmanii nefericiţi nu au unde să se ducă, aşa că de ce să nu le oferim un adăpost şi să le umplem burta? Mai devreme sau mai târziu se vor îndrepta către Lucania şi vor deveni bandiţi. Aşa este mai bine. Plescăi din limbă. Dar o să meargă încet, mult mai încet decât speram. Cât timp va dura, Agrippa?

— Patru ani, Caesar, inclusiv cel care va veni, dar fără cel în curs.

— Sextus nu va adera la pact nici pentru o treime din toate astea. Genele dese aurii se lăsară în jos, acoperind ochii. Mai ales acum că am divorţat de Scribonia.

— *Rahat!* De ce?

— Este o scorpie cicălitoare şi nu mai pot s-o suport. Eu vreau una, ea, alta! Şi mă cicăleşte. Cicălitoare, cicălitoare, cicălitoare!

Privirea pătrunzătoare a lui Agrippa nu se dezlipi de chipul lui Octavian. Aşadar, vântul şi-a schimbat direcţia, nu-i aşa? Acum suflă dintr-o zonă pe care n-o recunosc. Cezar pune ceva la cale, semnele sunt inconfundabile. Dar ce anume are de gând dacă este nevoie să divorţeze de Scribonia? Cicălitoare? Scorpie? Nici vorbă, Cezar! Pe mine nu mă păcăleşti.

— Am nevoie de mai mulţi oameni care să supravegheze lucrările de la lacuri, spuse el. Te superi dacă îi aleg eu? Probabil

că vor fi ingineri militari de la propriile mele legiuni. Dar vor avea nevoie de protecţia cuiva cu prestigiu. A unui propretor, dacă ai vreunul de rezervă.

— Nu, am un proconsul de rezervă.

— Un proconsul? Păcat că nu pe Calvinus, că l-ai trimis în Spania. Ar fi fost ideal.

— Este nevoie de el în Spania. Trupele s-au răsculat.

— Ştiu. Problemele au început acolo de la Sertorius.

— Treaba cu Sertorius a fost cu mai bine de treizeci de ani în urmă. Cum poate fi el vinovat de chestia asta?

— I-a recrutat pe localnici şi i-a învăţat să lupte ca romanii. Aşa că acum legiunile spaniole sunt în cea mai mare parte spaniole. Oameni vajnici, dar nu sug disciplina romană odată cu laptele mamei lor. Şi acesta este unul dintre motivele pentru care nu voi face aceeaşi experienţă în Galia, Cezar. Dar să revenim la subiectul nostru: Cine?

— Sabinus. Chiar dacă ar exista vreo provincie dornică să-i trimit un nou guvernator, ceea ce nu este cazul, pe Sabinus nu-l interesează. El vrea să rămână în Italia şi să participe la manevrele flotei atunci când vor avea loc.

Zâmbi scurt.

— N-o să fie prea plăcut să-l asculţi când va descoperi că asta se va întâmpla abia peste patru ani. Nu i-aş încredinţa legiuni, dar cred că ar putea fi un excelent supraveghetor al inginerilor pentru Portul Iulius. Căci aşa se va numi portul tău.

Agrippa izbucni în râs.

— Sărmanul Sabinus! Nu va supravieţui niciodată ruşinii de a fi compromis rezultatul unei bătălii, în timp ce Cezar cucerea Galia Cisalpină.

— Era plin de importanţă şi atunci şi aşa este şi acum. Am să-l trimit la tine ca să-l instruieşti temeinic în legătură cu ce are de făcut. Ai să fii acolo, la Narbo?

— Numai dacă se mişcă rapid, Cezar. Mă duc în Germania.

— Agrippa! Serios?

— Foarte serios. Suabii sunt în fierbere şi s-au obişnuit cu priveliştea a ceea ce a mai rămas din podul lui Cezar de peste Rin. Nu am de gând să-l folosesc. Am să-mi construiesc propriul pod mult mai sus. Ubii îmi mănâncă din palmă, aşa că nu vreau să se alarmeze nici ei, şi nici cheruscii. Şi de aceea am să acţionez chiar în teritoriul suabilor.

— Şi în pădure?

— Nu. Aş putea, dar oamenii sunt înspăimântaţi de codrul Bacenis, este prea des şi prea întunecos. Sunt convinşi că se află câte un german în spatele fiecărui copac, ca să nu mai vorbim de urşi, lupi şi bouri.

— Şi aşa este?

— Da, cel puţin în spatele unor copaci. Dar nu te teme, Cezar, am să fiu atent.

Întrucât era oportun din punct de vedere politic ca urmaşul lui Cezar să se arate în faţa legiunilor din Galia, Octavian rămase suficient de mult timp acolo ca să viziteze fiecare dintre cele şase legiuni cantonate în jurul localităţii Narbo, plimbându-se printre soldaţi şi adresându-le vechiul zâmbet al lui Cezar; mulţi dintre ei erau veterani din războaiele galice şi se înrolaseră din nou, căci se plictisiseră de viaţa în civilie.

Asta trebuie să înceteze, îşi spunea Octavian în timp ce îşi făcea rondul; mâna i se umflase de atâtea strângeri cordiale. Unii dintre oamenii aceştia deveniseră nişte latifundiari importanţi după ce se înrolaseră de o duzină de ori. Erau lăsaţi la vatră, îşi primeau cele zece *iugera* de fiecare şi un an mai târziu se întorceau ca să participe la o altă campanie. Intrau şi ieşeau, ieşeau şi intrau în armată şi de fiecare dată acumulau şi mai mult pământ. Roma trebuie să aibă o armată permanentă, cu soldaţi înrolaţi pe o perioadă de douăzeci de ani fără lăsare la vatră. Şi apoi, la sfârşit, urmau să primească o pensie în bani, şi nu pământ. Italia este limitată şi nu le plăcea să se stabilească în Galia, în Spanii sau în Bitinia[53]. Sunt romani şi tânjesc să-şi petreacă bătrâneţea acasă. Divinul meu părinte i-a aşezat pe cei din a Zecea în jurul localităţii Narbo, pentru că se răsculaseră, dar unde sunt acum oamenii aceia? Păi unde să fie, în legiunile lui Agrippa!

Armata trebuie să se afle acolo unde este primejdia şi să fie gata de luptă într-un *nundium.* S-a terminat cu pretorii trimişi să recruteze, să echipeze şi să instruiască trupele într-o grabă de nedescris de jur împrejurul oraşului Capua, pentru ca apoi să-i trimită să mărşăluiască o mie de mile pentru a înfrunta duşmanul o singură dată. Capua va continua să fie terenul de instrucţie, da, dar în momentul în care un soldat va atinge un nivel corespunzător de instruire, va fi trimis imediat undeva, la o frontieră, pentru a intra într-o legiune care se află deja acolo. Gaius Marius a deschis larg uşile legiunilor pentru a înrola prostimea săracă – o, cum îl urau *boni*[54] din cauza asta! După părerea acestora, prostimea săracă nu avea nimic de apărat, niciun fel de pământuri sau avuţii. Dar soldaţii din rândul lor se dovedeau a fi chiar mai viteji decât vechii oameni înstăriţi, iar acum legiunile Romei erau compuse exclusiv din oamenii de rând. Cândva, aceşti *proletari* nu aveau nimic altceva de oferit Romei decât pe copiii lor; acum dăruiau Romei curajul şi vieţile lor. O mişcare genială, Gaius Marius!

Divinul Iulius era un om ciudat. Legionarii lui îl adorau cu mult înainte să fie zeificat, dar el nu se străduise niciodată să iniţieze vreo schimbare în armata care avea mare nevoie de aşa ceva. Nici măcar nu se gândea la oamenii lui ca la o armată, ci ca la nişte legiuni. Şi era un adept fervent al constituţiei, îi displăcea

ideea de a schimba constituţia, *mos maiorum,* deşi cei mai mulţi *boni* susţineau contrariul. Dar Divinul Iulius greşise în privinţa *mos maiorum.*

Este nevoie de foarte multă vreme de un *mos maiorum* nou. Expresia aceasta însemna modul în care au fost făcute lucrurile întotdeauna, dar memoria oamenilor este scurtă şi chiar şi un nou *mos maiorum* avea să se transforme curând într-o relicvă. E necesară o structură politică diferită, mai potrivită pentru conducerea unui imperiu atât de vast. Pot oare eu, Cezar Divi Filius, Cezar Fiul Divinului, să mă las încorsetat de o mână de oameni care sunt decişi să-mi răpească puterea politică? Divinul Iuliu a îngăduit acest lucru şi a trebuit să treacă Rubiconul spre zona răsculată pentru a se salva. Dar un bun *mos maiorum* nu i-ar fi lăsat niciodată pe Cato Uticensis, pe fraţii Marcelli şi pe Pompei cel Mare să-l scoată pe divinul meu părinte în afara legii. Un bun *mos maiorum* l-ar fi protejat pentru că nu comisese nimic din ceea ce umflatul acela de Pompei cel Mare făcuse de zeci de ori. A fost un caz clasic în care s-a aplicat o anumită lege pentru acest bărbat, Pompei, dar altă lege pentru alt bărbat, Cezar. Inima lui Cezar fusese zdrobită din cauza acestei pete pe onoarea lui, tot aşa cum fusese zdrobită şi atunci când se răsculaseră Legiunea a Noua şi a Zecea. Şi nici una, nici alta nu s-ar fi întâmplat dacă ar fi stat cu ochii pe ei şi dacă i-ar fi ţinut mai din scurt atât pe oponenţii lui, cât şi pe rudele lui cu loialităţi schimbătoare. Ei bine, mie nu mi se va întâmpla aşa ceva! Am de gând să modific *mos maiorum* şi modul în care este guvernată Roma pentru ca să-mi convină mie şi să vină în întâmpinarea nevoilor mele. N-am de gând să port un război civil. Îmi voi îndeplini misiunea fără să încalc legea.

Vorbise despre toate acestea cu Agrippa la cină, în ultima zi petrecută la Narbo, dar nu discutaseră nici despre divorţ şi nici despre Livia Drusilla sau despre dilema cu care se lupta. Pentru că înţelesese în arşiţa soarelui de vară că Agrippa trebuie ţinut departe de tribulaţiile lui sentimentale. Acestea reprezentau o povară care nu i se potrivea defel lui Agrippa, care nu era nici fratele lui geamăn şi nici divinul lui părinte, ci un conducător militar şi civil creat chiar de el.

Aşa că îl sărută pe Agrippa pe amândoi obrajii şi se urcă în giga lui pentru a porni în lunga călătorie spre casă, devenită şi mai lungă datorită hotărârii lui de a vizita toate legiunile din Galia Cisalpină. Toate trebuie să-l vadă şi să-l cunoască pe moştenitorul lui Cezar, toate trebuie să aibă cu el o legătură personală. Căci cine ştie unde şi când va avea nevoie de devotamentul lor?

Dar în pofida acestui program atât de încărcat, reuşi să ajungă acasă înainte de sfârşitul anului. Îşi fixase în minte priorităţile într-o ordine definitivă, unele dintre ele fiind extrem de presante.

Dar prima pe lista lui era Livia Drusilla. Numai după ce va rezolva această problemă va avea mintea liberă pentru a se ocupa de lucruri mai importante. Pentru că, de fapt, nu reprezenta un lucru important; puterea acestuia se datora numai slăbiciunii lui, unei deficienţe pe care n-o putuse bănui şi împotriva căreia renunţase să mai lupte. Aşadar, s-o rezolve şi să termine odată cu ea.

Mecena revenise la Roma, căsătorit şi fericit cu Terentia lui, a cărei strămătuşă, îngrozitor de urâta văduvă a augustului Cicero, era foarte încântată de acest bărbat atât de fermecător şi dintr-o familie atât de bună. Femeia avea cu câţiva ani în plus faţă de Cicero, aşa că acum trecuse de şaptezeci de ani, dar continua să exercite controlul asupra uriaşei sale averi cu o mână de fier şi cu cunoştinţe enciclopedice despre legile religioase care îi permiteau să se eschiveze de la plata impozitelor. Războiul civil al lui Cezar împotriva lui Pompei cel Mare îi împrăştiase rudele şi îi risipise averea. Singurul care rămăsese în viaţă era fiul ei, un beţivan irascibil pe care îl dispreţuia. Aşadar, exista un spaţiu pentru un bărbat la pieptul ei bătrân, iar Mecena se instala cât se poate de confortabil acolo. Cine ştie? Poate că într-o zi va deveni moştenitorul banilor ei. Deşi îl informase în secret pe Octavian că era convins că femeia le va supravieţui tuturor şi va găsi o modalitate de a-şi lua banii cu ea când va părăsi definitiv lumea aceasta.

Aşadar, Mecena era disponibil pentru a purta negocierile cu Nero; singura problemă o constituia faptul că până acum Octavian nu suflase nicio vorbă nimănui despre pasiunea lui pentru Livia Drusilla, nici măcar lui Mecena. Care ar fi ascultat grav şi apoi ar fi încercat să-i scoată din cap această idee bizară. Şi, dată fiind prostia şi obtuzitatea lui Nero, Mecena nici nu s-ar fi bucurat de avantajele lui obişnuite. În mintea lui, Octavian echivalase această relaţie cu caracterul intim al funcţiilor organismului; nimeni nu trebuie să le vadă sau să le audă. Zeii nu au secreţii, iar el era fiul unui zeu care într-o zi va fi el însuşi zeu. În religia de stat erau multe lucruri pe care le respingea ca stupizenii, dar scepticismul lui nu se extindea şi asupra Divinului Iuliu sau a propriului său statut, la care nu se gândea după moda grecească. Nu era vorba de un Iuliu Divin care stătea pe vârful unui munte sau locuia în templul pe care îl construia Octavian în Forum pentru Divinul Iuliu; nu, Divinul Iuliu era o forţă fără trup, adăugată la panteonul forţelor, ceea ce mărise puterea romană, forţa romană, excelenţa militară romană. O parte din ea se regăsea în Agrippa, de asta era sigur. Şi o mare parte din ea se regăsea în el însuşi; simţea cum îi curge prin vene şi învăţase să-şi unească degetele pentru a mări şi mai mult această forţă.

Oare un astfel de bărbat putea să-şi mărturisească slăbiciunea în faţa altui bărbat? În niciun caz. Putea să-şi mărturisească frustrările, durerile, accesele de depresie concretă. Dar niciodată

slăbiciunile sau defectele de caracter. De aceea, nici nu se punea problema să recurgă la Mecena. Va trebui să poarte personal aceste negocieri.

În fiecare an, în ziua de 23 septembrie, îşi aniversa ziua de naştere şi anul acesta împlinea douăzeci şi patru de ani. Peste anii care urmaseră după asasinarea divinului său părinte se lăsase un fel de ceaţă. Nici nu ştia de unde găsise forţa de a se ocupa de cariera lui, dar era conştient că unele dintre isprăvile lui ieşite din comun se datorau nebuniei tinereţii. Însă toate ieşiseră bine şi asta este ceea ce îşi amintea. Philippi era un fel de cascadă, pentru că după aceea îşi amintea totul cu claritate de cristal. Şi ştia de ce. După bătălia de la Philippi îl înfruntase pe Antoniu şi ieşise învingător. O cerere simplă: capul lui Brutus. Asta fusese atunci când viitorul se derulase în faţa ochilor minţii lui şi îşi văzuse drumul. Antoniu cedase după un spectacol care evoluase de la o furie înspăimântătoare, la o baie de lacrimi. Da, cedase.

De atunci se mai întâlnise de multe ori cu Antoniu şi de fiecare dată se simţise din ce în ce mai puternic până când la ultima întâlnire îşi spusese gândurile fără cea mai mică urmă de şovăială. Nu mai era egalul lui Antoniu: devenise superiorul lui. Şi îi veni în minte Cato Uticensis, poate pentru că Divinul Iuliu nu reuşise să-l îngenuncheze niciodată şi înţelese şi el, în sfârşit, ceea ce ştiuse Divinul Iuliu întotdeauna: că nimeni nu poate înfrânge un om care nu are nici cea mai mică idee cât de imperfect este. Iar dacă îl scoţi pe Cato Uticensis din ecuaţie îl găseşti pe Tiberius Claudius Nero. Un alt Cato, dar un Cato cu un intelect deficitar.

Se duse în vizită la Nero la o oră a scurtei dimineţi după ce plecase şi ultimul dintre clienţii acestuia, dar înainte ca Nero să fi ieşit afară pentru a respira aerul umed al iernii şi a vedea ce se întâmplă în Forum. Dacă Nero ar fi fost un avocat de renume, poate că ar fi apărat cine ştie ce ticălos bogat împotriva unor acuzaţii de fraudă şi speculă, dar talentul lui avocăţesc nu era apreciat; se simţea cam pe locul al patrulea sau al cincilea în preferinţele prietenilor lui, dacă aceştia l-ar fi solicitat; dar în vremea din urmă îl ocoliseră cu toţii. Cercul lui de prieteni era restrâns, compus din aristocraţi fără influenţă ca şi el, şi cei mai mulţi preferaseră să-l urmeze pe Antoniu la Atena, în loc să rămână în Roma lui Octavian, sufocată de impozite şi de răscoale.

Nero ar fi fost deosebit de încântat să-i închidă uşa în nas acestui vizitator nedorit, dar politeţea îi spunea că se cuvine să-l primească, iar meticulozitatea, că trebuie să-l primească.

— Cezar Octavian, spuse el ţeapăn, ridicându-se în picioare, dar fără a se clinti din spatele biroului lui şi fără a-i întinde mâna. Te rog să iei loc.

Nu-i oferi nici apă, nici vin, ci se lăsă, pur şi simplu, înapoi, pe scaun, şi privi la chipul pe care îl detesta şi care era aşa de neted

şi de uimitor de tânăr. Îi amintea de faptul că el însuşi se apropia de cincizeci de ani şi încă nu ajunsese consul: fusese pretor în anul luptei de la Philippi, ceea ce nu era de folos în cariera nimănui, oricum, nu în a lui. Dacă nu reuşea să facă ceva curând, nu avea să mai fie niciodată consul, căci ar fi fost nevoie de bacşişuri foarte mari ca să fie ales. Erau aproape o sută de oameni care candidau la funcţia de pretor pentru anul viitor şi Senatul preferea să-i păstreze pe şaizeci sau mai mulţi dintre pretorii actuali în funcţie; aceasta ar însemna o avalanşă de foşti pretori care să conteste orice loc de consul în generaţia următoare.

— Ce doreşti, Octavian? întrebă el. Dă-i drumul direct: aşa e cel mai bine.

— Pe soţia ta.

Un răspuns care îl lăsă pe Nero fără cuvinte; deschise larg ochii negri, căscă gura şi înghiţi aer, apoi se înecă, se ridică neîndemânatic în picioare şi alergă spre carafa de apă.

— Glumeşti, spuse el, gâfâind.

— Absolut deloc.

— Dar… dar e ridicol!

Apoi începu să înţeleagă implicaţiile acestei cereri. Strânse gura pungă, se întoarse la biroul lui şi se aşeză din nou, cu mâinile încleştate în jurul vasului ieftin din ceramică; setul de pahare şi cupe aurite dispăruse.

— O vrei pe soţia mea?

— Da.

— E destul de rău că e necredincioasă, dar cu tine…

— Nu ţi-a fost necredincioasă. Am întâlnit-o o singură dată, în ruinele de la Fregellae.

Nero decise că cererea lui Octavian nu izvora dintr-un motiv carnal, ci dintr-unul misterios şi întrebă:

— Şi pentru ce o vrei?

— Ca să mă căsătoresc cu ea.

— A fost necredincioasă! Copilul este al tău! O blestem, o blestem, *cunnus!* Ei bine, n-ai s-o obţii uşor, ticălos dezgustător! Va pleca de la casa mea şi ruşinea ei va fi cunoscută în întreaga ţară.

Carafa se răsturnă, căci mâinile care o ţineau începuseră să tremure.

— Nu este vinovată de niciun păcat, Nero. Aşa cum am spus, am întâlnit-o o singură dată şi de la începutul până la sfârşitul întâlnirii s-a purtat cuviincios – şi ce purtări alese are! Ţi-ai ales bine nevasta! Şi tocmai de aceea vreau să fie soţia mea.

Ceva din ochii, de regulă, opaci îi spunea că Octavian e sincer. Solicitându-şi la maximum resursele intelectuale, Nero recurse la logică.

— Dar bărbaţii nu se plimbă peste tot cerând de nevastă soţiile altora! Este ridicol! Şi ce vrei să-ţi spun? Nu ştiu ce să-ţi spun!

Nu poţi fi serios! Lucrurile astea, pur şi simplu, nu se fac! Ai o urmă de sânge nobil, Octavian, ar trebui să ştii că aşa ceva nu se face!

Octavian zâmbi.

— Din câte ştiu eu, zise el pe un ton indiferent, pe când Quintus Hortensius ajunsese la vârsta senectuţii s-a dus la Cato Uticensis şi l-a întrebat dacă poate să se căsătorească cu fiica sa, pe atunci un copil. Cato a spus nu, aşa că el a cerut-o pe una dintre nepoatele lui de soră. Cato a spus nu, şi atunci a cerut-o pe soţia lui. Şi Cato a spus da. Vezi tu, soţiile nu sunt de acelaşi sânge, deşi recunosc că a ta este. Această soţie era Marcia, sora mea vitregă. Hortensius a fost dispus să plătească pentru ea, dar Cato n-a vrut să ia niciun bănuţ. Banii au ajuns în întregime la tatăl meu vitreg, Philippus, care era într-o lipsă acută de lichidităţi. Un epicurian cu gusturi costisitoare. Poate că dacă ai examina cererea mea în aceeaşi lumină în care a văzut-o Cato pe cea a lui Hortensius, ai deveni mai maleabil. N-ai decât să crezi, la fel ca Hortensius, că am fost vizitat în vis de Jupiter care mi-a spus că trebuie să mă căsătoresc cu soţia ta. Cato a considerat că acesta este un motiv rezonabil. Tu de ce nu l-ai considera?

În timp ce îl asculta pe Octavian, lui Nero îi veni în minte un alt gând: se afla în faţa unui nebun! Acum era calm, dar cine ştie când îl va apuca criza de furie?

— O să-i chem pe servitorii mei să te azvârle afară din casa mea, spuse el, gândindu-se că vorbele lui nu vor suna prea incendiar şi nu vor stârni violenţa.

Dar înainte să poată deschide gura ca să strige după ajutor, vizitatorul lui se aplecă peste birou şi îl prinse de braţ. Nero rămase nemişcat, hipnotizat ca un şoarece de privirea fixă a unui şarpe.

— Nu face asta, Nero! Sau, cel puţin, lasă-mă, mai întâi, să termin ce am de spus. Nu sunt nebun, îţi dau cuvântul meu. Mă port eu ca un nebun? Pur şi simplu, vreau să mă însor cu soţia ta şi pentru asta trebuie ca tu să divorţezi. Dar nu o repudia. Invocă motive religioase, toată lumea acceptă aşa ceva şi ambele părţi îşi vor păstra onoarea nepătată. Şi în schimbul acestei perle pe care mi-o cedezi, voi avea grijă să te scap de dificultăţile financiare actuale. De fapt, am să le fac să dispară mai rapid decât un vrăjitor din Samia. Haide, Nero, nu ţi-ar plăcea?

Ochii priviră brusc într-o parte, urmărind un punct aflat dincolo de umărul drept al lui Octavian şi chipul mic, saturnul căpătă o expresie vicleană.

— De unde ştii că am probleme financiare?

— Toată Roma ştie! spuse Octavian pe un ton glacial. Ar fi trebuit să te adresezi bancherilor Oppius sau Balbi. Moştenitorii lui Flavus Hemicillus sunt daţi naibii, numai un prost nu vede asta. Din păcate, eşti un prostănac, Nero. L-am auzit pe divinul meu tată spunând adesea acest lucru.

— Ce se petrece aici? strigă Nero, ştergând apa vărsată cu un şervet, ca şi când prin această treabă banală ar fi putut alunga confuzia din ultimul sfert de oră. Îţi baţi joc de mine? Asta faci?

— Orice, numai asta nu, te asigur. Nu-ţi cer decât să divorţezi imediat de soţia ta din considerente religioase. Băgă mâna în buzunarul togii sale şi scoase o bucată de hârtie. Acestea sunt expuse în detaliu aici, ca să te scutesc de bătaia de cap de a le inventa. Între timp, eu am să fac propriile mele aranjamente cu Colegiul Pontifilor şi cu Quindecimvirii în privinţa căsătoriei mele pe care intenţionez s-o celebrez cât mai curând cu putinţă. Se ridică în picioare. Fireşte, se înţelege de la sine că vei păstra custodia ambilor copii. Când se va naşte cel de-al doilea, am să ţi-l trimit imediat. E păcat că nu-şi vor cunoaşte mama, dar nu intenţionez să neg drepturile unui bărbat asupra copiilor lui.

— Aaa… ăăă… făcu Nero, incapabil să conştientizeze abilitatea cu care fusese manipulat.

— Îmi imaginez că zestrea ei s-a dus fără a mai putea fi recuperată, spuse Octavian, cu o urmă de dispreţ în voce. Am să-ţi plătesc datoriile restante în mod anonim, am să-ţi acord un venit de 100 de talanţi pe an şi te voi ajuta să dai mită dacă vrei să devii consul. Dar nu pot să-ţi garantez că vei fi ales. Se îndreptă spre uşă, apoi se întoarse ca să se uite în urmă. O vei trimite pe Livia Drusilla la Casa Vestalelor imediat ce vei divorţa de ea. În momentul în care faci asta, înţelegerea noastră este pecetluită. Prima ta sută de talanţi se află deja la banca Balbi. O firmă bună.

Şi ieşi din încăpere, închizând cu grijă uşa în urma sa.

Nero se aşeză şi încercă să înţeleagă mai bine ce se întâmplase şi asta se referea, în special, la rezolvarea problemelor sale băneşti. Deşi Octavian nu precizase acest lucru, un raţionament sănătos îi spunea lui Nero că nu are decât două opţiuni: fie să le declare tuturor cum stau lucrurile, fie să tacă pentru totdeauna. Dacă vorbea, datoriile vor rămâne neplătite şi venitul promis va fi retras. Dacă îşi ţinea gura, va reuşi să-şi ocupe poziţia care i se cuvenea în pătura superioară a societăţii romane, şi el preţuia asta mai mult decât orice soţie. Aşa că va păstra tăcerea.

Desfăcu hârtia pe care i-o dăduse Octavian şi descifră cu o încetineală dureroasă cele câteva rânduri aşternute pe o singură coloană. Da, da, asta îi va salva mândria! Impecabil din punct de vedere religios! Îşi spuse că, dacă Livia Drusilla ar fi blamată pentru infidelitate, el ar deveni încornorat şi toată lumea ar râde de el. Un bărbat bătrân cu nevastă tânără şi zglobie, apoi vine un bărbat tânăr şi… O, asta niciodată! Lumea n-are decât să creadă ce vrea. Dar în ceea ce îl priveşte se va purta ca şi cum n-ar fi fost vorba de nimic altceva decât de un impediment religios. Luă o bucată de hârtie şi începu să scrie actul de divorţ, apoi, când termină, o chemă pe Livia Drusilla.

Nimeni nu se gândise să-i spună şi ei că Octavian fusese în vizită, aşa că Livia arăta la fel ca întotdeauna supusă şi liniştită, chintesenţa soţiei bune. Frumoasă, decise el în timp ce o studia. Da, era foarte frumoasă. Dar de ce îi căşunase lui Octavian tocmai pe ea? Puterea le atrăgea pe femei ca lumânarea pe fluturi, iar Octavian deţinea o funcţie care i-o conferea. Dar ce naiba avea ea şi el descoperise într-o singură întâlnire, iar el nu reuşise în şase ani de căsnicie? Oare el, Nero, era orb sau Octavian se înşela? Asta trebuia să fie, cu siguranţă că Octavian se înşela.

— Da, *domine?*

Îi întinse actul de divorţ.

— Divorţez de tine imediat, Livia Drusilla, din motive religioase. Se pare că un verset din noul complement la Cartea Sibilină a fost interpretat de Quindecimviri ca aducând atingere căsătoriei noastre, care trebuie anulată. Trebuie să-ţi împachetezi lucrurile şi să te duci la Casa Vestalelor imediat.

Şocul o amuţi. Simţi cum îi amorţeşte trupul şi mintea i se înceţoşează. Dar rămase nemişcată fără să se clatine; singurul semn exterior al loviturii primite era faptul că se albise la faţă.

— Pot să-mi văd copiii? întrebă ea când fii în stare să articuleze un cuvânt.

— Nu. Asta te-ar face *nefas.*

— Aşadar trebuie să renunţ şi la cel din pântecul meu?

— Da, din momentul în care se va naşte.

— Ce se va întâmpla cu mine? Îmi vei da înapoi zestrea?

— Nu, nu îţi voi da nici măcar o parte din ea.

— Atunci din ce am să trăiesc?

— Cum ai să te descurci nu mai e treaba mea. Am primit instrucţiuni să te trimit la Casa Vestalelor, asta e tot.

Livia Drusilla se răsuci pe călcâie şi se duse înapoi, în cămăruţa ei înţesată cu lucruri pe care le detesta, de la vârtelniţă la războiul de ţesut, folosite pentru a ţese pânze pe care nu le purta nimeni, căci nici nu-i plăceau meseriile şi nici nu dorea să şi le însuşească. Locul mirosea urât în această perioadă a anului; ar fi trebuit să facă bucheţele de coada-şoricelului pentru a alunga puricii, dar rămăsese cu multe *nundinae* în urmă, pentru că nu-i plăcea această îndeletnicire. Oh, ce departe erau zilele când Nero îi dădea câţiva sesterţi ca să ia cu împrumut cărţi de la biblioteca lui Atticus! Acum nu-i mai rămăsese decât să toarcă, să ţească şi să împletească.

Copilul începu s-o lovească sălbatic cu picioarele leit frate-său! Ar fi putut să dureze şi o oră până să înceteze cu loviturile, căci făcea gimnastică pe socoteala ei! Şi în curând stomacul avea să i se revolte şi va trebui să alerge la latrină, rugându-se în gând să nu fie nimeni acolo care s-o audă. Servitorii considerau că nu merită să-i dea atenţie, căci erau suficient de deştepţi ca să

înţeleagă că Nero o consideră demnă de tot dispreţul. Cu gândurile învălmăşite în minte, se aşeză la masa de ţesut şi privi prin fereastră la colonada şi la peristilul pustiu al grădinii de dincolo de ea.

— Potoleşte-te, jigodie! îi strigă ea copilului din burtă.

Ca prin farmec, loviturile încetară – cum de nu-i venise în minte asta mai înainte? Acum putea să înceapă să se gândească.

Libertatea! Şi dintr-o direcţie la care nimeni nici n-ar fi visat vreodată, cu atât mai puţin ea! Un verset din cea mai recentă Carte Sibilinică! Ştia că, acum cincizeci de ani, Lucius Cornelius Sulla îi angajase pe Quindecimiviri să caute în toată lumea fragmentele din Cărţile Sibiline parţial arse, dar cum de ajunseseră aceste fragmente în afara Romei? Întotdeauna i se păruse că această culegere de cuplete şi catrene absconse este absolut imaginară şi nu are nimic de-a face cu oamenii sau evenimentele obişnuite. Cutremure de pământ, războaie, invazii, incendii, moartea unor oameni puternici, naşterea unor copii meniţi să salveze lumea – despre asta vorbeau cărţile profetice.

Deşi îl întrebase pe Nero din ce avea să trăiască, Livia Drusilla nu-şi făcea prea multe griji în privinţa aceasta. Dacă zeii binevoiseră s-o bage în seamă – şi era clar că făcuseră acest lucru – şi s-o salveze din această căsătorie de coşmar, fără îndoială că nu o vor lăsa să decadă până la a începe să cerşească în faţa casei lui Venus Erucina sau să moară de foame. Exilul în Casa Vestalelor reprezenta o soluţie temporară; vestalele erau alese la vârsta de cinci sau şase ani şi trebuiau să-şi păstreze virginitatea în timpul celor treizeci de ani cât slujeau, căci fecioria lor constituia norocul Romei. Şi vestalele nu luau femei în grijă, înseamnă că ea era cu adevărat deosebită! Nu putea să ghicească ce îi rezerva viitorul şi nici nu încercă. Îi era suficient că este liberă, că viaţa ei se îndrepta în sfârşit spre un făgaş.

Avea o lădiţă mică în care îşi ducea cele câteva rochii atunci când călătorea; în momentul în care, peste câtva timp, un slujitor veni s-o întrebe dacă este gata să pornească de la Germalus de pe Palatin în jos către Forumul Roman, aceasta era deja închisă şi legată cu frânghii, iar Drusilla se înfăşurase într-o mantie călduroasă ca să se apere de ninsoare. Încălţată cu sandale cu tălpi groase de plută ca să-i ferească picioarele de eventualele bălţi de noroi, porni cât de repede îi permiteau acestea în urma servitorului care îi ducea lada şi se plângea cu voce tare de soarta sa tuturor celor dispuşi să-l asculte. Dură ceva timp să coboare Treptele Vestalelor, apoi merseră pe un drum scurt şi neted pe lângă mica colină Aedes Vestae către intrarea laterală a jumătăţii aparţinând vestalelor din Domus Publica. Acolo o slujitoare dădu lada ei unei femei galeze, brunete, şi o conduse într-o încăpere în care se afla un pat, o masă şi un scaun.

— Latrinele şi băile sunt pe coridor, spuse menajera, căci asta era. Nu vei lua masa cu divinele doamne; ţi se vor aduce aici

mâncarea şi băutura. Vestala-Şefă spune că poţi să te plimbi în grădina lor, dar numai atunci când nu sunt ele acolo. Am instrucţiuni să te întreb dacă doreşti să citeşti?

— Da, îmi place să citesc.

— Ce fel de cărţi preferi?

— Orice carte în latină sau greacă, după cum vor considera de cuviinţă sfintele doamne, spuse Drusilla, care era bine instruită.

— Ai întrebări, *domina?*

— Numai una: va trebui să folosesc apa de baie în comun cu altcineva?

Trecură trei *nundinae* într-o pace visătoare, punctată de fulgi de zăpadă. Înţelegând că prezenţa unei gravide venea în contradicţie cu toate preceptele vestalelor, Livia Drusilla nu făcu nicio încercare să le vadă pe gazdele ei şi niciuna nu veni s-o viziteze, cu excepţia Vestalei-Şefe. Îşi petrecea timpul citind, se plimba prin grădină şi făcea baie extaziată în apa curată şi fierbinte. Vestalele aveau facilităţi mai bune decât oferea casa lui Nero. Scaunele latrinelor lor erau din marmură, băile, din granit de Egipt, iar mâncarea i se părea delicioasă.

— Ahenobarbus Pontifex Maximus reamenajase Atrium Vestae acum şase ani, îi explică menajera. După aceea, Cezar Pontifex Maximus a instalat hipocaustul[55] în toate spaţiile de locuit şi în arhivă. Plescăi din limbă şi continuă: Subsolul nostru a fost cedat pentru depozitarea testamentelor, dar Cezar Pontifex Maximus a afectat o parte din spaţiul instalării celui mai bun hipocaust din Roma. O, cât de mult îi ducem dorul!

La un *nundinum* după Anul Nou, menajera îi aduse o scrisoare. Desfăşură sulul şi îl fixă cu două greutăţi de porfir, apoi reuşi să-l citească cu uşurinţă, datorită punctului plasat deasupra fiecărui început de cuvânt. Oare de ce copiştii lui Atticus nu procedau la fel?

> „Către Livia Drusilla, iubirea vieţii mele, salutări! După cum vezi, eu, Caesar Divi Filius, nu te-am uitat după ce ne-am întâlnit la Fregellae. A durat ceva timp ca să găsesc o cale să te eliberez de Tiberius Claudius Nero fără scandal şi fără să atrag asupra ta oprobriul public. I-am dat instrucţiuni libertului meu, Helenus, să caute în noua Carte Sibilină până va găsi un verset care să se refere la tine şi la Nero. Dar acesta singur nu era suficient. A mai trebuit să găsească şi un verset care să se refere la tine şi la mine, ceea ce este şi mai greu. Admirabilul bărbat – am fost foarte încântat să-l primesc înapoi în casa mea după ce a stat un an prizonier la Sextus Pompei – este realmente mult mai bun ca savant decât ca amiral sau general. Sunt atât de fericit că pot să-ţi scriu acestea, încât mă simt precum

Icar atunci când se înălţa în aer! Te rog, Livia Drusilla, nu mă arunca la pământ! Dezamăgirea m-ar ucide, dacă nu m-ar omorî căderea. Iată versetele referitoare la tine şi la Nero:

Soţ şi soţie, negru ca noaptea
Uniţi împreună sunt flagelul Romei
Despărţiţi trebuie să fie rapid
Căci altfel Roma este pe veci în derivă.

Prin comparaţie cu acestea, cele referitoare la tine şi la mine sunt nişte trandafiri din Campania:

Fiul unui zeu, frumos şi cu păr de aur
Trebuie să ia de soţie pe mama a doi
negri ca noaptea, dintr-o pereche de întemeietori
Împreună ei vor reface Roma din temelii.

Îţi place? Mie mi-au plăcut când le-am citit. Helenus este un om foarte înţelept şi un adevărat expert în materie de manuscrise. L-am ridicat la rangul de secretar-şef.

În ziua a şaptesprezecea a acestei luni, ianuarie, tu şi cu mine vom fi uniţi prin legătura căsătoriei. Când m-am dus cu cele două versete la Quindecimviri – iar eu sunt unul dintre cei Cincisprezece bărbaţi – s-au declarat de acord cu mine şi au spus că interpretarea mea este corectă. Toate impedimentele şi obstacolele au fost înlăturate şi s-a fost adoptat *lex curtata*[56] care consfinţeşte divorţul tău de Nero şi uniunea noastră.

Vestala-Şefă, Appuleia, este verişoara mea şi a fost de acord să te adăpostească până când ne vom putea căsători. Am convenit ca, imediat ce Roma va fi din nou pusă pe picioare, să le despart pe vestale de Pontifex Maximus şi să le instalez în propria lor casă.

Te iubesc."

Livia Drusilla dădu la o parte greutăţile şi lăsă sulul să se răsucească la loc, apoi se ridică în picioare şi se strecură pe uşă afară. Scara de piatră către subsol nu era departe; merse repede de-a lungul coridorului şi coborî pe scară fără să fie văzută de nimeni. În Atrium Vestae toate slujitoarele erau femei libere, inclusiv cele care tăiau lemne şi le puneau pe foc, transformându-le în cărbune. Da, avusese noroc! Focul fusese făcut, dar încă nu venise momentul să se adune cărbunii încinşi şi să fie transportaţi în hipocaust, pentru a încălzi etajele superioare. Se apropie ca o umbră de cel mai apropiat cuptor şi aruncă sulul în flăcări.

De fapt, oare de ce am făcut asta? se întrebă ea când se întoarse în siguranţă în camera ei, gâfâind din cauza efortului. O, haide, Livia Drusilla, ştii bine de ce! Pentru că te-a ales pe tine şi nimeni nu trebuie să suspecteze că ţi-a spus acest lucru aşa de devreme. Este o casă a femeilor şi toată lumea ştie tot. Nu ar fi îndrăznit să rupă sigiliul lui, dar imediat ce m-aş fi întors cu spatele, ar fi venit aici să citească scrisoarea.

Putere! El îmi va da putere! Mă doreşte, are nevoie de mine, se va căsători cu mine! Vom construi Roma din nou împreună! Cartea Sibilină spune adevărul, indiferent a cui este pana care a scris aceste versuri. Dacă cele două versete referitoare la mine sunt acceptabile, toate celelalte mii de versete sunt nişte aiureli. Dar nimeni nu a pretins ca un profet extatic să fie un Catullus sau o Sapho. O minte bine învăţată poate fabrica aiureli din astea cât ai clipi din ochi.

Astăzi sunt nonele. Peste douăsprezece zile voi fi mireasa lui Caesar Divi Filius; mai sus de atât nu mă pot ridica. De aceea, se cuvine să lucrez pentru el din răsputeri, căci dacă el cade, mă prăbuşesc şi eu.

În ziua căsătoriei ei o văzu, în sfârşit, pe Vestala-Şefă, Appuleia. Era o doamnă care inspira respect, deşi nu trecuse de douăzeci şi cinci de ani, dar aşa se întâmpla uneori la Colegiul Vestalelor; mai multe femei împlineau vârsta de treizeci şi cinci de ani când trebuiau să se retragă aproape în acelaşi timp şi lăsau drept succesoare femei mult mai tinere. Appuleia avea să mai fie încă zece ani vestală-şefă şi se transforma încet-încet într-un tiran blând. În timpul domniei ei, nicio tânără şi frumoasă vestală nu avea să fie acuzată că şi-a pierdut castitatea! În cazul în care era găsită vinovată, urma să fie îngropată de vie cu o cană de apă şi o bucată de pâine, dar de mult nu se mai întâmplase aşa ceva, căci vestalele ţineau la statutul lor şi pentru ele bărbaţii erau mai străini decât un cal vărgat african.

Livia Drusilla ridică privirile; Appuleia era foarte înaltă.

— Sper că îţi dai seama, spuse Vestala-Şefă cu o privire severă, că noi, cele şase vestale, am pus Roma în pericol acceptând o femeie însărcinată în casa noastră.

— Îmi dau seama şi vă mulţumesc.

— Mulţumirile sunt inutile. Am adus jertfe şi totul este în ordine, dar nu am fi acceptat pentru nimeni altcineva în afară de fiul Divinului Iuliu să te adăpostim. Faptul că asupra Romei nu s-a abătut nicio nenorocire este o dovadă a virtuţii tale, dar voi fi mai liniştită când te vei căsători şi vei pleca de aici. Dacă Lepidus Pontifex Maximus ar fi fost aici, poate că ar fi refuzat să te salveze prin mâinile noastre, dar Vesta Căminului spune că eşti necesară pentru Roma. Şi propriile noastre cărţi confirmă acest lucru.

Vestala îi întinse o robă urât mirositoare de culoare cafenie.

— Acum îmbracă-te cu asta. Micile vestale ţi-au ţesut această mantie din lână care nu a fost spălată sau vopsită.

— Şi unde mă duc?

— Nu departe. Până la templul de la Domus Publica pe care îl folosim în comun cu Pontifex Maximus. Nu au mai avut loc acolo ceremonii publice de când Cezar Pontifex Maximus a fost depus în templu după moartea sa violentă. Marcus Valerius Messala Corvinus, preotul superior din Roma în momentul de faţă, va prezida ceremonia, dar vor fi acolo şi flamenii, precum şi Rex Sacrorum.

Pielea o mânca din cauza ţesăturii aspre, incomode, dar Livia Drusilla o urmă pe Appuleia, care era înveşmântată în alb, prin încăperile vaste în care vestalele trudeau la îndeplinirea misiunilor lor testamentare, căci aveau în custodie câteva milioane de testamente aparţinând cetăţenilor romani din întreaga lume şi puteau să găsească oricare din aceste testamente în mai puţin de o oră.

O micuţă vestală de vreo zece ani îi făcuse chicotind cele şase bucle Liviei Drusilla şi îi pusese pe frunte o coroană din şapte inele de lână. Peste acestea îi aşezase un văl gros care ascundea cele opt luni de sarcină. Niciun fel de pânză fină care să atragă privirile asupra acestei mirese! Era îmbrăcată ca să se căsătorească cu Romulus, nu cu Cezar Divi Filius.

Templul nu avea ferestre şi de aceea domnea întunericul care era străpuns de mici pete de lumină galbenă, creând o atmosferă înspăimântător de sacră şi, aşa cum îşi imagina Livia Drusilla, bântuită de umbrele tuturor bărbaţilor ce modelaseră religia Romei timp de o mie de ani, de la Enea încoace. Numai Pompiliu şi Tarquinius Priscus se plimbau braţ la braţ cu Ahenobarbus Pontifex Maximus şi Cezar Pontifex Maximus, veghind în tăcere din întunericul de nepătruns al fiecărui colţişor.

Bărbatul aştepta şi nu avea cu el niciun prieten. Îl recunoscu numai după strălucirea părului, un punct de foc sub un candelabru care avea, probabil, vreo sută de lumânări. Ceva mai departe stăteau mai mulţi bărbaţi în togi multicolore, unii dintre ei îmbrăcaţi în alena şi apex, purtând pantofi fără şireturi sau catarame. I se opri respiraţia când înţelese, în sfârşit: urma să fie o căsătorie după ritul vechi, *confarreatio*[57]. Se căsătorea cu ea pe viaţă; uniunea lor nu va putea fi niciodată desfăcută, spre deosebire de o căsătorie obişnuită. Mâna vestalei Appuleia o apăsă în jos, către un scaun dublu, acoperit cu piele de oaie, în timp ce Rex Sacrorum făcea acelaşi lucru cu Octavian. Ceilalţi oameni stăteau în umbră, dar nu vedea cine erau. Apoi Appuleia, jucând rolul de *pronuba*[58], aruncă un văl mare peste amândoi. Înveşmântat în glorioasa togă cu dungi roşii şi purpurii, Messala Corvinus le legă mâinile laolaltă şi rosti câteva cuvinte într-o limbă arhaică pe care Livia Drusilla n-o mai auzise până atunci.

Apoi Appuleia rupse o chiflă de *mola salsa*[59] în două şi le-o dădu s-o mănânce – un amestec neplăcut cu gust de sare şi făină de grâu dur.

Partea cea mai neplăcută abia urma – o luptă dezgustătoare între Messala Corvinus şi un porc care guiţa şi ţipa, căci nu fusese suficient de bine drogat cine era de vină pentru asta, cine nu dorea această căsătorie? Şi porcul ar fi scăpat dacă nu ar fi fost porcarul, care sări înainte de sub văl şi apucă porcul de unul dintre picioarele din spate, râzând încet în sinea sa. Jubila.

Cumva, totul se rezolvă. Cei care erau martori şi verificau actul *confarreatio* – cinci membri ai familiei Livia şi cinci ai familiei Octavia – dispărură imediat ce totul se termină. Se auziră exclamaţii timide de *Feliciter!* în aerul care mirosea greu a sânge.

Afară, pe Via Sacra, aştepta o litieră; Livia Drusilla fu instalată acolo de bărbaţi purtători de torţe, căci ceremonia se prelungise în noapte. Livia Drusilla îşi rezemă capul pe o pernă moale şi lăsă să-i cadă pleoapele. O zi atât de lungă pentru o femeie care intra în luna a opta! Mai fusese oare altă femeie supusă vreodată la aşa ceva? Cu siguranţă că era unică în analele Romei.

Moţăi tot timpul cât litiera ei urcă dealul până la Palatin şi dormea profund când perdelele se dădură la o parte ca să lase să pătrundă strălucirea torţelor.

— Ce? Cum? bâigui ea dezorientată în timp ce mâini puternice o ajutau să coboare.

— Eşti acasă, *domina,* spuse o voce de femeie. Haide, vino cu mine. Baia este gata. Cezar va veni şi el după aceea. Eu sunt şefa slujitoarelor tale şi numele meu este Sophonisba.

— Mi-e aşa de foame.

— Va fi şi mâncare, *domina.* Dar, mai întâi, o baie, spuse Sophonisba, ajutând-o să iasă din veşmintele greu mirositoare de mireasă.

Este un vis, îşi spuse ea, în timp ce era condusă spre o vastă încăpere în care se aflau o masă, două scaune şi trei canapele zdrenţăroase şi pline de cocoloaşe. Veni şi Octavian în timp ce ea se aşeza pe unul dintre scaune; era urmat de mai mulţi slujitori care purtau farfurii şi tăvi, şervete, boluri pentru spălat mâinile, linguri.

— M-am gândit să mâncăm în stil rustic, la masă, spuse el, ocupând celălalt scaun. Dacă ne aşezăm pe canapea, nu pot să-ţi văd ochii.

Ochii lui deveniseră aurii în lumina lămpilor şi străluceau misterios.

— Albastru-închis cu vinişoare viorii. Ce uimitori!

Se întinse peste masă şi îi luă mâna, apoi o sărută.

— Cred că eşti moartă de foame, spuse el, aşa că, dă-i drumul! O, aceasta este una dintre cele mai mari zile din viaţa mea! M-am

căsătorit cu tine, Livia Drusilla, *confarreatio.* Nu mai există scăpare.

— Nu doresc să scap, spuse ea, muşcând dintr-un ou fiert şi apoi dintr-o bucată de pâine crocantă, muiată în ulei. Dar chiar că sunt lihnită de foame.

— Ia o bucată de pui. Bucătarul l-a pregătit cu miere şi apă.

Se lăsă tăcerea în timp ce ea mânca şi el abia ciugulea din mâncare, preocupat mai mult s-o privească şi să remarce că avea maniere deosebit de alese la masă. Şi, spre deosebire de membrele lui urâte, mâinile ei aveau o formă perfectă, iar degetele se terminau cu unghii ovale foarte îngrijite; când se mişcau, parcă pluteau. Ce mâini drăgălaşe! Inele, va trebui să poarte nişte inele superbe.

— Ciudată noapte a nunţii, spuse ea când simţi că nu mai poate înghiţi nicio bucăţică. Ai intenţia să vii în patul meu, Cezar?

Octavian făcu o mutră oripilată.

— Nu, fireşte că nu! Nici nu mă pot gândi la ceva mai respingător atât pentru mine, cât şi pentru tine. Avem suficient timp, micuţo. Ani şi ani! Mai întâi, trebuie să naşti copilul lui Nero şi să te refaci. Câţi ani ai? Câţi ani aveai când te-ai căsătorit cu Nero?

— Am douăzeci şi unu de ani, Cezar. M-am căsătorit cu Nero la vârsta de cincisprezece ani.

— Dezgustător! Nicio fată nu ar trebui să se căsătorească la cincisprezece ani – nu este ceva demn de un roman. Optsprezece este vârsta potrivită. Nu e de mirare că ai fost aşa de nefericită. Jur că nu vei fi nefericită cu mine. Vei avea parte de timp liber şi de iubire.

Chipul ei se schimbă, pe el citindu-se frustrarea.

— Am avut prea mult timp liber, Cezar, acesta a fost necazul meu cel mai mare. Citeam şi scriam scrisori, torceam, ţeseam nimic care să conteze cu adevărat! Vreau să fac şi eu ceva, o muncă adevărată! Nero avea puţine slujitoare, dar în Atrium Vestae am văzut o mulţime de femei dulgheri, zugravi, faianţari, zidari, doctori, dentişti – era chiar şi o veterinară care venea să aibă grijă de căţeluşul Appuleiei. Ce le mai invidiam!

— Sper că acel căţeluş era o căţea, spuse el zâmbind.

— Bineînţeles. Numai pisici şi căţele. Au o viaţă foarte plăcută la Atrium Vestae. Aşa cred. Paşnică. Dar vestalele au şi mult de lucru şi, din câte îmi spunea menajera-şefă, asta le obsedează. Oricine doreşte să fie valoros trebuie să aibă o muncă de făcut şi, pentru că eu nu am niciuna, sunt lipsită de orice valoare. Te iubesc, Cezar, dar ce am să fac atunci când nu vei fi aici?

— N-ai să lenevești, îţi promit. De ce crezi că m-am căsătorit tocmai cu tine? Pentru că am privit în ochii tăi şi am văzut în ei spiritul unui adevărat tovarăş de muncă. Am nevoie de cineva care să mă ajute şi să stea alături de mine şi căruia să-i pot

încredinţa toată viaţa mea. Sunt atât de multe lucruri pentru care nu am timp, lucruri mai potrivite pentru o femeie, iar când vom fi împreună în pat am să-ţi cer sfatul. Femeile văd lucrurile altfel şi aceasta este foarte important. Iar tu eşti cultivată şi foarte inteligentă, Livia Drusilla. Ţine minte ce îţi spun eu, am intenţia să lucrez împreună cu tine.

Era acum rândul ei să zâmbească.

— De unde ştii că am toate aceste calităţi? O singură privire în ochii mei înseamnă o ipoteză nefondată.

— M-am ocupat de spiritul tău.

— Da, asta înţeleg.

Octavian se ridică grăbit, apoi se aşeză din nou.

— Mă gândeam să te invit să stai pe una dintre acele canapele, dar nu ţi-ai fi odihnit oasele, ci mai degrabă ar fi fost o pedeapsă pentru ele, deşi cred că trebuie să fii epuizată. Aşadar, iată prima ta misiune, Livia Drusilla. Mobilează basilica acestei case aşa cum se cuvine pentru Primul Bărbat al Romei.

— Dar nu este treaba femeilor să cumpere mobilă! Acesta e privilegiul bărbaţilor!

— Puţin îmi pasă al cui privilegiu este, eu nu am timp.

Acum în mintea ei se îmbulzeau imagini de culori şi forme; radia de încântare.

— Cât pot să cheltuiesc?

— Atât cât e nevoie. Roma este săracă şi am cheltuit mult din moştenirea mea ca să-i alin suferinţele, dar încă nu sunt sărac lipit pământului. Lemn de lămâi, fildeş, abanos, intarsii, marmură de Carrara indiferent ce îţi place.

Dintr-odată păru să-şi amintească ceva şi se ridică în picioare.

— Mă întorc imediat, spuse el.

Când reveni ducea ceva înfăşurat într-o pânză roşie; puse obiectul pe masă.

— Desfă-l, iubita mea soţie. Este darul tău de nuntă.

Pe pânza roşie se aflau un colier şi cercei din perle de culoarea luminii de lună, şapte şiraguri legate de o pereche de plăcuţe de aur care se odihneau la ceafă şi se prindeau una de alta. Cerceii aveau fiecare câte şapte perle legate de plăcuţa de aur pe fiecare lob al urechii şi un mic cârlig la spate.

— Oh, Cezar! spuse ea ţinându-şi respiraţia de uimire. Sunt aşa de frumoase! Bărbatul zâmbi, plăcut impresionat de încântarea ei.

— Întrucât eu sunt renumit prin zgârcenia mea, n-am să-ţi spun cât de mult au costat, dar am avut noroc. Faberius Margarita tocmai le-a primit. Perlele se potrivesc atât de bine, încât el crede că au fost făcute pentru o regină – a Egiptului sau cea din Nabateea, probabil, deoarece ei aduc perle din Taprobane[60]. Dar nu au împodobit niciodată un gât regal sau nişte urechi regale, pentru că au fost furate. Probabil, cu mult timp în urmă. Faberius l-a găsit în Cipru şi l-a cumpărat cu… ei bine, nu cu la fel de

mult cât am plătit eu pentru ele, dar nici ieftin, oricum. Ţi le dăruiesc ţie, pentru că bătrânul Faberius şi cu mine credem că nimeni nu le-a purtat şi nici nu le-a evaluat. De aceea, tu vei fi prima care le vei purta, căci vei şi prima lor stăpână, *meum mei*[61].

Îl lăsă să-i lege perlele la gât şi să-i pună cerceii în urechi, apoi se ridică şi se lăsă admirată de el, atât de plină de bucurie că nu putea rosti niciun cuvânt. Perlele zmeurii ale Serviliei păleau devenind insignifiante în comparaţie cu acestea şapte şiraguri! Bătrâna Clodia avea un colier cu două şiraguri, dar nici măcar Sempronia Atratina nu se putea făli cu mai mult de trei.

— E timpul să mergi la culcare, spuse el vioi şi o luă de cot. Ai propriul tău apartament, dar, dacă preferi altul – nu ştiu ce fel de camere îţi plac suficient – să-i spui lui Burgundinus, majordomul nostru. Îţi place Sophonisba? Te descurci cu ea?

— Rătăcesc prin Câmpiile Elisee, spuse ea, lăsându-se condusă. Atâta tevatură şi atâtea cheltuieli pentru mine! Cezar, te-am privit şi te-am îndrăgit, dar acum ştiu că, cu fiecare zi pe care o voi petrece alături de tine, te voi iubi şi mai mult.

Partea a III-a
Victorii şi înfrângeri

39 î.Hr. - 37 î.Hr.

11

Publius Ventidius era picentin din Asculum Picentum, o cetate mare înconjurată de ziduri de pe Via Salaria, vechiul drum al sării, care lega Firmum Picentum de Roma. Acum şase sute de ani, populaţiile din Câmpia Latină învăţaseră să extragă sarea din straturile de la Ostia; sarea era o marfă rară, care se vindea extrem de bine. Foarte curând comerţul cu sare fusese preluat de neguţătorii care locuiau la Roma, o mică cetate pe Tibru, aflată la o distanţă de cincisprezece mile de Ostia. Istorici ca Fabius Pictor susţineau categoric că sarea este cea care făcuse din Roma cel mai mare oraş al Italiei, şi din populaţia ei cel mai puternic popor al peninsulei.

Dar indiferent cum ar fi stat lucrurile, în momentul în care Ventidius se năştea într-o familie înstărită şi aristocrată asculană din anul de dinainte de asasinarea lui Marcus Livius Drusus, Asculum Picentum devenise centrul Picenumului de sud. Aşezat în valea dintre poalele dealurilor şi vârfurile înalte ale Apeninilor, bine protejat de zidurile lui înalte împotriva raidurilor marucinilor şi pelignilor, triburile italiene învecinate, Asculum era centrul unei zone prospere în care creşteau meri, peri şi migdali, ceea ce însemna că aici se producea şi se vindea şi o miere excelentă, precum şi dulceţuri şi gemuri din acele fructe care nu se puteau trimite proaspete la Forum Holitorium din Roma. Femeile de aici puseseră bazele unei industrii a ţesăturilor fine într-o nuanţă specială de albastru, obţinută dintr-o floare specifică regiunii.

Dar Asculum devenise vestit dintr-un motiv cu totul diferit: aici fuseseră comise primele atrocităţi din timpul războiului italian, când locuitorii, sătui de discriminarea la care îi supunea un grup mic de cetăţeni romani, măcelăriseră două sute de locuitori ai Romei şi pe un pretor roman aflat în vizită la un spectacol cu o piesă a lui Plaut. Când sosiseră apoi două legiuni conduse de unchiul Divinului Iulius, Sextus Cezar, pentru a-i pedepsi, locuitorii închiseseră cetatea şi urmase un asediu de doi ani. Sextus Cezar murise din cauza unei boli de plămâni în timpul unei ierni geroase, şi comanda fusese preluată de Gnaeus Pompeius Strabo Carnifex[62]. Acest baron al războiului care privea cruciş, se mândrea cu isprăvile lui care îi aduseseră porecla de Măcelarul, dar fusese apoi eclipsat de fiul lui, Pompei cel Mare. Însoţit de fiul său în vârstă de şaptesprezece ani şi de prietenul acestuia, Marcus Tullius Cicero, Pompei Strabo se străduise să demonstreze că e un om nemilos. Inventă o modalitate de a abate cursul râului, tăind astfel aprovizionarea cu apă a oraşului, realizată cu ajutorul unui strat acvifer aflat sub albia râului Truentius. Dar înfrângerea nu era nici pe departe suficientă pentru Pompei Strabo, care decisese să-i înveţe minte

pe asculanii care uciseseră un pretor roman sfâşiindu-l în bucăţi. Biciui şi decapită toţi locuitorii de parte bărbătească din Asculia cu vârste cuprinse între cincisprezece şi şaptezeci de ani, un exerciţiu de logistică, de altfel, greu de dus la bun sfârşit de un om grăbit. După ce lăsase cinci mii de trupuri fără capete să putrezească în piaţa oraşului, Pompei Strabo mână treisprezece mii de femei, copii şi bătrâni afară din cetate, în miezul unei ierni geroase, lăsându-i fără mâncare şi fără haine groase. După acest masacru demn de un măcelar, Cicero, scârbit peste măsură, se transferase în serviciul lui Sulla, în teatrul sudic al războiului.

Micul Ventidius avea pe atunci patru ani şi nu împărtăşise soarta mamei, bunicii, mătuşilor şi surorilor lui, care pieriseră în zăpezile din Apenini. Era unul dintre băieţii foarte mici care fuseseră cruţaţi de Pompei Strabo pentru a forma alaiul lui triumfal de la Roma – alai care îi scandalizase pe toţi oamenii decenţi din Roma. Triumful trebuia să fie împotriva unor duşmani străini, nu împotriva italienilor. Slăbuţ, flămând, plin de bube, micul Ventidius fusese împins din spate pe tot parcursul marşului de două mile şi jumătate de la Campus Martius până la Forumul Roman, apoi alungat din Roma să aibă singur grijă de el însuşi. Avea pe atunci cinci ani.

Dar italienii, fie ei picentini sau marşi, marrucini sau frentani, saminţi sau lucani, erau din aceeaşi rasă ca şi romanii şi la fel de greu de ucis. Furând mâncarea, atunci când nu o putea obţine prin cerşit, Ventidius ajunsese până la Reate, care se afla în ţinutul sabinilor. Acolo ajunse la un crescător de catâri pe nume Considius, care îi dădu de lucru să facă curat în grajdurile iepelor lui de prăsilă. Erau nişte cai vânjoşi de o specie aparte care se împerecheau cu măgari şi dădeau naştere unor catâri admirabili. Aceştia se vindeau la un preţ foarte bun pentru legiunile romane, care nu puteau exista fără catârii lor de cea mai bună calitate, câte şase sute pentru fiecare legiune. Reate reprezenta centrul acestei industrii şi era amplasat în Rosea Rura, o zonă cu iarbă perfectă pentru păşunat. Indiferent cum ar fi stat lucrurile, toată lumea credea că aceşti catâri crescuţi pe Rosea Rura erau mai buni decât alţii.

Micul Ventidius, un băieţel cuminte, vânjos şi puternic, muncea până cădea din picioare. Cu smocul lui de păr blond cârlionţat şi ochii albaştri strălucitori, descoperise curând că, dacă se uita la femeile din gospodărie cu un amestec de gingăşie şi admiraţie, obţinea porţii suplimentare de mâncare şi pături ca să se acopere atunci când dormea într-un cuib căptuşit cu paie parfumate.

La vârsta de douăzeci de ani era un flăcău zdravăn, cu muşchi puternici datorită muncii grele şi cu cunoştinţe remarcabile despre creşterea catârilor. Blestemat cu un fiu nevolnic, Considius îl pusese pe Ventidius să se ocupe de administrarea gospodăriei, în timp ce odrasla lui plecase la Roma să bea, să

joace zaruri şi să se culce cu toate târfele. Şi astfel Considius rămase cu un singur copil, o fiică, ce tânjea de mult după Publius Ventidius şi acum îşi făcuse curaj să-l întrebe pe tatăl ei dacă se poate mărita cu el. Considius fusese de acord; iar când muri, lăsă prin testament cele cinci *iugera* pe care le deţinea în Roşea Rura lui Ventidius.

Şi întrucât Ventidius era pe cât de harnic, pe atât de inteligent, avu mai mult succes cu creşterea catârilor decât unii dintre sabinii care se îndeletniceau cu asta de câteva secole. Reuşi să supravieţuiască chiar şi în cei zece ani de groază când lacul care alimenta cu apă Rosea Rura fusese drenat pentru a alimenta un canal de irigaţie pentru fermele de căpşuni de la Amiternum. Din fericire, Senatul şi poporul Romei considerau catârii mult mai importanţi decât căpşunile, astfel încât canalul fusese astupat şi Rosea Rura îşi recăpătase statutul iniţial.

Dar Ventidius nu dorea să se ocupe toată viaţa de creşterea catârilor. Când bancherul Lucius Cornelius Balbus deveni *praefectus fabrum*[63] pentru Cezar, răspunzând de aprovizionarea legiunilor, Ventidius a cultivat prietenia cu acesta şi astfel a obţinut o audienţă la Cezar. Şi îi împărtăşi acestuia ambiţia lui secretă: Ventidius dorea să intre în viaţa politică a Romei, să ajungă la statutul de pretor şi general de armată.

— Voi fi un politician mediocru, îi spusese el lui Cezar, dar ştiu că pot să comand legiunile.

Cezar avusese încredere în el. Ventidius îşi lăsă ferma de catâri în grija fiului mai mare şi a Considiei şi deveni unul dintre legaţii lui Cezar, iar la moartea acestuia îşi transferă loialitatea către Marc Antoniu. Şi iată-l acum aici, în sfârşit, în postura de mare comandant.

— Pollio are unsprezece legiuni în total şi nu are nevoie de mai mult de şapte, îi spuse Antoniu înainte să plece din Roma. Pot să-ţi dau ţie unsprezece, iar Pollio îţi va ceda patru din ale lui. Cincisprezece legiuni şi cavaleria de care poţi să faci rost din Galatia ar trebui să fie de-ajuns pentru a le face faţă lui Labienus şi Pacorus. Alege-ţi singur legaţii, Ventidius, şi nu-ţi depăşi atribuţiile. Trebuie să organizezi o acţiune de domolire a parienilor până când voi ajunge chiar eu însumi pe câmpul de luptă. Lasă bătălia în seama mea.

— Atunci, cu permisiunea ta, Antoniu, am să-l iau pe Quintus Poppaedius Silo cu mine ca legat-şef. Ventidius zâmbi, încercând să-şi ascundă bucuria. E un băiat bun, a moştenit talentul militar al tatălui său.

— Splendid. Porneşte în larg de la Brundisium imediat ce încetează vânturile de echinocţiu, nu poţi să mărşăluieşti pe Via Egnatia, durează prea mult. Mergi pe mare la Efes şi porneşte campania împingându-l pe Quintus Labienus afară din Anatolia. Dacă ocupi Efesul până în mai, ai timp berechet.

Brundisium acceptă imediat să lase în jos uriaşul lanţ din port pentru a le permite lui Ventidius şi lui Silo să-şi încarce cei 66.000 de oameni, 6.000 de catâri, 600 de căruţe şi 600 de piese de artilerie în cele 500 de transportoare de trupe care apăruseră ca prin farmec la intrarea în port dintr-un loc ascuns până atunci. O parte din hoarda lui Antoniu, aşa se părea.

— Oamenii vor sta înghesuiţi ca sardelele într-un borcan, dar nu vor avea prea multe ocazii să bombăne în legătură cu faptul că vor călători în aceste condiţii, îi spuse Silo lui Ventidius. Pot să asigure vâslitul. Va trebui să încărcăm totul, chiar şi artileria.

— Bine. După ce vom ocoli Capul Taenarum vom putea respira uşuraţi. Silo îl privi îngrijorat.

— Dar ce facem cu Sextus Pompei, care are acum în stăpânire Peloponezul şi Capul Taenarum?

— Antoniu mi-a dat asigurări că nu va încerca să ne oprească.

— Am auzit că acum este foarte ocupat în Marea Toscanei.

— Puţin îmi pasă ce face în Marea Toscanei, atâta timp cât nu intră în Marea Ionică.

— De unde a făcut rost Antoniu de aşa de multe transportoare? Are aici mai multe decât Pompei cel Mare şi Cezar laolaltă.

— Le-a adunat după Philippi şi le-a păstrat, le-a scos din apă de-a lungul ţărmului Adriaticei în Macedonia şi în Epir. Multe dintre ele erau deja pe plajă în jurul Golfului Ambracia, şi mai are şi o sută de vase de război. În realitate, Antoniu are mai multe vase de luptă decât Sextus. Din nefericire, acestea se află la sfârşitul ciclului lor de viaţă pe mare şi nu mai fac faţă. Are o flotă mare în Thasos şi încă una la Atena. Susţine că cea din Atena este singura, dar acum ştii că lucrul acesta nu este adevărat. Am încredere în tine, Silo. Să nu mă dezamăgeşti.

— Gura mea e pecetluită, îţi jur. Dar de ce ţine Antoniu cu dinţii de ele şi de ce tot acest secret?

Ventidius păru surprins.

— Pentru ziua când va porni la luptă împotriva lui Octavian.

— Mă rog ca ziua aceea să nu vină niciodată, spuse Silo scuturat de un fior. Tot secretul ăsta înseamnă că, de fapt, nu are nicio intenţie să-l înfrângă pe Sextus. Părea uluit şi furios. Când tatăl meu i-a condus pe marşi şi apoi toate popoarele italiene împotriva Romei, transportoarele şi flota de război aparţineau statului, nu unor comandanţi particulari. Acum, când Italia şi Roma sunt la egalitate în ceea ce priveşte privilegiile lor, statul stă pe banca din spate, iar comandanţii ocupă rândurile din faţă! Nu este corect ca oameni precum Antoniu să privească proprietatea statului ca pe propria sa avere. Eu îi sunt credincios lui Antoniu şi aşa am să rămân, dar nu pot să fiu de acord cu această stare de lucruri.

— Nici eu, spuse Ventidius posomorât.

— Nevinovaţii sunt cei care suferă atunci când izbucneşte războiul civil.

Ventidius se gândi la copilăria lui şi se strâmbă.
— Presupun că zeii sunt mai înclinaţi să-i apere pe cei suficient de bogaţi ca să le aducă jertfe mai bune. Ce înseamnă un porumbel sau un pui de găină în comparaţie cu un taur alb? Şi apoi, este mai bine să fii un adevărat roman, Silo, ştim amândoi lucrul acesta.
Silo, un bărbat frumos cu ochii galben-verzui şi neliniştiţi ai tatălui său, încuviinţă din cap.
— Ei bine, cu marşii în legiunile tale, Ventidius, o să câştigi în răsărit. O acţiune de tergiversare? Asta este ceea ce doreşti?
— Nu. În privirea lui Ventidius se citea dispreţul. Este cea mai bună şansă pe care o am ca să organizez o campanie decentă, aşa că intenţionez să merg cât pot de departe. Dacă Antoniu doreşte gloria pentru el, n-are decât să vină aici, în locul meu, şi nu să stea cu un ochi pe Octavian şi cu celălalt pe Sextus. Oare îşi închipuie că nu ştim cu toţii acest lucru, de la Pollio până la mine?
— Şi chiar crezi că putem să-i batem pe parţi?
— Putem încerca, Silo. L-am văzut pe Antoniu ca general şi nu este mai bun decât mine, poate chiar mai prejos. În mod clar nu este Cezar.
Vasul lui trecu peste lanţul scufundat în apă şi se îndreptă spre vântul de nord-vest.
— Ah, ce mult îmi place marea! La revedere, Brundisium, la revedere, Italia! strigă Ventidius.

La Efes, cele cincisprezece legiuni se instalară în câmpurile imense din jurul acestei cetăţi-port, una dintre cele mai frumoase din lume. Casele aveau faţade din marmură, oraşul se fălea cu un teatru uriaş, avea zeci de temple magnifice şi un cartier central cu Artemis în ipostaza ei de zeiţă a fertilităţii, motiv pentru care statuile ei o înfăţişau împodobită de la gât până la talie cu ghirlande din testicule de bivol.
În timp ce Silo făcea rondul celor cincisprezece legiuni şi urmărea atent desfăşurarea instrucţiei şi a antrenamentelor, Ventidius găsi o stâncă cu un fel de scaun natural şi se aşeză ca să-şi adune gândurile în linişte. Remarcase un detaşament de cinci sute de aruncători de praştie trimişi de Polemon, fiul lui Zeno, care încerca să domnească în Pontus, fără aprobarea oficială a lui Antoniu.
După ce se opri o clipă ca să-i urmărească la antrenament, se simţi fascinat de aruncătorii cu praştia. Era uimitor cât de departe putea arunca proiectilul de piatră un bărbat numai cu ajutorul unui laţ subţire de piele! Mai mult chiar, proiectilul zbura prin aer cu o viteză uluitoare. Dar se dovedea destul de puternic pentru a răsturna din şa un arcaş călare part pe câmpul de luptă? Asta era întrebarea!

Din prima zi când planificase această campanie, Ventidius intenţionase să nu se mulţumească cu nimic altceva decât cu o victorie. Aşa că se ocupase în mod special de vestitul arcaş part călare, care traversa în zbor câmpul de luptă şi arunca săgeţi în urmă, peste crupa calului. Cu o logică perfectă, Ventidius presupusese că majoritatea trupelor vor fi arcaşi călare, care nu se vor apropia niciodată suficient de mult de infanterie ca să fie căsăpiţi. Dar poate că aruncătorii cu praştia…

Nimeni nu-i spusese că victoriile lui Pacorus se datorau catafracţilor, războinici în cămăşi de zale din cap până în picioare, urcaţi pe cai uriaşi, îmbrăcaţi în zale din cap până la genunchi. Pacorus nu avusese niciun fel de arcaşi călare. De vină pentru această extraordinară lipsă de informaţii despre duşman era Marc Antoniu, care nu ceruse niciun raport cu privire la forţele parţilor. Şi niciun alt roman nu ceruse un astfel de raport. La fel ca şi Ventidius, toţi cei din tabăra lui Antoniu presupuseseră, pur şi simplu, că armata parţilor era alcătuită mai mult din arcaşi călare, decât din catafracţi. Aşa fusese întotdeauna armata parţilor: de ce să fie acum altfel?

Astfel că Ventidius se aşeză şi începu să reflecteze la aruncătorii de praştie, în timp ce plănuia o campanie îndreptată în special împotriva arcaşilor călare, care nu mai rămâneau fără arcuri nici în cea mai lungă bătălie.

Dar dacă ar aduna toţi aruncătorii de praştie pe care îi putea găsi în răsărit şi i-ar instrui ca să-şi arunce proiectilele împotriva acestor arcaşi călare? se întreba Ventidius. Nu avea rost să încerce să-i transforme pe legionari în aruncători de praştie; ar fi preferat să fie biciuiţi sau să li se taie capul decât să-şi scoată cămaşa de zale şi să pună mâna pe praştie, în loc de *gladius*[64].

Cu toate acestea, piatra nu era un proiectil satisfăcător. În primul rând, nu se putea arunca orice fel de piatră; oamenii pierdeau foarte mult timp preţios căutând în albiile râurilor pietrele potrivite – netede, rotunjite şi cântărind cam o livră. Şi dacă piatra nu atingea o parte fragilă a corpului, mai ales capul, provoca o vânătaie îngrozitoare, nu şi o vătămare de lungă durată. Inamicul era eliminat din bătălie, dar se vindeca suficient pentru ca să revină în luptă câteva zile mai târziu. Acesta era necazul cu pietrele şi cu săgeţile; reprezentau arme curate şi armele curate nu ucideau decât rareori. Sabia era o armă murdară, mânjită de sângele tuturor trupurilor pe care le întâlnea, iar legionarii veterani îşi ştergeau săbiile, dar nu le spălau niciodată. Tăişul lor era menţinut suficient de ascuţit ca să reteze un fir de păr; când pătrundea în carne, purta şi o otravă care provoca infectarea rănii, eventual moartea inamicului.

Ei bine, nu putea să provoace o infecţie ca un proiectil de praştie, îşi spuse Publius Ventidius, dar putea să-l transforme într-o armă mai puternică. Din experienţa lui la artileria de câmp, ştia că bolovanii mari făceau cele mai multe pagube nu atât prin

propria greutate, ci din cauza faptului că spărgeau tot ceea ce întâlneau în cale şi aruncau bucăţele în toate părţile. O balistă sau o catapultă cu adevărat eficientă trimitea proiectilele cu o viteză mai mare decât un instrument a cărui frânghie de arc se umezea sau nu fusese întinsă suficient de strâns. Plumb! O livră de plumb ocupa un volum mult mai mic decât o piatră în greutate de o livră din stânca cea mai dură. De aceea, va căpăta inerţie în momentul aruncării şi va zbura mai departe şi mai repede decât piatra, datorită vitezei lui. Iar când lovea, îşi schimba forma, se turtea sau dezvolta o mişcare în spirală. Proiectilele din plumb nu erau ceva necunoscut, dar se foloseau, mai ales pentru a fi aruncate din piese mici de artilerie de câmp împotriva cetăţilor, pe deasupra zidurilor, aşa, ca la Perusia, reprezentând un exerciţiu „în orb”, cu o eficienţă discutabilă. O bilă de plumb aruncată de un expert în mânuirea praştiei împotriva unei ţinte specifice de la, să zicem, două sute de picioare, ar putea fi extrem de eficace.

Pusese artificierii legiunii să facă un mic număr de bile de plumb în greutate de o livră şi îi prevenise că, dacă ideea lui se va dovedi bună, vor trebui să facă mii şi mii de astfel de mingi de plumb. Artificierul-şef îi sugerase cu viclenie că, dacă era vorba de un număr atât de mare de bile, ar fi fost mai bine să externalizeze producţia acestora şi să le comande la un furnizor privat.

— Un furnizor particular o să ne jupoaie de bani şi o să ne tragă pe sfoară, spuse Ventidius, cu o figură severă.

— Nu şi dacă numesc o duzină de membri ai legiunii ca să cântărească fiecare bilă şi ca s-o verifice să nu aibă asperităţi, umflături, crestături etc., generale.

Fiind de acord cu acest aranjament, cu condiţia ca artificierul-şef să facă rost şi de plumb şi să verifice ca acesta să nu fie „înmulţit” prin adăugarea de metal mai ieftin, cum ar fi, de pildă, fierul, Ventidius se duse cu un sac de bile din plumb la poligonul de antrenament al aruncătorilor cu praştia, râzând în sinea sa. Niciodată nu puteai să scoţi tot ce se putea stoarce de la un legionar bun şi isteţ, indiferent cât te-ai fi străduit sau cât de mare ai fi fost în grad. Crescuseră şi ei cam tot aşa cum crescuse şi el, trăind de azi pe mâine şi nu se temeau nici măcar de câinele cu trei capete.

Xenon, şeful aruncătorilor cu praştia, era la postul lui.

— Încercaţi una dintre astea, le spuse Ventidius, întinzându-le bilele. Xenon cântări în mână obiectul mic, îl puse în cureaua praştiei şi o întinse până când aceasta începu să fluiere. După o scurtă pocnitură, bila de plumb şuiera prin aer şi ateriza în mijlocul unei ţinte. Porniră împreună ca să inspecteze avaria provocată. Xenon scoase o exclamaţie, prea uimit ca să poată ţipa.

— Generale, priveşte! spuse el când reuşi să vorbească.

— Asta fac.

— Necazul cu stâlpii tăi pe care îi foloseşti ca ţintă este că nu au un schelet adevărat, spuse Ventidius. Presupun că aceste bile de plumb s-ar comporta altfel dacă s-ar lovi de un corp care are schelet. Aşa că o să testăm proiectilul pe un catâr care nu mai are mult de trăit.

Până să se găsească catârul, cinci sute de aruncători cu praştia se adunaseră cât mai aproape de terenul de încercări; se răspândise zvonul că generalul roman inventase un nou proiectil.

— În carnea care este în calea bilei, ordonă Ventidius. Va fi folosit împotriva unor cai în alergare cam de mărimea catârului. Un cal doborât înseamnă un arcaş doborât. Parţii pot să-şi aducă arcuri de rezervă, dar cai? Mă îndoiesc că vor avea suficienţi cai de rezervă.

Catârul fu schilodit în aşa hal, încât trebuiră să-l omoare imediat, ca să-l cruţe de suferinţă. Pielea îi fusese întoarsă pe dos, măruntaiele aruncate afară şi amestecate între ele. Când bila fu scoasă din carcasa animalului, aceasta arăta ca o farfurie turtită cu marginile zimţate, probabil, ca rezultat al izbiturii de un os dur.

— Aruncători cu praştia! li se adresă Ventidius. Aveţi o armă nouă!

Din toate părţile se auziră urale.

Ventidius i se adresă lui Xenon:

— Trimite-i vorbă lui Polemon că am nevoie de încă o mie cinci sute de praştii şi o mie de talanţi de plumb, rămaşi de la minele lui de argint. Pontus a devenit din acest moment un aliat foarte important.

Fireşte că nu fusese chiar atât de simplu. Unii dintre aruncători spuseră că micul proiectil era greu de aruncat, alţii, încăpăţânaţi, refuzau să-i recunoască avantajele. Dar treptat, până şi cei mai cârcotaşi dintre aruncători deveniră experţi în aruncarea plumbului şi depuseră jurământul pe noul tip de armă. Se făcură şi câteva modificări folositoare la cureaua praştiei, căci se constatase că folosirea plumbului uza mai repede pielea curelei de aruncare decât piatra.

Cam în momentul în care toţi aruncătorii cu praştia se declarară mulţumiţi, sosi un nou contingent din Amaseia şi din Sinope; mai erau aşteptaţi şi alţii din Amisus, aflat ceva mai departe. Nefiind prost deloc, Polemon spera ca generozitatea şi promptitudinea lui să-i fie răsplătite ceva mai târziu.

Ventidius nu stătea degeaba în timp ce se desfăşura instruirea aruncătorilor cu praştia şi nici nu era întru totul mulţumit. Noul guvernator al Provinciei Asia, Lucius Munatius Plancus, se instalase în Pergamon, la nord de ţinta incursiunilor lui Labienus, situată între Licia şi Caria. Dar un locuitor din Pergamon aflat în solda lui Labienus se dusese la Plancus şi îl convinsese că Efesul căzuse şi că Pergamonul era următoarea ţintă a parţilor. Neliniştit

şi temător, gata să plece urechea la un sfat prost, Plancus îşi făcuse în grabă bagajele cuprins de panică şi fugise în insula Chios, trimiţându-i vorbă lui Antoniu, care se afla încă la Roma, că Labienus nu putea fi oprit.

„Şi toate acestea", îi spuse mai târziu Ventidius într-o scrisoare lui Antoniu, „în timp ce eu eram ocupat să ajung cu cele cincisprezece legiuni la Efes! Omul acesta este un prost şi un laş şi nu trebuie să i se dea pe mână trupe. Nici nu mi-am mai bătut capul să iau legătura cu el, căci am considerat că ar fi o pierdere de timp".

„Bine ai făcut, Ventidius", se spunea în scrisoarea lui Antoniu, care sosi exact în momentul în care Ventidius şi armata lui se pregăteau să-şi înceapă marşul. „Recunosc că l-am făcut pe Plancus guvernator ca să scap de el, căci mi se încurca în picioare cam ca Ahenobarbus în Bitinia, cu excepţia faptului că Ahenobarbus nu este laş. Lasă-l pe Plancus să stea în Chios, acolo este un vin admirabil".

Când i se arătă acest răspuns, Silo chicoti.

— Excelent, Ventidius, numai că provincia Asia va rămâne fără guvernator.

— M-am gândit şi la asta, spuse binevoitor Ventidius. Întrucât Pythodorus din Tralles este acum ginerele lui Antoniu, l-am convocat la Efes. Poate să colecteze tributurile şi taxele în numele tăticuţului socru Antoniu şi să le trimită trezoreriei din Roma.

— Ooo! făcu Silo cu ochii cât cepele. Mă îndoiesc că treaba asta o să fie pe placul lui Antoniu! Ordinele lui vin direct de la el!

— Mie nu mi-a dat nimeni niciun ordin, Silo. Eu îi sunt credincios lui Marc Antoniu, dar încă şi mai credincios Romei. Tributurile şi taxele încasate în numele ei trebuie să ajungă la trezorerie. La fel orice alte prăzi şi trofee de război pe care le putem strânge. Dacă Antoniu are ceva împotrivă, e dreptul lui, dar numai după ce îi batem pe parţi.

Ventidius trebuia să se gândească acum la ovăz, căci călăreţii din Galatia, rămaşi acum fără conducător, adunaseră toţi călăreţii pe care îi găsiseră şi veniseră la Efes, dornici să-i demonstreze generalului străin ce buni luptători călare erau ei. Zece mii de oameni, toţi prea tineri ca să fi pierit la Philippi şi dornici să-şi păzească câmpiile cu iarbă grasă de jafurile lui Quintus Labienus, aflat prea aproape pentru ca ei să se poată simţi în siguranţă.

— Mă duc să călăresc cu ei, dar nu în fruntea lor, îi spuse Ventidius lui Silo. Este misiunea ta să pui pedestraşii în mişcare, şi asta cât mai repede. Vreau să străbateţi nu mai puţin de treizeci de mile pe zi şi mai vreau ca legiunile mele să pornească pe drumul cel mai direct către Porţile Ciliciei. Adică în sus pe Meander şi peste Pisidia către Iconium. Urmaţi drumul de caravane de la sud de Cappadocia, apoi luaţi-o pe drumul roman

care duce către Porţile Ciliciei. Este un marş de cinci sute de mile şi aveţi pentru asta douăzeci de zile. S-a înţeles?

— Perfect, Publius Ventidius, spuse Silo.

Un comandant roman nu obişnuia să călărească; prefera să meargă pe jos şi aceasta din mai multe motive. În primul rând, era vorba de confort; omul care stă pe spatele calului nu are cum să-şi odihnească picioarele, care îi atârnă. Apoi, infanteriştilor le plăcea ca şi comandanţii lor să meargă pe jos; astfel, se aflau la acelaşi nivel cu ei, atât literal, cât şi metaforic. În al treilea rând, ţinea călăreţii la locul lor. Armatele romane erau compuse, în special, din infanterie, mai apreciată decât trupele călare, care, de-a lungul veacurilor, deveniseră o forţă auxiliară a galilor, germanilor, galatienilor.

Cu toate acestea, Ventidius era mai obişnuit cu călăritul decât cei mai mulţi dintre comandanţii romani, asta datorită experienţei lui de crescător de catâri. Ardea de nerăbdare să le spună colegilor lui mai nobili că marele Sulla călărea întotdeauna pe un catâr şi că Sulla îl făcuse şi pe Divinul Cezar să-i urmeze exemplul pe vremea când era tânăr. Ceea ce dorea el era să fie cu ochii pe călăreţii lui, conduşi de un galatian pe nume Amyntas, care fusese secretarul bătrânului rege Deiotarus. Dacă Ventidius avea dreptate, Labienus avea să se retragă în faţa unei astfel de forţe reprezentate de călăreţi, până va găsi el un loc în care cei zece mii de infanterişti instruiţi după modelul roman îi vor putea bate pe cei zece mii de călăreţi. Nu în Caria şi nici în Anatolia Centrală. Putea face acest lucru în Licia sau în Pisidia de sud, dar, dacă se retrăgea în această direcţie, comunicaţiile lui cu armata parţilor ar fi devenit anevoioase. Instinctele lui – şi acestea nu-l înşelau – îl conduceau spre aceleaşi meleaguri pe care le indicase Ventidius lui Silo ca drum al legiunilor, dar cu câteva zile înaintea acestora. Cu zece mii de cai în spatele lui, va fi nevoit să alerge prea repede ca să mai poată să-şi păstreze şi trenul de bagaje, încărcat cu prăzi pe care le puteau căra numai căruţele trase de boi. Asta ar fi fost treaba lui Silo; Ventidius trebuia să-l facă pe Labienus să pornească în grabă înapoi către Cilicia Pedia şi către armata partă aflată la capătul îndepărtat al lanţului muntos Amanus, bariera geografică dintre Cilicia Pedia şi nordul Siriei.

Labienus avea numai un singur drum pe care putea trece din Cappadocia în Cilicia, pentru că Muntele Taurus, imens şi sălbatic, tăia legătura Anatoliei Centrale cu tot ceea ce era la est de el; zăpezile de pe muntele Taurus nu se topeau niciodată, mai ales în segmentul Anti-Taurus. Cu excepţia Porţilor Ciliciei. Şi la Porţile Ciliciei, Ventidius spera să-l ajungă din urmă pe Quintus Labienus.

Tinerii luptători din Galatia aveau vârsta optimă pentru a deveni cei mai buni şi mai viteji războinici: nu erau suficient de

maturi ca să aibă soţii şi familii şi nici ca să considere lupta cu duşmanul drept un lucru de care e cazul să te temi. Numai Roma reuşise să transforme bărbaţi de peste douăzeci de ani în soldaţi admirabili şi tocmai aceasta era dovada superiorităţii Romei. Disciplina, antrenamentul, profesionalismul îl făceau pe fiecare om conştient de faptul că era o părticică dintr-o maşină de război invincibilă. Ventidius ştia că nu-l poate înfrânge pe Labienus fără legiunile sale; trebuia să-l blocheze pe renegat, să nu-l mai lase să ajungă la Porţile Ciliciei şi să aştepte venirea legiunilor. Având încredere în Silo, îi predase acestuia comanda bătăliei ce urma să aibă loc.

Şi Labienus făcu ceea ce era de aşteptat. Reţeaua lui de spionaj îl informase despre forţele imense care fuseseră masate la Efes şi, când auzise şi numele comandantului acestora, înţelesese că trebuie să se retragă în mare grabă din Anatolia. Dobândise o pradă de război considerabilă, căci ajunsese în locuri în care nu fuseseră nici Brutus şi nici Cassius. Pisidia era plină de sanctuare închinate lui Kubaba Cibele şi consortului acesteia, Attis; în Lycaonia existau numeroase sanctuare şi temple închinate unor divinităţi uitate de restul lumii de când domnise Agamemnon în Grecia; iar Iconium era oraşul în care îşi aveau templele zeii mezi şi armeni. Aşa că se strădui din răsputeri să-şi care trenul de bagaje după el. Îl abandonă însă la cincizeci de mile vest de Iconium, căci căruţaşii lui erau prea înspăimântaţi de hoarda romană care venea în urma lor ca să se mai gândească să fure încărcătura. O luară la sănătoasa părăsind trenul în lungime de două mile, cu boii mugind însetaţi. Ventidius se opri numai atât cât să dezlege animalele ca să le lase să găsească apă şi porni mai departe. Şi când convoiul ajunse la Roma, la trezorerie, aduse cinci mii de talanţi de argint. Nu dobândise opere de artă de preţ, ci o mare cantitate de aur, argint şi pietre preţioase. Va fi o podoabă deosebită a marşului său triumfal, îşi spuse el în timp ce picioarele i se mişcau în ritmul mersului catârului.

Ţinutul din jurul Porţilor Ciliciei nu era potrivit pentru cai; pădurile din diferite tipuri de conifere creşteau prea aproape ca să permită creşterea ierbii şi niciun cal nu voia să mănânce frunzele acelea aromate. Fiecare soldat ducea cu el cât furaj putea să care, şi acesta era unul dintre motivele pentru care Ventidius nu se grăbise. Dar soldaţii erau pricepuţi, adunau toate crenguţele de ferigă pe care le găseau; lui Ventidius acestea i se păreau un fel de *lituus*[65] de bun augur, încheiate în vârf cu un mic cârlionţ. Cu furajele pe care le mai avea armata lui şi cu crenguţele de ferigă care se mai găseau, estima că vor mai supravieţui încă zece zile. Suficient dacă Silo va fi destul de ferm ca să-şi mâne legiunile în ritm de treizeci de mile pe zi. Cezar reuşea întotdeauna să-i facă pe legionari să parcurgă mai multe mile, dar Cezar fusese unic. O, marşul acela de la Placentia pentru a-l elibera pe Trebonius şi

pe ceilalţi la Agedincum! Şi ce recunoştinţă, să-l ucizi pe omul care te-a salvat! Ventidius deschise gura şi scuipă spre un Gaius Trebonius imaginar.

Labienus sosise la trecătoare cu două zile mai devreme şi reuşise să doboare suficienţi copaci ca să alcătuiască o tabără în stil roman autentic; folosise buştenii ca să construiască ziduri înalte, săpase şanţuri la margine şi înălţase turnuri din loc în loc deasupra zidurilor. Dar trupele lui erau instruite în stil roman, deşi nu se compuneau din romani, ceea ce înseamnă că în proiectul taberei se strecuraseră anumite erori. Scurtarea colţurilor – aşa le numea Ventidius. Când sosise el, Labienus nu făcuse nicio încercare să iasă din spatele fortificaţiilor ca să dea o luptă, dar Ventidius nici nu dorise acest lucru. Îl aştepta pe Pacorus şi pe parţi să vină din Siria; în felul acesta, dădea dovadă de prudenţă. Dar era şi un joc periculos de expectativă. Cercetaşii lui îi descoperiseră deja pe Silo şi legiunile lui, tot aşa după cum cercetaşii lui Ventidius constataseră că nu existau niciun fel de parţi pe o distanţă de şapte zile de mers de Porţile Ciliciei. Mai departe spre est, Ventidius nu îndrăznise să trimită cercetaşi. Faptul cel mai încurajator era că Silo nu putea fi prea departe, judecând după viteza cu care îşi construise Labienus tabăra.

Trei zile mai târziu, Silo şi cele cincisprezece legiuni îşi făcură apariţia pe versanţii Muntelui Taurus. Învinseseră trupele de sprijin ale parţilor, aflate la oarecare distanţă şi fuseseră obligaţi să urce pantele abrupte ale versantului la Tarsus, un exerciţiu istovitor atât pentru oameni, cât şi pentru cai.

— Uite, îi spuse Ventidius lui Silo, arătând spre tabără; nu avem timp de pierdut. O să instalăm corturile deasupra taberei lui Labienus şi pe un teren ridicat. Îşi muşcă buzele şi luă o decizie: Trimite-l pe tânărul Appius Pulcher şi cinci legiuni la nord, către Eusebia Mazaca – zece vor fi de-ajuns ca să lucrăm în acest ţinut, care este prea neregulat pentru desfăşurări de forţe de această dimensiune; în plus, nu am spaţiu să construiesc o tabără întinsă pe câteva mile în zona aceasta. Spune-i lui Pulcher să ocupe oraşul şi să fie gata să pornească în marş imediat ce primeşte veste. Poate să ne raporteze şi starea de lucruri din Cappadocia, Antoniu este nerăbdător să afle dacă există acolo vreun Ariarathrid[66] capabil să fie conducător.

Nu trebuia să se recurgă la trupele de călăreţi când se construia o tabără. Aceştia nu erau romani şi nu aveau nici cea mai vagă idee ce înseamnă munca manuală. Silo îşi spuse acum că putea să încerce să înalţe ceva ce le va oferi un adăpost temporar, dar să nu-i informeze că avea să fie o şedere mai lungă. Labienus era suficient de îngrijorat ca să stea închis între zidurile lui privind în sus spre panta denivelată unde se ridica rapid tabăra lui Ventidius; singura lui consolare era că, ocupând terenul de deasupra lui, Ventidius îi lăsase un drum de evadare către Cilicia la Tarsus. Şi Ventidius îşi dădea seama de acest lucru, dar nu-şi

făcea griji. Prefera să-l alunge pe Labienus din Anatolia atunci când va crede el de cuviinţă: un loc aşa de abrupt şi neregulat ca acesta nu era potrivit pentru o bătălie decisivă. Ci numai pentru o bătălie *bună.*

Silo sosise de numai patru zile când un cercetaş veni să le spună comandanţilor romani că părţii trecuseră pe lângă Tarsus şi porniseră pe drumul către Porţile Ciliciei.

— Câţi sunt? întrebase Ventidius.

— Cam vreo cinci mii, generale.

— Numai arcaşi?

Omul privi surprins.

— Nu sunt arcaşi. Numai catafracţi până la ultimul om. Nu ştiai?

Ochii albaştri ai lui Ventidius se întâlniră cu cei verzi ai lui Silo, ambele perechi la fel de uluite.

— Ce şmecherie! strigă Ventidius după ce plecă iscoada. Nu, nu ştiam! Toată truda aceea cu aruncătorii cu praştia s-a dovedit zadarnică! Se încordă şi reuşi să adopte un aer hotărât. Ei bine, va trebui să rezolvăm lucrurile pe teren. Sunt sigur că Labienus crede că suntem nişte proşti, din moment ce i-am lăsat o cale de scăpare. Dar acum sunt mai hotărât să-i toc pe catafracţi decât pe mercenarii lui. Convoacă adunarea centurionilor pentru mâine în zori, Silo.

Planul fu elaborat cu grijă şi meticulozitate.

— N-am reuşit să-mi dau seama dacă Pacorus conduce armata personal, le spuse la adunare Ventidius celor şase sute de centurioni, dar ceea ce va trebui să facem noi, băieţi, este să-i ademenim pe părţi să şarjeze în susul pantei, fără sprijinul infanteriei lui Labienus. Asta înseamnă că ne vom adăposti în spatele liniilor noastre şi vom striga fel de fel de insulte la adresa parţilor în partă. Am pe cineva care a scris câteva cuvinte şi fraze pe care cinci mii de oameni trebuie să le înveţe pe dinafară. Porci, idioţi, fii de târfe, sălbatici, câini, mâncători de rahat, ţărănoi. Cincizeci de centurioni cu cele mai puternice voci vor trebui să înveţe cum se spune: „Tatăl tău este peşte!", „Mama ta suge cocoşelul!" şi „Pacorus este porcar!" Parţii nu mănâncă carne de porc şi consideră că acest animal este spurcat. Ideea e că trebuie să-i scoatem din minţi în aşa hal, încât să uite de orice tactică şi să pornească la atac. Între timp, Quintos Silo va deschide porţile taberei şi se va năpusti în josul zidurilor cu nouă legiuni în mare grabă. Misiunea voastră, băieţi, este să le spuneţi oamenilor voştri să nu se teamă de aceşti mari *mentulae*[67] pe caii lor uriaşi. Oamenii voştri trebuie să înainteze ca războinicii pedeştri ubi, pe sub cai şi împrejurul lor şi să le taie picioarele. Odată ce calul s-a prăbuşit, să ridice sabia către faţa călăreţului sau către oricare altă parte care nu este protejată de zale. O să folosim şi trăgătorii cu praştia, deşi nu sunt sigur că pot să fie de

vreun folos real. Şi asta este, băieţi. Parţii vor sosi aici mâine-dimineaţă foarte devreme, aşa că astăzi trebuie să învăţaţi insultele în limba partă şi să vorbiţi, să vorbiţi şi iar să vorbiţi. Liber! Şi fie ca Marte şi Hercule cel Neînvins să fie cu noi.

Şi a fost mai mult decât o bătălie bună; a fost o bătălie dulce, o sângerare ideală pentru legionarii care nu mai văzuseră în viaţa lor un catafract. Călăreţii înveşmântaţi în zale păreau mai înspăimântători decât se dovediră a fi în realitate. Răspundeau la ploaia de insulte cu o furie care depăşea orice logică. Se năpustiseră în sus, pe deal, zguduind pământul, scoţând strigăte de război; unii cai se prăbuşiseră la pământ când călăreţii lor se împiedicaseră unii de alţii sau încercaseră să-i ţină în frâu. Adversarii îmbrăcaţi în zale, mici de stat prin comparaţie cu aceştia, ieşiseră din pădure de ambele părţi ale câmpului şi dansau cu agilitate prin pădurea de picioare de cai şi porniseră să taie şi să hăcuiască, transformând şarja parţilor într-un cor de urlete de cai şi o adunătură de călăreţi înnebuniţi, neputincioşi în faţa loviturilor care îi izbeau în faţă sau la subsuoară. Iar o lovitură zdravănă cu *gladius* străpungea şi zalele de pe pântece, deşi lama avea de suferit.

Şi, spre încântarea sa, Ventidius descoperi că bilele de plumb lansate de aruncătorii cu praştia făceau găuri în zalele parţilor şi treceau mai departe pentru a provoca răni mortale.

Sacrificând o mie de luptători pedeştri în lupta de ariergardă, Labienus o luă la fugă pe drumul roman către Cilicia, recunoscător zeilor că scăpase cu viaţă. Nu acelaşi lucru se putea spune despre parţi, care rămaseră sfârtecaţi în bucăţele. Poate că o mie dintre ei l-au urmat pe Labienus, restul fiind morţi sau muribunzi abandonaţi pe câmpul de la Porţile Ciliciei.

— Ce baie de sânge! îi spuse încântat Silo lui Ventidius când bătălia se încheie, la şase ore după ce începuse.

— Cum ne-am descurcat, Silo?

— O, excelent! Câteva capete crăpate care s-au nimerit în calea copitelor, câţiva striviţi sub caii căzuţi, dar, în general, aş spune cam două sute de morţi. Şi gândeşte-te la acele *glandes*[68]! Nici măcar zalele nu le-au putut opri!

Ventidius se încruntă şi porni pe câmp, neimpresionat de suferinţa din jurul lui; sfidaseră puterea Romei şi plătiseră cu viaţa pentru asta. Mai mulţi legionari mergeau printre mormanele de morţi şi muribunzi, omorând caii şi oamenii care nu aveau nicio şansă să supravieţuiască. Erau puţini la număr cei care aveau răni uşoare, dar aceştia urmau să fie adunaţi laolaltă şi ţinuţi pentru răscumpărare, căci luptătorul catafract era nobil şi familia lui îşi putea permite să plătească suma cerută. Iar dacă nu se oferea nicio recompensă, omul urma să fie vândut ca sclav.

— Şi ce facem cu muntele acesta de morţi? întrebă Silo şi oftă. Nu este un ţinut cu sol moale de două sau trei picioare, aşa că o

să fie greu să săpăm gropi ca să-i ardem şi lemnul este prea verde pentru ruguri.

— Îi târâm în tabăra lui Labienus şi îi lăsăm să putrezească acolo, spuse Ventidius. Până când ne vom întoarce pe drumul acesta, dacă ne vom mai întoarce pe aici, vor rămâne din ei numai oasele albite. Nu există nicio aşezare pe o rază de mai multe mile, iar măsurile sanitare luate de Labienus sunt destul de bune ca să protejeze râul Cydnus de poluare. Pufni furios. Dar mai întâi, să căutăm prada. Vreau ca parada mea triumfală să fie impresionantă; niciun fel de imitaţie macedoneană de triumf pentru Publius Ventidius!

Remarca aceasta, îşi spuse Silo zâmbind în sinea sa, este o palmă la adresa lui Pollio, care ducea acelaşi război străvechi în Macedonia.

La Tarsus, Ventidius descoperi că Pacorus nu participase la luptă şi poate că era şi acesta unul dintre motivele pentru care fusese atât de uşor să-i incite pe parţi. Labienus încă mai fugea spre est, traversând Cilicia Pedia; coloana lui se deplasa în dezordine printre catafracţii rămaşi fără conducători şi fără cei câţiva mercenari cârcotaşi care aveau suficientă influenţă pentru a stârni tulburări în rândurile pedeştrilor placizi.

— O să mergem pe urmele lui, spuse Ventidius, dar de astă dată tu trebuie să te alături călăreţilor, Silo. Eu am să-i aduc pe legionari.

— Am mers prea încet când am venit la Porţile Ciliciei?

— *Edepol,* nu! Am să-ţi spun ceva strict confidenţial, Silo, sunt prea bătrân ca să mai călăresc pe distanţe lungi. Mă dor boaşele şi am o fistulă anuală. Tu te vei descurca mai bine, eşti mult mai tânăr. Când te apropii de cincizeci de ani eşti condamnat să-ţi foloseşti propriile picioare.

În cadrul uşii apăru un slujitor.

— *Domine,* Quintus Dellius este aici şi vrea să te vadă; cere să i se dea găzduire.

Ochii albaştri şi cei verzi se întâlniră din nou într-una dintre acele priviri grăitoare, schimbate de oameni legaţi printr-o prietenie strânsă şi gusturi asemănătoare; o astfel de privire spune multe, cât poţi cuprinde în mai multe volume, deşi nu se rosteşte niciun cuvânt.

— Trimite-l înăuntru, dar nu-ţi bate capul cu găzduirea.

— Dragul meu Publius Ventidius! Şi Quintus Silo! Nici nu ştiţi cât mă bucur să vă văd!

Dellius se instală pe un scaun înainte să fie invitat s-o facă şi aruncă o privire plină de înţelesuri spre carafa cu vin.

— O picătură de ceva alb, uşor şi strălucitor ar fi bine-venită.

Silo îi turnă şi îi întinse paharul, în timp ce îi spunea lui Ventidius:

— Dacă nu mai e nimic altceva, m-aş duce să-mi văd de treburile mele.

— Mâine-dimineaţă în zori pentru amândoi.

— Măi, măi, ce seriozitate! spuse Dellius sorbind din vin, apoi se strâmbă: O, ce e pişatul acesta, a treia presare?

— N-am de unde să ştiu, că nu l-am gustat, i-o reteză Ventidius scurt. Ce doreşti, Dellius? Şi va trebui să te mulţumeşti cu un han la noapte, căci aici nu este loc. Mâine poţi să te muţi şi să te instalezi cum pofteşti. Noi plecăm de dimineaţă!

Pufnind indignat, Dellius îşi îndreptă ţeapăn spatele şi îl privi fix. De la cina aceea memorabilă de acum doi ani, când stătuse pe aceeaşi canapea cu Antoniu, se obişnuise atât de mult să i se arate respect, încât se aştepta să-l primească şi din partea unor militari redutabili cum era Publius Ventidius. Iar acum constata că nu i se acorda niciun fel de deferenţă. Ochii lui linguşitori îi întâlniră pe ai lui Ventidius şi deveniră roşii; erau plini de dispreţ.

— Ei bine, zău aşa! strigă el. Asta întrece orice limită! Am statut de propretor şi insist să fiu găzduit imediat! Aruncă-l afară pe Silo dacă nu există altă soluţie!

— Nu l-aş arunca afară nici pe ultimul dintre *contubernalis*[69] de dragul unui linge-blide ca tine, Dellius. Statutul meu este de proconsul. Ce doreşti?

— Aduc un mesaj din partea triumvirului Antoniu, spuse Dellius pe un ton glacial, şi ar fi trebuit să ţi-l transmit la Efes, nu într-o gaură de şobolan precum Tarsus.

— În acest caz ar fi trebuit să te mişti mai repede, ripostă sec Ventidius. În timp ce tu te legănai într-o barcă, noi am dat o luptă împotriva parţilor. Poţi să-i duci de la mine un mesaj lui Antoniu, spune-i că am bătut armata de catafracţi a părţilor la Porţile Ciliciei şi l-am pus pe fugă pe Labienus. Care este mesajul tău? Ceva la fel de emoţionant?

— Nu este deloc înţelept să mă iriţi, spuse Dellius în şoaptă.

— Întreabă-mă dacă îmi pasă de asta. Mesajul? Am de lucru!

— Mi s-a cerut să-ţi amintesc că Marc Antoniu doreşte foarte mult să-l vadă pe regele Herod al evreilor instalat pe tronul lui cât mai curând cu putinţă.

Pe chipul lui Ventidius se citea stupoare.

— Vrei să spui că Antoniu te-a trimis să faci tot acest drum numai ca să-mi transmiţi *asta?* Transmite-i că am să fiu încântat să pun fundul cel gras al lui Herod pe tron, dar, mai întâi, trebuie să-l azvârl pe Paconis cu armata lui din Siria, ceea ce ar putea să dureze ceva timp. Oricum, dă-i asigurări triumvirului Marc Antoniu că voi ţine seama de instrucţiunile lui. Asta e tot?

Pufăind ca o viperă furioasă, Dellius ridică buza de sus într-o strâmbătură dispreţuitoare.

— O să regreţi felul în care te porţi, Ventidius! sâsâi el.

— Regret că Roma se înconjoară de sicofanţi ca tine, Dellius. Pleacă de aici!

Ventidius ieşi lăsându-l pe Dellius să fiarbă în suc propriu. Cum îndrăznea catârgiul acesta bătrân să-l trateze *pe el* în felul acesta! Dar deocamdată, decise el, lăsând vinul şi ridicându-se în picioare, bătrânul ăsta nesuferit trebuie să fie suportat. Bătuse armata parţilor şi îl alungase pe Labienus din Anatolia, veşti pe care Marc Antoniu avea să le aprecieze în aceeaşi măsură ca şi pe Ventidius. Răzbunarea mea va trebui să mai aştepte, îşi spuse Dellius în sinea sa; când mi se va oferi ocazia, am să lovesc. Dar deocamdată nu. Nu, încă nu.

Conducând plin de curaj şi viclenie trupele galatiene, Quintus Poppaedius Silo îl bloca pe Labienus la jumătatea drumului în trecătoarea din Munţii Amanus, în locul numit Porţile Siriene, şi aşteptă ca Ventidius să aducă legiunile. Era în noiembrie, dar vremea nu se răcise; ploile toamnei încă nu sosiseră, astfel că terenul era bătătorit, numai bun de luptă. Un comandant part adusese vreo două mii de catafracţi din Siria în ajutorul lui Labienus, dar fără niciun rezultat. Pentru a doua oară, călăreţii înveşmântaţi în zale fură tăiaţi în bucăţele, dar de astă dată pieri şi pedestrimea lui Labienus.

Oprindu-se numai atât cât era nevoie ca să-i scrie o scrisoare entuziastă lui Marc Antoniu, Ventidius porni mai departe spre Siria, dar nu se vedea nici urmă de parţi. Pacorus nu participase nici la lupta de la Amanus; se zvonea că plecase acasă, la Seleuceia-pe-Tigru, acum câteva luni, luându-l pe Hyrcanus al evreilor cu el. Labienus fugise, urcându-se la Apameia pe o corabie cu destinaţia Cipru.

— Asta n-o să-i fie de niciun folos, îi spuse Ventidius lui Silo. Cred că Antoniu l-a pus pe unul dintre liberţii lui Cezar în Cipru ca să guverneze în numele lui – Gaius Iulius… – Demetrius, da, acesta este. Întinse mâna după o hârtie. Trimite-i asta imediat, Silo. Dacă este omul la care mă gândesc eu – memoria mea nu reţine numele tuturor liberţilor greci – o să scotocească de la un capăt la altul insula de la Paphos la Salamina.

După aceasta, Ventidius îşi împrăştie legiunile prin diverse tabere de iarnă şi începu să aştepte ceea ce va aduce anul următor, indiferent ce va fi aceasta. Instalat confortabil în Antiohia şi cu Silo la Damasc, îşi petrecea timpul liber visând la marşul lui triumfal, a cărui perspectivă devenea din ce în ce mai ademenitoare. Bătălia de la Muntele Amanus îi adusese două mii de talanţi de argint şi câteva opere de artă foarte frumoase pentru a decora alaiul lui. N-ai decât să fierbi în suc propriu, Pollio! Triumful meu îl va eclipsa de departe pe al tău.

Permisia de iarnă nu dură atât de mult cât estimase Ventidius; Pacorus se întoarse din Mesopotamia cu toţi catafracţii pe care îi putuse găsi – dar nu avea arcaşi călare. Herod apăru şi el în Antiohia cu veştile, obţinute, după cât se părea, de la unul dintre

favoriţii lui Antigonus care erau supăraţi de perspectiva perpetuării domniei parţilor.

— Am stabilit relaţii excelente cu omul – un zadokit pe nume Ananeel, care e mistuit de dorinţa de a fi Mare Preot. Eu nu am intenţia să devin Mare Preot, iar el o să fie la fel de bun ca oricare altul, aşa că i-am promis preoţia în schimbul unor informaţii exacte despre parţi. L-am pus să le şoptească parţilor pe care îi cunoaşte că, după ce ai ocupat Siria de nord, ai intenţia să-l prinzi în cursă pe Pacorus la Nicephorium, pe fluviul Eufrat, pentru că te aştepţi ca el să-l traverseze la Zeugma. Acum Pacorus crede chestia asta şi va ignora Zeugma, va merge mai departe pe malul de răsărit până în nord, la Samosata. Presupun că o va lua pe scurtătura lui Crassus către Bilechas, nu-i aşa că este o adevărată ironie a sorţii?

Deşi nu-l putea simpatiza pe Herod, Ventidius era suficient de versat ca să-şi dea seama că omuleţul acesta lacom nu avea nimic de câştigat dacă minţea; toate informaţiile de la Herod aveau o bază reală.

— Mulţumesc, rege Herod, spuse el, fără a simţi faţă de el repulsia pe care i-o inspira Dellius. Herod nu era sicofant, cu toată atitudinea lui mai mult decât îndatoritoare; nu voia decât să-l alunge pe uzurpatorul Antigonus şi să devină regele evreilor.

— Fii sigur că în momentul în care nu va mai exista nicio primejdie din partea parţilor, am să te ajut să scapi de Antigonus.

— Sper să nu trebuiască să aşteptăm prea mult, spuse Herod, oftând. Femeile mele şi logodnica mea sunt exilate în vârful celei mai inaccesibile stânci din lume. Am primit veste de la fratele meu, Iosif, că au foarte puţină mâncare. Mi-e teamă că nu am cum să le ajut.

— Ţi-ar prinde bine nişte bani? Aş putea să-ţi dau suficient ca să te duci în Egipt, să le cumperi hrană şi s-o transporţi acolo. Poţi să ajungi până pe stânca aceea fără să se observe că ai plecat din Egipt?

Herod se învioră.

— Pot foarte uşor să scap de sub supraveghere, Publius Ventidius. Iar stânca are un nume, Masada, este departe, spre Palus Asphaltites. O caravană de cămile ar putea să meargă pe uscat de la Pelusium ca să îi evităm pe evrei, pe idumeeni, nabateeni *şi pe* parţi.

— Înspăimântătoare listă, spuse Ventidius zâmbind. Atunci, cât timp mă răfuiesc cu Pacorus, îţi propun să faci acest lucru. Fruntea sus, Herod! Anul viitor pe vremea asta ai să fii la Ierusalim.

Herod părea deopotrivă modest şi încrezător.

— Eu… ăăă… unde să fac cererea aceea pentru bani?

— Du-te la chestorul meu, rege Herod. Am să-i spun să-ţi dea oricât ceri, fireşte, în limite rezonabile.

Ochii albaştri străluciră.

— Cămilele sunt scumpe, ştii şi tu, dar eu sunt negustor de catâri. Ştiu destul de bine cât costă orice animal cu patru picioare. Fă afaceri cu mine în mod cinstit şi continuă să-mi furnizezi informaţii.

De la nord-est de Samosata apărură opt mii de catafracţi şi traversară Eufratul în miezul iernii. Conducând în persoană de astă dată, Pacorus lovi la vest de Calcis, de-a lungul drumului care ducea spre Antiohia, despre care nu ştiau că acum era din nou în mâinile romanilor. Agenţii lui Herod îşi făcuseră treaba bine şi Antigonus al evreilor, care ar fi trebuit să ţină deschise canalele pentru Pacorus, era prea ocupat cu subjugarea evreilor, care considerau preferabilă domnia romanilor.

O iscoadă veni în galopul calului ca să-l informeze că o armată romană era staţionată la Gindarus şi bine instalată. O adevărată uşurare pentru Pacorus care îi convocă pe catafracţii lui în formaţie de luptă; nu-i plăcea faptul că nu ştiuse până atunci unde se află armata romană.

Şi repetă toate greşelile făcute de subordonaţii lui la Porţile Ciliciei şi la Muntele Amanus, continuând să manifeste dispreţ faţă de soldaţii pedeştri care trebuiau să-i înfrunte pe călăreţii înveşmântaţi în zale. Masa compactă de catafracţi porni în forţă în susul dealului şi intră din plin în ploaia de proiectile din plumb care le perforau cămăşile de zale de la distanţă mult mai mare decât săgeţile; cuprinşi de panică şi înaintând în dezordine, caii urlau din cauza proiectilelor care îi loveau între ochi, iar avangarda parţilor se prăbuşi.

În acel moment, legionarii pătrunseră fără teamă în vălmăşagul luptei, strecurându-se pe vine printre caii înnebuniţi şi tăindu-le genunchii, trăgându-i jos de pe cai pe călăreţi care mureau din cauza loviturilor de sabie date în plină figură. Suliţele lor lungi nu erau de niciun folos în lupta aceasta corp la corp, iar majoritatea săbiilor se aflau încă în teci. Fără nicio speranţă să-şi strecoare ariergarda prin haosul din jur şi neavând nicio cale de trecere spre flancul roman, Pacorus privea îngrozit cum legionarii se apropiau tot mai mult de propria lui poziţie, aflată pe vârful unui deluşor. Dar se luptă, la fel ca şi oamenii din jurul lui, care îl apărară până la unu. Când Pacorus căzu, aceia dintre ei care mai erau în picioare se strânseră în jurul trupului lui şi încercară să ţină piept soldaţilor pedeştri. La căderea nopţii, majoritatea celor opt mii de catafracţi erau morţi, iar puţinii supravieţuitori fugeau mâncând pământul, în încercarea de a ajunge la Eufrat şi acasă, ducând cu ei calul lui Pacorus, ca dovadă că acesta era mort.

În realitate, Pacorus nu murise la sfârşitul bătăliei, deşi avea o rană letală la pântece. Fusese lichidat de un legionar, care îi luase armura şi i-o adusese lui Ventidius.

„Terenul a fost ideal”, îi scria Ventidius lui Antoniu, aflat la Atena cu soţia sa şi cu mulţimea de copii. „Voi expune în alaiul meu triumfal şi armura de aur a lui Pacorus; oamenii mei m-au proclamat de trei ori imperator al câmpului de luptă, aşa cum voi putea mărturisi dacă îmi vei cere. Nu ar fi avut rost să dăm o bătălie decisivă în niciun moment al acestei campanii care a progresat în mod firesc în cadrul celor trei bătălii succesive. Fireşte, înţeleg că acest caracter decisiv al campaniei mele nu poate reprezenta un motiv de nemulţumire din partea ta. Pur şi simplu, îţi oferă astfel Siria ca un loc sigur unde poţi să-ţi încartiruieşti armatele – inclusiv pe a mea, pe care am s-o instalez în cantonament de iarnă la Antiohia, Damasc şi Calcis – pentru marea ta campanie împotriva Mesopotamiei.

Mi-a ajuns totuşi la urechi zvonul că Antiochus din Commagene a încheiat un tratat cu Pacorus, prin care ceda Commagene parţilor. I-a dăruit, de asemenea, lui Pacorus apă şi provizii, ceea ce i-a oferit acestuia posibilitatea să ajungă în Siria neafectat de problemele obişnuite pe care le are un mare efectiv de călăreţi. De aceea, în martie, am de gând să conduc şapte legiuni la nord de Samosata ca să aud ce are de spus regele Antiochus despre această trădare. Silo va pleca cu două legiuni la Ierusalim, ca să-l instaleze pe regele Herod pe tronul lui.

Regele Herod mi-a fost de mare ajutor. Agenţii lui au răspândit informaţii eronate printre spionii parţi, ceea ce mi-a dat posibilitatea să găsesc un teren ideal, în timp ce parţii nu ştiau nimic despre locul în care mă aflam. Sunt convins că Roma are un aliat de nădejde în el, cât valoarea greutăţii lui în sare. I-am dat o sută de talanţi ca să se ducă în Egipt şi să cumpere provizii pentru familia lui şi pentru familia regelui Hyrcanus, pe care i-a instalat într-un loc ferit de la munte, unde nu pot fi găsiţi. Cu toate acestea, campania mea a adus zece mii de talanţi de argint sub formă de pradă de război, care se îndreaptă spre trezoreria Romei în momentul în care îţi scriu misiva aceasta. După ce voi organiza alaiul triumfal şi prada de război va fi eliberată, vei avea un profit considerabil. Partea mea din vânzarea de sclavi nu va fi prea mare, căci parţii au pierit în luptă până la unul. Am adunat cam o mie de oameni din armata lui Labienus şi i-am vândut ca sclavi.

În ceea ce îl priveşte pe Quintus Labienus, tocmai am primit o scrisoare de la Gaius Iulius Demetrius din Cipru, care mă informează că l-a prins pe Labienus şi l-a dat morţii. Deplâng acest fapt, căci nu cred că un simplu libert grec, chiar dacă a aparţinut răposatului Cezar, are suficientă autoritate pentru a executa oameni. Dar las judecata finală în seama ta, aşa cum se cuvine.

Fii sigur că atunci când voi ajunge la Samosata mă voi răfui din plin cu Antiochus, care a încălcat statutul de prieten şi aliat al

oraşului Commagene. Sper ca scrisoarea mea să vă găsească sănătoşi pe tine şi pe ai tăi.”

12

Viaţa la Atena era plăcută, mai ales, de când Marc Antoniu îşi rezolvase disputele cu Titus Pompeius Atticus, cel mai preţuit roman din Atena, dovadă *cognomenul* lui, Atticus, ceea ce însemna inima Atenei. Ar fi fost poate mai potrivit să i se spună amantul băieţilor din Atena, dar această situaţie era ignorată în mod discret de toţi romanii, chiar şi de unul atât de homofob cum era Antoniu. Cu mulţi ani în urmă, Atticus îşi impusese să nu-şi manifeste preferinţa pentru băieţi nicăieri în altă parte decât în Atena cea îngăduitoare, unde construise un conac şi fusese foarte binevoitor cu oraşul de-a lungul anilor. Om de mare cultură şi literat reputat, Atticus avea o slăbiciune datorită căreia, în cele din urmă, câştigase o mulţime de bani; publicase lucrările unor autori romani vestiţi, de la Catullus la Cicero şi la Cezar. Fiecare opus nou era copiat în ediţii cu un tiraj variabil, de la câteva duzini, la câteva mii. O sută de scribi aleşi pentru acurateţea şi lizibilitatea scrisului lor fuseseră instalaţi confortabil într-o clădire de pe Argiletum, în apropiere de Senat, şi se ocupau în zilele acestea de poeziile lui Vergiliu şi Horaţiu. Lângă *scriptorium*[70] se aflau şi câteva încăperi care funcţionau ca bibliotecă de împrumut, concept inventat, de fapt, de fraţii Sosius, rivalul lui de alături. Cariera lor în munca editorială o submina pe cea a lui Atticus, dar aceştia nu dispuneau de averea lui imensă şi trebuiau să meargă ceva mai încet.

Pe la mijlocul vieţii, Atticus se căsătorise cu o verişoară, Caecilia Pilia, care îi dăruise o fiică, pe Caecilia Attica, singurul lui copil, care urma să-i moştenească şi averea. O epidemie de paralizie de vară o lăsase pe Pilia invalidă; murise la scurt timp după lupta de la Philippi, lăsându-l pe Atticus s-o crească singur pe Attica. Născută cu doi ani înainte ca Cezar să treacă Rubiconul, avea acum treisprezece ani şi fusese crescută cu multă tandreţe de un tată care nu-şi ascundea niciodată activităţile faţă de ea, fiind convins că ignoranţa o va face mult mai vulnerabilă la bârfele răutăcioase. Cu toate acestea, Atticus era foarte îngrijorat de soarta fiicei sale, acum când se apropia de vârsta maturităţii, pe cine să-i aleagă ca soţ peste cinci ani?

O viclenie remarcabilă şi o abilitate incontestabilă de a menţine relaţii bune cu toate facţiunile clasei privilegiate din Roma îi asigurase lui Atticus supravieţuirea până în acest moment, dar la moartea lui Cezar lumea se schimbase atât de radical, încât se temea atât pentru supravieţuirea lui, cât şi pentru bunăstarea fiicei sale. Singura lui slăbiciune fusese simpatia pentru cele mai coapte dintre matroanele romane; aceasta îl făcuse s-o salveze pe Servilia, mama lui Brutus şi amanta lui Cezar, Clodia, sora lui Publius Clodius, un mâncău vestit, şi

Fulvia, care fusese soţia a nu mai puţin de trei demagogi: Clodius, Curio şi Antoniu.

Adăpostirea Fulviei aproape că-l adusese în pragul ruinei, în pofida puterii lui din lumea comerţului roman, condus de oamenii de afaceri; fusese un moment cumplit când crezuse că toate importurile lui de grâu din vastele latifundii din Epir vor ajunge la licitaţie în beneficiul lui Antoniu, dar după ce primise scurta scrisoare prin care acesta îi poruncise s-o abandoneze pe Fulvia, făcuse exact ce i se ceruse. Deşi plânsese amar pe ascuns când ea îşi tăiase venele, soarta fiicei lui, Attica, şi a averii lui erau mai importante.

Astfel că, atunci când Antoniu sosi la Atena împreună cu Octavia şi alaiul de copii, Atticus îşi puse în gând să intre atât în graţiile soţiei, cât şi ale soţului. Constată că triumvirul era foarte calm şi îmblânzit şi atribui în mod corect Octaviei meritele pentru această schimbare. Se vedea clar că erau fericiţi împreună, dar nu aşa cum fac tinerii îndrăgostiţi, care nu doresc compania altora. Antoniu şi Octavia erau foarte sociabili, participau la toate prelegerile, la simpozioane şi la alte evenimente ale Capitalei Culturii şi primeau adesea oaspeţi la ei acasă. Da, un an de căsătorie îl îmbunase pe Antoniu, tot aşa după cum zimbrul acela vestit, care fusese Pompei cel Mare, se îndreptase şi se îmblânzise după ce se căsătorise cu încântătoarea fiică a lui Cezar, Iulia.

Fireşte că vechiul Antoniu continua să locuiască în aceeaşi carcasă herculeană, coleric, impulsiv, agresiv, hedonist şi *leneş*.

Şi tocmai această ultimă trăsătură, lenea lui Antoniu, îi domina gândurile lui Atticus, în timp ce mergea pe o alee ateniană îngustă, îndreptându-se spre cina cu Antoniu de la reşedinţa guvernatorului; în acea lună aprilie a anului Appius Claudius Pulcher şi Gaius Norbanus Flaccus deţineau funcţiile de consuli şi (la fel ca tot restul Atenei) Atticus ştia că parţii fuseseră alungaţi înapoi în ţinuturile lor. Nu de către Antoniu, ci de către Publius Ventidius. La Roma, oamenii spuneau că se pusese capăt atât de brusc incursiunilor parţilor, încât Antoniu nici nu mai avusese timp să facă joncţiunea cu Ventidius în Cilicia sau în Siria. Dar Atticus ştia mai bine care era adevărul: nimic nu-l împiedicase pe Antoniu să fie acolo unde se desfăşura acţiunea militară. Nimic, adică nimic altceva decât slăbiciunea lui cea mai mare: lenea. O lene care conducea la tergiversare perpetuă. Părea orb la mersul evenimentelor, spunându-şi mulţumit că el va determina cursul întâmplărilor. Atâta timp cât Iuliu Cezar fusese în viaţă şi îl îmboldise, slăbiciunea aceasta nu păruse atât de evidentă, dar după asasinarea lui Cezar, nu el, ci Octavian se afirmase. Philippi reprezentase o victorie atât de mare pentru Antoniu, încât lenea lui evoluase rapid. Exact la fel ca atunci când Iuliu Cezar îl lăsase să ţină sub control Italia, în timp ce el se dusese să-i zdrobească pe ultimii duşmani. Şi cum se achitase

Antoniu de această uriaşă responsabilitate? Înhămase patru lei la o căruţă, adunase o mulţime de magicieni, dansatoare şi clovni şi petrecuse fără încetare. *Muncă?* Ce este asta? Roma se guverna singură; în calitatea lui de conducător, putea să facă tot ce dorea, adică să chefuiască. Deşi nu avea nicio bază reală, se pare că era totuşi convins că, fiind Marc Antoniu, totul se va desfăşura aşa cum îşi doreşte el. Iar când lucrurile luau o altă turnură, Antoniu dădea vina pe toată lumea, mai puţin pe el însuşi.

Cu toată influenţa binefăcătoare a Octaviei, nu se schimbase cu adevărat. Plăcerea era întotdeauna mai presus de muncă. Pollio şi Mecena revizuiseră limitele triumviratului în mod mai inteligent, o măsură care i-ar fi dat lui Antoniu libertate deplină să-şi conducă armatele. Dar se pare că el nu era dispus să facă asta şi găsea scuze cu duiumul. Octavian nu reprezenta un pericol real şi, în ciuda protestelor sale, avea destui bani ca să poarte război. Legiunile lui existau deja, erau bine echipate şi Sextus Pompei le aproviziona cu grâu ieftin. Atunci ce îl oprea?

Când ajunse la reşedinţa guvernatorului, Atticus devenise de-a dreptul furios şi descoperi, spre marea lui dezamăgire, că va lua masa singur cu Antoniu; pretextând o boală de care suferea unul dintre copiii ei, Octavia se scuzase. Asta însemna că nu va fi acolo ca să-l binedispună pe Antoniu. Cu inima cât un purice, Atticus înţelese că avea să fie o masă foarte neplăcută.

— Dacă Ventidius ar fi aici, l-aş judeca pentru trădare! declară de la bun început Antoniu.

— Aiurea, râse Atticus.

Antoniu îl privi uimit, apoi furios.

— Da, da, înţeleg de ce spui că e o aiureală, dar războiul împotriva parţilor era *al meu!* Ventidius mi-a nesocotit ordinele.

— Ar fi trebuit să fii în cortul comandantului, dragul meu Antoniu! spuse Atticus plescăind. Din moment ce nu ai fost, de ce te plângi că adjunctul tău s-a descurcat atât de bine, încât nici nu a pierdut prea mulţi oameni? Ar trebui să aduci jertfă lui Marte cel Invincibil.

— Trebuia să mă aştepte pe mine, spuse Antoniu cu încăpăţânare.

— Ce prostie! Problema ta este că vrei să duci două feluri de viaţă în acelaşi timp.

Faţa cărnoasă trăda iritarea lui Antoniu în faţa unor cuvinte atât de directe, dar în ochi nu i se aprinsese scânteia aceea roşie care avertiza cu privire la declanşarea unei crize iminente.

— Două feluri de viaţă? întrebă el.

— Da. Cel mai vestit bărbat al zilelor noastre se plimbă ţanţoş prin Atena prin faţa corului de admiratori – acesta este unul. Cel mai vestit bărbat al zilelor noastre îşi conduce legiunile la victorie – acesta este al doilea.

— Dar sunt atâtea de făcut la Atena! spuse Antoniu indignat. Nu eu am greşit, Atticus, ci Ventidius. Este ca un bulgăre care se rostogoleşte la vale. Nici acum nu este mulţumit şi nu vrea să se culce pe lauri. Se duce cu şapte legiuni în sus pe Eufrat ca să-l alunge pe regele Antichus cu un şut în fund.

— Ştiu. Mi-ai arătat scrisoarea aia, mai ţii minte? Ceea ce face Ventidius nu contează. Problema este că tu eşti la Atena, şi nu în Siria. De ce nu recunoşti, Antoniu? Îţi place să tărăgănezi lucrurile.

Drept răspuns, Antoniu izbucni în râs:

— Oh, Atticus! rosti el într-un târziu. Eşti imposibil! Dintr-odată deveni serios şi începu să-l dojenească. În Senat trebuie să înghit criticile generalilor la adresa mea, dar aici nu suntem la Senat şi nu-mi place cum te porţi.

— Eu nu sunt membru al Senatului, spuse Atticus, înfierbântat suficient de tare ca să uite de teama pe care o inspira acest bărbat periculos. O carieră publică este expusă la critici din toate direcţiile, chiar şi din partea unor oameni de afaceri ca mine. Îţi spun din nou, Marc Antoniu, îţi place să tergiversezi lucrurile.

— Poate că da, dar am motivele mele. Cum pot să plec mai departe spre est, dincolo de Atena, când Octavian şi Sextus Pompei uneltesc împreună?

— Puteai să-i striveşti pe amândoi tinereii şi ştii foarte bine asta. De fapt, ar fi trebuit să-l fi strivit pe Sextus cu ani în urmă şi să-l fi lăsat pe Octavian să se descurce singur în Italia. Octavian nu este o primejdie reală pentru tine, Antoniu, dar Sextus e un cazan sub presiune care trebuie oprit din fierbere.

— Sextus îl ţine ocupat pe Octavian.

Mânia izbucni. Atticus sări jos de pe canapea şi o înconjură ca să-l înfrunte pe gazda lui peste masa mică şi îngustă plină cu mâncare, iar chipul lui de regulă blând era schimonosit de furie.

— M-am săturat să te aud spunând asta! Maturizează-te, Antoniu! Eşti conducător absolut peste o jumătate de lume şi gândeşti ca un copil de şcoală! Încleştă pumnii şi îi scutură: Mi-am pierdut o mare parte din timpul meu preţios încercând să înţeleg ce este cu tine, de ce nu poţi acţiona ca un om de stat. Acum ştiu. Eşti încăpăţânat, trândav şi nici pe departe aşa de inteligent cum te crezi! O lume mai bine organizată nu te-ar fi acceptat niciodată ca stăpân!

Cu maxilarul lăsat în jos, prea uimit ca să poată vorbi, Antoniu privea cum oaspetele îşi adună sandalele şi toga şi se îndreaptă spre uşă. Apoi sări şi el de pe canapea şi îl ajunse la timp pe Atticus ca să-l oprească.

— Titus Atticus, te rog! Stai jos, te rog! Rictusul unui zâmbet dezvelea dinţii, dar reuşi să-l ţină pe Atticus într-o strânsoare blândă.

Furia îi trecuse; Atticus parcă se făcuse mai mic, apoi se lăsă tras înapoi pe canapea şi se instală din nou pe *locus consularis.*

— Îmi cer scuze, mormăi el.

— Nu, nu, ai dreptul la opiniile tale, spuse Antoniu aproape jovial. Cel puţin ştiu ce gândeşti despre mine.

— Tu m-ai întrebat, acum ştii. Ori de câte ori începi să-l foloseşti pe Octavian ca scuză pentru că trândăveşti în vest, în loc să fii acolo unde trebuie, încep să-mi pierd răbdarea, spuse Atticus, rupând o bucată de pâine.

— Dar, Atticus, băiatul este complet idiot! Eu îmi fac griji pentru Italia, chiar îmi fac!

— Atunci ajută-l pe Octavian în loc să-i pui piedici.

— Nici într-o mie de ani!

— Este la mare strâmtoare, Antoniu. Grâul din ultima recoltă parcă nu mai vine niciodată, din cauza lui Sextus Pompei.

— Atunci Octavian ar trebui să stea la Roma şi să mângâie fustele Liviei Drusilla în loc să organizeze invazii în Sicilia cu şaizeci de corăbii. Şaizeci de corăbii! Nu e de mirare că a fost bătut.

O mână mare, dar frumoasă se întinse după o bucată de carne de pui. Mâncarea părea să-l mai potolească. Se uită într-o parte la Atticus şi zâmbi.

— Garantează-mi o campanie încununată de succes anul viitor împotriva parţilor şi am să-i dau lui Octavian tot ajutorul de care are nevoie atunci când am să termin. Îl privi bănuitor: Sigur nu-ţi place Octavian?

— Mi-e indiferent, spuse Atticus, părând detaşat. Are idei ciudate despre modul în care ar trebui să funcţioneze Roma – idei care nu sunt în beneficiul meu şi nici al altor bancheri. La fel ca Divinul Iuliu, cred că intenţionează să slăbească clasa întâi şi partea superioară a clasei a doua, pentru a întări clasele inferioare. O, nu oamenii de rând, asta nu. Nu este demagog. Dacă n-ar fi decât un exploatator cinic şi un naiv care se bucura de popularitate, n-aş fi îngrijorat. Dar cred că este ferm convins că Cezar a fost zeu şi el este fiu de zei.

— Insistenţa cu care cere zeificarea lui Cezar este o dovadă de nebunie, spuse Antoniu, simţindu-se mult mai bine.

— Nu, Octavian nu este nebun. De fapt, cred că n-am văzut om mai sănătos la cap ca el.

— Oi fi eu un leneş care tărăgănează lucrurile, dar el are iluzii de grandoare.

— Poate că da, dar sper că dai dovadă de suficientă imparţialitate ca să înţelegi că Octavian este ceva nou pentru Roma. Am motive să cred că are o mică armată de agenţi în toată Italia care se străduiesc din răsputeri să perpetueze ficţiunea că este la fel ca Cezar, precum boabele de mazăre în aceeaşi păstaie. Ca şi Cezar, este un mare orator şi are mare succes la public. Ambiţiile lui nu cunosc margini şi de aceea, peste câţiva ani vom avea de făcut faţă unei situaţii foarte serioase.

— Ce vrei să spui? întrebă Antoniu nedumerit.

— Când fiul egiptean al lui Cezar va mai creşte, va trebui să viziteze Roma. Oamenii mei din Egipt îmi spun că băiatul este leit taică-său şi nu numai ca înfăţişare. E un adevărat copil-minune. Mama lui susţine că tot ce îşi doreşte pentru fiul ei este un tron sigur şi statutul de prieten şi aliat al poporului roman şi s-ar putea ca aşa să stea lucrurile. Dar dacă el este imaginea lui Cezar şi Roma dă cu ochii de el, s-ar putea să-i sufle Roma, Italia şi legiunile lui Octavian, care este, în cel mai bun caz, numai o imitaţie a lui Cezar. Tu nu vei fi afectat, pentru că vei fi deja obligat să ieşi la pensie între timp – căci Caesarion abia are nouă ani. Dar peste treisprezece sau paisprezece ani va fi un bărbat în floarea vârstei. Luptele lui Octavian cu tine şi cu Sextus Pompei vor păli în comparaţie cu o dispută cu Caesarion.

— Hm, făcu Antoniu şi schimbă subiectul.

O cină tulburătoare, dar digestia lui Antoniu nu avu de suferit ca de obicei. Reflectă puţin şi respinse critica lui Atticus la adresa comportamentului lui. De unde ştia el ce probleme avea Antoniu cu Octavian? La urma urmelor, împlinise şaptezeci şi patru de ani; în ciuda siluetei lui agile şi zvelte şi a vicleniei de negustor, cu siguranţă că era deja atins de senilitate.

Dar comentariul lui Atticus referitor la Caesarion îi rămăsese întipărit în memorie. Se încruntă şi trecu în revistă cele trei luni petrecute la Alexandria, de la care trecuseră peste doi ani. Oare Caesarion avea într-adevăr nouă ani deja? El îşi amintea de un băieţel drăgălaş, gata pentru orice fel de năzdrăvănii, de la vânătoarea de hipopotami la cea de crocodili. Neînfricat. Ei bine, aşa era şi Cezar. Cleopatra se lăsa sprijinită de el, în pofida vârstei lui, şi aceasta nu-l mirase pe Antoniu. Era sentimentală şi nu foarte înţeleaptă întotdeauna, în timp ce fiul era – cum era? Mai dur, fireşte. Dar cum altfel? Nu mai ştia.

O, de ce nu avea mai multă răbdare să cultive arta fină a corespondenţei? Cleopatra îi scria din când în când şi lui Antoniu nu-i scăpase faptul că în scrisori vorbea mai ales despre Caesarion, despre deşteptăciunea şi autoritatea lui înnăscută. Dar nu le dăduse prea multă atenţie, considerând că erau exagerările obişnuite ale unei mame iubitoare. Fiind căsătorit cu Octavia, acum ştia totul despre mamele excesiv de iubitoare. Simţea un vag imbold să se ducă să viziteze Alexandria şi să vadă cu ochii lui cum evoluase Caesarion, dar pentru moment acest lucru era imposibil. Deşi, îşi spuse el, i-ar face o mare plăcere să descopere că Octavian are un văr rival de care trebuie să-i fie mai tare teamă decât de Marc Antoniu.

Se aşeză şi începu să-i scrie Cleopatrei.

> „Draga mea fată, m-am gândit la tine în timp ce stau aici la Atena, metaforic vorbind, ca un impotent. Starea aceasta, de fapt, îmi e străină deocamdată, mă grăbesc

eu să adaug şi îl simt pe cel mai bun prieten al meu sudat între picioare cum începe să se agite când îşi aminteşte de tine şi de sărutările tale. Sper că îţi dai seama că Atena mi-a îmbunătăţit stilul literar, aici nu prea ai nimic altceva de făcut decât să citeşti, să patronezi academia şi diversele îndeletniciri filosofice şi să vorbeşti cu oameni precum Titus Pomponius Atticus, care vine la cină.

Oare Caesarion să aibă într-adevăr acum nouă ani? Presupun că aşa ar trebui, dar mă întristează faptul că am pierdut doi ani preţioşi din copilăria lui. Te asigur că imediat ce voi putea, voi veni la tine. Cred că gemenii mei se apropie de vârsta de doi ani, cum zboară timpul! Nu i-am văzut deloc. Ştiu că l-ai numit pe fiul meu Ptolemeu şi pe fiica mea Cleopatra, dar eu mă gândesc la ei ca la Soare şi Lună, aşa că, atunci când o să fie Cha'em la tine, ai putea să-l botezi oficial pe fiul meu Ptolemeu Alexander Helios şi pe fiica mea Cleopatra Selene! Este al şaisprezecelea Ptolemeu şi ea a opta Cleopatra, aşa că ar fi bine să aibă numele lor, nu-i aşa?

Anul viitor voi fi în mod sigur în Antiohia, deşi poate că nu voi avea timp să vizitez Alexandria. Fără îndoială ai auzit că Publius Ventidius şi-a depăşit mandatul pe care i-l dădusem şi a pornit război împotriva parţilor, alungându-i din Siria. Nu mi-a făcut plăcere, pentru că miroase a aroganţă. În loc să-l pună pe tron pe Herod, s-a dus la Samosata care – tocmai am fost informat – şi-a închis porţile şi s-a pregătit de asediu. Oricum, nu e mai mare decât un sat, aşa că n-ar trebui să dureze mai mult de un *nundinum* ca s-o ia cu asalt.

Octavia este încântătoare, deşi uneori îmi doresc să fi avut ceva mai mult din încăpăţânarea fratelui ei. Mi se pare intimidantă o femeie care nu are defecte. Şi acesta e adevărul, poţi să mă crezi pe cuvânt. Dacă s-ar şi plânge din când în când, aş avea o părere mai bună despre ea, căci ştiu că, în sinea sa, crede că nu petrec suficient timp cu ea şi cu copiii, dintre care numai trei sunt ai mei. Dacă este aşa, de ce nu vorbeşte? Dar rosteşte ea vreun cuvinţel? Nu, Octavia! Se mulţumeşte să mă privească cu tristeţe. Totuşi trebuie să mă consider fericit. Nu există nicio femeie mai plăcută în toată Roma. Toată lumea mă invidiază, chiar şi duşmanii mei.

Scrie-mi şi spune-mi cum o mai duceţi, tu şi Caesarion. Atticus a făcut câteva observaţii pertinente cu privire la el şi la relaţia lui cu Octavian. A insinuat

faptul că în viitor s-ar putea să fie un pericol pentru el. Indiferent ce vrei să faci, nu-l trimite la Roma decât atunci când am să-l pot însoţi şi eu. Băiatul tău seamănă prea mult cu Cezar pentru ca Octavian să-l privească cu ochi buni. Are nevoie de aliaţi şi de un sprijin serios la Roma.”

La sfârşitul lui mai, Antoniu a primit o scrisoare de la Octavian pe tema obişnuită: are dificultăţi cu Sextus Pompei şi cu aprovizionarea cu grâu, dar de astă dată îl implora să se întâlnească imediat cu el la Brundisium. Însoţit numai de un escadron german de gărzi călare, Antoniu plecă bombănind la Corint, ca să prindă feribotul spre Patra. Dar, înainte de a se îmbarca, repetă lista plângerilor în faţa lui Dellius, începând cu resentimentele faţă de Ventidius.

— Tot mai stă la Samosata conducând asediul acela ridicol în ritm de melc. Asta îl plasează în liga lui Cicero! Toată Roma ştia că Cicero nu era în stare nici să conducă o vulpe spre coteţul cu găini, chiar dacă, de fapt, Pomptinus ducea lupta.

— Cicero? întrebă Dellius derutat; era prea tânăr ca să-şi amintească de isprăvile lui Cicero din tinereţe. Dar când naiba a condus marele avocat un asediu? Este prima dată că aud de isprăvile lui militare.

— S-a dus să guverneze Cilicia la zece ani după ce fusese consul şi s-a împotmolit într-un asediu în Cappadocia de est – un fel de sat pe nume Pindenissus. A durat o veşnicie până l-au luat el şi Pomptinus.

— Am priceput, spuse Dellius, care înţelegea într-adevăr, dar nu-şi închipuia cum poate fi condus un asediu de cel mai puţin războinic dintre luptătorii pe care îi dăduse vreodată Roma. Aveam impresia că Cicero a fost un bun guvernator.

— O, da, a fost, dacă eşti de acord cu genul de om care împiedică firmele romane să facă profituri în provincie. Dar în cazul de faţă, nu este vorba de Cicero, ci de Ventidius. Sper ca până mă întorc eu de la întrevederea cu Octavian să facă bucăţele porţile de la Samosata şi să înceapă să calculeze prada de război.

Antoniu nu fu plecat nici pe departe atât de mult cât socotise Dellius, dar avea povestea pregătită când triumvirul se năpusti ca o furtună în reşedinţa lui de la Atena spumegând de furie împotriva lui Octavian care nu venise şi nici nu trimisese vorbă ca să-i explice motivul. Şi pentru ca insulta să fie şi mai mare, Brundisium refuzase din nou să lase în jos lanţul din port ca să-l primească pe vizitator. Dar în loc să se ducă în alt port, Antoniu se întorsese furibund la Atena.

Dellius asculta numai cu o ureche diatriba, fiind mult prea obişnuit cu resentimentele lui Antoniu faţă de Octavian ca să le mai bage în seamă. Era o criză obişnuită de furie, nu una dintre ieşirile acelea care durau un întreg *nundinum* şi care îl îngrozeau

pe Hector, aşa că Dellius aşteptă să vină perioada de calm care urma după tunete şi fulgere. Odată răcorit, Antoniu se apucă din nou de treabă, ca şi cum izbucnirea i-ar fi făcut bine.

Munca sa în această perioadă se axa, în principal, pe deciziile vitale pe care trebuia să le ia în legătură cu oamenii care vor conduce numeroasele regate şi principate presărate în tot estul – locuri pe care Roma nu le administra direct ca provincii. Antoniu era ferm convins că soluţia corectă o reprezentau regatele-client şi nu provinciile suplimentare. Era o politică abilă, căci conducătorii locali îşi atrăgeau aversiunea populaţiei pentru colectarea taxelor şi a impozitelor.

Pe biroul lui se afla un teanc de rapoarte despre toţi candidaţii şi posturile vizate. Fiecare om avea un dosar pe care intenţiona să-l parcurgă atent; Antoniu cerea adesea informaţii suplimentare şi uneori poruncea ca unul sau altul dintre candidaţi să se prezinte la Atena.

Dar nu dură mult şi reveni la subiectul asediului de la Samosata, cuprins de aceeaşi enervare.

— Suntem la sfârşitul lui iunie şi nu am nicio veste, spuse Antoniu furios. Ventidius stă acolo cu şapte legiuni în faţa unui orăşel de mărimea Ariciei sau a Tiburului! Este scandalos!

Acum avea şansa să se răzbune pe Ventidius pentru acea întrevedere umilitoare de la Tarsus! îşi spuse Dellius.

— Ai dreptate, Antoniu, este scandalos. Cel puţin din câte am auzit eu.

Uluit, Antoniu îşi aţinti privirile asupra chipului îngrijorat al lui Dellius, iar iritarea cedă locul curiozităţii. Ce vrei să spui, Dellius?

— Că investiţia lui Ventidius în Samosata este un scandal. Sau cel puţin aşa spune un corespondent al meu din Legiunea a Şasea în ultima scrisoare pe care mi-a trimis-o. A sosit ieri, uimitor de repede.

— Şi care este numele acestui legat?

— Îmi pare rău, Antoniu, nu pot să-ţi spun asta. I-am dat cuvântul că nu voi divulga sursa de informare. Dellius vorbea blând cu ochii plecaţi în jos. Mi s-a cerut să păstrez cea mai strictă confidenţialitate.

— Dar poţi să-mi spui care este natura scandalului?

— Fireşte. Că asediul de la Samosata trenează, pentru că Ventidius a primit o mie de talanţi mită de la Antiochus din Commagene. Dacă asediul durează prea mult, Antiochus speră să ordoni ca Ventidius şi legiunile lui să-şi facă bagajele şi să plece.

Uluit, Antoniu nu scoase un cuvânt o bună bucată de vreme. Apoi respiraţia îi ieşi sâsâind din piept şi el îşi încleşta pumnii.

— Ventidius să accepte mită? *Ventidius?* Nu! Informatorul tău se înşală.

Capul mic se clătină dintr-o parte în alta, exprimând un scepticism trist.

— Înţeleg că nu-ţi vine să crezi aşa ceva despre un vechi tovarăş de arme, Antoniu, dar spune-mi de ce ar minţi prietenul meu din Legiunea a Şasea? Mai mult chiar, se pare că toţi cei din Legiunea a Şaptea au aflat despre mită. Ventidius n-a făcut un secret din asta. S-a săturat de est şi abia aşteaptă să se întoarcă acasă ca să-şi celebreze triumful. Se mai zvoneşte şi că a meşterit ceva la registrele pe care le-a trimis la *aerarium*[71] cu prada de război din toată campania lui. Că, de fapt, a subtilizat încă o mie de talanţi din prada de război. Samosata este un loc atât de prăpădit, încât el ştie că nu va scoate cine ştie ce de acolo, aşa că oare ce rost ar avea să încerce s-o cucerească?

Antoniu sări în picioare, urlând să-i vină slujitorul.

— Antoniu, ce ai de gând să faci? întrebă Dellius pălind.

— Ceea ce face orice comandant atunci când adjunctul lui îi înşală încrederea, spuse Antoniu scurt.

Slujitorul îşi făcu apariţia timid:

— Da, *domine?*

— Fă-mi bagajul, şi nu uita de armură şi de arme. Unde este Lucilius? Am nevoie de el.

Slujitorul ieşi în fugă. Antoniu începu să se plimbe prin încăpere.

— Ce ai de gând să faci? întrebă Dellius, transpirând din abundenţă.

— Să mă duc la Samosata, fireşte. Poţi să vii cu mine, Dellius. Fii liniştit, rezolv eu chestia asta.

În clipa aceea, lui Dellius îi trecu pe dinaintea ochilor întreaga sa viaţă. Se clătină, horcăi, se prăbuşi pe pardoseală şi fu cuprins de convulsii. Antoniu îngenunche imediat lângă el şi răcni să vină doctorul. Dar acestuia îi trebui o oră până să sosească, timp în care Dellius fu instalat în pat, aparent complet extenuat.

Fireşte că Antoniu nu rămase lângă el; imediat ce Dellius fu transportat afară, începu să-i dea ordine lui Lucilius şi să verifice dacă slujitorii ştiu cum să-i facă bagajele pentru campanie, o decizie nesăbuită să nu-l ţină pe chestor cu el!

Octavia intră alarmată, însoţită de medic.

— Dragul meu Antoniu, ce s-a întâmplat? întrebă ea.

— În cel mult o oră plec la Samosata. Lucilius a făcut rost de o corabie pe care am s-o închiriez ca să mă ducă la Portae Alexandreia. Asta este pe Sinus Issicus, punctul cel mai apropiat. Se strâmbă şi îşi aminti să-i sărute mâna. De acolo mai am un drum de trei sute de mile, *meum mei.* Dacă suflă Auster, călătoria va dura cel mult o lună, dacă nu bate, probabil, două luni. O, *blestemat* să fie Ventidius! M-a trădat!

— Refuz să cred aşa ceva, spuse ea, ridicându-se pe vârfuri ca să-l sărute pe obraz. Ventidius este un om de onoare.

Ochii lui Antoniu trecură peste capul ei către doctor, care se înclină până la pământ cu genunchii tremurători.

— Cine eşti tu? întrebă el.

— O, este Themistophanes, doctorul care l-a examinat pe Dellius, spuse Octavia.

Antoniu uitase complet de Dellius. Clipi repede:

— O, da. Ce mai face? Este în viaţă?

— Da, stăpâne Antoniu, trăieşte. Are o criză de ficat, aşa cred. A reuşit să-mi spună că trebuie să plece cu tine în Siria astăzi, dar nu mai poate, sunt foarte sigur când fac această afirmaţie. I-am recomandat o cataplasmă cu praf de cărbune, piatră vânătă, bitum şi ulei care trebuie să-i fie aplicată pe piept de câteva ori pe zi şi mai are nevoie şi de purgaţie periodică şi de flebotomie, spuse medicul, cu o privire înspăimântată. Un tratament foarte costisitor.

— Păi, atunci ar face mai bine să stea aici, spuse Antoniu, plictisit că Dellius nu va fi alături de el ca să-i indice informatorul. Du-te la secretarul meu, Lucilius, ca să-ţi plătească onorariul.

Antoniu o mai sărută şi o mai îmbrăţişă de câteva ori pe Octavia, apoi plecă. Octavia rămase singură, amuzată, apoi ridică din umeri şi zâmbi.

— Ei bine, asta este ultima dată când îl mai văd înainte de sosirea iernii, spuse ea. Trebuie să le dau de veste şi copiilor.

Aflat la etaj, bine învelit în pat, Dellius mulţumea zeilor pentru că îi dăduseră prezenţa de spirit să se prăbuşească la pământ. Din câte îi spusese Themistophanes, urma să aibă dureri considerabile, dacă nu chiar insuportabile, dar plătea un preţ relativ mic ca să-şi salveze pielea. Nu se gândise că Antoniu o să pornească la drum spre Samosata, asta nu-i trecuse prin minte; de ce s-o fi făcut, când nu mişcase un deget ca să-i alunge pe parţi? Poate că n-ar fi o idee rea, decise Dellius, să mă însănătoşesc ca prin farmec şi să petrec câteva luni la Roma, să fiu drăguţ cu Octavian.

Austrul începu să sufle şi corabia care nu avea niciun fel de încărcătură, în afară de Antoniu şi lucrurile lui, putea să înainteze numai cu două schimburi de vâslaşi la bord. Dar vântul din sud nu era ideal şi căpitanului nu-i plăcea să călătorească prin largul mării, aşa că se ţinu de linia coastei tot drumul până când ajunse în Licia, la Portae Alexandreia. Ce bine că Pompei cel Mare îi alungase pe toţi piraţii din aceste golfuleţe comode şi din fortăreţele din Pamphylia şi Cilicia Tracheia, îşi spunea Antoniu care nu mai avea stare. Altfel ar fi fost prins până acum şi ţinut în captivitate în vederea răscumpărării, ca mulţi alţi romani de vază, inclusiv Divinul Iuliu.

Nici să citească nu putea, căci corabia se clătina mereu, în sus şi în jos. Deşi Marea Noastră nu se umfla ca oceanul şi avea maree mică, era capricioasă şi putea fi foarte primejdioasă pe timp de furtună. Cel puţin de asta fusese cruţat, căci era vară, cea mai bună vreme pentru navigat. Aproape singura modalitate în

care putea să-şi mai astâmpere nerăbdarea era să joace zaruri cu echipajul pe câţiva sesterţi; dar chiar şi aşa, avea mare grijă să nu piardă. Se mai şi plimba pe punte în sus şi în jos, îşi păstra muşchii în formă ridicând greutăţi, butoaie cu apă şi se mai lua la întrecere cu echipajul în tot soiul de jocuri. Aproape în fiecare noapte căpitanul insista să intre într-un port sau să ancoreze pe vreo plajă pustie. O călătorie pe mare de şapte sute de mile cu o viteză de treizeci de mile pe zi în zilele bune. Uneori, Antoniu avea sentimentul că n-o să mai ajungă niciodată.

Când nu mai avea nimic altceva de făcut, se rezema de balustrada corăbiei şi privea în gol în apa mării, sperând să zărească vreun uriaş monstru marin, dar singurele vietăţi erau delfinii albi, mari, care săreau şi se hârjoneau în apropierea carenei, jucându-se între cele două palete ale cârmei şi trecând în goana mare pe lângă corabie ca nişte iepuri de mare. Apoi constată că privitul acesta îndelungat în gol în apa mării îi stârnea în suflet un sentiment de singurătate, de abandon, de îngrijorare şi dezamăgire şi se întrebă oare ce se întâmpla cu el.

În cele din urmă, ajunse la concluzia că trădarea lui Ventidius îi distrusese ceva în lăuntrul lui, îl umpluse nu de furia lui obişnuită, care era un fel de stare de luptă, ci de o disperare neagră. Da, îşi spuse el, mi-e teamă de întâlnirea cu el. Mi-e teamă că voi găsi dovada perfidiei lui chiar sub nasul meu. Ce pot să fac? Să-l dau afară, fireşte. Să-i interzic să mai vină la Roma şi să se mai bucure de acel extraordinar triumf al lui la care se gândeşte atâta! Dar cu cine să-l înlocuiesc? Cu un prăpădit împiedicat ca Sisius? Şi dacă nu, cu cine altcineva? Canidius ar fi bun. Şi vărul meu, Caninius. Da – dar dacă Ventidius a putut să primească mită, de ce nu ar accepta oricare dintre ei, care nu este legat de mine prin anii de campanie din Galia Transalpină şi prin campaniile lui Cezar din timpul războaielor civile? Eu am patruzeci şi cinci de ani, dar ceilalţi sunt cu zece, cincisprezece ani mai tineri. Calvinus şi Vatia sunt de partea lui Octavian şi la fel – cel puţin aşa mi s-a spus – Appius Claudius Pulcher, cel mai important consul de la Calvinus încoace. Poate că asta este totul! Infidelitatea. Trădarea.

Exact o lună mai târziu corabia ancoră la Portae Alexandreia şi Antoniu începu să caute cai pentru slujitorii lui. Îl adusese pe Clementius cu el, Calul său Public murg, care era suficient de înalt şi puternic ca să-l poată ţine în spinare. Şi porni spre Samosata în aceeaşi dispoziţie sufletească sumbră.

Şi în timp ce urca pe cursul Eufratului, aceasta îi apăru în faţă ca o cărămidă neagră. Surprins, Antoniu descoperi că Samosata era un oraş mare, cu acelaşi tip de ziduri ca şi cele de la Amida, căci oraşul aparţinuse asirienilor, pe vremea când domniseră în această parte a lumii. Zidurile din bazalt negru erau de tipul celor pe care grecii le numeau ciclopice netede – extrem de înalte,

rezistente în faţa armelor de asediu – berbeci sau tunuri. În acel moment, îşi dădu seama că Dellius îl indusese în eroare; nu ştia dacă o făcuse deliberat sau fusese, pur şi simplu, tras şi el pe sfoară de corespondentul acela din Legiunea a Şasea. Nu era un sat din Cappadocia cu sistem de apărare din valuri de pământ; cucerirea lui era o sarcină demnă chiar şi de Cezar, care avea o experienţă deosebită în materie de asedii. Nimic din ceea ce cunoscuse Ventidius în timpul războaielor lui Cezar nu-l putea pregăti pentru ceea ce vedea Antoniu acum.

Cu toate acestea, exista, oricum, şi posibilitatea ca Ventidius să fi luat mită; ţeapăn şi iritat, Antoniu coborî de pe spinarea lui Clementius în zona centrală a taberei, în apropierea căreia se afla cortul generalului.

Ventidius veni imediat să vadă ce este cu toată tevatura aceea. Era acum un bărbat zdravăn care îşi arăta vârsta, iar buclele lui cenuşii îl făceau să semene cu o oaie de astrahan. Se lumină imediat la faţă.

— Antoniu! exclamă el, venind să-l îmbrăţişeze. Pentru numele lui Jupiter, ce te aduce la Samosata?

— Vreau să văd cum mai merge asediul.

— O, asta era! Ventidius râse încântat. Acum două zile, Samosata a cerut să le spunem care sunt condiţiile de pace. Porţile s-au deschis şi Antiochus a plecat.

Ventidius îi oferi lui Antoniu un scaun şi se îndreptă spre carafele cu vin.

— Un roşu oribil, un şi mai oribil alb sau apă bună din Eufrat?

— Roşu, jumătate cu apă din Eufrat. E bun, nu-i aşa?

— E bun cu apă. Oraşul nu are nici apeduct, nici canalizare. Oamenii preferă să sape puţuri decât să ia apă din râu, şi îşi plasează haznalele chiar lângă puţuri. Ventidius se strâmbă. Proştii! Bolile de stomac sunt la ordinea zilei nu numai în timpul verii, ci şi iarna. Am construit un apeduct pentru oamenii mei şi le-am interzis să intre în contact cu locuitorii din Samosata. Râul este atât de adânc şi de lat, că am împins, pur şi simplu, canalele noastre de deversare din tabără în el. Locurile de scăldat sunt în amonte, deşi curenţii sunt destul de periculoşi.

După ce se asigură că regulile ospitalităţii fuseseră respectate, Ventidius se aşeză şi el în scaunul de fildeş şi privi şiret la Antoniu.

— Cred că e vorba de ceva mai mult, nu numai de o simplă curiozitate în legătură cu asediul meu, Antoniu. Ce s-a întâmplat?

— Cineva de la Atena mi-a spus că ai luat mită o mie de talanţi de la Antiochus ca să menţii asediul.

— *Rahat!* exclamă Ventidius şi sări drept în picioare, în timp ce bucuria îi dispărea din priviri. Se încruntă. Ei bine, sosirea ta aici dovedeşte că l-ai crezut pe acel vierme, cine este? Am dreptul să ştiu!

— Mai întâi, o întrebare. Ai intrat în conflict cu comandantul Legiunii a Şasea?

Ventidius făcu ochii mari.

— A Şasea?

— Da, a Şasea.

— Antoniu, Legiunea a Şasea nu mai este aici din aprilie. Silo avea dificultăţi cu instalarea lui Herod pe tron şi m-a rugat să-i mai repartizez o legiune. I-am trimis Legiunea a Şasea.

Antoniu simţi dintr-odată că i se face rău. Se ridică în picioare şi se îndreptă spre fereastra din zidul de cărămidă nearsă. Asta explica totul, mai puţin de ce inventase Dellius povestea aceasta. Cum îl jignise oare Ventidius?

— Cel care m-a informat pe mine a fost Quintus Dellius, care spunea că este în corespondenţă cu un legat din a Şasea. Acesta l-a informat despre mită şi i-a dat asigurări că toată armata ştie lucrul acesta.

Ventidius păli.

— O, Antoniu, asta chiar mă doare! Cum ai putut să-l crezi pe cuvânt pe un ticălos neisprăvit ca Dellius, fără măcar să-mi scrii ca să mă întrebi ce se întâmplă? În schimb, ai venit aici în persoană! Asta înseamnă că l-ai crezut. Împotriva mea! Ce dovadă ţi-a oferit?

Antoniu schiţă gestul de a se întoarce de la fereastră.

— Nu mi-a oferit nicio dovadă. A spus că informatorul lui doreşte să rămână anonim. Dar a mers mai departe. Adică mai departe de mită, vreau să spun. Te-a acuzat că ai falsificat şi registrele contabile pentru trezorerie.

Cu lacrimile şiroind pe obrajii brăzdaţi de trecerea vremii, Ventidius întoarse un umăr către Antoniu.

— Quintus Dellius! Un lingău, un linge-funduri, un vierme demn de dispreţ! Şi numai pe baza cuvântului lui ai făcut tot acest drum? Pot să te scuip! Ar trebui să te scuip!

— Nu am nicio scuză, spuse Antoniu cu un aer nefericit, dorindu-şi să se afle în altă parte, oriunde, numai nu aici!

— Probabil că este din cauza vieţii de la Atena, continuă el. Aşa de departe de câmpul de acţiune, scotocind prin maldăre interminabile de hârtii, rupt total de realitate – Ventidius, îţi cer iertare din adâncul sufletului.

— Poţi să-mi ceri iertare de aici şi până când ai să ajungi pe rugul funerar şi înapoi, Antoniu. Nu mai contează. Ventidius îşi şterse lacrimile cu dosul palmei. Între noi doi, totul s-a terminat. Gata. Am cucerit Samosata şi îţi deschid toate registrele contabile. N-ai decât să-ţi cauţi un auditor, pe cine vrei tu. N-o să găseşti niciun fel de discrepanţă, nici măcar o statuetă de bronz. Acum îţi cer concediu, în calitatea ta de comandant, te rog să-mi dai voie să mă întorc la Roma. Insist să-mi organizez alaiul triumfal, dar aceasta este ultima campanie pe care am condus-o pentru Roma. După ce îmi voi depune laurii la picioarele lui

Jupiter Optimus Maximus, o să mă întorc acasă, la Reate, să-mi cresc catârii. Se ridică în picioare şi se îndreptă spre uşă. Aici este sediul meu, dar până diseară voi pleca. Poţi să te muţi aici şi să dai orice dispoziţii doreşti. Ai avut încredere în mine. Şi acum îmi faci asta!

— Publius, te rog! *Te rog!* Nu ne putem despărţi duşmani!

— Nu eşti duşmanul meu, Antoniu. Cel mai cumplit duşman al tău eşti tu însuţi, nu un catârgiu din Picentin, care mergea acum cincizeci de ani în alaiul triumfal al lui Strabo. Din cauza ta italienii încă nu au ceea ce li se cuvine. Dellius este roman, la urma urmelor. Asta îl face pe el mai bun decât mine, lumea lui mai bună decât a mea. Mi-e silă de Roma, mi-e silă de război, de tabere, de compania exclusivă a bărbaţilor. Şi nu te baza pe Silo, şi el este tot italian, s-ar putea să ia mită. O să meargă acasă cu mine. Ventidius trase aer în piept. Noroc în est, Antoniu. Ţi se potriveşte de minune. Lingători de funduri corupţi, pungaşi, potentaţi orientali îmbuibaţi care se mint chiar şi pe ei înşişi… Chipul i se contorsionă dureros şi continuă: Asta îmi aminteşte ceva, Herod este aici. La fel şi Polemon din Pontus şi Amyntas din Galatia. N-o să duci lipsă de companie, chiar dacă Dellius a fost prea laş ca să te însoţească.

După ce Ventidius închise uşa în urma sa, Antoniu aruncă pe fereastră paharul cu vin îndoit cu apă şi îşi turnă un pahar plin de vin roşu, tare şi toxic.

Era cum nu se poate mai rău, iar modul în care condusese discuţia fusese lamentabil. Ventidius avea dreptate, îşi spuse Antoniu în timp ce înghiţea lichidul până când acesta dispăru cu totul din pahar. Când se ridică pentru a-şi umple din nou paharul din ceramică ieftină, aduse toată carafa lângă el. Da, Ventidius avea dreptate. Undeva, pe drum, m-am rătăcit, mi-am pierdut busola, respectul pentru mine însumi. M-am autobiciuit ca să mă înfurii! Tot ce a spus el este adevărat. De ce l-am crezut pe Dellius? Şi parcă a trecut o eternitate din acea zi petrecută la Atena când Dellius mi-a turnat otrava în ureche. Cine este Dellius? Cum a fost posibil să dau crezare unei poveşti fără niciun fel de dovadă? Am vrut să cred asta, e singura explicaţie. Am vrut să-l văd pe vechiul meu prieten în dizgraţie, tânjeam după asta. Şi de ce? Pentru că el a luptat într-un război care era al meu, un război pe care nu m-am sinchisit să-l port chiar eu. Ar fi fost un efort prea mare. A devenit o tradiţie la Roma ca toate meritele să revină comandantului-şef. Gaius Marius a făcut începutul atunci când şi-a asumat meritele pentru prinderea lui Iugurta. N-ar fi trebuit să procedeze astfel. Sulla este cel care a comis fapta şi asta într-un mod strălucit, ca un expert. Dar Marius, pur şi simplu, nu suporta ideea să împartă laurii cu altcineva, aşa că nici n-a pomenit despre el în depeşele sale. Dacă Sulla nu şi-ar fi publicat memoriile, nimeni n-ar fi ştiut niciodată adevărul.

Am vrut să încep campania împotriva parţilor pe zăpadă, să-mi rezerv mie marea confruntare finală, după ce un bărbat mai vrednic le-ar fi înmuiat cerbicia. Apoi Ventidius mi-a furat sceptrul tunetului. Un titan suficient de curajos care să ştie cum trebuie să procedeze, poc şi bum! Şi s-a zis cu tunetul meu. Ce furios am fost, ce frustrat m-am simţit! I-am subestimat, şi pe el, şi pe Silo – nici nu mi-a trecut prin minte că sunt atât de buni! Şi i-am dat crezare lui Dellius! Nu poate exista nicio altă explicaţie. Am vrut să anihilez realizările lui Ventidius, am vrut să-l văd în dizgraţie, poate să-l ucid ca pe Salvidienus. Şi asta a fost tot isprava mea, deşi Salvidienus era un bărbat mai puţin vrednic, un comandant mai puţin strălucit. Am fost atât de absorbit de Octavian, că am lăsat răsăritul să-mi scape printre degete şi nu i-am acordat încredere lui Ventidius, fidelul meu catârgiu.

Începu să plângă, legănându-se în faţă şi în spate pe picioarele fragile ale scaunului cu şezut din piele şi văzu cum lacrimile îi picurau în vin, apoi îl bău, ca şi când şi-ar fi băut propriul sânge. O, ce durere, ce regrete! Nimeni nu-l va mai privi la fel ca înainte. Onoarea lui era pătată pe veci.

Când Herod intră în graba mare în încăpere o oră mai târziu, îl găsi pe Antoniu atât de beat, că nu-l mai recunoscu.

Intră şi Ventidius, îl văzu pe Antoniu şi scuipă pe pardoseală.

— Găseşte-i pe slujitorii lui şi puneţi-l în pat, spuse scurt Ventidius. Acolo, în locuinţa mea. Când se va trezi, voi fi la jumătatea drumului către Siria.

Herod nu reuşi să afle nimic în plus.

Antoniu îi spuse două zile mai târziu, când era treaz, dar se resimţea într-un mod neobişnuit de pe urma vinului.

— L-am crezut pe Dellius, zise el nefericit.

— Da, n-a fost un gest înţelept, Antoniu. Herod încercă să pară vesel. Dar acum totul s-a terminat. Am luat Samosata, Antiochus a fugit în Persia, iar prada de război depăşeşte toate aşteptările. Războiul s-a încheiat cu bine.

— Cum a cucerit Ventidius cetatea?

— Este inventator, aşa că şi-a dat imediat seama ce trebuie să facă. A construit o bilă gigantică din bucăţi de fier, a legat-o de un lanţ şi a suspendat bila de un turn. Apoi a înhămat cincizeci de boi şi a tras bila cât mai departe de turn. Când lanţul a fost întins la maximum, a tăiat legătura între bilă şi animale. Aceasta a făcut un balans uriaş, monstruos, apoi a lovit zidurile şi le-a distrus cu un zgomot asurzitor – mi-am acoperit urechile. Şi zidurile s-au prăbuşit, pur şi simplu! Într-o singură zi a dărâmat suficient din ele pentru ca soldaţii să poată intra în cetate cu miile. Am constatat că locuitorii din Samosata nu aveau niciun fel de alte sisteme de apărare decât fortificaţiile. Niciun fel de trape, bune sau rele, absolut nimic!

— Am auzit că a inventat şi un proiectil nou pentru aruncătorii cu praştia.

— O armă îngrozitoare! exclamă Herod. Puse mâna pe braţul lui Antoniu. Haide, Antoniu, acum tu eşti comandant, din moment ce Ventidius a plecat. Ar trebui cel puţin să inspectezi locul şi să vezi ce a făcut bila aceea din fier. Zidurile acelea au stat neclintite timp de cinci sute de ani, dar nimic nu se poate pune cu armata romană. Tu nu pari foarte flămând, dar emisarii tăi… ăăă… se foiesc de colo-colo fără noimă, căci nu ştiu ce să facă. Aşa că am aranjat să mâncăm la mine acasă. Vino neapărat! Toată lumea o să se simtă mai bine, inclusiv tu!

— Mă doare capul.

— Nu e de mirare, dacă ne gândim la poşirca pe care o bei. Am şi nişte vin absolut suportabil, dacă asta vrei.

Antoniu oftă, întinse mâinile şi se uită la ele.

— Arată de parcă ar putea ţine orice, nu-i aşa? întrebă el, tremurând. Dar au pierdut controlul.

— Aiurea! O mâncare bună cu pâine proaspătă şi carne slabă o să te pună pe picioare.

— Ce s-a întâmplat în Iudeea?

— Mai nimic. Silo este un bărbat excelent, dar două legiuni nu sunt suficiente şi în momentul în care a sosit a treia, Antigonus plecase în Ierusalim. Este o cetate greu de cucerit, mai greu decât acest loc pierdut de lume din Asiria. Ventidius a fost foarte bun cu mine, apropo.

Antoniu ridică din sprâncene.

— Nu mai spune! Cum anume?

— Mi-a dat suficienţi bani ca să mă duc în Egipt şi să reaprovizionez Masada, unde se află familia mea şi a lui Hyrcanus. Dar eu nu întineresc, Antoniu, şi evreii au nevoie – ei bine, au nevoie de un tiran. Se înarmează şi se instruiesc.

Întrucât niciunul dintre emisari nu făcu imprudenţa să-l menţioneze pe Ventidius, până la sfârşitul primului *nundinum* de la Samosata, Antoniu reuşi să simtă cu adevărat că deţine comanda armatei. Dar sentimentul de vinovăţie pe care îl avea faţă de Ventidius făcu ca oraşul să sufere cumplit din cauza atrocităţii lui Antoniu. Toţi locuitorii fură vânduţi ca sclavi la Nicephorium, unde un reprezentant al noului rege al parţilor, Phraates, îi cumpără pe toţi ca un lot compact. Nu avea mână de lucru, căci executase foarte mulţi dintre oamenii lui de la cei de rang înalt, până la cei mai umili. Fiii lui fuseseră primii care muriseră, dar un nepot de soră, Monaeses, fugise în Siria şi dispăruse. Foarte supărător pentru Phraates, căruia îi plăcea să fie rege.

Zidurile cetăţii Samosata fură complet dărâmate. Antoniu voi să folosească materialul lor pentru a construi un pod peste Eufrat, dar descoperi că fluviul era prea adânc şi prea puternic şi lua

bolovanii ca pe nişte tăciuni. În cele din urmă, împrăştie bolovanii în lung şi în lat.

După ce termină cu treaba asta, simţi suflul rece ce pătrunse în atmosferă. Antoniu îl detronase pe Antiochus, îi aplicase o amendă zdravănă şi îl pusese în locul lui pe Mithradates, fratele lui. Publius Canidius fu numit la conducerea legiunilor, care se instalară într-o tabără din apropiere de Antiohia şi Damasc; urma să se pregătească pentru campania din Armenia şi Media din anul următor sub comanda personală a lui Antoniu. Gaius Sosius fu numit guvernator al Siriei şi primi instrucţiuni să-l instaleze pe tron pe Herod, imediat după încheierea permisiei de iarnă.

Antoniu se urcă în Portae Alexandreia pe o corabie al cărei căpitan era dispus să înfrunte largul mării. Rana i se vindeca încet, încet; acum îi putea privi în ochi pe camarazii săi romani, fără să se mai întrebe ce gândeau despre el. Dar, o, avea nevoie de un piept moale de femeie ca să-şi îngroape capul în el! Din păcate, acel piept dulce de femeie după care tânjea, era cel al Cleopatrei.

13

Când se întoarse acoperit de glorie după cei doi ani petrecuţi în Galia, Agrippa şi cele două legiuni pe care le adusese cu el îşi instalară tabăra pe Campus Martius lângă *pomerium*[72]*;* Senatul votase un alai triumfal pentru el, ceea ce însemna că îi era interzis prin religie să intre chiar în Roma. Se aşteptase ca Cezar să-l întâmpine la intrarea în splendidul cort roşu înălţat pentru a-l adăposti pe general în exilul său temporar, dar nici urmă de Cezar. Şi nici de senatori. Ei bine, poate că am ajuns prea devreme, îşi spuse Agrippa, în timp ce îşi trimitea slujitorul să-i ducă lucrurile înăuntru; era prea nerăbdător să-l vadă în depărtare pe Cezar pentru a se putea adăposti în interiorul cortului. Ochii lui vedeau până la o distanţă de două mile şi ar fi zărit imediat strălucirea unui metal sau a unui alt obiect ţinut în mână, aşa că scoase un oftat de uşurare când zări o gardă mare de germani ieşind pe Poarta Fontinalis şi coborând dealul pe Via Recta. Apoi se încruntă; în mijlocul lor se afla o litieră. Cezar, în litieră? Era bolnav?

Neliniştit şi nerăbdător, se stăpâni şi îşi impuse să aştepte în locul unde se găsea, să nu alerge în faţă stângaci cum o cereau convenienţele, ceea ce atrase după sine câteva urale de felicitări din partea germanilor.

Când din litieră coborî Mecena, Agrippa rămase cu gura căscată.

— Haide înăuntru, spuse Marele Manipulator şi se îndreptă spre cort.

— Ce s-a întâmplat? Cezar este bolnav?

— Nu, nu este bolnav, dar fierbe în suc propriu, spuse Mecena, încordat. Casa lui e împrejmuită de gărzi şi nu îndrăzneşte să iasă din ea. A trebuit să ridice fortificaţii în jurul ei, îţi vine să crezi? Un zid şi un şanţ cu apă pe Palatin!

— De ce? făcu Agrippa uluit.

— Nu ştii? Nu ghiceşti? Când nu există nimic altceva decât grâu? Impozite? Preţuri mari!

Cu gura făcută pungă, Agrippa privea la stindardele cu vultur ridicate în faţa cortului său, toate împodobite cu laurii victoriei.

— Ai dreptate, ar fi trebuit să-mi dau seama. Care este ultimul capitol din epica eternă? Pe toţi zeii, asta îmi aminteşte de suferinţele din timpul lui Tucidide.

— Conspiratorul acela netrebnic de Lepidus – şaisprezece legiuni sub comanda lui! – l-a lăsat pe Sextus Pompei să intercepteze tot transportul de grâu din Africa. Apoi trădătorul de lingău, Menodorus, s-a certat cu Sabinus – nu i-a plăcut să fie în subordinea lui – şi a fugit înapoi, la Sextus. Nu a luat cu el decât şase vase de război, dar i-a spus lui Sextus care este ruta recoltei din Sardinia, aşa că s-a dus şi asta. Senatul nu are de ales, trebuie

să cumpere grâu de la Sextus, care cere patruzeci de sesterţi pe *modius.* Aceasta înseamnă că grâul la stat va costa cincizeci de sesterţi un *modius,* iar la neguţătorii particulari se vorbeşte că va fi şaizeci. Ca să poată cumpăra suficient grâu pentru raţia gratuită, statul va trebui să perceapă cincizeci de la cei care sunt în stare să plătească. Când cei din clasele inferioare şi oamenii de rând au auzit asta, au înnebunit. Răzmeriţe, lupte între bandele rivale – Cezar a trebuit să aducă o legiune din Capua ca să păzească grânarele de stat, aşa că la Vicus Portae Trigeminae e plin de soldaţi, în schimb, Poarta Romei este pustie.

— Dar ce s-a întâmplat cu prada de război a lui Ventidius pentru alaiul lui triumfal? întrebă Agrippa. Nu poate să echilibreze registrele şi să menţină preţul la patruzeci pentru popor?

— Ar fi putut, numai că Antoniu insistă să i se dea lui jumătate, în calitate de triumvir şi comandant-şef în Răsărit. Şi pentru că Senatul este dominat de oamenii lui, a votat că trebuie să i se dea cinci mii de talanţi, spuse posomorât Mecena, chinuit de suferinţă. Mai adaugă partea care se cuvine legiunilor şi rămânem cu două mii. Abia cincizeci de milioane de sesterţi, faţă de o factură pentru grâu de la Sextus de aproape cinci sute de milioane de sesterţi. Cezar a întrebat dacă poate să plătească factura în bunuri, dar Sextus l-a refuzat. Banii jos sau niciun fel de grâu. Încă o lună şi grânarele vor fi goale.

— Şi niciun fel de bani ca să acoperim costurile unui război împotriva netrebnicului! spuse Agrippa furios. Ei bine, am să ofer încă două mii de talanţi ca pradă de război, adică o sută de milioane din factura pentru grâu, dacă îi adăugăm la ceea ce a adus Ventidius. Acum ar trebui să punem Senatul în mijlocul Forumului şi să lăsăm oamenii să-i ucidă cu pietre până la unul! Dar fireşte că au fugit cu toţii din Roma, nu-i aşa?

— O, bineînţeles! Se ascund în vilele lor. Şi nu numai Roma este în fierbere, ci toată Italia. Nu este vina lor, aşa sunt ei şi dau vina pe Cezar pentru proasta guvernare. Naiba să-i ia!

Agrippa se îndreptă către uşa cortului.

— Trebuie să punem capăt acestei situaţii, Mecena. Hai să mergem la Cezar!

Mecena îl privi înspăimântat.

— Agrippa! Nu se poate! Dacă treci peste *pomerium* şi intri în Roma, s-a zis cu alaiul tău triumfal!

— O, ce contează un alai triumfal, când Cezar are nevoie de mine? Am să-l organizez după alt război.

Şi Agrippa ieşi afară neînsoţit, îmbrăcat în armură şi picioarele lui înghiţeau distanţa. Mintea îi alerga în cercuri, căci ştia că nu există răspuns, dar sufletul insista să trebuie să fie un răspuns. Cezar, Cezar, nu poţi lăsa un pirat ordinar să te şantajeze pe tine şi poporul roman! Te blestem, Sextus Pompei, dar îl blestem, în primul rând, pe Antoniu.

Mecena nu putea face nimic altceva decât să se târască după el în litiera lui şi să spere că va ajunge la *Domus Livia Drusilla* peste o oră, însoţit de garda lui înarmată. Agrippa, singur! Mulţimea o să-l sfâşie în bucăţi!

Oraşul era în fierbere, toate magazinele aveau obloanele trase; în timp ce mergea în jos, pe Colina Bancherilor, Agrippa observă rapid că zidurile erau pline de grafitti, dintre care unele protestau împotriva preţului grâului, dar cele mai multe îl înjurau pe Cezar. Bandele înarmate cu pietre, bâte, uneori şi cu câte o sabie, mişunau peste tot, dar nimeni nu-i aţinu calea – era un războinic – până şi cei mai agresivi dintre ei îşi dădeau imediat seama de asta. Resturile de ouă stricate şi legume atârnau jignitor de pe faţadele venerabile şi de pe porticurile băncilor, duhoarea de canal stăruia în aer de la oalele de noapte pe care nimeni nu avea suficient curaj să le ducă până la cea mai apropiată latrină publică ca să le golească. Nici în cele mai cumplite coşmaruri ale lui nu-şi imaginase Agrippa că va găsi Roma într-o stare atât de jalnică, atât de murdară şi de degradată. Nu lipsea decât mirosul de fum; aşadar, nebunia nu pusese cu totul stăpânire pe oraş. Fără să se teamă pentru siguranţa sa, Agrippa îşi croi drum cu coatele şi umerii prin mulţimile din Forum, unde statuile fuseseră aruncate la pământ şi culorile vii ale templelor erau aproape şterse din cauza atâtor grafitti. Când ajunse la Treptele Inelarilor, le urcă câte patru o dată, azvârlindu-i în lături pe toţi cei care îi stăteau în cale. De-a curmezişul Colinei Palatine, în faţa lui, se înălţa un zid construit în grabă, în vârful căruia se aflau gărzile germane.

— Marcus Agrippa! strigă unul dintre ei, atunci când Agrippa repezi un braţ în sus; podul suspendat care acoperea şanţul lat se lăsă în jos, iar grilajul din spatele lui fu ridicat. Între timp, se auzea un cor răsunător care rostea „Marcus Agrippa!" şi-l ovaţiona. Agrippa înaintă, şi fu imediat înconjurat de ubii.

— Aveţi grijă, băieţi! strigă el peste umăr, adresându-le un zâmbet grăbit, apoi intră în grădina părăsită, plină de buruieni, cu havuzul pentru peşti, năpădit de verdeţuri, transformată acum în tabără pentru germani, care nu erau prea mofturoşi.

Intrând în *domus Livia Drusilla,* observă imediat că noua soţie îşi pusese deja amprenta personalităţii sale. Locul se schimbase, devenind de nerecunoscut. Intră într-o încăpere mobilată elegant, cu pereţii strălucind de fresce, cu plintele şi pervazurile din marmură frumoasă. Burgundinus apăru imediat, cu faţa numai zâmbet, imediat ce descoperi cine era acela care păşea pe pardoseala scumpă cu ghetele cu cuie.

— Unde este, Burgundinus?

— În biroul lui. O, Marcus Agrippa, ce bine îmi pare să te văd!

Da, era în biroul lui, dar nu la o masă scorojită, înecată de cărţi şi rafturi ca nişte cuiburi de porumbel. Avea un birou mare, din malahit cu irizaţii verzi. Dezordinea de arhivă fusese înlocuită cu

ordine care domnea pe biroul lui Cezar, doi scribi şedeau la birouri mai puţin ornamentate, dar foarte prezentabile, în timp ce un funcţionar îşi făcea de lucru cu sulurile arhivate.

Chipul, care se ridică iritat ca să vadă cine îl deranja, se maturizase, arăta de aproape patruzeci de ani – nu din cauza adânciturilor sau a ridurilor, ci a cearcănelor negre din jurul ochilor obosiţi, a brazdelor de pe frunte şi a gurii aproape fără buze.

— Cezar!

Călimara de malahit zbură de pe masă; Octavian sări în sus împrăştiind hârtiile care încotro şi se repezi de-a curmezişul încăperii ca să-l îmbrăţişeze cu căldură pe Agrippa. Apoi înţelese brusc. Făcu un pas înapoi oripilat.

— Dar… alaiul tău triumfal!

Agrippa îl îmbrăţişă şi îl sărută pe obraji.

— O să mai fie şi alte alaiuri triumfale, Cezar. Chiar credeai că am să stau în afara oraşului, când la Roma este un asemenea tumult, încât tu nu poţi să ieşi din casă? Dacă mă vede un civil, nu-mi va recunoaşte chipul, aşa că am venit eu la tine.

— Unde e Mecena?

— Vine în urmă, cu litiera, spuse Agrippa zâmbind.

— Vrei să spui că ai venit fără escortă?

— Nicio mulţime nu îndrăzneşte să înfrunte un centurion înarmat până-n dinţi, şi asta au crezut că sunt. Mecena avea mai multă nevoie de gardă decât mine.

Octavian îşi înghiţi lacrimile şi închise ochii.

— Agrippa, dragul meu Agrippa! O, acesta este momentul de cotitură, ştiu eu asta!

— Cezar? se auzi o voce necunoscută, joasă şi uşor răguşită.

Octavian se răsuci în braţele lui Agrippa, dar nu se mişcă de lângă el.

— Livia Drusilla, viaţa mea este din nou împlinită! Marcus a venit acasă!

Agrippa zări o faţă mică, ovală, cu pielea de culoarea fildeşului fără cusur, cu gura plină şi senzuală, cu ochi mari, negri şi strălucitori. Dacă femeii i se părea că situaţia este stranie, nu arătă acest lucru prin nimic, nici măcar în adâncurile acelor ochi foarte expresivi. Pe chipul ei se aşternu un zâmbet de bucurie sinceră şi îşi puse mâna uşor pe braţul lui Agrippa, mângâindu-l uşor, ca pe un iubit.

— Marcus Agrippa, ce minunat, spuse ea, apoi se încruntă. Dar alaiul tău triumfal…!

— A renunţat la el ca să mă vadă pe mine, spuse Octavian, luându-şi soţia de o mână şi punându-şi celălalt braţ pe umerii lui Agrippa. Vino, hai să ne aşezăm mai comod, într-un loc mai intim. Livia Drusilla mi-a pus la dispoziţie o forţă de muncă cât se poate de eficientă, dar mi-am pierdut dreptul la izolare.

— Noua înfăţişare a casei lui Octavian este rezultatul muncii tale, doamnă? întrebă Agrippa, cufundându-se într-un fotoliu aurit, tapiţat cu catifea de brocart purpuriu şi acceptând un pahar de vin fără apă. Sorbi din el şi râse. Un vin mult mai bun decât ceea ce serveai înainte, Cezar! Faptul că e fără apă înseamnă că sărbătorim ceva, nu-i aşa?

— Nimic nu este mai important decât întoarcerea ta. Este o adevărată minune, Livia Drusilla a mea!

Spre surprinderea lui Agrippa, Livia Drusilla nu se retrase, aşa cum s-ar fi cuvenit să facă o soţie. Alese un fotoliu mare, purpuriu, şi se aşeză cu picioarele strânse sub ea, luând de la Octavian un pahar şi dând din cap în semn de mulţumire. Oho, doamna participă la consilii!

— Trebuie să mai supravieţuiesc cumva încă un an în felul acesta, spuse Octavian, aşezând paharul pe masă după ce bău din el. Numai dacă nu crezi că putem să ne punem în mişcare anul viitor?

— Nu, Cezar, nu putem. Portus Iulius nu va fi gata decât în vara viitoare, aşa mi-a spus Sabinus într-o scrisoare, ceea ce îmi lasă la dispoziţie opt luni ca să adun armata şi s-o instruiesc. Înfrângerea lui Sextus Pompei trebuie să fie totală, în aşa fel încât să nu se mai poată ridica niciodată. Deşi este necesar să facem rost de undeva de cel puţin o sută cincizeci de vase de război. Şantierele navale din Italia nu ne pot pune la dispoziţie suficiente vase.

— Nu există decât o singură sursă capabilă să le furnizeze, şi aceasta este iubitul nostru Antoniu, spuse Octavian cu un zâmbet amar. El şi numai el este cauza tuturor relelor cu care ne confruntăm acum! Senatul îi mănâncă din palmă şi niciun zeu nu poate să-mi spună de ce! Ai putea să crezi că proştii şi-au mai deschis ochii, de când trăiesc în mijlocul acestei nenorociri, dar nu! Loialitatea faţă de Marc Antoniu este mai importantă decât burţile care ghiorăie de foame!

— Nu s-a schimbat nimic de pe vremea lui Catulus sau Scaurus, spuse Agrippa. I-ai scris?

— Asta făceam când ai apărut tu în uşă. Şi stric foaie după foaie din cea mai bună hârtie, încercând să găsesc cuvintele potrivite.

— De când nu l-ai mai văzut?

— De peste un an, de când a luat-o pe Octavia şi copiii şi au plecat la Atena. I-am scris primăvara trecută şi l-am rugat să ne întâlnim la Brundisium, dar m-a păcălit venind fără legiuni şi atât de repede, că eram încă la Roma, aşteptând răspunsul lui. Aşa că s-a întors la Atena şi mi-a trimis o scrisoare furioasă şi m-a ameninţat că îmi va pune gâtul sub sabie dacă nu apar la următoarea noastră întâlnire. Apoi a plecat la Samosata, aşa că adio întâlnire! Nici nu ştiu sigur dacă s-a întors la Atena.

— Lăsând asta la o parte, Cezar, ce putem face cu grâul? Trebuie să hrănim cumva Italia şi mai ieftin decât spune Mecena.
— Livia Drusilla e de părere că ar trebui să împrumut ce este necesar de la bancheri, dar eu mă tem de asta.
Măi, măi, ce sfat bun de la leopardul negru!
— Are dreptate, Cezar! Mai bine să împrumuţi, decât să pui impozite.
Ochii Liviei Drusilla se aţintiră uimiţi asupra lui Agrippa; se temuse de întâlnirea de astăzi, căci îşi închipuia că prietenul cel mai iubit al lui Cezar va fi duşmanul ei, dar de ce nu era aşa? Bărbaţilor nu le plăcea ca femeile să participe la consilii şi, deşi ştia că ideile ei erau corecte, bărbaţi precum Statilius Taurus, Calvisius Sabinus, Appius Claudius şi Cornelius Gallus detestau să vadă cum steaua ei urcă tot mai sus. Constatarea că Agrippa era de partea ei reprezenta un dar mai mare decât copilul care deocamdată întârzia să vină.
— O să mă stoarcă.
— Mai rău decât dacă ai fi un burete de calitate, spuse Agrippa zâmbind. Oricum, banii sunt aici şi, până să-şi pună Antoniu fundul în mişcare ca să facă ordine în est, bancherii nu fac niciun profit acolo, unde este cea mai mare sursă a lor de venituri. Au un capital mort care trebuie investit.
— Da, înţeleg, spuse Octavian puţin crispat, neştiind sigur dacă este dispus să accepte un sfat sănătos în legătură cu lucruri la care muncise de unul singur.
— Ceea ce nu-mi place este că va trebui să plătesc o dobândă compusă pe care o vor ridica la douăzeci la sută.
Era timpul să bată în retragere; Agrippa părea nedumerit:
— Compusă?
— Da, dobândă la dobândă. Aşa o să devină creditorii Romei pentru următorii treizeci sau patruzeci de ani, spuse Octavian.
— Te îndoieşti de tine însuţi, dragă Cezar, spuse Livia Drusilla, şi nu e cazul. Haide, gândeşte-te! Cunoşti răspunsul!
Vechiul zâmbet apăru din nou; chicoti.
— Pivniţele cu câştiguri ilicite ale lui Sextus Pompei, asta vrei să spui.
— Ce bine gândeşte, spuse Agrippa, aruncându-i Liviei Drusilla o privire recunoscătoare.
— Mi-a venit asta în minte, spuse Cezar, dar ceea ce îmi displace încă şi mai mult decât să împrumut de la bancheri este să le transfer lor conţinutul pivniţelor lui Sextus, când totul se va termina.
Privirea lui deveni brusc vicleană.
— Am să le ofer dobândă compusă de douăzeci la sută şi o să arunc plasa destul de departe ca să-i prind în ea şi pe câţiva dintre senatorii lui Antoniu. Cred că nu mă va refuza nimeni în aceste condiţii, ce crezi? Poate că va trebui să plătesc chiar valoarea unui an din câştigurile ilicite ale lui Sextus, dar odată ce voi

scăpa de Antoniu şi Senatul va fi al meu, pot să fac ce vreau. Aş putea să reduc rata dobânzii prin promulgarea unor legi; singurii care vor obiecta la asta vor fi peştii cei mari din marea noastră de bani!

— Nu a stat degeaba nici în alte privinţe, spuse Livia Drusilla adresându-i-se lui Agrippa.

Octavian rămase nedumerit o clipă, apoi izbucni în râs.

— O, campania „Cultivaţi mai mult grâu în Italia!" Da, m-am înglodat în datorii şi mai mari în numele Romei. Cifrele mele arată că un ţăran cu o familie numeroasă are nevoie de două sute de *modii* de grâu pe ani ca să-i hrănească pe toţi. Dar un *iugerum* dă mult mai mult de atât şi fireşte că ţăranul vinde surplusul, dacă divinităţile câmpului sau alte semne în care crede el nu-i spun că va urma o secetă sau inundaţii. În acest caz, va însiloza mai mult grâu. Dar semnele spun că anul viitor nu vom avea nici secetă, nici inundaţii. Aşa că mă ofer să plătesc ţăranilor treizeci de sesterţi pe un *modius* pentru surplusul lor. O sumă pe care achizitorii care le cumpără grâul în mod obişnuit nu pot să şi-o permită. Sper să constat că unii dintre veteranii noştri vor începe să cultive ceva pe loturile lor. Cei mai mulţi dintre ei îşi dau pământul în arendă viticultorilor, pentru că le place să bea vin; aşa funcţionează gândirea unui soldat la pensie, cel puţin aşa mi se pare mie.

— Orice soluţie care presupune cumpărarea unei cantităţi mai mici de la Sextus anul viitor este foarte bună, Cezar, spuse Agrippa. Dar oare va merge? Cât te gândeşti să cumperi?

— Cât să ne acopere jumătate din nevoi, zise Octavian calm.

— Ne va costa, dar nu atât cât cere Sextus. Mecena spune că Lepidus n-a făcut nimic ca să înlesnească aprovizionarea din Africa – ce se întâmplă acolo? întrebă Agrippa.

— E prea mare pentru încălţările lui, spuse Livia Drusilla, aruncând această nadă ca să vadă dacă Agrippa se uita la soţul ei pentru a primi confirmarea. Dar el nu se uită, acceptând, pur şi simplu, afirmaţia ei – şi pe ea – ca fiind egală cu Octavian. O, Agrippa, te iubesc şi pe tine!

Armura lui Agrippa trosni când încercă să se aşeze mai comod – prea multe scaune de campanie fără spătar.

— El încă nu ştie, Cezar, zise Livia Drusilla cu ochi strălucitori. Spune-i, apoi lasă-l pe sărmanul om să scape din cuirasa aceea îngrozitoare.

— *Edepol!* Am uitat! exclamă Octavian şi chicoti încântat. În mai puţin de o lună, vei fi consul senior al Romei, Marcus.

— Cezar! făcu Agrippa uluit. Se simţi cuprins de un val de bucurie, care îi transfigura chipul sobru.

— Cezar, Cezar… dar eu nu merit!

— Nimeni nu merită mai mult ca tine, Marcus. Nu am făcut decât să-ţi dau o Romă plină de vânătăi, însângerată, flămândă şi bătută. A trebuit să-i acord statutul de consul junior lui Caninius

pentru simplul motiv că este vărul lui Antoniu, dar cu o condiţie – va fi urmat de Statilius Taurus ca suplinitor al lui Iulius. Senatul tremură, căci le-ai dovedit în suficientă măsură de ce eşti în stare pe vremea când erai *praetor urbanus*[73], ca să înţeleagă că o să fii fără milă.

— Ceea ce nu mi-ai spus, Cezar, este cât de mult îi va nemulţumi această numire pe cei cu sânge nobil. Al meu e de esenţă inferioară.

— Numire? întrebă Octavian şi ochi lui se lărgiră. Dragul meu Agrippa, ai fost ales *in absentia,* o favoare pe care nu i-au făcut-o nici măcar Divinului Iuliu. Iar sângele tău nu este inferior, este un sânge bun, de roman adevărat. Ştiu ce sabie prefer să fie de partea mea, şi aceasta nu aparţine unui Fabius sau unui Valerius. Sau unui Iulius.

— O, asta e minunat! Înseamnă că pot să lucrez la Portus Iulius învestit cu autoritatea de consul! Numai tu sau Antoniu mă puteţi împiedica, iar tu nu o vei face şi el nu poate. Mulţumesc, Cezar, mulţumesc!

— Ce bine-ar fi ca toate deciziile mele să fie întâmpinate cu aceeaşi plăcere, zise Octavian uşor nemulţumit şi privirea lui o întâlni pe a soţiei sale. Livia Drusilla are dreptate, spuse el, trebuie să-ţi pui ceva mai comod pe tine. Iar eu o să mă duc înapoi, să-i scriu scrisoarea aia lui Antoniu.

— Nu, nu-i scrie nimic! spuse repede Agrippa, ridicându-se pe jumătate de pe fotoliu.

— Să nu-i scriu?

— Nu, nu. Agrippa reuşi să se extragă din fotoliu. Vremea scrisorilor a trecut. Trimite-l pe Mecena!

— Suntem o rotiţă dintr-un angrenaj, spuse Livia Drusilla apropiindu-se şi apăsându-şi obrazul pe cel ai lui Agrippa. Am devenit o rotiţă într-un angrenaj, Cezar. Agrippa are dreptate. Trimite-l pe Mecena.

Apoi Livia Drusilla plecă spre apartamentele ei, care se compuneau dintr-un salon mare, mobilat luxos, dar fără ostentaţie, ca şi cămăruţa ei de dormit. Avea un dulap mare, căci Liviei Drusilla îi plăceau la nebunie hainele, însă încăperea cea mai spaţioasă era *tablinum,* biroul ei, care nu imita biroul unui bărbat, ci chiar reprezenta un birou de bărbat. Întrucât venise la Cezar fără zestre şi fără slujitori, liberţii care îndeplineau funcţia de secretari erau ai lui, iar ea avusese ideea inteligentă de a-i folosi prin rotaţie între biroul lui şi al ei, pentru ca toţi funcţionarii să ştie ce se întâmplă şi să poată contribui la rezolvarea unei situaţii de criză.

Se duse imediat în cămăruţa ei de rugăciune, o altă idee a ei, în care se aflau altare închinate zeilor Vesta, Juno Lucina, Opsiconsiva şi Bona Dea. Iar dacă cunoştinţele ei de teologie erau puţin cam confuze, asta se datora faptului că nu fusese educată în religia de stat ca un copil de parte bărbătească. Pur şi

simplu, considera că aceste patru divinităţi erau singurele la care se cuvenea să se roage. Vesta, pentru că îi oferise un cămin adevărat; Juno Lucina, ca să-i dea un copil; Opsiconsiva, pentru a mări puterea şi bogăţia Romei; şi Bona Dea, pentru că ştia că Bona Dea o adusese alături de Cezar ca să fie sprijinul şi femeia lui.

O colivie de aur cu porumbei atârna de un suport; făcând din buze un zgomot care imita sărutul, Drusilla luă câte unul şi-l duse la fiecare altar, ca ofrandă. Dar nu ca să-l ucidă; în momentul în care fiecare pasăre se oprea pe altar, Drusilla o lua în mâini şi se ducea să-i dea drumul pe fereastră, apoi o urmărea cu privirile cum se îndepărta în zbor, îşi punea mâinile încrucişate pe piept şi ridica faţa extaziată.

Luni de zile îl auzise pe soţul ei cum îi aducea osanale iubitului său Marcus Agrippa – îl ascultase nu cu scepticism, ci cu disperare. Cum ar putea ea să concureze cu un asemenea om? Cel care ţinuse capul lui Cezar în poala lui în timpul cumplitei călătorii de la Apollonia la Barium, după ce Divinul Iulius fusese asasinat; care îl îngrijise de fiecare dată când astmul ameninţase să-l răpună; care fusese întotdeauna alături de el, până când trădarea lui Salvidienus îl exilase în Galia Transalpină. Marcus Agrippa, egalul lui! Născut în aceeaşi zi, deşi nu şi în aceeaşi lună! Agrippa văzuse lumina zilei pe douăzeci şi trei iulie, Octavian pe douăzeci şi trei septembrie, amândoi în acelaşi an. Aveau acum douăzeci şi cinci de ani şi erau împreună de nouă ani.

Orice altă femeie ar fi urzit un complot ca să bage zâzanie între cei doi, dar Livia Drusilla nu era nici proastă, nici naivă. Între ei era o legătură pe care ea ştia din instinct că nu o poate rupe, aşa că de ce să-şi irosească energia încercând un lucru imposibil? Nu, ceea ce trebuia să facă era să stabilească relaţii foarte bune cu Marcus Agrippa, să-l câştige de partea sa sau măcar să-l convingă de faptul că partea ei era partea lui Cezar. În mintea ei, se aşteptase la o luptă titanică; fireşte, Agrippa ar fi trebuit s-o privească cu invidie şi neîncredere. Drusilla nu crezuse nicio secundă ceea ce se bârfea: că se iubeau în toate privinţele. Poate că Cezar avusese în germene o astfel de înclinaţie, dar aceasta se stinsese demult, îi spusese el ferm. Nu recunoscuse că ar fi putut exista, dar îi povestise o frântură de conversaţie pe care o avusese cu Divinul Iuliu în timp ce galopau prin Spania. Avea şaptesprezece ani. Era un *contubernalis* cu caşul încă la gură care avea privilegiul să-l slujească pe cel mai mare dintre toţi romanii ce trăiseră vreodată pe lumea asta. Iar Divinul Iuliu îl avertizase că frumuseţea şi înfăţişarea lui delicată îi vor face pe oameni să creadă că îi slujea pe bărbaţi în alt fel – şi asta tocmai în Roma cea intolerantă, unde o asemenea înclinaţie era un handicap cumplit în calea unei cariere publice. Nu, el şi Agrippa nu erau amanţi. Între ei exista o legătură mai

profundă decât cea a cărnii, era o fuziune unică a spiritelor. Şi, înţelegând acest lucru, Drusilla fusese înspăimântată de Marcus Agrippa, în eventualitatea în care nu ar fi reuşit să-l câştige ca aliat de partea ei. Faptul că originea lui era umilă, ceea ce îi atrăsese dispreţul unuia precum Claudius Nero nu mai conta; dacă Agrippa făcea parte din miraculoasa conspiraţie menită să asigure supravieţuirea lui Cezar, atunci pentru noua Livia Drusilla sângele lui era la fel de bun ca al ei. Ba poate chiar mai bun.

Întâlnirea de astăzi venise şi se dusese, iar Livia Drusilla îşi simţea inima uşoară, precum imaginea unui fluture care zboară dus de vânt. Pentru că îşi dăduse seama că Marcus Agrippa îl iubea sincer, aşa cum puţini erau în stare sau dispuşi să iubească fără egoism, fără condiţii, fără teamă de rivali, fără a tânji după favoruri şi distincţii.

Acum suntem trei, îşi spuse Livia Drusilla, urmărind cu privirea porumbelul zeiţei Opsiconsiva care zbura spre vârfurile pinilor, aşa de sus, încât aripile lui păreau tivite cu aur din cauza soarelui care apunea. Acum suntem trei care vom veghea asupra Romei, şi trei este un număr norocos.

Ultimul porumbel aparţinea zeiţei Bona Dea, era o ofrandă personală care se referea numai şi numai la ea. Dar în momentul în care acesta se înălţă în zbor, un vultur coborî din cer şi îl înhaţă, apoi îl duse cu el. Un vultur… Roma a primit ofranda mea, dar ea este o zeiţă mai mare decât Bona Dea. Oare ce înseamnă asta? Nu întreba, Livia Drusilla! Nu, nu întreba!

Mecena nu avea nimic împotrivă să negocieze într-un loc ca Atena, unde deţinea o mică locuinţă pe care nu intenţiona s-o folosească împreună cu soţia sa, o Terentia Varrone tipică – semeaţă, trufaşă, pe deplin conştientă de statutul ei. Aici, la fel ca şi Atticus, putea să-şi satisfacă cu discreţie plăcerile homosexuale. Dar asta mai trebuia să aştepte; mai întâi, trebuia să-l vadă pe Marc Antoniu, despre care se spunea că ar fi fost în Atena, deşi nimeni nu-l văzuse; se pare că nu prea avea dispoziţia necesară pentru filosofie sau lecturi.

Şi, într-adevăr, când se duse să-şi exprime omagiile în faţa Marelui Bărbat, descoperi că acesta este absent; în schimb, îl întâmpină Octavia, care îi ură bun venit şi îl aşeză într-un scaun atic, despre care nu s-ar fi putut spune că era frumos.

— De ce oare grecii, atât de străluciţi în tot ceea ce fac, o întrebă el pe Octavia, acceptând vinul pe care i-l oferise, nu au apreciat niciodată cu adevărat linia curbă? Dacă există ceva care chiar îmi displace la atenieni, aceasta este rigiditatea matematică a tuturor unghiurilor.

— O, au o anumită afecţiune şi pentru linia curbă, Mecena. După părerea mea, nu există niciun capitel mai frumos decât cel ionic. Ca un sul nedesfăcut, cu capetele cârlionţate. Ştiu că în

ultima vreme frunzele de acant ale capitelurilor corintice sunt la modă, dar pentru mine este prea mult. După părerea mea, ele reflectă o anumită decadenţă, spuse Octavia zâmbind.

Părea roasă de o grijă, îşi spuse Mecena privind la ea, deşi nu are nici măcar treizeci de ani. La fel ca şi fratele ei, are cearcăne în jurul ochilor luminoşi, de culoarea mării, iar gura ei a căpătat o curbă tristă. Apropo de curbe, oare căsătoria ei să fi fost cauza? Cu siguranţă, nu! Nici chiar un tip atât de lubric şi nestatornic precum Marc Antoniu nu-i putea reproşa nimic Octaviei ca femeie sau ca soţie.

— Unde este?

Octavia închise ochii şi ridică din umeri.

— Nu am nici cea mai mică idee. S-a întors de un *nundinum,* dar abia dacă l-am zărit. Glaphyra a venit şi ea în oraş însoţită de cei doi fii mai mici ai ei.

— O, nu, Octavia, nu-mi închipui că e în stare să alerge după fuste chiar sub nasul tău!

— Aşa mi-am spus şi eu şi am început să şi cred asta.

Marele Manipulator se aplecă înainte pe scaunul lui cu unghiuri drepte.

— Haide, draga mea, nu Glaphyra este problema care te roade. Ai mult prea multă minte pentru aşa ceva. Care este, de fapt, necazul?

Ochii ei aveau o privire lipsită de expresie, ca de orb, şi mâinile îi atârnau în jos neajutorate.

— Sunt derutată, Mecena. Tot ce pot să spun este că Antoniu s-a schimbat cumva, dar nu pot spune exact cum. Mă aşteptam să se întoarcă plin de vervă şi dornic de distracţii – îi place întotdeauna să viziteze un teatru de război, treaba asta îl tonifică. Dar s-a întors, nu ştiu cum să spun, turtit. Oare acesta este cuvântul potrivit? Ca şi când această călătorie i-ar fi stors substanţa de care avea o nevoie disperată pentru a-şi păstra buna părere despre el însuşi. Şi au mai fost şi alte schimbări – s-a despărţit de Quintus Dellius, pe care l-a trimis la plimbare. Nu mai vrea să-l vadă nici pe Plancus, care s-a întors dintr-o vizită în Provincia Asia. S-a mulţumit să ia tributul pe care l-a adus Plancus şi i-a ordonat să se întoarcă la Efes. Plancus este înnebunit, dar tot ce am putut să scot de la Antoniu este că nu mai poate avea încredere în prieteni. Că nu fac decât să-l mintă. Pollio a vrut să stea de vorbă cu el aici despre dificultăţile lui Cezar din Italia – are probleme cu facţiunea lui Antoniu din Senat, nu poate să-i ţină în frâu, nu ştiu ce înseamnă asta! Dar nu i s-a dat voie să vină încoace!

— Am auzit că ruptura cea mai dureroasă a fost cu Publius Ventidius, spuse Mecena.

— Păi cred că toată Roma ştie de asta, zise ea posomorâtă; a făcut o greşeală teribilă crezând că Ventidius a luat mită.

— Poate că asta este problema.

— Poate, spuse ea şi întoarse capul. Ah, Antoniu!

Antoniu intră cu mersul uşor şi graţios care îl uimise întotdeauna pe Mecena; bărbaţii mari şi musculoşi ar fi trebuit să bocăne când merg. Chipul cu pielea netedă era posomorât, şi asta nu din cauza unei dispoziţii sau a unui capriciu trecător, îşi spuse Mecena; devenise, probabil, expresia lui obişnuită în zilele acestea. Văzându-l pe Mecena, se opri şi se strâmbă.

— O, tu erai! spuse el, lăsându-se să cadă pe un scaun, fără a întinde însă mâna după vin. Presupun că sosirea ta era inevitabilă, deşi mă gândeam că stăpânul tău cel mieros va continua să-mi scrie scrisori imploratoare.

— Nu, a considerat că a venit timpul să te implore Mecena.

Octavia se ridică în picioare.

— Vă las să discutaţi între voi, zise ea, mângâind buclele castanii ale lui Antoniu în momentul în care trecu pe lângă scaunului lui. Să fiţi cuminţi.

Mecena râse, Antoniu nu schiţă niciun zâmbet.

— Ce vrea Octavian?

— Ceea ce a vrut întotdeauna, Antoniu. Vase de război.

— N-am niciunul.

— *Gerrae!* Pireul este plin de ele. Mecena împinse vinul la o parte şi îşi încrucişă degetele. Antoniu, nu poţi continua să eviţi întâlnirea cu Cezar Octavian.

— Ha! Nu eu am fost cel care nu a venit la Brundisium.

— Dar nu ai trimis vorbă că vii şi te-ai mişcat atât de repede, că l-ai prins pe Cezar Octavian pe picior greşit; nici nu plecase din Roma. Apoi nu ai aşteptat să ajungă şi el.

— Nu avea nicio intenţie să vină. Voia, pur şi simplu, să vadă cum mă prezint la ordinul lui.

— Nu, nici vorbă de aşa ceva!

Cearta continuă timp de câteva ore, în timpul cărora li se servi şi masa; dar nu erau într-o dispoziţie potrivită ca să se poată delecta cu adevărat cu bunătăţile gătite de bucătarii Octaviei, iar Mecena nu-şi slăbea prada din ochi, precum face pisica cu şoarecele: calm, dar tremurând de plăcerea anticipării momentului. Octavia, ai fost mai aproape decât îţi închipui; turtit este chiar cuvântul potrivit pentru a-l descrie pe acest nou Antoniu.

În cele din urmă, se plesni cu palmele peste coapse, scoţând un sunet care exprima exasperarea, primul semn de nerăbdare din partea lui.

— Antoniu, recunosc că, fără ajutorul tău, Cezar Octavian nu-l poate înfrânge pe Sextus Pompei! spuse el.

— Recunosc şi eu, confirmă Antoniu, ridicând buza superioară.

— Atunci nu ţi-a trecut prin minte că toţi banii de care ai nevoie ca să rezolvi problema din Est şi să invadezi Regatul Parţilor se află în pivniţele lui Sextus?

— Păi da… m-am gândit şi eu la asta.
— Dacă este aşa, de ce nu începi să redistribui bogăţia în mod corect, după moda romană? Chiar contează aşa de mult că Cezar Octavian o să scape de necazuri dacă Sextus este înfrânt? Tu trebuie să te preocupi de necazurile tale, Antoniu, şi, la fel ca cele ale lui Cezar Octavian, acestea vor dispărea de la sine în momentul în care vom deschide trezoreria lui Sextus. Nu este acest lucru mai important decât soarta lui Cezar Octavian? Dacă te întorci din Est cu o campanie strălucită la cingătoare, cine va mai putea rivaliza cu tine?
— N-am încredere în stăpânul tău, Mecena. O să inventeze o modalitate de a păstra conţinutul trezoreriei lui Sextus numai pentru el.
— Asta ar putea fi adevărat, dacă Sextus ar avea puţini bani acolo. Cred că eşti de acord cu mine că Cezar Octavian se pricepe la cifre şi este minuţios în socoteli!
Antoniu nu se putu abţine să nu izbucnească în râs.
— Aritmetica a fost întotdeauna obiectul lui preferat!
— Atunci gândeşte-te la asta! Indiferent că grâul este cultivat în Sicilia, pe pământul lui sau este jefuit de la flotele care transportă grâne din Africa şi din Sardinia, Sextus nu plăteşte pentru grâul pe care îl vinde Romei – şi ţie! Şi aşa a fost întotdeauna, încă cu mult înainte de Philippi. În total, cantitatea de grâu pe care a furat-o în ultimii şase ani ajunge la – dacă rotunjim cifrele – la cel puţin optzeci de milioane de *modii.* Dacă scădem ceea ce iau câţiva amirali lacomi şi cheltuielile administrative – dar nici pe departe atât de ridicate precum cele pe care le suportaţi tu şi Roma – Cezar Octavian şi abacul lui au ajuns la o medie de douăzeci de sesterţi profit net la fiecare *modius.* Nu e deloc amuzant! Anul acesta a vândut Romei la preţul de patruzeci de sesterţi şi niciodată cu mai puţin de douăzeci şi cinci. Ei bine, asta înseamnă că în pivniţele lui Sextus trebuie să fie în jur de o mie sau opt sute de milioane de sesterţi. Împarte la douăzeci şi cinci de mii şi ajungem la ameţitoarea cifră de *şaptezeci şi două de mii de talanţi!* Ei bine, cu jumătate din această sumă, Cezar Octavian poate să hrănească Italia, să cumpere pământ ca să-l dea veteranilor şi să reducă impozitele! Iar jumătatea ta le va permite legionarilor tăi să poarte cămăşi din zale de argint şi să-şi pună pene de struţ la coifuri! Trezoreria Romei nu a fost niciodată atât de bogată, cum este pivniţa cu comori a lui Sextus Pompei în momentul de faţă, nici chiar după ce tatăl lui i-a dublat conţinutul.
Antoniu asculta mut de fascinaţie, fremătând de nerăbdare. Indiferent cât de slab fusese la matematică în şcoală (el şi fraţii lui chiuliseră mai tot timpul), urmărise cu uşurinţă lecţia lui Mecena şi ştia că acesta făcuse o estimare foarte corectă a averii actuale a lui Sextus Pompei. Pe Jupiter, ce tâmpit fusese! De ce nu se pusese şi el pe socotit cu abacul ca să ajungă la concluzia

aceasta? Octavian avea dreptate, Sextus Pompei storsese Roma de bogăţia ei. Banii nu dispăruseră pur şi simplu! Erau la Sextus!

— Înţeleg unde vrei să ajungi, spuse el scurt.

— Atunci ai să vii în persoană să-l vezi pe Cezar Octavian primăvara aceasta?

— Numai să nu fie la Brundisium.

— A, ce părere ai atunci de Tarentum? O călătorie mai lungă pe mare, dar nu la fel de grea ca la Puteoli sau Ostia. Şi este pe Via Appia, foarte comod pentru a vizita şi Roma după aceea.

Asta nu-i convenea lui Antoniu.

— Nu, întâlnirea trebuie să aibă loc la începutul primăverii şi să fie scurtă. Fără mofturi şi tergiversări. Trebuie să fiu în Siria la începutul verii ca să declanşez invazia.

Asta nu se va întâmpla, Antoniu, îşi spuse Mecena în sinea lui. Ţi-am stârnit pofta menţionând nişte sume la care un nesătul ca tine nu poate rezista. Dar până o să vii tu la Tarentum, o să-ţi dai seama cât de mare este plăcinta asta şi o să vrei partea leului. Născut în luna sextilis, luna Leului. În timp ce Cezar este un copil blând, o fecioară rece şi meticuloasă, influenţat şi de semnul echilibrat al Balanţei. Şi Marte al tău este tot în Leu, dar Martele lui Cezar este într-o constelaţie mult mai puternică, în Scorpion. Iar la el Jupiter este în Capricorn, unde îşi are şi ascendentul. Bogăţii şi succese. Da, am ales, stăpânul potrivit. Dar asta pentru că şi eu am şiretenia Scorpionului şi ambivalenţa Peştilor.

— Putem fi de acord cu asta? repetă nerăbdător Antoniu.

Smuls din reveria lui astrologică, Mecena dădu aprobator din cap.

— Da. Tarentum, la nonele lui aprilie.

— A muşcat momeala, îi informă Mecena pe Octavian, pe Livia Drusilla şi pe Agrippa, când se întoarse la Roma, exact la timp pentru a sărbători Anul Nou şi instaurarea lui Agrippa în funcţia de consul senior.

— Ştiam eu că aşa se va întâmpla, spuse Octavian încântat.

— De când ţii această momeală ascunsă în faldurile togii tale, Cezar? întrebă Agrippa.

— Dintotdeauna, încă dinainte să devin triumvir. N-am făcut decât să adun anii, unul după altul.

— Atticus, Oppius şi Balbi ne-au dat de înţeles că sunt dispuşi să ne crediteze din nou ca să cumpărăm următoarea recoltă, spuse Livia Drusilla, zâmbind cam veninos. În timp ce erai plecat, Mecena, Agrippa i-a dus să vadă Portus Iulius. Acum încep, în sfârşit, să creadă că o să-l învingem pe Sextus.

— Ăştia se pricep la cifre chiar mai bine decât Cezar, spuse Mecena.

Ceremonia instalării lui Agrippa se desfăşură fără evenimente. Octavian privea împreună cu el cerul întunecat în timpul veghii de noapte şi taurul lui alb, perfect, acceptă ciocanul şi cuţitul de la *popa*[74] şi *cultrarius*[75] cu atâta calm, încât senatorii care asistau îşi înăbuşiră câteva exclamaţii de teamă – un an al lui Marcus Vipsanius Agrippa era prea mult. Întrucât taurul alb al lui Gaius Caninius Gallus se ferise de ciocan şi mai că sărise din loc, înainte să i se administreze lovitura finală menită să-l ameţească, părea puţin probabil ca Gaius să fie nevoit să aibă de-a face cu acest coleg de spiţă inferioară, vulgară.

Roma continua să fie zguduită de revoltele locuitorilor săi, dar era o iarnă grea; Tibrul îngheţase, căzuse un strat de zăpadă care nu se mai topise şi un vânt necruţător sufla fără încetare din nord. Nimic din toate acestea nu putea încuraja mulţimea să se adune în forum şi în pieţe, ceea ce îi permisese lui Octavian să iasă din spatele zidurilor casei sale, deşi Agrippa îi interzisese să le dărâme. În cele din urmă, grâul de la stat se vindea cu patruzeci de sesterţi un *modius* – şi aceasta datorită creditelor de la bancheri – iar pe de altă parte activitatea intensă a lui Agrippa la Portus Iulius asigura locuri de muncă pentru toţi cei care erau dispuşi să plece din Roma şi să se ducă în Campania. Criza nu se încheiase, dar slăbise în intensitate.

Agenţii lui Octavian începuseră să vorbească despre întâlnirea care urma să aibă loc la Tarentum de nonele lui aprilie şi să spună că zilele lui Sextus erau numărate. Vremurile bune aveau să se întoarcă, preziceau ei.

De astă dată, Octavian nu avea de gând să întârzie; sosi cu soţia lui la Tarentum cu mult înainte de none, împreună cu Mecena şi cumnatul acestuia, Varro-Murena. Întrucât dorea ca întâlnirea să aibă un aer de sărbătoare, Octavian decoră oraşul-port cu coroane şi ghirlande de flori, angajă toţi artiştii, acrobaţii, saltimbancii, muzicienii, clovnii şi alţi specialişti din domeniul divertismentului pe care îi putea oferi Italia şi înălţă o estradă de lemn, pe care se puneau în scenă pantomime şi farse, distracţia preferată pentru poporul de rând. Marele Marc Antoniu venea să stea de vorbă cu Caesar Divi Filius! Deşi Tarentum avusese de suferit din cauza lui Antoniu în trecut, acum toate resentimentele fuseseră date uitării.

În ziua de dinaintea nonelor, când Antoniu aruncă ancora, tot oraşul Tarentum era aliniat pe malul apei, ovaţionând cu putere, mai ales când oamenii văzură că adusese cu el cele o sută douăzeci de vase ale flotei ateniene.

— Minunat, nu-i aşa? îl întrebă Octavian pe Agrippa, în timp ce stăteau în gura portului şi se uitau la vasul amiral, care nu intrase primul. Am numărat până acum patru amirali, dar nu-l văd pe Antoniu. Probabil că vine la urmă. Acesta este steagul lui Ahenobarbus – un mistreţ negru.

— Exact, spuse Agrippa, mai interesat de vase. Toate sunt cu cinci punţi, Cezar. Cioc de bronz, multe din ele au cioc dublu, o mulţime de spaţiu pentru artilerie şi pentru marinari. O, ce n-aş da eu pentru o flotă ca asta!

— Agenţii mei mi-au dat asigurări că are şi mai multe la Thasos, Ambracia şi Lesbos. Acum sunt în stare bună, nu însă şi peste cinci ani. A, uite-l şi pe Antoniu!

Octavian arătă spre o galeră elegantă cu o pupă înaltă sub care se afla o cabină spaţioasă şi cu puntea strălucind de catapulte. Stindardul lui înfăţişa un leu de aur pe fundal purpuriu cu botul deschis într-un muget, cu coama neagră şi un moţ negru în vârful cozii.

— Excelent, spuse Octavian.

Porniră înapoi spre cheiul ales pentru primirea vasului amiral, spre care se îndrepta pilotul într-o barcă cu vâsle. Nu era nicio grabă; o să ajungă la timp.

— Ar trebui să ai propriul tău stindard, Agrippa, spuse Octavian, în timp ce se uitau la oraşul ce se întindea de-a lungul malurilor cu casele lui albe, cu clădirile publice zugrăvite în culori vii, cu umbrelele pinilor şi siluetele elegante ale plopilor, împodobite cu luminiţe şi steguleţe.

— Aşa cred, spuse Agrippa, luat prin surprindere. Ce îmi recomanzi, Cezar?

— Un fundal bleu pal cu cuvântul FIDES scris în purpuriu, spuse Octavian imediat.

— Şi stindardul tău naval, Cezar?

— Nu am nevoie. O să scriu SPQR într-o cunună de laur.

— Dar ce facem cu amirali ca Taurus şi Cornificius?

— Vor arbora însemnul SPQR, ca şi mine. Numai tu vei avea un stindard propriu, Agrippa. Ca marcă de distincţie. Tu eşti acela care ne va aduce victoria împotriva lui Sextus, simt eu asta.

Cel puţin vasele lui nu pot fi confundate – oase încrucişate care zboară!

— Distinctiv, ripostă Octavian. O, ce tâmpit a făcut asta? E o ruşine!

Se referea la covorul roşu pe care cineva din personalul oficial aparţinând de *duumviri* îl întinsese pe toată lungimea cheiului, un semn al regalităţii care îl oripila pe Octavian. Dar nu părea să deranjeze pe nimeni altcineva; era culoarea purpurie a generalilor, nu purpuriul regelui. Şi iată-l acum, sărind din vas pe covorul roşu, arătând la fel de sănătos şi în formă ca de obicei. Octavian şi Agrippa aşteptau împreună sub baldachinul de la baza cheiului; Caninius, consulul junior, stătea la un pas în spatele lor, urmat de câteva sute de senatori, toţi oameni ai lui Marc Antoniu. *Duumviri* şi alte persoane oficiale ale oraşului trebuiseră să se mulţumească cu un loc şi mai în spate.

Bineînţeles că Antoniu purta armura sa din aur; toga nu se potrivea cu statura lui masivă, îl făcea să pară supraponderal.

Deşi era un bărbat la fel de musculos, ce-i drept, mult mai zvelt, Agrippa nu-şi făcea probleme pentru felul cum arăta, aşa că purta toga cu tiv purpuriu. Făcu un pas înainte împreună cu Octavian ca să-l salute pe Marc Antoniu. Octavian părea un copil delicat între cei doi războinici superbi. Totuşi, Octavian era cel care domina poate tocmai din acest motiv, poate datorită coamei bogate de păr auriu sau frumuseţii chipului său. În acest oraş din sudul Italiei, unde grecii se stabiliseră cu câteva secole înainte ca primii romani să pătrundă în peninsulă, părul blond reprezenta o raritate şi, ca atare, era foarte admirat.

Asta a fost! îşi spuse Octavian. Am reuşit să-l aduc pe Antoniu pe pământul Italiei şi nu va pleca până când n-o să-mi dea ce vreau, ceea ce trebuie să aibă Roma.

Prin ploaia de petale de flori de primăvară aruncate de fetiţe, trecură în revistă complexul de clădiri pregătit pentru ei, zâmbind şi făcând semne cu mâna către mulţimea extaziată.

— O după-amiază şi o noapte ca să ne instalăm, spuse Octavian la uşa reşedinţei lui Antoniu. Trecem direct la afaceri, înţeleg că te grăbeşti, sau să fericim populaţia din Tarentum şi să mergem mâine la teatru? Au în program o pantomimă de Atella.

— Nu Sofocle, ceva mai pe gustul tuturor, zise Antoniu relaxat. Da, de ce nu? Am adus-o cu mine pe Octavia şi copiii, ardea de nerăbdare să-şi vadă frăţiorul.

— Şi mie mi-a fost dor de ea. Nu a cunoscut-o pe soţia mea, da, am adus-o cu mine, spuse Octavian. Atunci să confirmăm că mergem la teatru mâine-dimineaţă şi la un banchet după-amiaza? Iar după aceasta neapărat la treabă!

Intrând în propria reşedinţă, Octavian îl găsi pe Mecena care se zguduia de râs.

— N-ai să ghiceşti niciodată! reuşi să articuleze Mecena printre sughiţuri ştergându-se la ochi, apoi izbucni într-un nou hohot de râs. O, ce nostim poate fi!

— Ce este? întrebă Octavian, lăsând un slujitor să-i scoată toga. Şi unde sunt poeţii?

— Tocmai asta e, Cezar! Poeţii! Mecena reuşi să se stăpânească, înghiţi de câteva ori în sec cu ochii strălucind în continuare de lacrimi de râs. Horaţiu, Vergiliu, companionul special al lui Vergiliu, Plotius Tucca, Varius Rufus şi alţi câţiva poetaşi mai mici au pornit de la Roma acum un *nundinum* ca să ridice nivelul intelectual al festivităţilor de la Tarentum, dar – Mecena chicoti, sughiţă, apoi se stăpâni – au ajuns la Brundisium în loc de Tarentum! Şi cei din Brundisium nu-i mai lasă să plece, căci şi-au pus în minte să-şi organizeze şi ei propriul festival! Se zgudui din nou de râs.

Octavian reuşi să schiţeze un zâmbet, Agrippa îşi înăbuşi un chicotit, dar niciunul dintre ei nu putea să aprecieze situaţia aşa cum o făcea Mecena, căci nu înţelegeau la fel de bine felul de a gândi al poeţilor.

Când află la rândul lui povestea, Antoniu izbucni într-un râs tot atât de sonor ca al lui Mecena, apoi trimise un curier la Brundisium cu o pungă de aur pentru ei.

Întrucât nu o aşteptase şi pe Octavia cu copiii, Octavian nu-i rezervase lui Antoniu o casă suficient de mare ca să găzduiască pe toată lumea, la adăpost de zgomotul din camerele copiilor, dar Livia Drusilla veni cu o soluţie originală.

— Am auzit că este o casă în apropiere, iar proprietarul ei a fost de acord s-o cedeze pe perioada festivităţilor, spuse ea. Aş putea să mă mut eu acolo cu Octavia şi cu copiii. Dacă am să-i însoţesc, Antoniu nu va putea să se plângă că soţiei lui i s-a rezervat o cazare de rang inferior.

Octavian îi sărută mâna, zâmbi către ochii aceia cu irizaţii minunate.

— Admirabil, iubirea mea! Aşa să faci! Imediat!

— Şi, dacă nu ai nimic împotrivă, n-o să venim la piesa de teatru de mâine. Nici chiar triumvirilor nu li se permite să-şi ia soţiile de pe locurile din spate rezervate femeilor şi să le pună să şadă alături de ei; de acolo, din spate, nu aud niciodată nimic şi, apoi, cred că nici Octavia nu este prea încântată de farse, aşa cum nu sunt nici eu.

— Cere-i lui Burgundinus o pungă cu bani şi duceţi-vă la cumpărături prin oraş. Ştiu că ai slăbiciune pentru haine frumoase şi sper să găseşti ceva care să-ţi placă. Şi ţine minte, Octavia adoră să meargă la cumpărături.

— Nu-ţi face griji în privinţa noastră, spuse Livia Drusilla, foarte încântată. Chiar dacă n-o să găsim nimic de purtat, vom avea posibilitatea să ne cunoaştem mai bine.

Octavia era foarte curioasă în privinţa Liviei Drusilla; la fel ca toată protipendada Romei, auzise şi ea povestea pasiunii speciale a fratelui ei pentru soţia unui alt bărbat, însărcinată cu al doilea copil al acestuia, apoi despre divorţul pe temeiuri religioase, de misterul care îl înconjura pe el, pe ea şi pasiunea lor. Oare era reciprocă? Dar exista oare vreo pasiune?

Acea Livia Drusilla pe care o cunoscu Octavia era foarte diferită de fata care se măritase cu Octavian. Nici vorbă de o soţie blândă, sfioasă şi temătoare ca un şoricel! îşi spuse Octavia, amintindu-şi ce i se relatase. În faţa ei se afla o tânără matroană elegantă şi cu părul pieptănat după ultima modă, care purta cantitatea potrivită de bijuterii simple (dar solide) din aur. În comparaţie cu ea, Octavia se simţea ca o fătucă împopoţonată – şi nu e de mirare după atâta timp petrecut la Atena, unde femeile nu se implicau în viaţa socială. Fireşte, femeile romane insistau să participe şi ele la dineurile oferite de bărbaţii romani, dar cele oferite de bărbaţii greci le erau inaccesibile: numai pentru soţi. Aşa că centrul modei feminine era la Roma şi Octavia nu-şi dăduse niciodată mai bine seama de asta decât acum, când se uita la noua sa cumnată.

— O idee foarte inspirată să ne pună pe noi două în aceeaşi casă, spuse Octavia, când se aşezară în faţa unei carafe de vin dulce îndoit cu apă şi a unui platou cu prăjituri calde cu miere, care abia fuseseră scoase din cuptorul de argilă, o delicatesă din zonă.

— Ei bine, în felul acesta soţii noştri au mai multă libertate de mişcare, spuse Livia Drusilla zâmbind. Presupun că Antoniu ar fi preferat să vină fără tine.

— Ai perfectă dreptate, spuse Octavia tristă. Se înclină brusc în faţă.

— Dar asta nu contează! Povesteşte-mi despre tine şi… îi stătea pe limbă să spună Micul Gaius, dar ceva o opri, avertizând-o că ar fi fost o mare greşeală. Indiferent ce era. În mod clar, Livia Drusilla nu era nici sentimentală, nici feminină… despre tine şi Gaius, se corectă ea. Am auzit tot felul de povestiri stupide şi aş vrea să ştiu adevărul.

— Ne-am cunoscut la ruinele de la Fregellae şi ne-am îndrăgostit unul de altul, spuse Livia Drusilla pe un ton egal. Aceasta a fost singura întâlnire dintre noi înainte să ne căsătorim prin *confarreatio.* Eram însărcinată deja în luna a noua cu cel de-al doilea fiu al meu, Tiberius Claudius Nero Drusus, pe care Cezar l-a trimis la tatăl lui unde va fi crescut.

— O, sărmanul micuţ! strigă Octavia. Probabil că ţi-a zdrobit inima.

— Deloc.

Soţia lui Octavian muşcă cu poftă dintr-o prăjitură.

— Nu pot să-i sufăr pe copiii mei din cauza tatălui lor.

— Nu poţi să suferi un *copil?*

— Şi de ce nu? Cresc şi se fac mari, devenind adulţii egoişti pe care nu-i putem suferi.

— I-ai văzut? Mai ales pe al doilea, cum îi spui pe scurt?

— Tatăl lui îi spuse Drusus. Nu, nu l-am văzut. Acum are treisprezece luni.

— Sunt sigură că îţi este dor de el!

— Numai când mă îmbolnăvesc de febra laptelui.

— Eu… eu… făcu Octavia bâlbâindu-se confuză. Ştia ce spune lumea despre Micul Gaius că este rece ca un peşte. Ei bine, se însurase cu un alt peşte, la fel de rece. Dar amândoi ardeau unul pentru altul, însă nu din cauza lucrurilor pe care le considera importante ea, Octavia.

— Eşti fericită? întrebă ea, încercând să găsească un subiect comun de discuţie.

— Da, foarte fericită. Viaţa mea este foarte interesantă acum. Cezar este un geniu, calitatea gândirii lui mă fascinează. Ce privilegiu să fiu soţia lui! Şi tovarăşa lui! Ascultă de sfaturile mele!

— Chiar aşa?

— Tot timpul. Abia aşteptăm să vină momentul discuţiilor noastre din pat.

— Discuţii în pat?

— Da. Obişnuieşte să discute cu mine toate problemele care îi dau bătăi de cap în cursul zilei.

Prin faţa ochilor Octaviei se perindau imaginile acestei uniuni bizare: doi tineri foarte frumoşi, cuibăriţi unul lângă altul în pat, stăteau de vorbă. Dar mai şi… oare mai şi…? Poate că după ce se termina conversaţia, conchise ea, apoi fu smulsă din reverie când Livia Drusilla râse ca un clinchet de clopoţei.

— În momentul în care termină de relatat toate problemele adoarme imediat, spuse ea cu tandreţe. Zice că în viaţa lui n-a dormit atât de bine. Nu-i aşa că e minunat?

O, eşti încă un copil! îşi spuse Octavia, înţelegând. Un peştişor prins în plasa fratelui meu. Te modelează ca să ajungi ceea ce îi trebuie lui şi el nu simte nevoia să ducă o viaţă conjugală. Oare aţi consumat căsătoria asta a voastră, *confarreatio?* Eşti aşa de mândră de asta, când adevărul este că te leagă de el în mod ireversibil. Dacă a fost consumată, nu este ceea ce ar trebui să-ţi doreşti pentru niciunul dintre voi, sărman peştişor. Ce perspicace trebuie să fie din moment ce te-a întâlnit o singură dată, dar a întrezărit imediat, ceea ce văd eu acum – o sete de putere la fel de mare ca a lui. Livia Drusilla, Livia Drusilla! O să-ţi pierzi aerul copilăresc, dar nu vei cunoaşte niciodată adevărata fericire de femeie, aşa cum am cunoscut-o eu, cum o cunosc eu acum… Prima pereche a Romei prezintă lumii două chipuri de fier, luptând alături unul de altul ca să ţină sub control toată lumea şi toate situaţiile cu care se confruntă. Fireşte că l-ai dat gata până şi pe Agrippa. Este la fel de captivat de tine ca şi fratele meu, aşa îmi închipui.

— Şi ce se mai aude de Scribonia? întrebă ea ca să schimbe subiectul.

— E bine, deşi nu este fericită, spuse Livia Drusilla oftând, mă duc la ea în vizită o dată pe săptămână, acum că lucrurile s-au mai potolit în oraş – este greu să ieşi din casă când străzile sunt pline de răsculaţi. Cezar a pus gărzi şi la casa ei.

— Şi Iulia?

Pentru o clipă, Livia Drusilla privi fără să înţeleagă, cu o figură inexpresivă.

— O, *acea* Iulia! Ciudat, întotdeauna mă gândesc la fiica Divinului Cezar, când îi aud numele. Este foarte frumoasă.

— Are doi ani, aşa că acum cred că merge şi vorbeşte. E inteligentă?

— Nu ştiu. Scribonia o dădăceşte tot timpul.

Dintr-odată, Octavia simţi că o podidesc lacrimile şi se ridică.

— Mă simt aşa de obosită, draga mea. Te superi dacă mă duc să mă întind puţin? Avem destul timp ca să vezi copiii. O să stăm mai multe zile aici.

— Mai degrabă *nundinae,* preciza Livia Drusilla, prea puţin încântată de perspectiva de a întâlni tribul de copii mici.

Previziunea lui Mecena fusese corectă; după ce petrecuse iarna la Atena, gândindu-se la dimensiunea sumei aflată în pivniţele lui Sextus Pompei, Antoniu dorea acum partea leului.

— Optzeci la sută pentru mine, anunţă el.

— În schimbul a ce? întrebă Octavian cu un chip impasibil.

— În schimbul flotei pe care am adus-o la Tarentum şi a serviciilor a trei amirali cu experienţă: Bibulus, Oppius Capito şi Atratinus. Şaizeci de nave sunt comandate de Oppius, celelalte şaizeci de Atratinus, iar Bibulus este amiral-şef.

— Şi pentru douăzeci la sută eu trebuie să asigur cel puţin alte trei sute de vase, plus o armată de uscat pentru invadarea Siciliei.

— Corect, spuse Antoniu, privindu-şi unghiile.

— Nu ai impresia că este o împărţeală cam disproporţionată?

Rânjind, Antoniu se apleca înainte arborând o mină vag ameninţătoare.

— Hai să privim lucrurile altfel, Octavian: fără mine, nu poţi să-l baţi pe Sextus. Aşadar, eu sunt cel care dictează termenii.

— Negociere de pe poziţii de forţă. Da, înţeleg. Dar nu sunt de acord, şi asta din două motive. În primul rând, vom acţiona pentru a elimina un ticălos sub egida Romei, nu a ta sau a mea. În al doilea rând, am nevoie de mai mult de douăzeci la sută ca să înlătur ravagiile făcute de Sextus şi ca să plătesc datoriile Romei.

— Puţin îmi pasă mie de ce doreşti sau ai tu nevoie! Dacă vrei să particip, îmi dai optzeci la sută!

— Asta înseamnă că vei fi prezent la Agrigentum când vom deschide pivniţele cu bani ale lui Sextus? întrebă Lepidus.

Sosirea lui îi luase prin surprindere şi pe Antoniu şi pe Octavian, care erau siguri că cel de-al treilea triumvir şi cele şaisprezece legiuni ale lui se aflau undeva departe, în Africa. Cum de aflase suficient de devreme de întâlnire ca să participe la ea, Antoniu nu ştia, în timp ce Octavian îl suspecta pe fiul cel mare al lui Lepidus, Marcus, care venise la Roma ca să se căsătorească cu prima soţie a lui Octavian, rămasă neatinsă de acesta, Servilia Vatia. Cineva trăncănise şi Marcus îl contactase imediat pe Lepidus. Dacă era vorba de o pradă importantă, familia Aemilia Lepida trebuia să-şi primească partea sa.

— Nu, nu voi fi în Agrigentum, se răsti Antoniu. Voi fi departe ca să-i pun pe parţi cu botul pe labe.

— Atunci cum te aştepţi ca la împărţeala banilor din pivniţele lui Sextus să se ţină seama de condiţiile tale?

— Pentru că, dacă nu se întâmplă aşa, Pontifex Maximus, ai să zbori din funcţia ta de preot şi din toate celelalte! Crezi că îmi pasă mie de legiunile tale? Nici pe departe! Singurele legiuni care îşi merită sarea din bucatele pe care le mănâncă sunt cele

care îmi aparţin mie, şi n-am de gând să rămân în răsărit pentru totdeauna. Optzeci la sută!

— Cincizeci la sută, zise Octavian, cu un chip la fel de inexpresiv. Se uită la Lepidus. Şi pentru tine, Pontifex Maximus, nimic. Serviciile tale nu vor fi necesare.

— Aiurea, fireşte că vor fi necesare, spuse Lepidus împăciuitor. Dar eu nu sunt lacom. Zece la sută va fi suficient. Tu, Marc Antoniu, nu faci destul ca să meriţi patruzeci la sută, dar sunt de acord cu atâta, pentru că eşti îngrozitor de lacom. Octavian are cele mai multe datorii din cauza activităţilor lui Sextus, aşa că el trebuie să primească cincizeci la sută.

— Optzeci sau îmi iau flota înapoi la Atena.

— Dacă faci asta nu primeşti nimic, spuse Octavian, aruncându-i o privire în care se citea o ameninţare subtilă, ceea ce lui îi reuşea mai bine decât lui Antoniu. Nu te juca cu mine, Antoniu! Sextus Pompei se va prăbuşi anul viitor, cu sau fără flota ta. Ca triumvir cinstit şi corect, îţi ofer şansa de a împărţi prada de război în urma înfrângerii lui. O *ofertă.* Dacă războiul tău din Est va fi încununat de succes, va aduce beneficii Romei şi trezoreriei, aşadar, o parte va contribui la finanţarea Campaniei. Acesta este singurul motiv pentru care îţi fac oferta. Dar Lepidus are dreptate. Dacă folosesc legiunile lui şi pe ale lui Agrippa ca să invadez o insulă foarte mare şi muntoasă, după ce flota lui Sextus nu va mai exista, Sicilia va cădea mult mai repede şi cu mai puţine pierderi de vieţi omeneşti. Aşadar, sunt dispus să-i cedez lui Pontifex Maximus zece la sută din pradă. Eu am nevoie de cincizeci la sută. Asta înseamnă că ţie îţi rămân patruzeci la sută. Patruzeci la sută din şaptezeci şi două de mii înseamnă douăzeci şi nouă. Cam atât a avut Cezar în lada lui de bani pentru campania împotriva parţilor.

Antoniu asculta din ce în ce mai furios, dar nu spuse nimic.

Octavian continuă:

— Cu toate acestea, când vom începe războiul total împotriva lui Sextus, acesta va mai avea douăzeci de mii de talanţi preţul recoltei de anul acesta. Asta înseamnă că va şedea pe un morman de aproximativ nouăzeci şi două de mii de talanţi. Zece la sută din această sumă reprezintă peste nouă mii de talanţi. Cele patruzeci de procente ale tale, Antoniu, se ridică la treizeci şi şapte de mii. Gândeşte-te la asta! Un profit uriaş pentru o investiţie minoră, o simplă flotă, indiferent cât este de bună.

— Optzeci, repetă Antoniu, însă de astă dată pe un ton şovăitor.

Oare cât îşi propusese să ia? se întrebă Mecena. Nu optzeci la sută, în mod sigur ştia că nu poate obţine un asemenea procent. Dar e clar că uitase să adune şi recolta de anul acesta la pradă. Depinde de cât cheltuise deja în mintea lui. Pe baza cifrelor anterioare, treizeci şi şase de mii. Dacă acceptă cu zece la sută

mai puţin din noile cifre, iese cu puţin mai mult decât suma pe care o calculase dacă ar fi primit cincizeci la sută.

— Reţineţi, spuse Octavian, indiferent ce îţi revine ţie, Antoniu, şi ţie, Lepidus, suma este plătită în numele Romei. Niciunul dintre voi nu veţi cheltui nimic din partea voastră pentru Roma. În schimb, toată partea mea de cincizeci la sută se va duce direct în trezorerie. Ştiu că generalul are dreptul la zece la sută, dar eu nu voi lua nimic. Şi la ce mi-ar folosi banii ăştia? Divinul meu tată mi-a lăsat mai mult decât suficient pentru nevoile mele sub formă de proprietăţi şi am cumpărat singurul *domus* din Roma pe care îl voi dori vreodată. Casa este deja mobilată. Aşadar, dorinţele mele personale nu există. Partea mea merge în totalitate în beneficiul Romei.

— Şaptezeci la sută, spuse Antoniu. Eu sunt partenerul principal.

— La ce? În mod sigur nu în războiul împotriva lui Sextus Pompeius. Patruzeci la sută, Antoniu. Dacă vrei!

Târguielile durară timp de o lună, la sfârşitul căreia Antoniu ar fi trebuit să fie de mult plecat spre Siria. Faptul că rămăsese pe loc se datora în întregime hoardei lui Sextus, pentru că era decis să plece de la negocieri cu o sumă suficientă pentru a-şi putea echipa cât mai bine legiunile şi douăzeci de mii de călăreţi. Voia câteva sute de piese de artilerie şi un tren uriaş de bagaje, capabil să care toată mâncarea şi furajele de care avea nevoie pentru imensa lui armată. Făcea aluzie la faptul că Octavian ar fi putut să păstreze acele procente pentru el însuşi! Nu se va întâmpla aşa ceva, şi Antoniu ştia foarte bine lucrul acesta. Însemna să pună pe picioare cea mai formidabilă armată pe care o avusese Roma vreodată. O, şi jaful de la sfârşitul acestei campanii! Hoarda lui Sextus Pompei va arăta de-a dreptul jalnic!

În sfârşit, se căzu de acord asupra procentajelor: cincizeci pentru Octavian şi Roma, patruzeci pentru Antoniu şi răsărit şi zece pentru Lepidus în Africa.

— Mai sunt şi alte aspecte, spuse Octavian. Chestiuni care trebuie rezolvate acum şi nu mai târziu.

— O, pe Jupiter! mormăi Antoniu. Ce mai e?

— Pactul de la Puteoli sau Misenum sau cum vrei să-i spui i-a conferit lui Sextus prerogative de proconsul asupra Insulelor, precum şi a Peloponezului. Şi peste un an urmează să devină consul. Toate aceste lucruri trebuie să înceteze de îndată. Este necesar ca Senatul să refacă decretul de *hostis,* să-i interzică lui Sextus focul şi apa pe o rază de o mie de mile de Roma, să-l deposedeze de aşa-numitele lui provincii şi să-i şteargă numele de pe lista celor *fasti;* nu poate să mai fie consul niciodată.

— Dar cum pot fi făcute toate acestea imediat? Senatul se întruneşte la Roma, obiectă Antoniu.

— De ce, când este vorba de război? Când discută problema războiului, Senatul trebuie să se întrunească în afară de *pomerium.* Şi Tarentum este, în mod cât se poate de clar, în afara de *pomerium.* Avem aici peste şapte sute dintre senatorii tăi domesticiţi, Antoniu, atât de ocupaţi să te linguşească că li s-au înroşit de tot nasurile, spuse Octavian pe un ton caustic. Îl avem aici şi pe Pontifex Maximus, tu eşti unul dintre auguri, iar eu sunt preot şi augur. Nu există niciun impediment, Antoniu, absolut niciunul.

— Senatul trebuie să se reunească într-o clădire inaugurată.

— Din care, fără îndoială, Tarentum îşi va lua partea sa.

— Ai uitat un lucru, Octavian, spuse Lepidus.

— Te rog să mă luminezi.

— Numele lui Sextus Pompei este deja pe lista de *fasti* – aceasta s-a întâmplat atunci când am numit consulii cu câţiva ani înainte şi apoi am pretins, pur şi simplu, că au fost aleşi. Dacă îl ştergem acum ar însemna să facem ceva *nefas.*

Octavian chicoti.

— De ce să-l ştergem, Lepidus? Nu văd de ce ar fi nevoie. Ai uitat că mai există un alt Sextus Pompei din aceeaşi familie care se plimbă prin Roma? Nu există niciun motiv ca acesta să nu poată fi consul peste un an; s-a numărat printre cei şaizeci de pretori care au servit anul trecut.

Pe toate feţele se aşternu un zâmbet larg.

— Excelent, Octavian! strigă Lepidus. Îl cunosc pe tip, este ginerele fratelui lui Pompeius Strabo. O să fie măgulit până la moarte.

— Merge şi numai până aproape de moarte, Lepidus. Octavian se întinse şi căscă asemenea unui motan satisfăcut. Credeţi că am putea încheia un Pact de la Tarentum şi să mergem la Roma să răspândim vestea îmbucurătoare că triumviratul a fost reînnoit pentru încă cinci ani, iar zilele lui Sextus Pompei ca pirat sunt numărate? Trebuie să vii şi tu, Antoniu, este deja prea târziu pentru campanie anul acesta.

— O, Antoniu, ce minunat! exclamă Octavia când află. Am s-o pot vedea pe mama şi s-o vizitez chiar şi pe micuţa Iulia Livia Drusilla; este indiferentă faţă de suferinţa ei şi n-o să se obosească să-l convingă pe micul – vreau să zic pe Cezar Octavian – să păstreze legătura cu fiica lui. Mi-e teamă pentru micuţă.

— Eşti însărcinată din nou! spuse Antoniu uitându-se mai atent la ea.

— Ai ghicit! Ce uluitor! Am aşteptat să fiu sigură înainte să-ţi spun. Sper să-ţi dăruiesc un fiu.

— Fiu, fiică, ce contează? Am destui copiii de ambele sexe.

— Chiar aşa, spuse Octavia. Mai mulţi decât orice alt bărbat distins, mai ales dacă îi pui la socoteală şi pe gemenii Cleopatrei.

Antoniu zâmbi fugar.

— Eşti supărată, draga mea?

— *Ecastor,* nu! Mai degrabă mândră de virilitatea ta, aşa cred, spuse ea răspunzând zâmbetului. Mărturisesc că uneori mă gândesc la ea, vreau să zic, la Cleopatra. E bine? Are o viaţă plăcută? A fost dată uitării de aproape toată Roma, inclusiv de fratele meu. Într-un fel, este păcat, pentru că are un fiu cu Divinul Iuliu şi doi gemeni cu tine. Poate că într-o zi va reveni la Roma. Mi-ar plăcea s-o văd din nou.

Antoniu îi luă mâna şi o sărută.

— Un lucru pot să spun cu certitudine despre tine, Octavia – sufletul tău nu cunoaşte gelozia.

Întors la Roma, Antoniu găsi două scrisori care îl aşteptau, una de la Herod şi cealaltă de la Cleopatra. Considerând că problema Cleopatrei era mai puţin presantă, rupse, mai întâi, sigiliul scrisorii de la Herod.

> „Dragul meu Antoniu, în sfârşit, sunt regele iudeilor! Nu a fost uşor, dată fiind incapacitatea militară a lui Gaius Sosius, nu e Silo, nici vorbă! Este un bun guvernator pe timp de pace, dar nu se ridică la înălţimea sarcinii de a-i disciplina pe evrei. Cu toate acestea, mi-a făcut onoarea de a-mi da două legiuni romane foarte bune şi m-a lăsat să le conduc în sud, spre Iudeea. Antigonus a venit de la Ierusalim şi m-a întâmpinat la Ierihon, dar l-am pus pe goană.
>
> Apoi a fugit la Ierusalim, care a fost asediat. A căzut în momentul în care Sosius mi-a mai trimis încă două legiuni bune. A venit chiar el să mi le aducă. Când oraşul a căzut, a vrut să-l jefuiască, dar l-am convins să n-o facă. Ceea ce doream eu şi lucrul de care avea nevoie şi Roma, i-am spus eu, era o Iudee prosperă, nu un loc pustiu. În cele din urmă, a fost de acord. După aceea l-am pus în lanţuri pe Antigonus şi l-am trimis în Antiohia. Când ai să ajungi şi tu acolo, poţi decide ce ai de gând să faci cu el, dar eu te sfătuiesc să-l execuţi.
>
> Mi-am eliberat familia şi familia lui Hyrcanus din Masada şi m-am căsătorit cu Mariamne. Este însărcinată acum cu primul nostru copil. Şi pentru că eu nu sunt evreu, nu m-am autointitulat Mare Preot. Această onoare i-a revenit unui zadokit, lui Ananeel, care va face exact ce o să-i spun eu. Bineînţeles că am întâmpinat şi oarecare opoziţie şi sunt chiar câţiva care conspiră să pună mâna pe arme ca să se ridice împotriva mea, dar n-o să se aleagă nimic din asta. Am pus piciorul ferm pe gâtul evreilor şi nu-l voi mai ridica atâta timp cât va mai fi viaţă în trupul meu.

Te rog, Marc Antoniu, te implor, dă-mi înapoi o Iudee întreagă şi închegată într-un singur stat, în locul acestor cinci teritorii separate între ele! Am nevoie de un port la mare şi aş fi fericit să am Joppa. Gaza este ceva cam prea departe spre sud. Vestea cea mai bună este că i-am smuls lui Malchus din Nabateea exploatările de bitum, pentru că acesta era de partea părţilor şi a refuzat să-mi acorde ajutor mie, propriului său nepot.

Închei mulţumindu-ţi din suflet pentru sprijin. Te asigur că Roma nu va regreta niciodată că m-a făcut rege al evreilor."

Antoniu lăsă sulul să se înfăşoare la loc şi rămase un timp cu mâinile la ceafă, zâmbind cu gândurile la turmele astea semitice. Mecena în veşminte orientale, dar posedând o cruzime şi o sălbăticie care acestuia îi lipseau cu desăvârşire. Problema era, ce ar fi slujit cel mai bine interesele Romei în sudul Siriei? Un regat iudaic unit sau unul fragmentat? Fără a-şi extinde frontiera geografică nici măcar cu o milă, Herod se îmbogăţise considerabil, achiziţionând grădinile îmbălsămate ale Ierihonului şi exploatările de bitum de la Palus Asphaltites. Evreii erau un neam războinic şi soldaţi excelenţi – avea oare Roma nevoie de o Iudee bogată condusă de un om deosebit de inteligent? Ce se va întâmpla dacă Iudeea va înghiţi toată Siria de la sud de râul Orontes? Încotro se vor îndrepta după aceea privirile regelui ei? Către Nabateea, care îi va da una dintre cele două mari flote angajate în comerţul cu India şi cu Taprobane. Încă şi mai multă bogăţie. Şi după aceea, se va îndrepta spre Egipt, un pericol mai mic decât orice încercare de expansiune spre nord, în provinciile romane. Hm…

Luă scrisoarea de la Cleopatra, rupse sigiliul şi o citi mult mai repede decât pe cea de la Herod. Nu că ar fi fost foarte diferiţi unul de altul, Herod şi Cleopatra. Niciun pic de sentimentalism la vreunul dintre ei. Ca de obicei, Cleopatra îl copleşea cu laude pe Caesarion, dar aceasta nu izvora din sentimentalism; era leoaica ce vorbea despre puiul ei. Lăsând la o parte elogiile aduse lui Caesarion, era mai curând scrisoarea unei suverane, decât a unei amante. Glaphyra va avea mult de furcă pentru a o concura pe rivala ei egipteană.

În faţa ochilor lui se întrupa chipul mic, cu nas acvilin al Cleopatrei, cu ochii ei aurii strălucind aşa cum se întâmpla atunci când era fericită – dar oare era fericită? O scrisoare atât de oficială, îndulcită numai de dragostea pentru fiul ei mai mare. Ei bine, era, în primul rând, şef de stat şi abia în al doilea rând, femeie. Dar cel puţin avea mai multe de spus decât Octavia, preocupată acum de sarcina ei şi încântată că se află înapoi, la Roma. Şi nu o văzuse prea mult pe Livia Drusilla, pe care o

considera rece şi calculată. Nu că ar fi spus ea aşa ceva – cum ar fi putut actuala lui soţie să comită o greşeală de comportament social – fie chiar şi în intimitate, numai în prezenţa soţului ei? Dar Antoniu ştia, pentru că împărtăşea aversiunea Octaviei; fata îi semăna leit lui Octavian. Ce avea oare Octavian că reuşea să pună mâna pe anumiţi oameni şi să-i ţină pe câţiva aleşi sub călcâiul lui de fier? Agrippa. Mecena. Şi acum Livia Drusilla.

Se simţi dintr-odată năpădit de ură faţă de Roma, de mica clasă conducătoare din Roma, de lăcomia Romei, de scopurile inexorabile ale Romei, de dreptul divin al Romei de a conduce lumea. Chiar şi unii ca Sulla şi Cezar îşi sacrificaseră propriile dorinţe de dragul Romei, jertfiseră tot ce avuseseră pe altarele Romei, o alimentaseră cu puterea lor, cu faptele lor de vitejie, cu acel *animus* care îi însufleţea. Oare asta nu era în regulă la el? Se dovedea incapabil de acest gen de devotament pentru ceva abstract, pentru o idee? Alexandru cel Mare nu se gândise la Macedonia aşa cum se gândise Cezar la Roma; fusese preocupat, în primul rând, de propria persoană, visase la zeificarea sa, nu la puterea ţării sale. Fireşte că acesta fusese şi motivul pentru care imperiul lui se destrămase imediat după moartea lui. Imperiul Romei nu se va destrăma niciodată din cauza morţii unui singur bărbat, nici măcar a mai multor oameni cu greutate. Bărbatul roman îşi afla locul în lumina temporară a soarelui, dar nu credea că este chiar *soarele.* Alexandru cel Mare crezuse. Şi poate că şi Marc Antoniu. Da, Marc Antoniu dorea un soare al lui propriu, iar acesta nu era soarele Romei. Nu, nu era soarele Romei!

De ce îi lăsase pe amărâţii ăia de la Tarentum să-i micşoreze procentele? Ar fi trebuit să ridice ancora şi să plece cu flota lui de acolo. Dar n-o făcuse. Când te gândeşti că rămăsese pe loc pentru a asigura siguranţa şi aprovizionarea trupelor sale când va invada regatul parţilor. Şi se lăsase îmbrobodit cu fel de fel de promisiuni! Da, îţi promit că am să-ţi dau douăzeci de mii de legionari bine instruiţi, spusese Octavian, minţindu-l în faţă. Îţi promit că am să-ţi trimit patruzeci la sută în momentul în care voi deschide pivniţele lui Sextus. Îţi promit că o să fii consul, îţi promit că vei fi triumvir senior. Îţi promit că voi ţine seama de interesele tale din Occident. Îţi promit asta, îţi promit aia! Minciuni, minciuni, numai minciuni!

Gândeşte-te, Antoniu! *Gândeşte!* Ai peste şapte sute din şapte mii de senatori. Poţi să-i uneşti pe toţi alegătorii din clasele superioare şi să controlezi legile, alegerile. Dar într-un fel nu poţi ajunge niciodată la el, la Cezar Octavian. Şi asta pentru că el este aici, la Roma, şi tu nu eşti. Chiar şi în această vară care nu se mai sfârşeşte, când te afli aici, nu poţi să-ţi conduci forţele împotriva lui ca să-l distrugi. Senatorii aşteaptă să vadă cât vor primi din lăzile cu bani ale lui Sextus Pompei – adică aceia dintre ei care nu s-au refugiat la vilele lor de pe malul mării, lăsând în urmă Roma care se scorojeşte la soare. Iar oamenii nu te mai văd.

Acum te-ai întors şi mulţi dintre ei nu te mai recunosc din prima privire, deşi nu ai plecat de aici decât de doi ani. Poate că îl urăsc pe Octavian, dar este vorba de o ură familiară, amestecată cu foarte multă iubire – este genul de bărbat pe care toată lumea crede că trebuie să-l iubească ca să-l urască. În timp ce eu nu mai sunt privit nici măcar ca salvatorul Romei în zilele acestea. Am aşteptat prea mult să mă afirm. La cinci ani după Philippi nu am reuşit să fac ceea ce am spus că voi face în răsărit. Negustorii mă urăsc mai mult decât pe Octavian, el le datorează milioane peste milioane, ceea ce face ca ei să fie de partea lui. Eu nu le datorez nimic, dar nici nu am reuşit să transform răsăritul într-un loc lipsit de pericole pentru afacerile lor şi nu pot să-mi ierte chestia asta.

Luna lui Iuliu a venit şi s-a dus, sextilis dispare rapid în hăul acesta pe care eu nu-l înţeleg. De ce zboară timpul aşa de repede? Anul viitor *trebuie* să fie anul viitor! Dacă nu, eu voi deveni un fost! Iar micuţul nătărău va câştiga.

Octavia dădu să intre în încăpere, şovăi o clipă, apoi înaintă când el îi făcu semn să se apropie.

— Nu te teme, îi spuse el cu o voce profundă, n-am să te mănânc.

— Nici n-am crezut că o să mă mănânci, iubitul meu. Mă întrebam numai când plecăm la Atena.

— La calendele lui septembrie. Antoniu îşi drese vocea. Te iau numai pe tine, nu şi copiii. Până la sfârşitul anului trebuie să fiu în Antiohia, ceea ce înseamnă că tu vei fi exilată la Atena. Copiii se vor simţi mai bine la Roma, sub protecţia fratelui tău.

Chipul Octaviei păli, ochii i se umplură de lacrimi care nu se revărsară.

— O, o să fie aşa de greu! zise ea cu vocea frântă. Au nevoie de mine.

— Poţi să rămâi aici dacă vrei, spuse el scurt.

— Nu, Antoniu, nu pot. Locul meu este alături de tine, chiar dacă nu rămâi prea mult la Atena.

— Cum doreşti.

14

În viaţa lui Marc Antoniu apăruse un nou Quintus Dellius, un senator înalt şi extrem de elegant dintr-o familie nobilă şi veche care dăduse, de pildă, o vestală virgină acum o sută de ani. Fonteii Capitones era o familie autentică de aristocraţi romani. Senatorul se numea Gaius Fonteius Capito şi era la fel de chipeş ca şi Memmius, la fel de învăţat ca şi Mucius Scaevola. Iar Fonteius nu era sicofant; îi făcea plăcere compania lui Antoniu, scotea la iveală tot ce era mai bun în el şi, în calitate de client loial al acestuia, părea încântat să-l slujească pe Antoniu, dar era propriul său stăpân.

La începutul lui septembrie, când se îmbarcă împreună cu Octavia pe vasul lui amiral la Tarentum, Antoniu îl luă cu el şi pe Fonteius. La cele o sută douăzeci de vase ale flotei lui se adăugaseră încă douăzeci de cvinevereme pe care Octavia le donase fratelui ei din averea sa personală; toate cele o sută patruzeci de corăbii erau încă la ancoră în Tarentum, unde se construiau de zor hangare pentru vase, pentru ca acestea să poată fi scoase din apă pe timpul iernii.

Era încă devreme pentru furtunile echinocţiului, dar Antoniu ardea de nerăbdare să plece, sperând să poată ocoli Capul Taenarum de la picioarele Peloponezului, înainte să se stârnească vânturile şi furia mării şi apoi să urce spre Atena şi să ancoreze în Pireu.

Dar la numai trei zile după plecare fură întâmpinaţi de o furtună cumplită, care îi sili să caute adăpost în Corcyra, o insulă frumoasă în faţa coastei greceşti, situată ceva mai jos de Pir. Marea agitată nu era deloc blândă cu Octavia, care se apropia de cea de-a şaptea lună de sarcină, aşa că femeia salută pământul ferm cu recunoştinţă.

— Îmi pare rău că întârziem, îi spuse ea lui Antoniu, dar sper să stăm mai multe zile aici. Copilul meu trebuie să fie soldat, nu marinar.

Marc Antoniu nu râse de mica ei glumă, căci era prea nerăbdător să pornească la drum, pentru a se lăsa impresionat de suferinţa soţiei sale sau de străduinţele ei de a nu-i fi o povară.

— Imediat ce căpitanul spune că putem pleca, ridicăm ancora, spuse el brusc.

— Fireşte, voi fi gata.

În seara aceea nu veni la cină, spunând că stomacul ei încă se mai resimte din cauza agitaţiei mării, iar Antoniu era plictisit de grupul obişnuit care îl înconjura, cerşindu-i atenţia, forţându-l să arboreze un aer binevoitor, ceea ce nu reflecta deloc starea lui de spirit. De fapt, singurul care îl atrăgea era Fonteius, căruia îi porunci să stea la masă cu el; numai ei doi.

Versat ca un diplomat înnăscut şi mai îndrăgostit de Antoniu decât de el însuşi, Fonteius acceptă încântat. Ghicise de mult că Antoniu nu era fericit şi poate că seara aceasta îi oferea şansa de a sonda profunzimea rănii lui Antoniu, pentru a vedea dacă poate să găsească săgeata otrăvită.

Era o seară ideală pentru discuţii intime; flacăra lămpii clipea neîncetat din cauza vântului care şuiera afară, ploaia bătea furioasă în obloane, un mic torent vuia rostogolindu-se în jos pe deal. Tăciunii străluceau roşii în mai multe vase cu jăratic pentru a alunga frigul din încăpere şi slujitorii se mişcau ca nişte *lemures*[76], intrând şi ieşind fără zgomot din umbră.

Poate din cauza acestei atmosfere, poate fiindcă Fonteius ştia exact cum să declanşeze răspunsurile corecte, Antoniu începu să-şi verse năduful, expunându-şi toate temerile, ororile, dilemele, anxietăţile fără prea multă logică sau coerenţă.

— Unde mi-e locul? îl întrebă el pe Fonteius. Ce doresc? Sunt un adevărat roman, ori s-a întâmplat ceva care mă face să fiu mai puţin roman decât eram cândva? Am totul în vârful degetelor, o putere mare – şi totuşi – şi totuşi – parcă nu am niciun loc pe care să-l pot numi al meu. Sau poate că loc nu este cuvântul corect? Nu *ştiu!*

— Nu este exclus ca atunci când ai spus loc să te fi gândit la funcţie, spuse Fonteius, alegându-şi cuvintele cu grijă. Îţi place să petreci, să fii în compania celor pe care îi consideri prietenii tăi şi a femeilor pe care le doreşti. Faţa pe care o arăţi lumii este neînfricată, aspră, nesofisticată. Dar eu văd multe complicaţii dincolo de aceste aparenţe. Una dintre ele a determinat participarea ta periferică la asasinarea lui Cezar – nu, nu nega! Nu dau vina pe tine, îl învinuiesc pe Cezar! Te-a omorât şi el pe tine atunci când l-a numit pe Octavian moştenitorul lui. Îmi imaginez cât de adânc te-a rănit în amorul propriu! Îţi petrecuseşi toată viaţa până atunci în slujba lui Cezar şi un bărbat cu temperamentul tău nu înţelegea de ce condamna Cezar unele dintre acţiunile tale. Şi apoi a lăsat un testament în care nici măcar nu te-a pomenit. O lovitură crudă care ţi-a distrus literalmente demnitatea. Pentru că oamenii s-au întrebat de ce şi-a lăsat Cezar numele, legiunile, banii şi puterea unui tinerel frumuşel şi nu ţie, vărul lui şi bărbat în floarea vârstei. Au interpretat testamentul lui Cezar ca un semn al marii lui nemulţumiri faţă de purtarea ta. Şi asta nu ar fi contat dacă el nu ar fi fost Cezar, idolul poporului – căci îl transformaseră în zeu, iar zeii nu iau decizii greşite. Aşadar – nu mai erai demn să fii moştenitorul lui Cezar. Nu puteai deveni niciodată un alt Cezar. Cezar a făcut ca acest lucru să fie imposibil, nu Octavian. El este cel care te-a despuiat de *dignitas.*

— Da, înţeleg, spuse Antoniu încet, cu mâinile încleştate. Bătrânul m-a scuipat.

— Tu nu eşti un introvertit prin firea ta, Antoniu. Îţi place să ai de-a face cu fapte concrete şi ai propensiunea lui Alexandru cel Mare de a utiliza sabia ca să dezlegi problemele încâlcite. Nu ai abilitatea lui Octavian de a te vârî sub pielea societăţii, de a şopti defăimări în numele adevărului în aşa fel încât oamenii ajung să le creadă. Sursa dilemei tale este pata pe care a aruncat-o Cezar pe reputaţia ta. De ce ai ales, de pildă, răsăritul, ca parte care ţi se cuvine în cadrul triumviratului? Poate crezi că ai făcut-o datorită bogăţiilor de acolo şi războaielor pe care le poţi duce. Dar eu nu cred deloc că este aşa. Cred că a fost o modalitate onorabilă de a pleca din Roma şi din Italia, unde ar fi trebuit să te afirmi în faţa unor oameni care ştiau că Cezar te dispreţuise. Sapă mai adânc în lăuntrul tău, Antoniu! Găseşte rana şi identific-o exact drept ceea ce este!

— Norocul! spuse Antoniu şocându-l pe Fonteius. Apoi şi mai tare: Norocul! Norocul lui Cezar era proverbial, făcea parte din legenda lui. Dar atunci când m-a tăiat din testamentul lui, i-a transmis acest noroc lui Octavian. Altfel, cum ar fi reuşit micul vierme să supravieţuiască? Are norocul lui Cezar, asta este! În timp ce eu mi l-am pierdut pe al meu. L-am pierdut! Şi aceasta este esenţa, Fonteius! Indiferent ce aş întreprinde, nu am noroc. Ştiu că nu pot să fac nimic pentru a îndrepta lucrurile.

— Ba poţi, Antoniu! strigă Fonteius, revenindu-şi din surpriză. Dacă te decizi să asociezi melancolia actuală cu pierderea norocului, atunci caută-ţi norocul în răsărit! Nu este o sarcină peste puterile tale! Restabileşte-ţi reputaţia creând un răsărit perfect pentru oportunităţile de afaceri! Şi ia-ţi un consilier pentru problemele răsăritului, pe cineva din răsărit şi pentru răsărit! Făcu o pauză, căci se gândea la Pythodorus din Tralles, legat de Antoniu prin relaţii matrimoniale. Un consilier cu putere, cu influenţă şi cu avere. Mai ai cinci ani de triumvirat datorită Pactului de la Tarentum profită de ei!

Antoniu se simţi străbătut de un fior de entuziasm prin tot trupul. Dintr-odată văzu clar cum îşi poate redobândi norocul.

— Ai fi dispus să faci o călătorie lungă pe mare în timpul iernii pentru mine? îl întrebă el pe Fonteius.

— Orice, Antoniu. Sunt sincer îngrijorat pentru viitorul tău, care nu este în armonie cu Roma lui Octavian. Şi acesta este un alt motiv de melancolie că Roma pe care intenţionează s-o făurească Octavian este străină locuitorilor ei care o iubeau aşa cum era. Cezar a revizuit drepturile şi prerogativele primei clase, iar Octavian este decis să continue lucrarea lui. Cred că atunci când îţi vei regăsi norocul, va trebuie să aduci Roma înapoi, acolo unde a fost cândva.

Fonteius ridică încet capul, ascultă zgomotele ploii şi ale vântului, apoi zâmbi.

— Furtuna se istoveşte urlând. Unde vrei să mă duc?

Era o întrebare retorică, căci el ştia: Tralles şi Pythodorus.

— În Egipt. Vreau să te duci la Cleopatra şi s-o convingi să vină la mine, în Antiohia, înainte de începutul iernii. O să faci asta?

— Cu plăcere, Antoniu, spuse Fonteius, ascunzându-şi dezamăgirea. Dacă există un vas aici, în Corcyra, suficient de bun ca să ajungă până în Oceanul Libian, pornesc imediat. Pe faţă îi apăru un zâmbet jucăuş. Însă punga mea nu e prea voluminoasă. Am nevoie de bani.

— Îi vei primi, Fonteius! Antoniu oftă cu chipul transfigurat de fericire. O, Fonteius, îţi mulţumesc că mi-ai arătat ce trebuie să fac! O să profit de răsărit pentru a forţa Roma să respingă maşinaţiile lui Cezar şi pe moştenitorul lui Cezar!

Când trecu prin faţa uşii Octaviei în drum spre propria cameră, Antoniu încă mai fremăta de exaltare şi era cât se poate de nerăbdător să ajungă în Antiohia. Nu, nu se va opri la Atena! Va merge direct către Antiohia! Odată luată decizia, deschise uşa Octaviei şi intră în cameră. Octavia stătea ghemuită în pat. Antoniu se aşeză pe marginea acestuia şi îi împinse zâmbind o buclă de pe frunte.

— Sărmana mea fetiţă! spuse el cu tandreţe. Ar fi trebuit să te las la Roma, nu să te supun capriciilor Mării Ioniene în preajma echinocţiului.

— O să-mi fie mai bine mâine-dimineaţă, Antoniu.

— Aşa sper şi eu, dar, oricum, o să rămâi aici până când vei fi în stare să te întorci în Italia, spuse el. Nu, nu protesta! Nu vreau să aud niciun fel de argumente, Octavia. Du-te înapoi, la Roma, şi naşte copilul acolo. Ţi-e dor de copiii care au rămas la Roma. Eu nu mă mai întorc la Atena, o să mă duc direct în Antiohia, şi acela nu este un loc potrivit pentru tine.

O cuprinse tristeţea; privi în ochii lui injectaţi cu o durere nesfârşită. De unde ştia nu-şi dădea seama, dar era sigură că îl vedea pentru ultima oară pe Marc Antoniu, iubitul ei soţ. Rămas-bun pe insula Corcyra – cine ar fi putut prezice aşa ceva?

— Am să fac ce crezi tu că este mai bine, spuse ea înghiţind în sec.

— Bine! Se ridică, se apleacă şi o sărută.

— Dar am să te văd mâine-dimineaţă, nu-i aşa?

— Da, sigur că da.

După ce plecă Antoniu, Octavia se rostogoli pe o parte şi îşi îngropă faţa în pernă. Nu ca să plângă; durerea era prea mare pentru a mai putea vărsa o lacrimă. Contempla singurătatea care o aştepta.

Fonteius plecă primul. Un negustor sirian acostase şi el în port ca să aştepte trecerea furtunii şi, întrucât căpitanul corăbiei trebuia oricum să înfrunte Oceanul Libian, spuse el, nu avea nimic împotrivă să mai facă o oprire în plus la Alexandria, contra unui tarif frumuşel. Cala corăbiei era încărcată cu căruţe cu roţi

din fier galez, vase din cupru din Spania Proxima, câteva butoiaşe cu condimente de *garum* şi, ca să umple spaţiile rămase, prelată de in din ţinuturile Petrocoriei.

Fonteius, încă năucit, îşi luă rămas-bun de la Antoniu. Cât de prost mersese totul! Şi cât de îngâmfat fusese, să-şi imagineze că putea să-i citească gândurile lui Antoniu, şi cu atât mai puţin să-l manipuleze! Şi de ce se crampona omul de ideea asta cu norocul? O fantasmagorie, un joc al imaginaţiei. Fonteius nu credea în existenţa norocului ca entitate în sine, indiferent ce spuneau oamenii despre norocul lui Cezar. Dar Antoniu urlase înnebunit de ideea norocului pe care îl văzuse, pe care şi-l dorea! Norocul! Cât despre Cleopatra… Pe toţi zeii, ce era în capul lui de şi-o alesese tocmai pe ea drept consilier pentru problemele răsăritului? O să-l sucească şi o să-l răsucească în toate felurile, zăpăcindu-l şi mai mult. În vinele ei curgea sângele regelui Mithridates cel Mare, împreună cu ceva sânge de ucigaşi imorali din dinastia Ptolemeilor, la care se mai adăuga şi o mică doză de sânge part. După părerea lui Fonteius, Cleopatra era un distilat a tot ceea ce putea fi mai rău în răsărit.

Fonteius dorea un război civil, dacă era nevoie de aşa ceva pentru a scăpa de Octavian. Şi singurul om care ar fi putut să-l bată pe Octavian era Marc Antoniu. Dar nu acel Antoniu pe care îl văzuse Fonteius în ultimii câţiva ani; era nevoie de Antoniu aşa cum fusese el la Philippi. Cleopatra? O, Antoniu, o alegere cât se poate de proastă! Fonteius fusese foarte amabil cu văduva lui Cezar, Calpurnia, înainte ca aceasta să se sinucidă, iar Calpurnia îi făcuse un portret destul de amănunţit al Cleopatrei, aşa cum o cunoscuseră ea şi alte femei de la Roma. Un portret care nu îi trezea niciun fel de speranţă ambasadorului lui Antoniu.

Acesta ajunse la Alexandria abia după o lună de călătorie pe mare, din cauza unei furtuni care îl obligase să petreacă şase săptămâni în Paraetonium, şi ce loc! Dar căpitanul găsi acolo *laserpicium*{77} şi aruncă suficientă prelată peste bord ca să facă loc pentru douăzeci de amfore pline.

— Sunt un om făcut! îi spuse el lui Fonteius jubilând! Dacă Marc Antoniu vine să stea în Antiohia, o să fie atât de multe petreceri, că am să pot cere o avere pentru fiecare măsură de *laserpicium!* Şi vor fi câteva mii de linguri în fiecare amforă – o, simt că mi-a surâs norocul!

Deşi nu mai fusese niciodată în Alexandria, Fonteius nu era prea impresionat de frumuseţea incontestabilă a oraşului, de dispunerea străzilor şi de lărgimea lor. Mecena, reflectă el, l-ar fi numit un deşert cu unghiuri drepte. Cu toate acestea, datorită pasiunii fiecăruia dintre domnitorii succesivi din dinastia Ptolemeu de a mai înălţa încă un palat, incinta regală avea un farmec aparte. Două duzini de palate cel puţin, plus o cameră de audienţe.

Iar acolo, în mijlocul strălucirii de aur care îi uluise pe toţi romanii, făcu cunoştinţă cu două marionete. Era singurul cuvânt pe care putea să-l atribuie celor două fiinţe ţepene şi rigide de parcă ar fi fost făcute din lemn vopsit. O pereche de păpuşi asamblate la Saturnia sau Florentia, cu sforile manipulate de un păpuşar nevăzut. Audienţa fu scurtă; nu i se ceru să spună cu ce afacere venise, ci i se permise numai să transmită salutul din partea triumvirului Marc Antoniu.

— Poţi pleca, Gaius Fonteius Capito, spuse păpuşa cu faţa albă, aşezată pe tronul mai înalt.

— Îţi mulţumim că ai venit, zise şi păpuşa cu faţa roşie ce stătea pe tronul mai scund.

— Un slujitor te va conduce la masa pe care o vei lua în această după-amiază cu noi.

După ce fu îndepărtat machiajul şi toate podoabele, ieşiră la iveală doi oameni micuţi, deşi băiatul nu avea să fie un bărbat scund. Fonteius ştia câţi ani are – zece – şi consideră că părea de cel puţin treisprezece sau paisprezece, dar încă nu ajunsese la pubertate. Imaginea vie a lui Cezar! Şi iată, aşadar, un alt actor de pe scena viitorului, un motiv neaşteptat, dar extrem de presant pentru ca Antoniu să nu se asocieze cu această femeie. Caesarion era singurul obiect al afecţiunii ei, lucrul acesta se citea în ochii ei superbi, aurii, de fiecare dată când privirea lor se oprea asupra lui. În rest, era slabă, osoasă, aproape urâtă. Ochii şi frumuseţea pielii o salvau; avea şi o voce profundă, melodioasă şi utilizată cu dibăcie. Atât mama, cât şi fiul îi vorbeau într-o latină fără cusur.

— Marc Antoniu te-a trimis ca să ne anunţi că soseşte aici? întrebă fiul foarte interesat. O, mi-a fost dor de el!

— Nu, Maiestate, nu vine aici.

Chipul strălucitor se posomorî, ochii albaştri vii priviră în altă parte.

— Oh!

— O dezamăgire, remarcă mama lui. Atunci de ce eşti aici?

— În acest moment, probabil că Marc Antoniu s-a instalat deja în Antiohia, spuse Fonteius, gândindu-se că nu aveau niciun gust creveţii de apă dulce pe care îi mânca. Având Marea Noastră la picioarele scării palatului ei, oare de ce nu poruncea flotei ei de pescuit să pescuiască creveţi de mare? În timp ce mintea lui se străduia să rezolve această enigmă, buzele continuară să vorbească: Are de gând să se instaleze acolo permanent, şi aceasta din două motive.

— Unul dintre ele fiind apropierea de ţinuturile parţilor, spuse băiatul. Poate să facă numai un salt din Antiohia.

Micul monstru nepoliticos! îşi spuse Fonteius. Cum se bagă în conversaţia adulţilor! Ba mai mult chiar, maică-sa consideră că este cât se poate de firesc. Foarte bine, micule monstru, ia să vedem cât eşti de deştept cu adevărat!

— Şi al doilea motiv? întrebă Fonteius.

— Antiohia este chiar în răsărit, ceea ce nu se poate spune despre Provincia Asia şi cu atât mai puţin de Grecia sau Macedonia. Dacă Antoniu trebuie să facă ordine în răsărit, trebuie să se situeze undeva cu adevărat în răsărit, iar Antiohia sau Damasc sunt locaţii ideale, spuse Caesarion imperturbabil.

— Atunci de ce nu la Damasc?

— Are o climă mai bună, dar este prea departe de mare.

— Exact ceea ce a spus Marc Antoniu, remarcă Fonteius, mult prea diplomat ca să lase să se vadă cât era de indispus.

— Aşadar, de ce te afli aici, Gaius Fonteius? întrebă regina.

— Ca să te invit, Maiestate, la Antiohia. Marc Antoniu este foarte nerăbdător să te vadă, dar nu e vorba numai de asta. Are nevoie de sfatul cuiva care este oriental prin naştere şi prin cultură şi crede că eşti de departe cea mai indicată.

— S-a gândit şi la alte persoane? întrebă ea încruntându-se.

— Nu, eu m-am gândit, spuse Fonteius calm. Am propus mai multe nume, dar pentru Antoniu nu exista decât unul – al tău.

— Ah! Cleopatra se întinse pe spate pe canapeaua ei şi zâmbi ca pisica cea răsfăţată care stătea lângă cotul ei. Mâna ei subţire se îndreptă spre animal şi îl mângâie pe spate, iar acesta îi întoarse zâmbetul.

— Îţi plac pisicile, spuse el.

— Pisicile sunt sacre, Gaius Fonteius. Cândva, de mult, cam acum douăzeci şi cinci de ani, un negustor roman a ucis o pisică în Alexandria. Oamenii l-au sfâşiat în bucăţele.

— Brr! făcu el cutremurându-se. Sunt obişnuit cu pisicile cenuşii cu dungi sau cu pete. Dar n-am văzut niciodată una de culoarea aceasta.

— Este pisică egipteană. O cheamă Bastella, ar fi un sacrilegiu să-i spun Bast, dar este de bun augur dacă o chem pe numele ei diminutivat în latină.

Cleopatra se întoarse cu spatele spre pisică şi mancă o smochină.

— Aşadar, Marc Antoniu îmi porunceşte să mă duc în Antiohia.

— Nu îţi porunceşte, Maiestate. Îţi cere.

— Pe dracu'! făcu Caesarion chicotind. Porunceşte!

— Poţi să-i spui că am să vin.

— Şi eu! adăugă băiatul repede.

Între mamă şi fiu avu loc un mic spectacol mut; nu se rosti nicio vorbă, era numai o înfruntare a voinţelor. Faptul că băiatul câştigă nu-l surprinse pe Fonteius; Cleopatra nu se născuse autocrată, împrejurările făcuseră din ea o conducătoare, în schimb, Caesarion era un autocrat încă din pântecele mamei. Exact la fel ca tatăl lui. Fonteius simţi un fior de teamă pe şira spinării şi părul i se făcu măciucă. Îşi imagină cum va fi Caesarion când va creşte mare! Sângele lui Gaius Iuliu Cezar şi

sângele tiranilor răsăritului. Va fi imposibil de stăvilit! Şi deoarece Cleopatra ştie acest lucru va face pe proxeneta pentru sărmanul Antoniu. Puţin îi pasă de Antoniu şi de soarta lui. Nu doreşte decât ca fiul ei şi al lui Cezar să stăpânească lumea.

Fonteius fu sfătuit să pornească la drum pe uscat, însoţit de o gardă egipteană despre care Cleopatra spunea că este necesară; Siria era plină de tâlhari, de când diversele mici principate se prăbuşiseră în timpul ocupării parte.

— Te voi urma şi eu cât de curând, îi spuse ea lui Fonteius, dar nu cred că am să ajung înainte de Anul Nou. Dacă Caesarion insistă să meargă şi el, va trebui să alcătuiesc un consiliu şi să numesc un regent, deşi Caesarion nu va sta mai mult de câteva zile în Antiohia.

— Ştie şi el asta? întrebă viclean Fonteius.

— Fireşte, răspunse Cleopatra înţepată.

— Dar cum rămâne cu copiii lui Antoniu?

— Dacă vrea să-i vadă, Antoniu trebuie să vină la Alexandria.

O lună mai târziu, Fonteius îl găsi pe Antoniu la reşedinţa lui din Antiohia, lucrând de zor. Lucilius alerga să îndeplinească ordinele care veneau unul după altul, iar Antoniu stătea la biroul lui şi citea teancuri întregi de hârtii şi câteva suluri. Singura lui distracţie era să-şi treacă în revistă trupele, aflate în cantonamentul de iarnă după o campanie fulger în Armenia, pe care Publius Canidius o condusese la fel de eficient cum făcuse Ventidius în campaniile precedente; Canidius rămăsese în nord cu zece legiuni, aşteptând sosirea primăverii, a restului legiunilor, a călăreţilor şi a lui Marc Antoniu. Singurul lucru pe care nu-l făcuse bine Canidius după părerea lui Antoniu era că îl avertizase în fiecare scrisoare despre regele Artavasdes al Armeniei, în care nu se putea avea încredere, în ciuda mult trâmbiţatelor lui afirmaţii de loialitate faţă de Roma şi de adversitate faţă de părţi. O profeţie pe care Antoniu preferă s-o ignore, făcându-şi mai multe griji pentru celălalt Artavasdes, regele Mediei. Şi acesta îi făcea avansuri ca să-i câştige prietenia.

— Văd că oraşul este plin de potentaţi şi de viitori potentaţi, spuse Fonteius afundându-se într-un fotoliu.

— Da, în sfârşit, am pus lucrurile la punct şi i-am convocat să audă care le va fi soarta, spuse Antoniu zâmbind. Dar… ea vine? întrebă el şi expresia de amuzament cedă locul îngrijorării.

— Da, cât va putea de curând. Neruşinatul acela mucos de Caesarion a insistat să vină cu ea, aşa că va trebui să găsească un regent.

— Mucos neruşinat? întrebă Antoniu încruntându-se.

— Aşa îl consider eu. Nesuferit, de fapt.

— O, păi el participă la conducerea regatului pe picior de egalitate cu mama lui, amândoi sunt Faraon.

— Faraon? întrebă Fonteius.

— A, conducător suprem al râului Nil, adevăratul regat al Egiptului. Alexandria nu este considerată ca făcând parte din Egipt.

— Cu asta sunt de acord. Este foarte grecească, de fapt.

— O, dar nu în interiorul incintei regale. Antoniu încercă să pară indiferent. Şi când va veni, mai exact?

— La începutul anului viitor.

Dezumflat, Antoniu flutură vag din mână, alungând gândul.

— Mâine voi acorda bunăvoinţa Romei tuturor potentaţilor şi viitorilor potentaţi, spuse el. În agora. Obiceiul şi tradiţia îmi cer să mă îmbrac în togă, dar nu pot să sufăr chestiile astea. Am să port armura de aur. Ai un costum de ceremonie la tine?

Fonteius clipi din ochi.

— Nu, Antoniu, nici măcar un costum de zi cu zi.

— Atunci Sosius o să-ţi împrumute unul.

— Dar… ăăă… armura este legală?

— În afara Italiei, tot ceea ce decide triumvirul este legal. Credeam că ştii lucrul acesta, Fonteius.

— Mărturisesc că nu ştiam.

Antoniu construise o tribună înaltă în agora, cel mai mare spaţiu deschis din Antiohia, şi se instală pe ea în toată splendoarea sa militară, cu guvernatorul Sosius şi legaţii lui în vârful tribunei cu o treaptă mai jos, în poziţii inferioare, iar sărmanul Fonteius, stânjenit şi aşa destul de mult de armura împrumutată, undeva jos, de unul singur. Oare când începuse Antoniu să folosească patru lictori? se întreba el. Singurul magistrat care avea dreptul la acest număr de lictori era Dictatorul, iar Antoniu abolise chiar el dictatura. Dar iată-l cum stătea acum acolo, înconjurat de un număr dictatorial de lictori! Ceva ce Octavian nu ar îndrăzni să facă la Roma, chiar dacă este Divi Filius.

Era o şedinţă închisă; cei de faţă primiseră invitaţii oficiale. Gărzile blocau numeroasele intrări, spre nemulţumirea locuitorilor Antiohiei, care nu erau obişnuiţi să fie excluşi de la ceea ce se întâmpla în propriile lor spaţii publice.

Nu se rostiră rugăciuni şi nici nu se consultară augurii, o omisiune interesantă şi ciudată. Antoniu, pur şi simplu, se lansă în cuvântare, vocea lui puternică răsunând până departe:

— După multe luni de chibzuinţă profundă, de analiză atentă, după multe întrevederi, inspecţii şi studierea documentelor, eu, Marc Antoniu, imperator şi triumvir, am luat o decizie în legătură cu Orientul.

— În primul rând, ce este Orientul? Nu includ Macedonia şi prefecturile ei care acoperă Grecia continentală, Peloponezul, Cirenaica şi Creta, ca parte componentă a Orientului. Deşi triumviratul le include, ele fac parte din punct de vedere geografic şi fizic din Marea Noastră. Orientul înseamnă Asia,

adică teritoriile de la est de Helespont, Porpontis şi Bosforul tracic.

Hm, îşi spuse Fonteius, începe să devină interesant. Iar eu m-am dumirit de ce a preferat să întruchipeze puterea militară a Romei şi nu guvernul ei civil.

— În Orient vor fi trei provincii romane, fiecare sub controlul direct al Romei prin intermediul unui guvernator. În primul rând, provincia Bitinia, care va include Troada şi Misia şi va avea frontiera de răsărit pe râul Sangarius. În al doilea rând, provincia Asia, care va încorpora Lidia, Caria şi Licia! Şi a treia, provincia Siria, mărginită de Munţii Amanus, de malul vestic al Eufratului şi deserturile din Idumeea şi Arabia Petreea. Însă Siria de sud va încorpora şi regate, satrapii şi principate, precum şi malul vestic al Eufratului!

Mica adunare începu să se foiască, unii oameni având chipuri fericite, alţii posomorâte. Într-un colţ, se aflau mai mulţi bărbaţi cu înfăţişare de orientali, legaţi în lanţuri laolaltă şi păziţi foarte bine. Cine erau aceştia? se întrebă Fonteius. Nu contează, oricum, am să aflu.

— Amyntas, vino în faţă! strigă Antoniu.

Un tânăr grec făcu câţiva paşi desprinzându-se de mulţime.

— Amyntas, fiu al lui Demetrius din Ancira, în numele Romei te numesc rege al Galatiei! Teritoriul tău cuprinde cele patru tetrarhii ale Galatiei, Pisidia, Licaonia şi toate regiunile situate la sud de malul râului Halys, până la coasta Pamfiliei!

Se auziră exclamaţii puternice; Antoniu îi dăduse lui Amyntas un regat mai mare decât avusese vreodată ambiţiosul Deiotarus.

— Polemon, fiu al lui Zeno din Laodiceia, în numele Romei te numesc rege ale Pontului şi al Armeniei Parva, inclusiv al ţinuturilor de pe malul de nord al râului Halys.

Polemon era o figură cunoscută; dansase multă vreme după cum îi cântase Antoniu la Atena; acum îşi primea răsplata; şi încă ce răsplată!

— Archelaus Sisenes, fiu al Glaphyrei, rege-preot al lui Ma, în numele Romei te numesc rege al Cappadociei, începând de la est, de marea cotitură a râului Halys şi cuprinzând toate teritoriile de pe malul lui sudic, din acest punct până la coasta Tarsiei şi la coasta Ciliciei Pedia. Frontiera ta de est este râul Eufrat, mai sus de Samosata. S-ar putea să desemnez unele mici teritorii din cadrul regatului tău care vor fi conduse de altcineva, dar în esenţă vor fi tot ale tale.

Alt tânăr foarte satisfăcut, îşi spuse Fonteius, şi uită-te la maică-sa! Gurile rele spun că i-a smuls această numire lui Antoniu cu ajutorul vaginului ei. E foarte înţelept să alegi oameni tineri. Rămân clienţii tăi câteva zeci de ani.

Numirile continuau, acum ceva mai puţin însemnate; Tarcondimotus, alţii. Apoi urmară execuţiile, ceva la care Fonteius nu se aşteptase. Lysanias din Chalcis, Antigonus al

evreilor, Ariarathes din Cappadocia. O, eu nu sunt războinic! Striga în sinea sa Fonteius, uitându-se la conţinutul stomacului său, în timp ce duhoarea de sânge se ridica în soarele fierbinte şi muştele lipicioase veneau în roiuri spre el. Antoniu privea masacrul cu indiferenţă. Sosius leşină. Refuz să fac asta, îşi spuse Fonteius în sinea sa, mulţumind tuturor zeilor când totul se termină şi putu, în sfârşit, să plece către palatul guvernatorului. Fireşte că Antoniu rămăsese în urmă. Dădea o petrecere în cinstea noilor conducători şi a hoardelor lor de susţinători chiar acolo, în agora, căci palatul nu avea încăperi sau curţi suficient de mari. Dacă n-ar fi ştiut cum stau lucrurile, Fonteius ar fi spus că palatul guvernatorului arăta mai curând ca un caravanserai amărât, nu ca reşedinţa unor regi precum Antiohus şi Tigranes.

A doua zi, făcu cunoştinţă cu primul lui part autentic, un refugiat pe nume Monaeses de la curtea noului rege, Phraates. Avea buclele pline de inele, o barbă artificială prinsă cu sârmuliţe de aur după urechi, o fustanelă uşoară, o jachetă cu franjuri şi o mare cantitate de aur.

— Mă gândesc să-l fac rege al arabilor skeniţi, spuse Antoniu, încântat de poruncile sale. Văzând expresia de pe chipul lui Fonteius păru surprins: Mă rog, de ce nu eşti de acord? Pentru că este part? Dar mie îmi *place* de el! Phraates i-a asasinat toată familia, cu excepţia lui Monaeses, care s-a dovedit suficient de isteţ ca să fugă.

— Nu cumva a fost ajutat să fugă? întrebă Fonteius.

— De ce naiba să-l ajute cineva? se miră Antoniu.

— Pentru că toată lumea ştie că ai de gând să invadezi regatul parţilor, de asta! Oricât de obsedat ar fi un rege de gândul că va fi detronat de cei de un sânge cu el, ar fi un prost să nu salveze măcar un moştenitor! Cred că Monaeses se află aici în calitate de spion part. Şi apoi, este foarte mândru şi înfumurat. Nu cred că va fi încântat să devină rege peste o adunătură de beduini arabi.

— *Gerrae!* exclamă Antoniu, câtuşi de puţin impresionat de cele auzite. Eu cred că Monaeses este un om de treabă şi pot să pariez că am dreptate. Pe o mie de dinari?

— S-a făcut, spuse Fonteius.

Motivul principal pentru care Cleopatra nu se grăbise să pornească la drum spre Antiohia nu avea nicio legătură cu faptul că trebuia să găsească un regent sau să alcătuiască un consiliu de regenţă; alternativa aceasta era întotdeauna luată în calcul. Dar dorea să aibă timp ca să se gândească şi totodată să ajungă la momentul potrivit. Nici prea repede, nici prea încet. Şi ce putea să ceară când va ajunge în Antiohia? Convocarea aceasta îi fusese transmisă de un tip de bărbat diferit de Quintus Dellius; Fonteius era aristocrat şi devotat lui Antoniu; nu stătea lângă el de dragul banilor. Prea sofisticat ca să poată fi prins cu ceva, emana totuşi o aură de aprehensiune – sau nu, mai bine zis de

îngrijorare! Asta este îngrijorare! Deşi în ultimii patru ani în viaţa ei nu surveniseră niciun fel de evenimente, vigilenţa Faraonului senior continua să fie maximă. Agenţii ei din Orient şi din Occident îi trimiteau rapoarte periodice. Ştia cam tot ce se putea şti, inclusiv cine şi ce se aştepta să primească fiecare de la Antoniu când se prezentau în faţa lui. În momentul în care Fonteius îi spusese că, probabil, Antoniu era deja în Antiohia, Cleopatra ştiuse de ce are nevoie de prezenţa ei: intenţiona s-o aşeze pe regina Egiptului la picioarele podiumului lui, alături de o mulţime de ţărănoi jegoşi, fără a-i oferi nimic. Numai să stea acolo ca să demonstreze că şi Egiptul era sub umbrela Romei. În umbră.

Se sufoca de furie. Încercă să se scuture de ea, căci abia mai putea respira. Aşadar, vrea să fiu acolo, martoră la actele lui de mare stăpân? Ei bine, pe Serapis, asta n-o voi face! N-are decât să mă dea morţii, dar n-am s-o fac! Să mă uit la el cum numeşte pe ţărănoiul acesta rege şi pe alt ţărănoi prinţ? Niciodată! Niciodată, niciodată, niciodată! Şi când voi veni în Antiohia, Marc Antoniu, am să-ţi cer mai mult decât ai tu puterea să-mi oferi. Dar, oricum, ai să-mi dai ce îţi voi cere! Fonteius este îngrijorat în privinţa ta; asta înseamnă că locul unde te afli este suficient de vulnerabil pentru ca Fonteius să creadă că te pune în primejdie.

Când noiembrie se apropia de sfârşit, regina ştia deja totul despre dispoziţiile lui Antoniu din Antiohia. Păreau logice, de bun-simţ, chiar de perspectivă. Cu excepţia ultimei sale decizii: să-l facă pe Monaeses, partul, noul rege al arabilor sekeniţi! Antoniu, Antoniu, prostule! Indiferent dacă omul este un refugiat autentic, care fuge de securea retezătoare de capete a unchiului său, nu poţi să faci un arsacid arian rege al unor arabi! Este sub demnitatea lui! E o insultă. O insultă de moarte. Poţi să fii tu conducător în Orient, dar eşti un om al Occidentului. Nici măcar nu ai început să înţelegi popoarele orientale, modul în care simt, în care gândesc.

Războiul cu parţii nu trebuie să aibă loc, hotărî ea. Dar cum să-l convingă pe Antoniu de asta? Şi acesta era singurul motiv pentru care se ducea în Antiohia. Roma reprezenta o ameninţare la adresa tronului ei, dar dacă parţii erau învinşi, îl va pierde definitiv. Iar Caesarion va avea soarta tuturor tinerilor promiţători: va fi executat. Antoniu scormonea într-un cuib de viespi.

În această perioadă a anului, se vedea nevoită să facă călătoria pe uscat, o întreprindere anevoioasă, căci Egiptul trebuia să-i uluiască pe oamenii din toate teritoriile pe care le străbătea ea cu Caesarion. Care încărcate cu alimente şi bogăţii regale, un detaşament de o mie de oameni din Garda Regală, căruţe trase de catâri, cai de trap şi litiera reginei cu lictorii negri ca abanosul. O

lună pe drum; va porni la nonele lui decembrie, nicio zi mai devreme.

Şi în tot acest timp, Marc Antoniu bărbatul, amantul, nu apăru niciodată în gândurile Cleopatrei, fiind prea ocupată să conspire şi să ţească urzeli în legătură cu ceea ce dorea să obţină şi modul în care îşi propunea să facă acest lucru. Undeva, în adâncul sufletului ei, îşi amintea vag să fusese o diversiune plăcută, dar obositoare, în cele din urmă; nu reuşise niciodată să-l iubească. Îl privea ca pe un mijloc în atingerea unui scop. Se grăbise, Nilul se revărsase, Caesarion avea o soră cu care să se căsătorească şi un frate care să-l sprijine. În acest stadiu, tot ce îi mai putea da Antoniu era puterea, dar pentru asta trebuia să-l deposedeze de o parte din puterea lui. O sarcină dură, Cleopatra!

Partea a IV-a
Regina Fiarelor

36 î.Hr. – 33 î.Hr.

15

La nonele lui ianuarie şi înfruntând un vânt neobişnuit de aspru, Cleopatra şi Caesarion intrară în Antiohia. Purtând coroana dublă şi urcată în litiera sa, Cleopatra stătea ca păpuşa de care vorbea Fonteius, cu chipul vopsit, cu trupul înveşmântat în pânză albă de in, aranjată cu iscusinţă, iar gâtul, braţele, umerii, talia şi picioarele îi străluceau sub multitudinea de bijuterii din aur şi pietre scumpe. Îmbrăcat în versiunea militară a Coroanei Duble, Caesarion călărea pe un cal roşcat, căci roşul era culoarea lui Montu, Zeul războiului; avea chipul vopsit în roşu şi era înveşmântat în armura faraonilor egipteni din pânză de in şi cămaşă din zale de aur. De la tunica purpurie şi armura de argint a celor o mie de membri ai Gărzii Regale şi până la strălucirea cailor înhămaţi care îi duceau pe ofiţeri şi pe funcţionari şi la litiera regală, alături de care călărea Caesarion, Antiohia nu mai văzuse o asemenea paradă de pe vremea când Tigranes era regele Siriei.

Antoniu fusese ocupat în ultima vreme. Recunoscând că Fonteius avea dreptate să nu fie mulţumit de palatul guvernatorului care aducea mai mult a caravanserai, dărâmase mai multe locuinţe alăturate şi construise o anexă pe care o considera demnă s-o adăpostească pe regina Egiptului.

— Nu este chiar un palat alexandrin, spuse el însoţindu-i pe Cleopatra şi pe fiul ei prin palat, dar este mult mai confortabil decât vechea reşedinţă.

Caesarion era din cale-afară de bucuros, singurul lui motiv de întristare fiind că acum crescuse prea mare ca să mai poată călări pe coapsa lui Antoniu. Impunându-şi să fie disciplinat şi să nu ţopăie, păşea solemn şi încerca să adopte o atitudine regală. Nici nu era greu, cu toate vopselele astea detestabile pe el.

— Sper că există şi o baie, spuse el.

— Este şi a fost pregătită special pentru tine, tinere Cezar, zise Antoniu zâmbind.

Cei trei se întâlniră din nou abia după-amiază, când Antoniu le oferi o masă într-un *triclinium*[78] atât de nou, încât încă mai mirosea a var şi a diverşi pigmenţi care fuseseră folosiţi ca să înveselească pereţii albi, plini de fresce, reprezentându-i pe Alexandru cel Mare şi pe generalii lui cei mai apropiaţi, toţi călare pe cai viguroşi. Cleopatra era prea politicoasă şi distrată ca să comenteze, dar Caesarion nu avea niciun fel de inhibiţii.

— Locul acesta pute, spuse el, urcându-se pe o canapea.

— Dacă vi se pare insuportabil, putem să mergem în vechiul palat.

— Nu, în scurt timp n-o să mai simt nimic şi vaporii şi-au pierdut puterea otrăvitoare, chicoti Caesarion. Catulus Cezar s-a sinucis închizându-se într-o încăpere proaspăt văruită unde se

aflau o duzină de tăvi cu jar şi toate deschizăturile erau astupate pentru a nu lăsa să intre aer proaspăt de afară. A fost văr primar cu străbunicul meu.

— Ai studiat istoria Romei.

— Bineînţeles.

— Dar cum stai cu istoria Egiptului?

— Am ajuns la înregistrările orale, înainte de apariţia hieroglifelor.

— Studiază cu Cha'em, spuse Cleopatra, deschizând gura pentru prima oară. Caesarion va fi cel mai învăţat rege care a domnit vreodată.

Acest schimb de cuvinte dădu tonul pentru conversaţia de la masă; Caesarion vorbi fără încetare, mama lui reuşi să strecoare din când în când câte o observaţie pentru a confirma unele dintre afirmaţiile lui, iar Antoniu stătea întins pe canapea, prefăcându-se că ascultă, atunci când nu trebuia să răspundă la vreuna din întrebările lui Caesarion.

Deşi îi era drag băiatul, Antoniu îşi dădu seama că Fonteius avusese dreptate; Cleopatra nu-l învăţase pe Caesarion că există anumite limite şi de aceea băiatul se simţea îndreptăţit să participe la conversaţie la rând cu adulţii. Şi acest lucru ar fi fost acceptabil, dacă nu ar fi avut obiceiul să se bage în vorbă. Tatăl lui l-ar fi pus la respect, Antoniu îşi amintea foarte bine de el de pe vremea când avea vârsta lui Caesarion! Însă Cleopatrei îi plăcea să-şi alinte copilul şi, în plus, era dominată de un băiat cu o voinţă extraordinar de puternică. Nu era bine.

În sfârşit, după ce veniră dulciurile şi se terminară şi acestea, Antoniu prelua iniţiativa.

— Acum du-te, tinere Caesarion, spuse el scurt. Vreau să stau de vorbă cu mama ta între patru ochi.

Copilul tresări şi deschise gura să protesteze; apoi prinse privirea ochilor injectaţi ai lui Antoniu. Împotrivirea lui dispăru ca prin farmec. Ridică din umeri resemnat şi părăsi încăperea.

— Cum ai făcut? întrebă Cleopatra uşurată.

— Am vorbit şi am acţionat ca tatăl lui. Tu îi dai băiatului prea multă libertate, Cleopatra, şi nu-ţi va mulţumi pentru asta mai târziu.

Cleopatra nu răspunse, prea preocupată să-l descifreze pe acest nou Marc Antoniu. Parcă nu îmbătrânea la fel ca ceilalţi bărbaţi şi nici nu prezenta niciun fel de semne exterioare de decrepitudine. Avea stomacul plat, muşchii braţelor de deasupra cotului nu trădau relaxarea aceea uşoară care este semnul vârstei a doua, părul lui era la fel de castaniu ca întotdeauna, fără niciun fir alb. Schimbarea care se produsese se afla în ochii lui – ochii unui om zbuciumat. Dar de ce era zbuciumat? Va avea nevoie de ceva timp până să afle.

Oare să fie din cauza lui Octavian? Tot timpul de la Philippi încoace a trebuit să-l înfrunte pe Octavian, într-un război care nu

era război. Un duel al voinţei şi al spiritului, purtat fără scoaterea săbiilor şi fără aplicarea loviturilor de pumn. Sextus Pompei era arma lui cea mai bună, dar când i se oferise ocazia să se unească cu Sextus şi să-i aducă şi pe generalii lui cei mai buni, pe Pollio şi Ventidius, nu profitase de ea. În acel moment, l-ar fi putut zdrobi pe Octavian. Acum nu mai era posibil şi a început şi el să înţeleagă asta. Tot ceea ce i-ar fi oferit posibilitatea de a-l zdrobi pe Octavian se afla în Occident, dar el lâncezea în Orient. Faptul că era în Antiohia însemna că renunţase la luptă. Fonteius îşi dăduse seama de acest lucru, dar cum? Antoniu îi făcuse oare mărturisiri?

— Mi-a fost dor de tine, spuse el pe neaşteptate.

— Serios? întrebă ea absentă, ca şi când n-ar fi interesat-o prea mult.

— Da, din ce în ce mai mult. Ciudat! Întotdeauna am fost convins că dorul de o persoană dispare cu timpul, dar în cazul tău acesta a crescut mereu. Nu mai puteam aştepta fără să te văd.

— Şi ce mai face soţia ta? întrebă ea adoptând o tactică strict feminină.

— Octavia? E dulce ca de obicei. Cea mai drăgălaşă persoană.

— N-ar trebui să spui aşa ceva despre o femeie în prezenţa altei femei.

— De ce nu? De când a fost Marc Antoniu îndrăgostit de virtute, bunătate sau blândeţe la o femeie? Mi-e milă de ea.

— Asta înseamnă că îţi închipui că te iubeşte.

— Nu am niciun dubiu în această privinţă. Nu trece nicio zi fără să-mi spună că mă iubeşte, dacă nu suntem împreună, într-o scrisoare: Am deja o cutie plină de scrisori şi aici, în Antiohia. Făcu o mutră amuzată. Îmi povesteşte ce mai fac copiii, ce mai pune la cale fratele ei, Octavian, cel puţin ceea ce ştie ea şi tot felul de alte lucruri care crede că mă distrează. Dar nu vorbeşte niciodată de Livia Drusilla. Nu este de acord cu atitudinea soţiei lui Octavian faţă de fiica lui cu Scribonia.

— Dar Livia Drusilla a născut vreun copil? Nu am auzit nimic.

— Nu. Este stearpă ca deşertul libian.

— Poate că este vina lui Octavian.

— Puţin îmi pasă cine e de vină, se răsti Antoniu.

— Ar trebui să-ţi pese, Antoniu!

Drept răspuns, Antoniu se mută pe canapeaua ei şi o trase mai aproape.

— Vreau să fac dragoste cu tine.

Ah, uitase de mirosul lui, cum o excita! Curat, sărutat de soare, fără acel iz propriu orientalilor. Mâncase mâncarea propriului său popor, nu se lăsase subjugat de miresmele de cardamon şi scorţişoară atât de apreciate în Orient. Şi, de aceea nici pielea lui nu emana astfel de mirosuri.

Aruncă o privire în jur şi constată că servitorii plecaseră şi că nimănui, nici măcar lui Caesarion nu i se va da voie să deschidă

uşa. Mâna lui acoperi dosul palmei ei, iar Cleopatra o luă şi o mută pe un sân, care se mai împlinise după naşterea celor doi gemeni.

— Şi mie mi-a fost dor de tine, minţi ea, simţind cum dorinţa sa creşte tot mai mult. Da, îi plăcuse ca amant, iar lui Caesarion i-ar prinde bine un al doilea frate. Amun-Ra, Isis, Hathor, daţi-mi un fiu! Nu am decât treizeci şi trei de ani, nu sunt destul de bătrână pentru ca naşterea unui copil să reprezinte un pericol pentru dinastia Ptolemeilor.

— Şi mie mi-a fost dor de tine, şopti ea. O, ce bine el

Vulnerabil, ros de îndoieli, nesigur în legătură cu ceea ce îi rezerva viitorul la Roma, Antoniu era gata să cadă în plasa Cleopatrei şi făcu acest lucru de bună voie. Ajunsese la o vârstă când avea o nevoie disperată de ceva mai mult decât de relaţii sexuale de la o femeie; tânjea după o adevărată parteneră şi nu putea găsi niciuna printre prietenele lui, printre amantele lui şi cu atât mai puţin în persoana soţiei lui romane. Această regină între femei – de fapt, rege între bărbaţi – reprezenta egala lui în toate privinţele: era pătrunsă de forţă şi ambiţie până în măduva oaselor.

Iar ea, conştientă de toate acestea, nu se grăbea să-şi exprime doleanţele şi să obţină ceea ce doreşte, nici în privinţa nevoilor fizice, nici a celor spirituale. Gaius Fonteius, Poplicola, Sosius, Titius şi tânărul Marcus Aemilius Scaurus erau cu toţii în Antiohia, dar acest nou Marc Antoniu abia dacă îi băga în seamă, tot aşa cum nu-i dădu nicio atenţie nici lui Gnaeus Domitius Ahenobarbus, în momentul în care acesta îşi făcu apariţia, căci ocupaţia de guvernator al Bitiniei îl solicita prea puţin pe acest tânăr dornic de acţiune. Nu-i plăcuse niciodată Cleopatra şi ceea ce văzu la Antiohia îi întări şi mai mult această aversiune. Antoniu era sclavul ei.

— Nu sunt ca un fiu cu mama lui, comentă Ahenobarbus faţă de Fonteius, în care simţise că are un aliat, ci ca un câine cu stăpânul lui.

— O să depăşească el starea asta, spuse Fonteius, convins de acest lucru. Acum este mai aproape de cincizeci de ani decât de patruzeci, a fost consul, imperator, triumvir, totul în afară de Prim Bărbat al Romei, incontestabil. Şi încă de pe vremea tinereţii lui dubioase, pe care şi-a petrecut-o alături de Curio şi Clodius, a fost un afemeiat, dar nu şi-a deschis niciodată sufletul în faţa unei femei. Trebuia de mult să facă acest lucru şi aşa se explică episodul Cleopatra. Priveşte lucrurile în faţă, Ahenobarbus! E cea mai puternică femeie din lume, este fabulos de bogată! Trebuia s-o aibă şi, în acelaşi timp, s-o păstreze împotriva tuturor noilor veniţi.

— *Rahat!* se răsti bărbatul intolerant. Ea este cea care îl conduce pe el şi nu invers! A devenit moale ca o budincă!

— Când va pleca din Antiohia şi va ajunge pe câmpul de luptă, vechiul Marc Antoniu va apărea din nou, îl linişti Fonteius, convins că avea dreptate.

Spre marea surprindere a Cleopatrei, când Antoniu îi spuse lui Caesarion că era timpul să plece înapoi la Alexandria, ca să domnească acolo în calitate de rege şi Faraon, băiatul plecă fără niciun murmur de protest. Nu petrecuse cu Antoniu aşa de mult timp cum sperase, dar reuşiseră să călărească de mai multe ori în afara Antiohiei şi fuseseră la o vânătoare de lupi şi de lei, care iernau în Siria, înainte să se întoarcă în stepele scite. Şi nici nu putea fi păcălit.

— Nu sunt prost, aşa să ştii, îi spuse el lui Antoniu după ce omorâse primul leu.

— Ce vrei să spui? întrebă Antoniu mirat.

— Aici este un ţinut colonizat, prea populat pentru lei. I-ai adus din sălbăticie ca să avem o distracţie.

— Eşti un monstru, Caesarion!

— Gorgonă sau ciclop?

— O rasă cu totul nouă!

Ultimele cuvinte pe care i le adresă Antoniu înainte să pornească la drum spre Egipt fură mai serioase:

— Când se va întoarce şi mama ta în Egipt, spuse el, ai grijă să fii mai ascultător. În momentul de faţă, calci în picioare părerile şi dorinţele ei. Acesta este tatăl tău care se face auzit prin tine. Dar ceea ce îţi lipseşte este modul în care percepea el realitatea; iar el înţelesese că acest lucru este ceva cu totul aparte. Cultivă-ţi această calitate, tinere Cezar, şi, când vei creşte mare, nimic nu te va mai putea opri din drum.

Iar eu voi fi prea bătrân ca să-mi mai pese de ce vei face tu cu viaţa ta, îşi spuse în gând Antoniu. Deşi cred că am fost un tată mai bun pentru tine decât pentru propriii mei copii. Dar mama ta contează foarte mult pentru mine, iar tu eşti centrul lumii pentru ea.

Cleopatra aşteptă cinci *nundine* până să lovească. Între timp, aproape toţi regii şi potentaţii nou-numiţi veniseră în vizită la Antiohia ca să-şi depună omagiile la picioarele lui Marc Antoniu. Nu ale ei. Cine era ea, altcineva decât un alt monarh client? Amyntas, Polemon, Pythodorus, Tarcondimotus, Archelaus Sisenes şi, fireşte, Herod. Foarte plin de el!

Cleopatra începu cu Herod.

— Nu mi-a dat înapoi banii pe care mi-i datorează, nici partea mea din veniturile pe balsam, îi spuse ea lui Antoniu.

— Nu ştiam că îţi datorează bani sau veniturile de pe balsam.

— Dar aşa este! I-am împrumutat o sută de talanţi ca să-şi pledeze cauza la Roma. Balsamul făcea parte din plata datoriei.

— Am să-i amintesc mâine printr-un curier.

— Să-i aminteşti? Nu serveşte la nimic! Nu a uitat, pur şi simplu, nu are intenţia să-şi onoreze datoriile. Dar există o modalitate de plată forţată.

— Serios? Cum aşa? întrebă Antoniu neliniştit.

— Cedează-mi mie grădinile de balsamuri din Ierihon şi exploatările de bitum de la Palus Asphaltites. Limpede şi clar, să fie ale mele.

— Pe Jupiter! Asta înseamnă jumătate din veniturile întregului regat al lui Herod! Lasă-l în pace cu balsamurile lui, iubito!

— Nu, nu-l las! Eu nu am nevoie de bani şi el are, asta e adevărat, dar nu trebuie să fie lăsat în pace. Este un limax gras!

Antoniu se amuză pe moment, imaginându-şi un limax gras şi ochii lui începură să clipească jucăuş.

— Mai vrei şi altceva, vrăbiuţa mea?

— Suveranitate deplină asupra Ciprului, care a aparţinut întotdeauna Egiptului, până când Cato l-a anexat la Roma. Cirenaica, o altă posesiune egipteană jefuită de Roma. Cilicia Tracheia. Coasta siriană până la râul Eleutherus a fost de cele mai multe ori a Egiptului. Chalcis. De fapt, toată Siria de sud egipteană mi-ar conveni de minune, aşa că ar fi mai bine să-mi cedezi mie toată Iudeea. Creta mi-ar prinde şi ea bine. La fel şi Rhodos.

Antoniu stătea cu falca lăsată în jos şi ochii lui mici larg deschişi, neştiind dacă să urle de furie sau să izbucnească în râs. În cele din urmă spuse:

— Glumeşti.

— Glumesc? E o glumă? Dar cine sunt noii tăi aliaţi, Antoniu? Aliaţii *tăi,* nu ai Romei! Ai renunţat la cea mai mare parte din Anatolia şi o porţiune importantă din Siria în favoarea unei adunături de mitocani, trădători şi tâlhari! De fapt, Tarcondimotus este chiar un tâlhar! Şi i-ai dat Porţile Siriene şi întregul Amanus! L-ai înzestrat pe fiul amantei tale cu Cappadocia şi ai dat Galatia unui funcţionar de rând! Ai căsătorit-o pe fiica ta, care are o doză dublă de sânge iulian, cu un cămătar grec, mojic! Ai pus un *libert* să domnească în Cipru. O, ce glorie ai risipit cu această mână de neisprăviţi cu nume de aliaţi!

Îşi grada furia cu precizie de maestru; în ochi i se aprindeau luciri de felină, buzele i se întindeau, pe faţă îi apărea o mască înveninată.

— Şi unde este Egiptul în aceste dispoziţii strălucite? sâsâi ea. Trecut cu vederea! Nici măcar menţionat! Cum mai trebuie să râdă Tarcondimotus! Sau Herod, grăsanul acela slinos, fiul lacom al unei perechi de ticăloşi nechemaţi!

Dar unde dispăruse furia lui? Unde era instrumentul lui cel mai de încredere, ciocanul cu care zdrobise pretenţiile unor oponenţi mai puternici decât Cleopatra? Nicio scânteie din vechiul foc nu-i

încingea sângele, rece ca gheaţa sub privirea ei de meduză. Deşi era derutat şi uluit, nu se lăsă provocat.

— Mă iei cam repede! rosti el gâfâind, cu mâinile împreunate în faţa atitudinii ei neiertătoare. N-am vrut să te insult!

Aparenta ei furie se potoli, dar nu manifestă niciun pic de milă.

— O, ştiu ce trebuie să fac ca să obţin teritoriile pe care le cer, spuse ea pe un ton relaxat. Băieţii tăi cei nătărăi primesc teritoriile pe gratis, dar Egiptul trebuie *să plătească.* Câţi talanţi de aur face Cilicia Tracheia? Balsamul şi bitumul sunt datorii, refuz să plătesc pentru ele. Dar Chalcis? Fenicia? Filistia? Ciprul? Cirenaica? Creta? Rhodos? Iudeea? Trezoreria mea dă pe dinafară, aşa cum ştii, dragă Antoniu. Asta a fost intenţia ta tot timpul, nu-i aşa? Să pui Egiptul să plătească mii şi mii de talanţi de aur pentru fiecare petic de pământ! Ceea ce alţii, nişte netrebnici lipsiţi de merite primesc degeaba, Egiptul trebuie să cumpere! Ipocritule! Şarlatan meschin şi mizerabil!

Antoniu nu se mai stăpâni şi izbucni în lacrimi, care sunt întotdeauna un instrument politic foarte bun.

— Încetează cu plânsul! se stropşi ea, aruncându-i un şervet aşa cum aruncă un plutocrat un bănuţ cuiva care i-a făcut un mare serviciu.

— Şterge-te la ochi! A venit timpul să negociem!

— Nu credeam că Egiptul mai vrea teritorii, spuse el, neavând niciun argument rezonabil.

— Nu zău? Şi ce te-a făcut să presupui aşa ceva? Acum simţea adevărata durere: femeia nu-l iubea deloc.

— Egiptul se descurcă aşa de bine singur.

Clipi din ochi şi se uită la ea. Gândeşte-te, Antoniu, gândeşte-te!

— Ce să faci tu cu Cilicia Tracheia? Sau cu Creta? Rhodos? Chiar şi cu Cirenaica? Domneşti peste o ţară care abia reuşeşte să menţină o armată pentru a-i apăra graniţele.

Faptul că vorbea îl ajuta să-şi usuce lacrimile, să-şi recapete stăpânirea de sine. Dar nu şi respectul faţă de sine, acesta era irecuperabil.

— Aş putea să adaug aceste ţinuturi la regatul pe care îl va moşteni fiul meu şi le-aş folosi ca teren de antrenament pentru el. Legile Egiptului sunt săpate în piatră, dar în alte locuri este mare nevoie de o mână de conducător înţelept, iar Caesarion va fi cel mai înţelept dintre toţi înţelepţii, spuse ea.

— Cum să răspunzi la aşa ceva?

— În privinţa Ciprului, înţeleg, Cleopatra. Ai perfectă dreptate, întotdeauna a aparţinut Egiptului. Cezar ţi l-a dat înapoi, dar când el a murit, Ciprul a revenit Romei. Aş fi fericit să-ţi cedez Ciprul. De fapt, chiar aveam intenţia să fac asta, n-ai observat că nu l-am menţionat în donaţiile mele.

— Bravo ţie, spuse ea pe un ton caustic. Şi Cirenaica?

— Cirenaica face parte din sursele de grâu ale Romei. Nicio şansă.
— Refuz să mă întorc acasă cu mai puţin decât peştii şi sicofanţii tăi!
— Ce vrei pentru Fenicia şi Filistia?
Ei, atunci aşa să fie, *meretrix*[79] lacomă ce eşti! În momentul în care îşi dăduse seama că s-ar putea să mai treacă ani buni până să primească cei patruzeci de mii de talanţi de argint care îi reveneau din averea lui Sextus, începuse să se agite. Dar iată că în faţa lui se afla regina Egiptului, dispusă şi capabilă să plătească. Nu-l iubea niciun pic – o, ce durere! Dar măcar putea să-i ofere acea armată splendidă, aici şi acum. E în ordine; se simţea ceva mai bine, cel puţin mintea îi funcţiona.
— Atunci să vorbim despre plăţi cu bani gheaţă, spuse el. Doreşti suveranitate completă şi toate profiturile. Asta înseamnă, în timp, o sută de mii de talanţi de aur fiecare. Dar voi lua ca prima rată unu la sută. O mie de talanţi de aur pentru Fenicia, Filistia, Cilicia Pedia, Chalcis, Emesa, râul Eleutherus şi Cipru. Nu intră în discuţie Creta, Cirenaica şi Iudeea. Balsamul şi bitumul – pe gratis.
— În total, şapte mii de talanţi de aur. Cleopatra se întinse şi scoase un sunet mic, ca o pisică ce toarce. Ne-am înţeles, Antoniu.
— Dar vreau cei şapte mii *acum,* Cleopatra.
— În schimbul unui act de proprietate oficial, semnat şi purtând sigiliul tău în calitate de triumvir care răspunzi de imperiul de est.
— După ce o să am aurul – şi după ce o să-l număr – o să primeşti hârtiile. Cu sigiliul Romei, plus sigiliul meu de triumvir. Am să pun chiar şi sigiliul meu personal.
— Este un aranjament satisfăcător. Am să trimit un curier rapid la Memfis mâine de dimineaţă.
— La Memfis?
— E mai rapid, crede-mă pe cuvânt.
Dar acum nu mai aveau nicio idee ce să facă mai departe. Cleopatra venise ca să obţină tot ce putea obţine şi primise mai mult decât sperase; el avusese o nevoie disperată de puterea şi îndrumarea ei şi nu primise nimic. Legătura fizică era fragilă, cea mentală inexistentă. Trecu un moment lung în care se uitară unul la altul fără să ştie ce să mai spună. Apoi Antoniu oftă.
— Nu mă iubeşti deloc, spuse el. Ai venit în Antiohia ca oricare altă femeie să-ţi faci cumpărăturile.
— Este adevărat că am venit ca să obţin partea care i se cuvine lui Caesarion din prada de război, răspunse ea, cu o privire suficient de umană în ochi, încât să fie sincer tristă. Totuşi probabil că te şi iubesc. Căci, dacă nu te-aş fi iubit, mi-aş fi rezolvat problemele altfel. Nu-ţi dai seama, dar te-am cruţat de multe.

— Zeii să mă apere de Cleopatra atunci când nu mă cruţă!

— O, ai plâns, ceea ce pentru tine înseamnă că te-am emasculat. Dar nimeni nu poate face acest lucru în afară de tine însuţi. Până va mai creşte Caesarion – şi asta înseamnă cel puţin încă vreo zece ani de acum înainte – Egiptul are nevoie de un prinţ consort, şi nu am decât un singur nume în minte: Marc Antoniu. Nu eşti un om slab, dar trebuie să-ţi fixezi un scop. Văd la fel de clar lucrul acesta, cum probabil că îl vede şi Fonteius.

Marc Antoniu se încruntă.

— Fonteius? Aţi schimbat impresii despre mine?

— Nici vorbă! Pur şi simplu, mi-am dat seama că este îngrijorat pentru tine. Acum înţeleg de ce. Nu iubeşti Roma aşa cum a iubit-o Cezar, şi rivalul tău de la Roma este cu peste douăzeci de ani mai tânăr ca tine. Dacă nu moare între timp, probabil că va trăi mai mult ca tine, iar eu nu am impresia că Octavian va muri de tânăr, cu tot astmul lui. Asasinat? Ar fi un răspuns ideal, dacă s-ar putea comite, dar este imposibil. Flancat de Agrippa şi de gărzile germane, este invulnerabil. Octavian să-şi concedieze lictorii, aşa cum a făcut Cezar? Nici dacă i l-ar oferi cineva pe Sextus Pompei pe o tavă de aur! Dacă ai fi mai în vârstă, ţi-ar fi mai uşor. Dar douăzeci de ani nu sunt suficienţi, deşi sunt prea mulţi. Octavian va împlini douăzeci şi şase de ani anul acesta. Agenţii mei îmi spun că este mai îndrăzneţ acum, când prima tinereţe s-a dus. Tu ai patruzeci şi şase de ani, iar eu am împlinit treizeci şi doi. Tu şi cu mine ne potrivim mult mai bine ca vârstă, iar eu trebuie să fac în aşa fel, încât Egiptul să-şi recâştige vechea putere. Spre deosebire de regatul parţilor, Egiptul face parte din Marea Noastră. Cu tine ca prinţ consort, Antoniu, gândeşte-te ce am putea înfăptui în următorii zece ani!

Oare ceea ce îi propunea femeia era realizabil? Nu privea Roma, dar Roma îi scăpa printre degete, ca un fum parfumat din aerul răsăritului. Da, se simţea derutat, dar nu chiar atât de derutat, încât să nu înţeleagă ce îi propunea şi care era miza aflată în joc. Începea să-şi piardă puterea şi influenţa asupra susţinătorilor lui de la Roma; Pollio plecase, la fel Ventidius, Sallust şi toţi marii generali, cu excepţia lui Ahenobarbus. Cât mai putea să se bizuie pe cei şapte sute de clienţi senatoriali, dacă nu făcea vizite suficient de lungi la Roma, la intervale rezonabile? Şi merita oare efortul? Mai putea face un asemenea efort, când Cleopatra nu-l iubea? Nefiind un bărbat raţional, va face aşa cum îi spusese ea; numai el o iubea pe ea. Din ziua în care Cleopatra venise în Antiohia, Antoniu fusese învins, iar acesta era un mister care îl depăşea.

— Întrucât trebuie să-l învingă pe Sextus Pompei, reîncepu Cleopatra discuţia, vor mai trece câţiva ani buni până când Octavian să se poată uita la ceea ce se întâmplă în răsărit. Senatul este o adunătură de găini bătrâne care cotcodăcesc mereu,

incapabile să-i smulgă puterea lui Octavian – sau ţie. Pe Lepidus nu-l mai pun la socoteală.

Cleopatra alunecă uşor de pe canapeaua ei şi veni să se întindă alături de el, punându-şi obrazul pe antebraţul lui musculos.

— Nu pledez pentru o revoltă, Antoniu, spuse ea cu o voce moale ca mierea. Departe de mine gândul acesta. Spun însă că, împreună cu mine, poţi să transformi răsăritul într-un loc mai bun şi mai puternic. Şi cum poate să facă acest lucru rău Romei? Cum poate contribui aceasta la diminuarea prestigiului Romei? Dimpotrivă. De exemplu, va împiedica afirmarea unui alt Mithridates sau Tigranes.

— Aş fi gata să devin soţul tău într-o clipită, Cleopatra, dacă aş putea să cred în mod sincer că o faci de dragul meu. Dar e oare necesar ca fiecare atom din tine să-i aparţină lui Caesarion? întrebă atingând uşor cu buzele umărul ei. În ultima vreme, am reuşit să înţeleg că, atunci când voi muri, vreau să stau singur în lumina puternică a soarelui – fără niciun fel de umbră! Nici a Romei, nici a lui Caesarion. Vreau să-mi închei viaţa ca Marc Antoniu, nici roman, nici egiptean. Vreau să fiu un om cu adevărat singular. Vreau să fiu Antoniu cel Mare! Iar tu nu-mi oferi acest lucru.

— Dar îţi ofer măreţia! Nu poţi fi egiptean, asta e clar. Iar dacă eşti roman, numai tu poţi renunţa la asta. Este vorba numai de o piele, la fel de uşor de scos precum cea pe care o aruncă şarpele atunci când năpârleşte.

Gura ei îi mângâie uşor obrazul.

— Antoniu, eu te înţeleg! Tânjeşti să fii mai mare decât Iuliu Cezar, ceea ce înseamnă că trebuie să cucereşti lumi noi. Dar parţii nu reprezintă lumea care îţi trebuie ţie. Întoarce privirea către vest, nu tot mai departe spre est! Cezar nu a cucerit niciodată Roma, de fapt, a sucombat în faţa ei. Antoniu poate dobândi numele de „cel Mare” numai dacă va cuceri Roma.

Aceasta fusese numai prima rundă a unei bătălii continue care a durat până în martie, când în Antiohia venea primăvara. O luptă titanică dusă în întunericul sentimentelor lor înlănţuite, în tăcerea îndoielilor şi a neîncrederii lor neîmpărtăşite. Secretul era urgent şi deplin; dacă Ahenobarbus, Poplicola, Fonteius, Furnius, Sosius sau oricare alt roman din Antiohia ar fi ghicit că Antoniu vindea definitiv şi fără tribut ceea ce aparţinuse dintotdeauna Romei şi era numai închiriat regilor-clienţi în schimbul unui tribut, ar fi izbucnit o revoltă atât de puternică, încât Antoniu s-ar fi trezit imediat în lanţuri şi expediat înapoi la Roma. Cedarea acelor teritorii Cleopatrei trebuia să pară un lucru nevinovat, până când va mai creşte baza puterii lui Antoniu. Astfel că ceea ce ştia publicul larg într-un fel, Antoniu şi Cleopatra ştiau cu totul altfel. Pentru prietenii lui romani, acestea trebuiau să pară nişte cesionări obişnuite pentru a obţine aur în vederea finanţării

armatei. Iar când va deveni invincibil în est, nu va mai conta ce se ştie. Cleopatra încercase să-l convingă pe Cezar să se declare rege al Romei şi nu reuşise. Antoniu era plămădit dintr-un aluat mai maleabil, mai ales în actuala lui dispoziţie sufletească. Şi estul tânjea după un rege puternic. Cine putea fi mai potrivit pentru această funcţie decât un roman, priceput la legi şi guvernare, care nu era sclavul capriciilor şi al poftei de a ucide? Antoniu cel Mare va transforma răsăritul într-o entitate formidabilă, suficient de puternică pentru a rivaliza cu Roma pentru supremaţia lumii. Aşa visa Cleopatra, ştiind foarte bine că mai avea de străbătut un drum lung până să-l facă pe Antoniu cel Mare să se plece în faţa lui Caesarion, Regele Regilor.

Antoniu reuşi să-şi păcălească colegii. Ahenobarbus şi Poplicola semnară ca martori pe documentele Cleopatrei fără a citi ce conţineau, pufnind pe înfundate la adresa credulităţii ei. Atâta aur!

Dar pentru Antoniu era cel mai ascuţit conflict pe care nu-l putea împărtăşi nimănui. Regina se declarase împotriva campaniei lui contra parţilor şi nu era de acord ca aurul ei s-o finanţeze. Detesta gândul că armata va fi redusă considerabil din cauza atacurilor parţilor şi slăbită atât de mult, încât nu va mai fi în stare să facă ceea ce intenţiona ea: să pornească un război împotriva Romei şi a lui Octavian. Planuri pe care i le dezvăluise numai în parte lui Antoniu, dar care stăruiau mereu în mintea ei. Caesarion trebuie să domnească peste lumea lui Cezar, inclusiv Egiptul şi Orientul şi nimic, nici măcar Antoniu, nu avea să-l oprească.

Antoniu se îngrozi când află că regina Cleopatra intenţiona să pornească alături de el în campanie şi se aştepta să aibă un cuvânt de spus în toate consiliile de război. Canidius aştepta în Carana, după o lovitură încununată de succes în Caucaz, iar ea abia aştepta să-l cunoască – asta susţinea tot timpul. Indiferent cum ar fi încercat, Antoniu nu reuşea s-o convingă că nu era bine-venită acolo şi tovarăşii lui nu o vor tolera.

Aşa că, în răstimp de un *nundinum,* se descotorosi de oamenii care mai mult ca sigur că s-ar fi revoltat împotriva prezenţei ei. Îl trimise pe Poplicola la Roma ca să-i mai înveselească pe cei şapte sute de senatori ai lui, iar pe Furnius ca guvernator în Provincia Asia. Ahenobarbus se dusese înapoi să guverneze Bitinia, iar Sosius plecase în Siria.

Apoi fu salvat de cel mai firesc şi mai inevitabil eveniment: Cleopatra rămăsese însărcinată. Respirând uşurat, putu să le spună tovarăşilor lui că regina va merge cu legiunile lui numai până la Zeugma, pe Eufrat, după care se va întoarce în Egipt. Amuzaţi şi plini de admiraţie, aceştia presupuseră că iubirea reginei pentru Antoniu era aşa de mare, încât aceasta nu putea suporta gândul că trebuie să se despartă de el.

Aşadar, la Zeugma, Cleopatra îl sărută foarte mulţumită pe Marc Antoniu şi îşi luă rămas-bun de la el, după care porni înapoi pe lungul drum către Egipt. Ar fi putut să meargă pe mare, dar avea motive întemeiate să n-o facă. Unul dintre motive se numea Herod, regele evreilor. Când acesta aflase că îşi pierduse exploatările de bitum şi grădina balsamurilor, pornise în galop din Ierusalim la Antiohia. Dar când o văzu pe Cleopatra şezând alături de Antoniu în camera de audienţă, făcuse cale întoarsă şi se dusese înapoi, acasă. Gestul lui îi dădu de înţeles Cleopatrei că Herod prefera să aştepte până când îl va putea întâlni pe Antoniu între patru ochi. Şi mai însemna şi că Herod văzuse ceea ce bărbaţii romani nu observaseră: că ea îl domina pe triumvirul care răspundea de Orient, devenit o argilă maleabilă în mâinile ei dibace şi întreprinzătoare.

Dar, indiferent care ar fi fost sentimentele lui intime, Herod nu avea de ales: trebuia s-o salute pe regina Egiptului în capitala lui şi să-i ofere o găzduire regală în noul lui palat, o clădire elegantă şi somptuoasă.

— De fapt, văd o mulţime de clădiri noi pe aici, spuse Cleopatra gazdei sale în timpul mesei, spunându-şi în sinea sa că mâncarea era îngrozitoare, iar regina Mariamne, urâtă şi plictisitoare. Dar era bună de prăsilă: născuse deja doi fii. Arată ca o fortăreaţă, adăugă ea.

— O, dar este o fortăreaţă, ripostă Herod netulburat. Am să-i spun Antonia, după numele triumvirului nostru. Şi am de gând să construiesc şi un templu nou.

— Şi am auzit că mai sunt nişte clădiri noi şi la Masada.

— A fost un exil dureros pentru familia mea, dar locul este plăcut. Am să construiesc locuinţe mai bune, mai multe grânare şi încăperi pentru alimente şi câteva cisterne pentru apă.

— Ce păcat că n-am să le văd! Drumul pe uscat este mai confortabil.

— Mai ales pentru o doamnă care aşteaptă un copil. O expedie cu un gest pe Mariamne, care dispăru imediat.

— Ai ochiul ager, Herod.

— Iar tu o poftă nemăsurată de noi teritorii, după cum mi-au raportat oamenii mei din Antiohia. Cilicia Tracheia! Ce nevoie ai de bucata aia de coastă stâncoasă?

— Printre altele, ca să-i redau Olba reginei Aba şi familiei lui Teucris. Dar nu este singura cetate pe care am obţinut-o.

— Seleuceia ciliciană este de importanţă strategică prea mare pentru romani, draga mea regină ambiţioasă. Întâmplător, n-ai să poţi primi veniturile mele de pe balsamuri şi exploatările de bitum. Am prea mare nevoie de ele.

— Dar le-am obţinut deja pe amândouă, şi grădinile de balsamuri şi exploatările de bitum, Herod, şi aici se află instrucţiunile din partea lui Marc Antoniu prin care îţi porunceşte să strângi veniturile în numele meu.

— Antoniu nu poate să-mi facă una ca asta! strigă Herod citind.

— Antoniu poate şi a şi făcut-o. Deşi a fost ideea mea să te pună pe tine să strângi veniturile. Ar fi trebuit să-ţi plăteşti datoriile, Herod.

— Am să trăiesc mai mult decât tine, Cleopatra!

— Aiurea! Eşti prea lacom şi prea gras. Bărbaţii graşi mor de tineri.

— În timp ce femeile slăbănoage trăiesc veşnic, asta vrei să spui. Dar nu este cazul tău, regină. Lăcomia mea păleşte în comparaţie cu a ta. Nu te vei mulţumi cu nimic mai puţin decât întreaga lume. Dar Antoniu nu este omul care s-o obţină pentru tine. Îi cam scapă din mână chiar şi partea de lume pe care o are acum, nu ştiu dacă ai observat!

— Pfui! scuipă ea. Dacă te referi la campania lui împotriva parţilor, asta este, pur şi simplu, o acţiune la care trebuie să renunţe înainte să-şi canalizeze energiile către obiective mai fezabile.

— Obiective pe care le inventezi *tu* pentru el!

— Prostii! Este perfect capabil să le vadă şi singur.

Herod se prăbuşi pe spate pe canapeaua lui şi îşi îmbrăţişă pântecele fleşcăit cu degetele sale împodobite cu inele.

— Cât timp ai complotat ceea ce cred eu că ai complotat?

Ochii aurii se măriră, privindu-l cu ură.

— Herod! Eu, să complotez? Imaginaţia ta a luat-o razna. În curând ai să începi să delirezi de-a dreptul. Ce aş putea eu să complotez?

— Acum când i-ai băgat lui Antoniu un belciug în nas şi când el trage după el toate acele legiuni, draga mea Cleopatra, părerea mea este că pui la cale răsturnarea Romei în favoarea Egiptului. Ce alt moment mai bun să loveşti, decât atunci când Octavian este slăbit, iar provinciile din vest au nevoie de toţi oamenii lor cei mai buni? Ambiţiile şi lăcomia ta nu au margini. Ceea ce mă surprinde este că se pare că nimeni nu a descoperit intenţiile tale, în afară de mine. Sărmanul Antoniu, dar se va dezmetici când le va descoperi!

— Dacă ai fi deştept, Herod, ţi-ai păstra speculaţiile pentru tine, închise în capul tău şi nu le-ai lăsa să picure de pe vârful limbii. Şi, oricum, sunt nebuneşti, lipsite de orice temei.

— Dă-mi balsamurile şi bitumul şi îmi ţin gura!

Cleopatra alunecă de pe canapea în papucii ei fără ştaif.

— Nu-ţi dau nici mirosul unei cârpe îmbibate de sudoare, ticălosule!

Şi regina plecă, iar faldurile veşmântului ei foşniră blând, ca nişte voci care rosteau descântece.

16

A doua zi după ce Cleopatra părăsi Zeugma, pornind înapoi spre Egipt, Ahenobarbus îşi făcu apariţia furios, fără să catadicsească să-şi ceară scuze.

— Ar fi trebuit să fii pe drum către Bitinia, spuse Antoniu, aparent nemulţumit, dar simţindu-se cât se poate de fericit.

— Asta a fost schema ta ca să te descotoroseşti de mine, cât timp ai crezut că harpia egipteană are de gând să meargă în campanie cu tine. Niciun bărbat roman nu poate înghiţi una ca asta, Antoniu, şi sunt surprins să constat că tu ai crezut că poţi – numai dacă nu ai renunţat să mai fii bărbat roman.

— Nu, n-am renunţat, spuse iritat Antoniu. Ahenobarbus, trebuie să înţelegi că, numai cu ajustarea cantităţilor uriaşe de aur pe care Cleopatra a consimţit să mi le împrumute, putem întreprinde această expediţie. Probabil că s-a gândit că asta îi dădea dreptul să participe la efortul nostru, dar, când am ajuns aici, a fost fericită să se întoarcă acasă.

— Iar eu am fost încântat că pot să renunţ la călătoria spre Nicomedia. Aşadar, prietene, luminează-mă şi pe mine cu privire la evenimentele recente!

Antoniu arăta bine, îşi spuse Ahenobarbus, mai bine decât a arătat vreodată de la lupta de la Philippi încoace. Are de făcut ceva care este pe măsura energiei lui de fier şi, în plus, aceasta reprezintă împlinirea visurilor lui. Deşi o urăsc pe vrăjitoarea egipteană, îi sunt recunoscător pentru împrumutul ei în aur. O să-l restitui după o singură campanie scurtă.

— Am o sursă de informaţii despre parţi, spuse Antoniu. Un nepot al noului rege part, pe nume Monaeses. Când Phraates i-a măcelărit întreaga familie, Monaeses a reuşit să fugă în Siria, pentru că nu se afla la curte în momentul acela. Era la Nicephorium, unde trebuia să rezolve o dispută comercială cu skeniţii. Fireşte că n-a mai îndrăznit să se întoarcă acasă, căci se pusese un preţ pe capul lui. Se pare că regele Phraates s-a căsătorit cu fiica nubilă dintr-o casă minoră arsacidă şi intenţionează să dea naştere unui nou lot de moştenitori. Familia miresei a fost trecută prin sabie, sau prin secure, sau cum o fi obiceiul la parţi. Dar această nouă cohortă de fii va avea nevoie de câţiva ani buni până să crească şi să ajungă la maturitate, iar aceştia vor fi tot atâţia ani de pericol pentru Phraates. În timp ce Monaeses este deja bărbat în toată puterea cuvântului şi are şi urmaşi. Nemiloşi mai sunt monarhii ăştia orientali!

— Sper să-ţi aminteşti de asta când vei avea de-a face cu Cleopatra, spuse sec Ahenobarbus.

— Cleopatra este altceva, ripostă Antoniu pe un ton superior.

— Iar tu, Antoniu, te laşi prostit de amor, spuse brutal bărbatul care nu accepta compromisurile. Sper ca judecata ta despre acest

Monaeses să fie sănătoasă.

— Zdravănă precum bronzul de Bryaxis.

Dar când făcu cunoştinţă cu prinţul Monaeses, Ahenobarbus simţi un gol în stomac. Să aibă încredere în acest om? Niciodată! Nu se putea uita în ochii tăi, cu toată greaca lui aleasă şi maimuţăreala manierelor greceşti.

— Să nu-i dai nici vârful degetului mic! strigă Ahenobarbus. Dacă i-l dai, o să-ţi apuce toată mâna şi braţul până la umăr! Nu vezi că este cel pe care l-a ţinut regele Phraates ca rezervă, l-a pregătit după moda occidentală pentru eventualitatea că va fi nevoie să plaseze un spion în mijlocul nostru? Monaeses n-a scăpat de măcel, a fost cruţat pentru a-şi îndeplini datoria de part – să ne amăgească ca să ne ducă la ruină şi înfrângere!

Răspunsul lui Antoniu fu un hohot de râs; nimic din ceea ce putea spune Ahenobrabus sau oricare altul dintre cei care aveau îndoieli nu-i puteau clinti convingerea că Monaeses era la fel de solid ca aurul Cleopatrei.

Grosul armatei aştepta la Carana, împreună cu Publius Canidius, dar Antoniu mai aduse încă şase legiuni cu el, precum şi zece mii de călăreţi din Galia şi alţi treizeci de mii de luptători amestecaţi, recrutaţi dintre evrei, sirieni, cilicieni şi grecii din Asia. Lăsase o legiune la Ierusalim ca să asigure tronul lui Herod – Antoniu era un prieten loial, chiar dacă, uneori, dădea dovadă de naivitate – şi şapte legiuni ca garnizoană în Macedonia, întotdeauna agitată.

La Carana, Eufratul săpase o vale largă între Zeugma şi cursul ei superior; erau păşuni largi pentru cai, catâri şi boi. Ajunseră la Samosata şi trecură de ea, apoi valea începu să se strâmteze către Melitene. Nu departe de Samosata, armata depăşi trenul de bagaje – moment de mare dezamăgire, căci Antoniu îl trimisese cu douăzeci de zile înaintea lor de la Zeugma şi sperase ca şi cele două unităţi să ajungă la Carana în acelaşi moment. Calculase că boii vor face peste cincisprezece mile pe zi, dar constată că toate bicele şi înjurăturile din lume nu-i puteau mâna să străbată mai mult de zece mile.

Convoiul de bagaje era bucuria şi mândria lui Antoniu, cel mai mare pe care îl asamblase vreodată o armată romană. Sute de catapulte, baliste şi piese mai mici de artilerie se târau în spatele numărului reglementar de boi de care avea nevoie fiecare piesă, plus mai mulţi berbeci de atac, capabili să dărâme porţile obişnuite ale unui oraş, şi un morâstru lung de optzeci de picioare în stare să doboare, aşa cum îi plăcea lui Antoniu să glumească cu Monaeses: „Chiar şi porţile bătrânei Troia!” Acestea erau numai maşinile de război. Apoi, căruţă după căruţă, veneau proviziile – grâu, butoaie cu carne de porc – sărată, hălci mari de slănină afumată, ulei, linte, mazăre, sare, piese de schimb, unelte şi echipamente pentru artificierii legiunilor, cărbune, lingouri din

fier topit, grinzi şi scânduri uriaşe, ferăstraie de tăiat copacii sau rocile moi, cum era tuful, frânghii şi funii, prelate, corturi de rezervă, stâlpi, harnaşamente, tot ceea ce credea un *praefectus fabrum*[80] eficient că ar putea fi necesar pentru o armată de această dimensiune, atât pentru propriul consum pe timpul deplasării, cât şi al asediului.

Desfăşurat în linie dreaptă, convoiul măsura cincisprezece mile lungime, dar înainta pe un front lat de trei mile. Două legiuni puternice şi patru mii de oameni erau în permanenţă în jurul lui pentru a păzi acest imens şi preţios echipament de război. Trenul se afla sub comanda lui Oppius Statianus, care bodogănea din pricina lui de faţă cu toţi cei dispuşi să-l asculte.

Printre ascultătorii lui se numără la un moment dat şi Antoniu, când armata trecu pe lângă el.

— Totul este foarte bine când putem mărşălui ca acum, zise plin de tact Statianus, dar munţii aceia care se profilează la orizont îmi spun că vom avea parte de văi înguste, iar, dacă va trebui să înşiruim căruţele una după alta, n-o să le mai ajungă mijloacele de comunicare şi nici de apărare.

Nu asta dorea să audă Antoniu şi nici nu-i făcea plăcere ce-i spunea.

— Te văicăreşti ca o babă, Statianus, zise el, dând pinteni calului să meargă nai departe. Pune-i să meargă mai multe mile pe zi şi gata!

Forţele mobile ajunseră la Carana la cincisprezece zile după ce plecaseră din Zeugma, parcurgând o distanţă de o sută cincizeci de mile, dar trenul de bagaje îşi făcu apariţia abia după alte douăsprezece zile, ceea ce însemna că Antoniu era foarte prost dispus; şi când se afla într-o asemenea stare, nu asculta de nimeni, nici de prieteni ca Ahenobarbus, nici de mareşali precum Canidius, care tocmai se întorsese din expediţia în Caucaz şi era extrem de bine informat despre munţi.

— Italia este înconjurată de Alpi, spuse Canidius, dar aceia sunt ca nişte jucării de copil în comparaţie cu vârfurile de aici. Uitaţi-vă de jur împrejurul căldării în care este situată Carana şi veţi vedea sute de munţi cam de cincisprezece picoare înălţime. Dacă mergi spre nord sau spre est, devin tot mai înalţi şi mai prăpăstioşi. Văile sunt nişte adâncituri cu puţin mai largi decât torentele care fieb în ele. Suntem deja la mijlocul lui aprilie, aşa că nu mai ai timp decât până în octombrie să-ţi faci campania. Şase luni, după care vine iarna. Carana este cea mai mare suprafaţă de teritoriu relativ neted de aici până la câmpiile mari, unde Araxes se varsă în marea Caspică. Nu am decât zece legiuni şi două mii de călăreţi, dar şi acestea mi se par greu de trecut prin acest ţinut. Însă îndrăznesc să sper că ştii ce faci, aşa că nu intenţionez să mă cert.

La fel ca şi Ventidius, Canidius era un militar de origine modestă; numai talentul lui deosebit ca general îl ajutase să

ajungă atât de sus. Venise la Marc Anioniu după moartea lui Cezar şi ţinea mai mult la Antoniu ca persoană, decât pentru calităţile lui militare. Oricum, după victoria lui Ventidius din Siria, Canidius ştiuse că nu va fi numit la comanda unei acţiuni de talia celei pe care Antoniu îşi propunea s-o efectueze în regatul părţilor, ca să spunem aşa, pe uşa din spate. O întreprindere complicată pentru care ar fi fost nevoie de geniul unui Cezar, iar Antoniu nu era Cezar. Lui Antoniu îi plăceau armatele mari, iar Cezar le detestase. După părerea lui, zece legiuni şi două mii de călăreţi era tot ceea ce putea desfăşura un conducător cu succes; dacă armata avea dimensiuni mai mari, ordinele erau răstălmăcite, iar liniile de comunicare erau periclitate din cauza distanţei şi a timpului. Canidius împărtăşea părerea lui Cezar.

— A venit regele Artavasdes? întrebă Antoniu.

— Care din ei?

Antoniu clipi nerăbdător.

— Vorbesc despre Armenia.

— A, este aici, aşteaptă cu tiara în mână să i se acorde audienţă. Dar la fel şi Artavasdes din Media Atropatene.

— Media Atropatene?

— Exact. Amândoi au aflat de expediţia mea în Caucaz şi şi-au exprimit convingerea că Roma va câştiga această înfruntare cu parţii. Artavasdes dn Armenia doreşte să i se dea înapoi cele şaptezeci de văi din Media Atropatene, iar Artavasdes din Media Atropatene ar vrea să domnească peste regatul parţilor.

Antoniu izbucni în râs.

— Canidius, Canidius, ce noroc! Dar cum putem să-i deosebim după nume?

— Eu numesc Armenia, Armenia, iar Media Atropatene, pur şi simplu, Media.

— Dar nu au nişte atribute fizice menite să-i diferenţieze?

— Perechea aceasta, nu! Seamănă ca doi fraţi gemeni, asta din cauza căsătoriilor lor încrucişate, aşa cred. Cămăşi şi jachete cu danteluţe şi franuri, bărbi false, o mulţime de bucle, inele în nas, ochi negri şi părul negru.

— Par a fi parţi.

— Cred că sunt cu toţii aceeaşi rasă. Eşti gata să te întâlneşti cu ei?

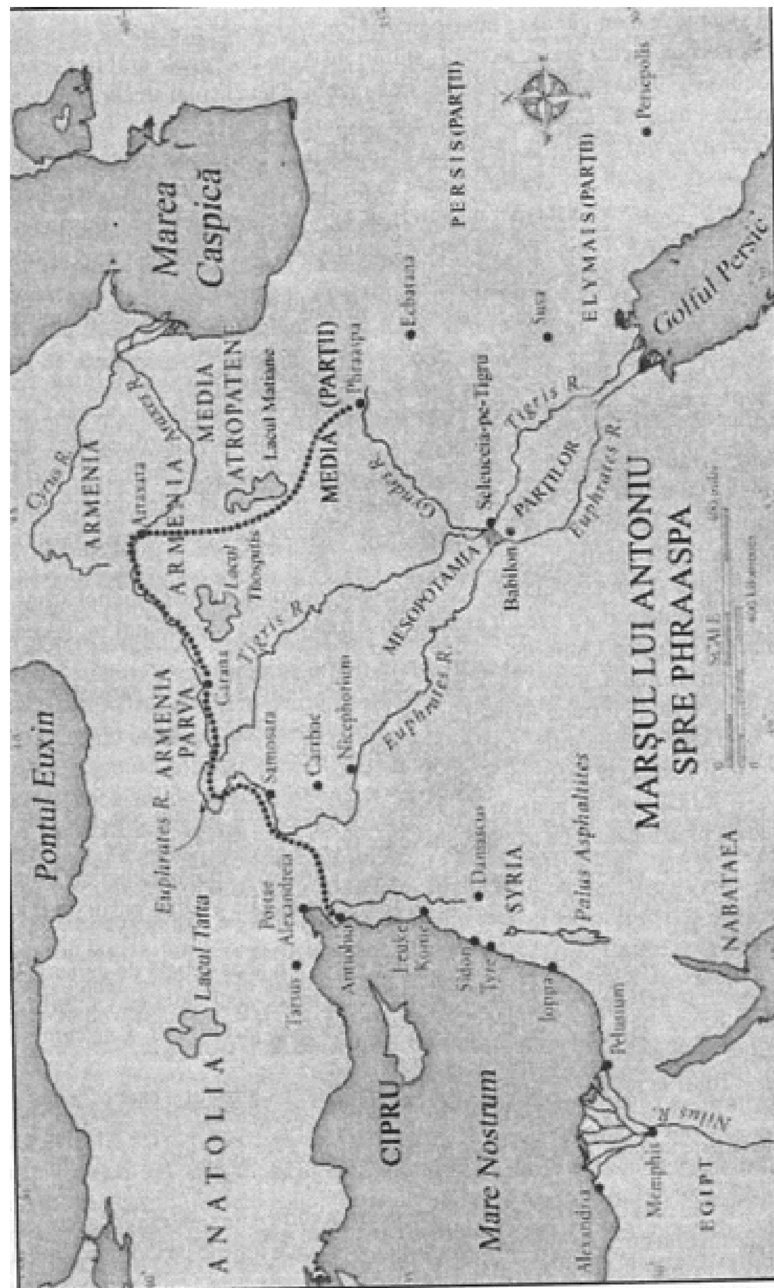
— Vorbesc greceşte?

— Nu, şi nici aramaică. Vorbesc numai limba lor, adică parta.

— Atunci e bine că îl am aici pe Monaeses.

Dar Antoniu nu beneficie prea mult timp de prezenţa lui Monaeses. După ce participă ca interpret la mai multe audienţe între oameni care nu aveau nici cea mai vagă idee cum gândesc interlocutorii lor, Monaeses preferă să se întoarcă la Nicephorium – căci era, aşa cum îi aminti lui Antoniu, regele arabilor sekeniţi

şi trebuia să-şi pună noul regat pe picior de război. Cu cele mai sincere mulţumiri şi după ce-l asigură că şi cei trei bărbaţi, pe care îi găsise ca să-i servească drept interpreţi, se vor descurca chiar mai bine decât el, Monaeses plecă spre sud.

Marşul lui Antoniu spre Phraaspa

— Aş vrea să pot avea încredere în el, îi spuse Canidius lui Ahenobarbus.

— Şi eu aş vrea asta, dar nu pot. Însă, cum evenimentele s-au pus în mişcare şi acum nu mai pot fi oprite, tot ceea ce putem face noi, Canidius, este să aducem jertfe zeilor ca să nu fi avut dreptate.

— Sau, dacă am avut dreptate, Monaeses să nu poată face nimic care să dejoace planurile lui Antoniu.

— Aş fi fost mai mulţumit dacă armata noastră era ceva mai mică. Este ca un copil când se joacă cu catafracţii lui armeni! Dar ca veteran al catafracţilor armeni şi parţi, pot să-ţi spun că armenii nu se pot compara cu parţii, spuse Canidius oftând. Armura lor este mai subţire şi mai slabă, caii nu sunt mult mai mari decât ai noştri de acasă – le-aş spune mai degrabă lăncieri în zale, decât catafracţi propriu-zişi. Dar Antoniu se entuziasmează la gândul că a primit în dar șaisprezece mii de astfel de catafracţi.

— Încă șaisprezece mii de cai care trebuie hrăniţi, spuse Ahenobarbus.

— Şi putem oare avea încredere în Armenia sau Media mai mult decât în Monaeses? întrebă Canidius.

— În Armenia, poate. În Media, câtuşi de puţin. Cât de departe este de aici până la Artaxata? întrebă Ahenobarbus.

— Două sute de mile, poate ceva mai puţin.

— Şi trebuie să mergem acolo?

— Adică vrei să spui în pântecele balenei? Din păcate, da. Nu am fost niciodată prea încântat de această abordare pe uşa din spate, deşi are avantajul că terenul este mai puţin accidentat. Ajungem la Phraaspa, apoi la Ecbatana, Susa, şi intrăm în Mesopotamia. Şi el crede că trenul de bagaje va ţine pasul cu noi? în mod sigur, nu!

— O, dar el este Marc Antoniu! Face parte din acea şcoală de generali care crede că, dacă îşi doreşte el ceva suficient de mult, acel ceva se va realiza. Şi poate fi foarte bun la o campanie de felul celei de la Philippi. Dar cum se va descurca în faţa necunoscutului?

— Totul se reduce la două lucruri, Ahenobarbus. Primul – este Monaeses un trădător? Iar al doilea – putem avea încredere în Armenia? Dacă răspunsul la prima întrebare este negativ şi la cea de-a doua pozitiv, Antoniu va reuşi. Altfel nu.

De astă dată trenul de bagaje porni la drum către Artaxata, capitala Armeniei, aproape imediat după ce ajunsese la Carana, ceea ce îi înfurie pe Oppius Statianus, pentru că nu avu şansa să se odihnească, să facă o baie, să se culce cu o femeie şi să vorbească cu Antoniu. Intenţionase să-i dea lui Antoniu o listă cu lucrurile despre care credea că ar putea să rămână în Carana, pentru a micşora dimensiunea trenului şi a reuşi, astfel, să accelereze puţin ritmul deplasării. Dar nu, venise ordin să se

continue deplasarea şi să nu fie lăsat niciun obiect la Carana. În momentul în care ajungeau la Artaxata trebuiau să pornească neîntârziat către Phraaspa. Şi iar fără baie, fără odihnă, fără o femeie şi fără vreo şansă să stea de vorbă cu Antoniu.

Antoniu era neliniştit şi nerăbdător să înceapă campania, convins că îi va păcăli pe parţi prin această tactică a abordării pe uşa din spate. O, fără îndoială că îi avertizase cineva că Phraaspa va fi prima cetate partă care va fi luată cu asalt – erau prea mulţi orientali şi străini de toate felurile pentru a se putea păstra un secret de asemenea dimensiuni – dar Antoniu se baza pe ritmul lui de înaintare, pe care îl voia la fel de impetuos ca în toate marşurile comandate de Cezar. Armata romană va fi la Phraaspa cu câteva luni înainte de data la care era aşteptată.

Aşa că nu mai zăbovi la Artaxata şi începu imediat să mărşăluiască în linie cât mai dreaptă. De la Artaxata la Phraaspa erau cinci sute de mile şi într-un fel, terenul nu era nici aşa de arid, nici aşa de înalt ca în ţinuturile pe care le traversaseră de la Carana la Artaxata. Dar călăuzele mediene şi armene îi spuseră lui Antoniu că mergea într-o direcţie greşită ca să găsească o trecere mai accesibilă. Toate lanţurile de munţi, toate văile, toate prăpăstiile erau orientate de la est la vest şi, deşi ar fi fost mult mai uşor să meargă pe la est de Lacul Matiane – un corp uriaş de apă – singura trecătoare prin munţi străbătea partea lui de vest, ceea ce însemna că trebuiau să traverseze mai multe lanţuri muntoase, să meargă în sus şi în jos şi iar în sus şi în jos. La capătul sudic al lacului, armata trebuia să meargă mai întâi spre est şi apoi să coboare spre Phraaspa; un alt lanţ de vârfuri muntoase de peste cincisprezece mii de picioare se înălţa spre vest.

Șaisprezece legiuni, zece mii de călăreţi din Galia, cincizeci de mii de soldaţi străini şi călări şi pedeştri şi şaisprezece mii de catafracţi armeni, o sută patruzeci de mii de oameni, porniră în marş. Peste cincizeci de mii dintre ei erau călare. Nici chiar Alexandru cel Mare nu comandase o asemenea mulţime de oameni, îşi spuse Antoniu în culmea exaltării, absolut sigur că nicio forţă de pe faţa pământului nu putea să-l învingă. Ce aventură, ce întreprindere colosală! În sfârşit, o să-l eclipseze pe Cezar!

Se întâlniră cu trenul de bagaje descurajant de repede; acesta încă nu traversase trecătoarea montană pentru a ajunge la Lacul Matiane, aşa că mai avea de parcurs încă vreo patru sute de mile. Deşi Canidius îl rugă pe Antoniu să înainteze mai încet şi să păstreze o distanţă rezonabilă, mergând într-un ritm mai apropiat de cel al trenului de bagaje, Antoniu refuză. Şi avea într-un fel dreptate; dacă încetinea ritmul după cel al trenului, ajungea prea târziu la Phraaspa ca s-o cucerească înainte de venirea iernii, chiar dacă aceasta nu ar fi opus cine ştie ce rezistenţă. Şi apoi, mergeau într-un ritm nebunesc, în pofida urcuşurilor şi a

coborâşurilor frecvente ale munţilor. Antoniu se mulţumi să-i trimită lui Statianus un mesaj, spunându-i că poate să separe câteva dintre elementele trenului de celelalte şi să încerce să grăbească lucrurile, uşurând povara căruţelor care reuşeau să înainteze în bune condiţii.

Mesajul nu ajunse niciodată la Statianus. Cercetaşii detaşamentelor din faţă nu reuşiseră să afle că Artavasdes din Media îşi unise forţele cu Monaeses; patruzeci de mii de catafracţi şi arcaşi călare se aflau pe drumul romanilor, dar erau prea departe pentru ca praful iscat de ei să poată fi văzut. Când trenul de bagaje traversă trecătoarea şi ajunse la Lacul Matiane, căruţele lui înaintau într-un singur şir din cauza drumului îngust şi prost, iar Statianus decise să le menţină aşa până când terenul va deveni mai neted şi drumul se va lărgi. Zece mii de catafracţi din Media atacară trenul în acelaşi timp. Comunicaţiile fură întrerupte, iar Statianus nu ştia ce se întâmpla şi nu-şi putea trimite cele două legiuni nicăieri cu certitudine. În timp ce el şovăia, oamenii lui erau măcelăriţi, iar cei care supravieţuiseră atacului au fost ucişi după încetarea lui, astfel ca Antoniu să nu afle ce se întâmplase cu proviziile lui. Şi ce captură! Într-o singură zi, toate căruţele până la una porniră zdrăngănind spre nord şi spre est, către Media Atropatene, la mare distanţă de drumul lui Antoniu. Forţele lui nu mai aveau acum decât proviziile pentru o lună pe care le cărau cu ei şi niciun fel de artilerie şi echipament pentru asediu.

În continuare, Monaeses preluă segmentul part, treizeci de mii de oameni, pornind în urma lui Antoniu, dar fără să atace. Acum avea cei doi vulturi de argint[81] ai legiunilor lui Statianus, pe care le putea adăuga la cele nouă aflate deja la Ecbatana; şapte de la Crassus şi acum încă patru de la Antoniu.

Antoniu, care nu ştia nimic, găsi Phraaspa intactă şi descoperi că aceasta n-avea nimic comun cu cetatea din cărămizi de lut, urâte, din imaginaţia lui; era o cetate de dimensiunile cetăţii Attaleia sau Tralles, cu ziduri înalte, în spatele bastioanelor impunătoare din piatră, şi prevăzută cu mai multe porţi solide. Dintr-o singură privire, Antoniu îşi dădu seama că va trebui s-o asedieze. Aşa că îşi instală armata pentru a-i speria pe locuitorii din interior, foarte uşurat să constate că ţinutul din jurul cetăţii Phraaspa era plin de grâu în pârg pe care nimeni nu se gândise să-l incendieze şi de câteva mii de oi grase. Vor avea ce mânca.

Zilele urmau una după alta, fără nicio veste de la trenul de bagaje.

— Lua-l-ar ciuma pe Statianus, unde naiba este? întreba Antoniu, conştient de faptul că jumătate din echipele lui de cercetaşi nu se întorseseră.

— Am să încerc să-l localizez, spuse Polemon, care se hotărâse să-i însoţească pe cercetaşii săi. Porni la drum cu o mie de călăreţi, făcându-le un semn sfidător cu mâna parţilor de

deasupra zidurilor cetăţii Phraaspa, absolut sigur de Antoniu şi de măreţia armatei lui.

Şi zilele trecură una după alta, iar Polemon nu se mai întorcea.

Pe locuitorii cetăţii numai numărul impresionant al romanilor îi ţinea în spatele zidurilor. Era clar că cetatea este bine aprovizionată şi are surse de apă. Un asediu lung, un asediu lent. Luna lui iulie veni şi se duse, începu sextilis şi bagajele tot nu se vedeau. O, unde era berbecul acela de optzeci de picioare! Ar fi transformat în surcele porţile cetăţii.

— Priveşte adevărul în faţă, Antoniu, spuse Publius Canidius în cea de-a şaptezecea zi de când armata era cantonată în faţa cetăţii Phraaspa, trenul de bagaje nu mai vine pentru că nu mai există. Nu avem lemn să construim turnurile de asediu, nu avem catapulte, nici baliste, nimic. Am pierdut până acum douăzeci şi cinci de mii de soldaţi străini pe care i-am trimis să caute de mâncare şi astăzi am fost refuzat net de cilicieni, evrei, sirieni şi capadocieni. Să zicem că avem douăzeci şi cinci de mii de guri mai puţin de hrănit, dar nu adunăm suficiente grâne de pe câmp pentru a putea menţine încă mult timp moralul trupelor. Undeva, dincolo de iscoadele noastre – adică al celor care au reuşit să se întoarcă – se află o armată partă care ne face ceea ce i-a făcut Fabius Maximus lui Hannibal[82].

Zilele acestea Antoniu simţea că stomacul îi este în permanenţă plin cu plumb, semn că nu mai putea ignora realitatea: recunoaşterea înfrângerii. Zidurile întunecate ale cetăţii Phraaspa îi dădeau cu tifla, iar el era pierdut, neputincios şi, în realitate, aşa cum se simţise în premoniţiile pe care le avusese luni la rând. Ba chiar ani. Şi toate acestea la un loc însemnau un singur lucru – *eşec.* Oare de aceea îl cuprinsese melancolia? Pentru că îşi pierduse norocul? Şi unde era duşmanul? De ce nu atacau parţii, dacă îi furaseră proviziile? Ba chiar mai rău, îl năpădea o teamă şi mai cumplită: n-o să i se dea nici măcar şansa unei bătălii, şansa de a muri glorios în luptă, aşa cum se întâmplase cu Crassus, răscumpărând în ultimele ore toate greşelile îngrozitoare comise într-o campanie condusă cu stângăcie. Din acest unic motiv, numele lui Crassus era rostit cu respect, cu milă pentru capul lui lipsit de privire, înfipt pe zidurile cetăţii Artaxata. Dar numele lui Antoniu? Cine şi-l va mai aminti, dacă nu avea să dea nicio bătălie?

— Nu au intenţia să ne atace cât timp stăm aici, nu-i aşa? îl întrebă el pe Canidius.

— Eu aşa cred, Antoniu, spuse Canidius, încercând să nu lase compasiunea să-i răzbată în voce. Ştia ce gândeşte Antoniu.

— Asta e şi părerea mea, zise Ahenobarbus, încruntându-se. Nu ni se va oferi şansa unei lupte, vor să ne lase să murim încet şi de lucruri mai banale decât rănile de sabie. Am avut şi un trădător printre noi, care le-a spus totul – pe Monaeses!

— O, nu vreau ca lucrurile să se termine în felul acesta, strigă Antoniu, ignorând referirea la Monaeses. Am nevoie de timp! Phraaspa nu poate să trăiască numai din raţii; nicio cetate nu are atât de multă mâncare în interiorul zidurilor, nici chiar Troia! Dacă mai insistăm, Phraaspa se va preda!

— Putem s-o luăm cu asalt, spuse Marcus Titius.

Nimeni nu se obosi să-i răspundă; Titius era chestor, tânăr şi nebunatic, gata de orice nesăbuinţă.

Antoniu se aşeză pe scaunul lui *curule* din fildeş şi privi în depărtare, cu chipul aproape transfigurat de extaz. În cele din urmă, se smulse din reverie şi privi la Canidius.

— Cât timp mai putem rezista aici, Publius?

— Suntem la începutul lui septembrie. O lună, două, ar fi prea mult. Dacă nu pătrundem în interiorul zidurilor cetăţii înainte de venirea iernii, trebuie să ne retragem la Artaxata pe acelaşi drum pe care am venit. Cinci sute de mile. Legionarii pot să-l parcurgă în treizeci de zile dacă îi împingem de la spate, dar cei mai mulţi dintre auxiliarii[83] pe care îi avem sunt pedestraşi şi nu pot să meargă în acelaşi ritm. Asta înseamnă să divizăm armata ca să păstrăm legiunile. Luptătorii din Galia, care au trăit din rechiziţionări, or să se descurce foarte bine, atâta timp cât va mai exista iarbă. Asta dacă nu cumva cele câteva mii de catafracţi nu au tăiat-o şi nu au acoperit-o cu noroi. Aşa cum ştii foarte bine, Antoniu, fără cercetaşi mergem pe bâjbâite ca orbii în mijlocul unei bazilici.

— Asta şi suntem. Antoniu zâmbi trist. Se spune că Pompei cel Mare s-a întors cu trei zile mai devreme de la Marea Caspică pentru că nu putea suporta păianjenii, dar pe mine nu m-ar deranja nici măcar un milion dintre cei mai păroşi şi mai respingători păianjeni, numai să am un raport bine fundamentat în legătură cu ceea ce ne aşteaptă acolo, dacă ne hotărâm să ne retragem.

— Mă duc eu, sări binevoitor Titius.

Toţi ceilalţi se uitară la el.

— Dacă iscoadele armene nu s-au întors, Titius, ce te face să crezi că tu ai să reuşeşti? întrebă Antoniu; îl simpatiza pe Titius, care era nepotul de soră al lui Plancus, şi încerca să se poarte blând cu el. Nu, mulţumesc pentru ofertă, spuse el, dar trebuie să continuăm să trimitem armeni. Nimeni altcineva nu poate supravieţui.

— Dar tocmai asta este! insistă Titius. Ei sunt duşmanii noştri, Marc Antoniu, indiferent ce pretind că sunt. Ştim că armenii sunt la fel de trădători ca şi medienii. Lasă-mă să mă duc! Îţi promit că o să fiu atent.

— Câţi oameni vrei să iei cu tine?

— Niciunul, Publius Canidius. Numai un căluţ localnic. Unul de culoarea câmpurilor. Am să port pantaloni din blană de capră

şi o jachetă asortată. Şi poate că o să iau o duzină de căluţi localnici, ca să arăt ca un crescător de cai sau ca un păstor.

Antoniu râse şi îl bătu pe Titius pe spate.

— De ce nu? Da, Titius, du-te! Numai… ai grijă să vii înapoi! Reuşi să zâmbească larg. *Trebuie* să te întorci! Singurul chestor, pe care l-am cunoscut şi era mai rău decât tine în privinţa năzbâtiilor, era Marc Antoniu, dar el slujea un stăpân mult mai exigent – pe Cezar.

Niciunul dintre cei aflaţi în cortul de comandă nu fusese de faţă să-l vadă pe Marcus Titius plecând în misiune, pentru că nimeni nu dorea să păstreze în memorie faţa lui veselă, pistruiată, şi nici a chestorului enervant care răspundea de finanţele armatei, dar abia putea să şi le gospodărească cum se cuvine pe ale lui.

Plecase de un *nundinum,* când vântul îşi schimbă direcţia şi începu să sufle dinspre nord. Vântul aduse cu el ploaie şi lapoviţă. Şi, în acea zi, câţiva dintre locuitorii cetăţii frigeau o oaie pe vârful zidurilor, iar mirosul ei plutea peste toată tabăra de la câmpie. Era un fel de a le spune asediatorilor că Phraaspa are suficientă mâncare pentru iarnă şi că nu se va preda.

Antoniu convocă un consiliu de război, nu o întâlnire a prietenilor lui intimi, ci o adunare la care participau toţi legaţii şi tribunii, plus *primipilus*[84] şi centurionii *pilus prior*[85] – în total, şaizeci de oameni. Un număr ideal pentru comunicarea personală; putea fi auzit de toată lumea fără a mai trebui să pună heralzi care să repete ceea ce spunea el ca să transmită mai departe. Toţi cei convocaţi schimbau priviri între ei: nu era de faţă niciun străin. Reprezenta o întâlnire a legiunilor şi nu a armatei.

— Fără echipament de asediu nu putem lua Phraaspa, începu Antoniu. Iar mica lor demonstraţie de astăzi ne confirmă că locuitorii oraşului au ce mânca. Stăm aici de o sută de zile şi am golit tot ţinutul înconjurător, dar am şi plătit un preţ pentru asta, am pierdut două treimi din auxiliarii noştri călare.

Trase aer în piept şi încercă să pară ferm şi hotărât, generalul stăpân pe situaţie şi pe sine însuşi.

— A venit timpul să plecăm, băieţi, spuse el. Ştim că, în ultimele zile ale lui septembrie vom trece din vară direct în iarnă. Mâine, de calendele lui octombrie, pornim spre Artaxata. Există un lucru pentru care locuitorii cetăţii nu sunt pregătiţi, şi anume viteza de deplasare a legiunilor noastre. Mâine-dimineaţă când se vor scula, tot ce va mai rămâne în urma noastră vor fi focurile de tabără. Ordonaţi oamenilor să ia provizii de grâne pentru o lună, catârii centuriilor vor fi folosiţi ca să care mâncare şi lemne de foc, iar catârii care trag căruţele vor fi transformaţi în animale de povară – ce nu putem căra pe spinarea noastră şi pe spatele catârilor va trebui să lăsăm aici. Mâncarea şi combustibilul merg cu noi, restul rămâne pe loc.

Cei mai mulţi se aşteptaseră la acest anunţ, dar nimănui nu-i plăcea să-l audă. Însă de un lucru putea fi sigur Antoniu – oamenii aceştia erau romani şi nu aveau să deplângă soarta auxiliarilor, toleraţi, dar niciodată stimaţi.

— Centurioni, din acest moment şi până în revărsatul zorilor, toţi legionarii trebuie să cunoască situaţia şi să înţeleagă ce au de făcut ca să supravieţuiască în timpul marşului. Nu am nici cea mai vagă idee ce ne aşteaptă acolo în timpul retragerii, dar legiunile romane nu se dau bătute şi nu se vor lăsa învinse de acest marş. Ne va trebui cam o lună ca să ajungem la Artaxata, mai ales dacă ploaia şi lapoviţa vor continua. Asta înseamnă că terenul va fi noroios şi va îngheţa. Toţi oamenii să-şi scoată şosetele din saci – dacă au şosete de nevăstuică sau de iepure, cu atât mai bine. Să ne menţinem uscaţi – asta va fi o adevărată bătălie pentru că numai aşa vom reuşi, băieţi! Parţii sunt acolo şi aplică tactica fabiană, îi vor încolţi pe cei răzleţiţi, dar nu vor ataca în masă. Cel mai rău este faptul că nu avem suficiente lemne de foc, aşa că nu vom face focuri ca să ne încălzim până la Artaxata. Orice om care îşi va arde lemnele va fi biciuit şi i se va tăia capul, s-ar putea să avem nevoie de lemne ca să respingem raidurile parţilor. Şi nici nu putem avea încredere în soldaţii străini, inclusiv armeni. Singurele trupe pe care Roma se poate baza sunt legiunile ei.

Se lăsă o scurtă tăcere, întreruptă de Canidius.

— Formaţia de marş, Antoniu? întrebă el.

— *Agmen quadratum*[86]*,* acolo unde terenul este suficient de neted, Canidius, şi unde nu este, în careuri, oricum. Nu contează cât de îngust este drumul, nu vom merge niciodată într-un singur şir, e clar?

Se auziră murmure din toate părţile.

Ahenobarbus deschise gura, vrând să pună o altă întrebare, dar la marginea grupului se produse agitaţie; câţiva oameni se dădură la o parte ca să-l lase să treacă pe Marcus Titius spre locul unde stătea Antoniu. Pe feţele lor se aşternuseră zâmbete largi; unii dintre ei îl băteau prieteneşte pe spate pe tânărul chestor.

— Titius, ştrengarule! strigă Antoniu încântat. I-ai găsit pe parţi? Care este situaţia reală?

— Da, Marc Antoniu, i-am găsit, spuse Titius întunecat la faţă. Patruzeci de mii, sub comanda prietenului nostru Monaeses – l-am văzut clar de mai multe ori cum se plimba călare cu o cămaşă de zale din aur şi cu o mică coroană pe coif. Un prinţ part cel puţin la fel de important ca Pacorus, după descrierea lui Ventidius.

De astă dată, noutăţile despre Monaeses nu fură o surpriză nici chiar pentru Antoniu, suporterul lui cel mai fervent. Regele Phraates îi trăsese pe sfoară şi infiltrase un trădător în rândurile lor.

— Cât de departe sunt? întrebă Fonteius.

— Cam la treizeci de mile, exact între noi şi Artaxata.

— Catafracţi? Arcaşi călare? întrebă Canidius.

— Şi una, şi alta, spuse Titius, zâmbind scurt. Presupun că nu prea mai au catafracţi după campania lui Ventidius – cam cinci mii, nu mai mulţi. Dar hoarde întregi de arcaşi. O întreagă armată călare, şi au făcut o treabă bună cu terenul cu ploaia asta, soldaţii noştri o să se împotmolească în noroi. Se opri şi se uită întrebător la Antoniu: Cel puţin aşa cred, că ne vom retrage, nu-i aşa?

— Da, aşa este. Ai venit exact la ţanc. Dacă soseai cu o zi mai târziu, nu ne mai găseai.

— Mai ai şi altceva de raportat? întrebă Canidius.

— Numai că nu se poartă ca nişte războinici care simt apropierea unei lupte. Mai degrabă, ca forţă decisă să stea în defensivă. O, vor face raiduri împotriva noastră, dar, dacă Monaeses nu este un general mai bun decât cred eu că este, după ce l-am văzut cum se plimba ţanţoş peste tot dându-şi importanţă, ar trebui să putem respinge orice aruncă el în noi, dacă vom fi preveniţi din timp.

— Nu e nevoie să fim preveniţi, Titius, spuse Ahenobarbus. Mărşăluim în *agmert quadratum,* iar acolo unde nu e posibil, vom merge în careuri.

Urmă o discuţie despre logistică – care dintre cele paisprezece legiuni va pleca prima, care ultima, cât de des vor trebui schimbaţi oamenii de pe părţile exterioare ale fiecărui careu, pentru a putea să se odihnească mergând în interiorul careului, cât de mari trebuie să fie careurile, câţi catâri de povară să fie în fiecare careu la dimensiunea sa cea mai mică – o mie şi una de decizii care trebuiau luate înainte ca primul picior încălţat în *caliga*[87] şi şosete să pornească în marş.

În cele din urmă, Fonteius formulă întrebarea pe care nu voia s-o pună nimeni.

— Antoniu, auxiliarii! Treizeci de mii de oameni pedeştri. Ce facem cu ei?

— Dacă sunt în stare să se ţină după noi, pot să formeze ariergarda tot în careuri. Dar nu vor reuşi să ţină pasul cu noi, Fonteius, ştim asta cu toţii. Ochi i se umeziră. Îmi pare foarte rău pentru ei şi ca triumvir pentru Orient răspund de soarta lor, dar legiunile trebuie salvate cu orice preţ. E nostim, îmi tot spun mereu că avem şaisprezece legiuni, dar nu mai avem, fireşte. Cele două ale lui Statianus s-au dus de mult.

— Incluzând şi necombatanţii, sunt optzeci şi patru de mii de oameni. Suficient pentru a forma un front formidabil, dacă pot să meargă în *agmen.* Avem patru mii de luptători din Galia şi încă patru mii de galatieni ca să ne protejeze flancurile, dar, dacă nu este suficientă iarbă, o să aibă necazuri înainte să parcurgem jumătate din distanţă, spuse Canidius.

— Trimite-i înainte, Antoniu, zise Fonteius.

— Ca să-mi răscolească şi mai mult terenul? Nu, o să meargă cu noi şi pe flancurile noastre. Dacă nu se vor descurca cu toţi catafracţii şi arcaşii pe care îi va arunca Monaeses împotriva lor, pot cel puţin să intre în interiorul careurilor. Călăreţii mei din Galia sunt foarte preţioşi, Fonteius. S-au prezentat voluntari pentru această campanie şi sunt la jumătate de lume depărtare de casă, spuse Antoniu şi ridică mâinile.

— Gata, rupeţi rândurile! Pornim în marş la ivirea zorilor şi vreau ca atunci când va răsări soarele toată lumea să fie în mişcare.

— Oamenilor n-o să le placă faptul că ne retragem, zise Titius.

— Asta ştiu şi eu! spuse sec Antoniu. Şi tocmai de aceea am să fac pe cezarul, am să mă duc să stau de vorbă cu fiecare coloană în parte şi să discut prieteneşte cu fiecare om, chiar dacă va dura un întreg *nundinum.*

Agmen quadratum era o formaţie de marş datorită căreia o armată puternică se putea desfăşura în coloane pe un front larg, gata în orice moment să ia poziţie de luptă. De asemenea, permitea formarea rapidă a careurilor. Acum era momentul în care până şi cel mai recalcitrant înţelegea sensul zilelor, lunilor, ba chiar al anilor de instrucţie nemiloasă; mişcările lui trebuiau să fie acum reacţii automate, fără să necesite nici cel mai mic efort de gândire.

Retragerea începu în ordine desăvârşită, cu pedestraşii auxiliari în spatele acestui front de legionari de o milă lăţime, deşi începuse să sufle un vânt muşcător din nord, care făcea noroiul să îngheţe şi îl transforma într-un câmp presărat cu fierăstraie – lunecos, sângeros.

Cele mai bune legiuni puteau face în aceste condiţii douăzeci de mile pe zi, dar chiar şi acest ritm era prea rapid pentru auxiliari. În ziua a treia, în timp ce Antoniu continua să-i viziteze pe soldaţi, le spunea bancuri şi prezicea o mulţime de victorii pentru anul următor, Monaeses şi parţii atacară ariergarda, iar arcaşii lui doborâră o mulţime de oameni într-un singur raid. Câţiva muriră, însă cei prea grav răniţi pentru a ţine pasul cu grosul armatei fură lăsaţi în urmă. Când întinderea uriaşă a Lacului Matiane se zări în depărtare, mai toţi auxiliarii dispăruseră, luaţi în sclavie sau ucişi de parţi, nimeni nu ştia cum.

Moralul rămase surprinzător de ridicat până când ţinutul deveni atât de abrupt, încât fură nevoiţi să renunţe la coloane în favoarea careurilor. Antoniu menţinu careurile peste tot, acolo unde se putea, la dimensiunea unei cohorte, ceea ce însemna şase centurii de oameni care mărşăluiau câte patru pe fiecare din cele patru laturi ale careului, cu scuturile şirului exterior în poziţie de apărare, ca un fel de broască ţestoasă. În interiorul careului se aflau necombatanţii, catârii şi ce mai rămăsese din piesele de artilerie, care mergeau întotdeauna împreună cu centuriile –

scorpioni care aruncau săgeţi aprinse şi catapulte mici. Dacă era atacat, careul se întorcea cu toate cele patru laturi ale sale pentru a înfrunta inamicul. Soldaţii din ultimul rând aveau suliţe lungi de asediu, pentru a ataca pântecele cailor pe care luptătorii îi convingeau să sară înăuntru – figură pentru care se pare că Monaeses nu fusese pregătit. Dacă din cauza bătrânului Ventidius dispăruseră catafracţii din ţinuturile parţilor, dura încă şi mai mult timp să creşti cai mari.

Zilele treceau una după alta într-un ritm descurajant de şaptesprezece până la nouăsprezece mile pe zi, în sus şi în jos, în jos şi în sus, şi toţi ştiau acum că parţii se ţineau ca o umbră după ei. Se mai iscau conflicte între călăreţii galatieni, galici şi catafracţi, dar armata înainta în ordine şi într-o atmosferă destul de relaxată.

Asta până când urcară pe vârfuri încă şi mai înalte, în trecătorile aflate la peste unsprezece mii de picioare, unde se confruntară cu un viscol cumplit, aşa cum nu mai cunoscuseră în Italia. Pereţi întregi de ninsoare orbitoare, rafale puternice de vânt, genul de suprafaţă în care oamenii se afundau în zăpadă până la coapse într-o pudră de cristale.

Cu cât condiţiile atmosferice deveneau mai vitrege, cu atât Antoniu şi legaţii săi erau mai veseli şi mai optimişti. Îşi împărţiseră armata între ei şi glumeau cu oamenii, îi lăudau pentru curajul, răbdarea şi rezistenţa lor. Careurile se reduseseră acum la benzi subţiri de numai trei rânduri. Prin trecătoare ar fi trebuit să aibă careuri de centurii, dar nici Antoniu şi nici altcineva nu considera că trecătoarea poate fi un loc potrivit pentru atac din cauza spaţiului insuficient.

Partea cea mai proastă era că, deşi fiecare legionar avea pantaloni călduroşi, şosete, minunatul *sagum*[88] circular prin care nu pătrundea apa şi fulare groase, omul îngheţa totuşi, pentru că nu se putea încălzi la un foc. După ce parcursese două treimi din drum, armata rămase fără cel mai de preţ bun al său – fără cărbuni. Nimeni nu mai putea coace pâine sau să fiarbă supă de mazăre; oamenii păşeau acum mestecând boabe de grâu, singurul lor aliment. Foamea, gerul şi bolile începură să facă ravagii, astfel că Antoniu nu-i mai putea potoli pe cei mai recalcitranţi dintre soldaţii lui, care bombăneau că or să moară în zăpadă şi n-or să mai vadă niciodată lumea civilizată.

— Hai să mergem prin trecătoare! strigă Antoniu către călăuza lui armeană, Cyrus. Ne-ai călăuzit corect timp de două *nundinae* – nu ne lăsa de izbelişte acum Cyrus, te implor!

— Nu te las, Marc Antoniu, spuse omul într-o grecească oribilă. Mâine careurile din frunte or să înceapă traversarea şi, după aceea, ştiu unde putem găsi cărbuni. Omul se întunecă la faţă. Deşi trebuie să te previn, Marc Antoniu, nu trebuie să ai încredere în regele Armeniei. A ţinut mereu legătura cu fratele lui

din Media şi amândoi sunt oamenii regelui Phraates. Mi-e teamă că trenul tău de bagaje a fost prea ispititor.

De astă dată, Marc Antoniu se dovedi ascultător; dar mai aveau de parcurs o sută de mile până la Artaxata şi moralul legiunilor era din ce în ce mai scăzut, evoluând către răzvrătire.

— Chiar răzmeriţă, îi spuse Antoniu lui Fonteius în momentul în care o jumătate din trupe erau de o parte a muntelui şi jumătate de partea cealaltă. Nu mai îndrăznesc să mă arăt la faţă.

— Lucrul acesta este valabil pentru noi toţi, răspunse mohorât Fonteius. De şapte zile mănâncă numai grâu crud, degetele de la picioare li s-au învineţit şi au început să le cadă, la fel şi nasurile. Cumplit! Şi toţi dau vina pe tine, Antoniu – tu şi numai tu eşti răspunzător! Nemulţumiţii spun că nu ar fi trebuit să scapi nicio clipă din ochi trenul de bagaje.

— Nu este vorba numai de mine, spuse Antoniu pe un ton sec, ci mai ales de coşmarul unei campanii fără rezultat, care nu le-a dat ocazia să-şi dovedească bărbăţia în luptă. După cum văd ei lucrurile, nu au făcut decât să stea într-o tabără timp de o sută de zile, uitându-se la o cetate care le dădea mereu cu tifla – vai de voi, romanilor! Credeţi că e ceva de capul vostru, că sunteţi măreţi? Nu, nu sunteţi, înţeleg… Antoniu se întrerupse brusc, când Titius se apropie în mare grabă.

— Marc Antoniu, pluteşte răzmeriţa în aer!

— Spune-mi ceva ce nu ştiu, Titius.

— Nu, dar de astă dată este o treabă serioasă! La noapte sau mâine, sau şi una, şi alta. Sunt implicate cel puţin şase legiuni.

— Mulţumesc, Titius. Acum du-te şi verifică registrele, vezi cât datorăm fiecărui soldat, dacă trebuie să primească sau nu ceva!

Titius plecă imediat, nefiind capabil să propună o soluţie.

— O să fie la noapte, zise Antoniu.

— De acord, spuse şi Fonteius.

— O să mă ajuţi să mă prăbuşesc pe vârful spadei mele, Gaius? Unul dintre cele mai neplăcute dezavantaje ale unui piept foarte musculos este că nu poţi să pătrunzi uşor prin el. Nu pot să ţin destul de bine mânerul spadei pentru a aplica o lovitură profundă şi fermă.

Fonteius nu-l contrazise.

— Da, spuse el.

Cei doi se strânseră unul în altul într-un cort mic din piele toată noaptea aceea, aşteptând să izbucnească răzmeriţa. Pentru Antoniu, care era deja îngrozitor de deprimat, reprezenta un sfârşit potrivit pentru cea mai jalnică dintre campaniile pe care le condusese vreodată un general roman de la Carbo încoace, acel Carbo care fusese ciopârţit în bucăţele de cimbrii germani, sau de la Caepio, a cărui armată murise la Arausio sau – cea mai oribilă dintre toate – cea a lui Paullus şi Varro care fuseseră anihilaţi de Hannibal la Cannae. Nu exista nicio pată mai luminoasă care să

alunge întunericul acestui abis al înfrângerii totale! Cel puţin, armatele lui Carbo, Caepio, Paullus şi Varro pieriseră în luptă! În timp ce marea lui armată nu avusese nici cea mai mică şansă să-şi demonstreze bărbăţia – niciun fel de luptă, numai neputinţă!

Nu pot să-i învinovăţesc pe soldaţii mei pentru că se revoltă, se gândi Antoniu, în timp ce stătea cu spada scoasă din teacă, aşezată pe genunchi. Neputinţă! Asta este ceea ce simt şi ei, exact la fel ca mine. Cum vor putea ei oare să povestească nepoţilor lor despre expediţia lui Marc Antoniu în Partia Media, fără să scuipe pe amintirea lui? Este o expediţie jalnică, haotică, lipsită de orice motiv de mândrie. *Miles gloriosus*[89], acesta este Antoniu. Soldatul fanfaron! Material perfect pentru o farsă. Ţanţoş, umflat în pene, plin de el însuşi şi de importanţa lui. Dar succesul lui este la fel de găunos ca el însuşi. Antoniu cel Mare. Puah!

Dar revolta se risipi în aerul subţire al trecătorii înalte, ca şi când legionarii nu s-ar fi gândit niciodată la ea. Dimineaţa veni şi oamenii îşi continuară marşul, iar la mijlocul după-amiezii trecătoarea rămăsese departe în urma lor. Antoniu găsi cumva puterea să meargă printre oameni, prefăcându-se că nu auzise nimic despre vreo revoltă.

La douăzeci de zile de la ridicarea taberei din faţa cetăţii Phraaspa, cele paisprezece legiuni şi câţiva soldaţi călare ajunseră la Artaxata, cu stomacurile pline de pâine şi carne de cal, atât cât reuşiseră să-şi îndese pe gât. Călăuza Cyrus îi spusese lui Antoniu de unde să jefuiască suficient cărbune pentru gătit.

Primul lucru pe care îl făcu Antoniu la Artaxata fu să-i dea lui Cyrus Călăuza o pungă cu bani şi doi cai zdraveni şi să-l îndemne să pornească la galop spre sud, pe drumul cel mai scurt. Îi încredinţase o misiune urgentă şi secretă, mai ales faţă de Artavasdes. Destinaţia lui era Egiptul, unde trebuia să ceară o audienţă la regina Cleopatra; banii pe care îi primise de la Antoniu, câştigaţi în Antiohia iarna trecută, reprezentau paşaportul lui pentru regină. Primise instrucţiuni s-o implore pe regină să vină la Leuke Kome şi să aducă ajutoare pentru trupele lui Antoniu. Leuke Kome era un mic port din Siria, situat în apropiere de Berytus, un loc mult mai puţin cunoscut decât Berytus, Sidon sau Joppa. Cyrus porni plin de recunoştinţă şi în mare viteză; dacă rămânea în Armenia după plecarea romanilor, risca o sentinţă de condamnare la moarte, căci îi condusese foarte bine pe romani şi nu asta era ceea ce dorise regele armean Artavasdes. Romanii ar fi trebuit să rătăcească dezorientaţi, fără mâncare şi fără combustibil, până când ar fi pierit până la unul.

Dar cu paisprezece legiuni cantonate la căldură, la periferiile oraşului Artaxata, regele Artavasdes nu avea încotro: trebuia să-şi plece fruntea şi să-l implore pe Antoniu să ierneze acolo. Fără să creadă un cuvânt din ceea ce îi spunea Artavasdes, Antoniu

refuză să se lase pe tânjeală. Îl sili pe rege să-şi deschidă grânarele, apoi, aprovizionat în mod corespunzător, porni mai departe spre Carana, înfruntând zăpada şi viscolul. Legionarii păreau să se fi deprins cu frigul, străbăteau chiar cu imensă voioşie ultimele două sute de mile, pentru că se puteau încălzi noaptea la focuri. Şi în Armenia lemnul era greu de procurat, dar armenii din Artaxata nu îndrăzniseră să sufle niciun cuvinţel, când soldaţii romani se repeziseră la stivele lor de lemne şi le confiscaseră. Gândul că armenii vor muri de frig nu-i impresionase câtuşi de puţin pe romani. Mărşăluiseră mestecând grâu nemăcinat din cauza trădătorilor orientali!

Antoniu ajunse la mijlocul lunii noiembrie în Carana, de unde pornise expediţia în acelaşi an, la calendele lui mai. Toţi legaţii lui remarcaseră dispoziţia lui sufletească proastă, deprimarea şi confuzia, dar numai Fonteius ştia cât de aproape fusese Antoniu de sinucidere. Nevrând în ruptul capului să-i împărtăşească şi lui Canidius acest secret, Fonteius îşi propuse să-l convingă pe Antoniu să continue drumul spre sud, până la Leuke Kome. O dată ajuns acolo, îşi spunea el, dacă era necesar, putea să-i mai trimită încă un mesaj Cleopatrei.

Dar, mai întâi, Antoniu avea să afle ce este mai rău din gura inflexibilului Canidius. Relaţia dintre ei nu fusese întotdeauna prietenească, căci Canidius prevăzuse viitorul chiar de la începutul campaniei şi optase pentru retragerea imediată. Şi avusese obiecţii şi în privinţa felului în care fusese asamblat şi condus trenul de bagaje. Cu toate acestea, acum totul era de domeniul trecutului şi se împăcase cu sine însuşi şi cu propriile ambiţii. Viitorul lui era alături de Antoniu, indiferent ce s-ar fi întâmplat.

— Recensământul s-a încheiat şi datele sunt complete, spuse el cu un aer sumbru. Din pedestrimea auxiliară, vreo treizeci de mii de oameni, nu a supravieţuit nimeni. Din călăreţii din Galia, şase mii, din zece mii, dar toţi caii lor s-au dus. Din călăreţii Galatiei, patru mii din zece, dar şi caii lor s-au prăpădit. Toţi au fost tăiaţi şi mâncaţi pe parcursul ultimelor sute de mile. Din cele şaisprezece legiuni, două – cele al lui Statianus – au dispărut, şi soarta lor este necunoscută. Celelalte paisprezece au întâmpinat mari greutăţi, dar nu au existat cazuri mortale; cel mai mult au suferit de degerături. Bărbaţii cărora le-au căzut degetele de la picioare vor trebui retraşi din formaţie şi trimişi acasă cu căruţele. Nu pot să meargă pe jos fără degete. Totuşi, *sagum* a salvat multe degete. Toate legiunile, în afară de cele două ale lui Statianus, aveau în formaţie completă aproape cinci mii de soldaţi, peste o mie de necombatanţi. Acum, toate legiunile au scăzut sub patru mii de soldaţi şi poate cinci sute de necombatanţi. Cavaleria auxiliară, zece mii de oameni, dar douăzeci de mii de cai. Cât despre legionari, paisprezece mii nu

vor mai lupta niciodată, plus cei opt mii ai lui Statianus. Şi necombatanţii – nouă mii. În total -şaptezeci de mii de oameni, douăzeci de mii de cai. Douăzeci şi două de mii dintre ei sunt legionari. Jumătate din armată, dar nu jumătatea cea mai bună. Nu sunt toţi morţi, deşi s-ar putea să fie.

— Ar suna mai bine dacă am spune o treime morţi, o cincime invalizi, spuse Antoniu cu buzele tremurând. O, Canidius, să pierdem atât de mulţi oameni fără nicio bătălie! Asta nu se compară nici măcar cu lupta de la Cannae!

— Cel puţin, nu ai subjugat pe nimeni, Antoniu. Nu este o nenorocire, e, pur şi simplu, un dezastru provocat de vreme.

— Fonteius spune că ar trebui să merg mai departe, spre Leuke Kome, s-o aştept acolo pe regină şi să-i trimit încă un mesaj dacă este cazul.

— Bună idee, Antoniu. Du-te!

— Aprovizionează armata cum poţi mai bine. Şosete de blană sau de piele pentru toată lumea, iar dacă vă prinde viscolul, aşteptaţi să treacă şi aşezaţi-vă într-o tabără bună. Când o să ajungeţi la Eufrat, îmi imaginez că o să fie puţin mai cald. Ţine-i în mişcare şi promite-le o plimbare prin Câmpiile Elisee, când ajungem la Leuke Kome – soare cald, o mulţime de mâncare şi toate târfele pe care le putem aduna din Siria.

Caii dispăruseră brusc în momentul în care apăruse cărbunele între trecătoarea din munţi şi Artaxata. Cu picioarele atârnând aproape până la pământ, Antoniu porni la drum din Carana pe un ponei local, însoţit de Fonteius, Marcus Titius şi Ahenobarbus.

Ajunse la Leuke Kome o lună mai târziu şi găsi micul port năucit în aşteptarea lui; Cleopatra nu sosise şi nici nu trimisese vreo veste din Egipt. Antoniu îl expedie pe Titius la Alexandria, dar cu slabe speranţe; Cleopatra nu fusese de acord cu această campanie şi nu era o femeie iertătoare. N-o să-i dea nici un ajutor, nici un ban ca să cârpăcească ceea ce mai rămăsese din legiunile lui şi, în timp ce pentru el era o adevărată realizare că reuşise să aducă legiunile înapoi, decimate, dar nu anihilate, ea probabil că va regreta pierderea auxiliarilor şi a prăzii de război.

Antoniu fu doborât de depresie şi disperarea îl copleşi într-o asemenea măsură, că se apucă serios de băut, incapabil să se împace cu gândul la degetele degerate ale oamenilor, la revolta cumplită care îl ameninţase într-o noapte, la nenumăratele feţe care îl urau, la oamenii din trupă care îl detestau pentru că îşi pierduseră caii iubiţi, la propriile decizii jalnice, de fiecare dată greşite şi de fiecare date dezastruoase. El şi nimeni altul era singurul vinovat de toate morţile, de această uriaşă suferinţă umană. O, insuportabil! Aşa că se îmbată, cufundându-se în uitare şi continuă să bea fără încetare.

Ieşea clătinându-se din cortul lui de douăzeci-treizeci de ori pe zi cu paharul în mână şi privea în depărtare către ţărm, la gura pustie a portului unde nu se vedea niciun vas.

— Vine? întreba el pe oricine se afla în preajmă. Vine? Vine? Oamenii credeau că înnebunise şi o luau la fugă de îndată ce îl vedeau că iese din cort.

Veni ianuarie, apoi februarie, apoi sfârşitul lui februarie şi Cleopatra nu dădea niciun semn de viaţă. Nimic nici de la Cyrus sau Titius.

În sfârşit, picioarele nu-l mai ţinură pe Antoniu; bocea pe sticla lui de vin din cort şi îi întreba pe toţi cei care intrau:

— Vine?

— Vine? întrebă el când prelata cortului se mişcă la începutul lui martie, iar întrebarea lui era o bolboroseală de neînţeles pentru cei care nu ştiau din experienţă îndelungată ce încerca să articuleze.

— Este aici, spuse o voce blândă. Este aici, Antoniu.

Murdar, urât mirositor, Antoniu reuşi cumva să se ridice în picioare; căzu apoi în genunchi când Cleopatra se lăsă în jos lângă el, luându-i capul la piept în timp ce el vărsa şiroaie de lacrimi.

Cleopatra era oripilată; dar acest cuvânt nu descria nici pe departe ceea ce se învălmăşea în mintea ei şi ceea ce îi devasta trupul, în timpul zilelor care urmară, în timp ce discuta cu Fonteius şi cu Ahenobarbus. După ce Antoniu se satură de plâns şi adormi, fu îmbăiat şi pus într-un aşternut mai confortabil decât patul lui de campanie, apoi începu procesul anevoios de dezintoxicare şi renunţare la vin, care solicită la maximum răbdarea Cleopatrei. Nu era un pacient bun, dată fiind starea lui sufletească, refuza să vorbească, se înfuria când nu i se dădea vin şi părea că regretă că o chemase pe Cleopatra la el.

Aşadar, Cleopatra stătea de vorbă cu Fonteius şi Ahenobarbus, primul gata să facă tot ce putea, cel de-al doilea neschiţând niciun gest de a-şi ascunde antipatia şi dispreţul faţă de ea. Aşa că femeia încercă să împartă ororile care i se relatau în două categorii, în speranţa că, abordând lucrurile logic, secvenţial, ar putea să vadă mai clar cum poate să-l vindece pe Marc Antoniu. Dacă voia să supravieţuiască, *trebuia* să se vindece!

Află de la Fonteius toată povestea acestei campanii blestemate, inclusiv amănuntele despre noaptea în care sinuciderea i se păruse singura alternativă acceptabilă. Nu înţelegea deloc ce înseamnă viscolul, gheaţa şi zăpada care îţi ajunge până la coapse, căci văzuse zăpadă numai în cele două ierni pe care le petrecuse la Roma, şi acestea nu fuseseră prea aspre, după cum i se spusese pe atunci; Tibrul nu îngheţase şi ninsorile rare fuseseră o adevărată încântare, o lume tăcută şi frumoasă înveşmântată în alb. Nu, nu era nici pe departe comparabilă cu ceea ce povesteau ei despre retragerea de la Phraaspa.

Ahenobarbus se axă mai mult pe redarea unor imagini plastice – picioare şi nasuri care putrezesc şi cad din cauza gerului, oameni care mestecă boabe de grâu nemăcinat, Antoniu înnebunit din cauza trădării tuturor celor din jurul lui, de la aliaţi până la călăuze.

— Ai plătit pentru acest dezastru, spuse Ahenobarbus, şi nu te-ai gândit nicio clipă la echipamentul care ar fi trebuit să includă, de exemplu, haine călduroase pentru mercenari.

Ce putea să răspundă? Că aceasta nu era treaba ei, ci îl privea pe Antoniu şi pe *praefectus fabrum* al lui? Dacă ar fi spus asta, Ahenobarbus ar fi crezut că încearcă să se justifice, învinuindu-l pe Antoniu; era clar că nu este dispus să asculte nicio critică la adresa lui Antoniu, preferând să dea vina pe ea, numai pentru că expediţia fusese finanţată din banii ei.

— Totul era deja aranjat când i-am dat banii, se mulţumi ea să spună. Cum ar fi condus Antoniu campania dacă nu ar fi dispus de banii mei?

— N-ar fi fost nicio campanie, regină! Antoniu ar fi continuat să stea în Siria, cu o mulţime de datorii uriaşe la creditorii lui, pentru tot ce avea, de la cămaşa de zale de pe el, până la artilerie.

— Şi aţi fi preferat să continue în felul acesta în loc să aibă banii necesari ca să-şi plătească datoriile şi să-şi ducă apoi campania?

— Da! se răsti Ahenobarbus.

— Asta înseamnă că nu îl consideri un general capabil!

— N-ai decât să crezi ce vrei, regină. Nu mai spun niciun cuvânt.

Şi Ahenobarbus ieşi furios, clocotind de ură.

— Are oare dreptate, Fonteius? se adresă ea informatorului care o simpatiza. Marc Antoniu este incapabil să comande o campanie ca aceasta?

Luat prin surprindere şi derutat, Fonteius îl înjură în sinea lui pe Ahenobarbus şi limba lui ascuţită.

— Nu, Maiestate, nu are dreptate, dar nici nu a spus exact ceea ce gândeşte. Dacă nu ai fi însoţit armata până la Zeugma cu intenţia de a merge mai departe şi ţi-ai fi exprimat punctul de vedere la consilii, oameni ca Ahenobarbus nu ar fi avut ce să critice. El a încercat să spună că tu ai făcut lucrurile de mântuială, pentru că ai insistat ca această campanie să fie efectuată într-un anumit fel şi că, dacă nu erai tu, Antoniu ar fi fost un alt om şi nu s-ar fi lăsat învins fără să dea nicio luptă.

— O, dar nu este drept! spuse ea trăgând adânc aer în piept. Eu nu i-am impus niciun fel de condiţii lui Antoniu. Absolut niciuna!

— Eu te cred, doamnă! Dar Ahenobarbus nu te va crede niciodată.

Când armata începu să intre şchiopătând în Leuko Kome la trei *nundinae* după ce regina Egiptului sosise acolo, micul port era plin de corăbii şi mai multe tabere fuseseră deja instalate la

periferiile oraşului. Cleopatra adusese doctori, medicamente, o legiune întreagă de brutari şi bucătari ca să-i hrănească pe soldaţi mai bine decât o făcuseră necombatanţii lor, paturi confortabile, haine moi şi curate; Cleopatra îşi dăduse chiar osteneala să-i pună pe sclavii ei să culeagă toţi aricii de mare de pe plaja uriaşă, aşa că toţi soldaţii putură să facă baie în siguranţă pe cele mai frumoase plaje de la acest capăt al Mării Noastre. Chiar dacă Leuke Kome nu erau Câmpiile Elizee, pentru legionarii de rând asta reprezentau. Moralul se ridică brusc, mai ales în rândul oamenilor care nu-şi pierduseră degetele de la picioare.

— Îţi sunt foarte recunoscător, îi spuse Publius Canidius. Băieţii mei aveau nevoie de o vacanţă adevărată şi le-ai oferit această posibilitate. După ce se vor reface, vor uita tot ceea ce a fost mai rău în calvarul lor.

— Cu excepţia nasurilor şi a degetelor degerate, spuse Cleopatra cu amărăciune.

17

Construcţia portului Iulius fu încheiată la timp pentru ca Agrippa să înceapă să-şi instruiască vâslaşii şi marinarii pe tot parcursul iernii blânde, iar Lucius Gellius Poplicola şi Marcus Cocceius Nerva preluară funcţia de consul de Anul Nou. Ca de obicei, partizanii avură câştig de cauză în faţa celor neutri; cel de-al treilea participant imparţial de la negocierile pentru încheierea Pactului de la Brundisium, Lucius Nerva, pierdu în faţa fratelui său, susţinător înfocat al lui Antoniu. Aflat la Roma pentru a organiza un eveniment în cinstea lui Antoniu, Poplicola obţinu funcţia de guvernator al Romei; Octavian nu dorea ca acesta să încerce să revendice victoriile asupra lui Sextus Pompei pentru facţiunea lui Antoniu, care era încă foarte gălăgioasă şi puternică.

Sabinus supervizase foarte bine construirea portului Iulius şi dorea să preia comanda supremă, dar faptul că era greu să te înţelegi cu el îl făcea nepotrivit pentru această misiune în ochii lui Octavian; iar în timp ce Agrippa era ocupat cu Portus Iulius, Octavian se duse la Senat să-şi prezinte propriile propuneri.

— Deoarece ai fost consul, ai acelaşi rang ca şi Sabinus, îi spuse el lui Agrippa, când acesta veni la Roma să raporteze ce făcuse, aşa că Senatul şi Poporul au decretat că tu, şi nu Sabinus, vei fi comandantul-şef al armatei de uscat şi amiral-şef al flotei. Fireşte, sub comanda mea.

Cei doi ani cât fusese guvernator în Galia Transalpină, statutul de consul şi încrederea lui Octavian în iniţiativa lui avuseseră un efect colosal asupra lui Agrippa. Dacă altă dată ar fi roşit şi ar fi încercat să se derobeze, acum, pur şi simplu, se îndreptă de spate şi arboră o mină fericită. Nu-şi dădea mai multă importanţă, dar încrederea în sine i se consolidase, fără a fi marcată de greşelile fatale ale lui Antoniu; la Marcus Agrippa nici vorbă nu putea fi de lene, indolenţă, neglijarea detaliilor sau reticenţă în rezolvarea corespondenţei! Când primea o scrisoare, Agrippa îi răspundea imediat şi atât de succint, încât destinatarul nu avea niciun fel de dubii cu privire la natura sau conţinutul ei.

Ca răspuns la vestea numirii în această funcţie atât de importantă, Agrippa se mulţumi să spună doar atât:

— Cum doreşti, tu, Cezar.

— Însă te-aş ruga cu umilinţă să-mi găseşti şi mie o mică flotă sau vreo două legiuni ca să le comand direct, continuă el. Vreau să lupt personal în acest război. De când m-am căsătorit cu Livia Drusilla se pare că m-am vindecat complet de astm, nu mai am nimic, nici chiar în preajma cailor, aşa că ar trebui să pot supravieţui fără să mai stârnesc iarăşi o mulţime de bârfe pe teama laşităţii mele. Vorbele fuseseră rostite fără pasiune, dar

privirea sticloasă a ochilor lui trăda hotărârea de a alunga pentru totdeauna amintirea defăimării de la Philippi.

— Oricum, aşa aveam de gând să fac, Cezar, spuse Agrippa zâmbind. Iar când ai timp, aş dori să discutăm planurile de război.

— Ar trebui să fie şi Livia Drusilla aici.

— De acord. E acasă sau îşi cumpără rochii?

Soţia lui Octavian avea puţine defecte, dar pasiunea pentru îmbrăcămintea fină era fără îndoială unul dintre ele. Insista să se îmbrace bine, avea un gust desăvârşit şi bijuteriile ei, pe care soţul ei le înmulţea periodic, stârneau invidia tuturor femeilor din Roma. Iar Octavian, atât de parcimonios, de regulă, nu obiecta împotriva extravaganţei ei, deoarece dorea ca soţia lui să fie mai presus de toate celelalte femei în toate privinţele; trebuia să arate şi să se poarte ca o regină neîncoronată, stabilindu-şi astfel superioritatea asupra tuturor celorlalte femei. Va veni o zi când lucrul acesta va fi foarte important.

— Cred că este acasă. Octavian bătu din palme şi spuse slujitorului care intră să se ducă şi s-o cheme pe doamna Livia Drusilla.

Provinciile interne

Livia veni o clipă mai târziu, îmbrăcată într-o rochie dintr-un voal albastru-închis, drapat cu grijă şi fixat pe umăr cu un safir care strălucea în lumină. Purta un colier, cercei şi brăţări din safire şi perle, iar nasturii care încheiau mânecile din loc în loc erau tot din safire şi perle.

Agrippa clipi din ochi, uluit.

— Încântător, draga mea, spuse Octavian, cu o voce asemănătoare unui băieţandru de şaptesprezece ani. Acesta era efectul pe care îl avea Livia Drusilla asupra lui.

— Da, nu înţeleg de ce safirele nu se bucură deloc de apreciere, spuse ea, aşezându-se pe un scaun. Mie mi se pare că albastrul lor profund este foarte subtil.

Octavian încuviinţă din cap şi făcu un semn către scribi şi ceilalţi funcţionari, care picoteau cu urechile ciulite.

— Mergeţi la masă sau încercaţi să număraţi peştii dintr-un heleşteu pe care germanii nu l-au jefuit încă, le spuse el. Apoi se întoarse către Agrippa: O, să nu te mai încrezi în zidurile fortificate! Te rog să-mi spui că anul acesta am să le pot dărâma, Agrippa!

— Anul acesta în mod sigur, Cezar.

— Vorbeşte, Agrippa!

Dar Agrippa întinse, mai întâi, o hartă mare pe masa lată care servea drept zonă de triere pentru miile de hârtii pe care le aduna un triumvir în timpul îndeplinirii numeroaselor sale misiuni: din Italia, de la Marea Adriatică la Marea Toscanei, din Sicilia şi din Provincia Africa.

— Am ţinut socoteala şi pot să-ţi spun că vom avea patru sute unsprezece corăbii, spuse Agrippa. Toate sunt gata şi aşteaptă în Portus Iulius, mai puţin o sută patruzeci.

— Exact.

— Cele o sută douăzeci ale lui Antoniu şi douăzeci ale Octaviei din Tarentum, spuse Octavian.

— Exact. Dacă ar fi trebuit să treacă prin Strâmtoarea Mesina ar fi fost foarte vulnerabile. Dar nici măcar nu se vor apropia de strâmtoare. O vor lua pe o curbă mai largă prin sud şi vor ajunge în Sicilia pe la Capul Pachymus[90], apoi se vor strecura spre nord de-a lungul coastei şi vor ataca Siracuza. Această flotă se va îndrepta către Taurus, care va avea şi patru legiuni de trupe de uscat. După cucerirea Siracuzei, va urca pe pantele muntelui Etna şi va ajunge la Mesina, unde probabil că va fi concentrată rezistenţa cea mai puternică. Dar Taurus va avea nevoie de ajutor, atât pentru a ocupa Siracuza, cât şi pentru marşul ulterior pe uscat.

Ochii de culoarea alunei, ascunşi în spatele sprâncenelor proeminente ale lui Agrippa, aruncară brusc câteva săgeţi verzi.

— Misiunea cea mai primejdioasă dintre toate este o momeală constând din şase cvinevireme mari, concepute special pentru a face faţă unei lupte grele pe mare – aş prefera să nu le pierd, dacă

se poate, chiar dacă le folosesc pe post de momeală. Această flotă va porni din Portus Iulius direct prin Strâmtoarea Mesina ca să întărească forţele lui Taurus. Sextus Pompei va adopta tactica sa obişnuită – le va ademeni în strâmtoare. Şi se va repezi asupra flotei noastre ca un leu asupra căprioarei. Scopul nostru este să menţinem atenţia lui Sextus concentrată asupra strâmtorilor şi, prin deducţie, asupra Siracuzei, căci altfel de ce ar porni o flotă alcătuită din cinci vase mari spre sud, dacă nu ca să atace Siracuza? Cu puţin noroc, propria mea flotă, care va veni în urma celei constituind momeala, îl va păcăli pe Sextus şi va reuşi să debarce legiunile la Mylae[91].

— Eu voi comanda flota care constituie momeala, spuse încântat Octavian. Încredinţează-mi mie misiunea aceasta, Agrippa, te rog! Am să-l iau cu mine şi pe Sabinus ca să nu se simtă dat la o parte de la o misiune importantă.

— Dacă doreşti flota de momeală, a ta este, Cezar.

— Până acum, două atacuri îndreptate spre extremitatea estică a insulei, spuse Livia Drusilla. O să mergi de la vest către Mesina, Agrippa, în timp ce Taurus se va apropia de Mesina dinspre sud. Dar ce facem cu vestul Siciliei?

Chipul lui Agrippa oglindea tristeţea.

— Pentru aceasta, doamnă, mi-e teamă că va trebui să recurgem la Marcus Lepidus şi câteva dintre legiunile pe care le-a adunat în Provincia Africa. Din Africa până la Lilybaeum[92] sau la Agrigento este puţin de mers, un drum pe care îl poate parcurge uşor Lepidus. S-ar putea ca Sextus să-şi aibă sediul la Agrigento, dar nu va zăbovi prea mult pe acolo, când va fi atâta agitaţie în preajma Siracuzei şi a Mesinei.

— Nu m-am gândit nicio clipă că va zăbovi el pe acolo, spuse Livia Drusilla; aveam în vedere pivniţele lui cu bani. Indiferent ce am face, nu putem să-l lăsăm pe Lepidus să cadă la o înţelegere cu hoardele lui Sextus Pompei, ceea ce va încerca în mod sigur să facă.

— Cu siguranţă, interveni Octavian. Din păcate, el ştie de toate negocierile noastre cu Antoniu, aşadar este perfect conştient de faptul că pentru noi Agrigento are o importanţă vitală. Şi că, din punct de vedere militar, localitatea asta nu este prima noastră ţintă. Va trebui să-l batem pe Sextus lângă Mesina, să-l separăm de Agrigento printr-o jumătate de insulă şi mai multe lanţuri muntoase. Dar eu văd Agrigento ca pe o altă momeală. Lepidus nu-şi poate permite să-şi limiteze acţiunile la extremitatea vestică, dacă vrea să-şi păstreze statutul de triumvir şi să aducă o contribuţie majoră la obţinerea victoriei. Asta înseamnă că va instala la Agrigento o garnizoană compusă din mai multe legiuni, până când se va putea întoarce ca să golească pivniţele cu bani. Aşadar, nu-l vom lăsa să revină.

— Şi cum plănuieşti să faci asta, Cezar? întrebă Agrippa.

— Încă nu ştiu sigur. Dar crede-mă pe cuvânt, asta este ceea ce se va întâmpla cu Lepidus.
— Te cred, zise Livia Drusilla, arborând o mină deosebit de satisfăcută.
— Şi eu, spuse Agrippa, al cărui chip exprima loialitate şi devotament.

Agrippa nu dorea să se expună primejdiei furtunilor de echinocţiu, aşa că nu lansă atacul decât la începutul verii, după ce primi veste din Africa de la Lepidus că va fi gata să ridice ancora la idele[93] lui iulie. Statilius Taurus, care avea de făcut drumul cel mai lung, trebuie să părăsească Tarento cu cincisprezece zile mai devreme, la calende[94], în timp ce Octavian, Messala Corvinus şi Sabinus plecară din Portus Iulius cu o zi înainte de ide, iar Agrippa o zi după aceea.
Se puseseră de acord ca Octavian să debarce în Sicilia chiar la sud de vârful cizmei italiene, la Tauromenium[95] şi să aibă sub comanda sa grosul legiunilor; Taurus urma să facă joncţiunea după ce traversa muntele Etna. Prietenul lui Octavian, Messala Corvinus, trebuia să pornească în marş cu legiunile sale prin Lucania către Vibo, din portul căruia putea să traverseze spre Tauromenium.
Toate acestea ar fi fost foarte bune şi frumoase, dacă nu ar fi izbucnit o furtună extrasezonieră, care provocă flotei-momeală a lui Octavian mai multe pagube decât Sextus cu atacurile lui. Octavian însuşi rămase izolat pe partea italiană a strâmtorilor, împreună cu jumătate din legiunile sale; cealaltă jumătate, după ce debarcase la Tauromenium, îl aştepta pe Taurus să vină de sus şi pe Octavian de peste mare. O aşteptare lungă. Chiar şi după ce furtuna îşi istovi forţele, două *nundinae* mai târziu, Octavian şi Messala Corvinus continuau să se simtă frustraţi din cauza avarierii transportoarelor lor pentru trupe. Până când se încheiară reparaţiile trecuse mult de începutul lui sextilis, iar întreaga insulă era implicată în bătălia pe uscat.
Lepidus nu întâmpinase niciun fel de dificultăţi. Ajunsese la timp la Lilybaeum şi la Agrigento, debarcase pe uscat douăsprezece legiuni şi atacase şi de la nord şi de la est peste munţi, îndreptându-se către Mesina. Exact aşa cum prevăzuse Octavian, lăsase la Agrigento o garnizoană alcătuită din alte patru legiuni, sigur că el va fi acela care se va întoarce pentru a goli pivniţele cu comori ale lui Sextus Pompeius.
Dar cel care câştigă, de fapt, campania fu Agrippa. Cunoscând dimensiunile flotei lui Taurus de la Tarento şi supraestimând dimensiunea flotei-momeală a lui Octavian, Sextus Pompei scoase la bătaie toate vasele de care dispunea şi le concentră în strâmtori, hotărât să apere Mesina şi, implicit, tot estul insulei. Rezultatul fu că toate cele două sute unsprezece cvinevireme şi

trireme ale lui Agrippa trimiseră o mică flotă pompeiană spre Mylae şi debarcară patru legiuni în spatele lui acolo, în deplină siguranţă. Agrippa organiză apoi raiduri de-a lungul coastei nordice spre vest, după care aruncă în luptă navele de război şi îl atrase în larg, la Naulochus.

Se pare că lui Sextus Pompei nici nu-i trecuse prin minte că mult dispreţuitul Octavian şi-ar fi propus – sau ar fi fost în stare – să adune laolaltă atât de multe vase de luptă şi trupe combatante împotriva lui. Veştile proaste veneau una după alta: Lepidus ocupase vestul Siciliei şi înainta rapid, Agrippa venea dinspre coasta nordică, iar Octavian însuşi reuşise, în sfârşit, să traverseze strâmtorile. Sicilia mişuna de soldaţi, dar puţini dintre aceştia îi aparţineau lui Sextus Pompei. În disperare de cauză, fiul mai mic al lui Pompei cel Mare decise să mizeze totul pe un mare angajament naval şi ridică ancora, pornind în întâmpinarea lui Agrippa.

Cele două flote se întâlniră la Naulochus, Sextus fiind convins că, dacă deţine superioritatea numerică, îşi depăşeşte în mod obligatoriu adversarul şi în privinţa abilităţii. Peste trei sute de galere cu luptători şi marinari excelenţi, comandate chiar de el însuşi – oare ce îşi închipuia golanul acesta din Apulia, Marcus Agrippa, că o să facă? Că o să-l doboare pe Sextus Pompei, care nu fusese învins de nimeni de peste zece ani? Dar vasele lui Agrippa erau mai agresive şi înarmate cu o armă tipică pentru acesta – *harpax.* Luase un simplu cârlig de abordaj şi îl transformase într-o armă care putea fi aruncată de un scorpion de la o distanţă mult mai mare decât lungimea unui braţ. Apoi, vasul inamic era tras cu ajutorul unor scripeţi, în timp ce scorpionul continua să-l bombardeze cu săgeţi, bolovani şi torţe aprinse. Între timp, vasul lui Agrippa se întorcea cu catargul înainte şi trecea pe lângă latura copastiei, pentru a reteza toate vâslele inamicului. După aceea, marinarii urcau la bord pe scânduri, numite *corvus,* şi desăvârşeau procesul ucigându-i pe toţi cei care nu săreau în apă pentru a se îneca acolo sau pentru a fi pescuiţi mai târziu şi luaţi prizonieri de război. După cum gândea Agrippa, ciocurile puternice ale corăbiilor, folosite ca berbeci de asalt, erau foarte bune, dar acestea rareori reuşeau să scufunde o corabie, nefacând altceva decât s-o pună pe fugă. Însă folosirea harponului *harpax,* vâslele retezate şi luptătorii care urcau imediat la bord reprezentau o condamnare inevitabilă.

Cu lacrimile curgându-i şiroaie pe obraji, Sextus Pompei privea cum este distrusă flota lui combinată. În ultimul moment, întoarse vasul său amiral spre sud şi o luă la fugă, hotărât să nu se lase ferecat în lanţuri şi târât în Forumul Roman pentru a fi judecat în secret de Senat pentru trădare, aşa cum se întâmplase cu Salvidienus. Pentru că ştia foarte bine că acest statut îl va proteja de soarta obişnuită a celor declaraţi *hostis:* să fie ucis de primul om care îl zărea. Asta ar fi putut îndura.

Se ascunse într-un golfuleţ şi trecu prin strâmtori la adăpostul întunericului, apoi porni spre est, pentru a ocoli Peloponezul şi a căuta refugiu la Antoniu, despre care ştia că nu este prezent la această campanie; o să debarce undeva într-un loc ferit până când se va întoarce Antoniu, la Mitilene sau în insula Lesbos, care acordase azil şi tatălui lui; va face acelaşi lucru şi pentru fiul lui, Sextus era sigur de asta.

Rezistenţa pe uscat era neglijabilă, mai ales după a treia zi a lui septembrie, ziua în care Agrippa câştigase bătălia de la Naulochus. „Legiunile” lui Sextus erau compuse din tâlhari, sclavi şi liberţi, prost instruiţi şi fricoşi. Sextus nu le folosise decât ca să terorizeze populaţia locală; în faţa unor legiuni romane adevărate, nu aveau nicio şansă de a învinge. Cele mai multe se predară, implorând mila.

Lepidus îşi demonstră superioritatea şi traversă insula fără să se grăbească. Dar chiar şi aşa ajunse la Mesina înaintea lui Octavian, care înfruntase cea mai puternică rezistenţă pe coasta îngustă de la nord de Tauromenium. Când ajunse la Mesina, Lepidus îl găsi pe guvernatorul pompeian al acesteia, Plinius Rufus, care se pregătea să i se predea lui Agrippa. O insultă pe care Lepidus nu putea s-o tolereze. Trimise imediat un mesager la Plinius Rufus, cerându-i să i se predea *lui* şi asta imediat, nu lui Agrippa, un individ de esenţă inferioară de care nu auzise nimeni. Asta ar fi mers cum ar fi mers, dar Lepidus îi pretinsese să i se predea lui personal şi nu în numele lui Octavian.

Când ajunse în tabăra lui Agrippa, Octavian îl găsi pe acesta spumegând de furie: ceva nou! În toţi anii pe care îi petrecuseră împreună, nu-şi amintea să-l fi văzut vreodată pe Agrippa într-o asemenea stare.

— Ştii ce a făcut acest *cunnus?* urlă Agrippa. A spus că el este cuceritorul Siciliei, nu tu, triumvirul Romei, al Italiei şi al Insulelor! A spus… a spus… o, nici nu-mi vine să cred, sunt aşa de furios!

— Lasă-mă să mă duc să vorbesc cu el, îl domoli Octavian, să rezolv divergenţele şi să pretind scuze. Ce părere ai?

— Nimic altceva nu mă va satisface decât capul lui pe tavă, mormăi Agrippa.

Dar Lepidus nu avea chef de niciun fel de reconciliere. Îi primi pe Octavian şi pe Agrippa îmbrăcat în mantaua sa purpurie *paludamentum* şi o armură frumoasă din aur, cuirasa pe care i-o făurise Aemilius Paulus pe câmpul de luptă de la Pydna, o victorie vestită. Lepidus avea cincizeci de ani şi nu mai era tânăr. Acum simţea mai acut ca oricând pierderea tinereţii. Pentru el se punea problema de a se afirma acum sau niciodată; era momentul să liciteze pentru putere, care se pare că îl tot ocolea. Avea acelaşi rang cu Octavian şi Antoniu, dar nimeni nu-l lua în serios, iar lucrurile acestea trebuiau să se schimbe. Încorporase toate

„legiunile” lui Sextus pe care le găsise în propria sa armată, astfel că acum, la Mesina, el se afla în fruntea unei armate de douăzeci şi două de legiuni, fără a mai include aici şi cele patru care stăteau de pază la Agrigento şi pe cele care făceau poliţie în provincia Africa. Da, era momentul să treacă la acţiune!

— Ce doreşti, Octavian? întrebă el de sus.

— Ceea ce mi se cuvine, spuse calm Octavian.

— Nu ţi se cuvine nimic. Eu l-am bătut pe Sextus Pompeius, nu tu sau micii tăi răsfăţaţi de obârşie inferioară.

— Ce ciudat, Lepidus! Oare de ce am eu convingerea că Marcus Agrippa a fost cel care l-a învins pe Sextus Pompei? Totul s-a rezolvat în cadrul unei bătălii navale la care tu nu ai participat.

— N-ai decât să-ţi păstrezi mările, Octavian, dar nu poţi să ai această insulă, spuse Lepidus, ridicându-se în picioare. Ca triumvir cu puteri egale, declar că din acest moment Sicilia face parte din Africa şi va fi condusă de mine din Africa. Africa este a mea, mi-a fost atribuită prin Pactul de la Tarentum pentru cinci ani. Numai că… adăugă Lepidus pe un ton dispreţuitor, cinci ani nu sunt suficienţi. Preiau Africa, inclusiv Sicilia, pentru totdeauna.

— Senatul şi poporul roman ţi le vor lua pe amândouă dacă nu ai grijă cum te comporţi, Lepidus!

— Atunci Senatul şi poporul roman n-au decât să pornească război împotriva mea! Am treizeci de legiuni sub comanda mea. Îţi ordon să-ţi iei acoliţii şi să pleci în Italia, Octavian! Părăseşte de îndată provincia mea!

— Acesta este ultimul tău cuvânt? întrebă Octavian, cu mâna încleştată pe antebraţul lui Agrippa ca să fie sigur că acesta nu va trage spada.

— Da.

— Eşti cu adevărat pregătit pentru un nou război civil?

— Da.

— Te gândeşti că Marc Antoniu te va sprijini când se va întoarce din regatul parţilor. Dar nu te va sprijini, te rog să mă crezi.

— Puţin îmi pasă dacă mă ajută sau nu. Acum pleacă de aici cât mai eşti încă viu, Octavian.

— Eu sunt Cezar de mai mulţi ani, dar tu nu eşti decât… decât Lepidus Turpis, Lepidus cel Ticălos.

Octavian se răsuci pe călcâie şi ieşi din cea mai bună casă din Mesina, cu mâna rezemată în continuare de braţul lui Agrippa, ca să nu-l lase să scoată spada.

— Cezar, cum îndrăzneşte! Să nu-mi spui că trebuie să ne luptăm cu el! strigă Agrippa, desprinzând, în sfârşit, degetele lui Octavian de braţul lui.

Pe buzele lui Octavian se arcui cel mai frumos zâmbet al său; ochii care se îndreptară spre Agrippa aruncau o privire

luminoasă, inocentă şi impresionant de tinerească.

— Dragul meu Agrippa! Nu, nu va trebui să ne batem, te asigur!

Mai mult chiar, avea să afle Agrippa. Octavian spusese simplu că nu va exista un nou război civil, nici măcar unul mic, nici o încăierare sau duel, nici măcar un turnir.

În dimineaţa următoare, Octavian dispăruse; iar în momentul în care Agrippa, disperat şi neliniştit, reuşi să-l găsească, totul se terminase. Singur şi înveşmântat în togă, Octavian intrase în uriaşa tabără a lui Lepidus şi mersese printre miile de soldaţi, le zâmbise şi îi felicitase, câştigându-i de partea lui. Aceştia juraseră pe Tellus, Sol Indiges şi pe Liber Pater că Cezar era singurul lor comandant şi favoritul lor, mascota cu părul auriu, *Divi Filius.*

Cele opt legiuni ale lui Sextus Pompei alcătuite din recruţi de toate felurile au fost desfiinţate în aceeaşi zi şi oamenii împrăştiaţi sub pază puternică, lăsaţi să se gândească la soarta lor într-o dispoziţie sufletească foarte plăcută; Lepidus le promisese libertatea şi, deşi îl cunoşteau foarte puţin pe Octavian, se aşteptau la acelaşi tratament şi din partea lui.

— Cursa ta s-a încheiat, Lepidus, spuse Octavian când acesta, uluit, dădu buzna în cortul lui. Pentru că eşti legat prin sânge de divinul meu tată, am să-ţi cruţ viaţa şi nu-ţi voi cere să compari într-un proces de trădare în Senat. Dar acelaşi Senat îţi va lua statutul de triumvir şi toate provinciile. Te vei retrage şi vei duce o viaţă privată, fără şansa de a deveni nici măcar cenzor. Poţi totuşi să-ţi păstrezi funcţia de Pontifex Maximus. Aceasta se acordă pe viaţă şi va rămâne a ta atâta timp cât eşti în viaţă. Îţi cer să te îmbarci pe vasul meu, dar vei fi debarcat la Circeii, unde ai o vilă. Nu vei intra sub niciun motiv în Roma şi nu vei locui în *Domus Publica.*

Cu chipul livid, Lepidus asculta, în timp ce gâtlejul îi horcăia convulsiv. Neştiind ce să răspundă, se prăbuşi pe un scaun şi îşi acoperi faţa cu faldul togii.

Octavian se ţinu de cuvânt. Deşi era plin de clienţii şi acoliţii lui Antoniu, Senatul promulgă fără să protesteze decretele referitoare la Lepidus. Acesta nu mai avea voie să intre în Roma, fiindu-i luate toate îndatoririle şi onorurile publice, toate provinciile.

Recolta din acel an se vându la preţul de zece sesterţi pe *modius,* iar Italia era în culmea bucuriei. Când Octavian şi Agrippa deschiseră şi pivniţele de la Agrigento, scoaseră de acolo uluitoarea sumă de o sută zece mii de talanţi. Cele patruzeci de procente ale lui Antoniu, respectiv patruzeci şi patru de mii de talanţi, fură trimise la Antiohia în momentul în care flota ateniană putu să ridice ancora. Pentru a împiedica încercările de furt, banii fură încuiaţi în lăzi de stejar, ferecate în chingi de fier, apoi bătute

în cuie şi sigilate cu plumb, cu sigiliul cu sfinx al lui Octavian: IMP.CAES.DIV.FIL.TRI.

— Asta ar trebui să-i facă plăcere, spuse Agrippa, deşi n-o să fie de acord să păstrezi pentru tine cele douăzeci de galere ale Octaviei.

— O, vor merge şi ele la Atena anul viitor, plus un bonus de două mii de soldaţi şi Octavia pe deasupra. Îi este dor de el.

Dar partea Romei, devenită acum şaizeci de procente, căci Lepidus ieşise din ecuaţie, nu ajunse la Roma chiar intactă. Cele şaizeci şi şase de mii de lăzi fură încărcate la bordul transportoarelor de trupe care trebuiau să ajungă, mai întâi, la Portus Iulius şi să lase acolo cele douăzeci de legiuni pe care Octavian le aducea acasă, pe unele pentru a le lăsa la vatră, pe altele pentru a rămâne sub steag din considerente pe care le cunoştea numai Octavian.

Dar se răspândise vestea despre uriaşa comoară. Reprezentanţii legiunilor de la sfârşitul campaniei siciliene nu erau deloc pătrunşi de patriotism. Când Octavian şi Agrippa îi puseră să mărşăluiască spre Capua şi îi incluseră în tabăra de la periferia acesteia, douăzeci de reprezentanţi ai legiunilor veniră în delegaţie la Octavian, spunându-i că se vor revolta dacă nu plăteşte un bonus substanţial fiecărui luptător. Octavian înţelese că vorbeau foarte serios. Îl ascultă impasibil pe purtătorul lor de cuvânt şi, când acesta termină, întrebă scurt:

— Cât?

— O mie de denari – patru mii de sesterţi de fiecare, spuse Lucius Decidius. Altfel cele douăzeci de legiuni or să-şi iasă din minţi.

— Sunt incluşi aici şi necombatanţii?

— Bineînţeles că nu; chipurile lor exprimau uimirea. Dar Decidius gândea repede.

— Pentru ei, câte o sută de denari de fiecare.

— Vă rog să mă scuzaţi cât timp voi sta jos cu abacul meu, ca să socotesc cât face în total, spuse Octavian, aparent netulburat.

Şi făcu exact acest lucru, iar mărgelele de fildeş zburară într-o parte şi în alta pe sârmuliţele lor subţiri atât de repede, încât reprezentanţilor legiunilor nu le venea să-şi creadă ochilor. Este o adevărată minune, acest mic Cezar!

— Asta înseamnă cincisprezece mii şapte sute patruzeci şi patru de talanţi, spuse el câteva clipe mai târziu. Cu alte cuvinte, tot conţinutul actual al trezoreriei Romei.

— *Gerrae!* Nu se poate! exclamă Decidius, care ştia să scrie şi să citească, dar habar n-avea de cifre. Eşti un mincinos şi un tâlhar!

— Te asigur, Decidius, că nu sunt niciuna, nici alta. Spun purul adevăr. Ca să-ţi dovedesc aceasta, când îţi voi plăti – da, îţi voi plăti! – am să pun banii într-o sută de mii de pungi de câte o mie

pentru oameni şi douăzeci de mii de pungi de câte o sută pentru necombatanţi. Denari, nu sesterţi. Voi face o grămadă cu aceste pungi pe terenul de adunare şi îţi propun să găseşti legionari care ştiu să numere ca să verifice dacă într-adevăr fiecare pungă conţine suma de bani cerută. Deşi merge mai repede dacă îi cântărim, în loc să-i numărăm, adăugă el gânditor.

— O, am uitat să spun că mai sunt şi patru mii de denari pentru centurioni, adăugă Decidius.

— Prea târziu, Decidius! Centurionii vor primi aceeaşi sumă ca luptătorii de rând. Am fost de acord cu cererea ta iniţială şi refuz s-o schimb ulterior, este clar? Merg chiar şi ceva mai departe – post factum, pentru că eu sunt triumvir şi am acest privilegiu – şi o să-ţi spun că tu nu poţi primi acest bonus, în schimb, ţi se va da pământ. Aceasta este alocaţia ta pentru pensionare şi astfel ne încheiem clar socotelile. Dacă vei accepta terenul, o să-mi facă plăcere. Risipeşte ceea ce ar trebui să se afle în trezorerie cu cele mai bune urări din partea mea, dar nu cere mai mult, nici acum şi nici mai târziu. În viitor, legiunile Romei vor lupta pentru Roma, nu pentru un general şi nu într-un război civil. Şi în viitor, legiunile Romei îşi vor prima solda, economiile şi o mică alocaţie când vor fi lăsate la vatră. Niciun fel de pământ, nimic din ceea ce nu va consfinţi Senatul şi poporul. Înfiinţez o armată permanentă de douăzeci şi cinci de legiuni. Membrii ei vor sluji timp de douăzeci de ani fără lăsare la vatră. Va fi o carieră, nu o misiune temporară. Va fi o torţă purtată pentru Roma şi nu o lumânare pentru un general. M-aţi înţeles bine? S-a terminat, Decidius, începând de astăzi s-a terminat!

Cei douăzeci ascultau cu o spaimă crescândă, pentru că desluşeau ceva din Cezar pe chipul acesta frumos şi tânăr, care acum nu mai părea nici aşa de frumos, şi nici aşa de tânăr ca mai înainte. Ştiau că va face ceea ce spune. Ca reprezentanţi, erau cei mai arţăgoşi şi mai venali dintre toţi, dar chiar şi aceştia aud o uşă care se închide şi în ziua aceea se închisese o uşă importantă. Poate că şi în viitor vor mai fi rebeliuni în armată, dar Cezar spunea că acestea vor însemna pedeapsa cu moartea pentru toţi cei implicaţi.

— Nu poţi să ne execuţi pe toţi o sută de mii, spuse Decidius.

— O, chiar aşa? Ochii lui Octavian deveniră mai mari şi mai luminoşi. Dar cât crezi că o să rezistaţi dacă le spun celor trei milioane de oameni din Italia că le cereţi un preţ de răscumpărare şi că luaţi bani din pungile lor? Pentru că purtaţi cămaşă de zale şi sabie? Nu este un motiv suficient de bun, Decidius. Dacă ar şti oamenii din Italia, v-ar sfâşia în bucăţi pe toţi o sută de mii. Flutură dispreţuitor din mână. Plecaţi de aici cu toţii! Şi uitaţi-vă bine la dimensiunea recompenselor voastre când voi face stivele de pungi în curtea de adunare. Atunci o să înţelegeţi cât de mult aţi cerut.

Se strecurară afară cu priviri vinovate, dar hotărâte.

— Ai numele lor, Agrippa?
— Da, până la ultimul. Şi câţiva în plus.
— Desparte-i şi amestecă-i. Cred că ar fi bine ca fiecare dintre ei să aibă un accident, ce zici?
— Fortuna este capricioasă, Cezar, dar este mai uşor de aranjat o moarte pe câmpul de luptă. Păcat că s-au terminat campaniile.
— Dar nu s-au terminat deloc! spuse Octavian pe un ton cordial. Anul viitor ne ducem în Illyricum. Dacă nu mergem, Agrippa, triburile se vor uni cu besii şi dardanii şi vor începe să vină peste Alpii Carnici în Galia Italică. Acesta este drumul cel mai accesibil spre Italia şi singurul motiv pentru care nu l-au folosit încă pentru a ne invada îl reprezintă dezbinarea dintre triburi. Care se romanizează, dar în mod greşit. Reprezentanţii legiunilor vor fi eroici şi mulţi dintre ei vor muri în procesul câştigării unei coroane a curajului. Apropo, am de gând să-ţi acord o coroană navală. Octavian chicoti şi continuă: O să-ţi stea bine, Agrippa, în întregime din aur.
— Mulţumesc, Cezar, este foarte drăguţ din partea ta. Dar Illyricum?
— Nu, rebeliunea. Se va demoda, crede-mă, sau nu mă numesc Cezar şi nu sunt fiul unui zeu. Of! Am pierdut aproape şaisprezece mii de talanţi pentru o campanie de doi bani, în care mai mulţi oameni au murit înecaţi, decât spintecaţi de săbii. Nu mai putem permite alte războaie civile, şi asta doar din cauza acestor bonusuri exorbitante. Legiunile vor lupta în Illyricum pentru Roma şi numai pentru Roma. Va fi o campanie adevărată, nu o ocazie de adorare a comandatului sau linguşire a acestuia pentru a obţine recompense. Deşi am de gând să lupt şi eu, este campania ta, Agrippa. În tine am încredere.
— Eşti uluitor, Cezar!
Octavian păru sincer surprins.
— De ce?
— Ai pus cu botul pe labe adunătura asta de ticăloşi lacomi! Au venit aici în dimineaţa aceasta ca să te intimideze, dar tu ai întors lucrurile în favoarea ta şi i-ai intimidat tu pe ei. Au plecat de aici foarte înspăimântaţi.
Pe chipul lui Octavian se aşternu un zâmbet care putea topi şi o statuie din bronz (sau cel puţin aşa credea Livia Drusilla).
— O, Agrippa! Poate că sunt într-adevăr nişte ticăloşi, dar sunt foarte naivi! Ştii că acum cel puţin unul din opt legionari trebuie să ştie să scrie şi să citească, dar în viitor, când vor face parte dintr-o armată permanentă, toţi vor fi alfabetizaţi şi vor şti să socotească. Cantonamentele de iarnă vor fi pline de profesori. Dacă ar fi ştiut cât de mult costă lăcomia lor, poate că ar fi stat mai mult pe gânduri. Tocmai de aceea începem lecţiile acum, cu pungile astea cu bani. Am să stau aici până când se va face treaba, aici, sub ochii mei, Agrippa. Niciun fel de şmecherii, fraude sau escrocherii.

— Ai de gând să-i plăteşti în *cistophori*[96]? Hoardele lui Sextus aveau o mulţime de *cistophori* şi îmi amintesc de o poveste despre fratele marelui Cicero, care a fost plătit în *cistophori.*

— *Cistophorii* vor fi topiţi şi bătuţi apoi ca monedă în sesterţi şi denari. Ticăloşii mei lacomi şi oamenii pe care îi reprezintă vor fi plătiţi în denari, aşa cum au cerut.

O expresie visătoare se aşternu pe chipul lui.

— Încerc să-mi imaginez cât de înaltă va fi grămada de saci, dar chiar şi imaginaţia mea se poticneşte aici.

Octavian reuşi să se întoarcă la Roma abia în ianuarie, după ce îşi îndeplinise misiunea. Transformă întoarcerea într-un fel de reprezentaţie de circ, obligându-i pe toţi o sută de mii de oameni să treacă prin faţa câmpului de adunare şi să privească micul munte de pungi, apoi ţinu un discurs mai mult în stilul răposatului Cezar, decât al său personal. Avea şi o nouă metodă de a răspândi ceea ce spunea: stătea în picioare pe o tribună înaltă şi se adresă acelor centurioni despre care agenţii lui îl informaseră că sunt oameni cu reală influenţă, în timp ce agenţii lui ţinură acelaşi discurs în faţa fiecărei centurii şi nu citind după o hârtie, ci recitând din memorie. În fiecare legiune erau şaizeci de centurii şi se adunaseră douăzeci de legiuni ca să vadă pungile şi să asculte cuvântarea. O mie două sute de agenţi! Nu e de mirare că ştia tot ceea ce trebuia să ştie. Chiar dacă pretindea că este fiul lui Cezar, de fapt, acest Octavian nu semăna cu nimeni, nici măcar cu divinul lui părinte. Era cu totul nou, aşa cum înţeleseseră unii oameni mai perspicace, precum răposatul Aulus Hirtius, încă din primele zile ale carierei sale.

Cât despre agenţii civili, aceştia erau oameni care, practic, nu puteau fi folosiţi în niciun alt scop – aparţineau genului de oameni leneşi, bârfitori, cărora le plăcea să primească o sumă mică de bani numai ca să rătăcească prin pieţe şi să pălăvrăgească la nesfârşit. Când unul dintre ei raporta o informaţie preţioasă superiorului lui dintr-un lanţ foarte lung şi atent structurat de transmitere a informaţiilor, primea câţiva denari ca răsplată, dar asta numai dacă informaţia era exactă. Agenţii legionari ai lui Octavian căpătau bani numai pentru informaţii; Roma le plătea soldele.

În momentul în care adunarea luă sfârşit, oamenii ştiau că numai veteranii de la Mutina şi Philippi urmau să fie lăsaţi la vatră. Anul viitor, marea lor majoritate va lupta în Illyricum şi rebeliunea nu va fi tolerată pentru niciun motiv, cu atât mai puţin pentru recompense. La cel mai mic semn de rebeliune, bicele se vor abate pe spinările oamenilor şi capetele se vor rostogoli pe jos.

Agrippa îşi serba, în sfârşit, triumful pentru victoriile lui din Galia Transalpină; Calvinus, încărcat cu prada de război din Spania şi aureolat de redutabila reputaţie pe care şi-o câştigase

prin cruzimea cu care îi tratase pe soldaţii rebeli, acoperi micuţa şi greu încercata Regia, cel mai vechi templu al Romei, cu marmură costisitoare şi îi împodobi exteriorul cu statui; Statilius Taurus primi misiunea de a guverna Africa şi reduse numărul legiunilor la numai două. Grânele curgeau în ţară şi asta la preţul vechi. Iar Octavian, foarte fericit, dădu ordin să se dărâme fortificaţiile ridicate în jurul casei sale, *Domus Livia Drusilla.* Construi cazărmi confortabile pentru germani la capătul Palatinului, pe colţul în care Via Triumphalis se întâlnea cu Circus Maximus, şi îi numi Garda Specială. Deşi mergea însoţit de doisprezece lictori, potrivit tradiţiei, atât el, cât şi lictorii lui erau înconjuraţi şi de germani în armură. Reprezenta ceva nou pentru Roma, neobişnuită să vadă trupe înarmate în interiorul limitelor sacre ale oraşului, cu excepţia perioadelor de restrişte.

Deşi legiunile aparţineau Romei, germanii se aflau la dispoziţia lui Octavian. Erau şase sute şi se numeau *cohors praetorii,* desemnaţi în mod oficial ca protectori ai magistraţilor, senatorilor şi triumvirilor, dar niciunul dintre magistraţi sau senatori nu-şi făcea iluzii; când era nevoie, aceştia ascultau numai de Octavian, care deveni dintr-odată un om deosebit într-un mod în care nici Cezar nu fusese. Senatorii şi cetăţenii bogaţi îşi angajaseră întotdeauna gărzi de corp, dar aceştia erau, de regulă, o adunătură pestriţă de foşti gladiatori, care nu avuseseră niciodată o înfăţişare cu adevărat militară. Octavian îşi îmbrăcă gărzile în uniforme spectaculoase şi îi menţinea în formă, punându-i să facă instrucţie militară în fiecare zi în Circus Maximus, spre deliciul oamenilor de rând.

Nimeni nu-i huiduia, nu fluiera şi nu scuipa în urma lor, când Octavian se plimba pe străzile Romei sau îşi făcea apariţia în Forumul Roman. Salvase Roma şi Italia de foame fără ajutorul lui Marc Antoniu, ale cărui vase luate cu împrumut nici nu fuseseră măcar menţionate. Misiunea de a menţine ordinea în Italia îi fusese încredinţată lui Sabinus, care constată că munca aceasta îi face plăcere. Activitatea lui consta în confirmarea actelor de proprietate funciară, evaluarea terenurilor publice din diverse oraşe şi *municipia,* efectuarea recensământului veteranilor, al cultivatorilor de grâu, al tuturor celor pe care Octavian îi considera valoroşi sau demni de atenţie apoi în repararea drumurilor, a podurilor, a clădirilor publice, porturilor, templelor şi grânarelor. Sabinus primi, de asemenea, o echipă de pretori, pentru a urmări reclamaţiile din procesele de la tribunale, care se înmulţiseră foarte tare, căci romanii din toate clasele sociale erau foarte certăreţi.

La douăzeci de zile după bătălia de la Naulochus, Octavian împlinise douăzeci şi şapte de ani; se afla în centrul politicii şi al războaielor romane de nouă ani. Era o perioadă continuă mai lungă chiar decât în cazul lui Cezar sau Sulla, care lipsiseră din Roma uneori ani întregi. Octavian era roman prin esenţa lui.

Aceasta reieşea, printre altele, şi din mersul lui. Zvelt, nu prea înalt, se mişca graţios înveşmântat în togă, cu multă demnitate şi cu o ciudată aură de putere -puterea celui care supravieţuise în pofida tuturor necazurilor şi ieşise victorios. Populaţia Romei – de la nobil la cel mai umil locuitor – se obişnuise să-l vadă pe străzi şi, la fel ca Iuliu Cezar, nu ezita să stea de vorbă cu cetăţenii. Şi aceasta în pofida gărzii lui germane, care ştia că nu trebuie să intervină, atunci când trecea prin rândurile lor ca să se adreseze unui cetăţean. Dacă îşi ţineau săbiile pe jumătate scoase din teci, învăţaseră să-şi ascundă îngrijorarea şi schimbau replici într-o latină stricată cu cei din mulţime, care nu încercau să ajungă la Cezar. Şi arătau splendid.

De Anul Nou, când norocosul pompeian cu acelaşi nume, Sextus Pompei, preluase demnitatea de consul împreună cu Lucius Cornificius, au început să vină la Roma şi veştile cu privire la marile victorii din răsărit, răspândite de agenţii lui Antoniu la îndemnul lui Poplicola. Antoniu cucerise regatul parţilor, anexase noi teritorii pentru Roma, acumulase comori nebănuite. Partizanii lui erau transfiguraţi de bucurie, iar adversarii derutaţi. Octavian, cel mai neîncrezător dintre toţi, trimise agenţi speciali în răsărit ca să afle dacă aceste zvonuri aveau o bază reală.

La calendele lui martie convocă Senatul, ceea ce nu i se întâmpla, de regulă. Când făcea acest lucru, senatorii se prezentau toţi până la unul, din curiozitate şi dintr-un respect crescând. Nu sosise încă; mai erau încă senatori care îi spuneau Octavian şi refuzau să-i atribuie titlul de Cezar, dar numărul acestora scăzuse considerabil. Iar faptul că supravieţuise timp de nouă ani periculoşi adăuga un element de teamă. Dacă această putere creştea şi mai mult şi dacă Marc Antoniu nu se întorcea curând acasă, nimic nu-l va opri să devină orice dorea. Şi atunci se instalase frica.

În calitatea lui de triumvir însărcinat să vegheze asupra Romei şi Italiei, Octavian ocupa un scaun de fildeş, tip *curule,* pe podiumul magistraţilor de la capătul Curiei noi pe care o construise divinul lui tată în cadrul unui proces atât de lung, încât nu se încheiase decât în anul înfrângerii lui Sextus Pompei. Întrucât funcţia lui era *maius,* îi depăşea în rang pe toţi ceilalţi consuli, ale căror scaune de fildeş tip *curule* se aflau de o parte şi de alta a lui, dar mult mai în spate.

Se ridică în picioare să vorbească, fără a avea în faţa lui nimic, niciun fel de notiţe, cu spinarea dreaptă, cu părul galben ca un nimb de aur, într-o clădire ale cărei dimensiuni o făceau să pară întunecoasă. Lumina pătrundea prin ferestrele aflate sus, mult deasupra pardoselii şi era înghiţită de întunericul din interior, suficient de încăpător pentru a putea adăposti o mie de oameni, împărţiţi în două grupuri de câte trei rânduri, câte unul de fiecare

parte a podiumului. Cei mai mulţi dintre ei şedeau pe scăunele mici cu trei picioare, cei care erau magistraţi superiori în treimea de jos, cei mai tineri în cea de mijloc, iar *pedarii*[97], cei care nu aveau voie să ia cuvântul, în treimea aflată cel mai sus. Întrucât nu exista un sistem de partide, nu conta dacă cineva stătea pe stânga sau pe dreapta, căci cei care aparţineau unei anumite facţiuni se grupau laolaltă. Unii dintre ei luau notiţe, stenografiind pentru propriile arhive, dar pe lângă aceasta mai existau şase scribi care notau totul cuvânt cu cuvânt pentru Senat, ca organ; materialele erau după aceea copiate, sigilate cu sigiliul consulilor şi introduse în arhivele aflate chiar lângă birourile Senatului.

— Onoraţi consuli, consulari, pretori, ex-pretori, edili, ex-edili, tribuni ai plebei, ex-tribuni ai plebei şi părinţi conscripţi[98], sunt aici în faţa voastră ca să dau seamă de ceea ce s-a făcut. Îmi pare rău că nu am putut să prezint acest raport mai devreme, dar a trebuit să călătoresc în provincia Africa pentru a-l instala pe Titus Statilius Taurus ca guvernator şi pentru a vedea cu ochii mei ce dezordine a provocat fostul triumvir Lepidus. O dezordine considerabilă, constând, în special, în acumularea unui uluitor număr de legiuni pe care le-a folosit mai târziu în încercarea de a prelua conducerea Romei. A creat o situaţie pe care eu am rezolvat-o, aşa după cum ştiţi. Dar niciodată nu i se va mai permite unui magistrat, indiferent de rangul sau funcţia lui, să recruteze, să înarmeze, să instruiască sau să importe legiuni în provincia sa, fără consimţământul expres al Senatului şi al poporului roman.

Foarte bine, aşadar, să continuăm. Legiunile mele mai vechi, veteranii de la Mutina şi de la Philippi, vor fi lăsate la vatră şi li se vor da pământuri în Africa şi în Sicilia, în aceasta din urmă fiind o dezordine încă şi mai mare decât în Africa şi o nevoie stringentă de bună guvernare, de cultivarea adecvată a pământului, de dezvoltarea unei populaţii prospere. Aceşti veterani vor primi unul până la două *iugera* de pământ pe care vor trebui să cultive grâu, prin rotaţie cu legume, la fiecare patru ani. Vechile *latifundia* din Sicilia vor fi subîmpărţite toate, cu excepţia uneia care va fi dată lui Marcus Agrippa. El va acţiona în calitate de supervizor al cultivatorilor veterani, uşurându-i astfel de povara vânzării recoltei lor; va efectua această operaţiune în numele lor şi le va plăti în mod cinstit ce li se cuvine. Reprezentanţii legiunilor acestor trupe sunt mulţumiţi de deciziile mele şi nerăbdători să fie lăsaţi la vatră.

După plecarea lor, la Roma vor rămâne douăzeci şi cinci de legiuni bune, adică suficienţi oameni pentru a face faţă oricăror războaie pe care Roma va fi nevoită să le poarte. În curând, ele vor servi în Illyricum, pe care intenţionez să-l aduc la supunere anul acesta, anul următor şi poate şi următorul. A venit momentul

ca poporul din Galia Italică de est să fie apărat împotriva raidurilor iapuzilor, dalmaţilor şi ale altor triburi ilirice. Dacă divinul meu tată ar fi trăit, asta este ceea ce ar fi făcut. Aşadar, îmi revine mie sarcina aceasta, pe care o voi îndeplini împreună cu Marcus Agrippa. Pentru că eu însumi nu pot părăsi Roma mai mult de câteva luni şi nu voi pleca de aici o perioadă mai îndelungată. Buna guvernare se realizează cu mâna proprie şi a mea este mâna pe care Senatul şi poporul roman au onorat-o cu sarcina de a asigura o bună guvernare.

Octavian coborî de pe scaun, ocoli banca lungă de lemn pe care şedeau cei zece tribuni ai plebei şi se duse în centrul pardoselii acoperite cu dale de ceramică. Şi continuă să vorbească de acolo, rotindu-se în cercuri mici, în aşa fel încât toţi senatorii să-l poată vedea bine şi din faţă şi din spate. Nimbul de lumină aurie îl urma, conferind staturii lui zvelte o aură de supranatural.

— Am avut parte de rebeliuni şi tulburări tot timpul de când Sextus Pompei a început să ne saboteze aprovizionarea cu grâu, continuă el cu o voce egală, calmă. Trezoreria era goală, poporul înfometat, preţul mărfurilor crescuse în asemenea măsură, încât niciunul dintre cei lipsiţi de mijloace nu putea să trăiască aşa cum se cuvine să trăiască un roman cu demnitate şi cu un confort minim. A crescut numărul celor care nu-şi puteau permite să aibă un sclav. Iar *capite censi*[99] care nu aveau un soldat în familie ca să primească solda acestuia erau atât de strâmtoraţi, încât au fost momente în care niciun magazin din Roma nu a îndrăznit să-şi deschidă uşile. Nu este vina lor, părinţi conscripţi! Este vina noastră, pentru că nu ne-am răfuit cu Sextus Pompei. Nu am avut nici flotele şi nici banii necesari ca să-i venim de hac, aşa după cum ştiţi cu toţii. Ne-au trebuit câţiva ani de economisiri şi greutăţi ca să putem pune pe picioare o flotă, dar anul trecut am reuşit să facem acest lucru şi Marcus Agrippa l-a măturat pentru totdeauna pe Sextus Pompei de pe faţa mării.

În continuare, vocea lui Octavian căpătă o inflexiune de oţel.

— Am luptat cu trupele de uscat ale lui Pompei cu aceeaşi înverşunare ca şi cu marinarii şi vâslaşii lui. Cei care aveau statut de sclavi au fost înapoiaţi stăpânilor lor, cu solicitarea de a nu fi eliberaţi niciodată. În cazurile în care stăpânii lor nu au putut fi găsiţi pentru că Sextus Pompei îi omorâse, aceşti sclavi au fost traşi în ţeapă. Da, adevărata tragere în ţeapă! O prăjină introdusă prin rect în organele vitale. Liberţii şi străinii au fost biciuiţi şi însemnaţi cu fierul roşu în frunte, iar amiralii, executaţi. Fostul triumvir, Marcus Lepidus, a vrut să-i atragă în legiunile sale, dar Roma nu are nevoie de asemenea scursuri şi nici nu le va tolera vreodată. Au murit sau îşi vor petrece restul vieţii în sclavie, aşa cum este drept.

Consulii, pretorii, edilii, chestorii şi tribunii soldaţilor, continuă el, au anumite îndatoriri de care se vor achita cu zel şi

eficienţă. Consulii elaborează legi şi autorizează firmele. Pretorii audiază procesele civile şi penale. Chestorii au grijă de banii Romei, indiferent că sunt repartizaţi la trezorerie sau la vreun guvernator, într-un port sau în altă parte. Edilii se ocupă de aprovizionarea cu apă a Romei, de canalizare, de pieţe, de clădiri şi temple. În calitatea mea de triumvir răspunzător pentru Roma şi Italia, îi voi supraveghea îndeaproape pe aceşti magistraţi şi contez pe ei să-şi facă datoria.

Zâmbi arătându-şi dinţii albi şi aruncă o privire oarecum poznaşă.

— Apreciez statuia aurită care mă înfăţişează pe mine şi a fost instalată în Forum, pentru a confirma că am restabilit ordinea pe uscat şi pe mare, dar apreciez încă şi mai mult buna guvernare. Şi apoi, Roma nu este aşa de bogată, încât să-şi poată permite să facă statui din veniturile ei. Cheltuiţi cu chibzuinţă, părinţi conscripţi!

Începu să se plimbe prin sală, apoi se întoarse la podium şi se opri pentru a rosti ceea ce toată lumea se aştepta să fie peroraţia lui, foarte uşuraţi că discursul lui fusese scurt deşi oarecum înspăimântător.

— Şi nu în ultimul rând, părinţi conscripţi, am aflat recent că Imperatorul Marc Antoniu a obţinut victorii importante în est, că fruntea lui este încununată de lauri şi că prada lui de război este importantă. A pătruns în teritoriul părţilor până la Phraaspa, la numai două sute de mile de Ecbatana, şi a obţinut victoria în toate bătăliile. Armenia şi Media se află sub stăpânirea lui, regii lor sunt vasalii lui. Aşadar, haideţi să votăm pentru el douăzeci de zile de laude şi mulţumiri pentru remarcabilele lui fapte de arme! Toţi cei care sunteţi de acord să spună Ai!

Un „Ai!" puternic ca un muget ieşi din toate piepturile, acompaniat şi de tropăitul picioarelor; Ochii lui Octavian scrutau mulţimea – da, tot peste şapte sute de susţinători.

— Le-am luat-o înainte, îi spuse el încântat Liviei Drusilla când se întoarse acasă, şi nu le-am lăsat posibilitatea să-mi răcnească veştile cu privire la isprăvile de arme ale lui Antoniu de pe băncile lor.

— Oare nu ştie nimeni de eşecul lui? întrebă ea.

— Se pare că nu. Şi pentru că am lansat propunerea cu mulţumirile, nimeni nu mai poate să spună nimic.

— Şi ai contracarat o posibilă moţiune pentru a se vota jocuri ale victoriei în cinstea lui sau lucruri care vor deveni informaţii publice şi vor ajunge până la oamenii de rând, spuse ea satisfăcută. Excelent, iubirea mea, excelent!

Octavian o trase spre el pe canapea şi îi sărută pleoapele, apoi obraji şi gura senzuală.

— Am poftă să fac dragoste, îi murmură el în ureche.

— De acord, şopti ea şi îl luă de mână.

Plecară înlănţuiţi din salonul Liviei Drusilla şi intrară în camera ei de dormit. Acum, cât jubilează de plăcere! Acum, acum! îşi spuse ea, scoţându-şi hainele şi întinzându-se voluptuoasă pe pat. Sărută-mă pe sâni, pe pântece, pe ce este sub pântece, acoperă-mă cu sărutări, umple-mă cu sămânţa ta!

Şase *nundinae* mai târziu, Octavian convocă din nou Senatul, înarmat cu un munte de dovezi de care ştia că nu va avea nevoie, dar pe care trebuia să le aibă la îndemână pentru orice eventualitate. De astă dată începu prin a anunţa că în trezorerie se aflau suficienţi bani pentru a se renunţa la unele impozite şi a se reduce altele şi continuă spunând că guvernarea republicană se va reinstaura imediat după ce se va încheia campania din Illyricum. Triumvirii nu vor fi necesari, candidaţii la funcţia de consul pot să-şi depună numele fără aprobarea triumvirului, Senatul va avea puterea supremă de decizie, iar adunările se vor convoca regulat. Toate aceste dispoziţii fură întâmpinate cu ovaţii puternice.

— Cu toate acestea, spuse el pe un ton melodios, înainte de a încheia, trebuie să discutăm şi problemele din est. Adică problemele legate de Imperatorul Marc Antoniu. În primul rând, Roma a primit foarte puţin din tributul pe care provinciile lui Marc Antoniu i le datorează, de când şi-a asumat triumviratul pentru teritoriile din est, la scurt timp după lupta de la Philippi, adică acum vreo şase ani şi jumătate. Faptul că eu, triumvirul pentru Roma, Italia şi Insule, am reuşit să reduc unele impozite şi să le elimin pe altele este numai rezultatul strădaniei mele, fără niciun fel de contribuţie sau ajutor din partea lui Marc Antoniu. Şi înainte ca vreo persoană din băncile din mijloc sau din faţă să se repeadă să-mi spună că Marc Antoniu mi-a dat o sută douăzeci de corăbii pentru campania împotriva lui Sextus Pompei, trebuie să vă declar tuturor că el a cerut bani Romei pentru folosinţa acestor corăbii. Da, a cerut bani Romei! Întrebaţi cumva cât? Patruzeci şi patru de mii de talanţi! O sumă care reprezintă patruzeci la sută din suma aflată în pivniţele lui Sextus Pompei! Ceilalţi şaizeci şi şase de mii de talanţi i-au revenit Romei, nu mie. Repet, nu au ajuns la mine! S-au dus pe datoriile publice masive şi pe reglementarea aprovizionării cu grâu. Eu sunt slujitorul Romei şi nu am nicio dorinţă să devin stăpânul ei! Acele o sută douăzeci de corăbii ne-au costat trei sute şaizeci şi şase de talanţi bucata şi nu au fost donate, ci date cu împrumut. O cvineveremă nouă costă o sută de talanţi, dar noi a trebuit să închiriem flota de la Marc Antoniu. În trezorerie nu mai era niciun ban, iar noi nu ne puteam permite să amânăm cu încă un an campania împotriva lui Sextus Pompei. Astfel că, în numele Romei, am fost de acord cu acest şantaj, căci şantaj se cheamă!

Între timp, în bănci se stârnise agitaţie, ocupanţii începuseră să strige insulte sau laude, cei şapte sute de senatori ai lui Antoniu îşi dădeau seama că sunt în dificultate şi, din cauza aceasta,

vociferau de două ori mai tare. Cu un calm imperturbabil, Octavian aştepta să treacă furtuna.

— A, dar trezoreria a primit aceşti şaizeci şi şase de mii de talanţi de argint? întrebă Poplicola. Nu! Numai cincizeci de mii de talanţi au fost depuşi la trezorerie! Ce s-a întâmplat cu ceilalţi şaisprezece mii? Nu au aterizat cumva în pivniţa ta, Octavian?

— Nu, nu au ajuns acolo, spuse Octavian cu amabilitate. Au fost plătiţi legiunilor Romei pentru a împiedica o rebeliune de proporţii. Un subiect pe care intenţionez să-l discut cu membrii acestei Camere cu altă ocazie, pentru că e timpul să punem capăt acestui obicei. Astăzi vom vorbi despre modul în care a administrat Marc Antoniu teritoriile de est. Este o înşelătorie, părinţi conscripţi! O şmecherie! Magistraţii Romei de la mine în jos nu primesc niciun fel de veşti despre activitatea lui Antoniu în răsărit şi trezoreria Romei nu se alege cu nimic din tributurile încasate în răsărit!

Făcu o pauză şi se uită pe deasupra băncilor, mai întâi în dreapta, apoi în stânga, zăbovind mai mult cu privirea asupra antonienilor, care începuseră să se facă mici. Da, îşi spuse el. Ştiu. Oare şi-au închipuit că n-am aflat? Au crezut că sunt sincer atunci când i-am pus să voteze mulţumirile pentru Marc Antoniu?

— Tot ceea ce se petrece în răsărit este o înşelătorie, spuse el cu voce puternică, inclusiv rapoartele despre victoriile lui Marc Antoniu împotriva parţilor. Nu s-au repurtat niciun fel de victorii, părinţi conscripţi! Nici vorbă! Dimpotrivă, Marc Antoniu a fost înfrânt. Înainte să preia el triumviratul, palatul de vară al regelui parţilor din Ecbatana avea şapte vulturi romani, pierduţi atunci când Marcus Crassus şi cele şapte legiuni ale lui au fost masacrate la Carrhae. O ruşine pe care o deplânge orice roman adevărat! Pierderea unui vultur înseamnă dispariţia unei legiuni în împrejurări în care duşmanul deţine controlul terenului după încheierea bătăliei. Aceşti şapte vulturi atestă ruşinea Romei, pentru că erau singurii pe care îi avea duşmanul. Da, am folosit timpul trecut! Intenţionat! Pentru că în şase ani şi jumătate de când Marc Antoniu guvernează în est, alţi patru vulturi ai noştri au plecat la palatul de vară din Ecbatana! Pierduţi de Marc Antoniu! Primii doi aparţineau celor două legiuni pe care Gaius Cassius le-a lăsat în Siria şi cărora Marc Antoniu le încredinţase apărarea acesteia, când a plecat valvârtej la Atena, după invazia parţilor. Dar care era datoria lui? Ei bine, să rămână în Siria şi să alunge duşmanul! Dar nu a rămas. A fugit la Atena ca să-şi reia modul de viaţă destrăbălată. Guvernatorul lui, Saxa, a fost ucis. La fel şi fratele lui Saxa. Dar s-a întors Marc Antoniu să-i răzbune? Nicidecum! A guvernat ce mai rămăsese de la Atena, iar alungarea parţilor i s-a datorat lui Publius Ventidius, un crescător oarecare de catâri! Un om bun, un general admirabil, un bărbat de care Roma poate fi mândră, mândră, mândră! În tot acest răstimp, şeful lui petrecea la Atena şi mai făcea câte o mică

excursie peste Adriatica să mă chinuiască pe mine, colegul lui, pentru că nu-mi atingeam obiectivele stabilite prin înţelegerea noastră. Dar eu mi le-am îndeplinit şi, când a venit momentul, m-am dus acolo în persoană. Faptul că i-am încredinţat comanda lui Marcus Agrippa a fost o chestiune de logică. Este un general mult mai bun decât mine şi cel puţin aşa cred decât Marc Antoniu! Pentru că eu i-am dat mână liberă lui Marcus Agrippa, în timp ce Marc Antoniu l-a legat de mâini şi de picioare pe Publius Ventidius. Ventidius trebuia să-i ţină pe parţi pregătiţi pentru şeful lui, pentru momentul în care şeful lui avea să catadicsească să-şi mişte fundul supramusculos, adică fie peste cinci luni, fie peste cinci ani! Pentru că nu pot să nu mă gândesc, părinţi conscripţi, că, dacă Ventidius ar fi ascultat de ordinele lui, Antoniu ar fi condus şi acele legiuni la înfrângere! Exact ca acum!

Se opri din vorbit pentru simplul motiv că voia să savureze tăcerea profundă a celor opt sute de bărbaţi, cei mai mulţi partizani ai lui Antoniu, care stăteau acum dezorientaţi, întrebându-se cât de mult ştia Octavian, speriaţi de deznodământul care urma. Niciun fel de strigăte de protest, nici măcar unul!

— În mai, anul trecut, continuă Octavian pe un ton egal, Antoniu a condus o forţă puternică de la Carana, din Armenia Mică spre est, într-un marş lung. Şaisprezece legiuni romane, nouăzeci şi şase de mii de oameni şi o forţă auxiliară de călăreţi şi pedestraşi din provinciile lui, alţi cincizeci de mii de oameni; a făcut o oprire la Artaxata, capitala Armeniei, după care a pornit la drum în necunoscut, călăuzit de câţiva armeni în care a avut încredere. Tragedia este că Marc Antoniu a dat dovadă de un talent deosebit de a avea încredere în oameni nepotriviţi. Consilierii lui puteau să protesteze până cădea cerul pe ei, dar Antoniu nu ţine seama de un sfat înţelept. A avut încredere în cei cărora n-ar fi trebuit să le dea crezare, începând cu regii Armeniei şi ai Mediei. Cei doi Artavasdes l-au îmbrobodit cum nu se poate mai bine. Sărmana noastră oiţă nevinovată, Antoniu, şi-a pierdut trenul de bagaje, cel mai mare tren de bagaje asamblat vreodată de un comandant roman, şi cu această ocazie a rămas şi fără două legiuni solide comandate de Gaius Oppius Statianus, bărbat provenind dintr-o eminentă familie de bancheri. Alţi doi vulturi de argint au zburat la Ecbatana, ridicând la patru numărul celor pierduţi de Antoniu, dintr-un total de unsprezece care împodobesc palatul de vară al regelui Phraates! O tragedie? Da, fireşte! Dar mai mult, părinţi conscripţi – o calamitate! Ce duşman străin se va mai teme de puterea Romei, când trupele romane îşi pierd vulturii?

De astă dată, tăcerea fu întreruptă de mici icnete de plâns; nu toţi senatorii auziseră povestea, asta era sigur, şi chiar mulţi dintre cei care aflaseră de ea nu cunoşteau detaliile.

Octavian continuă:

— Fără echipamentul de asediu care îi fusese furat de regele Artavasdes odată cu restul bagajelor, Marc Antoniu a stat în mod inutil în faţa cetăţii Phraaspa peste o sută de zile, incapabil s-o cucerească. Grupele lui trimise să asigure aprovizionarea au fost lăsate la mila parţilor vicleni, conduşi de un anume Monaeses, partul în care Antoniu avusese o încredere deplină. Când a venit toamna, Antoniu nu a mai avut încotro şi a trebuit să se retragă. Cinci sute de mile înapoi către Artaxata, hărţuit de Monaeses şi de hoardele parte, care i-au ucis cu miile pe cei răzleţiţi. Aceştia au fost în cea mai mare parte auxiliarii lui, care nu puteau mărşălui în acelaşi ritm cu legiunile romane. Dar un guvernator roman care utilizează auxiliari are datoria de onoare de a-i proteja ca şi când ar fi fost romani, iar Antoniu i-a părăsit în mod deliberat, ca să-şi poată salva legiunile. Poate că şi eu şi Marcus Agrippa am fi procedat la fel în împrejurări asemănătoare, dar mă îndoiesc că vreunul dintre noi ar fi putut să piardă trenul de bagaje, lăsându-l la câteva sute de mile în spatele armatei.

A început retragerea şi armata a fost instalată într-o tabără provizorie la Carana, la sfârşitul lui noiembrie. Antoniu a fugit apoi într-un mic port sirian, Leuke Kome, lăsându-l pe Publius Canidius să aducă trupele, care aveau nevoie disperată de ajutor. Unii dintre ei au pierit în timpul acestui ultim marş din cauza urmărilor gerului cumplit, mulţi şi-au pierdut degetele de la picioare şi de la mâini. Din cei o sută patruzeci şi cinci de mii de oameni, peste o treime au murit, în marea lor majoritate auxiliari. Onoarea Romei a fost întinată, părinţi conscripţi! Voi menţiona în mod deosebit pierderea unui singur bărbat, un rege client numit de Marc Antoniu – Polemon din Pont, care a contribuit în mare măsură la victoriile lui Publius Ventidius şi i-a oferit cu generozitate forţe armate lui Marc Antoniu, inclusiv propria persoană. Voi adăuga că am decis, în numele Romei, ca o mică parte din averea lui Sextus Pompei să fie folosită pentru răscumpărarea regelui Polemon, care nu merită să moară în captivitate la parţi. Nu va costa trezoreria decât un fleac de douăzeci de talanţi.

Plânsetele se auzeau acum clar; mulţi dintre senatori stăteau cu pulpanele togilor trase peste cap. O zi neagră pentru Roma.

— Spuneam că armata lui Antoniu avea nevoie disperată de ajutor. Dar cui s-a adresat Antoniu? La cine a alergat pentru sprijin? A venit la voi, părinţi conscripţi? A venit la mine? Nu! S-a dus la Cleopatra din Egipt! O străină, o femeie care se închină la zei-animale, o muiere care nici măcar nu este romană! Da, ei i s-a adresat! Şi în timp ce aştepta, a informat el oare Senatul şi poporul cu privire la campania sa dezastruoasă? Nu, n-a făcut-o! A băut până a căzut în nesimţire timp de două luni întregi, făcând pauze de douăzeci de ori pe zi numai ca să fugă în faţa cortului şi să întrebe „Vine Cleopatra?” ca un copil mic care plânge după

maică-sa. „Vreau la mama!”, asta este ceea ce strigat, de fapt, mereu şi mereu. „Vreau la mama!” Sărmanul băieţel Marc Antoniu, triumvir al Orientului!

Şi, în cele din urmă, Cleopatra a venit, părinţi conscripţi ai Senatului. Regina Fiarelor a sosit şi a adus cu ea vin, mâncare, doctori, ierburi de leac, bandaje, fructe exotice, toată bogăţia Egiptului! Şi în timp ce soldaţii şchiopătau prin Leuke Kome, ea i-a îngrijit. Nu în numele Romei, ci al *Egiptului!* Şi în timpul acesta Marc Antoniu stătea beat cu capul în poala ei, plângând în hohote! Da, hohotind!

Poplicola sări în picioare.

— Asta nu este adevărat! strigă el. Minţi, Octavian!

Octavian aşteptă din nou răbdător să se facă linişte, cu un zâmbet abia schiţat pe buze, ca reflectarea soarelui pe luciul apei. Era un început, în mod sigur, era un început. Câţiva dintre senatorii mai slabi de înger păreau suficient de supăraţi ca să-l abandoneze şi pe Antoniu şi cauza lui. Nu fusese nevoie decât de acel cuvânt „hohote de plâns”.

— Ai vreo moţiune de propus? întrebă Quintus Laronius, unul dintre suporterii lui Octavian.

— Nu, Laronius, nu am, spuse ferm Octavian. Am venit astăzi în faţa Curiei Hostilia a divinului meu tată să relatez o întâmplare şi să trag nişte concluzii. Aşa cum am spus de nenumărate ori până acum – şi repet şi acum! – nu voi porni la război împotriva unui cetăţean roman! Indiferent din ce motiv, nici prin gând nu-mi trece să iau în calcul posibilitatea unui război împotriva lui Marc Antoniu. N-are decât să fiarbă în suc propriu! Să facă în continuare greşeli, una după alta, până când Camera va decide că, la fel ca şi Marcus Lepidus, trebuie să fie îndepărtat din magistraturile şi provinciile sale. Eu nu voi propune acest lucru, părinţi conscripţi, nici acum şi nici în viitor.

Făcu o pauză ca să abordeze o mină îngrijorată.

— În afară de cazul în care Marc Antoniu renunţă la cetăţenia lui şi la patrie. Să aducem jertfă zeilor, lui Sol Indiges şi lui Quirinus, pentru ca Marc Antoniu să nu facă niciodată aşa ceva. Cu aceasta punem capăt dezbaterii. Şedinţa s-a încheiat.

Coborî de pe podium şi porni pe dalele cu model alb-negru ale pardoselii către uşile grele de bronz de la capăt, unde lictorii şi garda germană îl înconjurară imediat. Uşile nu fuseseră închise, o manevră vicleană, iar consulii, care nu bănuiau nimic, nu insistaseră să fie închise; trecătorii de afară, care frecventau şi ei Forumul Roman, auziseră totul. Într-o oră, cea mai mare parte a Romei va şti că Marc Antoniu nu este nicidecum un erou.

— Întrezăresc o scânteie de speranţă, le spuse el Liviei Drusilla, lui Agrippa şi lui Mecena pe când se aflau la masă, în aceeaşi după-amiază.

— Speranţă? întrebă soţia lui. Ce fel de speranţă, Cezar?

— Nu ghiceşti? îl întrebă el pe Mecena.
— Nu, Cezar, luminează-ne, te rog.
— Dar tu ai ghicit, Agrippa?
— Poate.
— Da, tu ţi-ai dat seama. Ai fost cu mine la Philippi, ai auzit multe lucruri pe care nu le-am spus nimănui altcuiva.
Octavian rămase tăcut.
— Te rog, Cezar! strigă Mecena.
— Mi-a venit în minte pe neaşteptate, în timp ce vorbeam în Senat. E nostim să povesteşti întâmplări fără a fi nevoit să ţii discursuri pentru a-ţi etala talentul oratoric. Fireşte că îl cunosc pe Marc Antoniu de o viaţă şi, la un moment dat, chiar mi-a plăcut de el. Era opusul meu – mare, solid, prietenos. Genul de bărbat inaccesibil mie din cauza stării mele de sănătate. Dar ulterior, cam în acelaşi timp cu divinul meu tată, am fost dezamăgit de el. Mai ales după ce Antoniu a masacrat opt sute de cetăţeni în Forumul Roman şi a ademenit legiunile divinului meu tată. Mi-a zdrobit inima! N-ar fi trebuit să i se permită să devină moştenitor. Cel mai rău a fost că nu avea niciun dubiu că va fi moştenitor, aşa că eu am reprezentat cea mai cumplită lovitură din viaţa lui. Şi-a pus în cap să mă distrugă – ceea ce ştiţi cu toţii, aşa că voi sări peste toate acestea pentru a ajunge în prezent.
Alese cu grijă o măslină, şi-o băgă în gură, o mestecă şi o înghiţi, în timp ce ceilalţi îl priveau cu respiraţia tăiată.
— S-a întâmplat atunci când l-am comparat pe Antoniu cu un băieţel care strigă „Vreau la mama!” Am avut brusc o viziune a viitorului, dar o viziune foarte întunecoasă, parcă privită printr-o bucată de chihlimbar. Totul depinde de două lucruri. Primul este cariera plină de dezamăgiri a lui Antoniu, din momentul în care a fost eliminat din testamentul lui Cezar până la expediţia din regatul parţilor. Nu ştie să facă faţă nereuşitelor, îl doboară. Îi distrug capacitatea de a gândi clar, îi exacerbează temperamentul, devine tot mai capricios şi ajunge să se refugieze în alcool.
Se aşeză în capul oaselor pe canapea şi ridică una dintre mâinile lui mici, nu prea frumoase.
— Al doilea lucru este regina Cleopatra a Egiptului. Totul se învârte în jurul ei, de la destinul meu, la destinul lui. Dacă ea va ajunge să reprezinte pentru Antoniu mama, cu adevărat, el va ţine seama de toate capriciile ei, îi va satisface orice cerere. Asta e firea lui, poate pentru că mama lui propriu-zisă este o… o mare dezamăgire. Cleopatra domneşte şi este născută să domnească. De la moartea Divinului Iuliu, nu a mai avut parte nici de ajutor, nici de consiliere. Şi a avut deja o mică aventură cu Antoniu. Antoniu a petrecut o iarnă în Egipt, Cleopatra i-a dăruit un băiat şi o fată. Iarna trecută a fost cu el în Antiohia şi i-a mai născut un băiat. În condiţii obişnuite, aş fi spus că este încă una dintre numeroasele cuceriri amoroase de neam regal ale lui Antoniu, dar

comportamentul lui de la Leuke Kome sugerează că vede în ea o persoană de care nu se poate dispensa.

— Şi ce vezi mai exact, aşa, ca printr-o piatră de chihlimbar? întrebă Livia Drusilla cu ochii strălucitori.

— Un angajament. Al lui Antoniu faţă de Cleopatra. Faţă de cineva care nu este roman şi care nu se poate mulţumi cu nenumăratele cadouri cu care a copleşit-o deja Antoniu: Cipru, Fenicia, Filistia, Cilicia Traheia şi concesionarea balsamurilor şi a bitumului. A exclus Tirul sirian şi Sidonul, precum şi Seleuceia Ciliana, antrepozitele importante unde se află banii adevăraţi. Dar am să mă duc din nou la Senat peste vreo lună ca să protestez împotriva acestor daruri făcute Reginei Fiarelor – nu credeţi că este un nume care i se potriveşte? De acum înainte, am să rostesc mereu acest nume împreună cu al lui Antoniu. Am să pedalez pe faptul că este străină şi l-a ţinut în sclavie pe Divinul Iuliu. Pe ambiţiile ei nemăsurate. Râvneşte la Roma prin intermediul fiului ei mai mare, pe care îl numeşte fiul Divinului Iuliu, deşi toată lumea ştie că băiatul este copilul unui sclav egiptean, pe care ea l-a folosit ca să-şi astâmpere poftele sexuale vorace. Pfui!

— Pe Jupiter, Cezar, e genial! strigă Mecena frecându-şi mâinile de bucurie. Apoi se încruntă. Dar va merge suficient de departe? întrebă el. Nu-l văd în stare pe Antoniu să renunţe la cetăţenie şi nici Cleopatra nu cred că l-ar încuraja să facă aşa ceva. Îi este mai folositor ca triumvir.

— La asta nu pot să-ţi răspund, Mecena. Viitorul este prea înceţoşat. Dar, oricum, nu e nevoie să renunţe în mod formal la cetăţenie. Noi trebuie să facem în aşa fel, încât să pară că a renunţat. Octavian îşi dădu jos picioarele de pe canapea şi aşteptă până când, la bătaia lui din palme, un slujitor veni să-i lege şireturile.

— Am să-i pun pe oamenii mei să ducă vorba dintr-un loc în altul, spuse el, întinzând mâna către Livia Drusilla. Haide, draga mea, să ne uităm la peştii cei noi!

— O, Cezar, acesta este din aur pur! exclamă ea, cu chipul luminos. N-are nicio pată!

— Este o femelă gestantă. O strânse de degete. Ce nume să-i dăm? Ai vreo idee?

— Cleopatra! Şi individul acela mare de deasupra ei este Antoniu.

Pe lângă ei înota şi un crap mult mai mic, ca de catifea neagră, asemănător unui rechin.

— Acesta este Caesarion, spuse Octavian arătând spre el. Vezi? Înoată neobservat, este încă un copil, dar e periculos.

— Şi acesta, spuse Livia Drusilla, arătând cu degetul către un peştişor de aur pal, este *Imperator Caesar Divi Filius.* Cel mai frumos dintre toţi!

18

În mai, ultimele trupe ale lui Marc Antoniu ajunseră la Leuke Kome şi beneficiară de îngrijirile atente ale sutelor de sclavi ai Cleopatrei; neştiind nimic de toate dedesubturile politice ale prezenţei ei alături de Antoniu, soldaţii îi erau foarte recunoscători. Mulţi dintre cei care fuseseră victime ale degeraturilor nu mai puteau fi salvaţi, dar câţiva dintre soldaţi reuşiră să-şi păstreze degetele învineţite, iar medicina egipteană era mai bună şi decât cea romană, şi decât cea greacă. Însă cert e că vreo zece mii de legionari nu aveau să mai tragă niciodată spada şi nici să facă faţă unui marş lung. Spre marea surpriză a lui Antoniu, flota lui ateniană veni la Seleuceia Pieria la începutul lunii şi aduse patruzeci şi trei de lăzi de stejar (trei corăbii se scufundaseră în timpul unei furtuni la Capul Taenarum) care conţineau partea lui Antoniu din prada de la Sextus Pompei. Fu salutată cu mare bucurie, căci Cleopatra nu adusese niciun ban cu ea şi jurase că nu va mai finanţa campanii inutile împotriva parţilor. Antoniu avu posibilitatea să dea soldaţilor lui mutilaţi pensii mari şi să-i încarce la bordul galerelor pentru a se întoarce la Atena şi a fi lăsaţi la vatră. Anii lor de viaţă pe mare se încheiaseră. Această mană cerească îi permise, de asemenea, să înceapă să formeze o armată nouă, amestecată cu veteranii din prima lui bătălie de tristă amintire.

— Oare de ce naiba a făcut Octavian asta? întrebă Cleopatra.

— Ce anume, iubirea mea?

— De ce ţi-a trimis partea ta din tezaurul lui Sextus.

— Pentru că şi-a făcut o întreagă carieră din distribuirea binefacerilor. Dă bine în Senat şi, în fond, ce nevoie are el de bani? Este triumvir la Roma, are toată trezoreria la dispoziţia sa.

— Probabil că este plină până în tavan, spuse ea gânditoare.

— Aşa presupun şi eu din scrisoarea pe care mi-a trimis-o Octavian, odată cu lăzile de bani.

— Pe care nu mi-ai dat-o s-o citesc.

— Nu ai dreptul s-o citeşti!

— Nu sunt de acord. Cine ţi-a venit în ajutor în acest loc uitat de zei? Eu, nu Octavian! Dă-mi-o, Antoniu!

— Spune te rog.

— Nu, nu spun nimic! Este dreptul meu s-o citesc. Dă-o încoace!

Antoniu turnă vin într-un pahar şi îl bău până la fund.

— Ai început să-ţi dai prea multă importanţă, mârâi el supărat. Ce vrei, o pereche de cizme soldăţeşti?

— Poate că da, spuse ea pocnind din degete. Îmi eşti îndatorat, Antoniu, dă-o încoace!

Încruntat, Antoniu îi întinse singura filă de hârtie faniană, pe care Cleopatra o citi, aşa cum făcea şi Cezar, dintr-o singură

privire.

— Pfui! făcu ea mototolind scrisoarea şi aruncând-o într-un colţ al cortului. Este semianalfabet, asta în cel mai bun caz.

— Eşti mulţumită că nu este nimic în ea?

— Nu mi-am închipuit nicio clipă că ar putea fi, dar sunt egală cu tine ca rang, putere şi bogăţie. Sunt partenerul tău cu drepturi egale în acţiunea din răsărit. Ai obligaţia să-mi arăţi totul, aşa cum trebuie să fiu prezentă şi la consiliile şi întâlnirile tale. Asta este ceva ce Canidius înţelege, dar nu nişte neaveniţi precum Titius sau Ahenobarbus.

— Titius, hai să spunem, dar Ahenobarbus? E departe de a fi un neavenit. Haide, Cleopatra, nu mai fi aşa de ţâfnoasă! Dezvăluie şi colegilor mei acea latură a firii tale pe care o cunosc numai eu, iubitoare, blândă, atentă!

Piciorul ei mic, încălţat cu o sanda aurită, bătu nervos în pardoseala de pământ a cortului, iar chipul ei se întunecă şi mai mult.

— Problema este că m-am săturat până peste cap de Leuke Kome, spuse ea, muşcându-şi buzele. Nu putem să ne mutăm în Antiohia? Acolo o să stăm într-o casă care nu crapă şi nu se clatină de fiecare dată când suflă vântul.

Antoniu clipi des.

— Nu este nicio problemă, chiar aşa, spuse el, surprins. Hai să ne mutăm în Antiohia. Canidius poate să continue aici pregătirea trupelor. Antoniu oftă. O să mai dureze încă un an până să le pot conduce din nou la Phraaspa. Ticălosul acela trădător de Monaeses! O să-i iau capul, jur!

— Şi dacă o să faci asta o să bei mai puţin?

— Probabil, zise el şi puse paharul jos, de parcă ar fi conţinut lavă încinsă. O, cum de nu înţelegi? strigă el brusc, cutremurându-se din tot trupul. Mi-am pierdut norocul! Dacă am avut vreodată noroc. Da, am avut noroc la Philippi. Dar numai la Philippi, aşa mi se pare acum. Înainte de asta şi după aceea – nicio şansă. De aceea, am continuat să mă lupt cu parţii. Monaeses mi-a răpit norocul şi cei doi vulturi. Patru, dacă îi punem la socoteală şi pe cei doi furaţi de Pacorus. Trebuie să-i iau înapoi odată cu norocul meu!

O tot ţine una şi bună, îşi spuse ea, mereu aceeaşi discuţie despre norocul pierdut şi despre victoria de la Philippi. Aşa fac beţivii, vorbesc tot timpul despre acelaşi lucru, se învârt în cerc, de parcă ar fi găsit cine ştie ce perlă de înţelepciune cu puterea de a-i lecui de toate necazurile sau relele din lume. Două luni la Leuke Kome, de când îl tot ascult pe Antoniu învârtindu-se în jurul cozii. Poate dacă o să ajungem într-un loc nou şi diferit, o să-şi revină. Deşi nu poate defini ceea ce îl frământă, eu i-aş spune melancolie profundă. Are o dispoziţie sufletească proastă, este posac, doarme extrem de mult, ca şi când n-ar vrea să se trezească şi să-şi privească viaţa în faţă, chiar dacă fac şi eu parte

din ea. Simte oare dorinţa de a se sinucide, aşa ca în noaptea aceea când se temea de rebeliune? Romanii sunt ciudaţi, au chestia asta cu onoarea, care îi face să se prăbuşească peste vârful săbiei. Pentru ei viaţa nu este nepreţuită, are o componentă importantă numită *dignitas* şi nu le este teamă de moarte, aşa cum se întâmplă tuturor oamenilor în cazul dat, inclusiv egiptenilor. Aşa că va trebui să sap şi să scot afară melancolia din Antoniu cu rădăcini cu tot, căci altfel îl va sugruma. Să-i redau *dignitas.* Am nevoie de el, am nevoie de el! De el cu trup şi suflet, bătrânul meu Antoniu! Capabil să-l învingă pe Octavian şi să-l aşeze pe fiul meu pe tronul Romei, care este liber de cinci sute de ani. În aşteptarea lui Caesarion. O, ce dor îmi este de Caesarion! Dacă ajung la Antiohia, o să-l conving pe Antoniu să mergem la Alexandria. Şi acolo sper că îşi va reveni.

Dar la Antiohia îi aşteptau mai multe veşti, şi niciuna dintre ele plăcute. Antoniu găsi un teanc de scrisori de la Poplicola, din Roma, toate datate, astfel că putu să le citească în ordine.

Scrisorile îi relatau amănunţit campania lui Octavian împotriva lui Sextus Pompei în termeni plastici, deşi era clar că principala suferinţă a lui Poplicola se datora faptului că fusese exclus din ceea ce numea el o operaţie foarte simplă. Şi Octavian nu se mai ascunsese în echivalentul italian al unei mlaştini, nici chiar în timpul luptelor grele de după debarcarea finală de la Tauromenium. Crizele de astm, spunea el bucuros tuturor celor dispuşi să-l asculte, îi dispăruseră ca prin minune, de când se căsătorise cu Livia Drusilla. Ha! îşi spuse Antoniu, doi peşti reci care înoată bine împreună.

Veştile referitoare la soarta lui Lepidus îl înnegurară; în conformitate cu pactul lor, avea drept de vot în privinţa excluderii lui Lepidus din toate funcţiile publice şi din toate provinciile, dar Octavian nu catadicsise să ia legătura cu el, pretextând izolarea lui Antoniu în Media. Treizeci de legiuni! Cum reuşise să strângă Lepidus jumătate din acest număr, într-o provincie aşa de îndepărtată ca Africa? Şi Senatul, inclusiv oamenii lui, ai lui Antoniu, votaseră exilul sărmanului Lepidus din Roma! Era sechestrat acum în vila lui de la Circeii.

Şi el îi trimisese o scrisoare plină de scuze şi de compătimire pentru propria persoană. Soţia lui, sora lui Brutus, Iunia Minor (Iunia Maior era soţia lui Servilius Vatia), nu-i fusese întotdeauna credincioasă, iar acum îi făcea viaţa şi mai grea, fiindcă nu mai putea să scape de el. Văicăreli, văicăreli şi iar văicăreli. Antoniu se plictisi de smiorcăiala lui Lepidus şi rupse scrisoarea, după ce nu citise decât jumătate. Poate că Octavian avusese totuşi dreptate. În mod sigur, micuţul vierme rezolvase în mod inteligent problema trupelor lui Lepidus. Ce bine se descurca stârpitura!

Versiunea lui Octavian cu privire la incidentul Lepidus era întrucâtva diferită, deşi avea şi el ceva de spus în legătură cu includerea legiunilor inamice în armata Romei, aşa cum făcuse Lepidus cu formaţiile de luptă ale lui Sextus Pompei.

> „Am considerat că a venit timpul ca Senatul şi poporul roman să constate că zilele când trupele inamice erau tratate cu indulgenţă s-au terminat; toleranţa nu poate să ne facă decât rău, mai ales atunci când legionarii Romei trebuie să rabde alături de ei prezenţa unor oameni cu care s-au luptat acum un *nundinum;* ştiind că aceşti oameni detestaţi vor fi împroprietăriţi cu pământ, când vor fi lăsaţi la vatră, ca şi când n-ar fi ridicat niciodată spada împotriva Romei. Am schimbat acest lucru. Soldaţii, marinarii şi vâslaşii lui Sextus Pompei au fost trataţi cu foarte multă asprime”, se spunea în scrisoarea lui Octavian. „Romanii nu au obiceiul să ia prizonieri, dar nici să-i elibereze pe duşmanii învinşi, ca şi când ar fi romani. Sextus Pompei avea şi câţiva romani în legiunile şi echipajele sale. Aceştia erau *hostis.* În alte condiţii, poate că i-aş fi vândut ca sclavi, dar am decis să dau un exemplu cu ei.
>
> Sextus Pompei a scăpat, împreună cu Libo şi cu alţi doi asasini ai divinului meu tată, Decimus Trullius şi Cassius Parmensis. Au fugit spre est, aşa că au devenit acum problema ta, nu a mea. Se spune că au cerut azil la Mitilene.”

Dar asta nu era nici pe departe tot ce avea de spus Octavian. Scrisoarea continua în termeni duri, vădind siguranţa de sine a autorului ei. Acesta era noul Octavian, victorios, înzestrat cu un noroc admirabil şi conştient de valoarea sa. Nu reprezenta o scrisoare pe care Antoniu să poată scuipa sau pe care s-o rupă în bucăţi.

> „Ai primit probabil partea ta din tezaurul lui Sextus Pompei, împreună cu scrisoarea mea de însoţire şi ţin să precizez faptul că această sumă uriaşă de bani, plătită în moneda Republicii, anulează orice obligaţie din partea mea de a-ţi trimite douăzeci de mii de soldaţi. Fireşte, eşti liber să vii în Italia să-i recrutezi, dar eu nu am nici timp, nici dispoziţia necesară pentru a face munca murdară în locul tău. Dar am ales două mii de oameni dintre cei mai buni, cu toţii dispuşi să se pună în slujba ta în est, şi am să-i trimit curând la Atena. Şi pentru că am văzut cu ochii mei că şaptezeci dintre galerele tale de război erau pline de rugină şi de

crustacee pe chilă, îţi donez şaptezeci de cvinevireme recent construite din propria mea flotă, precum şi echipament de artilerie şi de asediu ca să poţi înlocui ceea ce ai pierdut în Media. Nu s-a votat organizarea unui alai triumfal pentru campania împotriva lui Sextus Pompei, care trebuie considerat roman. Dar îi aduc în mod special elogii lui Marcus Agrippa, care s-a dovedit a fi un amiral la fel de strălucit pe cât este de excelent la comanda trupelor de uscat. Lucius Cornificius, anul acesta consul junior, a dat dovadă de bravură şi a comandat inteligent trupele, la fel ca şi Sabinus, Statilius Taurus şi Messala Corvinus. În Sicilia, acum este pace, insula fiind încredinţată cu statut permanent lui Marcus Agrippa, singurul care a primit acolo un *latifundium,* după obiceiul vechi. Taurus a plecat să guverneze provincia Africa. Am mers cu el cu corabia până la Utica şi am supravegheat instalarea lui în funcţie şi pot să te asigur că nu-şi va depăşi atribuţiile. De fapt, nimeni nu-şi va depăşi atribuţiile, de la consuli la pretori, guvernatori şi magistraţi juniori. Şi am anunţat legiunile Romei că nu li se va mai plăti niciun fel de bonus. De acum înainte vor lupta pentru Roma, nu pentru un om anume.”

Şi aşa mai departe. După ce termină de citit sulul lung, Antoniu i-l aruncă Cleopatrei.

— Uite, citeşte asta! se răsti el. Mucosul îşi închipuie că este lup, ba mai mult, chiar şeful haitei.

Cleopatra parcurse sulul într-o zecime din timpul care îi fusese necesar lui Antoniu, apoi îl puse jos cu degete uşor tremurătoare şi îşi aţinti ochii aurii asupra chipului lui Antoniu. Nu e bine, nu e bine deloc! În timp ce Antoniu eşuase în est, Octavian obţinuse succese în vest. Şi nu a umblat cu jumătăţi de măsură; o victorie zdrobitoare şi uluitoare, care a îmbogăţit considerabil trezoreria, ceea ce înseamnă că Octavian are fonduri pentru a echipa şi a instrui noi legiuni şi poate să-şi întreţină şi flota.

— Are răbdare, fu singurul ei comentariu; foarte multă răbdare. A aşteptat şase ani ca să facă asta, dar când a trecut la fapte, a fost măreţ. Cred că Marcus Agrippa acesta trebuie să fie un om extraordinar.

— Octavian şi el sunt legaţi trup şi suflet unul de altul, mormăi Antoniu.

— Gurile rele spun că sunt şi amanţi.

— Nu m-ar surprinde. Antoniu ridică din umeri, luă următoarea scrisoare, care era mult mai scurtă. De la Furnius, din provincia Asia.

Nici veştile din Asia nu erau bune. Furnius scria că Sextus Pompei, Libo, Decimus Turullius şi Cassius Parmensis sosiseră

în portul Mitilene de la insula Lesbos, la sfârşitul lunii noiembrie şi de atunci nu stătuseră degeaba. Şederea lor acolo nu fusese îndelungată; în ianuarie, erau deja la Efes şi recrutau voluntari dintre veteranii care, de-a lungul anilor, primiseră pământ în provincia Asia. În martie, aveau deja trei legiuni complete şi se pregăteau să asedieze Anatolia. Amyntas, regele Galatiei, era înspăimântat şi făcuse joncţiunea cu forţele lui Furnius. În momentul în care Antoniu primea această scrisoare, Furnius se aştepta ca războiul să fi izbucnit deja.

— Ar fi trebuit să sufli în lumânarea lui Sextus Pompei cu mulţi ani în urmă, spuse Cleopatra, scormonind într-o rană veche.

— Cum puteam să fac asta, din moment ce îl aveam pe cap pe Octavian? întrebă Antoniu, întinzându-se după carafa cu vin.

— Nu! îi spuse ea cu asprime. Încă nu ai citit cea mai recentă scrisoare a lui Poplicola. Dacă chiar trebuie să bei, Antoniu, fă-o după ce îţi termini treburile.

Antoniu ascultă ca un copil, ceea ce îi oferi satisfacţie Cleopatrei şi o convinse că avea nevoie de părerea ei, mai mult decât de vin. Dar ce va face atunci când o să aibă mai multă nevoie de vin, decât de ea? Îi veni în minte o idee: un ametist! Ametistele aveau o putere magică asupra vinului şi împiedicau instalarea dependenţei de băutură. Aşa că va comanda la bijutierul regal din Alexandria cel mai frumos inel cu ametist din lume. Şi dacă îl va purta, îşi va reprima nevoia de a bea vin.

Bineînţeles că Poplicola aflase de marele eşec al lui Antoniu în campania lui împotriva parţilor; el fusese cel care răspândise în toată Roma zvonurile că Antoniu repurtase o victorie strălucită, pornind de la ideea că cine vine primul cu o veste se bucură de mai multă crezare. Îi scrisese ceva mai înainte lui Antoniu o scrisoare în care îşi exprima satisfacţia pentru că Roma şi Senatul luaseră de bune versiunea lui şi chicotea încântat că nimeni altul decât Octavian însuşi votase exprimarea gratitudinii faţă de Antoniu pentru „victoria" sa. Dar ultima lui scrisoare era total diferită. Cea mai mare parte a ei reprezenta o relatare cuvânt cu cuvânt a discursului ţinut de Octavian în Senat, în care acesta descrisese campania lui Antoniu ca un eşec de proporţii; agenţii lui Octavian din răsărit aflaseră absolut toate amănuntele.

În momentul în care reuşi să termine anevoie de parcurs sulul, faţa lui Antoniu era inundată de lacrimi; privindu-l cu inima strânsă, Cleopatra luă sulul şi citi diatriba aceea virulentă, cu puternic substrat politic. O, cum îndrăznea Octavian să vorbească despre contribuţia ei la aceste evenimente ca despre ceva malefic! Regina Fiarelor! „Vreau la mama!" admirabilă găselniţă pentru a împroşca pe cineva cu noroi. Şi acum, cum o să-l vindece ea pe Antoniu?

Te blestem, Antoniu! Fie ca Sobek şi Tawaret să te aspire în nările lor şi să se înece, să te mestece şi să te calce în picioare!

Şi apoi, într-o străfulgerare, văzu care trebuia să fie calea ei şi se miră că nu se gândise mai devreme la asta. Antoniu ar fi trebuit să fie înţărcat şi desprins de la ţâţa Romei de mult timp; trebuia să-l facă să înţeleagă că viitorul şi destinul lui se aflau în Egipt, nu la Roma. O să-i amenajeze un cuib la Alexandria, atât de confortabil şi plin de toate distracţiile din lume, că n-o să mai vrea niciodată să plece în altă parte. Va trebui să se căsătorească cu ea; ce noroc că popoarele astea monogame că romanii ignorau căsătoriile cu străinii şi le considerau ilegale! Dacă, între timp, Antoniu ar fi trebuit să se despartă de Octavia, nu conta. În realitate, această căsătorie egipteană va atârna mai greu în balanţă pentru cei care acordau importanţă relaţiilor lui particulare regii clienţi şi prinţii mai puţin importanţi.

Se aşeză cu capul lui Antoniu în poală, şi îşi aţinti privirile asupra unui bust al lui Cezar, partenerul perfect, care îi fusese răpit. Era opera lui Aphrodisias, ale cărui sculpturi şi picturi nu aveau egal; totul era perfect în operele lui, de la nuanţa de auriu pal a părului, până la ochii pătrunzători, de un albastru-deschis, încercuiţi de inele negre. Fu străbătută de un val de tristeţe pe care îl alungă aproape imediat cu un efort de voinţă. Descurcă-te cu ceea ce ai, Cleopatra, nu scânci după ceea ce ai fi putut să fii!

Va fi război, trebuie să fie război. Singura întrebare este, când? Octavian minte atunci când spune că nu vor mai fi războaie civile. Va trebui să se lupte cu Antoniu sau să renunţe la ceea ce îi aparţinea. Nu însă deocamdată, după cum reieşea din acest discurs. Acum plănuieşte să-şi instruiască legiunile cât mai bine pentru a subjuga triburile din Illyricum şi vorbeşte de cel puţin trei ani de campanie. Asta înseamnă că avem minimum trei ani la dispoziţie ca să ne pregătim şi după aceea vom invada Occidentul, vom invada Italia. Va trebui să-l las, mai întâi, pe Antoniu să termine cu parţii, să-i alunge ei din mintea lui, în aşa fel, încât aceasta să-i sudeze mai bine legiunile şi nu să i le distrugă. Pentru că Antoniu nu face parte din aceeaşi clasă de generali ca Cezar. Probabil că am ştiut întotdeauna lucrul acesta, dar am crezut că, după moartea lui Cezar, nimeni nu va mai putea rivaliza cu Antoniu. Dar acum, că îl cunosc mai bine, îmi dau seama că lipsurile pe care le manifestă ca bărbat îi afectează şi calităţile de general. Ventidius îi era superior; şi cred că şi Canidius. Atunci să-l lăsăm pe Canidius să facă treaba propriu-zisă, iar pe Antoniu, care se bucură de reputaţie, să orbească lumea cu trucurile lui de magician.

Mai întâi, căsătoria! O vom face imediat ce pot să trimit după Cha'em. Să-l împing pe Canidius în avanscena acestei campanii idioate, să văd Armenia zdrobită şi Media prea intimidată ca să mai facă vreo mişcare. Să-l ţin pe Antoniu în afara regatului propriu-zis al parţilor. Mă voi strădui să-l conving pe Antoniu că, dacă cucereşte Armenia şi Media Atropatene, i-a supus pe parţi. Să torn vin în el şi să preiau frâiele puterii. De ce n-aş fi şi eu în

stare să conduc o campanie la fel de bine ca un bărbat? O, Antoniu, de ce nu ai putut şi tu să fii egalul lui Cezar? Ce uşor ar fi fost totul!

Într-o zi, nu peste mai mult de zece ani, Caesarion trebuie să fie regele Romei, pentru că acela care conduce Roma este stăpân pe întreaga lume. O să-l pun să dărâme templele de pe Capitoliu şi să-şi construiască acolo palatul lui cu o sală de aur, în care va sta şi va judeca pricinile. Şi „zeii animale" ale Egiptului vor fi zeii Romei. Jupiter Optimus Maximus i se va închina lui Amun-Ra. Şi eu îmi voi fi îndeplinit datoria faţă de Egipt: trei fii şi o fiică. Nilul va continua să se reverse. Eu voi avea timp să-mi concentrez atenţia în direcţia cuceririi Romei, iar Antoniu va fi partenerul meu în această întreprindere.

Lacrimile lui Antoniu nu mai curgeau. Cleopatra îi ridică uşor capul, îi zâmbi tandru şi îi şterse faţa cu o batistă moale de in.

— Te simţi mai bine, iubirea mea? întrebă ea, sărutându-l pe frunte.

— Mai bine, spuse el umilit.

— Ia un pahar de vin, zise ea, o să-ţi facă bine. Ai lucruri importante de făcut, trebuie să organizezi o armată. Nu-l băga în seamă pe Octavian! Ce ştie el despre armate? Pun pariu o mie de talanţi pe o cărămidă nearsă că o să-şi frângă gâtul în Illyricum.

Antoniu înghiţi hulpav până când goli tot paharul.

— Mai ia puţin, îl îndemnă Cleopatra.

La sfârşitul lui iunie, se căsătoriră după ritualul egiptean. Antoniu primi titlul de faraon consort, care se pare că îi făcu plăcere. Acum, când renunţase la ideea de a avea alături de ea pe tron un Antoniu treaz, chiar şi numai ca prinţ consort, Cleopatra se mai relaxase, dându-şi seama câtă energie consumase pentru a-l ţine pe Antoniu departe de sticla de vin, de când se întorsese de la Carana. Şi, de altfel, fără rezultat.

Îşi îndreptă atenţia către Canidius şi îl puse pe Antoniu să convoace un consiliu numai cu ei trei şi nimeni altcineva. Avu grijă ca Antoniu să fie treaz; nu intenţiona să dezvăluie comandanţilor cât de mare era slăbiciunea lui, deşi acest lucru trebuia să se întâmple odată şi odată. Singurul care ar fi putut obiecta împotriva unei astfel de întâlniri era Ahenobarbus, dar acesta se întorsese în Bitinia şi acum se implicase în războiul lui Furnius împotriva lui Sextus Pompei, care decisese că Bitinia îi convenea perfect şi îşi pusese în gând să-l ucidă pe Ahenobarbus înainte să preia puterea. Iar Ahenobarbus nu intenţiona să-şi asume acest destin.

Bine şcolit de Cleopatra, Antoniu începu să-şi prezinte planurile campaniei într-un fel care nu lăsă să se întrevadă cât de temeinic îl instruise Cleopatra.

— Am la dispoziţie douăzeci şi cinci de legiuni, îi spuse el lui Publius Canidius cu o voce sigură, fără urmă de ezitare. Dar cele

din Siria nu au efectivul complet, aşa cum ştii. Cam câţi oameni le lipsesc, Canidius?

— Dacă facem o medie, cam trei mii de oameni. Cinci cohorte, deşi în cazul unora e vorba de opt, iar al altora de două. Le-am numit legiuni, în total treisprezece.

— Dintre care una, cea din Ierusalim, are efectivul complet. Şi mai sunt încă şapte în Macedonia, şi trei care îi aparţin lui Sextus Pompei, tot aşa, cu efectivul complet.

Antoniu zâmbi, redevenind cel de altădată.

— Drăguţ din partea lui să recruteze în numele meu, nu-i aşa? O să fie un om mort până la sfârşitul anului şi de aceea includ şi legiunile lui şi pe ale lui Ahenobarbus în armata mea. Oricum, cred că ar trebui să am treizeci de legiuni şi nu toate vor fi cu efectivul complet şi nici cu instrucţia terminată. De aceea, propun să le trimitem pe cele mai puţin numeroase dintre legiunile siriene în Macedonia şi să aducem trupele macedonene aici, pentru campania mea.

Canidius îl privi bănuitor.

— Îţi înţeleg motivele, Marc Antoniu, dar te sfătuiesc să laşi o legiune macedoneană acolo unde se află. Trimite după şase din ele, dar nu-ţi expedia sirienii acolo. Aşteaptă până când se vor recruta cinci legiuni şi trimite-le după aceea. Sunt de acord că soldaţii noi şi lipsiţi de experienţă se vor simţi foarte bine în Macedonia; dardanii şi besii nu s-au refăcut după înfruntarea cu Pollio şi cu Censorinus. Şi o să ai toate cele treizeci de legiuni pe care le doreşti.

— Bun! spuse Antoniu simţindu-se entuziasmat cum nu mai fusese de luni de zile. O să am nevoie de zece mii de călăreţi, din Galatia şi din Tracia. Nu pot să mai aduc cai din Galia, Octavian deţine controlul acolo şi nu este dispus să colaboreze. Refuză să-mi dea cele patru legiuni pe care mi le datorează, micul nemernic!

— De câte legiuni ai nevoie în răsărit?

— De douăzeci şi trei, toate cu efectivele complete şi alcătuite din oameni cu experienţă. O sută treizeci şi opt de mii de oameni, inclusiv necombatanţii. Fără auxiliari de astă dată, ne creează prea multe probleme. Cel puţin călăreţii pot ţine pasul cu legiunile. Şi acum vom mărşălui în careuri pe tot parcursul drumului cu trenul de bagaje în mijloc. Iar acolo unde terenul este suficient de larg, în *agmen quadratum.*

— De acord, Antoniu.

— Totuşi, cred că va trebui să mai facem ceva şi anul acesta, deşi nu pot să plec de aici până când nu văd ce se întâmplă cu Sextus Pompei. Anul acesta tu vei prelua conducerea, Canidius. Câte legiuni poţi să aduni pentru început acum?

— Şapte cu efectivele complete, dacă punem cohortele la un loc.

— Este suficient. Nu va fi o campanie lungă – indiferent ce se întâmplă, nu te lăsa surprins de iarnă, numai dacă ai reuşit să te încartiruieşti undeva la căldură. Amyntas poate să-ţi dea imediat două mii de călăreţi din câte spune în scrisoarea lui, nu mai au mult până să ajungă aici. Presupun că, dacă n-ar fi fost aşa, i-ar fi păstrat ca să se răfuiască cu Sextus.

— Ai dreptate, Sextus nu va rezista, spuse calm Canidius.

— Intră în Armenia aşa cum trebuie, de la Carana. Este important să-i dăm o lecţie anul acesta lui Artavasdes al Armeniei. După aceea, va fi pregătit să ne satisfacă toate cererile anul viitor.

— Cum doreşti, Antoniu.

Cleopatra îşi drese glasul; cei doi bărbaţi se uitară la ea uimiţi, căci uitaseră complet de prezenţa ei. De dragul lui Canidius, Cleopatra încercase să pară – ei bine, dacă nu modestă, cel puţin la locul ei.

— Vă propun să începem să construim o flotă, spuse ea.

Mirat, Canidius reacţiona prompt:

— La ce bun? întrebă el. Nu plănuim niciun fel de expediţii pe mare.

— Nu acum, de acord, spuse ea calmă, fără să-şi exteriorizeze nemulţumirea. Dar s-ar putea să fie necesară în viitor. Construcţia corăbiilor presupune un timp îndelungat, mai ales când e vorba de numărul de care vom avea noi nevoie. Sau, mai exact, de care s-ar putea să avem nevoie.

— Pentru ce să avem nevoie? întrebă Antoniu, la fel de nedumerit ca şi Canidius.

— Publius Canidius nu a citit transcrierea discursului lui Octavian din Senat, aşa că înţeleg de ce se opune. Dar tu l-ai citi, Antoniu, şi aş zice că mesajul lui este cât se poate de clar – într-o zi va veni pe mare ca să te zdrobească.

Timp de câteva momente niciunul dintre cei doi bărbaţi nu scoase o vorbă; Canidius simţea un imens gol în stomac. Ce punea la cale femeia asta?

— Am citit discursul, Maiestate, spuse el. Mi l-a trimis Pollio, cu care corespondez ori de câte ori am prilejul, dar nu mi s-a părut că există vreo ameninţare la adresa lui Marc Antoniu în el; dincolo de critici, Octavian nu poate face nimic. De fapt, chiar repetă că nu va porni război împotriva unui alt cetăţean roman şi eu îl cred.

Chipul Cleopatrei împietri; când vorbi, vocea ei era ca gheaţa.

— Permite-mi să spun, Canidius, că mă pricep mult mai bine la politică decât tine. Ceea ce afirmă Octavian este un lucru. Ceea ce face e cu totul altceva. Şi te asigur că are intenţia să-l zdrobească pe Marc Antoniu. De aceea, trebuie să începem să ne pregătim încă de acum, nu anul viitor sau peste doi ani. În timp ce voi, bărbaţii, veţi merge să vă continuaţi odiseea partă, eu voi

face o treabă bună pe malurile Mării Voastre şi voi comanda cele mai mari vase de război existente.

— Mulţumeşte-te cu cinci rânduri de vâsle, cu cvineveremele, madam! spuse Canidius. Orice vas mai mare este lent şi greu de manevrat.

— Exact la cvinevereme mă gândeam şi eu, ripostă ea cu semeţie.

Canidius oftă şi se plesni cu palmele pe coapse.

— Ei bine, nu pot să spun decât că nu ne strică.

— Şi cine va plăti pentru ele? întrebă bănuitor Antoniu.

— Eu, bineînţeles, îl linişti Cleopatra. Trebuie să avem cel puţin cinci sute de galere de război, tot atâtea transportoare pentru trupe.

— *Transportoare pentru trupe?* Canidius rămase cu gura căscată. Pentru ce?

— Denumirea lor vorbeşte de la sine. Cel puţin eu aşa credeam.

Canidius deschise gura să răspundă, apoi o închise, încuviinţă din cap şi plecă.

— L-ai derutat, spuse Antoniu.

— Văd, dar nu înţeleg de ce.

— El nu te cunoaşte, iubita mea, zise Antoniu, puţin obosit.

— Eşti împotrivă? întrebă ea cu dinţii încleştaţi.

Ochii mici şi injectaţi se deschiseră larg.

— Eu? *Edepol,* nu! Sunt banii tăi, Cleopatra. Cheltuieşte-i cum vrei!

— Toarnă-ţi ceva de băut! se răsti ea, apoi îşi regăsi stăpânirea de sine şi îi adresă cel mai fermecător zâmbet al ei. De fapt, am să beau şi eu cu tine. Slujitorul vinurilor mi-a spus că recolta pe care a cumpărat-o de la bătrânul Asander este excelentă. Ştiai că Asander vine de la Alexandru?

— Nu este o încercare prea reuşită de a schimba subiectul, dar am să-ţi fac pe plac, spuse Antoniu zâmbind larg. Dar, dacă vrei să te îmbeţi, va trebui s-o faci singură.

— Poftim?

— Sunt pe deplin vindecat. Am terminat-o cu vinul!

Cleopatra rămase cu gura căscată.

— Ce?

— Aşa cum ai auzit. Cleopatra, te iubesc la nebunie, dar chiar crezi că nu am înţeles intenţia ta de a mă ţine mereu beat? Oftă, apoi continuă pe un ton serios: Deşi îţi închipui că ştii prin ce a trecut armata mea în Media, adevărul este că habar nu ai. Ca să ştii, ar fi trebuit să fii acolo şi nu ai fost. Eu, comandantul armatei mele, nu am reuşit să-mi apăr oamenii de nenorociri pentru că m-am repezit în teritoriile inamice ca un taur mugind în călduri. Am luat de bune toate minciunile pe care mi le-a înşirat un agent part şi am nesocotit avertismentele legaţilor mei. Iuliu Cezar mă dojenea mereu pentru impulsivitatea mea şi avea dreptate. Eşecul

campaniei mele din Media nu poate fi pus pe seama nimănui, este numai din vina mea şi eu ştiu acest lucru. Nu sunt un netot şi niciun dependent de vin irecuperabil. Aşa crezi tu! Am simţit nevoia să mă îmbăt în Media ca să uit şi să-mi alin durerea! Aşa sunt eu! Dar acum – ei bine, acum totul e de domeniul trecutului. Îţi spun încă o dată – te iubesc mai mult decât viaţa însăşi. Nu voi înceta niciodată să te iubesc. Dar tu nu mă iubeşti, în ciuda tuturor protestelor tale, şi ai capul plin de aiureli, scheme şi maşinaţii care au drept scop să-i asigur, numai zeii ştiu ce lui Caesarion. Întregul Răsărit? Poate chiar şi Apusul? Vrei şi fie regele Romei? Numai la asta visezi tot timpul, nu-i aşa? Îţi transferi toate ambiţiile tale sărmanului copil…

— Dar eu te iubesc! strigă ea întrerupându-l. Antoniu, să nu te gândeşti niciodată că nu te iubesc! Iar Caesarion… Caesarion…

Glasul i se frânse, căci era prea înspăimântată de această nouă ipostază a lui Antoniu ca să încerce să argumenteze.

Antoniu îi cuprinse mâinile şi i le mângâie.

— E în ordine, Cleopatra, înţeleg, spuse el cu un zâmbet blând. Ochii lui se umplură de lacrimi şi gura începu să-i tremure. Eu, sărmanul nebun prost, am să fac tot ce vrei tu. Aceasta este soarta oricărui bărbat îndrăgostit de o femeie puternică. Dar acordă-mi dreptul de a face acest lucru în mod lucid. Lacrimile dispărură şi Antoniu izbucni în râs. Ceea ce nu înseamnă că nu am să mă apuc din nou de băut! Nu mă pot opune tendinţei mele spre hedonism, dar am să beau cu intermitenţe. Mă pot descurca şi fără vin, ceea ce înseamnă că la nevoie voi fi aici pentru tine, pentru Ahenobarbus sau Poplicola şi pentru Octavia.

Cleopatra clipi din ochi şi dădu din cap.

— M-ai luat prin surprindere, spuse ea. Ce altceva ai mai observat?

— Acesta e secretul meu. I-am poruncit lui Plancus să guverneze Siria, spuse el, schimbând vorba. Sosius vrea să se întoarcă acasă. Şi Titius va duce flota mea siriană la Milet, căci a primit *imperium* de proconsul. Va trebui să se descurce cu Sextus Pompei. Chicoti. Vezi, cum ai tu dreptate întotdeauna, draga mea? Deja am nevoie de flote!

— Ce ordine a primit Titius? întrebă ea bănuitoare.

— Să-l aducă pe Sextus aici la mine, în Antiohia.

— Pentru o execuţie rituală?

— Ce mult vă plac execuţiile vouă, monarhilor orientali! S-ar putea să am nevoie de el ca amiral, spuse el cu viclenie, din moment ce îţi doreşti aşa de mult o flotă. Şi amiralii nu se găsesc chiar pe toate drumurile.

19

— Am o misiune pentru tine, draga mea, îi spuse Octavian surorii sale, în timpul mesei de seară.

Octavia se opri cu costiţa de miel în mână. Aceasta avea un strat subţire de grăsime, garnisit cu muştar şi condimente. Observaţia lui Octavian îi întrerupsese şirul gândurilor, care se refereau la schimbarea radicală a meniului lui Octavian de când se însurase cu Livia Drusilla. Ce delicatese savuroase! Dar avea motive serioase să creadă că nu se risipea nimic, de la salariul exorbitant al bucătarului, la banii cheltuiţi pe ingrediente şi carne aleasă; Livia Drusilla îşi făcea singură cumpărăturile şi se târguia la sânge. Şi bucătarul nu pretindea niciodată că are dureri de cap şi nici nu şterpelea nimic pentru favoriţii lui. Livia Drusilla îl păzea cu ochi de vultur.

— Un comision, Cezar? întrebă Octavia, muşcând cu grijă mai mult din carne decât din grăsime. În felul acesta, prelungea plăcerea de a se delecta cu ce era mai bun.

— Da. Ce-ai zice să faci o excursie până la Atena să-l vezi pe soţul tău?

Octavia se lumină la faţă, radiind de bucurie.

— O, Cezar, da, te rog!

— Mă gândeam eu că nu vei avea obiecţii, spuse el, făcându-i cu ochiul lui Mecena. Am un comision pe care tu îl poţi face mai bine decât oricine altcineva.

Fruntea ei se încruntă uşor.

— Un comision?

— Oarecum, spuse Octavian.

— Şi ce vrei să fac?

— Să-i dai lui Antoniu două mii de soldaţi aleşi pe sprânceană, cei mai buni dintre cei buni, precum şi şaptezeci de vase noi de război, un berbec de atac supradimensionat, trei berbeci mai mici, două sute de baliste, două sute de catapulte mari şi două sute de scorpioni.

— Dragul meu! Şi eu trebuie să fiu ofiţerul comandant peste toate astea – peste toată această pradă de război? întrebă ea cu ochi strălucitori.

— Nimic nu-mi place mai mult decât să te văd atât de fericită, dar nu, nu vei fi tu. Gaius Fonteius arde de nerăbdare să-l revadă pe Antoniu, aşa că el va fi comandantul, spuse Octavian, zdrobind o bucată de ţelină. Tu îi vei duce o scrisoare lui Antoniu din partea mea.

— Sunt sigură că va aprecia foarte mult darurile, spuse Octavia.

— Nu atât de mult, cât va aprecia vizita ta, sunt sigur, spuse Octavian, făcându-i semn cu degetul. Privirea lui se mută de la Octavia la canapeaua pe care Mecena şedea împreună cu

Agrippa, zăbovind dojenitor puţin mai mult asupra lui Agrippa. Nu se întâmpla prea des ca planurile lui să dea greş, dar de astă dată aşa stăteau lucrurile, nu încăpea nicio îndoială. Oare unde am greşit?

Totul pornise de la statutul de holtei al lui Agrippa, căruia Livia Drusilla decisese să-i pună capăt; dacă i se păruse cumva că expresia din ochii lui atunci când se uita la ea este prea languroasă, păstrase această impresie pentru sine şi lui Octavian îi spusese, pur şi simplu, că era timpul ca Agrippa să se însoare. Fără să bănuiască nimic, Octavian rumegă comentariul ei în minte, apoi ajunse la concluzia că Livia Drusilla avea dreptate, ca întotdeauna. Acum, când deţinea pământuri şi alte proprietăţi, nici cel mai pretenţios tată nu putea să-l considere pe Agrippa un vânător de zestre; în plus, avea şi un fizic atrăgător. Puţine erau femeile între cincisprezece şi cincizeci de ani care să nu înceapă să se alinte şi să toarcă în prezenţa lui. Dar el, din păcate, nu le băga niciodată în seamă. Niciun fel de flecăreală, niciun fel de gesturi amabile, acesta era Agrippa. Femeile îi făceau ochi dulci, el căsca. Sau, şi mai rău, ieşea glonţ din cameră.

Când Octavian îl luă la rost în legătură cu statutul lui de holtei, Agrippa clipi din ochi stânjenit.

— Vrei să spui că ar trebui să mă însor? întrebă el.

— Da. Eşti cel mai important bărbat din Roma după mine, dar trăieşti ca pustnicii orientali. Dormi pe un pat de campanie, ai mai multe armuri decât togi, şi nici măcar o singură slujitoare, numai servitori, spuse Octavian. De câte ori te mănâncă – insinua el, privindu-l cu înţeles – te laşi scărpinat de o câte o ţărăncuţă durdulie cu care nu poţi stabili o legătură permanentă. Nu vreau să spun că trebuie să renunţi la ţărăncuţele durdulii, înţelegi şi tu, Agrippa, dar cred că ar trebui să te însori.

— Nu mă vrea nimeni, spuse el scurt.

— O, te înşeli amarnic! Dragul meu Agrippa, eşti băiat frumos, eşti bogat, ai un statut înalt. Eşti ditamai consulul!

— Da, dar n-am sânge nobil, Cezar, şi nu-mi place niciuna dintre sclifositele alea care se numesc: Claudia, Aemilia, Sempronia sau Domitia! Şi dacă ar spune da, asta ar fi numai din cauza prieteniei tale pentru mine. Ideea unei soţii care să mă privească de sus nu mă atrage deloc.

— Atunci ia una de obârşie mai modestă, dar nu din categoria cea mai de jos, spuse Octavian. Am găsit soţia ideală pentru tine.

— E lucrătura Liviei Drusilla? întrebă bănuitor Agrippa.

— Nu, pe cuvânt de onoare! Este ideea mea!

— Cine?

Octavian trase adânc aer în piept.

— Fiica lui Atticus, spuse el privindu-l triumfător. Este alegerea perfectă, Agrippa, zău aşa! Nu provine dintr-o familie de senatori, deşi trebuie să recunosc că asta se datorează doar faptului că tăticul ei preferă să facă bani prin mijloace

nesenatoriale. Are legături de sânge cu familia Caecilia Metelli, aşadar, nu e fitecine. Şi este moştenitoarea uneia dintre cele mai mari averi din Roma!

— Este prea tânără. Măcar ştii cum arată?

— Are şaptesprezece ani, aproape optsprezece şi da, am văzut-o. Este mai mult atrăgătoare decât frumoasă, are un trup frumos şi este extrem de cultă, aşa cum era şi de aşteptat de la fiica lui Atticus.

— Preferă să citească sau să facă cumpărături?

— Să citească.

Chipul încordat i se destinse puţin.

— Ei, asta e un lucru bun. Şi este blondă sau brunetă?

— Şatenă.

— Oh!

— Uite ce e, dacă eu am avut o nevastă relativ în vârstă, poţi s-o iei şi tu pe asta, cu binecuvântarea mea! strigă Octavian fluturând din mâini.

— Chiar aşa? Cu binecuvântarea ta, Cezar?

— Fireşte! Dar indiferent cum, o iei sau n-o iei pe Caecilia Attica?

— N-o să am niciodată curajul s-o cer.

— Am s-o cer eu. O iei?

— Păi văd că nu prea am de ales. Aşa că o iau!

Zis şi făcut, deşi Octavian nu-şi dăduse seama cât de reticent era mirele. Agrippa începuse să-şi modeleze caracterul de la vârsta de treisprezece ani; la douăzeci şi şapte era pe deplin format. Atunci când nu se afla în compania lui Octavian – şi, într-o oarecare măsură, a Liviei Drusilla – era un om posac, tăcut şi veşnic bănuitor. Totul păruse în ordine la nuntă, căci mireasa, la fel ca şi toţi prietenii şi rudele acesteia, erau încântaţi de fermecătorul şi inaccesibilul Marcus Vipsanius Agrippa. Dar la o lună după căsătorie, graţiosul crin (aşa cum îi spunea Livia Drusilla) se ofilise şi se veştejise. Caecilia îşi vărsă amarul la urechea Liviei Drusilla, care o ascultă plină de compasiune, şi, la rândul său, i se plânse lui Octavian.

— Este un dezastru! strigă ea. Sărmana Attica crede că lui nu-i pasă deloc de ea, nu stau niciodată de vorbă. Iar când face dragoste este… îţi cer iertare pentru că sunt vulgară, iubirea mea!… este ca un armăsar pe o iapă! O muşcă de gât şi… şi… ei bine, las restul pe seama imaginaţiei tale. Din fericire, nu-şi revendică foarte des drepturile maritale, spuse ea pe un ton sumbru.

Era o latură a personalităţii lui Agrippa pe care nu se aşteptase vreodată s-o cunoască şi pe care nu-şi dorise s-o descopere. Octavian roşi, preferând să se afle oriunde în altă parte, numai nu alături de soţia sa. Ştia că şi talentele lui în domeniul activităţii sexuale lăsau întrucâtva de dorit, dar mai ştia şi că Livia Drusilla se simţea satisfăcută în primul rând de putere, aşa că era liniştit.

Păcat că Attica nu avea şi ea această înclinaţie – dar ea nu fusese căsătorită şase ani cu Claudius Nero care să transforme visurile ei de fetiţă în obiectivul ambiţios al unei femei.

— Atunci nu ne rămâne decât să sperăm că Agrippa o va lăsa cât mai curând însărcinată, spuse el. Un copil îi va capta interesul.

— Copilul nu poate substitui un soţ corespunzător, spuse Livia Drusilla, cu o mină satisfăcută. Apoi se încruntă: Necazul este că are un confident.

— Ce vrei să spui? Că problemele maritale ale lui Agrippa vor deveni cunoscute în toată Roma?

— Dacă ar fi numai asta, n-aş fi aşa de îngrijorată. Nu, confidentul ei este vechiul ei profesor, libertul lui Atticus, Quintus Caecilius Epirota. După cum susţine ea, este cel mai cumsecade bărbat pe care l-a cunoscut vreodată.

— Epirota? Numele acesta îmi este cunoscut! exclamă Octavian. Un cărturar eminent. După cum susţine Mecena, este o autoritate în materie de Vergiliu.

— Hmm… sunt sigură că ai dreptate, Cezar, dar nu cred că îi oferă genul acesta de consolare. O, este fidelă soţului său! Dar cât timp va mai fi, dacă îl iei pe Agrippa în Illyricum?

— Cum va fi voia zeilor, iubita mea, iar eu unul nu am de gând să mă amestec în căsnicia lui Agrippa. Să sperăm că va apărea un copil şi asta o va ţine ocupată. Octavian oftă. E posibil ca o femeie aşa de tânără să nu fie potrivită pentru Agrippa. Poate că ar fi trebuit să i-o propun pe Scribonia?

Indiferent cum ar fi stat lucrurile, în momentul în care Octavia lua masa împreună cu Mecena şi soţia lui, Terentia, şi Agrippa cu Attica, era cât se poate de clar pentru toată aristocraţia din Roma că mariajul lui Agrippa scârţâia. Văzând expresia de suferinţă întipărită pe chipul prietenului său, Octavian abia se abţinea să nu-i adreseze câteva cuvinte de îmbărbătare. Dar, cel puţin, reflectă el, Attica este însărcinată. Şi apoi, îşi luase inima în dinţi şi îi şoptise la ureche lui Atticus că prea iubitul lui libert Epirota ar trebui să fie ţinut mai departe de fiica sa. Femeile, cărora le place să citească, sunt tot aşa de vulnerabile, ca şi cele pasionate de cumpărături, îşi spuse el.

Octavia aproape că alergă spre casă, la palatul din Carinae, atât era de fericită. Avea să-l revadă pe Antoniu! În sfârşit! Trecuseră doi ani de când o părăsise la Corcyra; copilul care se născuse după aceea, Antonia Minor, cunoscută ca Tonilla, vorbea şi mergea. Era o fetiţă adorabilă, cu părul roşcat-închis al tatălui ei şi ochi cu reflexe roşietice, dar, din fericire, fără bărbia lui şi, cel puţin deocamdată, fără nasul lui. O, dar ce temperament avea! Antonia era mai mult fetiţa mamei sale, în timp ce Tonilla îl moştenea pe tatăl ei. Stop, Octavia, stop! Nu te mai gândi la copiii tăi şi concentrează-te asupra soţului tău, pe care îl vei

vedea curând. Ce bucurie! Ce plăcere! Porni s-o caute pe croitoreasă, o femeie foarte competentă, dornică să-şi menţină poziţia în casa lui Antoniu şi în acelaşi timp extrem de ataşată de Octavia.

Erau cufundate în discuţii în legătură cu rochiile pe care Octavia urma să le ia cu ea la Atena şi cu numărul de rochii noi menite să-l încânte pe soţul ei, când un slujitor veni şi anunţă că venise în vizită Gaius Fonteius Capito.

Octavia îl cunoştea, dar nu foarte bine; îi însoţise pe ea şi pe Antoniu, pe mare, însă ea se simţise rău mai tot timpul şi rămăsese în cabină, iar călătoria fusese apoi scurtată brusc, când ea se oprise la Corcyra. Aşa că îl salută cu o oarecare rezervă pe bărbatul înalt, chipeş, îmbrăcat impecabil, neînţelegând foarte bine motivul vizitei lui.

— Imperatorul Cezar spune că tu şi cu mine trebuie să-i ducem daruri lui Marc Antoniu la Atena, spuse el, fără a schiţa gestul de a se aşeza, iar eu m-am gândit că se cuvine să vin să te întreb dacă ai nevoie de ceva în mod special, fie pentru călătoria pe mare, fie pentru a transporta la Atena poate o mobilă, poate anumite alimente neperisabile?

Ochii ei, îşi spuse el, urmărind expresivitatea lor, sunt cei mai frumoşi pe care i-am văzut vreodată, deşi nu culoarea lor neobişnuită este ceea ce îi face atât de frapanţi, e vorba de blândeţea din privire, iubirea infinită pe care o emană. Cum poate Antoniu s-o trateze aşa de rău? Dacă ar fi a mea, aş rămâne alături de ea pentru totdeauna. Şi o altă contradicţie: cum poate ea să fie soră cu Octavian? Şi încă una: cum reuşeşte să-i iubească pe amândoi, şi pe Antoniu şi pe Octavian?

— Mulţumesc, Gaius Fonteius, îi spuse ea cu un zâmbet, nu-mi vine nimic în minte pe moment, decât marea – rosti ea cu teamă în voce dar pe asta n-o poate îndupleca nimeni.

Caius râse, îi luă mâna şi o sărută uşor.

— Doamnă, voi face tot ce îmi stă în puteri. Voi aduce jertfă marelui Neptun, lui Vulcan, zeul cutremurelor de pământ, larilor permarini[100] ai călătoriilor pe mare pentru ca aceasta să fie netedă, vântul propice şi călătoria noastră rapidă.

Şi apoi Gaius plecă şi Octavia rămase să privească în urma lui, cuprinsă de un ciudat sentiment de uşurare. Ce bărbat cumsecade! Cu el alături, lucrurile vor merge bine, indiferent cât de agitată va fi marea.

Marea se comportă exact aşa cum poruncise Fonteius când adusese jertfele; chiar şi ocolirea Capului Taenarum[101] se desfăşură fără niciun fel de pericole. Dar în timp ce Octavia se gândea că grija lui pentru ea nu înseamnă nimic altceva decât ceea ce părea, Fonteius ştia ce mult din propriul suflet pusese în ea; dorise compania acestei distinse doamne pe tot parcursul

călătoriei, ceea ce însemna că nu se putea să-i fie rău. Nu se putea dezlipi de ea, nici măcar atunci când traseră la chei în Pireu. Plăcută, isteaţă, cu o conversaţie uşoară, fără ifose de matroană romană – de-a dreptul divină! Nu e de mirare că Octavian ridicase statui în cinstea ei, nu e de mirare că poporul de rând o venera şi o iubea. Cele două *nundinae* petrecute în compania Octaviei de la Tarentum la Atena vor rămâne în memoria lui pentru tot restul vieţii. Iubire? Oare era iubire? Poate, dar îşi închipuia că nu are nimic din dorinţele josnice pe care le asocia cu acest cuvânt, când se referea la relaţia dintre un bărbat şi o femeie. Dacă ar fi apărut în faţa lui în toiul nopţii cerându-i să facă dragoste, nu ar fi refuzat-o, dar nu se întâmplase asta; Octavia făcea parte dintr-un plan superior, era zeiţă şi în aceeaşi măsură femeie.

Partea cea mai proastă era că Antoniu nu avea să fie la Atena ca s-o întâmpine şi el ştia acest lucru, pentru că Antoniu se afla la Antiohia, prins foarte strâns în ghearele reginei Cleopatra. Şi fratele Octaviei cunoştea situaţia.

— Ţi-am dat-o în grijă pe sora mea, Gaius Fonteius, îi spusese Octavian înainte de plecarea cavalcadei de la Capua către Tarentum, pentru că te consider mai sincer decât restul creaturilor lui Antoniu şi te cred un bărbat de onoare. Fireşte că misiunea ta principală este să escortezi echipamentul militar pe care îl trimit lui Antoniu, dar îţi mai cer şi altceva, dacă ai să fii de acord.

Era unul dintre obişnuitele complimente cu două feţe ale lui Octavian – se număra şi el printre „creaturile” lui Antoniu – dar Fonteius nu se simţi jignit, dându-şi seamă că aceasta nu era decât introducerea la ceva mult mai important ce urma să-i spună Octavian. Şi acesta continuă:

— Ştii foarte bine ce face Antoniu, cu cine, unde şi, probabil, de ce, spuse Octavian oarecum retoric. Din păcate, sora mea habar nu are ce se petrece la Antiohia şi eu nu i-am spus nimic pentru că s-ar putea ca Antoniu să… în fine, să-şi umple doar timpul cu Cleopatra. S-ar putea să se întoarcă la sora mea, când va afla că a sosit la Atena. Mă îndoiesc, dar trebuie să luăm în calcul şi această posibilitate. Ceea ce te rog eu pe tine, Fonteius, este să rămâi la Atena, alături de Octavia, în cazul în care Antoniu nu-şi face apariţia. Dacă nu va veni, Fonteius, sărmana Octavia va avea nevoie de un prieten. Vestea că infidelitatea lui Antoniu este ceva serios îi va zdrobi inima. Am încredere în tine că nu vei fi altceva decât prieten, dar un prieten care să aibă grijă de ea. Sora mea face parte din norocul Romei, este o figură simbolică, asemenea unei vestale. Dacă Antoniu o dezamăgeşte, ea trebuie să se întoarcă la Roma, nu să fie *expediată* acasă. Înţelegi?

— Pe deplin, Cezar, spuse Fonteius fără ezitare. Nu va trebui să părăsească Atena decât atunci când toate speranţele ei vor fi definitiv năruite.

Amintindu-şi această discuţie, Fonteius simţi cum i se strânge inima. Acum o cunoştea pe această doamnă mult mai bine decât la plecare şi simţea că îl preocupa enorm soarta ei.

Ei bine, acum se afla în Grecia. De astă dată trebuia să aducă jertfă zeilor greci – Demetrei mama, Persefonei, fiica întristată, lui Hermes mesagerul, lui Poseidon, stăpânul adâncurilor şi Herei, regina. Să-l trimită pe Antoniu la Atena, să-l facă să rupă relaţiile cu Cleopatra! Cum putea să prefere o femeie atât de urâtă şi sfrijită în locul frumoasei Octavia? Nu se putea, pur şi simplu, nu era posibil!

Octavia îşi ascunse dezamăgirea la aflarea veştii că Antoniu este în Antiohia, dar i se spusese despre nefericita campanie de la Phraaspa şi îşi închipuia că acum preferă să stea cu trupele. Aşa că îi scrise imediat ca să-l informeze despre sosirea ei la Atena şi despre toate lucrurile pe care le aducea cu ea, de la soldaţi, la berbecii de asalt şi piesele de artilerie. Scrisoarea cuprindea veşti despre copiii lui, despre ceilalţi ocupanţi ai creşei sale, despre familie, despre evenimentele de la Roma şi lăsa să se înţeleagă într-un mod foarte subtil că, dacă lui îi era imposibil să vină la Atena, putea să-i ceară ei să se ducă la Antiohia.

Între momentul când îi scrisese ea şi sosirea răspunsului de la Antoniu – o lună întreagă – fusese nevoită să reînnoiască prieteniile şi cunoştinţele din timpul şederii ei anterioare. Cele mai multe dintre acestea erau inofensive, dar când slujitorul îi anunţă vizita Perditei, Octaviei i se strânse inima. Această matroană romană în vârstă era soţia unui negustor plutocrat, cu o bogăţie imensă şi îngrozitor de leneşă. Perdita era porecla ei, o poreclă cu care se mândrea; însemna nu atât că ea însăşi era pierdută, ci că contribuise din plin la pierzania altora. Perdita era o piază rea, o distrugătoare.

— O, sărmana mea, draga mea micuţă sărmană! strigă ea, năvălind în salon înveşmântată în voaluri de cea mai nouă nuanţă, un fel de purpuriu foarte aprins şi acoperită cu o mulţime de brăţări, coliere, cercei lungi şi inele, zăngănind din toate precum un prizonier din lanţuri.

— Perdita, ce bine îmi pare să te văd, spuse Octavia mecanic, suportând cu stoicism sărutările pe obraji şi strângerea mâinilor.

— Este o adevărată neruşinare şi sper că o să-i spui acest lucru când ai să-l vezi! strigă Perdita, instalându-se pe un fotoliu.

— Ce anume este o neruşinare? întrebă Octavia.

— Cum ce, aventura asta neruşinată a lui Antoniu cu Cleopatra!

Un zâmbet îi arcui buzele Octaviei.

— Neruşinare? întrebă ea.

— Draga mea, s-a căsătorit cu ea!

— Chiar aşa?

— Chiar aşa. S-au căsătorit în Antiohia, imediat după ce s-au întors din Leuke Kome.

— De unde ştii?
— Peregrinus a primit mai multe scrisori de la Gnaeus Cinna, de la Scaurus, de la Titius şi de la Poplicola, spuse Perdita.

Peregrinus era soţul ei.
— Este cât se poate de adevărat. Anul trecut i-a mai născut un băiat.

Perdita rămase în vizită o jumătate de oră, lipită cu încăpăţânare de scaun, în ciuda omisiunii Octaviei de a-i oferi vreo gustare. În acest timp, îi relată Octaviei toată povestea aşa cum o ştia, de la lunile în care Antoniu zăcuse tot timpul beat, aşteptând-o pe Cleopatra, până la detaliile căsătoriei. Octavia cunoştea o parte din evenimente, dar nu aşa cum le înfăţişa Perdita; ea asculta atentă, cu o figură inexpresivă şi se ridică imediat ce reuşi să pună capăt acestei întrevederi neplăcute. Nu lăsă să-i scape de pe buze niciun comentariu referitor la tendinţa bărbaţilor de a-şi lua metrese atunci când erau despărţiţi de soţii, şi nicio altă observaţie menită să alimenteze bârfele de a doua zi ale Perditei. Fireşte că femeia va minţi, dar aceia în faţa cărora va debita asemenea neadevăruri nu vor găsi confirmarea spuselor ei atunci când se vor întâlni cu Octavia. Ea închise uşa salonului chiar şi pentru servitori timp de o oră întreagă după plecarea Perditei şi se lăsă scăldată de razele soarelui din Attica. Cleopatra, regina Egiptului! Oare de aceea vorbise fratele ei atât de răutăcios despre Cleopatra, chiar şi la masă? Cât de multe aflaseră ceilalţi oameni, în timp ce ea nu ştia, practic, nimic? Ştia de copiii pe care soţul ei îi făcuse Cleopatrei, inclusiv de băiatul care se născuse anul trecut, dar asta n-o deranjase; presupusese, pur şi simplu, că regina Egiptului era o femeie fertilă care, la fel ca şi ea, nu-şi lua niciun fel de măsuri de contracepţie. Ei îi făcuse impresia unei femei care îl iubise pe Divinul Iuliu cu patimă, cu toată inima şi căuta un fel de alinare la acest văr care îi putea oferi urmaşi în vederea asigurării succesiunii la tron pentru generaţiile viitoare. Fireşte, nu se aşteptase nicio clipă ca Antoniu să nu calce pe alături; aşa era firea lui şi cum ar fi putut el să se schimbe?

Dar Perdita vorbise de o iubire nepieritoare! O, femeia emana răutate prin toţii porii, aşa că de ce s-o creadă? Totuşi şarpele i se strecurase sub piele şi acum începea să-şi sape un tunel către inima ei, către speranţele şi visurile ei. Nu putea nega faptul că soţul ei apelase la ajutorul Cleopatrei şi nici că se afla încă în braţele acelei fabuloase regine. Dar nu, în momentul în care va afla de prezenţa ei, a Octaviei, la Atena, o va trimite înapoi pe Cleopatra în Egipt, iar el va veni la Atena. Era sigură de asta, absolut convinsă!

Dar chiar şi aşa, în acea oră cât rămase singură în cameră, plimbându-se încoace şi încolo, se luptă cu viermele îndoielii pe care i-l strecurase în suflet Perdita, încercă să facă apel la raţiune ca să nu-şi piardă minţile şi la toate resursele ei formidabile de

gândire logică. Pentru că toată situaţia asta nu avea nicio logică: cum să se îndrăgostească Antoniu de o femeie care nu se putea lăuda cândva decât cu faptul că îl sedusese pe Divinul Iuliu, un literat şi un estet, un bărbat cu gusturi deosebit de alese. Care semăna cu Antoniu precum brânza cu marmura. Era o metaforă uzuală, dar aici nu se potrivea prea bine. Care semăna cu Antoniu precum un rubin cu o mărgea de sticlă roşie? Nu, nu, nici aşa şi apoi, de ce îşi pierdea timpul cu metafore stupide? Singurul lucru pe care îl aveau în comun Divinul Iuliu şi Antoniu era sângele iulian şi, după cum reieşea din spusele fratelui ei, Cezar, acesta fusese unicul motiv care o determinase pe Cleopatra să-l aleagă pe Antoniu. Fratele ei, Cezar, îi dezvăluise chiar că, odată, îi făcuse avansuri chiar şi lui, tot datorită ascendenţei sale; voia ca prin venele progeniturilor ei să curgă sânge iulian. Probabil că pe Antoniu îl măgulise enorm gândul de a se culca cu o regină pentru a-i face copii şi aşa privise şi Octavia această aventură, atunci când aflase prima dată de ea. Dar *iubire?* Nu, niciodată! Imposibil!

Când veni să-şi facă scurta vizită zilnică, Fonteius o găsi pe Octavia palidă şi tristă; sub ochii ei minunaţi apăruseră cearcăne negre, zâmbetul ei era nesigur, iar mâinile păreau fără viaţă. Fonteius se decise să taie în carne vie:

— Cine ţi-a otrăvit sufletul? întrebă el.

Octavia se cutremură speriată.

— Se vede?

— Nu pentru altcineva în afară de mine. Fratele tău mi te-a dat în grijă şi eu am pus la inimă această misiune. Deci cine?

— Perdita!

— Abominabilă femeie! Şi ce ţi-a spus?

— Nimic nou, în afară de căsătorie.

— Dar nu contează ce anume ţi-a spus, ci felul cum ţi-a dat vestea asta!

— Da.

Fonteius îndrăzni să apuce mâinile acelea lipsite de viaţă şi să-şi frece degetul mare de dosul lor, într-un gest de dragoste sau de mângâiere.

— Octavia, ascultă-mă! spuse el cu gravitate. Nu te gândi la ce este mai rău, te rog! Este prea devreme şi prea efemer pentru tine sau pentru oricine altcineva ca să tragem concluzii. Eu sunt prieten bun cu Antoniu, îl cunosc. Poate nu aşa de bine ca tine, care eşti soţia lui, dar într-un mod diferit. S-ar putea ca o căsătorie cu Egiptul să fie ceva ce a considerat necesar pentru domnia lui ca triumvir al estului. Pe tine nu te poate afecta, tu eşti soţia lui legitimă. Această uniune nu este valabilă şi simbolizează încercările la care a fost supus în est, unde nimic nu a mers aşa cum şi-a imaginat el. Cred că este un mod de refulare a dezamăgirilor.

Fonteius dădu drumul mâinilor ei, înainte ca Octavia să considere că atingerea lor este prea intimă.

— Înţelegi?

Octavia arăta mai bine, mai relaxată.

— Da, Fonteius, înţeleg. Şi îţi mulţumesc din tot sufletul.

— Pe viitor, nu mai eşti acasă pentru Perdita. O, o să vină în pas alergător imediat ce Peregrinus o să primească altă scrisoare de la tovarăşii lui de pălăvrăgeală! Dar n-ai s-o mai primeşti. Îmi promiţi?

— Îţi promit, spuse ea zâmbind.

— Atunci am să-ţi dau o veste bună. În după-amiaza aceasta se joacă *Oedipus Rex*[102]. Te las puţin să te pregăteşti, apoi mergem să vedem cât de buni sunt actorii de aici. Se spune că sunt extraordinari.

La o lună după ce scrisoarea Octaviei pornise spre Antiohia, sosi şi răspunsul lui Antoniu.

> „Ce faci la Atena fără cei douăzeci de mii de oameni pe care mi-i datorează fratele tău? Eu stau aici şi mă pregătesc pentru o expediţie în Partia Media, deşi nu dispun de trupe romane corespunzătoare, şi Octavian are neobrăzarea să-mi trimită numai două mii de oameni? Asta este prea mult, Octavia, chiar mult prea mult! Octavian ştie foarte bine că nu pot să mă întorc în Italia în acest moment pentru a recruta personal legionarii şi ne-am înţeles că el va forma pentru mine patru legiuni. Legiuni de care eu am neapărată nevoie.
>
> Şi uite că primesc o scrisoare stupidă de la tine, bălmăjind tot felul de lucruri despre copilul acesta şi copilul acela, chiar crezi că creşa ta şi ocupanţii ei sunt ceea ce mă interesează pe mine într-un moment ca acesta? Prioritatea mea o reprezintă angajamentul pe care l-a încălcat Octavian! Patru legiuni, nu patru cohorte! Cele mai bune dintre cele mai bune! Şi fratele tău îşi închipuie că am nevoie de un berbec uriaş de atac, când stau aici înconjurat de cedrii Libanului?
>
> Să-l lovească ciuma, pe el şi pe toţi cei care au legătură cu el!”

Octavia lăsă jos scrisoarea, scăldată într-o transpiraţie rece. Niciun cuvânt de dragoste, nicio referire la sosirea ei, nimic altceva decât diatriba împotriva lui Cezar.

— Nici măcar nu-mi spune ce să fac cu oamenii şi cu proviziile pe care le-am adus, îi zise ea lui Fonteius.

Chipul lui se crispase, pielea îl ustura ca şi când ar fi fost lovit de un suflu de nisip în timpul unei furtuni. Ochii aceia mari se aţintiseră asupra lui şi erau aşa de translucizi, de parcă ar fi fost două ferestre uriaşe către cele mai intime gânduri ale ei. Se

umplură curând de lacrimi care începură să se rostogolească pe obraji, de parcă ea nici nu şi-ar fi dat seama că plânge. Fonteius băgă mâna în *sinus*-ul togii şi scoase o batistă pe care i-o întinse.

— Linişteşte-te, Octavia, spuse el abia reuşind să-şi controleze vocea. Două lucruri trebuie reţinute din această scrisoare. În primul rând, reflectă o latură a lui Antoniu pe care o cunoaştem amândoi, este furios, impulsiv, nerăbdător. Parcă îl văd cum tună şi fulgeră prin cameră, ca o reacţie de moment la ceea ce consideră el că este o insultă din partea lui Cezar. Întâmplător tu te afli la mijloc, eşti mesagerul pe care îl ucide ca să-şi verse năduful. Dar al doilea lucru cred că este mai serios. Probabil că regina Cleopatra a stat şi a ascultat, că a luat notiţe şi că ea este cea care i-a dictat răspunsul. Dacă ar fi fost răspunsul lui Antoniu, el ar fi precizat ce doreşte să se facă cu toate materialele de război, cu soldaţii de care cred că are foarte mare nevoie. În schimb, Cleopatra, care n-are niciun fel de cunoştinţe militare, nu şi-a bătut capul cu ordinele. *Ea* a scris scrisoarea, nu Antoniu.

Era logic; Octavia îşi şterse lacrimile, îşi suflă nasul, privi neajutorată la batista lui Fonteius, apoi zâmbi.

— Am distrus-o, va trebui spălată, spuse ea. Îţi mulţumesc, dragă Fonteius. Dar eu ce să fac?

— Vino cu mine la teatru, la un spectacol cu *Norii* lui Aristofan şi apoi scrie-i lui Antoniu ca şi când această scrisoare n-ar fi fost trimisă niciodată. Întreabă-l ce doreşte să faci cu darurile de la Cezar.

— Pot să-l întreb şi când intenţionează să vină la Atena?

— Neapărat! *Trebuie* să vină!

Şi mai trecu încă o lună de tragedii, comedii, lecturi, excursii şi divertismente inventate de Fonteius, pentru a o ajuta pe micuţa lui dragă să-şi ocupe timpul, înainte să sosească răspunsul lui Antoniu. Interesant că nici măcar Perdita nu reuşise să provoace un scandal în jurul atenţiei care i-o acorda Fonteius surorii Imperatorului Cezar! Pur şi simplu, nimeni nu voia sau nu putea să creadă că Octavia era plămădită din aluatul soţiilor necredincioase. Fonteius era paznicul ei, Cezar nu făcuse niciun secret din asta şi avusese grijă ca dorinţele lui să fie cunoscute chiar şi la Atena.

Acum toată lumea vorbea despre patima nechibzuită a lui Antoniu pentru femeia pe care Octavian o numise Regina Fiarelor. Fonteius se trezi prins între ciocan şi nicovală: jumătate din fiinţa lui dorea să sară în ajutorul lui Antoniu; dar cealaltă jumătate, profund îndrăgostită de Octavia, era preocupată numai de binele ei.

Scrisoarea lui Antoniu nu produse un şoc la fel de mare ca prima.

„Du-te înapoi la Roma, Octavia! Nu pot să vin la Atena în viitorul apropiat, aşa că nu are niciun rost să stai să mă aştepţi, când ar trebui să ai grijă de copii la Roma. Îţi spun din nou, întoarce-te la Roma!

Cât despre oameni şi mărfuri, trimite-le imediat în Antiohia. Fonteius poate să vină cu ele sau nu, cum doreşte. Din câte am auzit, se pare că tu ai mai multă nevoie de el decât mine.

Îţi interzic să vii la Antiohia, e clar? Du-te la Roma, nu veni la Antiohia!"

Poate că din cauza şocului îi secaseră şi lacrimile; Octavia nu ştia cu certitudine. Durerea era cumplită, dar parcă avea o viaţă a ei, fără legătură cu ea, cu Octavia, sora Imperatorului Cezar şi soţia lui Marc Antoniu. Durerea o sfâşia şi o storcea de vlagă, lăsând-o şi fără lacrimi, în timp ce ea nu se putea gândi la nimic altceva decât la cele două fetiţe. Pluteau într-un loc întunecat în faţa ochilor ei: Antonia, înaltă şi cu părul nisipiu; Mama Atia spunea că era leită Iulia, mătuşa Divinului Iuliu, care fusese soţia lui Gaius Marius. Acum avea cinci ani şi trecea printr-o fază de „cuminţenie", care probabil că nu avea să dureze. În schimb, Tonilla avea ochii şi părul roşii, era nerăbdătoare, impulsivă şi capricioasă, implacabilă şi pătimaşă. Antonia abia dacă îl cunoştea pe tatăl ei, în timp ce Tonilla nu-l văzuse niciodată.

— Eşti exact ca taică-tău! striga *Avia*[103] Atia, chinuită dincolo de limitele răbdării de un capriciu sau un torent de iubire din partea Tonillei.

— Exact ca tăticul tău, şoptea Octavia cu tandreţe, îndrăgostită de micul vulcan tocmai din cauza asta.

Iar acum înţelegea că totul se terminase. Venise ziua pe care o anticipase cândva; tot restul vieţii avea să-l iubească, dar va trebui să trăiască fără el. Legătura care îl ţinea alături de regina Egiptului era foarte puternică, poate imposibil de sfărâmat. Cu toate acestea, undeva în străfundul fiinţei sale, Octavia ştia că unirea lor nu era fericită, că Antoniu o blestema în sinea lui şi o ura cel puţin pe jumătate. Alături de mine avea pace şi mulţumire. Eu îl mângâiam şi îl alinam. Cu Cleopatra, are parte de incertitudine şi de frământare. Cleopatra îl înfierbântă, îl împunge şi îl chinuieşte.

— Căsătoria asta o să-l scoată din minţi, îi spuse ea lui Fonteius, arătându-i scrisoarea.

— Da, aşa e, spuse Fonteius, reuşind să înghită nodul imens pe care îl avea în gâtlej. Sărmanul Antoniu! Cleopatra o să facă tot ce vrea din el.

— Ce îi place la ea? întrebă Octavia dezorientată.

— Aş vrea şi eu să ştiu.

— De ce nu divorţează de mine?

Fonteius se uită la ea mirat, apoi se întrista.

— *Edepol!* Cum de nu m-am gândit la asta? Da, de ce n-a divorţat de tine? Scrisoarea lui aproape că cere acest lucru.

— Haide, Fonteius, gândeşte-te! Trebuie să ştii! Indiferent ce ar fi, este un motiv politic.

— A doua scrisoare n-a fost o surpriză, nu-i aşa? Te aşteptai să spună ceea ce a spus.

— Da, da! Dar de ce nu divorţează? insistă ea.

— Probabil că încă nu şi-a dat foc la toate corăbiile, spuse Fonteius pe un ton tărăgănat. Mai simte încă nevoia să fie roman şi să aibă o soţie romană. Tu reprezinţi un mijloc de protecţie pentru el, Octavia. S-ar mai putea să fie şi un gest al lui de independenţă prin faptul că nu divorţează de tine. Femeia şi-a băgat ghearele în el într-un moment de maximă disperare, când s-ar fi adresat oricui era mai aproape ca să ceară alinare – adică ei.

— Cleopatra a avut grijă de asta.

— Da, bineînţeles.

— Dar de ce, Fonteius? Ce vrea de la el?

— Teritorii. Putere. Este un monarh al răsăritului, nepoata lui Mithridates cel Mare. Nu e vocea sângelui de Ptolemeu din ea, căci cei din familia Ptolemeilor au nutrit întotdeauna ambiţii înguste generaţii la rând, mai preocupaţi să-şi smulgă tronul unul altuia, decât să privească în perspectivă. Cleopatra este dornică să se extindă – are pofte ca ale Mithridaţilor şi ale Seleucizilor.

— Cum se face că ştii atât de multe despre ea? întrebă Octavia curioasă.

— Am vorbit cu mai mulţi oameni când am fost la Alexandria şi în Antiohia.

— Şi ce părere ţi-ai făcut când ai cunoscut-o?

— Am înţeles două lucruri, în special, mai mult decât orice altceva. În primul rând, este obsedată până la nebunie de fiul ei cu Divinul Iuliu. În al doilea rând, seamănă puţin cu Thetis, fiind capabilă să se transforme în orice este nevoie ca să-şi atingă scopurile.

— Rechin, peşte spadă, flacără – am uitat în mai ce, numai că sărmanul Peleu a ţinut-o strâns, indiferent în ce s-a transformat Thetis! Octavia fu scuturată de un fior. Chiar aşa, sărmanul Antoniu! Este hotărât să rămână cu ea!

Fonteius decise să schimbe subiectul, deşi nu-i venea în minte nimic ce ar fi putut s-o înveselească.

— Intenţionezi să te întorci acasă? întrebă el.

— O, da! Detest faptul că trebuie să te deranjez, dar ai putea să-mi găseşti o corabie?

— Mai mult chiar, spuse el. Fratele tău mi te-a încredinţat, aşa că voi merge cu tine.

Ce uşurare, dacă nu chiar bucurie; Fonteius văzu cum chipul ei se relaxează puţin şi îşi dori s-o poată convinge să-l iubească pe el, pe Gaius Fonteius Capito. Multe femei îi spuseseră că s-ar putea îndrăgosti de el şi două soţii chiar îl iubiseră fără îndoială,

dar nu însemnaseră nimic. Mult mai târziu decât s-ar mai fi aşteptat vreodată, găsise femeia inimii lui, aleasa visurilor sale. Dar ea iubea pe altul şi îl va iubi mereu. Tot aşa după cum el va continua s-o iubească pe ea.

— În ce lume ciudată trăim şi noi, spuse el cu un zâmbet silit. Crezi că ai putea să vezi astăzi după-amiază *Troienele?* Recunosc că subiectul se apropie de starea ta sufletească de acum – femei care şi-au pierdut bărbaţii – dar Euripide este un adevărat maestru şi distribuţia este admirabilă. Demetrius din Corint o joacă pe Hecuba, Doriscus pe Andromaca şi Aristogenes este Elena – şi se spune că este uluitor în acest rol. Vrei să mergi?

— Da, mulţumesc, spuse ea zâmbindu-i chiar şi cu ochii. Ce înseamnă suferinţele mele în comparaţie cu ale lor? Cel puţin eu am un cămin, am copii, am libertatea mea. O să-mi facă bine să împărtăşesc calvarul femeilor troiene, mai ales că nu am văzut piesa asta. Am auzit că îţi sfâşie inima, aşa că am să pot să plâng şi pentru necazurile altcuiva, nu mumai pentru ale mele.

Octavian deplânse suferinţele surorii sale când aceasta ajunse la Roma, o lună mai târziu. Era deja septembrie şi el se pregătea să pornească în prima campanie împotriva triburilor din Illyricum. Ştergându-se la ochi, aruncă pe masă cele două scrisori pe care i le dăduse Fonteius şi se luptă să-şi recapete stăpânirea de sine. Câştigând lupta cu sine însuşi, scrâşni din dinţi, fără a fi însă furios pe Fonteius.

— Mulţumesc că ai venit să mă vezi înainte să mă întâlnesc cu Octavia, îi spuse el lui Fonteius şi îi întinse mâna. Te-ai achitat cu onoare şi delicateţe de misiunea de a avea grijă de sora mea şi nu este nevoie să-mi spună ea lucrul acesta. Este… la pământ?

— Nu, Cezar, nu-i stă în fire aşa ceva. Purtarea lui Antoniu i-a frânt inima, dar n-a zdrobit-o.

Un verdict cu care Octavian fu de acord atunci când o văzu.

— Trebuie să vii să locuieşti aici, cu mine, spuse el înlănţuindu-i umerii cu braţul. Adu şi copiii, fireşte. Livia Drusilla spune că trebuie să ai companie, iar Carinae este prea departe.

— Nu, Cezar, nu pot face asta, zise Octavia pe un ton ferm. Eu sunt soţia lui Antoniu şi voi locui în casa lui atâta timp cât nu-mi cere să plec de acolo. Te rog să nu insişti sau să mă cicăleşti cu asta! N-o să mă răzgândesc!

Cezar o instală oftând pe un scaun şi trase încă unul mai aproape pe care se aşeză şi el, apoi îi luă mâinile într-ale lui.

— Octavia, n-o să se mai întoarcă la tine.

— Ştiu asta, Micuţule Gaius, dar nu contează. Sunt tot soţia lui, ceea ce înseamnă că eu trebuie să am grijă de copiii lui şi de casa lui aşa cum face o soţie când bărbatul ei este în străinătate.

— Dar cum o să te descurci cu banii? Nu poate să te întreţină.

— Am banii mei.

Asta îl supără, dar își păstră mânia pentru a o revărsa asupra grosolăniei şi nesimţirii lui Antoniu.

— Banii tăi sunt ai tăi, Octavia! Am să pun Senatul să-ţi dea suficienţi bani din ceea ce i se cuvine lui Antoniu ca să ai grijă de proprietăţile lui de aici, de la Roma. Şi de vilele lui.

— Nu, te implor, nu face asta! Am să ţin o socoteală foarte exactă cu tot ceea ce cheltuiesc şi o să-mi plătească atunci când se va întoarce acasă.

— Octavia, n-o să se mai întoarcă!

— Nu poţi fi sigur de asta, Cezar. Nu pretind că înţeleg pasiunile bărbaţilor, dar îl cunosc pe Antoniu. Femeia aia egipteană poate fi o altă Glaphyra, o altă Fulvia, chiar. Antoniu se plictiseşte de femei atunci când acestea devin inoportune.

— Dar nu s-a plictisit de tine, draga mea.

— Nu, nu s-a plictisit, spuse ea cu ciuraj, eu sunt tot soţia lui, nu a divorţat de mine.

— Asta ca să nu-i îndepărteze pe senatorii care sunt de partea lui. Nimeni nu va putea spune că este total în ghearele reginei Egiptului din moment ce nu a divorţat de tine, soţia lui legitimă.

— Nimeni nu va putea spune? O, haide, Cezar! Nu poţi să spui, asta vrei să zici! Eu nu sunt oarbă! Doreşti ca Antoniu să pară un trădător pentru scopurile tale, nu ale mele.

— N-ai decât să crezi ce vrei, dar nu este adevărat.

— Rămân aici, fu tot ce spuse ea.

Octavian plecă fără să fie mirat, simţindu-se însă puţin iritat. O cunoştea aşa cum numai un frate mai mic era în stare, căci o urmase ca un căţeluş în lesă pe sora lui cu patru ani mai mare şi îi aflase toate gândurile exprimate cu voce tare de pe când era încă fetiţă, apoi adolescentă îndrăgostită şi capricioasă. Antoniu îi inspirase această dragoste cu mult înainte ca Octavia să fie suficient de matură ca să-l iubească ca femeie. Când venise Marcellus şi îi ceruse să se căsătorească cu el, îşi acceptase soarta fără niciun murmur de împotrivire, pentru că ştia care este datoria ei şi nu visase niciodată la un mariaj cu Antoniu. Era agăţat în asemenea măsură de fustele Fulviei, la vremea respectivă, încât o femeie cu inteligenţa Octaviei la vârsta de optsprezece ani renunţase la orice speranţă, dacă o fi avut vreuna, probabil că nu.

— Nu vrea să se mute aici? întrebă Livia Drusilla când Octavian se întoarse acasă.

— Nu.

Livia Drusilla plescăi din limbă.

— Of, ce păcat!

Octavian râse şi îi mângâie obrazul cu afecţiune.

— Aiurea! Eşti chiar foarte bucuroasă. Ţie nu-ţi plac copiii, nevastă, şi ştii foarte bine că ţâncii aceia îngrozitor de răzgâiaţi şi nedisciplinaţi ar mişuna peste tot dacă ar locui aici, indiferent cât ne-am strădui să-i ţinem în frâu.

Livia Drusilla chicoti.

— Aşa este! Deşi, Cezar, nu eu sunt neobişnuită, ci Octavia. Copiii sunt o binecuvântare şi am să fiu fericită când o să rămân însărcinată, dar, pe lângă Octavia, şi o pisică pare o mamă neglijentă. Am fost uimită când a consimţit să se ducă la Atena fără ei.

— S-a dus fără ei, deoarece, ca să rămânem în domeniul metaforelor cu pisici, ştie că Antoniu este motan şi are aceeaşi părere despre copii ca şi tine. Sărmana Octavia!

— Poţi să fii necăjit pentru ea, Cezar, fără îndoială, dar nu uita că este mai bine că a primit această lovitură acum, şi nu mai târziu.

20

În timp ce Publius Canidius şi cele şapte legiuni ale lui pătrunseseră în Armenia şi făcuseră o treabă foarte bună, Antoniu rămăsese în Siria, chipurile ca să supravegheze războiul împotriva lui Sextus Pompei din provincia Asia şi să pregătească o armată mare pentru viitoarea lui campanie în Partia Media. Nu era decât un pretext; avusese nevoie de un an ca să se vindece, încet şi dureros, de boala cauzată de beţie. În timp ce unchiul Plancus guverna în Siria, nepotul Titius devenise adjunctul lui Antoniu şi plecase cu o armată la Efes ca să-i ajute pe Furnius, Ahenobarbus şi Amyntas din Galatia să-l supună pe Sextus Pompei. Titius îl încolţi în Frigia, la Midaeum, şi tot el îl însoţi până la Milet, pe coasta asiatică. Acolo fu executat din ordinul lui Titius, un act pe care Antoniu îl deplânse sincer. Îl acuză pe unchiul Plancus că îl asmuţise pe Titius să facă asta, dar unchiul Plancus insistase cu încăpăţânare că ordinul – de altfel în mare secret, venise de la Antoniu, care trebuia să poarte toată vina. Nici vorbă, urlă Antoniu.

Cine fusese de vină s-ar putea să nu mai aflăm niciodată, dar fără îndoială că Antoniu avusese ceva de câştigat din acest mic război. Moştenise cele trei legiuni bune de veterani plictisiţi pe care îi recrutase Sextus şi doi marinari romani admirabili, pe Decimus Turullius şi Cassius Parmensis, ultimii dintre asasinii Divinului Iuliu care rămăseseră în viaţă. După ce îşi oferiră serviciile lui Antoniu şi acesta acceptă, Octavian îi scrise o scrisoare aproape isterică lui Antoniu.

„Dacă mai era nevoie de o dovadă ca să-mi confirme faptul că ai participat la complotul în vederea asasinării divinului meu tată, Antoniu, atunci aceasta este”, începea Octavian, aşternând cuvintele pe hârtie, cu scrisul său mărunt, meticulos. „Dintre toate actele infame, trădătoare şi dezgustătoare ale oribilei tale cariere, acesta este cel mai rău. Ştiind că aceşti doi bărbaţi sunt nişte asasini, i-ai luat în slujba ta, în loc să-i execuţi public. Nu meriţi să deţii niciun fel de magistratură romană, nici chiar una inferioară. Nu mai eşti colegul meu, eşti un duşman, aşa cum eşti duşmanul tuturor bărbaţilor romani, decenţi şi onorabili. Vei plăti pentru aceasta, Antoniu, jur pe Divinul Iuliu. Vei plăti.”

— Ai participat la complot? întrebă Cleopatra.

Antoniu făcu o mutră ofensată.

— Nu, bineînţeles că nu! Pe Jupiter, au trecut zece ani de când a fost asasinat Cezar şi te rog să mă întrebi ce prefer: doi suspecţi de asasinat, morţi sau doi amirali romani, în viaţă? Nu am niciun răspuns!

— Da, înţeleg logica da. Totuşi…

— Totuşi ce?
— Nu sunt sigură că te cred atunci când negi că ai participat la asasinarea lui Cezar.
— Ei bine, întâmplător puţin îmi pasă de ce crezi sau nu crezi tu! Ce-ar fi să te duci acasă, la Alexandria, şi să domneşti de una singură? Aşa am să-mi pot duce la bun sfârşit în linişte planurile mele de război.

Cleopatra făcu aşa cum îi sugerase Antoniu; peste un *nundinum, Philipator* ridică ancora pornind spre Alexandria, cu Faraonul la bord. Fusese dispusă să-l părăsească, ceea ce îi întărea convingerea că reuşise să se vindece de ravagiile provocate de vin în trupul şi, mai ales, în spiritul lui. Era cu adevărat extraordinar! Orice alt bărbat de vârsta lui ar fi ieşit din această criză cu anumite cicatrici, fizice şi psihice, nu însă şi Marc Antoniu. Era la fel de în formă ca oricând, oricum, suficient de restabilit ca să conducă acea campanie ridicolă. Dar de astă dată ştia că nu va mai porni spre Phraaspa. Fără Canidius care s-o sprijine, fusese destul de greu, dar reuşise să erodeze ambiţiile lui Antoniu pe parcursul atâtor luni, dându-le o formă diferită. Fireşte că nu făcuse nicio aluzie, nici prin cuvinte, nici prin priviri că ar trebui să-şi întoarcă ochii spre vest, către Roma; dar insistase asupra faptului că Octavian trebuia să vină spre est, acum că îl învinsese pe Sextus Pompei, a cărui execuţie fusese ideea ei. O mită consistentă oferită lui Munatius Plancus, încă una, lui Titius, fiul surorii lui, şi fapta se comisese.
Lepidus fusese silit să se pensioneze, iar Sextus Pompei dispăruse pentru totdeauna, aşa că acum, susţinea ea, nu mai era nimeni care să-l împiedice pe Octavian să conducă lumea, în afară de Marc Antoniu. Nu întâmpinase nicio dificultate să-l convingă pe Antoniu că acestea erau intenţiile lui Octavian, mai ales după ce găsise un aliat neaşteptat care să-i confirme părerile. Ca şi când nasul lui ar fi avut capacitatea de a mirosi eliberarea unui loc în preajma lui Antoniu, Quintus Dellius îşi făcuse apariţia la Antiohia pentru a lua locul lăsat liber de Gaius Fonteius, bârfind pe seama acestuia şi susţinând că acum era sclavul Octaviei, bătaia ei de joc. Dellius nu avea integritatea şi decenţa lui Fonteius, aşa că n-ar fi putut să-l înlocuiască cu adevărat. Cu toate acestea, putea fi cumpărat şi, odată ce un nobil roman îşi vindea serviciile, acest lucru devenea posibil în continuare. Se pare că era o chestiune de onoare sau mai bine zis de consecvenţă. Cleopatra îl cumpără.
Regina îl puse pe Dellius să lucreze în nişa lăsată liberă de Fonteius; şi îndeplini din nou rolul de ambasador al lui Antoniu. Întâmplarea cu Ventidius de la Samosata se estompase în amintirea lui Antoniu, căruia nu i se mai părea un delict aşa de grav. În plus, lui Antoniu îi lipsea compania lui Fonteius, aşa că îl acceptă pe Dellius ca înlocuitor al acestuia, deşi nu era nici pe

departe la înălţimea lui. Dacă Ahenobarbus ar fi fost în Siria, lucrurile s-ar fi petrecut altfel, dar acesta se afla în Bitinia. Nimic nu stătea în calea lui Dellius. Sau a Cleopatrei.

În acel moment, Dellius ducea la îndeplinire o misiune pusă la cale de Cleopatra. Cu forţe reunite, el şi Cleopatra nu fuseseră nevoiţi să depună prea mult efort pentru a-l convinge pe Antoniu că era vorba de o misiune a momentului; Dellius urma să plece ca ambasador al lui Antoniu la curtea lui Artavasdes din Media şi să propună o alianţă între Roma şi Media împotriva intereselor parţilor. Media propriu-zisă, care avea capitala la Phraaspa, aparţinea regelui parţilor; Artavasdes domnea în Media Atropatene, o provincie mai mică şi mai puţin bogată, întrucât era înconjurat din toate părţile de parţi, în afară de frontiera cu Armenia, Artavasdes se confrunta cu o dilemă: simţul de autoconservare îi dicta să nu facă nimic care ar fi putut să-l ofenseze pe regele parţilor, dar ambiţia îl îmboldea să arunce priviri lacome către Media propriu-zisă. Când începuse campania dezastruoasă a lui Antoniu, el şi tizul lui armean fuseseră siguri că nimeni nu poate învinge Roma; dar când Antoniu pornise în marşul acela cumplit de la Artaxata, ambii Artavasdes îşi schimbaseră părerea.

Trimiţându-l pe Dellius la Artavasdes din Media, Cleopatra încerca să înjghebe o alianţă care să-l ţină deoparte pe acest rege, în timp ce tizul său era învins în numele Romei. Acest lucru se putea realiza datorită tulburărilor de la curtea regelui Phraates, unde prinţii unei case mai mici, Arsacida, ţeseau intrigi împotriva lui. Indiferent cât de multe rude reuşeşti să omori, reflecta Cleopatra, întotdeauna mai rămâne câte una care stă atât de bine ascunsă, încât n-o descoperi decât atunci când este prea târziu.

Fusese mult mai greu să-l facă pe Antoniu să înţeleagă că nu trebuie să profite de tulburările parţilor pentru a încerca încă o dată să ocupe Phraaspa, dar reuşi în cele din urmă, cu ajutorul banilor. Cei patruzeci şi patru de mii de talanţi pe care îi trimisese Octavian fuseseră înghiţiţi de costurile războiului – plătise unele legiuni, înarmase legiuni noi, cumpărase alimentele care le plăceau legionarilor, de la pâine la budinca de mazăre, precum şi cai, catâri, corturi, o mie şi una de lucruri trebuincioase. Şi ori de câte ori un general de altă naţionalitate echipa o armată nouă, preţurile pieţei urcau; generalul achita un preţ de inflaţie pentru toate mărfurile. Şi cum Cleopatra refuza să plătească pentru campania partă, iar Antoniu nu mai avea teritorii pe care să i le cedeze în schimbul aurului ei, bărbatul căzu în capcana ei întinsă cu grijă.

— Mulţumeşte-te cu cucerirea completă a Armeniei, îi spunea ea. Dacă Dellius reuşeşte să încheie un tratat cu Artavasdes din Media, campania ta va fi un succes de proporţii pe care îl vei putea trâmbiţa sus şi tare în Senat. Nu-ţi poţi permite să pierzi încă un tren de bagaje şi nici degetele de la picioarele soldaţilor,

ceea ce înseamnă că sunt excluse marşurile în ţinuturi necunoscute, prea departe de provinciile Romei, care îţi pot oferi rapid ajutor. Această campanie va avea drept unic scop să-i antreneze pe oamenii cu experienţă şi să-i călească pe noii recruţi. Vei avea nevoie de ei ca să-l înfrunţi pe Octavian, nu uita niciodată lucrul acesta.

Antoniu va ţine seama de îndemnurile ei, de asta era sigură, aşa că putea să-l lase să invadeze Armenia fără să mai fie nevoie să rămână şi ea în Siria.

Şi mai era un lucru care o îndemna să se ducă acasă: o scrisoare de la marele şambelan, Apollodorus. Deşi nu făcea vreo referire concretă, lăsa să se înţeleagă că Caesarion începuse să le facă necazuri.

Oh, Alexandria, Alexandria! Ce oraş frumos după aleile murdare şi cocioabele dărăpănate din Antiohia! E drept că avea tot atâtea cartiere dărăpănate şi mahalale ca şi Antiohia – de fapt, chiar mai multe, căci era un oraş mai mare – dar avea străzile largi, lăsând aerul să pătrundă în voie, iar văzduhul era parfumat, proaspăt, uscat, nici prea fierbinte vara, nici prea rece iarna. Iar mahalalele fuseseră construite recent – Iuliu Cezar şi duşmanii lui macedoneni făcuseră oraşul una cu pământul acum paisprezece ani, obligând-o să-l reconstruiască. Cezar dorise ca ea să mărească numărul de fântâni publice şi să le pună la dispoziţie oamenilor băi gratuite, dar ea nu fusese de acord – de ce ar fi fost? Dacă venea în oraş pe mare, prin Marele Port, debarca în Incinta Regală, iar dacă alegea să meargă pe uscat, o lua pe Drumul Cânepii. Niciunul dintre drumuri nu o obliga să traverseze mahalalele de la Rhakotis[104] şi ceea ce ochii nu vedeau, n-aveau cum s-o supere. Ciuma redusese numărul populaţiei de la trei milioane la un milion, dar asta se întâmplase în urmă cu şase ani; nu se ştie de unde, apăruse deja un alt milion de oameni, cei mai mulţi fiind copii nou-născuţi, mai puţin imigranţi. Niciun nativ egiptean nu avea voie să locuiască la Alexandria, dar existau o mulţime de metişi, rezultaţi din căsătoriile mixte cu grecii săraci; aceştia formau clasa numeroasă a servitorilor oamenilor liberi, care nu deveniseră cetăţeni ai Alexandriei, nici după ce Cezar insistase să acorde cetăţenia alexandrină tuturor locuitorilor.

Apollodorus o aştepta pe cheiul din Portul Regal, dar nu era însoţit de fiul ei mai mare, după cum reuşi să constate imediat cu ochii ei ageri. Lumina din ei păli, dar îi întinse lui Apollodorus mâna pe care acesta o sărută când termină de făcut plecăciunea şi nu avu nicio obiecţie când acesta o luă deoparte; faţa lui exprima o nevoie imperioasă de a-i furniza o informaţie vitală chiar în momentul sosirii ei.

— Ce este, Apollodorus?

— Caesarion, spuse el.

— Ce a făcut?
— Nimic – deocamdată. Este vorba de ceea ce are de gând să facă.
— Dar tu şi cu Sosigenes nu puteţi să-l ţineţi în frâu?
— Încercăm, întruchipare a lui Isis, dar este din ce în ce mai dificil. Îşi drese glasul şi continuă stânjenit: I-au coborât testiculele şi acum se consideră bărbat, Maiestate.
Cleopatra se opri brusc şi întoarse ochii ei mari, aurii, către slujitorul său cel mai de încredere.
— Dar… dar nici nu a împlinit treisprezece ani!
— Va avea treisprezece ani peste trei luni, Maiestate, şi creşte repede ca o buruiană. Are deja peste patru cubiţi[105] şi jumătate înălţime. Vocea îi este în schimbare şi are mai degrabă înfăţişarea unui bărbat, decât a unui băiat.
— Pe toţi zeii, Apollodorus! Nu, nu vreau să mai aud nimic, te implor! înarmată cu aceste informaţii, cred că este mai bine să-mi formez singură o părere.
Porni din nou.
— Şi unde este acum? De ce nu a venit să mă întâmpine?
— Elaborează proiectele de legi pe care dorea să le termine înainte de sosirea ta.
— Proiecte de legi?
— Da. O să-ţi povestească el tot, Fiică a lui Ra, probabil, chiar înainte să-ţi ofere şansa de a deschide gura ca să spui ceva.
Deşi fusese avertizată, Cleopatra rămase cu gura căscată când îşi văzu fiul. În anul în care lipsise de lângă el, acesta se transformase din copil în adolescent, dar fără acea stângăcie proprie băieţilor la vârsta respectivă. Pielea lui era bronzată şi netedă, claia de păr auriu tunsă scurt, nu lung, aşa cum se obişnuia la adolescenţi şi, aşa cum spusese Apollodorus, avea un trup de bărbat. Deja! Fiul meu, băiatul meu frumos, ce s-a întâmplat cu tine? Te-am pierdut pentru totdeauna şi inima mea este zdrobită! Chiar şi ochii ţi s-au schimbat – sunt aşa de serioşi şi aşa de… inflexibili.
Dar toate acestea păleau în faţa asemănării lui cu tatăl său. Îl avea în faţa ei pe Cezar când era tânăr, aşa trebuie să fi arătat Cezar când purta *laena*[106] şi *apex*[107] al lui Flamen, Dialis, preotul roman special al lui Jupiter Optimus Maximus. Cu ajutorul lui Sulla, Cezar reuşise să scape la împlinirea vârstei de nouăsprezece ani de această preoţie detestată, dar iată-l acum în faţa ei pe Cezar, aşa cum ar fi putut să arate, dacă Gaius Marius nu i-ar fi interzis cariera militară. Chipul prelung, nasul turtit, gura senzuală cu colţurile ridicate a glumă – Caesarion, Caesarion, încă nu! Nu sunt pregătită pentru asta!
Caesarion străbătu suprafaţa mare de pardoseală dintre birou şi locul în care Cleopatra rămăsese înmărmurită, ţinând într-o mână un sul gros şi întinzând-o pe cealaltă către ea.

— Mamă, ce bine-mi pare că te văd! strigă el cu o voce profundă.
— Am lăsat un băiat şi am regăsit un bărbat, reuşi ea să îngaime.
Caesarion îi întinse sulul:
— Tocmai l-am terminat, spuse el, dar fireşte trebuie să-l citeşti şi tu, înainte să-l pun în vigoare.
Sulul de hârtie atârna greu; Cleopatra se uită în jos la el, apoi la Caesarion.
— Nu primesc şi eu un sărut? întrebă ea.
— Dacă vrei. O sărută pe un obraz, apoi păru să decidă că nu era suficient, aşa că o sărută şi pe celălalt obraz.
— Gata! Acum citeşte, mamă, te rog!
Era momentul să-şi manifeste ascendentul asupra lui.
— Mai târziu, Caesarion, când o să am timp. Acum trebuie să mă duc să-i văd pe fraţii şi pe sora ta. Apoi intenţionez să iau cina pe uscat. După aceea, o întâlnire cu tine, cu Apollodorus şi cu Sosigenes, la care poţi să-mi povesteşti despre tot ceea ce ai scris acolo.
Vechiul Caesarion ar fi ripostat; acesta nu spuse nimic. Ridică din umeri şi luă sulul înapoi.
— De fapt, e mai bine. O să mai lucrez puţin la el, în timp ce tu îţi rezolvi alte treburi.
— Sper că intenţionezi să participi la cină!
— Nu mănânc niciodată seara – la ce bun să-i pui pe bucătari să facă cine ştie ce mâncare aleasă, dacă eu nu mănânc? Mă mulţumesc cu pâine proaspătă şi ulei, o salată, peşte sau miel pe care le mănânc în timp ce lucrez.
— Chiar şi astăzi, când tocmai am venit acasă?
Ochii albaştri, strălucitori, clipiră vesel; băiatul zâmbi.
— Vrei să mă faci să mă simt vinovat, nu-i aşa? Bine, am să vin la masă.
Se duse înapoi la biroul lui, cu hârtia din mână deja întinsă şi îşi plecă fruntea deasupra ei chiar în momentul în care luă scaunul pe pipăite şi se aşeză pe el.
Picioarele o duseră în camera copiilor ca şi când ar fi aparţinut altei femei, dar cel puţin aici lucrurile arătau normal. Iras şi Charmian veniră alergând la ea, o îmbrăţişară şi o sărutară şi se traseră la o parte ca s-o privească pe iubita lor stăpână care nu-şi mai lua ochii de la cei trei copii ai săi. Ptolemeu Alexander Helios şi Cleopatra Selene asamblau un joc de puzzle, un peisaj cu flori, iarbă şi fluturi pictaţi pe o scândurică subţire pe care un meşter foarte priceput le tăiase apoi cu ferăstrăul în piese mici, de forme neregulate. Geamănul Soare bătea cu un ciocănel de lemn într-o piesă care nu se potrivea în timp ce sora lui, Luna, îl privea furioasă. Apoi îi smulse ciocănelul din mână şi îl lovi cu el în cap. Soarele începu să urle, Luna ţipă fericită; o clipă mai târziu, erau din nou împreună, absorbiţi de jocul de puzzle.

— Capul ciocănelului este din plută, şopti Iras.

Ce drăgălaşi erau! Aveau acum cinci ani şi se deosebeau atât de mult ca înfăţişare, că nimeni n-ar fi spus că sunt gemeni. Soarele avea părul auriu, la fel pielea şi ochii, frumuseţea lui fiind mai degrabă orientală decât romană; era uşor de ghicit că atunci când va creşte, va avea un nas acvilin şi pometţii proeminenţi. Luna avea părul des, cârlionţat şi negru, o faţă delicată şi ochi mari de culoarea chihlimbarului, umbriţi de gene lungi, negre; era uşor de văzut că, atunci când va creşte mare, va fi foarte frumoasă, într-un fel aparte, numai al ei. Niciunul dintre ei nu semăna nici cu Antoniu şi nici cu mama lor. Amestecul a două suşe diferite produsese copii mai frumoşi decât ambii lor părinţi.

Micul Ptolemeu Philadelphus, pe de altă parte, era leit Marc Antoniu; mic, îndesat, cu părul şi ochii roşii, cu nasul care se străduia să se întâlnească cu bărbia peste o gură mică, plină. Se născuse în octombrie trecut după calendarul roman, aşa că avea acum optsprezece luni.

— Este tipic pentru copilul cel mai mic, murmură Charmian. Nu încearcă deloc să vorbească, deşi păşeşte exact ca tăticul lui.

— Tipic? întrebă Cleopatra cuprinzând trupşorul lui mic într-o îmbrăţişare pe care era clar că băiatul n-o apreciază.

— Copiii cei mai mici nu vorbesc, pentru că fraţii lor mai mari vorbesc şi pentru ei. El bolboroseşte ceva, iar ei înţeleg oricum.

— Oh! Îl lăsă jos repede pe Philadelphus, când acesta îşi vârî dinţii de lapte în mâna ei. Rămase pe loc scuturându-şi mâna care o durea.

— Chiar că e ca taică-său, nu-i aşa? Foarte hotărât. Iras, pune-l pe bijutierul curţii să-i facă o brăţară cu ametist. Îl păzeşte împotriva vinului.

— O s-o smulgă, Maiestate.

— Atunci fă-i un colier strâns pe gât sau o broşă, nu contează, indiferent ce, numai să poarte un ametist.

— Antoniu îl poartă pe al lui? întrebă Iras.

— Acum da, spuse Cleopatra fericită.

De la copii se duse la baie, însoţită de Charmian şi de Iras. La Roma ştia că se povestesc lucruri fabuloase despre baia ei; că era plină cu lapte de măgăriţă, că avea dimensiunea unui heleşteu pentru crapi, deasupra căruia exista o cascadă în miniatură ca s-o răcorească, că i se încerca temperatura băgându-se mai întâi o sclavă în apă etc. Niciuna dintre poveştile care se răspândiseră în urma şederii ei la Roma nu era adevărată. Cada pe care o găsise Cezar în cortul lui Lentulus Crus după Pharsalus fusese mult mai somptuoasă. Cea a Cleopatrei era rectangulară şi de dimensiuni obişnuite, făcută din granit roşu neşlefuit. O umpleau sclavii care cărau amfore cu apă, fierbinte sau rece; aplicau o reţetă standard, aşa că temperatura nu varia prea mult.

— Caesarion se joacă cu fraţii lui mai mici? o întrebă ea pe Charmian, în timp ce aceasta îi turna apă pe gât şi îi masa spatele.

— Nu, Maiestate, răspunse Charmian oftând. Îi place de ei, dar nu-l interesează.

— Nu mă miră, spuse Iras, pregătind un unguent parfumat. Diferenţa de vârstă este prea mare şi el nu a fost niciodată tratat ca un copil. Aceasta este soarta unui Faraon.

— Aşa e.

Observaţie care se confirmă şi la cină, la care Caesarion participă cu trupul, dar nu şi cu mintea; aceasta era în altă parte. Dacă cineva îi punea mâncare în farfurie, mânca din ea, dar numai lucruri foarte simple. Era clar că slujitorii ştiau deja ce trebuie să-i ofere. Mânca peşte şi miel, dar ignora carnea de pasăre, de pui de crocodil şi alte cărnuri. Pâinea crocantă, cât de albă puteau s-o fac brutarii, alcătuia cea mai mare parte a meniului lui, muiată în ulei de măsline sau, la micul dejun, în miere, după cum îi spuse el mamei sale.

— Tatăl meu mânca simplu, zise el ca răspuns la o observaţie făcută în glumă de mama sa, care încerca să-l convingă să-şi mai varieze dieta, şi nu i-a făcut rău, nu-i aşa?

— Nu, nu i-a făcut, răspunse ea cedând în faţa lui.

Cleopatra îşi ţinea consiliile într-o încăpere special destinată acestui scop, unde se afla o masă mare de marmură, la care puteau şedea amândoi, şi ea şi Caesarion la unul dintre capete. De o parte şi de alta se puteau aşeza câte patru bărbaţi, iar locul de la celălalt capăt era lăsat întotdeauna liber pentru Amun-Ra, care nu reuşea niciodată să vină. Astăzi Apollodorus stătea în faţa lui Sosigenes şi a lui Cha'em. Regina se aşeză la locul ei, necăjită că nu-l găsea pe Caesarion, dar înainte ca să trimită pe cineva să-l caute, acesta apăru cu braţele pline de suluri. Se auzi o exclamaţie de surpriză; Ceasarion se duse să se aşeze pe locul lui Amun-Ra şi rămase acolo.

— Stai pe locul rezervat pentru tine! spuse Cleopatra.

— Acesta este locul meu.

— Acesta aparţine lui Amun-Ra şi nici chiar Faraonul nu este Amun-Ra.

— Am făcut o înţelegere cu Amun-Ra şi îl reprezint la toate consiliile, spuse el netulburat. Este o prostie să stau pe un scaun de pe care n-am cum să văd chipul tău, al Faraonului.

— Domnim împreună, aşadar trebuie să stăm unul lângă altul.

— Dacă aş fi papagalul tău, Faraonule, am putea. Dar acum când am devenit bărbat, nu intenţionez să fiu papagalul tău. Când am să consider de cuviinţă, n-o să fiu de acord cu tine. Mă înclin în faţa vârstei şi a experienţei tale, dar tu trebuie să mă tratezi ca partener senior în conducerea noastră comună. Eu sunt Faraonul bărbat, şi este dreptul meu să am ultimul cuvânt.

După acest discurs rostit pe o voce egală, urmă o tăcere în timpul căreia Cha'em, Sosigenes şi Apollodorus se uitau fix la tăblia mesei, iar Cleopatra privea în lungul acesteia către fiul ei rebel. Şi-o făcuse cu mâna ei; îl ridicase pe tron, îl unsese şi îl consacrase Faraon al Egiptului şi Rege al Alexandriei. Acum nu mai ştia ce să facă şi se îndoia că va avea suficientă influenţă în faţa acestui străin ca să se poată afirma din nou ca partener senior. O, fie ca zeii să nu permită ca acesta să reprezinte începutul unui război între Ptolemeii aflaţi la conducere! îşi spuse ea. Să nu fie Ptolemeu Burtă Mare împotriva Mamei Cleopatra! Dar nu văd la el niciun fel de semn de lăcomie, de sălbăticie. Este un Cezar, nu un Ptolemeu! Ceea ce înseamnă că nu mi se va supune, căci se simte mai înţelept decât mine cu toată „vârsta şi experienţa mea". Trebuie să cedez, nu am încotro.

— Părerea ta este acceptată, Faraonule, spuse ea fără mânie. Eu stau la acest capăt, tu stai la celălalt.

Îşi trecu involuntar mâna peste o umflătură de la baza gâtului pe care o descoperise la baie.

— Doreşti să discuţi ceva în legătură cu treburile statului din perioada cât am fost plecată?

— Nu, totul a decurs bine. Am împărţit dreptatea fără a fi nevoit să consult cazurile anterioare şi nimeni nu mi-a contestat verdictele. Trezoreria publică a Egiptului funcţionează normal şi la fel şi cea a Alexandriei. I-am pus pe trezorierul-şef şi pe ceilalţi magistraţi din Alexandria să renoveze clădirile publice şi am autorizat repararea mai multor temple şi incinte de-a lungul malurilor Nilului, aşa cum ni s-a cerut.

Chipul lui îşi schimbă expresia, devenind mai animat.

— Dacă tu nu ai întrebări şi nu s-au formulat plângeri în legătură cu purtarea mea, aş dori să asculţi planurile mele în legătură cu viitorul Egiptului şi al Alexandriei.

— Nu am auzit deocamdată niciun fel de plângeri, spuse Cleopatra cu grijă. Poţi continua, Ptolemeu Cezar.

Băiatul îşi puse sulurile de hârtie pe masă şi începu să vorbească fără să le mai consulte. În cameră se făcuse întuneric, deoarece ziua era pe sfârşite, dar în razele de lumină pieziţe jucau firicele de praf şi câte o gâză. Una dintre raze, mai puternică decât celelalte, lumină discul lui Amun-Ra din spatele capului lui Caesarion; Cha'em adoptă poziţia de prezicător, mormăi ceva în barbă, prea încet ca să se înţeleagă şi îşi puse mâinile tremurând pe masă. Poate că lumina scăzută le făcea să pară cenuşii; Cleopatra nu ştia, dar indiferent ce viziune ar fi avut, nu intenţiona să i-o împărtăşească şi ei. Asta însemna că era rău prevestitoare.

— În primul rând, mă voi ocupa de Alexandria, spuse Caesarion cu vioiciune. Trebuie să facem schimbări – schimbări imediate. În viitor, vom pune în aplicare cutuma romană şi vom asigura o măsură de grâu gratuit pentru săraci. Fireşte, după ce le

vom verifica veniturile. În continuare, în legătură cu grâul, preţul lui nu va fluctua în funcţie de cost dacă este cumpărat din străinătate atunci când Nilul nu se revarsă. Cheltuielile suplimentare vor fi suportate de trezoreria publică a Alexandriei. Dar aceste legi se vor aplica numai la cantitatea de grâu pe care o consumă o familie mică într-o lună – adică un *medimnus*[108]. Orice alexandrin care cumpără mai mult de un *medimnus* pe lună va trebui să plătească la cursul zilei.

Făcu o pauză, ridică bărbia, dar nimeni nu rosti niciun cuvânt. Caesarion continuă:

— Locuitorii Alexandriei cărora în momentul de faţă nu li s-a acordat cetăţenia vor primi acest drept. El se va aplica tuturor oamenilor liberi, inclusiv liberţilor. În felul acesta, vor exista evidenţe ale cetăţenilor şi funcţionarii necesari ca să dea chitanţele pentru grâu sau pentru acel *medimnus* gratuit pe lună. Toate magistraturile oraşului, de la interpret în jos, vor fi ocupate în modul cel mai corect – prin alegeri libere – cel puţin pentru un an. Orice cetăţean, macedonean, grec, evreu sau metis egiptean va avea voie să candideze şi vor fi promulgate legi pentru a pedepsi corupţia electorală, ca şi pe cea din timpul serviciului.

Altă pauză, marcată de o linişte desăvârşită. Caesarion înţelese că opoziţia va fi implacabilă, atunci când va trebui să-i facă faţă.

— În sfârşit, anunţă el, la fiecare intersecţie importantă o să construiesc o fântână de marmură. Aceasta va avea mai multe cişmele pentru luat apă şi un bazin mare pentru spălatul rufelor. Pentru ca oamenii să se spele, vor fi amenajate băi mari în fiecare din cartierele oraşului, cu excepţia zonei Beta, unde Incinta Regală are deja aceste facilităţi.

Era momentul ca bărbatul să redevină băiat; ochii îi jucau în cap în timp ce-şi plimba privirea peste chipurile celor aşezaţi în jurul mesei.

— Asta este! strigă el râzând. Nu-i aşa că este splendid?

— Într-adevăr, splendid, spuse Cleopatra, dar absolut imposibil.

— De ce?

— Pentru că Alexandria nu-şi poate permite să pună în aplicare programul tău.

— Dar de când o formă de guvernare democratică costă mai mult decât o mână de macedoneni întreţinuţi pe viaţă care sunt prea ocupaţi să-şi căptuşească propriile buzunare pentru a cheltui cu folos banii oraşului? De ce trebuie să suporte trezoreria publică costul existenţei lor de huzur? Şi de ce este necesar ca un tânăr să fie castrat pentru a putea intra în serviciul superior al regelui şi al reginei? De ce nu pot femeile să le păzească pe prinţesele noastre virgine? Eunuci, în zilele şi în vremea noastră? Este abominabil!

— Imposibil de răspuns, spuse Cha'em, făcând gura pungă în faţa privirii îngrozite a lui Apollodorus; era eunuc.

— Şi de când sufragiul universal costă mai mult decât votul selectiv? întrebă Caesarion. Sigur, crearea unui aparat electoral e costisitoare. La fel şi grâul acordat în mod gratuit. Raţia subvenţionată, fântânile şi băile îşi au, de asemenea, costul lor. Dar, dacă vulturii îmbuibaţi sunt daţi jos de pe prăjinile lor din vârful prăzii şi toţi cetăţenii vor plăti impozite în loc ca unii să fie scutiţi, cred că vor exista bani.

— O, încetează cu copilăriile, Caesarion! spuse Cleopatra enervată. Numai pentru că ai o alocaţie mare de cheltuit nu înseamnă că te pricepi la finanţe! Vor exista bani! Eşti un copil cu idei de copil în legătură cu modul în care merg treburile.

Veselia dispăru brusc de pe chipul lui Caesarion care căpătă o expresie semeaţă şi rigidă.

— Nu sunt copil! spuse el printre dinţi, cu vocea rece ca iarna Romei. Ştii cum îmi cheltuiesc eu uriaşa alocaţie, Faraonule? Plătesc salariile pentru o duzină de contabili şi funcţionari! Acum nouă luni i-am angajat ca să studieze veniturile şi cheltuielile Alexandriei. Magistraţii noştri macedoneni, de la traducător la funcţionarii recrutaţi din rândurile nepoţilor şi verilor, sunt toţi corupţi! Putrezi!

O mână mică cu inel cu un rubin, care strălucea pe un deget, mătură toate sulurile.

— Totul este aici, până la ultima escrocherie, deturnare de fonduri şi mită, ba chiar şi micile găinării! După ce am văzut toate datele, mi-a fost ruşine să mă mai numesc rege al Alexandriei!

Dacă tăcerea ar fi putut să explodeze, aşa s-ar fi întâmplat. Cleopatra era încântată, pe de o parte, de extraordinara precocitate a fiului ei, dar, pe de altă parte, se simţea aşa de furioasă, încât o mânca palma dreaptă de dorinţa să-l plesnească peste faţă pe micul monstru. Cum îndrăznea? Dar ce îndrăzneală minunată! Şi ce putea ea să-i răspundă? Cum să iasă ea din această situaţie cu demnitatea intactă şi mândria neştirbită?

Sosigenes amână acest moment dificil.

— Aş vrea să ştiu cine ţi-a băgat în cap aceste idei, Faraonule? Fără îndoială că nu le-ai preluat de la mine şi refuz să cred că sunt rodul minţii tale. Aşadar, de unde le-ai cules?

Chiar în momentul în care vorbea, Sosigenes simţea o apăsare dureroasă în piept, o undă de profund regret pentru copilăria pierdută a lui Caesarion. Fusese întotdeauna o încântare să fie martor la evoluţia acestui copil de-a dreptul prodigios, îşi spuse el, pentru că, la fel ca şi tatăl lui, este un adevărat miracol.

Dar nu avusese copilărie. Pe când era încă prunc în braţele celor mari, vorbise în propoziţii cizelate; nimeni nu putea să ignore mintea extraordinară care sălăşluia în pruncul Caesarion, deşi tatăl lui nu remarcase niciodată acest lucru sau, cine ştie, se prefăcuse doar; poate că amintirile din propria copilărie îl făcuseră să închidă ochii. Cum fusese Iuliu Cezar la doisprezece

ani? Şi cum îl tratase mama lui? Nu aşa cum îl trata Cleopatra pe Caesarion, decise Sosigenes în fracţiunea de clipă care îi fu necesară lui Caesarion ca să răspundă. Cleopatra îl privea pe fiul ei ca pe un zeu, aşa că profunzimea gândirii lui nu făcea decât să-i accentueze nebunia. O, dacă Caesarion ar fi fost mai… mai ca toată lumea!

Sosigenes îşi amintea perfect cum încercase s-o convingă pe Cleopatra să-l lase pe băieţelul de cinci ani să se joace cu câţiva dintre copiii macedonenilor de rang înalt, cum erau contabilul şi trezorierul.

Băieţii aceia se retrăgeau speriaţi în faţa lui Caesarion, sau îl loveau cu pumnii şi picioarele, sau îşi băteau joc cu cruzime de el. Dar el suporta toate acestea fără să se plângă, la fel de hotărât să-i domine, pe cât de decis era astăzi să cucerească Alexandria. Dar văzând purtarea lor, Cleopatra le interzisese tuturor copiilor, băieţi sau fete, să mai aibă vreo legătură cu fiul ei. În viitor, poruncise ea, Caesarion va trebui să se mulţumească cu propria companie. Şi atunci Sosigenes adusese o corcitură de căţel. Îngrozită, Cleopatra fusese tentată să poruncească să-l înece. Dar Caesarion intrase exact în acel moment, văzuse căţelul şi devenise băieţelul de cinci ani. Cu faţa numai zâmbet, întinsese mâinile şi luase în braţe mica creatură care scâncea. Şi, astfel, Fido intrase în viaţa lui Caesarion. Dar băiatul ştia că mamei lui nu-i plăcea căţelul şi fusese obligat să-i ascundă importanţa pe care o avea animalul pentru el. Şi iarăşi, nici acest lucru nu era normal. Din nou Caesarion fusese silit să adopte un comportament de adult. În sufletul lui trăia acum un om bătrân ros de griji, în timp ce băieţelul, care nu-i fusese dat să fie, suferă, cu excepţia momentelor secrete pe care le petrece departe de mama lui şi de tronurile pe care le ocupă ca egal al ei. *Egal?* Nu, asta nu, niciodată! Caesarion este superior mamei sale în toate privinţele şi tocmai în asta rezidă tragedia.

Răspunsul băiatului la întrebare veni, şi Caesarion deveni din nou băieţelul de doisprezece ani, cu chipul scăldat în lumină.

— Fido şi cu mine ne-am plimbat prin pod, sunt nişte şobolani grozavi acolo, Sosigenes! Unii sunt cât Fido de mari, zău aşa! Probabil că le place hârtia, pentru că au ros teancuri întregi de însemnări vechi, unele chiar de pe vremea lui Ptolemeu II. Oricum, în urmă cu câteva luni, Fido a găsit o cutie pe care nu a reuşit s-o roadă, din malahit cu intarsii de lapislazuli. Splendidă! Când am deschis-o, am constatat că aceasta conţinea însemnările pe care le-a făcut tatăl meu în timpul şederii sale în Egipt. Treburi pentru tine, mamă! Sfaturi, nu scrisori de dragoste. Nu le-ai citit niciodată?

Cu obrajii arzând, Cleopatra îşi aminti de o plimbare pe măgar pe care o făcuse împreună cu Ceasar printre ruinele din Alexandria, când o obligase să vadă ce trebuie să facă şi în ce

ordine. Case pentru oamenii obişnuiţi, asta în primul rând, şi, numai după aceea, temple şi clădiri publice. O, şi predicile acelea care nu se mai terminau! Cum o mai iritaseră, când ea nu tânjea decât după iubire! Instrucţiuni severe în legătură cu ce trebuie să facă, de la cetăţenia care să se acorde tuturor, până la măsura de grâu gratuită pentru cei săraci. Le ignorase pe toate, cu excepţia acordării cetăţeniei pentru evrei şi metişi, fiindcă îl ajutaseră pe Cezar să-i ţină la respect pe alexandrini până când sosiseră legiunile lui. Avusese de gând să se ocupe cândva de toate. Dar intervenise asasinarea lui. După moartea lui, Cleopatra considerase că reformele acelea nu mai aveau rost. Cezar încercase să introducă reforme la Roma şi fusese asasinat pentru trufia lui. Aşa că pusese toate listele şi ordinele şi instrucţiunile lui în acea cutie din malahit cu intarsii de lapislazuli şi o dăduse unuia dintre slujitorii palatului s-o ascundă undeva, să n-o mai vadă şi să uite de ea.

Dar nu se gândise că un băieţel curios avea să hoinărească pe acolo împreună cu un câine. O, ce nenorocire provocase această descoperire! Caesarion se molipsise acum de boala tatălui său; dorea să schimbe lucrurile statornicite de atâtea veacuri aşa de trainic, încât nici cei care ar fi avut de profitat de pe urma modificării lor nu doreau acest lucru. Oare de ce nu aruncase ea hârtiile acelea în foc? Atunci fiul ei nu ar fi găsit nimic altceva decât şobolani.

— Da, le-am citit, spuse ea.

— Atunci de ce nu ai făcut ceea ce se spunea acolo?

— Pentru că Alexandria are propriul său *mos maiorum,* Caesarion. Adică are propriile sale tradiţii şi obiceiuri. Conducătorii unui loc, indiferent că este o cetate sau o ţară, nu sunt obligaţi să-i salveze pe cei săraci, căci reprezintă o boală pe care numai moartea prin înfometare o poate vindeca. Romanii îi numesc pe săracii lor *proletarii,* adică cei care nu au nimic altceva de dat statului decât copii – nici impozite, nici prosperitate. Dar romanii au şi tradiţia filantropiei, adică îi hrănesc pe săraci pe socoteala statului. Alexandria nu are o astfel de tradiţie, şi nici în alte locuri nu există. Şi da, sunt de acord că magistraţii noştri sunt corupţi, dar macedonenii sunt coloniştii iniţiali şi se consideră îndreptăţiţi să primească fel de fel de beneficii pentru slujba lor. Încearcă să le iei funcţia şi vei fi sfâşiat în agora nu de către macedoneni, ci de către cei săraci. Statutul de cetăţean al Alexandriei este preţios şi de aceea nu poate fi acordat celor care nu îl merită. Cât despre alegeri ei – bine, nu sunt decât o farsă!

— Aş vrea să te poţi auzi. Toate astea nu sunt decât rahat de hipopotam!

— Nu fi vulgar, Faraonule!

Pe faţa lui se succedară mai multe expresii, mai întâi, cea proprie unui copil – furie, frustrare, dorinţă de a riposta – dar

încet, încet, copilul deveni adult-hotărât, cu sânge rece.

— Va fi aşa cum vreau eu, spuse el. Mai devreme sau mai târziu, asta se va întâmpla. Poţi să mă opreşti un timp, pentru că te vei adresa cetăţenilor din Alexandria în acest scop. Eu nu sunt prost, Faraonule. Ştiu care va fi amploarea împotrivirii în faţa schimbărilor mele. Dar acestea vor veni! Şi când vor veni, nu se vor limita la Alexandria. Suntem faraoni ai unei ţări care are o mie de mile lungime, dar cel mult zece mile lăţime, cu excepţia Ta-She, o ţară ai cărei cetăţeni nu sunt deloc liberi. Ei ne aparţin nouă, aşa cum ne aparţine pământul pe care îl cultivă şi recoltele pe care le culeg. Cât despre bani, avem aşa de mulţi, că nu-i putem cheltui niciodată şi stau acolo, sub pământ, lângă Memfis. Am să-i folosesc pentru a îmbunătăţi soarta poporului egiptean.

— Nu-ţi vor mulţumi, rosti ea cu gura strânsă.

— Şi de ce ar trebui să-mi mulţumească? Sunt de drept banii lor, nu ai noştri.

— Noi suntem Nilul, spuse ea muşcând parcă din fiecare cuvânt. Noi suntem fiul şi fiica lui Amun-Ra, ai lui Isis şi Horus încarnaţi, Stăpâni ai celor două Doamne, Egiptul de Sus şi Egiptul de Jos, ai Rogozului şi ai Albinei. Scopul nostru este să fim rodnici, să aducem prosperitate celor de sus ca şi celor de jos. Faraonul este Dumnezeu pe pământ, destinat să nu moară niciodată. Tatăl tău a trebuit să moară pentru a deveni, în timp ce tu eşti zeu încă de când ai fost zămislit. *Trebuie* să crezi!

Caesarion îşi strânse sulurile şi se ridică în picioare.

— Mulţumesc că m-ai ascultat, Faraonule!

— Dă-mi hârtiile! Vreau să le citesc!

Asta îi provocă un hohot de râs.

— Nu cred că îţi doreşti aşa ceva, spuse el şi plecă.

— Ei bine, cel puţin ştim cum stăm, spuse Cleopatra. Adică pe marginea unei prăpăstii.

— Se va mai schimba când se va maturiza, o linişti Sosigenes.

— Da, se va schimba, spuse şi Apollodorus.

Cha'em nu scotea niciun cuvânt.

— Eşti şi tu de această părere, Cha'em? întrebă ea. Sau viziunea ta ţi-a spus că nu se va schimba?

— Viziunea mea nu are niciun sens, şopti Cha'em. Era neclară, confuză, zău aşa, Faraonule, nu înseamnă nimic.

— Sunt sigură că a însemnat ceva pentru tine, dar nu vrei să-mi spui mie, nu-i aşa?

— Repet, nu este nimic de spus.

Dar Cha'em se îndepărtă încet, împovărat de ani şi, când fu destul de departe ca să nu mai poată fi văzut, începu să plângă.

Cleopatra luă masa în încăperile ei, dar nu le chemă pe cele două servitoare; ziua fusese lungă şi probabil că Charmian şi Iras erau destul de obosite. O servea o fată mai tânără – macedoneană, fireşte – în timp ce Cleopatra ciugulea fără poftă

din mâncare, apoi slujitoarea o ajută să se schimbe şi să-şi pună veşmintele de noapte. Cei care erau înstăriţi şi aveau mulţi slujitori, obişnuiau să poarte alte haine în pat. Cei care dormeau în hainele lor de fiecare zi erau fie foarte ruşinoşi, ca răposata soţie a lui Cicero, Terentia, fie nu aveau suficienţi slujitori ca să spele rufele îndeajuns de des. Faptul că îşi pierdea acum timpul gândindu-se la asta i se datora lui Antoniu; acesta dispreţuia femeile care purtau haine în pat şi îi spusese şi de ce şi chiar din cauza cui. Octavia, o femeie mai mult modestă decât exagerat de pudică, nu avea nimic împotrivă să facă dragoste în pielea goală, îi spusese el, dar imediat ce se termina actul sexual, îşi punea o cămaşă de noapte. Pretextul ei (căci i se părea un pretext) era că s-ar putea ca vreunul din copii să aibă nevoie urgent de ea în timpul nopţii şi nu ar fi vrut ca slujitorul care ar fi venit s-o cheme s-o vadă goală. Deşi, după cum susţinea Antoniu, avea un corp frumos.

După ce epuiză acest subiect, mintea Cleopatrei trecu la un aspect mai ciudat al relaţiei sale cu Antoniu: la orice, numai să nu trebuiască să se gândească la ziua de astăzi!

Refuzase să divorţeze de Octavia, îşi înfipsese cu încăpăţânare călcâiele în pământ când Cleopatra încercase să-l convingă că divorţul este cea mai bună soluţie. Acum era soţul ei, al Cleopatrei; căsnicia romană nu mai avea niciun rost. Dar descoperise apoi în cursul discuţiilor că Antoniu continua să fie îndrăgostit de Octavia şi nu numai pentru că aceasta era mama celor doi copii romani ai lui. Ambele erau fete, aşadar, cel puţin pentru Cleopatra, nu aveau importanţă. Dar nu şi pentru Antoniu, după cât se pare. Deja plănuia măritişul lor, deşi Antonia avea numai cinci ani cel mult, iar Tonilla nu împlinise încă doi. Fiul lui Ahenobarbus, Lucius, era destinat să se căsătorească cu Antonia, dar Antoniu nu se hotărâse încă în privinţa soţului Tonillei. Ca şi când ar fi avut vreo importanţă! Cum ar fi putut să desfacă legăturile lui cu Roma? Ce folos prezentau ele pentru prinţul consort al Faraonului sau pentru tatăl vitreg al Faraonului?

După părerea Cleopatrei, faptul că Antoniu nu voia să se despartă de Octavia însemna că el tot mai speră să ajungă la o înţelegere cu Octavian care ar permite fiecăruia dintre ei să stăpânească o parte din imperiu. Ca şi când graniţa aceea de pe râul Drina care despărţea răsăritul de apus ar fi fost un gard definitiv şi, de o parte şi de alta a lui, câinele Antoniu şi câinele Octavian ar fi putut să mârâie unul la altul, dezgolindu-şi colţii, fără a simţi nevoia să se bată. O, oare de ce nu vede Antoniu că un astfel de aranjament nu poate să dureze? Ea ştia acest lucru la fel de bine ca şi Octavian. Agenţii ei din Roma i-au transmis o mulţime de informaţii cu privire la comploturile lui Octavian în vederea discreditării ei la Roma şi în Italia. O numea Regina Fiarelor, născocea tot felul de poveşti înflorite despre baia ei,

despre viaţa ei intimă şi pretindea că ea îl corupsese pe Antoniu cu droguri şi vin. Că îl transformase în marioneta ei. Agenţii ei îi raportau că, deocamdată, eforturile lui Octavian de a-l ponegri pe Antoniu nu dăduseră roade; nimeni nu le credea – deocamdată. Cei şapte sute de senatori îi rămâneau credincioşi, iar afecţiunea lor pentru Antoniu era alimentată de ura faţă de Octavian. În zidul solid al devotamentului lor apăruse o mică fisură după ce aflaseră povestea campaniei din Partia, dar numai câţiva îl părăsiseră. Cei mai mulţi dintre ei deciseseră că Antoniu nu putea fi învinovăţit pentru dezastrul din răsărit; dacă ar fi recunoscut că este aşa, ar fi trebuit să admită că Octavian avea dreptate şi asta ar fi fost imposibil.

Antoniu… Probabil că începuse deja campania împotriva lui Artavasdes al Armeniei, pe care îi vom da voie s-o câştige. Dar înainte să poată să se gândească la un marş împotriva lui Artavasdes din Media Atropatene, Quintus Dellius trebuie să realizeze o alianţă pe care niciun general roman, inclusiv Antoniu, să n-o poată refuza. Deşi anumite aspecte ale pactului nu puteau fi scrise pe hârtie, ba mai mult, nici măcar împărtăşite lui Antoniu: acestea rămâneau între Media şi Egipt, cu scopul ca, atunci când Roma va fi cucerită şi încorporată în noul imperiu egiptean, Artavasdes din Media să poată da lovitura regatului parţilor cu toată forţa celor patruzeci sau cincizeci de legiuni romane şi să ocupe tronul după care tânjea mai presus de orice altceva. Preţul Cleopatrei era pacea, o pace care trebuia să dureze până când Caesarion va fi suficient de mare ca să preia locul tatălui său.

Uite! Numele fusese rostit, numele care nu putea fi ocolit. Dacă ar considera aceste evenimente din prima zi a întoarcerii ei la Alexandria drept o dovadă a caracterului remarcabil al lui Caesarion, înseamnă că el va creşte şi va deveni un geniu militar la fel ca şi tatăl său. Era mânat de aceleaşi dorinţe ca ale tatălui lui, şi tatăl lui fusese asasinat cu trei zile înainte să pornească într-o campanie împotriva parţilor. Caesarion va dori să cucerească ţinuturile de la est de Eufrat şi după ce va reuşi, va domni de la *Oceanus Atlanticus* până la Fluviul Oceanului de dincolo de India. Un regat mult mai mare decât cel al lui Alexandru cel Mare, atunci când se afla la apogeul gloriei! Şi armata lui nu va refuza să înainteze spre răsărit, satrapiile lui nu vor fi puse în pericol de mareşali rebeli, dornici să-i distrugă imperiul ca să-l împartă între ei. Pentru că mareşalii lui vor fi fraţii şi verii lui din căsătoria lui Antoniu cu Fulvia. Sudaţi într-o loialitate a sângelui, uniţi şi nu dezbinaţi.

Nimic din toate acestea nu i se părea imposibil. Şi pentru ca ele să se întâmple nu era nevoie decât de o hotărâre de fier din partea ei, iar de asta nu ducea lipsă. Dacă sfetnicii ei i-ar fi fost mai puţin credincioşi, măcar unul dintre ei ar fi putut să întrebe ce se va întâmpla cu acest edificiu clădit din voalul ambiţiilor ei,

dacă fiul ei nu va fi înzestrat cu acelaşi geniu militar ca şi tatăl lui? O întrebare pe care, oricum, ar fi alungat-o printr-o fluturare a mâinii. Băiatul era la fel de precoce ca şi tatăl lui, şi tot atât de talentat; semăna cu el ca două picături de apă. Era iulian, moştenise jumătate din sângele lui de la Cezar. Şi uite ce făcuse Octavian, care avea mai puţin sânge iulian în vine, ce făcuse la şaptesprezece ani, la nouăsprezece, la douăzeci! Preluase moştenirea, mărşăluise de două ori împotriva Romei, forţase Senatul să-l facă consul senior. Un tinerel! Însă alături de Caesarion, Octavian pălea, pierzându-şi importanţa.

Dar cum să-l dezbare pe Caesarion de acest idealism pe care pragmatismul lui Cezar l-ar fi temperat? Planurile lui Cezar pentru Egipt erau experimentale, reprezentau proiecte pe care simţea că le poate aplica în Egipt prin intermediul ei, al Cleopatrei. Se gândea să invoce succesele programelor lui în regatul ei, atunci când va încerca să introducă aceleaşi reforme şi la Roma, în mod mai consecvent decât îi permisese timpul. Singurătatea lui fusese condamnarea lui; nu reuşise să găsească un coleg care să-i împărtăşească ideile. Şi nici Caesarion nu va găsi, Cleopatra ştia lucrul acesta. De aceea, Caesarion trebuia convins să renunţe la încercarea de a-şi pune în aplicare programul.

Se ridică din pat şi se duse în încăperea mică şi elegantă, lipită de camera de culcare, unde se aflau statuile lui Ptah, Horus, Isis, Osiris, Sekhmet, Hathor, Sobek, Anubis, Montu, Tawaret, Thoth şi mulţi alţii. Unii dintre ei aveau cap de animal, asta e adevărat, dar mulţi nu aveau. Toţi personificau aspecte ale vieţii de-a lungul fluviului, şi nu se deosebeau prea mult de aşa-numitele *numina*[109] ale romanilor şi de forţele elementare. Mai asemănătoare cu ele, de fapt, decât zeii greci, care erau nişte oameni la scară uriaşă. Şi nu fuseseră nevoiţi şi romanii să le dea zeilor lor chipuri pe măsură ce trecuseră secolele?

Scăldată în aur, încăperea era plină de astfel de statui, pictate în culori naturale care străluceau chiar şi în lumina slabă a lămpii de noapte. În centru se afla un covor de Persepolis; Cleopatra îngenunche pe el cu braţele întinse în faţă.

— Părinte al meu, Amun-Ra, fraţi şi surori zei şi zeiţe, vă rog cu umilinţă să-i acordaţi iluminarea fiului şi fratelui vostru Ptolemeu Cezar, care este Faraon. Vă rog cu umilinţă să-mi daţi mie, mama lui pământească, încă zece ani de viaţă ca să-l aduc pe culmea gloriei care îi este menită. Vă ofer viaţa mea ca zălog pentru a lui şi implor ajutorul vostru în această misiune dificilă.

Cleopatra încheie rugăciunea şi continuă să se prosterneze; adormi în această poziţie şi se trezi abia în zori, când apăru discul soarelui. Se trezi înţepenită, uluită, cu cârcei peste tot.

Se duse înapoi în pat, grăbindu-se să ajungă acolo înainte să vină slujitorii de serviciu şi se opri în faţa unei oglinzi mari din argint şlefuit ca să se uite la femeia care o privea din ea. La fel de

mică şi de urâtă ca întotdeauna. Nu avea deloc păr pe corp; acesta era smuls cu foarte mare grijă. Arăta mai mult a copil, decât a femeie, cu excepţia feţei. Aceasta îşi schimbase forma, se alungise, devenise mai dură, deşi nu avea riduri. Era chipul unei femei de treizeci şi patru de ani, cu ochi aurii, mari şi plini de umbrele tristeţii. Lumina crescu; Cleopatra continua să stea în faţa oglinzii, privindu-se. Nu, nu era trupul unui copil! Trei sarcini, una cu gemeni, transformaseră pielea de pe pântecele ei într-un pergament fleşcăit, care atârna mototolit şi maroniu.

— De ce mă iubeşte Antoniu? o întrebă Cleopatra pe femeia din faţa ei, şocată. Şi de ce nu pot eu să-l iubesc?

Pe la jumătatea dimineţii îl căută pe Caesarion, decisă să pună treburile la punct cu el. Aşa cum avea obiceiul, Caesarion se dusese în golfuleţul din spatele palatului ca să înoate şi se aşezase pe o stâncă, arătând ca un model ideal pentru Fidias[110] sau Praxitele[111]. Nu purta decât o acoperitoare pentru şolduri, încă destul de udă ca să-i dovedească mamei sale că era într-adevăr bărbat. Conştientizarea acestui lucru o îngrozi, dar nu avea de gând să-şi trădeze sentimentele, aşa că se aşeză pe altă piatră de unde putea să-i vadă faţa. Era din ce în ce mai mult faţa lui Cezar.

— N-am venit să te dojenesc, să te cicălesc sau să te critic, spuse ea.

— Nici nu mă aşteptam la aşa ceva, mamă. Ce este?

— O petiţie, aşa aş zice,

— Atunci prezintă-ţi dosarul.

— Acordă-mi un răgaz, Caesarion, spuse ea cu vocea cea mai mieroasă. Am nevoie de timp, dar am mai puţin decât tine. Îmi datorezi timp.

— Pentru ce anume? întrebă el bănuitor.

— Să pregătesc poporul din Alexandria şi din Egipt pentru schimbare.

Caesarion se încruntă nemulţumit, dar nu spuse nimic. Cleopatra se grăbi să continue:

— N-am de gând să spun că nu ai trăit suficient pe lumea asta ca să ai destulă experienţă în raporturile cu oamenii, indiferent că sunt supuşii sau colegii tăi – căci ai să negi acest lucru. Dar s-ar cuveni să iei în considerare experienţa şi vârsta mea şi să mă asculţi! Este adevărat, fiul meu, oamenii trebuie să fie pregătiţi ca să accepte o schimbare. Nu poţi emite edicte faraonice care pot provoca răscularea poporului imediat şi să nu te aştepţi şi la o opoziţie. Admir temeinicia investigaţiilor tale şi recunosc că există mult adevăr în ceea ce ai spus. Dar ceea ce ştim noi, eu şi cu tine, că este adevărat, nu e la fel de limpede pentru ceilalţi. Oamenii obişnuiţi, chiar şi aristocraţii macedoneni, au obiceiurile lor. Ei se vor opune schimbării tot aşa după cum catârul refuză să

meargă acolo unde îl mâni. Lumea oricărui bărbat şi a oricărei femei este limitată în comparaţie cu lumea noastră, puţini dintre ei călătoresc şi cei care o fac nu ajung dincolo de Delta sau Teba într-o vacanţă, dacă au bani pentru aşa ceva. Trezorierul nu a fost niciodată mai departe de Alexandria decât la Pelusium, aşa că poţi să-ţi imaginezi cum vede el lumea. Crezi că-i pasă lui de Memfis, ca să nu mai vorbim de Roma? Şi dacă acest lucru este adevărat în cazul lui, cum îţi închipui că gândesc oamenii mai modeşti ca el?

Ochii lui se întunecară, dar pe chip i se citea nesiguranţa.

— Dacă săracii vor primi grâu gratuit, nu cred că se vor revolta.

— De acord, şi tocmai de aceea propun să începi cu asta. Dar nu peste noapte, te rog! Petrece-ţi anul viitor lucrând la ceea ce ar fi numit tatăl tău logistica, pune totul pe hârtie şi vino din nou la consiliu cu propunerile. Poţi să faci asta?

Fireşte că măsura de grâu gratuit era prima de pe lista lui de priorităţi; Cleopatra ghicise corect.

— Nu va dura aşa de mult, spuse el, numai o lună sau două, cel mult.

— Chiar şi marele Cezar avea nevoie de ani întregi ca să elaboreze legile, îl contrazise ea. Nu poţi s-o iei pe scurtătură, Caesarion. Ocupă-te de fiecare schimbare, cu meticulozitate şi temeinicie, ca să fie perfectă! Ia-l pe vărul Octavian ca exemplu – uite, este un adevărat perfecţionist, şi nu sunt chiar aşa de nedreaptă ca să nu recunosc acest lucru! Ai aşa de mult timp, fiule! Fă lucrurile treptat, te rog! Vorbeşte mai mult înainte să acţionezi – oamenii trebuie să fie pregătiţi pentru schimbare ca să nu aibă sentimentul că le-a fost impusă fără avertisment. Te rog!

Chipul băiatului se destinsese. Acum zâmbea.

— Foarte bine, mamă. Înţeleg ce vrei să spui.

— Îmi dai cuvântul tău de onoare, Caesarion?

— Ai cuvântul meu de onoare. Caesarion râse cu un râs clar, sonor şi cristalin. Cel puţin nu m-ai pus să jur pe zei.

— Crezi suficient de mult în zeii noştri ca să consideri un jurământ făcut în numele lor drept sacru şi obligatoriu până la moarte?

— O, da!

— Ei bine, eu te consider un bărbat de cuvânt, care nu are nevoie să fie legat prin jurăminte.

Caesarion sări jos de pe bolovan, o îmbrăţişa şi o sărută.

— O, mulţumesc, mamă, mulţumesc! Am să fac aşa cum spui!

Şi acesta este exact modul în care trebuie să mă port cu el, îşi spuse ea, urmărindu-l cu privirea, cum sărea din piatră în piatră, graţios ca un dansator. Să-i ofer o fracţiune din ceea ce cere şi să-l conving că este suficient. De astă dată, am procedat cu înţelepciune, am mers pe calea corectă fără şovăire.

O lună mai târziu, Cleopatra îşi dădu seama că îşi atingea mereu gâtul, ca să pipăie umflătura aceea. Nu arăta şi nu se simţea ca un ganglion, dar când Iras comentă noul ei obicei şi se uită şi ea la umflătură, insistă ca stăpâna ei să consulte un medic.

— Nu un grec viclean! Trimite după Hapd'efan'e, spuse Iras. Vorbesc foarte serios, Cleopatra! Dacă nu-l chemi tu, îl chem eu!

Timpul fusese generos şi blând cu Hapd'efan'e; arăta aproape la fel ca atunci când îl urmase pe Cezar din Egipt în Asia Mică, în Spania şi la Roma, stând cu ochii pe „epilepsia" lui Cezar, care, după cum observase el, se manifesta numai atunci când Cezar uita să mănânce prea mult timp, ceea ce capriciosului şi dificilului său pacient i se întâmpla foarte des. După moartea lui Cezar, se întorsese acasă la bordul vasului lui Caesarion, apoi lucrase încă un an ca medic regal la Alexandria şi după aceea ceruse permisiunea să se retragă la templul lui Ptah din Memfis. Ordinul medicilor se afla sub patronajul soţiei lui Ptah, Sekhment; membrii lui erau raşi în cap, purtau o haină subţire de in, care începea sub mameloane şi flutura uşor până la genunchi, unde se termina cu un tiv; li se cerea să fie celibatari. Călătoriile îl ajutaseră să-şi lărgească orizontul, atât ca bărbat, cât şi ca doctor; era recunoscut drept cel mai bun diagnostician din Egipt.

Mai întâi, o examină pe Cleopatra cu atenţie, îi luă pulsul, îi mirosi respiraţia, îi pipăi oasele, îi depărta pleoapa inferioară, o puse să întindă mâinile în faţă, o observă când mergea pe o linie dreaptă. Abia după aceea se concentră asupra problemei, pipăind-o sub maxilar, apoi în jos, pe gât.

— Da, Maiestate, este o umflătură, nu un ganglion, spuse el. Cauza umflăturii nu este încapsulată, ca un chist, marginile ei se împrăştie uşor în ţesutul neinflamat din jur. Am mai văzut dintr-astea la cei care trăiesc în Egipt pe malul fluviului, dar foarte rar la Alexandria, în Deltă şi la Pelusium. Se numeşte guşă.

— Este malignă? întrebă ea cu gura uscată.

— Nu, Maiestate. Ceea nu înseamnă că nu va mai creşte. Cele mai multe guşi se măresc, dar procesul este foarte lent, durează ani de zile. A ta este nouă, aşa că există posibilitatea să crească mai repede. Nu, nu, nu intra în panică! Mă îndoiesc că această guşă îţi va provoca ochi bulbucaţi, dar un medic care nu-şi previne pacientul cu privire la toate eventualităţile nu este un bun practician. Totuşi, ai şi anumite simptome, Maiestate. Ai un uşor tremur al mâinilor şi inima ta bate puţin cam prea repede. Vreau ca Iras să-ţi ia pulsul în fiecare dimineaţă înainte să te scoli din pat, le adresă acesteia şi lui Charmian un zâmbet fermecător – pentru că Charmian este prea înclinată să dramatizeze lucrurile. Peste o lună, Iras va şti cât de repede bate inima ta şi va putea s-o monitorizeze. Înţelegi, inima ta este legată în interiorul pieptului tău prin vase care au sânge şi de aceea poţi să-ţi verifici bătăile inimii la încheietura mâinii. Dacă nu ar exista aceste vase de sânge, inimile ar pluti aşa cum cred grecii că pluteşte uterul.

— Pot să iau vreun medicament? Să aduc jertfă unui zeu?
— Nu e cazul. Făcu o pauză, apoi tuşi delicat. Mai este ceva: stările tale sufleteşti, Maiestate. Eşti mai nervoasă ca de obicei? Te enervezi mai uşor din cauza unor fleacuri?
— Da, Hapd'efan'e, dar asta se datorează faptului că viaţa mea a fost foarte dificilă în ultimii doi ani.
— Poate că da, spuse el, făcând o plecăciune; se retrase din cameră în patru labe, mergând cu spatele.
— O adevărată uşurare să aflu că nu este malignă, spuse Cleoaptra către Iras şi Charmian.
— Da, aşa este, dar, dacă o să mai crească, o să te desfigureze, spuse Iras.
— Muşcă-ţi limba, spuse Charmian, repezindu-se furioasă la Iras.
— N-am spus-o fără să mă gândesc, fată bătrână şi proastă! Nu eşti în stare să te gândeşti la nimic altceva, decât că o să-ţi pierzi frumuseţea şi toate speranţele de a-ţi găsi un bărbat şi nu-ţi dai seama că regina trebuie să fie pregătită pentru orice eventualitate, asta eşti tu!
Charmian scotea flăcări pe nări, incapabilă să se răzbune, în timp ce Cleopatra izbucni în râs, prima exteriorizare a unui amuzament sincer de când sosise acasă.
— Haide, haide! spuse ea când reuşi să vorbească. Ai treizeci şi patru de ani, nu paisprezece şi sunteţi amândouă fete bătrâne. Zâmbetul fu înlocuit de o încruntătură. V-am răpit tinereţea şi şansa de a vă căsători, ştiu foarte bine. Căci în serviciul meu, ce alţi bărbaţi puteţi cunoaşte, în afară de eunuci şi bătrâni?
Charmian uită insulta şi începu să chicotească:
— Am auzit că Caesarion a spus ceva şi despre eunuci.
— De unde ştii?
— Cum să nu ştim? Apollodorus este zdrobit.

21

Regele Artavasdes al Armeniei nu avea nicio şansă să învingă uriaşa forţă pe care o conducea Antoniu împotriva lui, dar nu cedă foarte uşor, ceea ce îi oferi lui Antoniu posibilitatea de a se angaja în câteva bătălii lejere pentru a-i căli pe soldaţii lui fără experienţă şi pentru a-i readuce pe ceilalţi în formă. Acum nu mai bea deloc vin; îşi recapătă calităţile de general şi, odată cu acestea, şi încrederea în sine. Cleopatra avea dreptate – adevăratul lui duşman era vinul. Treaz şi bucurându-se de o sănătate deplină, recunoştea în sinea lui că în urmă cu un an ar fi trebuit să rămână la Carana cu resturile armatei sale şi să aducă ajutoarele Cleopatrei acolo; în loc să facă acest lucru, îi obligase pe oameni să mai mărşăluiască încă cinci sute de mile până să primească ajutor. Dar ce-a fost, a fost! Nu avea rost să mai scormonească în trecut, se îmbărbăta Antoniu.

Titius guverna provincia Asia în locul lui Furnius, iar Plancus rămăsese în Siria, însă Ahenobarbus participa la campanie şi la fel şi Canidius care, ca de obicei, era mâna dreaptă a lui Antoniu. Aflată acum în siguranţă în Artaxata, armata se instalase confortabil în tabără, iar Antoniu, într-o stare de spirit belicoasă, începu să facă planuri împotriva celuilalt Artavasdes. Mai avea timp să-i invadeze ţinutul şi să-l învingă înainte de venirea iernii. Armenia fusese zdrobită şi regele ei era prizonier încă de la începutul lui iulie.

Apoi, înainte să apuce să pornească în marş către Media Atropatene, Quintus Dellius sosise la Artaxata însoţit de o caravană enormă în care se aflau însuşi regele Artavasdes al Mediei Atropatene, haremul lui, copiii, mobilele şi un număr impresionant de comori, inclusiv o sută de cai uriaşi de Media, toată artileria pierdută a lui Antoniu şi maşinile de război.

Foarte încântat de el însuşi, în momentul în care dădu ochii cu Antoniu, Dellius scoase la iveală şi un proiect de tratat pe care îl încheiase cu regele Artavasdes al Mediei.

În schimb, Antoniu clocotea de furie.

— Cine ţi-a dat dreptul să negociezi ceva în numele meu? întrebă el.

Chipul ca de faun se încreţi exprimând uimirea, ochii vicleni se căscară nedumeriţi.

— Cum cine, chiar tu! Marc Antoniu, trebuie să-ţi aminteşti! Ai convenit cu regina Cleopatra că cea mai bună cale de a rezolva problema cu Media Atropatene era să-l atragi pe Artavasdes de partea Romei. Aşa ai spus, jur!

Ceva din atitudinea lui îl convinse pe Antoniu, care acum părea uimit la rândul său.

— Nu-mi amintesc să fi dat un astfel de ordin, mormăi el.

— Mai erai încă bolnav, spuse Dellius, ştergându-şi sudoarea de pe frunte. Asta este explicaţia, pentru că aşa ai poruncit să se facă.

— Da, eram bolnav, îmi amintesc. Ce s-a întâmplat în Media?

— L-am convins pe regele Artavasdes că singura lui opţiune era să coopereze cu Roma. Relaţia lui cu regele parţilor se deteriorase de când Monaesse s-a dus la Ecbatana şi i-a spus lui Phraates că Media îşi însuşise tot conţinutul trenului tău de bagaje, iar Monaeses se aşteptase că i se va face şi lui parte din pradă. Şi pentru a înrăutăţi şi mai mult lucrurile, Phraates este ameninţat de rivalii cu sânge median pe linie femeiască. Lui Artavasdes din Media nu i-a fost greu să-şi dea seamă că tu o să cucereşti Armenia, dacă el nu sare în ajutorul ei. Ceea ce nu putea să facă, dată fiind situaţia din ţara lui. Aşa că am tot vorbit cu el până l-am lămurit că opţiunea cea mai bună pentru el este să fie aliatul Romei.

Mânia lui Antoniu se stinsese; îi reveneau amintirile. Dar era îngrijorător, mai rău, înspăimântător! Oare câte alte decizii, ordine şi conversaţii importante i se şterseseră din memorie?

— Dă-mi amănunte, Dellius!

— Artavasdes a venit personal ca să-şi dovedească sinceritatea, împreună cu femeile şi copiii lui. Dacă eşti de acord, poate să ţi-o ofere pe fiica lui în vârstă de paisprezece ani, Iotape, ca mireasă pentru fiul tău egiptean, Ptolemeu Alexandru Helios. Alţi cinci copii, inclusiv un fiu cu soţia lui principală, îţi vor fi predaţi ca ostatici. Mai sunt şi multe daruri, de la caii de Media la lingouri de aur şi pietre preţioase din regatul lui: lapislazuli, turcoaz, jasper, carnelian şi cristal de stâncă. Şi toată artileria ta este aici, maşinile şi materialele de război, ba chiar şi berbecul de asalt de optzeci de picioare.

— Aşadar, până la urmă tot ce am pierdut sunt două legiuni şi vulturii lor, spuse Antoniu pe un ton neutru.

— Nu, vulturii lor sunt cu noi. Se pare că Artavasdes nu i-a trimis imediat la Ecbatana şi, când a vrut s-o facă, Monaeses îl asmuţise deja pe Phraates împotriva lui.

Mult mai bine dispus acum, Antoniu chicoti:

— Asta n-o să-i placă drăguţului de Octavian! Ce mai tămbălău a făcut la Roma că am pierdut patru vulturi!

Întâlnirea cu Artavasdes din Media îl înveseli şi mai mult pe Antoniu. După câteva discuţii în contradictoriu, dar fără ranchiună, termenii tratatului din proiectul lui Dellius fură reformulaţi, apoi tratatul fu ratificat, semnat cu sigiliul Romei şi al Mediei Atropatene. Aceasta se întâmplă abia după ce Antoniu examină cu meticulozitate darurile din cele cincizeci de căruţe – aur, pietre preţioase, lăzi cu monede ale parţilor, mai multe lăzi cu bijuterii alese. Dar probabil că niciunul dintre daruri nu-l încântă pe Antoniu aşa de mult precum cei o sută de cai masivi,

suficient de înalţi şi de vânjoşi ca să poată suporta greutatea unui catafract. Artileria şi materialele de război fură împărţite, jumătate urmau să meargă mai târziu la Carana cu Canidius, cealaltă jumătate în Siria. Canidius avea să ierneze în Artaxata cu o treime din armată, înainte de a-şi instala tabăra la Carana.

Se apucă să-i scrie Cleopatrei, la Alexandria.

„Mi-e tare dor de tine, micuţa mea soţie, şi abia aştept să te văd. Dar, mai întâi, am să mă duc la Roma, ca să-mi organizez marşul triumfal. O, ce pradă de război! La fel de mult cât a obţinut Pompei cel Mare după lupta cu Mithridate. Regatele astea orientale sunt pline de aur şi bijuterii, chiar dacă nu au statui demne de un Fidias sau alt artist grec. O statuie de aur masiv de şase cubiţi înălţime a lui Anaitis va fi trimisă la Roma şi la templul lui Jupiter Optimus Maximus, şi aceasta nu este decât o mică parte din prada de război din Armenia.

O să fii încântată să afli că Dellius a încheiat tratatul pe care îl doreai aşa de tare – da, Roma şi Media Atropatene sunt acum aliate. Artavasdes al Armeniei este prizonierul meu şi va participa la alaiul meu triumfal. A trecut ceva timp de când un general învingător nu a mai avut un adevărat monarh cu un statut aşa de înalt în convoiul său. Toată Roma va rămâne cu gura căscată.

Mai sunt doar cincisprezece zile până la calendele lui sextilis, şi voi porni curând spre Roma. Imediat ce îmi voi încheia marşul triumfal, voi veni la Alexandria, indiferent dacă va trebui să fac călătoria pe mare în timpul iernii. Mai sunt multe lucruri de pus la punct, de pildă, garnizoana din Artaxata. Aici îl voi lăsa pe Canidius şi o treime din trupele mele. Cu celelalte două treimi voi pleca înapoi, spre Siria, pentru a le instala în tabără la Antiohia şi la Damasc. Legiunea a nouăsprezecea va merge cu mine la Roma ca să reprezinte armata în marşul triumfal cu lăncile şi stindardele împodobite cu lauri. Da, am fost proclamat imperator pe câmpul de la Naxuana.

Mă simt foarte bine, atâta doar că mă supără anumite lapsusuri. Ştii, nu mi-am amintit că l-am trimis pe Dellius să discute cu Artavasdes al Mediei. Mă bazez pe tine să-mi mai confirmi şi alte lucruri atunci când îmi vor reţine atenţia.

Îţi trimit o mie de sărutări, regina mea, şi abia aştept să ţin trupul tău mic de vrăbiuţă în braţele mele. Te simţi bine? Caesarion este bine? Şi copiii noştri? Scrie-

mi la Antiohia. O să avem timp, pentru că îţi trimit această scrisoare prin curier rapid. Te iubesc.”

Publius Canidius stabilise o relaţie sentimentală cu o femeie din Armenia, astfel că nu îl deranja deloc faptul că trebuie să ierneze acolo. Doamna era oarecum înrudită cu familia regală, vorbea fluent limba greacă, era extrem de citită şi, deşi trecută de prima tinereţe, încă foarte frumoasă. Soţia romană a lui Publis Canidius nu provenea dintr-o familie foarte nobilă, abia dacă ştia să citească şi nu-i oferea o companie în adevăratul sens al cuvântului. De aceea, Clymene i se părea lui Publius Canidius un adevărat dar trimis numai lui de zeii armeni pe care îi învinsese, o persoană cu totul deosebită şi devotată lui.

Antoniu şi celelalte două treimi ale armatei sale porniră în marş prin Carana către Siria; Ahenobarbus îi însoţi până la Porţile Siriene de la Aman, apoi îşi continuă drumul pe uscat către provincia lui, Bitinina. Numai Dellius, Cinna, Scaurus şi nepotul răposatului Crassus continuara drumul alături de Antoniu spre Antiohia.

Acolo, Antoniu găsi o scrisoare de la Cleopatra.

„Ce vrei să spui, Antoniu, cu marşul triumfal de la Roma? Ai înnebunit? Ai uitat chiar *totul?* În cazul acesta, dă-mi voie să-ţi împrospătez memoria!

Mi-ai jurat că te vei întoarce după campania din Armenia la mine, la Alexandria, împreună cu prada de război. Mi-ai jurat că o să-ţi etalezi prada de război la Alexandria. Nu a fost nicio clipă vorba de marşul triumfal de la Roma, deşi presupun că nu pot să te opresc, dacă ţi-ai pus în gând să faci aşa ceva. Dar ai jurat că Alexandria va avea întâietate în faţa Romei şi că prada de război îmi va fi oferită mie, ca Regină şi Faraon. Ce le datorezi tu Romei şi lui Octavian, spune-mi? Lucrează neîncetat împotriva ta, iar cât despre mine, eu sunt Regina Fiarelor, duşmanul Romei. Spune asta în fiecare zi şi, pe măsură ce trece timpul, poporul Romei este tot mai furios. Nu le-am făcut nimic, dar, dacă e să-l asculţi pe Octavian, ai crede că sunt Meduza şi Medeea laolaltă. Iar acum te întorci la Roma şi la Octavia, ca să te bagi pe sub pielea fratelui soţiei tale şi să-i dai lui prada de război câştigată cu atâta trudă, ştiind că el o va folosi ca să mă zdrobească pe mine?

Cred sincer că ţi-ai pierdut minţile, Antoniu, dacă eşti dispus să rabzi insultele pe care le proferează neîncetat Octavian şi Roma la adresa ta, şi vrei să intri în graţiile duşmanilor Egiptului, organizându-ţi marşul triumfal în mijlocul unui cuib de vipere. Eşti oare un om fără niciun fel de onoare, de vrei să mă părăseşti pe

mine, aliatul şi prietenul tău cel mai credincios – şi soţia ta! – în favoarea unor oameni care se uită cu dispreţ şi la tine şi la mine, care îşi bat joc de tine, spunând că eşti marioneta mea, care cred că te-am îmbrăcat în haine femeieşti şi te-am pus să defilezi aşa în faţa unor bărbaţi echipaţi cu armuri? Spun despre tine că eşti Ahile în haremul regelui Lykomedes, vopsit la faţă şi cu fustele fluturând în vânt! Chiar vrei să defilezi prin faţa unor oameni care spun astfel de lucruri pe la spatele tău?

Ai jurat că te vei întoarce la Alexandria şi îţi cer să-ţi respecţi jurământul, soţul meu! Cetăţenii Alexandriei şi poporul Egiptului l-au văzut pe Antoniu, da, e adevărat, dar nu în calitate de prinţ consort al meu. Mi-am părăsit regatul ca să vin la tine, în Siria, şi am adus cu mine o flotă întreagă de ajutoare pentru soldaţii tăi romani. Trebuie oare să-ţi amintesc că *eu* am plătit pentru această misiune de salvare?

Oh, Antoniu! Nu mă dezamăgi! Nu mă dispreţui aşa cum ai procedat în cazul atâtor femei! Ai spus că mă iubeşti, apoi te-ai căsătorit cu mine. Oare sunt eu, Faraon şi Regină, demnă de aruncat la gunoi?”

Cu mâinile tremurând, Antoniu lăsă să-i cadă scrisoarea ca şi când l-ar fi ars, provocându-i o durere insuportabilă. Cacofonia de sunete de afară, din Antiohia, care îşi vedea de treburile sale, pătrundea prin obloanele deschise ale ferestrelor biroului său; îngrozit, încremenit, privea la dreptunghiul strălucitor de lumină care umplea acea deschidere, simţind cum frigul îi pătrunde brusc în oase, în pofida verii siriene atât de fierbinţi.

Am jurat? *Chiar am jurat?* Dar de ce ar spune asta, dacă n-ar fi adevărat? O, ce se întâmplă cu memoria mea? Oare mintea mea s-a transformat într-un fel de brânză ca aceea din Alpi, plină de găuri? Acum văd totul atât de clar şi ştiu că în ultima vreme mintea mi-a fost foarte limpede. Sunt eu, cel dintotdeauna. Da, aceste două lapsusuri ştiu că s-au produs la Lueke Kome şi în Antiohia, pe când îmi reveneam de pe urma efectelor vinului. Lacunele mele datează din acea perioadă şi numai de atunci. Ce am făcut, ce am spus? Şi ce altceva am mai jurat?

Se ridică în picioare şi începu să se plimbe prin încăpere, simţind o apăsare în stomac, un sentiment de neputinţă pe care nu-l putea reproşa nimănui altcuiva decât sieşi. În valul fericit al regăsirii încrederii în sine, după dispariţia melancoliei şi a furiei, totul i se păruse foarte clar în privinţa opţiunilor pe care le avea, a modului în care trebuie să-şi recâştige prestigiul în faţa Romei. Egiptul? Alexandria? Ce erau acestea? Ce altceva decât nişte locuri străine unde domnea o regină străină. Fiecare fibră a fiinţei lui striga că este roman. Şi se gândise mult la asta, cât stătuse în

Artaxata; încă mai putea să restabilească relaţiile cu Octavian. Ahenobarbus şi Canidius credeau şi ei că lucrul acesta este posibil. Ahenobarbus nici măcar nu pleca urechea la poveştile scornite de Cleopatra, cum că Octavian îl bârfea şi îl ponegrea neîncetat. Dacă ar fi fost adevărat, spusese Ahenobarbus, crezi că ţi-ar fi rămas fideli cei şapte sute de senatori? De ce ţineau bancherii şi oamenii de afaceri în continuare cu Antoniu? De acord, problemele din răsărit se rezolvaseră ceva mai greu, dar acum lucrurile fuseseră puse la punct şi încă cu ce uriaş beneficiu pentru comerţul roman! Şi banii începuseră şi ei să curgă spre trezorerie; tributurile erau, în sfârşit, plătite. Aşa vorbise Ahenobarbus, şi Canidius dăduse aprobator din cap.

Dar acum aici, la Antiohia, nu îi avea pe niciunul dintre aceşti bărbaţi ca să-l îmbărbăteze şi să-l liniştească; numai Dellius şi un grup de tineri, nepoţi ai unor bărbaţi vestiţi, care muriseră de mult. Şi se putea oare baza pe Dellius? Nu-i veni nimic în minte care să-i confirme că nu se putea baza pe Dellius în această chestiune, dar Dellius se conducea numai după propriul lui interes, şi nu după principii de etică şi moralitate, ca atunci când fusese jignit de moarte în chestiunea cu Ventidius la Samosata. Totuşi… asta nu avea nimic de-a face cu problema cealaltă. Numai de ar fi fost Plancus aici! Dar acesta plecase în provincia Asia, să-i facă o vizită lui Titius. Nu avea la cine să apeleze în afară de Titius. Cel puţin, Dellius ştie că am mai avut un lapsus. Poate că o să-şi amintească şi de altele.

— Am jurat că am să duc prada de război a campaniei la Alexandria? îl întrebă el pe Dellius câteva clipe mai târziu.

Dellius primise şi el o scrisoare de la Cleopatra, aşa că ştia exact ce trebuie să răspundă.

— Da, Marc Antoniu, ai jurat, minţi el.

— Atunci, pe Jupiter, Dellius, de ce nu mi-ai spus nimic în Artaxata, când am pornit spre sud?

Dellius tuşi în semn de scuză.

— Până când am ajuns la Aman, nu am fost în compania ta. Ahenobarbus nu mă place.

— Şi după Aman?

— Mărturisesc că mi-a ieşit din minte.

— Şi ţie?

— I se poate întâmpla oricui.

— Deci spui că am făcut acel jurământ?

— Da.

— Pe ce zei am jurat?

— Tellus, Sol Indiges şi Liber Pater.

— Dar de unde poate să ştie Cleopatra asta? mormăi Antoniu.

— Nu am nici cea mai vagă idee, Antoniu, decât că a fost soţia lui Cezar mai mulţi ani la rând, vorbeşte limba latină ca o romană şi a trăit la Roma. Fără îndoială că a avut destule ocazii să afle care sunt zeii pe care jură romanii.

— Atunci sunt legat de mâini şi de picioare. Îngrozitor de tare legat!

— Mi-e teamă că da.

— Dar cum am să le spun asta celorlalţi?

— Nu le spune, decretă Dellius pe un ton categoric. Instalează Legiunea a Nouăsprezecea într-un cantonament bun la Damasc – vremea este minunată acolo – şi comunică-le legaţilor tăi că te duci la Roma prin Alexandria. Ţi-e dor de soţia ta şi vrei să-i arăţi şi ei prada de război.

— Asta înseamnă tergiversare şi minciună.

— Crede-mă, Marc Antoniu, este singura cale. După ce ajungi la Alexandria, vor fi o mie de motive pentru care să nu poţi să-ţi sărbătoreşti triumful la Roma: boală, crize militare etc.

— De ce am jurat? strigă Antoniu cu pumnii încleştaţi.

— Pentru că aşa ţi-a cerut Cleopatra şi nu erai în stare s-o refuzi.

Aşa! Măcar aşa să mă răzbun şi eu pe tine, harpie egipteană! îşi spuse Dellius.

Antoniu oftă şi se lovi cu palmele peste genunchi.

— Ei bine, dacă trebuie să merg la Alexandria, nu-mi rămâne altceva de făcut decât să pornesc înainte să se întoarcă Plancus. O să-mi pună mai multe întrebări decât nişte tinerei, precum Cinna şi Scaurus.

— Pe uscat?

— Cu toată această pradă? Nu am de ales. Legiunea Ierusalim poate să mă întâmpine şi să îndeplinească rolul de escortă, rânji sălbatic Antoniu. Pot să-l chem pe Herod şi să aflu exact ce se întâmplă.

Zece mile pe zi în septembrie, sub soarele sirian nemilos până la sfârşitul lui octombrie, poate chiar ceva mai târziu; trenul de căruţe care se întindea pe câteva mile se mişca greoi la sud de Antiohia şi după râul Eleufheras trecu în teritoriile care-i aparţineau acum Cleopatrei. Era vorba de o călătorie de opt sute de mile care dură două luni şi jumătate, iar Antoniu merse încăpăţânat în pas cu convoiul, dar nu trândăvi în totalitate; făcu excursii ca să-i vadă pe toţi potentaţii, inclusiv pe funcţionarii alexandrini pe care îi numise Cleopatra ca să-i administreze teritoriile. În felul acesta, voia să lase impresia celor care urmăreau ciudata lui odisee cu oarecare uimire că profită de această călătorie pentru a verifica mersul treburilor în Siria de Sud. Etnarhii din Sidon şi din Tyr aveau mai puţine reclamaţii acum când erau înconjuraţi din toate părţile de posesiuni egiptene; Cleopatra pusese bariere de colectare a taxelor pe toate drumurile dinspre aceste două mari cetăţi şi vămuia toate mărfurile care ieşeau de acolo pe uscat.

Regele Malchus din Nabateea străbătu tot drumul până la Accho Ptolemais pentru a se plânge de Cleopatra şi de

confiscarea exploatărilor de bitum pe care Antoniu i le cedase ei.

— Nu mă interesează că femeia asta este soţia ta, Marc Antoniu! spuse Malchus clocotind de furie. Este o profitoare demnă de tot dispreţul! Când a descoperit că aici sunt cheltuieli de întreţinere atât de mari, încât exploatarea nu este aproape deloc profitabilă, a avut neobrăzarea să mi-o vândă înapoi pentru suma de două sute de talanţi pe an! Iar Herod a fost împuternicit să colecteze banii! O, nu pentru el însuşi, în numele ei! Este o neruşinare, crasă!

— Şi ce vrei să fac eu? întrebă neputincios Antoniu, simţindu-se dezgustat de această acţiune.

— Eşti soţul ei, eşti triumvir al Romei. Porunceşte-i să-mi restituie exploatarea, fără să-mi ceară niciun ban! A aparţinut Nabateii din vremuri imemoriale.

— Regret, nu am cum să te ajut, spuse Antoniu. Roma nu mai controlează exploatările de bitum.

Celălalt împricinat în această afacere, Herod, fu convocat să se prezinte la Joppa. Şi Herod avusese o soartă similară; putea să-şi primească grădinile de balsamuri – înapoi pentru suma de două sute de talanţi pe an – dar asta numai dacă accepta să colecteze şi cei două sute de talanţi de la regele Malchus.

— Este dezgustător! strigă el în faţa lui Antoniu. Femeia asta ar trebui biciuită! Eşti soţul ei, pune să fie biciuită!

— Dacă ai fi tu soţul ei, cu siguranţă că asta ai face, Herod, spuse Antoniu, plin de admiraţie pentru abilitatea Cleopatrei de a întreţine duşmănia dintre Herod şi Malchus. Romanii nu-şi biciuiesc soţiile. Şi nici nu poţi să mi te plângi mie. Am cedat grădinile de balsamuri din Ierihon reginei Cleopatra, aşa că trebuie să te adresezi ei, nu mie.

— Femeile! fu singurul răspuns pe care reuşi să-l articuleze Herod, furios la culme.

— Şi asta mă duce cu gândul la altceva, nu la balsamuri, spuse Antoniu pe tonul unui guvernator roman, deşi are legătură cu femeile. Înţeleg că ai numit un zadokit pe nume Ananeel ca Mare preot al evreilor, imediat după ce ai preluat tronul. Dar soacra ta, regina Alexandra, dorea această funcţie pentru fiul ei, Aristobulus, în vârstă de şaisprezece ani. Aşa este?

— Da, sâsâi Herod, în culmea furiei. Şi, întâmplător, cine este prietena cea mai dragă a Alexandrei? Cleopatra, bineînţeles! Amândouă au conspirat împotriva mea, ştiind că am urcat prea de curând pe tron ca să fac ceea ce ar fi trebuit să fac, de fapt – s-o omor pe scroafa aia bătrână care îşi bagă nasul peste tot, pe Alexandra! Ce s-a mai grăbit să se vâre sub pielea Cleopatrei! Vrea garanţie pentru viaţa veşnică! Dar te întreb eu, un zadokit de şaisprezece ani poate să fie Mare Preot? Ridicol! Şi apoi, este hasmonian, nu zadokit. Aceasta a fost prima mişcare vicleană a Alexandrei din cadrul planului ei pervers de a-mi lua tronul şi de a-l instala în locul meu pe Aristobulus, spuse Herod întinzând

braţele. Vorbesc foarte serios. Antoniu, m-am dat peste cap ca să împac rudele nevesti-mii!

— Şi te-ai plecat în faţa dorinţelor soacrei tale, din câte am auzit.

— Da, da, anul trecut l-am făcut pe Aristobulus Mare Preot! Dar nici el, nici maică-sa n-a fost mulţumită cu asta.

Herod făcu mutra unui prizonier condamnat pe nedrept.

— Alexandra şi Cleopatra au urzit un complot ca să lase impresia că viaţa lui Aristobulus era ameninţată, ce prostie! Trebuia să fugă din Ierusalim şi din Iudeea, ca să se refugieze în Egipt. Apoi, după o scurtă şedere acolo, ar fi urmat să se întoarcă cu o armată şi să-mi uzurpe tronul – tronul pe care tu mi l-ai dat *mie!*

— Am auzit şi eu câte ceva, spuse Antoniu precaut.

— Ei bine, toate astea n-aveau nicio bază reală; ca dovadă, tânărul Aristobulus a acceptat foarte încântat invitaţia mea la un picnic. Herod oftă şi făcu o mutră amărâtă. A venit întreaga familie cu el, inclusiv Alexandra, soţia mea, adică fiica ei, cei patru fii ai noştri, iubita mea mamă – un grup foarte vesel, te asigur. Am ales un loc frumos lângă râu, acolo unde albia se lărgeşte şi formează un fel de iaz, pe alocuri foarte adânc, dar nu periculos pentru îmbăiat, dacă te aventurezi prea departe. Aristobulus a fost prea aventuros – s-a dus să înoate, deşi nu ştia.

Umerii lui de plăvan se ridicară.

— E nevoie să mai continui? Probabil că s-a împiedicat şi a căzut într-un vârtej, pentru că dintr-odată am văzut cum capul lui rămăsese deasupra apei şi striga după ajutor. Au sărit mai mulţi paznici să-l salveze, dar a fost prea târziu. Se înecase.

Antoniu reflectă la ce auzise, ştiind că avea să fie bombardat cu o mulţime de întrebări de către Cleopatra. Ştia foarte bine că Herod contribuise la acea moarte „accidentală”, dar nu avea absolut nicio dovadă, slavă zeilor. Femeile, într-adevăr! Călătoria aceasta spre sud dezvăluia tot mai multe faţete ale Cleopatrei, nu ca persoană, ci ca monarh. Era pe deplin conştient de setea ei de expansiune, dorinţa de dominaţie, abilitatea de a semăna discordia între duşmanii ei; nu se sfiia să se împrietenească cu o regină văduvă, deşi ştia că soţul şi fiii acesteia luptaseră împotriva Romei. Şi cât de pricepută fusese să-l manipuleze pe el, pe Antoniu, ca să-şi atingă scopurile!

— Nu văd cum o moarte accidentală poate fi pusă pe seama ta, Herod, mai ales, dacă aşa cum spui, s-a petrecut sub ochii mamei copilului şi ai întregii familii.

— Cleopatra a vrut să mă judece şi să mă execute, nu-i aşa?

— A fost nemulţumită, asta e drept. E mai bine că nu v-aţi întâlnit în Laodiceea, căci dacă s-ar fi întâmplat asta, poate că aş fi reacţionat altfel. Dar aşa stând lucrurile, nu am găsit nicio dovadă care să sugereze că tu ai acţionat în vreun fel, Herod. Mai mult chiar, funcţia de Mare Preot intră în sfera ta de competenţă.

Poţi să numeşti în ea pe cine vrei. Dar aş putea să te rog să nu faci numiri pe viaţă?

— Splendid! spuse Herod radiind de bucurie. De fapt, am să merg chiar mai departe. O să păstreze însemnele sacre în posesia mea şi o să le împrumut numai Marelui Preot, atunci când legea mozaică îi cere să le poarte. Se spune că au puteri magice, de aceea nu vreau să aibă posibilitatea să meargă cu ele prin mulţime şi să aţâţe spiritele împotriva mea. Îţi jur, Antoniu, nu am de gând să cedez tronul! Când o s-o vezi pe Cleopatra, să-i spui asta!

— Ascultă-mă pe mine, Roma nu va accepta niciun fel de revoltă a hasmonienilor în Iudeea, zise Antoniu. Casa regală hasmoniană nu ne-a provocat decât necazuri, poţi întreba pe oricine de la răposatul Aulus Gabinius încoace.

Convoiul de căruţe îşi continuă drumul la fel de lent, ceea ce era deosebit de supărător pentru Antoniu, după ce lăsară în urmă Gaza; din acest punct, drumul străbătea un ţinut arid, extrem de secetos, ceea ce făcea ca adăparea celor câteva sute de boi să fie o problemă foarte anevoioasă. Nu puteau să-şi continue călătoria pe coastă din cauza Deltei Nilului, un evantai de ţinuturi mlăştinoase şi mici cursuri de apă, având în total peste o sută cincizeci de mile lăţime prin care nu se putea trece. Singurul drum pe uscat era pe la sud de Memfis, pe la începutul Deltei Nilului şi apoi spre nord, de-a lungul braţului Canopic[112] al Nilului.

La sfârşitul lui noiembrie, călătoria luă sfârşit în cele din urmă; Antoniu intră în cel mai mare oraş al lumii din Poarta Soarelui, aflată la capătul estic al Bulevardului Canopic, unde o hoardă întreagă de funcţionari oficiali preluară căruţele şi le conduseră la padocurile de lângă Lacul Mareotis. Iar Antoniu porni spre Incinta Regală. Legiunea Ierusalim îşi începuse deja marşul înapoi, către Iudeea; Antoniu nu putea decât să spere că teama pe care o insufla Cleopatra avea să ţină degetele lipicioase ale pofticioşilor departe de comorile pe care le conţinea fiecare din căruţele lui.

Cleopatra nu venise să-l întâmpine la Poarta Soarelui, ceea ce însemna, fără îndoială, că nu-i trecuse supărarea. Singura persoană care avea mai mulţi agenţi decât Octavian era Cleopatra, îşi spuse Antoniu când ajunse la palatul principal. Nu încăpea nicio îndoială că ştia absolut tot în legătură cu ceea ce făcuse el.

— Apollodorus, dragul meu bătrânel, exclamă el când apăru marele lord şambelan. Unde este Maiestatea Sa cea îmbufnată?

— În salonul ei, Marc Antoniu. Ce bine îmi pare să te văd!

Antoniu îşi aruncă mantia pe podea cu un zâmbet şi porni s-o înfrunte pe leoaică în bârlogul ei.

— Ce a fost în mintea ta când i-ai supus pe satrapii mei la tot soiul de încercări şi i-ai luat la rost în legătură cu modul în care îşi guvernează teritoriile, care nu mai prezintă interes pentru Roma? întrebă ea.

— Ce primire afectuoasă, spuse el, lăsându-se să cadă pe un fotoliu. Eu îmi respect jurământul, aduc toată prada de război la tine, în Alexandria, şi în schimbul strădaniei mele nu primesc decât întrebări supărătoare. Te previn, Cleopatra, că nu trebuie să întreci măsura! Pe parcursul celor opt sute de mile pe care le-am străbătut am constatat maşinaţiile tale, modul în care asupreşti popoare, care nu sunt egiptene, execuţi oamenii, îi arunci în închisoare, înfiinţezi bariere ca să strângi impozite la care nu ai dreptul, îi asmuţi pe regi unul împotriva altuia, semeni discordia şi e cazul să-ţi amintesc că ai mai multă nevoie de mine decât am eu de tine!

Chipul ei îngheţă, şi un fulger de spaimă îi trecu prin ochi; mult timp nu spuse nimic, luptându-se să-şi compună o expresie menită să-l îmbuneze.

— Sunt treaz, spuse el, înainte ca ea să reuşească să spună ceva, şi sunt Marc Antoniu, cel dintotdeauna, în formă maximă, nu mai sunt fiinţa nevolnică, dependentă de vinul care îmi răpeşte capacitatea de a gândi. Nu am mai pus gura pe vin de când ne-am despărţit. Am purtat o campanie încununată de succes împotriva unui duşman viclean. Mi-am recăpătat încrederea în mine însumi. Şi am găsit multe motive pentru care eu, triumvir al Orientului şi cel mai înalt reprezentant al Romei în Orient, trebuie să deplâng acţiunile Egiptului în această zonă. Te-ai amestecat în activităţile din posesiunile romane, ale regilor-clienţi, aflaţi în serviciul Romei. Te porţi ca un fel de Zeus în miniatură, faci paradă de puterea ta, ca şi când ai avea o armată de un sfert de milion de oameni şi geniul militar al lui Gaius Iuliu Cezar din momentul lui de apogeu.

Trase aer în piept şi ochii îi străluciră de mânie.

— Adevărul este însă că, fără mine, continuă el, nu eşti nimic. Nu ai armată. Nu eşti un geniu. De fapt, nu văd o diferenţă prea mare între tine şi Herod din Iudeea. Amândoi sunteţi lacomi, venali şi vicleni ca nişte şobolani. Dar în momentul acesta, Cleopatra, îmi place mai mult de el, decât de tine. Cel puţin, Herod este un sălbatic neruşinat care nu are ifose de măreţie. În timp ce tu joci într-o zi rolul de seducătoare, a doua zi de zeiţă a milostiveniei, apoi de tiran, de tâlhar, de hoţ şi o! – după aceea, inventezi altă deghizare şi mai subtilă. Dar toate acestea vor înceta imediat, aici şi acum, m-ai auzit?

Între timp, Cleopatra descoperise atitudinea şi tonul corecte: umilinţa. Lacrimile i se rostogoleau pe faţă şi îşi împreunase mâinile mici şi frumoase, frângându-le îndurerată.

Antoniu izbucni în râs; părea aşa de sinceră.

— O, zău aşa, Cleopatra! Chiar nu reuşeşti să faci nimic altceva decât să-ţi storci lacrimile? Am mai avut patru neveste înaintea ta, aşa că ştiu ce semnificaţie au. Sunt arma cea mai eficace a femeii, aşa crede ea. Ei bine, asupra lui Marc Antoniu, treaz, nu au mai multă putere decât picăturile care cad pe un bolovan de granit. Ca să producă o impresie e nevoie de câteva mii de ani şi asta este chiar mai mult decât i se acordă unei zeiţe pe pământ. Te anunţ că îi vei înapoia lui Herod grădinile de balsamuri şi lui Malchus exploatările de bitum, fără să le ceri niciun ban în schimb. Vei desfiinţa barierele de vamă din faţa Sidonului şi a Tyrului, şi administratorii tăi din teritoriile pe care ţi le-am vândut vor înceta să mai aplice legea egipteană. Li s-a spus că nu au voie să execute şi să arunce la închisoare pe nimeni, decât cu aprobarea unui prefect roman. La fel ca şi toţi ceilalţi regi-clienţi, vei plăti tribut Romei şi îţi vei limita activitatea pe viitor numai la Egipt. Ai priceput, madam?

Cleopatra încetase să mai plângă, acum era furioasă. Dar nu putea să-şi manifeste mânia în faţa lui Marc Antoniu.

— Ce, te gândeşti cum să faci să mă convingi să beau un păhărel de vin? râse Antoniu de ea, simţind că acum putea cuceri lumea, dacă reuşise să o înfrunte pe Cleopatra. Încearcă să mă convingi cum vrei, draga mea. N-o să reuşeşti. La fel ca şi echipajul lui Ulise, mi-am astupat urechile ca să nu mai aud cântecul tău de sirenă. Şi nici nu mă vei transforma din nou în porc, dacă te pregăteşti cumva să joci rolul lui Circe.

— Mă bucur să te văd, şopti ea cu tandreţe, căci furia i se evaporase. Te iubesc, Antoniu. Te iubesc foarte mult. Şi ai dreptate, mi-am depăşit atribuţiile. Am să fac aşa cum doreşti, jur solemn.

— Pe Tellus, Sol Indiges şi Liber Pater?

— Nu, pe Isis care îl jeleşte pe iubitul ei mort, Osiris.

Antoniu întinse braţele.

— Atunci vino şi sărută-mă!

Cleopatra se ridică să-i dea ascultare, dar înainte să apuce să ajungă la scaunul lui Antoniu, Caesarion dădu năvală pe uşă.

— Marc Antoniu! strigă băiatul, repezindu-se să-l îmbrăţişeze, când acesta se ridică în picioare. O, Marc Antoniu, ce minunat! Nu mi-a spus nimeni că ai venit, până l-am întâlnit pe Apollodorus pe hol.

Antoniu îl îndepărtă puţin pe Caesarion şi se uită la el uimit.

— Pe Jupiter, ai putea fi Cezar! spuse el, sărutându-l pe amândoi obrajii. Ai devenit bărbat!

— Mă bucur că este *cineva* care vede asta. Mama refuză.

— Ei bine, mamele nu pot să sufere să vadă că fiii lor cresc mari. Trebuie să le iertăm, Caesarion. Arăţi foarte bine, asta se vede. Tot mai guvernezi şi acum?

— Ceva mai mult, da. Lucrez la logistică pentru acordarea unei măsuri de grâu gratuit pentru săracii din Alexandria. După

aceea, mă voi ocupa de un *medimnus* lunar subvenţionat.

— Excelent! Arată-mi şi mie!

Şi cei doi plecară împreună; erau aproape de aceeaşi înălţime, căci Caesarion crescuse foarte mult. Nu va fi niciodată un Hercule ca Antoniu, dar avea să fie mai înalt, îşi spuse Cleopatra părăsită, în timp ce ei dispăreau pe uşă.

Cu mintea înfierbântată, Cleopatra se duse să privească pe fereastra care dădea spre mare Marea Lor, şi probabil că va rămâne Marea Lor dacă soţul ei se va ocupa de ea. Se mişcase prea repede, acum vedea clar că mersese prea repede, dar plecase de la premisa că Antoniu se va întoarce la paharul cu vin. Dar dimpotrivă, nu mai avea niciun fel de lapsusuri. Dacă nu ar fi văzut ce făcuse ea în Siria de sud, ar fi fost mai uşor să-l îmbrobodească; dar acţiunile acelea l-au aţâţat şi l-au înfuriat, stimulându-i dorinţa împărtăşită de orice bărbat de a fi partea dominantă într-o căsătorie. Ticălosul acela nenorocit de Herod! Oare ce-i spusese lui Antoniu de îl iritase în asemenea măsură? Şi Malchus şi cetăţile gemene din Fenicia? Rapoartele pe care i le trimiteau agenţii ei nu erau foarte exacte, pentru că niciunul nu menţionase ordinele formulate de Antoniu la adresa posesiunilor ei, şi niciunul dintre ei nu participase la discuţiile lui Antoniu cu Malchus, cu Herod, cu Sidonul sau Tyrul.

O, câtă dreptate avea! Fără el, ea nu era nimic! Nu avea armată şi nici geniu de militar sau de conducător. Acum înţelegea mai mult decât oricând în trecut că principala ei misiune – poate singura – era să reprime loialitatea lui Antoniu faţă de Roma. Totul depindea de asta.

Şi nu sunt acel monstru în toate ipostazele pe care spune el că le adopt, îşi spuse ea plimbându-se prin încăpere. Sunt un monarh pe care soarta l-a pus în situaţia de a-şi exercita puterea într-un moment în care eu pot lovi pentru a dobândi autonomia totală a Egiptului, pentru a recâştiga teritoriile lui, pentru a fi o personalitate importantă pe scena lumii. Ambiţiile acestea nu mă vizează pe mine, ci pe fiul meu. Fiul lui Cezar. Şi nu este numai moştenitorul numelui lui Cezar, imortalizat deja în titlul lui, Ptolemeu XV Cezar, Faraon şi Rege. Trebuie să-şi îndeplinească promisiunile, dar este prea devreme! Va trebui să mai lupt încă zece ani lungi ca să-l apăr, pe el şi destinul lui – nu am timp de pierdut iubindu-i pe alţii, pe unul ca Marc Antoniu. Şi el simte asta; lunile acestea lungi pe care le-am petrecut despărţiţi au sfărâmat lanţurile pe care le făurisem ca să-l ţin legat de mine. Ce să fac? Ce să fac?

În momentul în care Antoniu veni din nou la ea, jovial, iubitor, nerăbdător să ajungă în pat, Cleopatra îşi fixase deja cursul de acţiune. Trebuia să stea de vorbă cu Antoniu, să-l facă să înţeleagă că Octavian nu-i va permite niciodată să devină Primul Bărbat incontestabil al Romei, aşadar, ce rost mai avea să ţină cu Roma? Trebuia să-l convingă – aşa cum era acum, treaz şi stăpân

pe sine – că singura modalitate de a domni vreodată la Roma o constituia începerea unui război împotriva obstacolului care se numea Octavian.

Primul ei pas fu să-i organizeze o paradă prin Alexandria, după modelul marşului triumfal ce avea loc la Roma. Era destul de uşor, pentru că singurul roman pe care îl avea Antoniu cu statut de companion al său era Quintus Dellius, iar acesta avea ordine de la ea să abată gândurile lui Antoniu de la modul de desfăşurare al marşului triumfal roman. La urma urmelor, nu era însoţit de niciun fel de legiuni, nici măcar de o cohortă de trupe romane. Aşa că nu va avea loc nicio paradă militară, ci se va alcătui doar un uriaş convoi de care alegorice, în urma boilor împodobiţi cu ghirlande. Pe aceste care alegorice se vor înălţa schele şi rafturi proiectate cu grijă pe care vor fi aranjate comorile ce constituiau prada de război. Şi Antoniu nu se va urca într-un vehicul care să sugereze, fie şi de departe, carul cu patru roţi al învingătorului roman; va purta armura şi coiful faraonic şi va merge în carul faraonic cu două roţi. Şi nu va fi niciun sclav care să-i ţină deasupra frunţii cununa de lauri şi care să-i şoptească la ureche că nu este altceva decât un muritor; de fapt, laurii nu-şi aveau locul aici; spusese că în Egipt nu creşte laur. Cea mai grea bătălie fusese să-l convingă pe Antoniu că regele Artavasdes al Armeniei trebuie pus în lanţuri de aur şi târât ca prizonier călare pe un măgar. În cadrul marşului triumfal roman, prizonierii de vază, de rang suficient de important pentru a fi arătaţi publicului, îşi purtau toate însemnele regale şi cele mai alese veşminte, păşind în urma învingătorului ca oameni liberi. Antoniu fusese de acord cu lanţurile, gândindu-se că acestea excludeau orice asemănare cu un marş triumfal roman.

Dar îl pierduse din vedere pe Quintus Dellius, pe care Cleopatra îl instruise să-i trimită un raport înveninat lui Poplicola, la Roma.

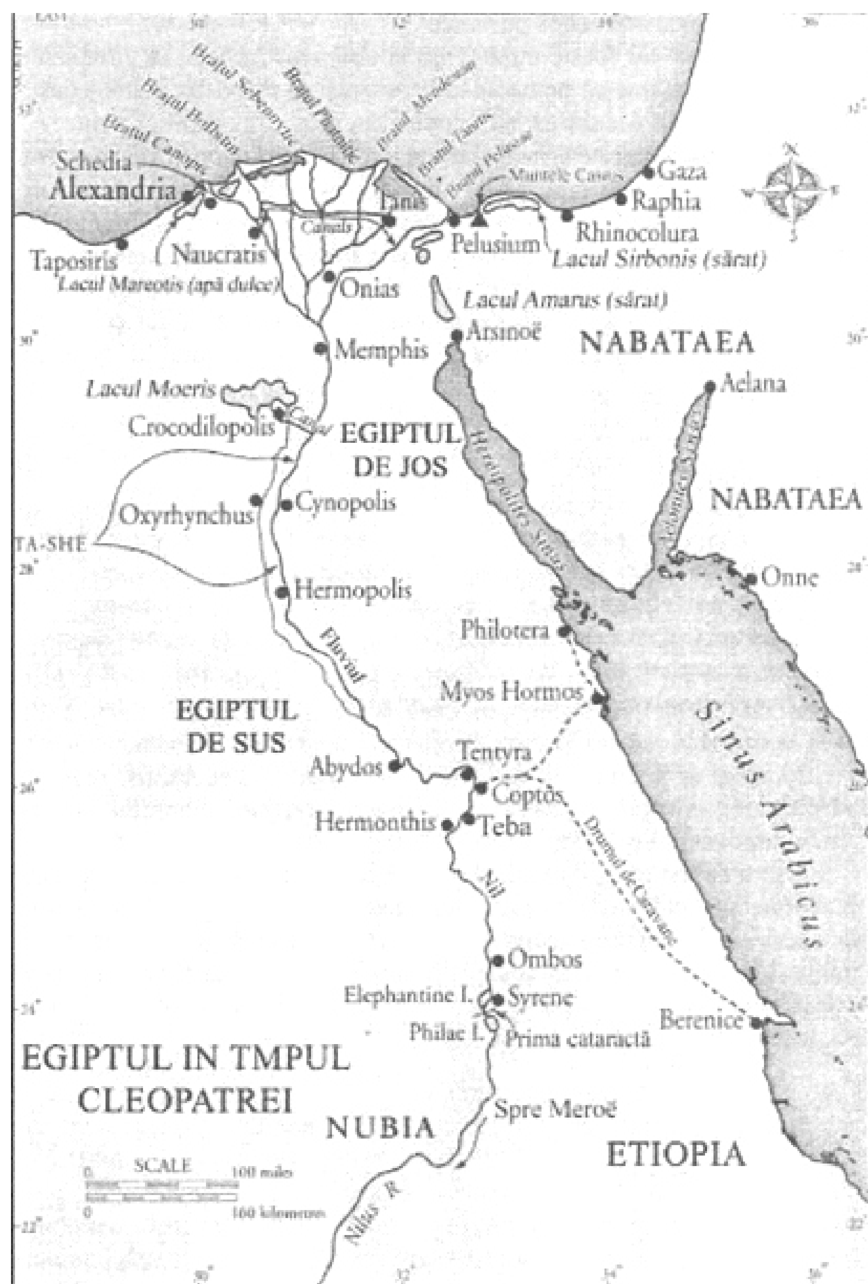
> „Ce scandal, Lucius! În cele din urmă, Regina Fiarelor a avut câştig de cauză. Marc Antoniu a preferat să-şi organizeze marşul triumfal la Alexandria, în loc de Roma. O, există şi diferenţe, dar nu merită să scriem despre ele. În schimb, mă simt obligat să scot în evidenţă asemănările. Deşi spune că prada este mai bogată decât cea pe care a luat-o Pompei cel Mare de la Mithridate, în realitate nu e chiar aşa de mare. Dar oricum, ea aparţine Romei, nu lui Antoniu. Care, la sfârşitul acestei parade prin străzile largi ale Alexandriei, în ovaţiile asurzitoare ale miilor şi miilor de gâtlejuri, a intrat în templul lui Serapis şi a închinat toată prada lui… Serapis! Da, prada va rămâne în Alexandria, devenind proprietatea reginei şi a

> băiatului-rege. Apropo, Poplicola, Caesarion este imaginea fidelă a lui Cezar Divus Iulius, aşa că mi-e groază să mă gândesc ce s-ar putea întâmpla cu Octavian, dacă Caesarion ar fi zărit vreodată în Italia, ca să nu mai vorbim de Roma.
>
> Au fost multe dovezi ale amestecului Reginei Fiarelor peste tot. Regele Artavasdes al Armeniei a fost dus în lanţuri, poţi să-ţi imaginezi una ca asta? Apoi, după ce s-a încheiat parada, l-au aruncat în închisoare şi nu l-au strangulat. Nu este deloc un obicei roman. Antoniu n-a rostit niciun cuvânt despre lanţuri sau despre faptul că i-a cruţat viaţa. Este marioneta ei, Poplicola, sclavul ei. Nu pot să-mi închipui altceva decât că îl droghează, că preoţii ei fierb loţiuni pentru el, ceva ce noi ca simpli romani, tu şi cu mine, nu putem înţelege.
>
> Te las pe tine să decizi cât este cazul să transmiţi mai departe din cele relatate de mine – Octavian va face mare caz şi tare mi-e teamă că va fi gata să-i declare război triumvirului său.”

Asta este! îşi spuse Dellius, punând jos peniţa din bambus. Spera ca aceasta să-l facă pe Poplicola să spună măcar o parte, suficientă, oricum, pentru a-l irita pe Octavian. Îi dă muniţie, dar îl exonerează pe Antoniu. Dacă scorpia vrea război, de război va avea parte. Dar trebuie să fie un război, care, odată câştigat, să-i dea posibilitatea să se întoarcă la Roma, să-şi reia vechea sa funcţie şi să-şi impună conducerea unică fără niciun fel de dificultăţi. Cât despre regina Egiptului – aceasta va fi dată uitării. Ştia că Antoniu e departe de a fi sclavul ei; este pe deplin stăpân pe sine.

Dellius nu era suficient de inteligent ca să sesizeze ambiţia cea mai secretă a Cleopatrei şi nici subtilitatea profundă a lui Octavian. Slujitor plătit al Dublei Coroane, făcea ceea ce-i cerea, fără să pună întrebări.

Înainte de a găsi un mesager ca să-i trimită scurta misivă lui Poplicola la Roma, scria un post-scriptum tulburător:

Egiptul în timpul Cleopatrei

„O, Poplicola! Merge din rău în mai rău! Total indus în eroare, Antoniu tocmai a participat la o ceremonie de la gimnaziul din Alexandria, care este mai mare decât agora, de când cetatea a fost reconstruită, şi care a devenit acum locul întâlnirilor publice. În interiorul sălii, a fost construit un podium uriaş, cu trei trepte pe care se aflau cinci tronuri. Pe treapta cea mai de sus, se afla un tron. O treaptă mai jos, alt tron, şi pe cea mai de jos, trei tronuri mai mici. Pe cel mai înalt, şedea Caesarion, îmbrăcat cu toate veşmintele şi însemnele faraonice. Eu le-am văzut destul de des, dar le mai descriu o dată aici, pentru tine: pe cap purta un fel de construcţie din două părţi, alb cu roşu, foarte mare şi foarte grea – asta se numeşte Coroana Dublă. O haină de in cu un guler lat din pietre preţioase şi aur în jurul gâtului şi pe umeri, o centură mare de aur bătută cu pietre preţioase, mai multe brăţări, acoperitori pentru antebraţe, pentru gambe, inele în degetele de la mâini şi de la picioare. Avea şi palmele şi tălpile date cu hena[113]. Uluitor! Faraonul femeie, Cleopatra, şedea cu o treaptă mai jos. Purta aceleaşi veşminte şi însemne regale, cu excepţia faptului că rochia ei era făcută din fir de aur şi îi acoperea sânii. Pe treapta cea mai de jos stăteau cei trei copii pe care i-a făcut cu Anatoniu. Ptolemeu Alexandru Helios era îmbrăcat în veşmântul regelui parţilor – tiară, inele de aur la gât, cu ciucuri, bluză din pietre preţioase şi fustanelă. Sora lui, Cleopatra Selene, avea o costumaţie ce amintea şi de stilul faraonic, şi de cel grecesc; şedea în mijloc. Iar de cealaltă parte a ei stătea un băieţel care încă nu a împlinit trei ani, împopoţonat ca regele Macedoniei – cu o pălărie mare purpurie cu boruri largi şi o diademă legată de coroana lui, o mantie, o tunică şi ghete de asemenea purpurii.

Mulţimea era foarte numeroasă şi abia mai încăpea în gimnaziu, despre care se spune că poate adăposti o sută de mii de oameni – deşi, cunoscând Circus Maximus, eu mă cam îndoiesc. Îngrădiseră peluzele, dar acestea erau separate prin aparate de gimnastică. Cleopatra şi cei patru copii ai ei au stat, mai întâi, la marginea podiumului, în timp ce nimeni altul decât Marc Antoniu a intrat în galop pe un cal superb de Media, un murg rotat, cu botul, coama şi coada negre. Frâul lui era din piele vopsită în purpuriu, bătut cu pietre preţioase şi aur. A coborât de pe cal şi s-a dus către podium. Purta o tunică şi o manta, ambele purpurii, dar cel puţin armura lui din aur era în stil roman. Mai adaug că eu, legatul lui, şedeam în

apropiere, aşa că vedeam totul foarte bine. Antoniu l-a luat pe Caesarion de mână şi l-a condus pe treptele podiumului până la tronul cel mai de sus şi l-a aşezat pe el. Lumea a început să ovaţioneze puternic. După ce a instalat copilul, Antoniu l-a sărutat pe ambii obraji, apoi s-a întors şi a urlat către mulţime că prin autoritatea Romei, îl proclamă pe Caesarion Rege al Regilor, conducător al lumii. Mulţimea a intrat în delir. Apoi a condus-o pe Cleopatra la tronul următor şi a aşezat-o. Ea a fost proclamată Regină a Regilor, conducătoare a Egiptului, a Siriei, a insulelor Egeene, a Cretei, a Rhodosului, a Ciliciei, în întregime, şi a Cappadociei. Alexandru Helios (mica lui logodnică era agăţată pe treapta de lângă el) a fost proclamat rege al Orientului, a tot ceea ce se află la est de Eufrat şi a tot ceea ce se află la sud de Caucaz. Cleopatra Selene a fost proclamată regină a Cirenaicăi şi a Ciprului, iar micul Ptolemeu Philadelphus, rege al Macedoniei, Greciei, Traciei şi al ţinuturilor din jurul Pontului Euxin. Am menţionat şi Epirul? L-a primit şi pe acesta.

În tot acest timp, Antoniu a fost cât se poate de serios, ca şi cum ar fi acţionat în cunoştinţă de cauză, deşi, mai târziu, mi-a spus că nu făcuse decât să-i închidă gura Cleopatrei, ca să scape de cicăleala ei. Faptul că multe dintre teritoriile menţionate aparţin Romei sau parţilor te face să presupui că aceste cinci persoane au fost declarate suverane peste nişte locuri pe care nu le vor conduce niciodată.

O, dar alexandrinii au considerat că este minunat! Rareori mi-a fost dat să aud asemenea ovaţii! După încheierea ceremoniei de încoronare, cei cinci monarhi s-au dat jos de pe podium şi s-au urcat într-un fel de car alegoric cu cinci tronuri. Mai adaug că probabil, Egiptul se scaldă în aur, pentru că toate cele zece tronuri folosite erau din aur masiv, bătut cu atât de multe pietre preţioase, încât străluceau şi licăreau mai ceva decât toate mărgelele din sticlă pe care le poartă târfele romane. Şi acest car alegoric, tras de zece cai albi de Media – o sarcină destul de uşoară, aşa că nu au trebuit să se încordeze deloc – a străbătut toată Calea Regală, apoi a pornit direct pe Strada Canopică şi şi-a încheiat călătoria la Serapeum, unde marele preot, un bărbat pe nume Cha'em, a executat un fel de ritual religios. Oamenilor li s-a oferit un festin la zece mii de mese uriaşe care gemeau de mâncare ceva cum nu mai fusese niciodată din câte am înţeles şi care se organizase la cererea lui Antoniu. Era un banchet care depăşea chiar şi amploarea sărbătorilor publice romane.

Cele două evenimente – „marşul triumfal” al lui Antoniu şi ceremonia prin care lumea fusese dăruită Cleopatrei şi copiilor ei – m-au lăsat mut, dragă Poplicola. Mai târziu, am numit cel de-al doilea eveniment Donaţiile. Sărmanul Antoniu! E prins rău în mrejele acestei femei, pot să jur!

Şi las iarăşi în seama ta să hotărăşti cât vei dori să transmiţi din toate acestea, dar fireşte că Octavian îşi are şi el spionii lui, aşa că nu cred că vei putea ascunde realitatea prea mult timp. Dar dacă ştii ce se pregăteşte, poate vei avea şansa unei lupte.”

Scrisoarea plecă la Roma; Dellius se instală în încântătorul lui mic palat din Incinta Regală pentru a petrece iarna împreună cu Antoniu, cu Cleopatra şi cu copiii.

Antoniu şi Caesarion deveniseră foarte buni prieteni şi se hotărâseră să facă totul împreună, indiferent că era vorba de vânătoarea de crocodili sau de hipopotami de-a lungul Nilului, de exerciţiile de război sau de cursele de care de la hipodrom, sau de înotatul în mare. Oricât s-ar fi străduit Cleopatra, nu putea să-l facă pe Antoniu să pună gura pe vin; nu voia să soarbă nici măcar o picătură, susţinând că, după ce ar fi gustat din el, s-ar fi apucat iar de băut zdravăn. Nu avea încredere în ea şi era conştient de intenţiile ei, ceea ce se vedea din modul în care mirosea atent paharul ca să fie sigur că are numai apă.

Caesarion observa totul şi suferea. Singur între ei, urmărea cu atenţie ambele părţi. Ştia că mama lui făcea totul pentru a-şi atinge nu scopurile ei, ci ale lui, ale lui Caesarion, în timp ce Antoniu, deşi era foarte îndrăgostit de ea, se împotrivea din răsputeri încercărilor ei de a-l îndepărta de Roma. Din nefericire, reflecta tânărul, el nu îşi dădu seama dacă împărtăşeşte dorinţele mamei sale legate de el. Caesarion nu credea nici în destin, spre deosebire de mama şi tatăl lui. Experienţa lui de până acum îi demonstra că sunt atât de multe lucruri de făcut în Alexandria şi în Egipt, încât nu ar fi avut timp să le termine niciodată, chiar dacă ar fi trăit o sută de ani. Într-un mod ciudat, semăna mai mult cu Octavian decât cu Caesar, pentru că se străduia să obţină ceea ce ar fi putut perfecţiona până în detaliu şi nu respingea ideea de a-şi lua şi alte poveri pe umeri, ceea ce ar fi avut drept consecinţă inevitabilă neputinţa de a mai face un lucru ca lumea. Mama lui nu suferea de această temere, ceea ce părea firesc. Născută şi crescută în cuibul de vipere ale familiei Ptolemeu Auletes, ideea ei despre suveranitate era să lase munca anevoioasă a administraţiei zilnice în seama altora, care aveau tot atâtea şanse să fie sicofanţi de succes sau oameni cu adevărat talentaţi.

Ştia care sunt limitele mamei lui. Mai ştia şi că încearcă să-l deposedeze pe Antoniu de identitatea lui de roman, de independenţa şi judecata lui limpede. Nimic altceva decât

stăpânirea lumii nu putea s-o satisfacă şi vedea în Roma un duşman. Şi pe drept cuvânt: o putere atât de mare ca Roma nu se va lăsa înfrântă fără război. O, dacă ar fi avut câţiva ani în plus! Atunci ar fi putut s-o înfrunte pe Cleopatra ca de la egal la egal şi să-i comunice ferm că ceea ce voia ea pentru el nu corespundea dorinţelor lui. Dar aşa, nu-i spusese încă nimic despre propriile sentimente, ştiind că va respinge opiniile lui ca fiind părerile unui băieţel. Dar nu mai era un băieţel şi de altfel, nici nu fusese vreodată cu adevărat copil! Având inteligenţa precoce a tatălui său şi un statut de rege din cea mai fragedă pruncie, se repezise să înghită hulpav cunoştinţele, ca un câine flămând într-o baltă de sânge proaspăt şi asta pentru simplul motiv că îi plăcea să înveţe. Fiecare fapt era preluat imediat şi pus deoparte pentru a putea fi recuperat dacă era nevoie şi, după ce se adunau suficiente cunoştinţe despre un domeniu, pentru a fi analizat laolaltă cu acestea. Dar nu era ahtiat după putere şi nu ştia dacă acest lucru fusese valabil şi în cazul tatălui său. Uneori bănuia că da; Cezar se ridicase pe culmi olimpiene, pentru că, dacă n-ar fi făcut asta, ar fi fost exilat şi şters din analele Romei. Şi asta era o soartă pe care Cezar n-o putea accepta. Dar nu se străduise foarte tare să trăiască, Caesarion ştia cumva asta. *Tăticul* meu, pe care mi-l amintesc aşa de bine de pe vremea când mergeam încă de-a buşilea, încât trupul lui viguros şi înalt îmi apare imediat în faţa ochilor când mă gândesc la el. *Tăticul* meu, de care îmi este aşa de tare dor. Antoniu este un bărbat minunat, dar nu e Cezar. Am nevoie de *tăticul* meu ca să mă sfătuiască, însă el nu este aici!

Plin de curaj, se dusese la Cleopatra şi încercă să-i spună ce simte, dar se petrecu exact aşa cum se aşteptase. Cleopatra râsese, îl ciupise de obraz, îl sărutase cu drag şi îi spusese să fugă la joacă, aşa cum se cuvine unui copil de vârsta lui. Jignit, însingurat, neavând pe nimeni în faţa căruia să-şi deschidă inima, se îndepărtă şi mai mult de mama lui şi începu să nu mai vină la cină. Nu-i trecu nicio clipă prin cap că s-ar fi putut duce la Antoniu; pentru el, Antoniu era prada Cleopatrei şi nu credea că el ar fi reacţionat altfel decât ea. Absenţele de la cină deveniră tot mai frecvente, în măsură direct proporţională cu cicăleala continuă a Cleopatrei care îşi trata soţul – cel puţin aşa gândea Caesarion – nu ca pe un partener în întreprinderile ei, ci ca pe un fiu.

Erau totuşi şi zile frumoase, uneori, chiar perioade mai lungi; în ianuarie, regina îl scoase pe *Philopator* din hangar şi porni pe Nil până la prima cataractă, chiar dacă nu era momentul cel mai potrivit pentru citit nilometrul[114].

Pentru Caesarion, fusese o excursie minunată. Mai făcuse călătoria aceasta şi mai înainte, dar pe când era mai mic. Acum crescuse suficient ca să aprecieze toate aspectele expediţiei, de la propriul statut de zeu, la simplitatea vieţii de-a lungul marelui fluviu. Faptele erau depozitate în memorie; mai târziu, când va fi

cu adevărat Faraon, le va oferi acestor oameni o viaţă mai bună. La insistenţele lui, se opriră la Coptos şi porniră pe drumul de uscat al caravanelor către Myos Hormus de pe Sinus Arabicus; ar fi vrut să o ia pe drumul mai lung către Berenice, dincolo de Sinus Arabicus, dar Cleopatra se opusese. De la Myos Hormus şi Berenice, flota egipteană pornea către India şi Taprobane şi se întorcea aici încărcată cu mirodenii, boabe de piper, perle, safire şi rubine. Tot aici erau adăpostite şi flotele din Cornul Africii; acestea transportau fildeş, coajă de scorţişoară, mirt şi tămâie de pe coasta Africii, ocolind Cornul. Flotele speciale aduceau aici aur şi pietre preţioase, trimise pe uscat către Sinus prin Etiopia şi Nubia; ţinutul era prea aspru, iar Nilul prea rapid şi plin de cataracte şi torente pentru a fi navigabil.

La întoarcere, navigară mânaţi de curent şi se opriră la Memfis, unde intrară în incinta zeului Ptah. Aici li se arătară tunelurile comorilor care se întindeau până sub câmpul piramidelor. Nici Caesarion şi nici Antoniu nu le văzuseră, dar Cha'em, călăuza lor, avusese grijă să nu-i dezvăluie lui Antoniu locul pe unde se poate intra; fusese condus legat la ochi şi considerase că este vorba de o glumă până în momentul în care îl dezlegaseră şi văzuse imensa bogăţie a Egiptului. Pentru Caesarion, şocul fu încă şi mai puternic; nu-şi putuse imagina cât de mare era aceasta şi îşi petrecu restul lungii călătorii mirându-se de parcimonia mamei sale. Îşi putea permite să hrănească toată Alexandria până la îmbuibare şi totuşi tremura la gândul unei măsuri amărâte de grâu gratuit!

— N-o înţeleg, murmură el la urechea lui Antoniu, când *Philopator* intră în Portul Regal.

Observaţie care îl făcu pe Antoniu să izbucnească în hohote nestăpânite de râs.

22

Cucerirea Iliriei a durat trei ani, dar primul dintre ei, acelaşi în care Antoniu urma să devină consul senior, a fost şi cel mai greu, pentru că a avut nevoie de un an întreg ca să înţeleagă cum trebuia abordată problema. Aşa cum se întâmpla cu toate acţiunile lui Octavian, ea a fost pregătită meticulos, cu toată acurateţea asociată cu o acţiune militară. Guvernatorul Galiei Italice pe perioada campaniei din Iliria, Gaius Antistius Vetus, avea misiunea să ţină în frâu triburile neastâmpărate din valea Salassi de la frontiera de nord-vest; deşi se afla la multe sute de mile de Illyricum, Octavian nu voia să lase nicio parte a Galiei Italice la cheremul triburilor barbare, iar salasii erau în continuare o mare pacoste.

Campania ilirică propriu-zisă fusese împărţită în trei componente: una pe mare şi două pe uscat.

Reintrat în graţii, Menodorus primise comanda flotei adriatice; misiunea lui era să facă curăţenie în insulele din largul Istriei şi Dalmaţiei şi să-i alunge pe piraţii liburni[115] de pe mare. Stattlius Taurus primi comanda grupului de legaţi care pornise spre est de la Aquileia, peste trecătoarea din Muntele Ocra, către oraşul Emona şi, în cele din urmă, spre apele râului Savus. Aici locuiau taruscii şi aliaţii acestora, care făceau mereu raiduri în Aquileia şi Tergeste. Agrippa urma să atace dinspre sud-est, de la Targeste, ţinuturile Dalmaţiei şi oraşul Senia; din acel punct, Octavian avea să preia comanda personal, ca să meargă spre răsărit, peste munţi şi să coboare pe râul Colapis. Odată ajuns pe râu, avea să pornească în marş spre Siscia, aflată la confluenţa râurilor Colapis şi Savus. Acesta era ţinutul cel mai sălbatic şi mai puţin cunoscut.

Propaganda începu cu mult înainte de declanşarea campaniei, pentru că ocuparea Illyricumului făcea parte din schema lui Octavian de a explica foarte clar populaţiei din Italia şi din Roma că el şi numai el se gândea la siguranţa lor, fiind interesat la fel de mult şi de bunăstarea lor. Odată ce Galia Italică va fi eliberată de ameninţările din afară, întreaga zonă italiană, mărginită de Alpi, avea să fie la fel de sigură ca „cizma” propriu-zisă.

Lăsându-l pe Mecena la Roma să guverneze sub ochiul indiferent al consulilor, Octavian ridică ancora de la Ancona, îndreptându-se către Tergeste, iar de aici merse pe uscat ca să facă joncţiunea cu legiunile lui Agrippa, în calitate de comandant şef al acestora. Illyricum reprezenta un adevărat şoc; deşi era obişnuit cu pădurile dese, acestea semănau mai mult cu pădurile vaste ale Germaniei decât cu orice alt loc civilizat pe care îl puteai găsi în Italia sau altundeva. Umede, ameninţătoare, nemaivăzut de dese, cu copaci gigantici care se întindeau la infinit, locul de sub coroana lor fiind atât de întunecos, încât

acolo nu creşteau decât ferigi şi ciuperci. Locuitorii numiţi iapuzi vânau căprioare, urşi, lupi şi pisici sălbatice, unele pentru carne, altele pentru a-şi apăra satele amărâte. Numai în câteva poiene săpaseră pământul pentru a cultiva mei şi grâu dur, din care făceau un fel de pâine decolorată. Femeile creşteau câteva găini, dar meniul lor era foarte monoton şi nu deosebit de hrănitor. Comerţul, care se desfăşura prin singurul *emporium*[116], Nauportus, se făcea cu blănuri de urs şi nisip aurifer, scos din râuri precum Corcoras şi Colapis.

Octavian îl găsi pe Agrippa la Avendo, care se predase la vederea legiunilor şi a echipamentului de asediu atât de înfricoşător. Avendo avea să fie ultima localitate în care se depuseseră armele fără luptă; când începură să traverseze lanţul munţilor Capella, legiunile dădură peste păduri mult prea dese şi pline de tufişuri şi arbuşti pentru a le putea străbate fără să-şi croiască un drum în adevăratul înţeles al cuvântului prin ele.

— Nu e de mirare că ţinuturi aflate mult mai departe de Italia decât Illyricum au fost pacificate, în timp ce Illyricum a rămas necucerit. Cred că până şi divinul meu tată s-ar fi cutremurat la vederea acestui loc cumplit.

Octavian tresări, înfiorat.

— Şi noi mărşăluim – dacă pot folosi acest cuvânt în sens ironic – cu riscul de a fi atacaţi. Din cauza vegetaţiei, nu ne putem da seama unde se pregăteşte o ambuscadă în faţa noastră.

— Adevărat, spuse Agrippa, aşteptându-se să vadă ceea ce sugerase Octavian.

— N-ar fi bine să trimitem câteva cohorte spre marginile drumului nostru? Poate reuşesc să zărească luptătorii în dreptul poienilor.

— Bună tactică, Cezar, spuse Agrippa încântat.

Octavian zâmbi.

— Nu credeai că sunt capabil de aşa ceva, recunoşti?

— Nu te subestimez niciodată, Cezar. Eşti mult prea plin de surprize.

Cohortele avansate de pe margini respinseră câteva ambuscade; Terpo căzu, Metulum se afla înainte. Aceasta era cea mai mare aşezare omenească din zonă cu o cetate din lemn bine fortificată pe vârful unui deal de două sute de picioare înălţime. Porţile sale erau închise, iar locuitorii gata de luptă.

— Crezi că poţi s-o cucereşti? îl întrebă Agrippa pe Octavian.

— Nu ştiu, dar tu ai să reuşeşti.

— Nu, pentru că eu n-am să fiu acolo. Taurus este în dilemă să-şi continue înaintarea spre est sau să se îndrepte spre nord, către Panonia?

— Întrucât Roma vrea ca amândouă să fie pacificate, du-te să hotărăşti tu pentru el, Agrippa. Dar te asigur că o să-ţi duc dorul!

Octavian cercetă cu luare-aminte cetatea Metulum şi decise că cea mai bună cale de atac va fi să construiască un val de pământ

din vale până sus, la zidurile din trunchiuri de copaci aflat la două sute de picioare deasupra. Legionarii săpară cu grijă şi puseră pământul şi pietrele până la înălţimea specificată. Dar metulanii, care capturaseră aparate de asediu şi maşini de luptă de la Aulus Gabinius cu câţiva ani în urmă, folosiră imediat excelentele lor lopeţi şi hârleţe romane ca să doboare valul de pământ; străpuns de mai mult tuneluri, acesta se prăbuşi. Octavian îl ridică din nou, dar nu lipit de stâncile fortăreţei Metulum. Acum stătea liber, sprijinit la capete de scânduri late. De-a lungul lui fu ridicat un al doilea val. Având deplină libertate de mişcare, legionarii construiră un cadru de lemn între stâncile fortăreţei şi cele două valuri romane; când schela ajunse la înălţimea zidurilor, pulură instala două poduri de scânduri de la fiecare din cele două valuri până la ziduri. Fiecare din cele patru căi de acces era suficient de lată pentru a permite soldaţilor să meargă în şiruri de câte opt, ceea ce asigura o forţă de atac redutabilă în timpul asediului.

Agrippa se întoarse exact la timp ca să fie martor la asediul fortăreţei Metulum şi examină cu atenţie lucrările.

— Avaricum la scară mică şi mult mai şubred, spuse el.

Octavian era disperat.

— Nu asta trebuia să fac? O, Marcus, nu vreau să punem în pericol vieţile oamenilor! Dacă nu e bine, îl dărâmăm, te rog! Ai să te gândeşti tu la o altă cale.

— Nu, nu, e bine, îl linişti Agrippa. Avaricum era o cetate cu ziduri de tip *murus Gallicus,* iar Divinul Iuliu a avut nevoie chiar şi el de o lună ca să construiască o platformă din buşteni. Asta o să fie suficient pentru Metulum.

Din punctul de vedere al lui Octavian, de această campanie în Illyricum depindeau foarte multe, chiar şi dincolo de importanţa ei politică. Trecuseră opt ani de la Philippi, dar în pofida campaniei împotriva lui Sextus Pompei, oamenii tot mai şopteau despre el că este laş şi că se teme să înfrunte trupele duşmanului. Astmul dispăruse în cele din urmă şi considera că este puţin probabil să revină în aceste condiţii, cu umezeală şi cu mulţi copaci. Credea că şi căsătoria cu Livia Drusilla îl lecuise, căci îşi amintea că până şi medicul divinului său tată, Hapd'efan'e, spusese că o viaţă casnică fericită era cel mai bun leac.

Aici, în Illyricum, trebuia să-şi câştige o nouă reputaţie – aceea de soldat curajos. Nu de general, ci de soldat dispus să lupte în primele rânduri cu sabia şi scutul, aşa cum făcuse divinul lui tată în multe ocazii. Trebuia să găsească ocazia de a lupta ca soldat în linia întâi, dar până acum nu reuşise. Acţiunea trebuia să fie spontană şi dramatică, vizibilă pentru cei care luptau în preajma lui – ceva cu adevărat remarcabil, demn de a fi povestit din legiune în legiune. Dacă se întâmpla acest lucru, avea să scape de stigmatul de la Philippi.

Şansa lui apăru când porni atacul împotriva cetăţii Metulum, în zorii zilei care urmă după sosirea lui Agrippa. Nerăbdători să scape de prezenţa romanilor, metulanii, fără să fie simţiţi de nimeni, săpaseră un drum pe la baza fortăreţei lor şi ieşiseră la picioarele schelei în mijlocul nopţii. Tăiaseră cu ferăstrăul principalele grinzi de susţinere, dar nu complet; greutatea legionarilor care se îngrămădiseră pe punţile de trecere provocase prăbuşirea.

Trei dintre cele patru punţi se rupseră şi căzură, iar soldaţii se rostogoliră la vale. Printr-o întâmplare fericită, Octavian era mai aproape de puntea rămasă intactă. Când trupele începură să bată în retragere, Octavian apucă un scut, scoase sabia şi alergă în fruntea lor.

— Haideţi băieţi, strigă el, Cezar este cu voi, puteţi să-i învingeţi!

La vederea lui, se produse un miracol; ovaţionând, rostind strigătele de luptă în cinstea lui *Mars Invictus,* trupele se regrupară şi, cu Octavian în frunte, se repeziră pe puntea rămasă în picioare. Aproape că reuşiră. Chiar lângă zid, puntea cedă cu un pârâit oribil; Octavian şi soldaţii care se aflau imediat în spatele lui, căzură la vale.

Nu pot să mor! repeta într-una Octavian, dar avea în continuare gândirea limpede. Când căzu de pe punte, se agăţă de o treaptă ruptă, rezistă suficient de mult ca să zărească o alta sub el şi coborî astfel cele două sute de picioare. Simţea că braţul i se dizlocase din încheietură, mâinile şi braţele îi erau pline de aşchii şi se lovise rău la genunchiul drept, dar ateriză cu bine pe muşchiul moale de sub schelă, viu.

Oamenii cuprinşi de frenezie dădeau totul la o parte, urlând către tovarăşii lor înspăimântaţi că Cezar era rănit, dar nu murise. Şi în timp ce îl trăgeau afară, menajându-i cu grijă piciorul drept, sosi şi Agrippa, alb la faţă.

Octavian privi în sus la cercul de feţe care se formase deasupra lui şi, deşi îi venea să urle de durere, îşi propuse să nu se poarte ca o fetiţă şi să dea dovadă de bărbăţie.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el. Ce faci aici, Agrippa? Mai construieşte nişte punţi şi cucereşte amărâta asta de fortăreaţă!

Nefiind străin de coşmarurile lui Octavian în legătură cu laşitatea, Agrippa zâmbi.

— Tipic! strigă el cu o voce de stentor. Cezar este grav rănit, dar ne dă ordin să luăm cu asalt Metulum. Haideţi, băieţi, încă o dată!

În ceea ce îl privea pe Octavian, bătălia se încheiase. Fu aşezat pe o targă şi dus în cortul chirurgului care era plin de răniţi. Nici nu mai încăpeau înăuntru şi fuseseră aşezaţi pe jos, de jur împrejur. Când brancardierii lui începură să-i împingă la o parte pe ceilalţi răniţi ca să-l ducă pe Cezar în faţă, Octavian îi opri.

— Nu! şopti el. Am să aştept până când medicii vor considera că mi-a venit rândul să mă trateze.

Şi nimeni nu reuşi să-i zdruncine hotărârea.

Cineva îi legă genunchiul strâns ca să-i oprească sângerarea, apoi Octavian se întinse şi aşteptă să-i vină rândul. Soldaţii încercau să-l atingă ca să le poarte noroc, iar cei care aveau mai multă forţă se târau să-l ia de mână.

Când ajunse în faţă, nu fu tratat de asistentul chirurgului. Chirurgul-şef în persoană, Publius Cornelius, se ocupă de genunchiul lui, în timp ce un ucenic începu să-i smulgă aşchiile din braţe şi din mâini.

Când fu îndepărtat bandajul strâns de pe genunchi, Cornelius se încruntă.

— O rană urâtă, Cezar, spuse el, atingându-l uşor. Ţi-ai spart rotula, care a ieşit pe alocuri prin piele. Din fericire, nu a fost atins niciunul dintre vasele mari de sânge, dar sângerezi foarte mult prin vasele mici. Va trebui să scot aşchiile de os – o să doară al naibii.

— Scoate-le, Cornelius, spuse Octavian zâmbind, conştient de faptul că toţi ceilalţi ocupanţi ai cortului erau numai urechi. Dacă urlu, aşază-te pe mine!

De unde găsi forţa să îndure următoarea oră nu ştia nici el; în timp ce Cornelius se ocupa de genunchiul lui, intră în vorbă cu ceilalţi răniţi, glumind cu ei, fără să facă caz de propria rană. De fapt, dacă nu ar fi trebuit să suporte durerea aceea cumplită, experienţa ar fi fost foarte interesantă. Câţi comandanţi au vreodată şansa să ajungă în cortul medicului ca să vadă cu ochii lor ce este în stare să facă războiul? se întrebă el. Ceea ce am văzut eu astăzi este încă un motiv ca, atunci când voi deveni Primul Bărbat necontestat al Romei, să aduc jertfe lui Pelion de pe colina Ossa ca să evităm războiul de dragul războiului, numai pentru a asigura triumful după încheierea unei guvernări. Legiunile mele vor fi folosite ca garnizoane, nu ca armate de invazie. Vor lupta numai atunci când nu va mai exista altă soluţie. Aceşti oameni sunt peste măsură de curajoşi şi nu merită să sufere fără rost. Planul meu de a cuceri Metulum a fost prost, nu m-am aşteptat ca duşmanul să fie suficient de inteligent ca să facă ceea ce a făcut. Şi asta înseamnă că eu sunt un prost. Dar un prost norocos. Pentru că am fost rănit grav din cauza inepţiei mele, dar soldaţii nu-mi vor reproşa acest lucru.

— Trebuie să te odihneşti o zi şi apoi să te întorci la Roma, spuse Agrippa după ce Metulum capitulă.

Acesta reconstrui punţile pe un schelet din lemn mai solid şi puse oameni de strajă, ca să fie sigur că „minerii” duşmanului nu-şi repetă opera; faptul că Cezar fusese rănit îi îmboldise pe oameni să se năpustească în interiorul cetăţii. Aceasta luă foc şi arse până în temelii, după ce unii dintre locuitorii lui fură

cuprinşi de panică. Nu exista nici pradă de război, nici prizonieri care să poată fi vânduţi ca sclavi.

— Mi-e teamă că ai dreptate, reuşi să spună Octavian; durerea era mai mare acum, decât în primul moment după ce se rănise. Trase de pături cu ochii adânciţi în orbite. Va trebui să continui acţiunea fără mine, Agrippa. Râse forţat. Ştiu că acesta nu este un impediment pentru succesul tău. De fapt, ai să te descurci mai bine fără mine.

— Nu te învinovăţi, Cezar, te rog, se încruntă Agrippa. Cornelius mi-a spus că genunchiul este inflamat şi m-a rugat să te conving să iei nişte sirop de mac ca să-ţi mai aline durerea.

— Când am să ies din zonă, poate, dar acum în niciun caz. Siropul de mac nu este disponibil pentru legionarii de rând şi unii dintre ei au dureri mai mari decât mine. Octavian se strâmbă şi îşi schimbă poziţia în patul lui de campanie. Dacă vreau să dispară o dată pentru totdeauna amintirea de la Philippi, trebuie să salvez aparenţele.

— Atâta timp cât supravieţuieşti, Cezar!

— O, am să supravieţuiesc, fii fără grijă!

Transportarea lui Octavian în litieră până la Tergeste dură cinci *nundinae* şi apoi alte trei până la Roma, prin Ancona. Rana se infectă, astfel că traversă Apeninii delirând, dar chirurgul asistent care îl însoţea sparse abcesul ce se formase şi în momentul în care fu transportat în propria casă se simţea cu mult mai bine.

Livia Drusilla îl acoperi de lacrimi şi de sărutări, apoi îi spuse că ea va dormi în altă parte până când va fi în afară de orice pericol.

— Nu, spuse el ferm, nu! Tot ce m-a susţinut a fost gândul că voi sta întins alături de tine în patul nostru.

La fel de încântată pe cât era de îngrijorată, Livia Drusilla fu de acord să doarmă în acelaşi pat, cu condiţia ca deasupra piciorului rănit să fie aşezată o acoperitoare curbată din nuiele.

— Caecilius Antiphanes cu siguranţă ştie cum să procedeze, spuse ea.

— La naiba cu Caecilius Antiphanes! mormăi furios Octavian. Dacă am învăţat ceva în timpul acestei campanii, draga mea, aceasta este faptul că medicii noştri militari sunt infinit mai capabili decât orice medic grec de la Roma. Publius Cornelius mi l-a pus la dispoziţie pe Gaius Licinius, iar Gaius Licinius va continua să fie doctorul meu, e clar?

— Da, Cezar.

Fie ca urmare a îngrijirilor lui Gaius Licinius, fie datorită faptului că la douăzeci şi nouă de ani Octavian era mult mai sănătos decât la douăzeci, o dată instalat în patul lui şi cu Livia Drusilla alături, Octavian se refăcu rapid. Când îndrăzni pentru prima oară să iasă afară până în Forumul Roman, şchiopăta ajutat

de două bastoane, dar două *nundinae* mai târziu, mergea numai cu unul, pe care îl aruncă în scurtă vreme.

Oamenii îl ovaţionau; nimeni nu mai pomenea de Philippi, nici chiar cei mai înverşunaţi dintre senatorii lui Antoniu. Genunchiul (un loc foarte potrivit să ai o rană urâtă) putea fi dezgolit pentru a fi văzut şi examinat cu exclamaţii de admiraţie, acum că bandajele fuseseră scoase. Chiar şi cicatricile de pe mâini şi de pe braţe erau impresionante, căci unele dintre aşchii fuseseră destul de mari. Nimeni nu se mai îndoia de eroismul lui.

Chiar când se apropia de sfârşitul perioadei de convalescenţă, sosiră veşti că izbucniseră tulburări în Siscia, pe care o cucerise Agrippa. Îl lăsase pe Fufius Geminus la comanda unei garnizoane, dar iapuzii atacaseră în forţă. Octavian şi Agrippa tocmai se pregăteau să plece în ajutorul lui, când aflară că Fufius Geminus reuşise să potolească singur răscoala.

Într-un fel, anul acesta avea să marcheze apogeul gloriei lui Agrippa, căci începuse construcţia unui sistem masiv de aprovizionare cu apă şi canalizare la Roma. Reconstrucţia apeductului Aqua Marcia se încheiase şi se construise şi Acqua Iulia, ca să suplimenteze aprovizionarea cu apă pentru Quirinal şi Viminal, care până acum scoseseră apa mai mult din izvoare. Lucrări minunate, dar nesemnificative în comparaţie cu ceea ce se apucase Agrippa să facă în privinţa canalizării; existau trei căi de scurgere, una chiar sub Trigarium în Tibru, în locul în care apa râului era curată şi bună de scăldat, una la Poarta Romei şi alta, cea mai mare, acolo unde Cloaca Maxima curgea exact lângă un picior al Podului de Lemn. Aici deschiderea era suficient de mare pentru a permite intrarea în Cloaca Maxima cu barca cu vâsle. Toată Roma se minuna de călătoriile pe care le făcea Agrippa în barca lui cu vâsle, cartografiind zona, luându-şi notiţe şi marcând zidurile care trebuiau susţinute sau reparate. Agrippa promitea că nu vor mai fi refulări ale canalelor atunci când Părintele Tibru se revărsa peste maluri. Mai mult chiar, spunea acest bărbat uluitor, nu intenţiona să renunţe la supravegherea canalizării şi aprovizionării cu apă după ce va fi eliberat din funcţie. Cât va trăi, Agrippa avea de gând să stea ca un câine de pază pe capul companiilor de aprovizionare şi al companiilor de drenaj, care terorizase atâta vreme oraşul. Numai Octavian reuşea să se bucure de aceeaşi popularitate în rândul oamenilor. După ce se răfuise cu companiile de apă şi canalizare, Agrippa îi alungă pe toţi magicienii, profeţii, prezicătorii şi medicii şarlatani din Roma. Şterse praful de pe setul de greutăţi şi măsuri standard şi îi obligă pe toţi vânzătorii să le respecte, indiferent ce comercializau, apoi îi luă la rând pe constructori. Un timp, încercă să menţină înălţimea tuturor apartamentelor din *insullae*[117] la o sută de metri, dar află curând că această misiune îl depăşea chiar şi pe Marcus Agrippa. Ceea ce putea să facă – şi trecu la fapte – era să aibă grijă ca branşamentele la conductele

de apă să aibă dimensiunea corectă; s-a terminat cu risipa de apă pentru locuinţele elegante de pe Palatin şi din Carina!

— Ceea ce mă uimeşte, îi spuse Livia Drusilla soţului ei, este cum de reuşeşte Agrippa să facă toate acestea şi să ducă şi campania din Illyricum! Până acum, am considerat că tu eşti cel mai neobosit lucrător al Romei, dar, deşi te iubesc foarte mult, Cezar, trebuie să spun că Agrippa te depăşeşte!

Octavian o îmbrăţişă şi o sărută pe frunte.

— Nu mă simt jignit, *meum miel,* pentru că ştiu care e cauza. Dacă ar avea şi Agrippa o soţie atât de iubitoare ca tine acasă, n-ar trebui să muncească atât de mult. Dar aşa, orice pretext este bun ca să evite să stea acasă cu Attica.

— Ai dreptate, spuse ea întristată. Şi ce putem face?

— Nimic.

— Divorţul ar fi singura soluţie.

— Asta trebuie să decidă el singur.

Apoi lumea Liviei Drusilla fu întoarsă cu susul în jos, într-un fel la care nu se aşteptaseră nici ea, nici Octavian. Tiberius Claudius Nero, care abia împlinise cincizeci de ani, muri pe neaşteptate şi slujitorul lui îi descoperi trupul, aplecat peste birou. Testamentul pe care îl deschise Octavian lăsa totul fiului lui mai mare, Tiberius, dar nu specifica ce doreşte să se facă cu băieţii lui. Tânărul Tiberius avea opt ani; fratele lui, Drusus, născut după ce mama lui se căsătorise cu Octavian, abia împlinise cinci.

— Draga mea, cred că trebuie să-i luăm la noi, îi spuse Octavian Liviei Drusilla, care era încă în stare de şoc.

— Cezar, nu! strigă ea. Au fost crescuţi într-o atmosferă de ură faţă de tine! Nu mă iubesc nici pe mine, din câte îmi dau seama – nu i-am mai văzut deloc! O, nu, te rog, nu-mi face asta! Şi nici ţie!

Ei bine, nu se amăgise niciodată în privinţa Liviei Drusilla; în ciuda protestelor ei, Livia Drusilla nu era genul matern. Dinspre partea ei, copiii ar fi putut nici să nu existe, se gândea foarte puţin la ei, iar când cineva o întreba ce mai fac şi dacă îi mai vede, invoca interdicţia lui Nero; nu era bine văzută în casa lui. Uneori, se întreba cât de mult se străduia să rămână însărcinată cu el, dar sterilitatea ei nu reprezenta pentru el un motiv de întristare. Şi ce noroc avea! Zeii îi trimiseseră fiii Liviei Drusilla! Chiar dacă micuţa Iulia nu va da naştere la niciun copil, Octavian va avea fii care să-i poarte numele.

— Aşa se va face, rosti el pe un ton care îi dădea de înţeles soţiei lui că nu trebuie să cârtească. Sărmanii băieţi nu au pe nimeni altcineva, poate doar nişte veri de departe. Nici familia Claudia Nero şi nici familia Livia Drusilla nu sunt norocoase. Tu eşti mama acestor copii. Oamenii se aşteaptă să-i luăm la noi.

— Dar nu vreau, Cezar!

— Ştiu. Cu toate acestea, am trecut la fapte. Am trimis după ei şi trebuie să sosească dintr-un moment în altul. Burgundinus le pregăteşte locuinţa: un salon, două camere de dormit, o sală de clasă pentru lecţii şi o grădină privată. Cred că a fost apartamentul micului Hortensius. Mâine, am să le angajez chiar eu un pedagog, iar Burgundinus se va duce acasă la Nero ca să le aducă lucrurile. Sunt sigur că au jucării de care nu vor să se despartă şi haine, şi cărţi. Nu am să-l iau pe pedagogul pe care îl au acum, chiar dacă sunt foarte ataşaţi de el. Vreau să rupă legătura cu casa în care au învăţat să ne urască, şi acest lucru se va face mai bine sub supravegherea unor străini.

— De ce nu-i trimiţi la Scribonia, să stea împreună cu micuţa Iulia?

— Pentru că aceea este o casă de femei, o specie cu care ei nu sunt obişnuiţi. Nero nu avea nicio femeie în casă, nici măcar o spălătoreasă, spuse Octavian. Dădu s-o sărute, dar ea îşi smuci capul într-o parte. Nu fi prostuţă, draga mea. Acceptă-ţi soarta cu graţie, aşa cum se cuvine soţiei Cezarului!

Mintea ei lucra cu febrilitate. Ce extraordinar că îi lua sub aripa sa ocrotitoare pe fiii ei! Pentru că asta făcea, era clar. Şi astfel, deoarece îl iubea şi înţelegea că viitorul ei depinde de el, ridică din umeri, zâmbi şi îl sărută din proprie voinţă.

— Presupun că nu trebuie să-i văd prea mult în viitor, spuse ea.

— Atâta cât se cuvine din partea oricărei bune mame romane. Când voi fi plecat din Roma, doresc să iei locul meu pe lângă ei.

Copiii sosiră; erau rigizi şi aveau ochii uscaţi, nu înroşiţi, ca un indiciu că le secaseră lacrimile de atâta plâns. Nici unul dintre ei nu-şi amintea de mama lui, nici unul dintre ei nu-l văzuse pe tatăl lor vitreg, nici măcar în Forum; Nero îi ţinuse numai în casă sub o supraveghere strictă.

Tiberius avea părul şi ochii negri, pielea măslinie şi trăsături regulate; era înalt pentru vârsta lui, dar extrem de slab. Ca şi când n-ar fi făcut destulă mişcare, îşi spuse Octavian. Drusus era adorabil; avea ochii albaştri, dar în rest semăna atât de mult cu mama lui, că Octavian îl îndrăgi pe loc. Avea o claie de zulufi negri, buzele pline şi pomeţii proeminenţi. La fel ca şi Tiberius, era înalt şi slab – oare Nero nu-şi lăsase copiii niciodată să zburde, să pună ceva muşchi pe oase?

— Îmi pare rău pentru moartea tatălui vostru, spuse Octavian, fără să zâmbească şi străduindu-se să pară sincer.

— Mie nu, spuse Tiberius.

— Nici mie, adăugă şi Drusus.

— Aceasta este mama voastră, băieţi, zise Octavian, descumpănit. Cei doi făcură o plecăciune, cu ochii în jos.

Lui Tiberius, bărbatul şi femeia aceasta i se părură prietenoşi şi relaxaţi, nu semănau deloc cu ceea ce îşi imaginase el, auzindu-l

atâţia ani pe tatăl lor vorbind cu ură despre ei. Dacă Nero ar fi fost blând şi sociabil, sentimentele lui ar fi fost transmise acestui băiat mai mare; dar aşa, păreau ireale. După ce era bătut cu sălbăticie, Tiberius îşi ascundea lacrimile şi revolta provocată de nedreptatea ce i se făcuse şi îşi dorea din tot sufletul să se elibereze de acest tată îngrozitor, un bărbat care bea prea mult vin şi uitase că fusese cândva şi el un băieţel. Acum eliberarea venise, deşi în cele câteva ore care trecuseră de când fusese descoperit trupul lui Nero, Tiberius se aşteptase să nimerească din lac în puţ. Dar descoperea acum că Octavian este foarte drăguţ, poate datorită faptului că era aşa de ciudat de blond şi avea ochii aceia calmi şi cenuşii.

— O să aveţi camerele voastre, spunea acum Octavian zâmbind, şi o grădină minunată în care să vă jucaţi. Fireşte că va trebui şi să învăţaţi, dar vreau să aveţi mult timp să alergaţi. Când o să mai creşteţi, am să vă iau în călătoriile mele, este important să cunoaşteţi lumea. O să vă placă?

— Da, spuse Tiberius.

— Faţa ta este rigidă, remarcă Livia Drusilla, trăgându-l mai aproape. Zâmbeşti vreodată, Tiberius?

— Nu, spuse el, găsind că mirosul ei este foarte plăcut şi rotunjimile ei foarte liniştitoare. Îşi băgă capul între sânii ei, şi închise ochii, ca s-o simtă mai bine, să absoarbă mireasma asta dulce.

Acum venise rândul lui Drusus, care privea la Octavian ca la o statuie strălucitoare din aur. Octavian se lăsă pe vine ca să ajungă la nivelul lui şi îl mângâie pe obraji, oftă şi se strădui să-şi reţină lacrimile.

— Dragul de tine, Drusus, spuse el, îngenunchind şi strângând copilul la piept. Să fii fericit cu noi!

— Acum e rândul meu, Cezar, zise Livia Drusilla, fără să-i dea însă drumul lui Tiberius. Haide, Drusus, lasă-mă să te ţin în braţe.

Dar Drusus se lipise de Octavian şi refuză să-i dea drumul.

În timpul cinei, cei doi proaspeţi părinţi aflară cu mare uşurare câteva dintre motivele pentru care băieţii îi supravieţuiseră lui Nero, fără să fie îmbibaţi de ura acestuia. Mărturisirile erau nevinovate, dar zguduitoare; avuseseră o copilărie rece, impersonală, fiind lipsiţi de orice fel de atenţie. Pedagogul lor fusese cel mai ieftin din registrele Stichus, aşa că niciunul dintre băieţi nu ştia să scrie şi să citească foarte bine. Deşi acesta nu-i bătuse, primise instrucţiuni să raporteze tatălui lor toate greşelile, iar acesta descoperise o plăcere deosebită în aplicarea pedepselor. Şi cu cât era mai beat, cu atât îi bătea mai rău. Nu aveau niciun fel de jucării, ceea ce îl făcu pe Octavian să plângă; el fusese copleşit cu jucării de mama lui iubitoare, avusese întotdeauna parte de tot ce era mai bun în casa lui Philippus.

Bărbat înzestrat cu o fire lipsită de patimă, pe care mulţi îl considerau rece ca gheaţa, Octavian devenea foarte sensibil atunci când era vorba de copii. Când se afla la Roma, se ducea zilnic s-o vadă pe micuţa Iulia, un copil adorabil care avea acum şase ani. Şi, deşi nu tânjea după fii – aşa ceva ar fi fost nedemn de un roman – se bucura de compania copiilor, trăsătură pe care o avea în comun cu sora lui, Octavia, în a cărei creşă apărea adesea. Unchiul Octavian era vesel, amuzant şi inventa întotdeauna un joc nou. Acum, uitându-se la fiii săi vitregi în timpul cinei, îşi spunea în sinea lui că fusese foarte norocos. Tiberius avea să fie în mod clar al Liviei Drusilla, care se pare că îşi pierduse brusc toată aversiunea faţă de primul ei născut. Ah, dar drăgălaşul de Drusus! Avem fiecare câte unul, îşi spuse Octavian, simţindu-se atât de fericit, încât se temea să nu explodeze.

Chiar şi masa în sine era o minune pentru copii, care mâncau cu poftă, dezvăluind fără să vrea faptul că Nero le drămuise şi cantitatea şi calitatea mâncării care li se servea. Livia Drusilla le atrase atenţia să nu exagereze dacă vor să nu li se facă rău, dar Octavian îi încuraja să guste un pic din fiecare fel. Din fericire, pleoapele li se închiseră înainte să apară dulciurile. Octavian îl duse în braţe pe Drusus şi Burgundinus pe Tiberius şi îi instalară în camerele de dormit, îi înveliră bine cu plăpumile de puf; era încă iarnă şi destul de frig.

— Ei, cum te simţi acum, nevastă? o întrebă Octavian pe Livia Drusilla când se pregăteau să se urce în pat.

Livia Drusilla îi strânse mâna.

— Mult mai bine, o, mult mai bine! Mi-e ruşine că nu m-am dus să-i vizitez, dar n-am crezut nicio clipă că Nero şi-a revărsat asupra lor ura împotriva noastră. Ce oribil s-a purtat cu ei! Cezar, sunt patricieni! Ar fi putut să-i transforme în duşmanii noştri implacabili, dar el ce-a făcut? I-a biciuit şi i-a făcut să-l urască pe el. Nu i-a păsat deloc de soarta lor, i-a lăsat să rabde de foame şi i-a ignorat. Sunt foarte bucuroasă că a murit şi că putem să ne ocupăm cum se cuvine de băieţii noştri.

— Mâine trebuie să spun câteva cuvinte la înmormântarea lui.

Livia Drusilla îi puse mâna pe unul dintre sânii ei.

— O, dragul meu, am uitat! Presupun că Tiberius şi Drusus trebuie să meargă şi ei!

— Da, aşa se cuvine. Am să rostesc eulogia de pe podium.

— Mă întreb dacă Octavia are vreo togă neagră.

Octavian chicoti.

— Sunt sigur că are. L-am trimis pe Burgundinus să întrebe, pentru orice eventualitate. Dacă nu are ea câteva la păstrare, o să cumpere de la Porticus Margaritaria.

Livia Drusilla se cuibări la pieptul lui şi îl sărută pe obraz.

— Probabil că ai norocul lui Iuliu, Cezar! Cine ar fi putut prezice că băieţii noştri vor fi numai buni pentru noi? Astăzi, am

câştigat doi aliaţi importanţi pentru cauza noastră.

A doua zi după înmormântare, Octavian îi luă pe băieţi şi îi duse să le facă cunoştinţă cu verii lor. Octavia, care fusese şi ea la înmormântare, abia aştepta să-i primească în sânul familiei.

Gaius Scribonius Curio avea aproape şaisprezece ani şi urma să părăsească apartamentul copiilor pentru a deveni *contubernalis*[118]. Era un tinerel cu părul roşu şi faţa plină de pistrui şi ar fi vrut să fie cadetul lui Marc Antoniu, dar acesta îl refuzase. Aşa că urma să se ducă la Agrippa. Cel mai mare dintre cei doi fii ai lui Antoniu cu Fulvia, Antyllus, avea unsprezece ani şi abia aştepta să înceapă o carieră militară. Celălalt fiu, Iullus, împlinise opt ani. Amândoi erau băieţei frumoşi, Antyllus avea părul roşcat, ca tatăl lui, Iullus semăna mai mult cu mama sa şatenă. Numai într-o casă ca a Octaviei puteau fi crescuţi atât de bine, căci ambii băieţi erau impetuoşi, aventuroşi şi războinici. Mâna blândă, dar fermă a Octaviei reuşea să-i ţină în frâu şi să-i menţină, aşa cum spunea chiar ea râzând „în rândul speciei umane!"

Propria ei fiică, Marcella, avea treisprezece ani, îi venise deja menstruaţia şi promitea să fie o mare frumuseţe. Era brunetă ca tatăl ei, îi plăcea să flirteze şi se remarca printr-o atitudine semeaţă şi poruncitoare. Marcellus, un copil brunet foarte frumos, avea unsprezece ani. El şi Antyllus, deşi erau de aceeaşi vârstă, nu se puteau suporta nicicum şi Octavia nu reuşise, oricât se străduise, să-i facă să se placă reciproc, aşa că, ori de câte ori unchiul Cezar era în oraş, îl chema să administreze câteva lovituri de riglă la palmă. În sinea lui, Octavian considera că Marcellus este mult mai suportabil decât Antyllus, pentru că avea un temperament mai calm şi părea mai bine intenţionat decât Antyllus. Cellina, fetiţa mai mică a Octaviei cu Marcellus Minor, împlinise opt ani; avea părul auriu, ochii albaştri şi era foarte drăgălaşă. Semăna izbitor cu micuţa Iulia, care venea foarte des la creşă, căci Octavia şi Scribonia erau bune prietene. Antonia, în vârstă de cinci ani, avea părul de culoarea nisipului şi ochii verzi – din păcate nu era o frumuseţe, căci moştenise nasul şi bărbia lui Antoniu. Avea o fire mândră şi distantă şi considera că logodna ei cu Lucius, fiul lui Ahenobarbus, era sub demnitatea ei. Se plângea într-una că nu i-au găsit o partidă mai bună. Cea mai mică dintre toate era Tonilla, cea cu ochi căprui şi păr şaten, şi cu trăsături, din fericire, mai mult ale familiei Iulia, decât Antonia. În privinţa caracterului se pare că avea să fie hotărâtă, inteligentă şi dură.

Iullus şi Cellina erau aproape de aceeaşi vârstă cu Tiberius, în timp ce Antonia şi Drusus aveau să împlinească curând şase ani.

Indiferent ce fel de intrigi şi certuri aveau loc în absenţa Octaviei, copiii erau cu toţii bine-crescuţi şi veseli. Curând constatară că Drusus o plăcea foarte mult pe Tonilla cea micuţă

de numai trei ani, mult mai mult decât pe Antonia care bocea tot timpul; şi o luă sub aripa lui ocrotitoare, făcând-o sclava lui. Lucrurile nu stăteau la fel de bine pentru Tiberius, care era un copil sfios, nesigur de el şi incapabil să lege o conversaţie. Cea mai sociabilă dintre copiii familiei Marcellus, Cellina, se împrieteni imediat cu el, căci se pare că sesizase nesiguranţa băiatului, iar Iullus, descoperind că Tiberius nu ştia să călărească, să dueleze sau să se joace cu sabia şi nici istoria războaielor romane, îl privea cu un dispreţ nedisimulat.

— Credeţi că o să vă placă să mergeţi în vizită la mătuşa Octavia? întrebă Octavian, în timp ce îi ducea pe băieţi acasă, prin Forumul Roman, unde era salutat din toate părţile şi se oprea mereu pentru a discuta cu câte o persoană care dorea să obţină ceva sau să colporteze o mică bârfă politică. Băieţii erau muţi de uimire, nu numai datorită faptului că ieşeau pentru prima dată în oraş, dar şi la vederea suitei lui Octavian: doisprezece lictori şi garda germană. În pofida tuturor diatribelor şi a invectivelor pe care le proferase tatăl lor la adresa lui Octavian de-a lungul anilor, înţeleseseră după această plimbare că Octavian – Cezar, trebuiau să se obişnuiască să-i spună aşa – deţinea o poziţie mult mai înaltă decât Nero.

Noul lor pedagog era un om liber, un nepot al lui Burgundinus, pe nume Gaius Iulius Cimbricus. La fel ca toţi descendenţii lui Burgundius, atât de îndrăgit de Divinul Iuliu, şi acesta era foarte înalt şi musculos, avea faţa frumoasă şi rotundă, nasul turtit şi ochii albaştri. Acum îi însoţea pe băieţi şi le arăta tot felul de lucruri, care, gândea el, meritau atenţia copiilor. Avea multe trăsături care le plăceau la el şi nu le inspira niciun fel de teamă. Cimbricus va face lecţii cu ei în sala de clasă, le va supraveghea jocul în grădină, îi va iniţia în arta militară, în aşa fel, încât atunci când vor împlini doisprezece ani, băieţii să se poată duce pe Câmpul lui Marte ca să participe la exerciţii militare mai simple.

— Credeţi că o să vă placă să mergeţi în vizită la mătuşa Octavia? întrebă Octavian pentru a doua oară.

— Da, Cezar, spuse Tiberius.

— O, da! exclamă şi Drusus.

— Şi credeţi că o să vă placă Cimbricus?

— Da, răspunseră cei doi în cor.

— Nu te lăsa copleşit de timiditate, Tiberius! Imediat ce ai să te obişnuieşti cu noul fel de viaţă, o să dispară. Octavian zâmbi conspirativ către fiul său vitreg. Iulius este mai agresiv, dar imediat ce o să pui ceva muşchi pe tine, o să-l pui pe fugă.

Un gând foarte reconfortant; Tiberius privi în sus la Octavian şi încercă să schiţeze primul său zâmbet.

— Cât despre tine, tinere, îi spuse Octavian lui Drusus, nu dai niciun semn de timiditate. Ai avut dreptate s-o preferi pe Tonilla în locul Antoniei, dar sper că mai târziu ai să găseşti ceva în comun cu Marcellus, chiar dacă este un pic mai mare decât tine.

Livia Drusilla îi întâmpină pe băieţi cu o sărutare şi îi trimise în sala de clasă împreună cu Cimbricus.

— Cezar, mi-a venit o idee strălucită! exclamă ea imediat ce rămaseră singuri.

— Ce anume? întrebă el neliniştit.

— O răsplată pentru Marcus Agrippa. De fapt, două!

— Agrippa nu are nevoie de răsplată, draga mea.

— Da, da, ştiu asta! Dar merită să primească o răsplată, aceasta îl va ţine legat de tine pe măsură ce vor trece anii.

— Va fi întotdeauna legat de mine, pentru că sentimentele vin din însăşi firea lui.

— Da, da, da! Dar nu ar fi minunat pentru el dacă s-ar căsători cu Marcella?

— Livia Drusilla, fetiţa are numai treisprezece ani!

— Da, dar peste patru ani o să aibă şaptesprezece şi o să fie suficient de mare ca să se mărite. Tot mai puţine familii de vază respectă vechiul obicei de a-şi ţine fetele acasă până la vârsta de optsprezece ani.

— Te asigur că o să mă gândesc la asta.

— Şi apoi, mai este şi fiica lui Agrippa, Vipsania. Ştiu că atunci când va muri bătrânul Atticus, toată averea lui o va moşteni Attica, dar am auzit că, dacă moare Attica, testamentul lui stipulează că averea va ajunge la Agrippa, spuse Livia Drusilla foarte vioaie. Asta înseamnă că fata va avea mare căutare şi, întrucât moştenirea lui Tiberius este aşa de modestă, cred că el ar trebui să se căsătorească cu Vipsania.

— Băiatul are abia opt ani, iar fata încă nu a împlinit trei.

— O, pe toţi zeii, Cezar, nu mai fi aşa de căpos! Ştiu câţi ani au, dar o să crească şi vor fi suficient de mari ca să se căsătorească cât ai zice Alammelech!

— Alammelech?

— Este un râu din Filistia.

— Ştiu, dar nu mi-aş fi închipuit că ai aflat şi tu!

— O, du-te şi te aruncă în Tibru!

În timp ce viaţa de familie îi oferea satisfacţii din ce în ce mai mari lui Octavian, activitatea publică şi politică nu dădea roadele scontate. Indiferent câte zvonuri răspândeau, câte calomnii inventau în legătură cu Antoniu, agenţii lui Octavian nu reuşeau să-i clintească pe cei şapte sute de senatori din convingerea lor că trebuie să-l urmeze pe Marc Antoniu. Aceştia credeau cu sinceritate că Marc Antoniu se va întoarce curând la Roma; trebuia să vină, fie şi numai pentru a-şi sărbători victoriile din Armenia. Scrisorile lui din Artaxata făceau referire la o uriaşă pradă de război, de la statui din aur masiv de şase cubiţi înălţime, la lăzi cu monede de aur ale parţilor şi sute de talanţi de lapislazuli şi cristal de stâncă. Aducea cu el şi Legiunea a

Nouăsprezecea şi îi ceruse deja pământ lui Octavian ca să-i lase pe oameni la vatră.

Dacă influenţa lui Marc Antoniu s-ar fi rezumat numai la Senat, putea fi eventual contracarată; dar era vorba şi de primele două clase, de multe mii de oameni care desfăşurau tot felul de activităţi şi care erau convinşi de strălucirea, inteligenţa, integritatea şi geniul militar al lui Antoniu. Şi pentru a înrăutăţi şi mai mult lucrurile, tributul începuse să vină la trezorerie în flux continuu, iar fermierii şi bancherii de toate neamurile mişunau în provincia Asia şi în Bitinia ca nişte albine în jurul florilor pentru a le suge nectarul, iar acum se pare că încă o pradă uriaşă de război avea să ia calea trezoreriei. Statuia din aur masiv a lui Anaitis va fi darul lui Antoniu pentru templul lui Jupiter Optimus Maximus, dar majoritatea celorlalte opere de artă şi bijuterii urmau să fie vândute. Generalul, legaţii lui şi legiunile îşi vor lua partea cuvenită, dar trezoreria va primi tot restul. Deşi trecuseră ani de zile de când Antoniu nu mai fusese la Roma mai mult de câteva zile – iar ultima lui vizită data de acum patru ani – popularitatea lui rezista în rândul oamenilor care contau. Oare acestora le păsa de Illyricum? Nu, câtuşi de puţin. Aici nu erau niciun fel de perspective de activitate comercială şi pe foarte puţini din cei care locuiau la Roma şi în vilele din Campania sau Etruria îi interesa faptul că Aquilea dispăruse de pe faţa pământului sau că terenul din jurul cetăţii Mediolanum[119] fusese nivelat.

Singurul lucru pozitiv pe care reuşise să-l facă Octavian era că numele Cleopatrei ajunsese să fie cunoscut în Italia de la cel mai înalt demnitar până la cel mai umil locuitor. Oamenii aveau o impresie foarte proastă despre ea; necazul era că nu le putea demonstra că ea este cea care îl ţine pe Antoniu sub control. Dacă aversiunea dintre Octavian şi Antoniu nu ar fi fost atât de bine cunoscută, Octavian ar fi putut eventual să-şi impună punctul de vedere, dar toţi cei care îl plăceau pe Antoniu, pur şi simplu, respingeau toate afirmaţiile lui Octavian, punându-le pe seama adversităţii dintre ei.

Şi atunci sosi la Roma Gaius Cornelius Gallus. Deşi era bun prieten cu Octavian, acest poet sărăcit îi implorase iertarea şi începuse să lucreze ca legat al lui Antoniu exact la timp pentru a rata retragerea de la Phraaspa. Aşa că lâncezise prin Siria, în timp ce Antoniu era mereu beat, şi îşi petrecuse timpul compunând ode lirice foarte frumoase în stilul lui Pindar şi scriindu-i din când în când câte o scrisoare lui Octavian. Deplângând faptul că punga lui nu atârna ceva mai greu, rămăsese în Siria până când Antoniu scăpase de dependenţa de vin şi pornise în marş împotriva Armeniei. Ura lui faţă de Cleopatra era profundă şi durabilă; nimeni nu se bucurase mai mult decât el când aceasta se întorsese în Egipt şi îl lăsase pe Antoniu să se descurce singur.

— Sper că poţi să-mi împrumuţi ceva bani, Cezar, spuse el şi luă paharul de vin oferit de acesta. La colţul splendizilor lui ochi cenuşii se contura un zâmbet. Nu am devenit chiar cerşetor, continuă el. Numai că am cheltuit cam tot ce aveam pe biletele de corabie ca să ajung de la Alexandria la Roma, pentru că ştiam că din cauza iernii veştile de la Alexandria vor ajunge târziu la Roma.

Octavian se încruntă.

— Alexandria? Dar ce ai făcut acolo?

— Am încercat să-mi iau partea care mi se cuvenea din prada de război din Armenia, s-o smulg din mâinile lui Antoniu şi ale acelei scroafe monstruoase care este Cleopatra. Ridică din umeri şi continuă: Dar n-am reuşit. Şi nimeni altcineva nu va izbuti.

— Ultima dată când am auzit veşti despre el, spuse Octavian, aşezându-se mai bine pe fotoliu, Antoniu făcea vizite prin Siria de Sud; asta înseamnă că nu-i dăduse nimic Cleopatrei.

— De ochii lumii, spuse Gallus dispreţuitor. Pun pariu că la Roma nimeni nu ştie că Antoniu a dus până la ultimul sesterţ din prada de război din Armenia la Alexandria. Acolo a organizat o paradă triumfală spre delectarea cetăţenilor din Alexandria, iar regina lor şedea în vârful unui podium de aur, la intersecţia dintre Bulevardul Regal şi Bulevardul Canopic.

Trase aer în piept şi bău până la fund paharul, apoi continuă:

— După ce şi-a serbat triumful, a dedicat totul lui Serapis – partea care îi revenea lui, partea legaţilor lui, partea legiunilor şi cea care se cuvenea trezoreriei. Cleopatra a refuzat să dea vreun ban armatei, dar Antoniu a reuşit s-o convingă că trupele trebuie plătite şi încă repede. Oamenii ca mine nu au fost nici măcar invitaţi la spectacolele publice.

— Pe toţi zeii! bâigui Octavian, cutremurat până în măduva oaselor. A avut curajul să dea ceea ce nu-i aparţine?

— O, da! În cele din urmă, sunt sigur că toată armata îşi va primi suma cuvenită, nu însă şi trezoreria. Am rămas la Alexandria după marşul triumfal, dar când Antoniu a organizat ceea ce Dellius numeşte Donaţiile, am simţit o dorinţă atât de puternică să vin la Roma, încât a trebuit să pornesc la drum imediat, chiar dacă nu-mi primisem partea.

— Donaţii?

— O ceremonie splendidă în noul gimnaziu! În calitatea lui de reprezentant al Romei, Antoniu l-a proclamat în mod public pe Ptolemeu Cezar, Rege al Regilor şi conducător al lumii! Cleopatra a fost numită Regina Regilor, iar cei trei copii ai ei cu Antoniu au primit cea mai mare parte din Africa, Regatul Părţilor, Anatolia, Tracia, Grecia, Macedonia şi insulele de la capătul de est al Mării Noastre. Uluitor, nu-i aşa?

Octavian îi privea cu ochii larg deschişi.

— Incredibil!

— Totuşi adevărat. Sunt fapte, *Cezar, fapte!*

— Antoniu a oferit vreo explicaţie legaţilor săi?

— Da, una foarte ciudată. N-am aflat ceea ce ştie Dellius – el are o poziţie specială. Dar nouă celorlalţi, legaţilor juniori ni s-a spus că Antoniu jurase să-i dea Cleopatrei prada de război şi că era vorba de onoarea lui.

— Şi onoarea Romei?

— Asta nu se regăsea pe nicăieri.

Pe parcursul orei următoare, Octavian ascultă restul poveştii lui Gallus cu toate detaliile pe care le văzuseră şi le reţinuseră mintea şi ochiul lui de poet. Nivelul vinului din carafă scăzu, dar Octavian nu spuse nimic şi nici nu obiectă la auzul sumei considerabile pe care o pretindea Gallus pentru că i-a adus această informaţie la Roma înaintea tuturor. O adevărată comoară! Anul acesta iarna se instalase devreme şi durase foarte mult. Marşul triumfal şi donaţiile avuseseră loc în decembrie, iar acum erau în aprilie. Oricum, Gallus îl avertizase că, după părerea lui, Dellius îi scrisese deja lui Poplicola şi îi transmisese toate aceste veşti cu cel puţin două luni mai înainte, printr-o corabie care supravieţuise furtunilor.

Mai trebuia elucidată o singură ciudăţenie. Octavian se aplecă în faţă cu coatele pe birou şi bărbia rezemată în palme.

— Ptolemeu Cezar a fost proclamat rege în defavoarea mamei sale?

— Ei îi spun Caesarion. Da, aşa a fost.

— De ce?

— O, femeia îl răsfaţă în prostie! Comparativ vorbind, copiii pe care i-a făcut cu Antoniu nu contează. Totul este numai pentru Caesarion.

— Şi este fiul divinului meu tată, Gallus?

— Fără nicio îndoială, spuse Gallus cu fermitate. Este imaginea leită a Divinului Iuliu în toate privinţele. Eu nu sunt suficient de bătrân ca să-l fi cunoscut pe Divinul Iuliu pe vremea când era tânăr, dar Caesarion are înfăţişarea pe care îmi închipui că trebuie s-o fi avut Divinul Iuliu la aceeaşi vârstă.

— Adică?

— La treisprezece ani. O să împlinească paisprezece în iunie.

Octavian se relaxă.

— Aşadar, este încă un copil.

— O, nicidecum! A trecut de pubertate, Cezar – i s-a schimbat vocea şi are aerul unui adult. Am înţeles că şi mintea lui este la fel de ascuţită şi de precoce. El şi mama lui au dispute foarte spectaculoase, după cum susţine Dellius.

— Ah! Octavian se ridică în picioare, întinse braţul către Gallus şi îi strânse mâna cu căldură. Nu am cuvinte să-ţi spun cât de mult îţi sunt recunoscător pentru zelul tău, aşa că o să las ceva mai tangibil să vorbească în locul meu. Du-te la banca lui Oppius săptămâna viitoare şi vei găsi acolo un cadou frumos. Mai mult chiar, întrucât eu sunt acum custodele proprietăţilor fiului meu

vitreg, pot să-ţi ofer casa lui Nero cu chirie pentru următorii zece ani, în schimbul unei sume foarte modeste.

— Şi un serviciu militar în Illyricum?

— Desigur. Nu va fi cine ştie ce pradă de război, dar vei putea participa la câteva lupte pe cinste.

Uşa se închise în urma lui Gaius Cornelius Gallus, care plutea acum la câteva picioare deasupra pietrelor de pavaj, în timp ce se ducea spre casa lui Vergiliu; Octavian rămase în mijlocul biroului său, sistematizând informaţiile căpătate într-o succesiune logică pentru a putea să le cântărească corect. Era de-a dreptul uluit că Antoniu fusese în stare să facă o prostie atât de mare şi acesta reprezenta aspectul cel mai derutant al întregii întâmplări. Bănuia că nu va afla niciodată de ce procedase astfel. Un *jurământ?* N-avea nicio noimă! Întrucât nu crezuse niciodată în propria sa demagogie, Octavian îşi dădu seama că nu prea ştie ce să facă. Aproape. Poate că scorpia l-a drogat pe Antoniu, deşi Octavian era sceptic în privinţa poţiunilor în stare să modifice elementele esenţiale ale existenţei. Şi ce era mai important pentru un roman decât Roma? Antoniu aruncase în poala Cleopatrei prada care se cuvenea Romei, fără a se gândi măcar să încerce s-o convingă că trebuia să plătească armatei ceea ce i se cuvenea din captura de război. Oare o rugase în genunchi să fie de acord cu remunerarea soldaţilor de rând? O, Antoniu, Antoniu! Cum ai putut să faci aşa ceva? Ce o să spună sora mea? Ce insultă!

Dar un lucru era mai important decât toate celelalte la un loc: Ptolemeu Cezar. Caesarion! În mod firesc, Cleopatra îşi concentra întreaga atenţie asupra fiului ei cel mare. Fusese un şoc pentru Octavian să afle că băiatul era leit imaginea tatălui său, chiar şi în privinţa inteligenţei sale ascuţite şi precoce. Va împlini paisprezece ani peste două luni şi după cinci ani va fi înzestrat cu îndrăzneala şi acuitatea mintală a cezarilor. Nimeni nu ştia mai bine decât Octavian ce înseamnă să-ţi curgă prin vene sânge iulian; el însuşi luptase pentru putere la optsprezece ani. Şi reuşise! Băiatul acesta avea aşa de multe avantaje, era deja obişnuit cu puterea, avea o voinţă suficient de puternică pentru a o înfrunta pe mama sa, fără îndoială că vorbea latina la fel de fluent ca şi ea, aşadar, putea îmbrobodi Roma făcând-o să-l creadă roman autentic.

În momentul în care deschise uşa biroului şi porni în căutarea Liviei Drusilla, priorităţile lui erau deja stabilite. Fată deşteaptă, Livia Drusilla puse imediat degetul pe rană.

— Indiferent ce vei face, Cezar, nu trebuie să laşi Italia sau Roma să dea ochii cu băiatul acesta! strigă ea încleştându-şi mâinile. Ne va aduce pierzania.

— De acord, dar cum să preîntâmpinăm asta?

— Oricum, prin orice mijloace poţi. În primul rând, să-l ţii pe Antoniu în răsărit până când îţi vei impune categoric supremaţia la Roma. Pentru că, dacă vine aici, îl va aduce cu el şi pe

Caesarion. Este o mişcare logică. Şi dacă mama este atât de devotată băiatului, nu va avea nicio obiecţie să fie lăsată în Egipt. Fiul ei este Regele Regilor! O, toţi senatorii şi oamenii de afaceri fideli lui Antoniu vor cădea pe spate când îl vor vedea pe fiul Divinului Iuliu în carne şi oase! Faptul că este hibrid şi nici măcar nu e cetăţean roman nu-i va deranja, ştim amândoi. De aceea, trebuie să-l ţii pe Antoniu în răsărit cu orice preţ!

— Ei bine, atunci parada triumfală de la Alexandria şi donaţiile pe care le-a făcut vor reprezenta un punct de plecare. Am avut noroc să am un martor incontestabil în persoana lui Cornelius Gallus.

Livia Drusilla era îngrijorată.

— Dar va rămâne oare alături de tine? Acum doi ani a plecat din tabăra ta şi s-a dus la Antoniu.

— Din cauza ambiţiilor şi a sărăciei. A venit înapoi ofensat şi eu l-am plătit foarte bine. Poate să aibă grijă de casa lui Nero, alt avantaj. Cred că ştie acum clar de unde poate primi pâinea cea mai bună.

— Ai să convoci Senatul, fireşte.

— Bineînţeles.

— Şi ai să-i pui pe Mecena şi pe agenţii tăi să răspândească în toată Italia ştirea despre faptele comise de Antoniu?

— Asta se înţelege de la sine. Moara bârfelor o va măcina pe regina Cleopatra făcând-o pulbere.

— Dar ce facem cu băiatul? Avem vreo posibilitate să-l discredităm?

— Oppius călătoreşte regulat în Alexandria. Dar nu este foarte cunoscut faptul că regina Cleopatra refuză să-l primească. Am să-l pun pe Oppius să scrie un pamflet despre Caesarion şi să spună că nu seamănă deloc cu divinul meu tată.

— Şi că, de fapt, este fiul unui sclav egiptean.

Octavian râse.

— Poate că ar trebui să te pun pe tine să-l scrii.

— L-aş scrie, dacă aş fi fost vreodată în Alexandria. Îi înlănţui gâtul cu braţele şi îl strânse cu putere. O, Cezar, niciodată n-am fost într-o primejdie aşa de mare!

— Nu te teme şi nu-ţi bate căpşorul tău frumos cu asta, iubita mea. Eu sunt fiul Divinului Iuliu! Nu există altul!

Veştile despre marşul triumfal de la Alexandria şi despre donaţii zgudui Roma; la început, numai puţini oameni le dădură crezare, dar, treptat, alţii ca Gallus se întorseseră de acolo sau trimiseseră scrisori, ajunse cu întârziere din cauza iernii. Trei sute dintre senatorii lui Antoniu părăsiră rândurile susţinătorilor lui şi se aşezară pe locuri neutre, în timp ce invectivele şi acuzaţiile răsunau în Cameră. Mulţi oameni de afaceri şi negustori se deziseră de el, dar nu era suficient. Deloc suficient.

Dacă Octavian ar fi făcut din Antoniu un element-cheie al campaniei sale, ar fi putut câştiga o victorie mai mare, dar era prea viclean. El îşi îndreptă toate atacurile împotriva reginei Cleopatra, pentru că îşi vedea acum clar drumul; dacă avea să izbucnească un război, aşa cum se părea că este inevitabil, acela nu va fi un război împotriva lui Marc Antoniu. Va fi un război împotriva unui duşman străin – împotriva Egiptului. Tânjise de mult după un portret ca acela oferit de regina Cleopatra pentru a-l zdrobi pe Antoniu, fără a lăsa impresia că acesta era ţinta reală. Acum, acceptând prada de război cuvenită Romei şi obligându-l pe Antoniu s-o încoroneze pe ea şi pe copiii ei ca adevăraţi conducători ai lumii, Cleopatra devenise în mod incontestabil duşmanul Romei.

— Dar nu este suficient, îi spuse el disperat lui Agrippa.

— Cred că este numai prima pietricică din ceea ce va deveni mai târziu o adevărată alunecare de teren care va duce la prăbuşirea întregului Orient, îl linişti Agrippa. Ai răbdare, Cezar! Ai să ajungi acolo unde vrei!

Gnaeus Domitius Ahenobarbus şi Gaius Sosius sosiră la Roma în iunie; amândoi urmau să fie consuli anul următor, o adevărată lovitură de teatru pentru Antoniu, căci aceştia erau susţinătorii lui. Deşi toată lumea ştia că alegerile fuseseră trucate, ambii bărbaţi făcură o impresie puternică în timp ce mergeau în togile lor impecabil de albe şi solicitau voturi.

Prima sarcină a lui Ahenobarbus a fost să citească cu voce tare o scrisoare de la Marc Antoniu pentru Senat, ceea ce făcu lăsând uşile Camerei larg deschise; era vital ca un număr cât mai mare dintre cei care se aflau în Forum să audă ce avea de spus Antoniu.

Ţinând seama de identitatea autorului, scrisoarea era foarte lungă, ceea ce îl făcuse pe Octavian (şi pe alţii, unii dintre ei nefiind simpatizanţi ai săi) să creadă că fusese ajutat în redactarea ei. Fireşte că ea trebuia citită în întregime, ceea ce însemna că mulţi vor picoti în timpul lecturii. Întrucât picotise şi el destul în trecut, Ahenobarbus şi ştia cum să procedeze în astfel de cazuri. Citise scrisoarea de mai multe ori şi marcase pasajele la care oamenii trebuiau să fie treji ca să le audă bine. De aceea, lectura cu voce monotonă când conţinutul nu prezenta interes (un mare neajuns al acestei scrisori), în schimb, sublinia părţile importante cu un răcnet care făcea toată Camera să tresară şi să se frământe, apoi continua să citească cu vocea lui puternică, renumită pentru timbrul şi volumul ei. Se întorcea după aceea la îngânarea tărăgănată în timpul căreia toată lumea putea să mai aţipească un pic. Atât adepţii lui Antoniu, cât şi cei ai lui Octavian îi fură deosebit de recunoscători pentru această tehnică, astfel că îşi câştigă o mulţime de prieteni.

Octavian şedea pe scaunul lui din fildeş de pe podiumul magistraţilor şi se străduia din răsputeri să ţină ochii deschişi, deşi atunci când toată Camera picotea, îşi putea permite să aţipească şi el. Clădirea nu se aerisea bine decât dacă sufla un vânt mai puternic prin deschizăturile din pereţii laterali, situate chiar sub tavan, dar astăzi vântul nici măcar nu adia; era începutul verii. Oricum, el prefera să rămână treaz. Avea o mulţime de gânduri în cap şi fundalul de sforăituri uşoare nu-l deranja. Pentru el, începutul acestei scrisori, care urma să devină faimoasă, era partea cea mai interesantă.

„Orientul”, spunea Antoniu (sau Cleopatra?), „este cu totul străin de obiceiul roman *mos maiorum,* aşadar, nu poate fi înţeles de romani. Civilizaţia noastră este cea mai avansată din lume; ne alegem în mod liber magistraţii care ne guvernează şi pentru a ne asigura că niciun magistrat nu va ajunge să-şi închipuie că e de neînlocuit, mandatul lui este limitat la un an. Numai în perioade de mare pericol intern recurgem la o guvernare mai lungă şi mai dictatorială, ca în momentul de faţă când avem trei – vă rog să mă iertaţi, părinţi conscripţi, doi – triumviri pentru a superviza activităţile consulilor, pretorilor, edililor şi chestorilor, dacă nu ale tribunilor plebei.

Trăim în conformitate cu principiile unui stat de drept, respectarea legii fiind un proces formal şi imparţial…”

Se auziră râsete înfundate în toate cele trei secţiuni ale Camerei; Ahenobarbus aşteptă până când zgomotul încetă, apoi reluă lectura cu un calm imperturbabil.

„…şi ştim care sunt penalităţile. Nu aruncăm oamenii în închisoare pentru orice infracţiune. Abaterile minore sunt sancţionate prin amenzi, cele mai mari, până la trădare, prin confiscarea proprietăţilor şi exil la o anumită distanţă de Roma.”

Ahenobarbus aborda aspecte legate de codul penal, categoriile de cetăţeni, separarea puterii executive de cea legislativă, locul femeilor în structura societăţii romane.

„Părinţi conscripţi, am prezentat în detaliu *mos maiorum* şi viziunea Romei asupra lumii”, continuă el.

Imaginaţi-vă aşadar, dacă puteţi, un guvernator roman cu prerogative proconsulare care ajunge într-o provincie orientală ca Cilicia, Siria sau Pontus. El porneşte de la presupunerea că în acea provincie oamenii gândesc la fel ca şi cei din Roma şi atunci când împarte dreptatea sau emite edicte raţionează ca un roman.

Dar, mugi Ahenobarbus, „Orientul nu este roman! Nu gândeşte la fel ca Roma! De exemplu, nicăieri altundeva în afară de Roma săracii nu sunt hrăniţi pe cheltuiala statului. În Orient, săracii sunt priviţi ca o pacoste, fiind lăsaţi să moară de foame, dacă nu au cu ce să-şi cumpere pâine. Bărbaţii şi femeile sunt aruncaţi în închisori cumplite, uneori, pentru delicte pe care un roman le-ar sancţiona doar cu o mică amendă. Cei care sunt învestiţi cu autoritate fac ce doresc, pentru că legile sunt puţine şi atunci

când există se aplică în mod diferit, în funcţie de statutul economic sau social al acuzatului…”

— Aşa e şi la Roma! strigă Messala Corvinus. Marcus Cacus de la Subura va plăti un talant amendă pentru că s-a travestit în femeie şi i-a invitat pe clienţi dincolo de Venus Erucina, dar Lucius Cornelius Patriciu se descurcă altfel ştie el cum!

Camera se zgudui de râsete; Ahenobarbus aşteptă, abia reuşind să-şi înăbuşe râsul.

„Execuţiile sunt la ordinea zilei. Femeile nu au nici cetăţenie, nici bani. Ele nu pot moşteni nimic şi ceea ce câştigă trebuie să fie pus pe numele unui bărbat. Bărbaţii pot divorţa de ele, dar femeile nu au acest drept. Funcţiile oficiale se pot ocupa prin concurs, dar de cele mai multe ori se repartizează prin tragere la sorţi, dar încă şi mai frecvent prin dreptul din naştere. Impozitele se percep într-un mod cu totul diferit faţă de cel roman, căci în fiecare loc există un sistem preferat de impozitare.”

Pleoapele lui Octavian se lăsau uşor în jos; se pare că Antoniu (sau Cleopatra) era pasionat de amănunte. Amplitudinea sforăiturilor crescu, Ahenobarbus începu să vorbească tărăgănat.

„Roma nu poate guverna direct Orientul!” mugi Ahenobarbus. „Guvernarea trebuie să se realizeze cu ajutorul regilor-clienţi! Ce este preferabil, părinţi conscripţi? Un guvernator roman care aplică legea romană asupra unui popor care n-o înţelege, purtând războaie care nu sunt în avantajul populaţiei locale şi burduşindu-şi propriile buzunare sau un rege-client care aplică o lege pe care poporul lui o înţelege şi care nu are deloc nevoie să pornească război! Ceea ce doreşte Roma din Orient este tributul, atât şi nimic altceva. S-a dovedit de nenumărate ori fără putinţă de tăgadă că tributul se colectează mai uşor de la un rege-client decât de la un guvernator roman. Regii-clienţi ştiu cum să-şi stoarcă propriile popoare, ei nu provoacă rebeliuni.”

Ahenobarbus îşi reluă mormăiala adormitoare. Octavian căscă până când îi dădură lacrimile. Decise să facă nişte gimnastică mintală pe tema ponegririi reputaţiei reginei Cleopatra. Era absorbit de aceasta când Ahenobarbus începu să tune:

„Este o prostie să instituim garnizoane în est, alcătuite din trupele romane! Acestea se dezromanizează, părinţi conscripţi! Uitaţi-vă ce s-a întâmplat cu cele patru legiuni de gabiniani lăsate ca garnizoană la Alexandria în numele regelui Ptolemeu Auletes! Când răposatul Marcus Calpurnius Bibulus le-a chemat la datorie în Siria, au refuzat să-i dea ascultare! Cei doi fii mai mari ai lui, protejaţi numai de lictori, au insistat. Rezultatul a fost că gabiniaii i-au ucis – şi erau copiii unui guvernator roman senior! Regina Cleopatra s-a purtat în mod exemplar: i-a executat pe capii răzmeriţei şi a trimis cele patru legiuni înapoi în Siria…”

— Mai slăbeşte-ne! interveni dispreţuitor Mecena. Patru legiuni au două sute patruzeci de centurioni. Aşa cum a subliniat deja Marc Antoniu, centurionii sunt ofiţerii legiunii. Divinul Iuliu

plângea pentru moartea unui centurion, dar nu şi a unui legat, aşa se spune. Şi ce a făcut Cleopatra? Păi da, cele mai incompetente zece capete s-au rostogolit în ţărână, dar ceilalţi două sute treizeci de centurioni nu au fost trimişi în Siria! I-a păstrat în Egipt ca să-şi întărească propria armată!

— Minciună! strigă Poplicola. Retrage-ţi cuvintele, poponar parfumat!

— Linişte! strigă Octavian îngrijorat.

În Cameră se aşternu tăcerea.

„Unele locuri sunt suficient de romanizate sau elenizate ca să accepte conducerea romană directă şi să primească garnizoane romane. Acestea sunt Macedonia, inclusiv coasta Traciei, Bitinia şi provincia Asia. Nicăieri altundeva! Nicăieri! Cilicia nu a funcţionat niciodată ca o provincie şi nici Siria, de când a înfrinţat-o Pompei cel Mare. Dar nu am încercat să încorporăm ţinuturi precum Cappadocia şi Galatia în provincii – şi nici nu trebuie s-o facem! Când Pontul a fost guvernat ca parte din Bitinia, această acţiune a reprezentat mai degrabă o glumă. De câte ori s-a dus în această perioadă un guvernator al Bitiniei la Pont? O dată sau de două ori cel mult!”

Acum începe, îşi spuse Octavian şi se îndreptă de spate. O să auzim scuzele lui Antoniu pentru acţiunile sale.

„Nu îmi cer niciun fel de scuze pentru dispoziţiile mele din Orient”, spunea Ahenobarbus în numele lui Antoniu, „pentru că le consider corecte. Am dat câteva dintre fostele posesiuni directe ale Romei spre guvernare unor noi regi-clienţi şi am întărit autoritatea regilor-clienţi care au guvernat întotdeauna. Înainte de a-mi încheia triumviratul actual, îmi voi desăvârşi lucrarea şi voi încredinţa toată Anatolia, cu excepţia provinciei Asia şi a Bitiniei, regelui-client şi la fel şi toată Asia Siriană. Ele vor fi guvernate de bărbaţi capabili, de mare integritate şi extremă loialitate faţă de Roma, suzerana lor.”

Ahenobarbus trase adânc aer în piept, apoi continuă:

„Egiptul”, spuse el lăsând cuvântul să cadă într-o linişte perfectă, „este apanajul Romei mai mult decât oricare alt regat oriental. Prin aceasta vreau să spun că este vărul apropiat al Romei, mult prea împletit cu destinele Romei pentru a prezenta vreun pericol. Egiptul nu are armată permanentă şi nu ştie ce înseamnă cuceririle. Teritoriile pe care le-am cedat Egiptului în numele Romei sunt mai bine guvernate de Egipt, deoarece toate i-au aparţinut timp de secole întregi. Atâta timp cât Regele Ptolemeu Cezar şi regina Cleopatra vor fi ocupaţi cu consolidarea unor guvernări stabile în aceste locuri, nu se va plăti tribut Romei, dar acesta va fi perceput din nou la un moment dat în viitor.”

— Asta m-a liniştit! spuse Messala Corvinus.

Şi acum peroraţia, se gândi Octavian. O să fie scurtă, slavă zeilor. Ahenobarbus citeşte bine, dar o scrisoare nu poate înlocui

niciodată un discurs rostit personal. Mai ales, când este vorba de Antoniu, care este un orator aşa de bun.

„Tot ceea ce doreşte Roma cu adevărat din Orient", tună Ahenobarbus, „este comerţ şi tribut! Dispoziţiile mele le vor spori pe amândouă."

Ahenobarbus se aşeză în aplauzele şi ovaţiile susţinătorilor, dar cei trei sute de senatori, care îl părăsiseră pe Antoniu după marşul triumfal de la Alexandria şi după donaţii, nu-şi manifestau în niciun fel adeziunea. Antoniu îi pierduse definitiv cu ultima parte a acestei scrisori, care pentru orice roman adevărat reprezenta o dovadă clară că este sub papucul Cleopatrei. N-aveai nevoie de prea multă imaginaţie ca să deduci că ceea ce rămăsese din Anatolia şi Asia Siriană vor fi încorporate de acest minunat văr al Romei care era Egiptul.

Octavian se ridică în picioare, aşezându-şi faldurile togii de pe umărul stâng cu o mână şi înaintă până când prinse raza subţire de soare care pătrundea printr-o mică deschizătură din acoperiş. Aceasta îi lumină părul auriu şi pe măsură ce raza se mişca, Octavian se deplasa şi el după ea. Ceea ce nu ştia nimeni în afară de Agrippa, era faptul că Octavian pusese în mod deliberat să se facă acea spărtură în acoperiş.

— Ce document uimitor, spuse el după ce saluturile încetară. Marc Antoniu, această fabuloasă autoritate în materie de Orient! Eşti tentat să spui, chiar nativ al acelor locuri! În realitate, s-ar putea să fie chiar aşa, din moment ce este foarte dependent de statul pe canapele şi de consumul de struguri în formă lichidă sau solidă, la fel de dependent de fetele dansatoare cu îmbrăcăminte sumară şi foarte dependent de tot ce este egiptean. Dar poate că eu mă înşel, căci eu nu sunt o autoritate în materie de Orient. Dar hai să vedem… Câţi ani au trecut de la Philippi, când Antoniu a plecat în est? Nouă ani sau pe-aproape… În acest răstimp a făcut trei vizite scurte în Italia şi în două rânduri a venit şi la Roma. Numai o singură dată a rămas la Roma mai mult timp. Asta a fost acum patru ani, după Tarentum – vă amintiţi cu siguranţă, cinstiţi părinţi! La întoarcerea în est după aceea, a lăsat-o pe sora mea, soţia lui, la Corcyra. Era într-o lună avansată de sarcină, dar l-a delegat pe bunul Gaius Fonteius s-o aducă acasă.

Foarte bine, nouă ani îl fac într-adevăr pe Marc Antoniu expert în chestiunile Orientului, trebuie să recunosc. Timp de patru ani a lăsat-o pe soţia sa romană acasă, în timp ce pe cealaltă soţie a lui, Regina Fiarelor, a ţinut-o atât de aproape de el, că acum nu mai poate trăi fără ea. Ea deţine locul de onoare în evantaiul de regi-clienţi ai lui Antoniu, pentru că şi-a demonstrat puterea şi hotărârea. Din păcate, nu putem spune acelaşi lucru despre ceilalţi regi-clienţi ai lui, o adunătură jalnică. Amyntas, socotitorul, Tarcondimotus, tâlharul, Herod sălbaticul, ginerele lui Antoniu, Pythodorus, grecul cel ticălos, Cleon, brigandul,

Polemon, sicofantul, Archelaus Sisenes, fiul amantei lui – o, şi aş mai putea continua.

— Încetează, Octavian! strigă Poplicola.

— Cezar! Eu sunt Cezar! Da, o adunătură jalnică. Este adevărat că tributul a început să vină, în sfârşit, din provincia Asia, din Bitinia şi din Siria Romană, dar unde este tributul din oricare din aceste regate-client ale lui Antoniu? Mai ales, de la acel giuvaier sclipitor care este Regina Fiarelor? Se presupune că banii ei sunt cheltuiţi mai bine pe poţiunile pe care le cumpără pentru a-l droga pe Antoniu, pentru că nu-mi imaginez că Antoniu, întreg la minte şi la trup, ar fi putut să cedeze Egiptului toată prada de război care se cuvenea Romei. Şi nici să pună întreaga lume la picioarele fiului Reginei Fiarelor, odrasla unui sclav amărât.

Nimeni nu interveni; Octavian făcu o pauză, îşi schimbă poziţia pentru a fi luminat mai bine de raza de soare şi aşteptă răbdător un comentariu care nu venea, îşi propuse să vorbească în continuare despre legiuni şi să ofere soluţia pe care o vedea el pentru problema dezromanizării acestora – legiunile trebuiau să fie trimise la garnizoane prin rotaţie, dintr-o provincie în alta.

— Nu intenţionez să fac din această zi un calvar, dragi colegi senatori, aşa că voi încheia spunând că, dacă legiunile lui Marc Antoniu – legiunile lui! – au fraternizat cu nativii, nu înţeleg de ce îmi cere să-i pun la dispoziţie suficient pământ pentru a-şi lăsa oamenii la vatră în Italia? Îmi imaginez că ar fi mai fericiţi dacă Antoniu le-ar oferi pământ în Siria. Sau în Egipt, unde se pare că şi el are intenţia să se stabilească definitiv.

Pentru prima dată de când intrase în Cameră acum zece ani, Octavian fu aplaudat din toată inima. Chiar şi unii dintre cei patru sute de susţinători ai lui Antoniu bătură din palme, în timp ce oamenii lui şi cei trei sute de neutri îl ovaţionară stând în picioare. Şi nimeni, nici chiar Ahenobarbus nu îndrăzni să huiduiască sau să fluiere. Ajunsese mult prea aproape de punctul nevralgic.

Părăsi Camera la braţul lui Gaius Fonteius, care devenise consul *suffectus*[120] la calendele lui mai; îşi terminase propriul mandat de consul în a doua zi a lui ianuarie, la fel ca şi Antoniu cu un an înainte. Aveau să mai fie şi alţi consuli *suffecti,* dar Fonteius îşi va continua mandatul până la sfârşitul anului, în semn de onoare. Funcţia de consul se transformase într-un dar al triumvirului.

Ca şi când i-ar fi ghicit gândurile lui Octavian, Fonteius oftă şi spuse:

— Ce păcat că acum sunt în fiecare an atât de mulţi consuli. Ţi-l imaginezi pe Cicero abdicând ca să-i vină şi altcuiva rândul?

— Sau pe Divinul Iuliu, zise Octavian cu un zâmbet. Sunt de acord, deşi şi eu am abdicat. Dar, dacă lăsăm mai mulţi bărbaţi să

devină consuli, se mai atenuează presiunea exercitată asupra unui triumvirat pe termen lung.

— Cel puţin tu nu eşti ahtiat după putere.

— Dar eu sunt triumvir, eu *deţin* puterea!

— Şi ce ai să faci când va expira triumviratul?

— Asta înseamnă la sfârşitul acestui an. Ei bine, am să fac ceva ce nu-mi imaginez că va face Antoniu, o să încetez să mai folosesc acest titlu şi o să-mi pun scaunul pe treapta din faţă. În cazul meu, *auctoritas* şi *dignitas* sunt atât de inatacabile, încât nu voi suferi din cauza absenţei titlului.

Îi aruncă lui Fonteius o privire vicleană.

— Unde te duci de aici?

— La Carinae, să-i fac o vizită Octaviei, spuse Fonteius fără ezitare.

— Atunci merg şi eu cu tine, dacă nu ai nimic împotrivă.

— Sunt încântat, Cezar!

Înaintarea lor prin Forum era anevoioasă din cauza mulţimii care îl asalta, de regulă, pe Octavian, dar când făcu un gest către cei douăzeci şi patru de lictori care îi însoţeau pe el şi pe Fonteius să-şi croiască drum oricum, garda germană reuşi să închidă cercul în faţa şi în spatele lor şi cei doi porniră în pas vioi.

Trecând prin faţa reşedinţei Rex Sacrorum de pe Velia, Gaius Fonteius vorbi din nou:

— Cezar, crezi că Antoniu se va mai întoarce vreodată la Roma?

— Te gândeşti la Octavia, spuse Octavian, care ştia foarte bine ce sentimente nutreşte Fonteius pentru sora lui.

— Da, dar nu numai la ea. Oare nu-şi dă seama că pierde teren tot mai rapid? Cunosc senatori care, pur şi simplu, s-au îmbolnăvit, când au auzit de marşul triumfal din Alexandria şi de donaţii.

— Nu mai este vechiul nostru Antoniu, asta e tot.

— Crezi sincer ceea ce ai spus despre Cleopatra, că face ce vrea din el?

— Mărturisesc că totul a început ca o bârfă politică, dar parcă dorinţa a generat un gând. Purtarea lui este greu de explicat altfel decât prin influenţa Cleopatrei, însă, oricât m-aş strădui, nu reuşesc să înţeleg de ce are această putere asupra lui. Eu sunt pragmatic mai presus de orice altceva, aşa că nu cred în puterea drogurilor sau a altor stratageme.

Zâmbi, apoi continuă:

— Totuşi, eu nu sunt o autoritate în materie de Orient, aşa că poate totuşi astfel de licori există.

— Totul a început în ultima lui călătorie, dacă nu cumva mai înainte, spuse Fonteius. Şi-a deschis inima în faţa mea într-o noapte furtunoasă la Corcyra, mi-a vorbit despre singurătatea lui, de faptul că este debusolat, de convingerea că şi-a pierdut norocul. Chiar atunci cred că regina Cleopatra a început să facă

presiuni asupra lui, dar fără să-l pună în pericol. Pufni dispreţuitor. Isteaţă femeie, regina asta a Egiptului! Nu mi-a plăcut. Dar nici ea nu mă simpatiza prea mult. Romanii îi spun harpie, dar eu aş zice că e mai curând o sirenă; are cea mai frumoasă voce când vorbeşte. Îţi farmecă simţurile, te face să crezi tot ceea ce spune.

— Interesant, spuse Octavian gânditor. Ştiai că au bătut monedă cu imaginile lor pe ambele feţe?

— Împreună?

— Da, împreună.

— Atunci este pierdut, fără speranţă.

— Aşa cred şi eu. Dar cum să-i conving pe senatorii ăştia ameţiţi? Am nevoie de dovezi, Fonteius, *dovezi!*

Partea a V-a
Războiul

32 î. Hr. – 30 î. Hr.

23

— Actele tale au rămas neratificate, spuse Cleopatra, citind cu voce tare scrisoarea de la Ahenobarbus:

„Am început să bat cu pumnul în masă la Cameră din momentul în care am devenit consul senior, dar Octavian are un tribun al plebei domesticit, unul Marcus Nonius Balbus, din familia aceea oribilă, Picentina, care îşi exercită dreptul de veto ori de câte ori încerc că fac ceva pentru tine. Apoi, când Sosius a luat de la mine *fasces*[121] la calendele lui februarie, a propus o moţiune de cenzură împotriva lui Octavian pe care l-a acuzat că blochează reformele tale din Orient. Îţi dau voie să ghiceşti din trei încercări ce s-a întâmplat după aceea: Nonius şi-a exercitat dreptul de veto."

Puse scrisoarea jos şi îşi pironi asupra lui Antoniu ochii aurii cu privirea ca o flacără rece şi fioroasă, care dădea de înţeles că leoaica se pregăteşte să facă saltul.

— Singura modalitate de a-ţi redobândi statutul la Roma este să porneşti atacul împotriva lui Octavian.

— Dacă fac asta, eu voi fi agresorul în cadrul unui război civil. Voi fi considerat trădător şi voi fi declarat *hostis.*

— Fleacuri! Şi Sulla a făcut aşa. Şi Cezar! Şi amândoi au ajuns stăpânii Romei. Ce mai înseamnă *hostis,* dacă eşti învingător? Un decret de scoatere în afara legii care nu mai are niciun efect.

— Sulla şi Cezar au domnit ilegal, ca dictatori.

— Nu contează cum domneşti, Antoniu! se răsti ea.

— Eu am abolit dictatura! spuse Antoniu încăpăţânat.

— Atunci, după ce o să-l învingi pe Cezar, legalizeaz-o din nou! Ca expedient temporar, dragul meu! insistă ea mieroasă. O, sunt sigură că îţi dai şi tu seama, Antoniu! Dacă Octavian nu este oprit, va propune ca toate actele tale din Orient să fie anulate şi nu va veni niciun tribun curajos al plebei ca să-şi impună dreptul de veto! Şi, după asta, poate să-şi numească clienţii lui, ca să domnească în regatele din est.

Cleopatra inspiră adânc şi continuă:

— Şi după aceea va propune ca şi Egiptul să fie anexat ca provincie la Roma.

— N-o să îndrăznească! Şi nici nu voi permite anularea deciziilor mele, zise Antoniu scrâşnind din dinţi.

— Va trebui să te duci la Roma personal ca să-i încurajezi pe susţinătorii tăi, au început să se dea înapoi în ultima vreme, spuse ea batjocoritor, şi când o să faci această călătorie ar fi bine să ai şi o armată cu tine.

— Octavian se va prăbuşi. Nu poate s-o ţină tot aşa cu dreptul de veto.

Dar din vocea lui Antoniu răzbătea suficientă îndoială pentru ca femeia să înţeleagă că era pe cale să câştige disputa care dura

de o veşnicie. Renunţase la planul de a-l convinge pe Antoniu să invadeze Italia; era de acord să-l considere pe Octavian duşman, dar niciodată nu va privi Roma astfel. Avea la inimă Alexandria şi Egiptul, dar alături de Roma şi nu în locul acesteia. Ei bine, fie şi aşa. Nu contează care este motivul, atâta timp cât Antoniu se pune în mişcare. Dacă nu acţiona, atunci ea era într-adevăr un nimeni, aşa cum îi spusese el. Agenţii ei de la Roma raportau că Octavian îi aşezase pe toţi veteranii pe pământul bun al Italiei şi în Galia Italică şi că se bucura de aprobarea celor mai mulţi dintre italieni. Dar deocamdată încă nu domina Senatul, decât cu ajutorul tribunului plebei şi al dreptului lui de veto; între cei patru sute de senatori ai lui Antoniu şi cei trei sute de neutri, Antoniu era cel care avea deocamdată câştig de cauză. Dar oare se va dovedi suficientă această marjă?

— Foarte bine, spuse Antoniu câteva zile mai târziu, exasperat de atâta cicăleală. O să-mi mut armatele şi flota mai aproape de Italia. La Efes. Aruncă o privire către Cleopatra pe sub sprâncene. Asta dacă o să am bani. Faraonule, este războiul tău, aşa că tu o să plăteşti pentru el.

— Am să fiu fericită să plătesc, dacă o să mă aflu şi eu la comandă. Vreau să particip la toate consiliile, vreau să am un cuvânt de spus, vreau să am statut de egalitate cu tine. Aceasta înseamnă că opinia mea va conta mult mai mult decât a oricărui roman, în afară de tine.

Antoniu se simţi copleşit de un sentiment de profundă îngrijorare. De ce trebuia întotdeauna să fie şi condiţii? Oare nu se va putea elibera niciodată de Cleopatra *dominatrix?* Putea să fie aşa de dulce, de blândă, o companie atât de plăcută! Dar de fiecare dată când credea că această latură mai bună a ei câştigase, apărea imediat capul celălalt, cel hâd. Era mai însetată de putere decât orice bărbat pe care-l cunoscuse el, de la Cezar la Cassius. Şi totul pentru fiul lui Cezar! Care era peste măsură de talentat, dar, aşa cum simţea el, nu tânjea deloc după putere. Ce va face atunci când Caesarion va refuza viitorul sculptat de Cleopatra? Nu-l cunoştea deloc pe fiul ei, nu ştia nimic despre el, nimic!

Şi nu ştia nimic nici despre bărbaţii romani, căci nu cunoscuse decât doi dintre ei mai bine. Şi nici Cezar, nici Antoniu nu erau romani tipici, aşa cum va constata dacă insistă să participe la comanda armatei. Simţul lui de corectitudine îi spunea că regina ar fi trebuit să se bucure de dreptul de a comanda, dar niciunul dintre colegii lui nu-i va acorda acest privilegiu. Gura lui se deschise ca să-i spună ce se va întâmpla în mod inevitabil, apoi se închise şi cuvintele rămaseră nerostite. Pe chipul ei se aşternuse expresia aceea impenetrabilă care îi dădea de înţeles că nu este dispusă să asculte niciun fel de argumente. În ochii ei se adunau nori de furtună. Dacă încerca să-i spună ce experienţă va trăi, ar fi izbucnit între ei încă una dintre nenumăratele lor certuri. Se născuse oare vreodată un bărbat capabil să facă faţă unei

femei dominatoare, care dispunea de o putere aproape nelimitată? Antoniu se îndoia. Poate răposatul Cezar, dar el o cunoscuse pe vremea când era foarte tânără şi avusese un ascendent asupra ei pe care ea nu ştiuse cum să-l înlăture. Acum, mulţi ani mai târziu, era ca o stâncă. Mai rău, îl văzuse pe el, pe Antoniu, în fundul abisului, înecat în vin până aproape de comă şi interpretase acel episod ca o dovadă de slăbiciune intrinsecă. Da, ar fi putut încerca s-o mai potolească dacă îi amintea că ea nu are nici armată, nici flotă militară pentru a-şi atinge scopurile, dar a doua zi ar fi luat-o de la capăt şi ar fi continuat să-l sâcâie până la exasperare.

Sunt prins în cursă, îşi spuse el, am căzut în plasa de păianjen a intrigilor ei şi nu am cum să mă eliberez fără să renunţ la însăşi puterea mea. Într-o oarecare măsură, amândoi vrem acelaşi lucru: nimicirea lui Octavian. Dar ea merge mult mai departe, urmăreşte distrugerea Romei. Însă asta n-am s-o las să facă, deşi în momentul acesta nu mă pot opune. Trebuie să aştept să vină vremea mea, să mă prefac că îi dau tot ce vrea. Inclusiv dreptul la comandă.

— Sunt de acord, spuse el pe un ton hotărât.

Era mai bine ca totul să fie aşa cum vrea Cleopatra, deocamdată. Experienţa îi va demonstra că în cortul de comandă al bărbaţilor romani va fi respinsă cu dispreţ. Şi totuşi – el putea face asta? Din moment ce trăia cu ea, dormea în acelaşi pat – putea el s-o respingă cu dispreţ? Timpul o să dovedească şi asta.

— Vrei să comanzi pe picior de egalitate, spuse el. Vrei să fie egală cu mine la consiliile de război. Înghiţi un nod şi continuă. Sunt de acord, repetă el.

Şi îşi dădu foc la corăbii. Lasă să fie totul aşa cum vrea Cleopatra, poate că atunci va avea parte de linişte.

Îi scrise din nou lui Ahenobarbus, folosind titlul lui, defunct acum, de triumvir. Formulă cerinţele faţă de Senatul şi poporul roman: autoritate deplină în est, fără niciun fel de control senatorial; dreptul de a percepe tributul aşa cum considera de cuviinţă; numirea suveranilor-clienţi; comanda tuturor legiunilor pe care Roma le va trimite la est de râul Drina; ratificarea tuturor acţiunilor sale; şi încă o ratificare: ţinuturile şi titlurile pe care le acordase regelui Ptolemeu Cezar, reginei Cleopatra, regelui Ptolemeu Alexandru Helios, reginei Cleopatra Selene şi regelui Ptolemeu Philadelphus.

„L-am numit pe regele Ptolemeu Cezar Rege al Regilor şi conducător al lumii. Nimeni nu poate anula hotărârea mea. Mai mult chiar, reamintesc Senatului şi poporului roman că Regele Ptolemeu Cezar este fiul legitim al Divinului Iuliu şi moştenitorul lui legal. Vreau ca acest lucru să fie recunoscut oficial."

Cleopatra era în culmea extazului. Capul cel urât dispăru într-o clipită.

— O, iubitul meu Antoniu, o să tremure în izmene!
— Nu, o să se scape pe ei, frumoasa mea doamnă. Acum dă-mi o mie de sărutări!
Cleopatra i le dădu fericită, sigură de victoria sa. Acum lucrurile vor intra pe făgaşul firesc! Antoniu mergea la război; scrisoarea lui către Senat era un ultimatum.

Două documente porniră rapid spre Roma: scrisoarea şi ultima voinţă şi testamentul lui Marc Antoniu. Gaius Sosius depuse testamentul la Virginele Vestale care aveau în custodie testamentele cetăţenilor romani; testamentul unui bărbat era sacru şi nu putea fi deschis decât după moartea lui, iar vestalele păstrau testamentele încă de pe vremea regilor. Dar când Ahenobarbus rupse sigiliul de la scrisoarea lui Antoniu şi o citi, scăpă sulul din mână de parcă l-ar fi ars. Trecu câtva timp până când reuşi să i-l întindă fără un cuvânt lui Sosius.
— Pe toţi zeii! şopti Sosius, lăsându-l să cadă la rândul lui. A înnebunit? Niciun roman nu e învestit cu autoritatea de a face nici jumătate din ceea ce a făcut el! Bastardul lui Cezar, rege al Romei? Căci asta vrea să spună, asta este, Gnaeus! Şi Cleopatra să domnească în numele bastardului? O, trebuie să fi înnebunit!
— Ori asta, ori este drogat în permanenţă. Ahenobarbus îl privi cu un aer hotărât. Nu am de gând să citesc asta, Gaius, nu pot. Am să-i dau foc şi în schimb am să ţin un discurs. Pe Jupiter! Ce muniţie ar fi asta pentru Octavian! Ar întoarce tot Senatul de partea lui fără ca el să fie nevoit să mişte un deget!
— Dar sper că nu presupui, spuse Sosius şovăielnic, că Antoniu a avut tocmai această intenţie? Este o declaraţie de război.
— Roma nu are nevoie de un război civil, zise obosit Ahenobarbus, deşi cred că Cleopatra ar fi încântată. Nu vezi? Nu Antoniu a scris asta, ci Cleopatra!
Sosius se aşeză tremurând pe scaun.
— Şi ce facem, Ahenobarbus?
— Aşa cum am spus. Ardem scrisoarea şi am să rostesc discursul vieţii mele în faţa ramoliţilor din Senat. Nimeni nu trebuie să afle cât e de subjugat Antoniu de Cleopatra.
— Da, îl apărăm pe Antoniu până în pânzele albe. Dar cum putem să-l despărţim de Cleopatra? Este prea departe de noi – oh, Orientul acesta pervers! E ca şi când ai alerga după curcubeu. Acum doi ani, se părea că prosperitatea revenise, fermierii şi negustorii erau încântaţi. Dar, în ultimele luni, am observat o schimbare, spuse Sosius. Regii-clienţi ai lui Antoniu au început să pătrundă aici, iar romanii sunt împiedicaţi tot mai mult să se implice în activităţile comerciale. Şi sunt optsprezece luni de când la trezorerie nu a mai venit niciun fel de tributuri din est.
— Cleopatra, spuse Ahenobarbus încruntat. Cleopatra e de vină. Dacă nu putem să-l despărţim pe Antoniu de femeia asta

suntem pierduţi.

— Şi el la fel.

Până la mijlocul verii, Antoniu îşi mutase uriaşa maşină de război de la Carana şi Siria la Efes. Călăreţii, legiunile, echipamentul de asediu şi trenul de bagaje străbătuseră încet drumul care trecea prin Anatolia Centrală şi ajunsese în final urmând meandrele râului Maeander la Efes, unde tabăra se instala în jurul frumosului oraşel. Mulţimea de oameni, animale şi aparatură se instala tot mai temeinic, pe măsură ce negustorii şi ţăranii localnici se străduiau din răsputeri să obţină şi un oarecare profit de pe urma dezastrului provocat de orice tabără militară. Pământul fertil pe care crescuse grâul şi unde păscuseră oile era transformat în noroi sau praf, în funcţie de condiţiile meteorologice, în timp ce legaţii mai tineri ai lui Antoniu, care nu dădeau dovadă de înţelegere sau de sensibilitate, înrăutăţeau şi mai mult lucrurile, refuzând să discute situaţia cu vreunul dintre reprezentanţii locali. Jafurile şi violurile se ţineau lanţ şi se înmulţiseră în mod îngrijorător; la fel şi omorurile sălbatice, bătăile, rezistenţa activă şi pasivă împotriva invadatorilor. Preţurile crescuseră. Dizenteria deveni pandemică. Şi acestea erau câteva dintre motivele pentru care, în zilele acum de mult apuse, unii guvernatori romani scoseseră bani frumoşi, ameninţând câte un oraş că îşi va instala tabăra militară în apropierea lui, dacă locuitorii oraşului nu plăteau o anumită sumă, de la o sută la o mie de talanţi. Iar oraşul îngrozit făcea tot posibilul ca să plătească.

Antoniu şi Cleopatra rămăseseră pe *Philopator,* care ancorase în portul Efes în exclamaţiile de uimire ale localnicilor. Aici Antoniu o lăsase pe soţia sa şi vasul pentru a se urca pe o corabie mai mică, ce îl duse la Atena; avea de rezolvat ceva acolo, îi spusese el Cleopatrei, o treabă care rămăsese neterminată. Iar Cleopatra constată că acum, când Antoniu era treaz, nu-l mai putea ţine în frâu aşa cum o făcuse la Alexandria; Efes era un vechi teritoriu roman şi nici Cleopatra, nici strămoşii nu fuseseră vreodată conducătorii lui. Aşadar, aici nu exista niciun fel de tradiţie a prosternării în faţa Egiptului. Ori de câte ori pleca din palatul guvernatorului pentru a inspecta oraşul sau una dintre taberele militare, bărbaţii se uitau la ea ca şi când le-ar fi adus un mare afront. Şi nici nu putea să-i pedepsească pentru grosolănia lor. Publius Canidius era un vechi prieten, dar ceilalţi comandanţi şi legaţii lor, care împânziseră Efesul, o considerau o glumă proastă sau o insultă. Nici vorbă de obedienţă în provincia Asia!

Era într-o dispoziţie sufletească cât se poate de proastă şi asta chiar cu o zi înainte ca *Philopator* să ridice ancora în Alexandria, când Caesarion îi făcuse o scenă extrem de neplăcută. Băiatul rămânea la Alexandria ca să guverneze Egiptul, o sarcină pe care nu şi-o dorea. Şi nu pentru că ar fi ars de nerăbdare să meargă la

război cu mama sa şi cu tatăl vitreg – ci datorită motivului plecării lor.

— Mamă, îi spuse el Cleopatrei, este o nebunie! Nu vezi? Sfidezi puterea Romei! Eu ştiu că Marc Antoniu este un mare general şi are o armată mare, dar chiar dacă îşi foloseşte toate resursele, Roma tot nu poate fi înfrântă! A durat cincizeci de ani până când a ras de pe suprafaţa pământului Cartagina, dar Cartagina a fost distrusă aşa de rău, că nu s-a mai refăcut niciodată! Roma are răbdare, dar nu va avea nevoie de cincizeci de ani ca să zdrobească Egiptul şi Orientul lui Antoniu. Te rog, te implor, nu-i oferi lui Cezar Octavian ocazia de a veni în Orient! O să considere această concentrare a trupelor lui Antoniu la Efes, aşa departe de orice zonă cu probleme, ca o declaraţie de război. Te rog, te rog, mamă! Nu face asta!

— Prostii, Caesarion, spuse ea netulburată, în timp ce se plimba de colo-colo pentru a supraveghea împachetatul bagajelor. Antoniu nu poate fi înfrânt nici pe uscat, nici pe mare. Am avut grijă de asta atunci când i-am dat o ladă mare cu bani pentru a acoperi cheltuielile războiului. Dacă mai întârziem, Octavian o să-şi adune forţele.

Caesarion stătea în picioare lângă un bust foarte recent al său, pe care mama lui i-l comandase lui Dorotheus din Aphrodisias. Bustul fusese pictat de Choerilus care surprinsese toate nuanţele pielii şi ale părului şi aliniase admirabil ochii. Sculptura părea vie, te aşteptai să mişte buzele şi să înceapă să vorbească, dar alături de modelul real, atât de înfierbântat şi pătimaş, pălea, devenind insignifiantă.

— Mamă, insistă el, Octavian nici măcar n-a început să-şi adune forţele. Îl iubesc foarte mult pe Marc Antoniu, dar el nu-l poate egala pe Marcus Agrippa nici pe mare, nici pe uscat. Poate că Octavian va fi comandant cu numele, dar conducerea războiului va fi în mâna lui Agrippa. Te previn, Agrippa este pivotul luptei! Este un om formidabil! Roma nu a mai avut unul ca el de la tatăl meu încoace!

— O, Caesarion, zău aşa! Îţi faci atâtea griji, că nici nu vreau să mai plec urechea la vorbele tale.

Cleopatra se opri cu una dintre togile preferate ale lui Antoniu în mână.

— Cine este Marcus Agrippa? Un nimeni, un nimic. Egalul lui Antoniu? În niciun caz!

— Atunci cel puţin rămâi aici, în Alexandria, o rugă el.

Cleopatra îl privi uimită.

— Ce-ţi trece prin minte? Eu plătesc pentru campania asta, ceea ce înseamnă că sunt partenera lui Antoniu în această întreprindere. Crezi că sunt novice în materie de război?

— Da, eşti novice. Ai avut o singură experienţă atunci când ai stat pe Muntele Casius şi l-ai aşteptat pe Achillas să vină cu armata lui. Tatăl meu te-a salvat din acea încurcătură şi nu

abilităţile tale militare inexistente. Dacă îl însoţeşti pe Marc Antoniu, colegii lui romani or să creadă că este sub controlul tău şi te vor detesta. Romanii nu sunt obişnuiţi să vadă străini în cortul lor de comandă. Eu nu sunt prost, mamă. Ştiu ce se spune la Roma despre tine şi despre Antoniu.

Cleopatra încremeni.

— Şi ce se spune la Roma despre noi?

— Că eşti o vrăjitoare, că l-ai deocheat pe Antoniu, că e jucăria ta, marioneta ta. Că tu îl îndemni să înfrunte Senatul şi poporul. Că, dacă el nu ar fi soţul tău, nu s-ar fi întâmplat nimic din toate astea, zise curajos Caesarion. Ţi se spune Regina Fiarelor şi consideră că eşti principala instigatoare a acestor acţiuni, tu, şi nu Antoniu.

— Mergi prea departe! spuse Cleopatra pe un ton ameninţător.

— Nu, dimpotrivă, n-am ajuns suficient de departe dacă nu am reuşit să te fac să renunţi la campania asta! Mai ales, să nu participi personal la război! Draga mea, iubita mea mamă, te porţi de parcă Roma ar fi regele Mitridate cel Mare. Roma nu este – şi nu va fi niciodată – aşa cum este Orientul! Roma aparţine Occidentului. Doreşte să deţină controlul asupra Orientului numai pentru a supravieţui.

Cleopatra se uitase foarte atent la el, în timp ce încerca să decidă cum trebuie să se poarte cu el. Ajungând la o concluzie, îi spuse pe o voce împăciuitoare:

— Caesarion, încă nu ai împlinit cincisprezece ani. Da, recunosc că eşti bărbat. Cu toate acestea, eşti încă tânăr şi lipsit de experienţă. Guvernează Egiptul cu înţelepciune şi am să-ţi atribui şi alte puteri, după ce Antoniu şi cu mine ne vom întoarce încununaţi de laurii victoriei.

Tânărul renunţă să mai insiste. Cu ochii plini de lacrimi privi o clipă la ea, apoi dădu din cap şi ieşi din încăpere.

— Băiat prostuţ, le spuse ea cu afecţiune lui Iras şi Charmian.

— Băiat frumos, adăugă Charmian.

— Nu este băiat şi nici nu este prostuţ, zise Iras cu un aer întunecat. Nu ţi-ai dat seama, Cleopatra, că este profet? Ar trebui să ţii cont de ce spune el, nu să te faci că nu auzi.

Aşa că plecase spre *Philopator* cu vorbele lui Iras încă răsunându-i în minte; acesta era adevăratul motiv al nefericirii ei şi mai puţin ceea ce spusese concret Caesarion; de aceea era acum într-o dispoziţie sufletească atât de proastă, stare pe care atitudinea colegilor lui Antoniu din Efes nu făcea decât s-o adâncească şi mai mult. Dar, ca un adevărat autocrat ce era, toate acestea o făcură să fie şi mai semeaţă, şi mai dură şi necruţătoare.

Antoniu nu avea nicio vină că vasul lui se oprise la Samos; începuse să ia apă şi nu puteau aştepta cu reparaţia până ar fi ajuns la Atena, iar Samos era insula cea mai apropiată.

Liga Actorilor Dionisiaci îşi stabilise sediul la Samos; în timp ce aştepta să se repare vasul, Antoniu se gândi că n-ar fi rău să vadă ce se mai întâmplă printre magicieni, dansatori, acrobaţi, muzicieni şi alţii care trândăveau în frumoasele lor căsuţe până când erau convocaţi să-şi facă apariţia la vreun festival. Şi în momentul respectiv nu era niciunul în desfăşurare sau în perspectivă, îl informase Callimachus, preşedintele Ligii, după ce îi arătă o scamatorie admirabilă prin care nişte gândaci erau transformaţi în fluturi frumoşi.

— Dar am hotărât să organizăm un spectacol diseară în cinstea ta. Vrei să vii?

Sigur că voia! Dorinţa de a bea vin pălea în comparaţie cu aceea de a vedea un spectacol şi a se distra în compania unor actori de frunte. Singura problemă, află el curând, era că delectarea artistică nu se ridica la înălţimea aşteptărilor în stare de trezie. Aşa că luă un pahar de vin şi îşi propuse să se îmbete.

Ceea ce se întâmplase în zilele care urmaseră după această decizie nu-şi mai amintea; era adevărat că vinul îi afecta memoria din ce în ce mai mult pe măsură ce îmbătrânea. Numai secretarul lui, Lucilius, îl sili să renunţe la băutură şi asta printr-o simplă propoziţie:

— O să afle regina!

— O, pe Jupiter! gemu Antoniu. Rahat!

Spărtura fusese reparată încă de câteva *nundinae,* constată el când Lucilius şi slujitorii îl duseră la bord, tremurând şi împiedicându-se. Oare băuse chiar aşa de mult? Sau nu mai rezista la băutură, iar aceasta îl distrugea mai repede? Prin aburii mahmurelii, conştientiza o nouă spaimă, şi anume că anii de destrăbălare începuseră să-şi spună cuvântul. Zilele când putea să ridice o nicovală se duseseră de mult. Împlinise cincizeci şi unu de ani şi atunci când încorda braţul, bicepşii lui nu mai ţâşneau în afară. Cincizeci şi unu! O vârstă venerabilă de consul. Şi Octavian avea abia treizeci, o să împlinească treizeci şi unu la sfârşitul lui septembrie. Şi pentru a înrăutăţi şi mai mult lucrurile, toţi generalii lui Octavian erau tineri, spre deosebire de ai lui. Canidius avea peste şaizeci! O, unde a zburat timpul? Se simţea rău, alergă spre balustradă ca să vomite.

Valetul îi aduse apă să bea, îi şterse cu un burete bărbia şi buzele.

— Te supără ceva, *domine?* întrebă el.

— Da, bătrâneţea, spuse Antoniu tremurând.

Când corabia aruncă ancora în Pireu, Antoniu îşi recăpătase o parte din forţele de anul trecut, deşi era într-o dispoziţie foarte proastă.

— Unde este soţia mea, Octavia? îl întrebă el pe slujitorul din palatul guvernatorului.

Omul îl privi uluit.

— Au trecut câţiva ani de când doamna Octavia nu mai locuieşte aici, Marc Antoniu.

— Ce vrei să spui, cum adică, câţiva ani? Trebuia să fie aici, cu douăzeci de mii de soldaţi trimişi de fratele ei!

— Nu pot decât să repet, *domine,* nu este aici. Şi nici soldaţi nu sunt încartiruiţi în Atena sau în împrejurimi. Dacă stăpânul Octavian a trimis soldaţi, aceştia probabil că s-au dus în Macedonia sau poate spre provincia Asia.

Amintirile îi reveneau încet; da, aşa este, trecuseră cinci ani de când venise Octavia cu patru cohorte şi nu cu patru legiuni. Şi Antoniu îi poruncise să-i trimită darurile militare de la Octavian la Antiohia, iar ea să se întoarcă, acasă. *Cinci ani!* Oare chiar atâta timp trecuse? Nu, poate că fuseseră numai patru ani. Sau trei? O, nu contează!

— Am lipsit prea mult din Roma, îi spuse el lui Lucilius, când se aşeză în spatele biroului.

— Ultima dată ai fost la Tarentum, acum şase ani, îi spuse Lucilius de la biroul lui.

— Asta înseamnă că Octavia a venit la Atena acum patru ani.

— Da.

— Scrie o scrisoare, Lucilius… „Către Octavia de la Marc Antoniu. Prin prezenta divorţez de tine. Pleacă din casa mea de la Roma şi părăseşte toate vilele mele din Italia. Nu-ţi înapoiez dota şi refuz să vă mai întreţin, pe tine şi copiii mei romani. Acceptă aceasta ca hotărârea obligatorie şi definitivă."

Cu ochii lipiţi de hârtie, Lucilius scria. O, scumpa doamnă! Cu acest act, orice speranţă de salvare este pierdută pentru Antoniu… Secretarul îşi înălţă privirea, apoi se ridică în picioare şi veni să pună hârtia în faţa lui Antoniu. Unul dintre talentele lui cele mai de preţ era că avea un scris atât de frumos, încât cuvintele aşternute de el pe hârtie nu mai trebuiau transcrise de un scrib.

Antoniu o citi repede apoi o împături.

— Ceară, Lucilius!

Roşul era culoarea obişnuită pentru documentele oficiale. Lucilius ţinu batonul în flacăra unei lumânări cu atâta îndemânare, încât aceasta nu-şi schimbă culoarea din cauza fumului, îl răsuci în momentul în care se formă o picătură de dimensiunea unui dinar şi o lăsă să picure pe marginea împăturită. Antoniu aplică sigiliul personal şi apăsă tare. Hercule, înconjurat de literele IMP. M. ANT. TRI.

— Trimite-o cu prima corabie care pleacă la Roma, spuse Antoniu scurt. Şi găseşte-mi o corabie pentru Efes. Treburile mele de la Atena au luat sfârşit. Zâmbi acru. Nu au existat niciodată.

Se pare că nu putea să stabilească cu precizie care fusese momentul când rupsese toate punţile de legătură cu Roma, decise

Antoniu, în timp ce ridica ancora din portul Pireu; dar data de pe vremea când aflase că jurase să dăruiască toată prada de război Cleopatrei şi Alexandriei. Iubirea lui pentru Octavia şi realităţile romane pălise, în schimb, dragostea pentru Cleopatra devenise copleşitoare, atotcuprinzătoare. De ce era aşa, asta nu înţelegea foarte clar, dar îşi dădea seama că aceasta se afla în însăşi esenţa sufletului lui şi că nu putea să-şi bată joc de ea nici chiar atunci când cererile ei erau ridicole. O parte din ele se datorau lapsusurilor lui, este adevărat, dar nu putea pune chiar totul pe seama lor. Poate că marea regină se strecurase în inima lui pentru că îi descoperise anumite merite; cel puţin îl considera puternic şi demn de atenţie. Roma îi aparţinea lui Octavian, aşadar, de ce să nu renunţe definitiv la ea? Asta era ceea ce îl rodea, după ce spusese şi făcuse totul. Dacă dorea să fie Primul Bărbat al Romei, trebuia să-l învingă pe Octavian pe un câmp de luptă. Şi Cleopatra vedea foarte limpede acest lucru, totdeauna dăduse dovadă de clarviziune. Beţia periculoasă de pe insula Samos şi urmările ei oribile, noile lacune din memorie îi demonstraseră că anii lui cei mai buni se duseseră, chiar dacă ştia că nu fusese decât un accident. Dar un accident irezistibil, căci, în realitate, plecase din Efes la Atena ca să scape de dragostea aceasta, de apăsarea ei, de jurămintele făcute Cleopatrei.

Aşadar, îşi spunea el pe când se întorcea la Atena mai mult sau mai puţin vindecat, de ce să nu ard punţile de legătură cu Roma? Toată lumea doreşte asta, de la Cleopatra la Octavia, ba chiar se aşteaptă să procedez astfel. Dar acum trebuia să se întoarcă la Efes, înainte ca regina Cleopatra să mai creeze alte probleme.

Însă până să ajungă Antoniu la Efes, prezenţa Cleopatrei avusese consecinţe grave. Mai întâi, Saturninus şi Arruntius plecaseră la Roma, declarând că vor sluji mai degrabă un bărbat pe care îl urăsc, decât o femeie; cel puţin, Octavian era *roman*! Apoi urmase şi Atratinus, împreună cu un grup de legaţi juniori, furioşi din cauza modului în care Cleopatra se plimba prin tabăra lor şi le găsea fel de fel de cusururi, ba mai mult, adresase cuvinte injurioase referitoare la echipamentul necorespunzător sau la centurionii care nu luaseră imediat poziţie de drepţi când le vorbise.

În momentul în care Atratinus ajunse la Roma, Ahenobarbus şi Sosius ascultară demoralizaţi reclamaţiile lui.

Şi lucrurile nu mergeau bine nici la Roma. Trezoreria era aproape goală, din cauza cheltuielilor provocate de găsirea unor terenuri bune pentru atâtea mii de veterani. Milioanele de sesterţi pe care le scoseseră din pivniţele lui Sextus Pompei se terminaseră, oricât ar fi părut de incredibil. Pământul se scumpise şi puţini legionari acceptau să se retragă în zone precum Spania, Galia sau Africa. Şi ei erau romani şi se simţeau legaţi de

pământul Italiei. Da, cei lăsaţi la vatră se declaraseră mulţumiţi, dar ţara plătise un preţ foarte mare.

Oricum, nu se putea nega faptul că Octavian dobândea tot mai mult ascendent în Senat şi printre bancheri şi negustori; oportunităţile din Orientul lui Antoniu erau tot mai nesemnificative şi oamenii şi firmele care prosperaseră în urmă cu doi ani ajunseseră falimentare. Polemon, Archelaus Sisenes, Amyntas şi alţi funcţionari mai mici numiţi de Antoniu deveniseră prea încrezători în forţele proprii şi împiedicau înflorirea comerţului cu Roma. Erau aţâţaţi cu toţii – se ştia bine – de Cleopatra, păianjenul aflat în centrul pânzei.

— Ce facem? îl întrebă Sosius pe Ahenobarbus după ce Atratinus plecase furios.

— M-am tot gândit la asta de când am primit scrisoarea de la Antoniu, Gaius, şi cred că nu ne mai rămâne decât un singur lucru de făcut.

— Ei bine, dă-i drumul, zise nerăbdător Sosius.

— Trebuie să întărim caracterul roman al guvernării lui Antoniu în est, acesta ar fi primul aspect al problemei, spuse Ahenobarbus. Al doilea, ar fi să-l facem pe Octavian să pară nelegitim.

— Nelegitim? Şi cum naiba poţi să faci asta?

— Mutând guvernarea de la Roma la Efes. Tu şi cu mine suntem consulii anului. Cei mai mulţi dintre pretori sunt tot oamenii lui Antoniu. Mă îndoiesc că vom putea smulge pe vreunul dintre tribunii plebei de pe băncile lor, dar dacă jumătate din Senat ne urmează, vor reprezenta un guvern în exil incontestabil. Da, Sosius, plecăm de la Roma la Efes! În felul acesta, vom face din Efes centrul guvernării şi vom introduce în cercul lui Antoniu, să spunem, cinci sute de romani de încredere. Mai mult decât suficient pentru a o sili pe Cleopatra să se întoarcă în Egipt, unde îi este locul.

— Asta este ceea ce a făcut Pompei cel Mare după ce Cezar – pardon, Divinul Iuliu! – a traversat Rubiconul şi a intrat în Italia propriu-zisă. A dus consulii, pretorii şi patru sute de senatori în Grecia.

Sosius se încruntă.

— Dar pe atunci Senatul era mai mic şi nu avea atât de mulţi *novi homines.* Astăzi Senatul are o mie de membri, iar două treimi sunt la prima legislatură. Mulţi dintre ei sunt oamenii lui Octavian. Dacă vrem să fim consideraţi un adevărat guvern în exil, trebuie să convingem cel puţin cinci sute de senatori să vină cu noi, şi nu cred că vom reuşi.

— Şi eu sunt sceptic. Mă gândesc la cei patru sute de oameni ai lui Antoniu. Nu este o majoritate, dar reprezintă o mulţime suficient de impresionantă pentru a-i convinge pe cei mai mulţi oameni că Octavian acţionează ilegal, deoarece încearcă să

formeze un guvern ca să ne înlocuiască, spuse Ahenobarbus, satisfăcut de sine.

— Dacă faci asta, Gnaeus, declanşezi un război civil.

— Ştiu. Dar războiul civil este oricum inevitabil. Căci de ce şi-a mutat Antoniu toată armata şi flota militară la Efes? Crezi că Octavian nu a interpretat corect mişcarea lui? Îl urăsc pe omul acesta, dar ştiu că este foarte inteligent. În capul lui Octavian sălăşluieşte mintea lui Cezar, te rog să mă crezi.

— De unde ştii asta?

— Cum? Ahenobarbus nu pricepea.

— Mintea.

— Oricine a fost pe un câmp de luptă cunoaşte lucrul acesta, Sosius. Întreabă orice chirurg militar. Mintea este în cap, în creier. Ahenobarbus flutură mâna exasperat. Sosius, n-am venit aici să discutăm anatomie şi să ne întrebăm unde este localizat *animus!* Vrem să aflăm care este cea mai bună modalitate de a-l ajuta pe Antoniu să iasă din marasmul egiptean şi să vină înapoi la Roma!

— Da, da, fireşte. Iartă-mă! Atunci ar fi mai bine să ne grăbim. Altfel, Octavian o să ne împiedice să părăsim Italia.

Dar Octavian nu-i împiedică. Agenţii îi raportară mişcări foarte suspecte din partea unor senatori: retrageri de bani din bancă, sărarea alimentelor ca să nu poată fi gătite, închiderea caselor şi îmbarcarea soţiilor, copiilor, pedagogilor, meditatorilor, doicilor, valeţilor, cameristelor, coafezelor, cosmeticienelor, croitoreselor, gărzilor şi bucătarilor. Dar nu făcu nicio mişcare, nici măcar nu pomeni despre asta în Cameră sau la tribuna Forumului. Plecase din Roma la începutul primăverii, însă acum se întorsese la pândă ca un câine de vânătoare, dar absolut pasiv.

Aşa că Ahenobarbus, Sosius, zece pretori şi trei sute de membri ai Senatului porniră grăbiţi pe Via Appia către Tarentum călare sau în gigă, lăsându-i pe aparţinătorii lor să călătorească în litiere, împreună cu sutele de căruţe trase de boi, în care se aflau servitorii, mobila, ţesăturile, evantaiele, veşmintele şi alimentele. Toate ridicară ancora din Tarentum, căci acesta era portul cel mai apropiat pentru călătoria spre Atena, împrejurul Capului Taenarum sau către Patra, din Golful Corint.

Numai trei sute de senatori, Ahenobarbus era dezamăgit că nu putuse convinge nici măcar un sfert din senatorii loiali lui Antoniu, ca să nu mai vorbim de cei neutri, dar numărul era oricum respectabil, nu încăpea nicio îndoială; Octavian nu va mai putea să formeze un guvern care să funcţioneze în bune condiţii. Un raţionament făcut numai de el singur; Ahenobarbus era un palatin şi avea gândirea exclusivistă a elitei palatine despre Roma.

Antoniu fu încântat să-i vadă şi organiză imediat un anti-Senat la primăria din Efes. Negustorii indignaţi care aveau numai statut de *socius* au fost evacuaţi din casele lor; din fericire, Efesul era un centru comercial foarte mare, astfel că îi oferi lui Antoniu suficiente locuinţe pentru a caza tot acest flux uriaş de oameni importanţi şi familiile acestora. Negustorii locali fură mutaţi la Smirna, Milet şi Priene, ceea ce duse la dispariţia vaselor comerciale din port; alt avantaj; în felul acesta, puteau ancora acolo mai multe galere de război. Ce se va întâmpla cu oraşul după ce toţi aceşti romani vor pleca, nu îl interesa pe Antoniu şi nici pe confraţii lui, din păcate; Efesul va avea nevoie de ani de zile ca să-şi redobândească prosperitatea.

Cleopatra nu era deloc încântată de sosirea lui Ahenobarbus şi a guvernului din exil, care îi interzise categoric să participe la şedinţele anti-Senatului. Şi asta o făcu să-i arunce în faţă lui Ahenobarbus o declaraţie imprudentă.

— O să regreţi lucrul acesta când voi sta eu în scaunul judecătorului de pe Capitoliu!

— N-o să mă judeci tu pe mine, madam! se răsti el. Dacă ai să stai pe scaunul judecătorului din Capitoliu, înseamnă că eu voi fi mort şi toţi bunii romani la fel ca mine! Te previn, Cleopatra, că ar fi mai bine să-ţi scoţi ideile astea din cap, pentru că aşa ceva nu se va întâmpla niciodată!

— Cum îndrăzneşti să-mi spui pe numele de botez! ţipă ea furioasă. Mie să mi te adresezi cu „Maiestatea Voastră!" şi să mi te prosternezi!

— La Sfântu' Aşteaptă, *Cleopatra!*

Cleopatra se duse drept la Antoniu, care se întorsese de la Atena într-o dispoziţie sufletească foarte proastă: Cleopatra presupunea că aceasta se datora destrăbălării din Samos; căci Lucilius îi raportase tot ce se întâmplase.

— Vreau să particip la lucrările Senatului şi îţi cer să-l pedepseşti pe Ahenobarbus, urlă ea, cu pumnii încleştaţi de-a lungul coapselor şi cu buzele strânse într-o linie roşie, subţire.

— Draga mea, nu poţi să participi la lucrările Senatului, acesta este sacru şi închinat lui Quirinus, zeul bărbaţilor romani. Şi nici nu pot să-l disciplinez pe… pe un bărbat atât de distins ca Gnaeus Domitius Ahenobarbus. Roma nu este condusă de un rege, Roma e o democraţie. Ahenobarbus este egalul meu, la fel ca toţi bărbaţii romani, oricât ar fi de săraci sau lipsiţi de distincţii. În faţa legii, bărbaţii romani sunt la acelaşi nivel. *Primus interpares,* Cleopatra – nu-mi rămâne decât să fiu primul între egalii mei.

— Lucrurile astea trebuie să se schimbe.

— Asta nu se va întâmpla niciodată. Şi chiar i-ai spus că o să stai pe scaunul judecătorului din Capitoliu? întrebă Antoniu încruntându-se.

— Da. După ce o să-l batem pe Octavian şi Roma va fi a noastră, o să mă aşez acolo ca adjunctă a lui Caesarion până când el va fi suficient de mare.

— Nici măcar Caesarion nu va putea face asta. În primul rând, nu este roman, în al doilea rând, niciun bărbat sau femeie în viaţă nu stă pe Capitoliu. Acesta este locul consacrat pentru zeii noştri romani.

Cleopatra bătu din picior.

— O, nu te înţeleg! Acum îl numeşti pe fiul meu Regele Regilor, şi în momentul următor stai de vorbă cu câţiva romani şi redevii unul de-ai lor! Hotărăşte-te! Să continui să finanţez lupta fiului meu pentru cucerirea lumii sau să-mi fac bagajele şi să mă întorc la Alexandria? Eşti un prost, Antoniu! Un mare idiot, fanfaron şi nehotărât!

Drept răspuns, Antoniu îi întoarse spatele; timpul îi va dovedi că, şi după ce îl va învinge pe Octavian, Roma va continua să fie tot Roma cea dintotdeauna, o republică fără niciun fel de rege. Dar între timp, Cleopatra era cea care achita nota de plată. Asta n-o făcea comandant al armatei, dar îi conferea statutul de şefă de campanie. O, ar fi putut s-o oblige să se întoarcă în Egipt. Asta era ceea ce îl îndemnau să facă toţi legaţii lui furioşi, din ce în ce mai des, cu fiecare zi care trecea. Dar, dacă o trimitea acasă, şi-ar fi luat cu ea şi lăzile cu bani, toţi cei douăzeci de mii de talanţi de aur. Unii dintre legaţi, ca Atratinus, îi spusese că ar trebui, pur şi simplu, s-o ucidă pe scroafă, să-i confişte lăzile cu bani şi să anexeze Egiptul la Imperiu. Dar ştiind că nu este capabil să facă asta, Antoniu suporta în tăcere diatribele Cleopatrei şi le amintea legaţilor cine le plătea cheltuielile. Însă unii dintre ei, ca Atratinus, îl preferaseră în cele din urmă pe Octavian, în locul Cleopatrei.

— Cum s-o trimit acasă? îl întrebă el pe Canidius, unul dintre cei doi sprijinitori romani ai ei.

— Nu poţi, Antoniu, ştiu că nu poţi.

— Atunci de ce sunt atât de mulţi cei care îmi cer să fac asta?

— Pentru că nu sunt obişnuiţi să vadă femei la comandă şi nu le intră în capetele lor găunoase ideea că ea este cea care plăteşte muzicanţi, pentru ca ei să poată dansa.

— Şi oare o să le intre vreodată în cap chestia asta? Canidius râse de întrebarea lui atât de nostimă.

— Nu, niciodată. Un răspuns afirmativ ar presupune ca ei să fie de-a dreptul sofisticaţi, să aibă o atitudine elenistă, calităţi pe care nu le posedă.

Celălalt susţinător al Cleopatrei era Lucius Munatus Plancus, pe care îl cumpărase cu o sumă substanţială. Această investiţie i-l aduse şi pe Marcus Titius, nepotul lui Plancus, deşi Titius, mai puţin domesticit decât unchiul lui, nu prea putea să-şi ascundă aversiunea faţă de noul patron al unchiului său. Ceea ce nu

înţelegea Cleopatra la Plancus era incapacitatea lui de a alege tabăra câştigătoare în disputa dintre potenţialii Primi Bărbaţi ai Romei. La fel ca şi bunicul actualului Lucius Marcius Philipus, avea o fire şovăielnică, îi plăcea să tergiverseze lucrurile şi nu vedea nimic rău în faptul că trebuia să-şi schimbe loialităţile, în funcţie de interes.

Aşa că, după ce petrecuse o lună în Efes, îi spuse lui Titius:

— Încep să cred că Antoniu rămâne paralizat ori de câte ori are de-a face cu Femeia Aia. Ar fi o prostie să ne închipuim că îl droghează sau că îl deoache aşa cum fac magicienii cu şerpii. Nu, ceea ce îl leagă de ea sunt lipsurile lui – este un soţ cicălit până la exasperare – asta ştie toată lumea. Ar fi în stare mai degrabă să-l fure pe Cerber de la porţile iadului decât s-o înfrunte pe ea, indiferent dacă este vorba de un fleac sau de un ultimatum. Pe vremea când îmi imaginam că sunt îndrăgostit de Fulvia, am simţit şi eu chestia asta – ştia să joace teatru, să cicălească, să mă bată la cap ca să mă convingă să fac orice şi, la fel ca şi Cleopatra, voia să stea în cortul de comandă. Ei bine, singura răsplată pentru temeritatea ei a fost faptul că Antoniu a divorţat de ea. Dar Cleopatra? Este mămica lui, metresa lui, cea mai bună prietenă şi partenera de comandă.

— Poate că tocmai asta este, spuse Titius gânditor. Toată Roma l-a cunoscut pe Antoniu timp de douăzeci de ani ca o forţă dezlănţuită a naturii. I se scula de zece ori pe noapte şi lăsa în urma lui o dâră de inimi zdrobite, de bastarzi şi de soţi încornoraţi; bătea scăfârliile oamenilor una de alta, ca pe nişte pepeni, mâna care trase de lei – devenise o legendă pe cale să se transforme rapid în mit. Era cineva în Senat, s-a acoperit de lauri la Pharsalus şi a câştigat în mod strălucit lupta de la Philippi. Toată lumea îl adula! Şi acum noi, toţi cei care îl iubim, descoperim că idolul nostru are picioare de lut – Cleopatra îl domină în totalitate. Zdrobitoare lovitură!

— Puterea inevitabilă a lui Nemesis… Plăteşte pentru o viaţă legendară. Ei bine, Titius, vom trăi şi vom vedea. Mai am încă prieteni la Roma, o să mă ţină la curent în legătură cu intenţiile lui Octavian în actuala criză. În momentul în care balanţa se va înclina în favoarea lui Octavian, ne strângem catrafusele!

— Poate că ar fi timpul s-o facem chiar acum!

— Nu, nu cred, spuse Plancus.

O mare parte din aroganţa şi grosolănia Cleopatrei deriva dintr-o nesiguranţă alarmantă; tradiţiile locului din care provenea şi viaţa ei de până atunci nu-i dăduseră de înţeles că o femeie, şi cu atât mai puţin o regină, este inferioară bărbatului. Nu-i trecuse nicio clipă prin minte că, intrând în lumea bărbaţilor romani, nici statutul ei, nici bogăţia ei extraordinară nu-i puteau face pe aceştia să vadă în ea o persoană egală cu ei. Eroarea ei fundamentală izvorâse din presupunerea că antipatia lor era

provocată de faptul că era străină; nu se gândise niciodată că ceea ce îi deranja, în primul rând, era sexul ei. Astfel, atunci când imita comportamentul duşmanilor ei romani în cercul lui Antoniu, voia să pară mai romană, mai puţin străină. Purta un coif cu pene, o cuirasă peste o cămaşă de zale şi o sabie scurtă la centura bătută cu pietre preţioase; mărşăluia printre soldaţi înjurând la fel de murdar ca orice legat, având impresia că atunci când aceştia îi aruncau priviri încărcate de ură făceau acest lucru pentru că reuşise să semene foarte mult cu romanii. Când făcea turul taberei, înainte de întoarcerea lui Antoniu de la Atena, îmbrăcată în armură şi scuipând înjurături deocheate, legionarii râdeau de ea pe faţă, centurionii încercau să-şi înăbuşe chicotelile, iar tribunii militari se uitau la ea ca la o fiinţă ciudată; legaţii o insultau şi apoi o ignorau. O dată, i-a cerut unui comandant de legiune să-l biciuiască pe centurionul său *primipilus* pentru nesubordonare; omul refuzase brutal, fără să pară câtuşi de puţin intimidat.

— Pleacă de aici şi joacă-te cu păpuşile, nu cu soldaţii de jucărie! se răsti el.

Îi dăduse răspunsul potrivit, dar ea nu-l înţelesese. Şi nici faptul că era străină: buzele ei de femeie împroşcau obscenităţi, iar trupul ei de femeie purta uniformă militară. Femeile nu se amestecau în treburile bărbaţilor, în persoană şi sub nasul acestora.

Când Antoniu se întorsese de la Atena, Cleopatra îi ceruse s-o răzbune, dar el refuză, sfătuind-o să se ţină mai departe de tabără, dacă nu vrea să fie considerată nebună; nici lui nu-i trecu nicio clipă prin minte că femeia, pur şi simplu, nu înţelegea motivul adversităţii romanilor. Deşi nu era întru totul de acord cu el, avu grijă ca pe viitor să viziteze numai acele tabere care aparţineau aliaţilor neromani ai lui Antoniu. O, aceştia ştiau cum să se poarte cu ea! Fiul lui Polemon, Lycomedes (Polemon plecase la Pont ca să păzească Orientul îndepărtat împotriva mezilor şi părţilor), Amyntas din Galatia, Archelaus Sisenes din Cappadocia, Deiotarus Philadelphus din Paflagonia şi ceilalţi regi-clienţi, care veniseră la Efes, se gudurau pe lângă ea.

Observase că Herod din Iudeea nu-şi făcuse apariţia şi nici nu trimisese armată; după ce plângerea ei cu privire la felul cum fusese tratată cât timp Antoniu lipsise din Efes fu respinsă de acesta cu un gest plictisit al mâinii, Cleopatra îi atrase atenţia asupra absenţei lui Herod, ceea ce îl tulbură destul de mult ca să-i scrie o scrisoare regelui evreilor. Răspunsul lui Herod veni repede, plin de amabilităţi şi fraze înflorite; dincolo de cuvinte răzbătea informaţia că situaţia din Ierusalim îl împiedicase să fie prezent acolo şi să trimită o armată. Revolta era pe cale să izbucnească dintr-un moment în altul, aşa că mii de iertăciuni, deşi, chiar dacă aşa stăteau lucrurile, nu acesta constituia motivul real al dezertării lui Herod. Instinctul de supravieţuire al lui

Herod era la fel de ascuţit ca al lui Plancus şi acesta îi spunea că Antoniu s-ar putea să nu câştige războiul în care se angajase. Pentru a-şi proteja interesele, îi scrisese o scrisoare foarte mieroasă lui Octavian la Roma, însoţită de un dar pentru templul lui Jupiter Optimus Maximus, un sfinx din fildeş sculptat de însuşi Fidias. Acesta îi aparţinuse cândva lui Gaius Verres, care îl furase din Sicilia şi apoi fusese oferit lui Hortensius ca să-l apere pe Verres (fără succes, de altfel) în multe cazuri de escrocherie. De la Hortensius, sfinxul ajunsese la un membru al familiei Perquitienus, în schimbul sumei de o mie de talanţi. Perquitienus dăduse faliment şi îl vânduse apoi cu o sută de talanţi unui negustor din Fenicia, a cărui văduvă, ignorantă în materie de artă, i-l dăduse lui Herod pentru zece talanţi. Valoarea lui reală, estima Herod, era undeva între patru şi şase mii de talanţi şi auzise că Antoniu o copleşea pe Cleopatra cu daruri sub forma unor opere de artă. Regina Alexandra ştia că Herod are acea statuie şi dacă i-ar fi suflat ceva Cleopatrei, Herod ar fi rămas oricum fără ea. Şi cum o ura din tot sufletul pe vecina lui egipteană, Herod hotărâse că locul cel mai bun pentru statuie era la Roma într-un loc public cu încărcătură sacră. Ca să-l obţină de la Jupiter cel Mare şi Bun, Cleopatra ar fi trebuit să stea în Capitoliu şi să împartă dreptatea de acolo. Era o investiţie în viitorul regatului său şi al lui însuşi. Dacă Antoniu câştiga – o, piară acest gând, având în vedere faptul că era aşa de legat de Cleopatra…! Fără să ştie că împărtăşea sentimentele lui Atratinus, Herod decise că singura soluţie pentru Antoniu de a scăpa de acest calvar era s-o ucidă pe Cleopatra şi să anexeze Egiptul la marele Imperiu.

Şi în timp ce armata şi flota începură să se deplaseze de la Efes către Grecia spre sfârşitul verii, lui Antoniu îi veni ideea să-i ofere Cleopatrei cel mai preţios dar din lume, pentru a-i abate gândurile de la duelurile neîncetate din cortul de comandă: trimise la Pergamon şi ordonă să se aducă cele două sute de mii de suluri din biblioteca de acolo şi să fie trimise la Alexandria.

— O mică recompensă pentru cărţile pe care ţi le-a ars Cezar, îi spuse el. Multe dintre ele sunt duplicate, dar sunt şi câteva volume unice la Pergamon.

— Prostuţule! murmură ea drăgăstoasă, ciufulindu-i părul. N-a ars decât un depozit de cărţi de lângă malul mării, nu Biblioteca din Alexandria. Aceea este în muzeu.

— Atunci le trimit înapoi, la Pergamon.

— Ba nu, sări ea ca arsă. Dacă le laşi la Pergamon, cu siguranţă că se va găsi un guvernator roman care le va confisca pentru a le duce la Roma.

24

— Am auzit un zvon interesant, îi spuse Mecena lui Octavian în aprilie, când acesta se întoarse la Roma.

Ştiind că Ahenobarbus şi Sosius se menţineau ferm pe poziţie de partea lui Antoniu şi erau decişi să rămână în funcţie până la sfârşitul anului, Octavian considerase că este prudent să plece din Roma imediat după Anul Nou şi să rămână departe până când va afla dacă cei doi vor reuşi să întoarcă Senatul împotriva lui. Deocamdată nu izbutiseră, astfel că instinctele extrem de ascuţite ale lui Octavian îi spuneau că nici nu vor mai reuşi. Aşadar, la Roma nu-l păştea nicio primejdie.

— Zvon? făcu el.

— Că Ahenobarbus şi Sosius au devenit neputincioşi din cauza stăpânului lor din Alexandria. Antoniu i-a poruncit lui Ahenobarbus să citească cu voce tare o scrisoare trădătoare în Senat, dar el n-a îndrăznit.

— Ai scrisoarea?

— Nu. Ahenobarbus a ars-o şi în locul ei a ţinut un discurs. Şi apoi, când i-a predat *fasces* lui Sosius, în februarie, a vorbit. Slabă oratorie!

— Slabă? Calificativul pe care l-am auzit eu era „dură”!

— Nu şi-a atins obiectivul, adică să schimbe părerea Senatului cu 180 de grade. Streşinile de la Curia Hostilia erau pline de ţurţuri, dar Sosius transpira. De fapt, ambii noştri consuli sunt nărăvaşi şi neastâmpăraţi ca nişte catâri care simt miros de fum.

— Nărăvaşi şi neastâmpăraţi?

— Da. Şi ca să rămân la metafora cu catârii, încearcă să-i mâni şi o să se cabreze. Nărăvaşi. Dar nici nu pot să stea locului. Neastâmpăraţi. Mi-am explicat purtarea consulilor noştri printr-un alt zvon, că intenţionează să plece în exil şi să ia şi Senatul cu ei.

— Ca să mă lase să guvernez Roma în mod ilegal, o reiterare a comportamentului lui Pompei cel Mare, după ce Divinul Iuliu a trecut Rubiconul. Nu e foarte original, ridică Octavian din umeri. Ei bine, de astă dată n-o să meargă. Eu deţin cvorumul în Senat şi pot să numesc consuli supleanţi. Cam câţi senatori crezi că vor ademeni drăgălaşii noştri consuli şi îi vor convinge să plece cu ei?

— Nu mai mult de trei sute, deşi majoritatea pretorilor vor pleca şi ei, căci este anul de guvernare al lui Antoniu.

— Aşa că tot o să mai rămână o sută de adepţi înverşunaţi ai lui Antoniu la Roma care să-mi înfigă pumnalul în spate.

— Ar fi plecat cu toţii, plus o mulţime dintre cei neutri, dacă n-ar fi fost Cleopatra. Trebuie să-i fii recunoscător doamnei pentru că mai deţii cvorumul. Atâta timp cât va rămâne lipită de Antoniu ca o duhoare grea, adepţii înfocaţi ai acestuia te vor pândi mereu

cu pumnalul scos, pentru că sunt dispuşi să se învârtă în jurul Cleopatrei.

— Şi e adevărat că Antoniu îşi mută legiunile şi flota la Efes?

— O, da! Cleopatra insistă. Este cu el.

— Ceea ce înseamnă că a deschis în sfârşit băierile sacului cu bani. Ce fericit trebuie să fie Antoniu! Oare chiar se gândeşte la un război civil sau este numai o stratagemă ca să mă facă să-mi mut legiunile la est de Drina?

— Sincer să fiu, nu cred că are prea mare importanţă ce gândeşte Antoniu. Cleopatra este cea care conduce războiul.

— Dar ea este străină! Dacă aş putea să-l scot pe Antoniu din această ecuaţie, ar fi vorba de un război împotriva unui străin care intenţionează să invadeze Italia şi să jefuiască Roma. Mai ales dacă forţele lui Antoniu se mută de la Efes la vest, spre Grecia sau spre Macedonia.

— Un război împotriva unui străin este preferabil, fireşte. Totuşi, spre Efes se îndreaptă o armată romană şi tot o armată romană s-ar putea să pornească spre Grecia. Cleopatra nu dispune de o armată proprie, are numai flotă, şi nici aceasta nu este prea mare. Şaizeci de vase enorme cu cinci rânduri de vâsle şi şaizeci de trireme, amestecate cu bireme, dintr-un total de cinci sute de nave de război.

— Trebuie să ştiu ce conţinea această scrisoare, Mecena! Naiba să-l ia pe Ahenobarbus. De ce a trebuit să fie consul tocmai anul acesta? Este inteligent. Un prost ar fi citit scrisoarea, în pofida conţinutului ei trădător.

— Nici Sosius nu este prost, Cezar.

— Atunci e bine că stau departe de Italia şi de Roma. Pot să ne facă mai puţin rău din Efes.

— Vrei să spui că n-ai să te opui plecării lor din ţară?

— Deloc. Dacă rămân aici, o să-mi complice existenţa. Numai că de unde o să iau banii ca să duc acest război? Şi cine o să-mi treacă cu vederea un al doilea război civil?

— Nimeni, spuse Mecena.

— Exact. Toată lumea va pune conflictul pe seama luptei pentru supremaţie între doi romani, deşi noi ştim că este vorba de o bătălie împotriva Reginei Fiarelor. Dar nu putem dovedi acest lucru! Orice am spune împotriva lui Antoniu va fi perceput ca o scuză şi un pretext pentru a declanşa războiul civil. Este în joc reputaţia mea! A fost invocată de atâtea ori afirmaţia mea potrivit căreia nu voi purta niciodată război împotriva lui Antoniu. Acum o să par un ipocrit.

În clipa aceea, vorbi Agrippa. Până atunci îi ascultase în tăcere.

— Ştiu că un război civil nu va fi trecut cu vederea, Cezar, şi îmi pare rău pentru tine. Dar trebuie să începi să te pregăteşti pentru el de pe acum. La ritmul în care se desfăşoară lucrurile acum în est, aceasta se va întâmpla anul viitor. Asta înseamnă că

nu poţi să demobilizezi soldaţii din legiunile ilire. Şi va trebui să aduni şi flota.

— Dar cum am să plătesc legiunile? Şi cum să mai construiesc alte galere de război? Am cheltuit tot ce era în trezorerie ca să-i împroprietăresc pe cei peste o sută de mii de veterani! strigă Octavian.

— Împrumută de la bancheri. Ai mai făcut asta şi altă dată, spuse Agrippa.

— Şi să afund Roma în datorii uriaşe? Aproape jumătate din prada de la Sextus Pompei nici n-a mai trecut pe la trezorerie – s-a dus pe plata datoriilor şi a dobânzilor. Nu mai pot să fac asta încă o dată, pur şi simplu, nu mai pot. Bancherii obţin astfel prea multă putere asupra statului.

— Atunci pune impozite, îi sugeră Mecena.

— Nu îndrăznesc! Cel puţin, nu pe ceea ce ar trebui să pun impozite.

— Ai calculat deja sumele? întrebă Mecena.

— Bineînţeles. Una dintre cele mai răspândiote bârfe ale lui Antoniu pe seama mea este aceea potrivit căreia sunt mai mult contabil decât general. Ca să ţin treizeci de legiuni sub vulturi şi să echipez un total de patru sute de nave, trebuie să iau ca impozit de la fiecare cetăţean roman, de la cel mai bine plasat pe scara socială, până la cel mai umil, o pătrime din venitul lui anual, spuse Octavian.

Agrippa rămase cu gura căscată:

— Douăzeci şi cinci la sută?

— Asta înseamnă o pătrime.

— O să curgă sânge pe străzi, spuse Mecena.

— Impozitează-le şi pe femei, zise Agrippa. Attica are un venit de două sute de talanţi pe an. Iar când Atticus o să moară de cancer, şi nu mai e mult până atunci, o să aibă aproape cinci sute de talanţi. Iar eu sunt moştenitorul lui principal, aşa că banii lui pot fi ai tăi.

— Haide, Agrippa, zău aşa! Nu-ţi mai aminteşti ce au făcut femeile când triumvirii au încercat să le impoziteze acum unsprezece ani? Hortensia este încă în viaţă, aşa că o să conducă o altă rebeliune. Şi te gândeşti să le dai femeilor dreptul de vot? Căci va trebui s-o facem dacă le punem impozite.

— Nu văd ce deosebire este între a fi guvernat de Cleopatra sau de propriile noastre femei din Roma, spuse Agrippa. Ai dreptate, Cezar. Trebuie să ne limităm numai la bărbaţi.

Deţinând acum o majoritate considerabilă în Cameră, Octavian numise alţi consuli – pe Lucius Cornelius Cinna şi pe un văr al lui Messala Corvinus, Marcus Valerius Messala. În loc să desemneze noi pretori, preferă să închidă curţile. Cei şapte sute de senatori rămaşi nu erau cu toţii de partea lui, dar Octavian se purta ca şi când ar fi fost şi anunţă că va fi el însuşi consul senior

anul viitor şi îl va numi pe Messala Corvinus consul junior. Dacă anul următor va fi război, Octavian va avea nevoie de o autoritate absolută.

— Democraţia este vorbă goală, atâta timp cât Cleopatra şi marioneta ei, Marc Antoniu, ameninţă Roma, eu înţeleg acest lucru, spunea Octavian în Cameră, dar vă jur, părinţi conscripţi, că imediat ce această ameninţare din est va dispărea, voi încredinţa din nou guvernarea Senatului şi poporului roman. Pentru că Roma trece înaintea tuturor oamenilor, indiferent care sunt numele sau părerile lor politice. Eu guvernez în acest moment pentru că cineva trebuie s-o facă! Deşi triumviratul a expirat, Senatul şi poporul au numai câţiva ani de experienţă în guvernare, în timp ce eu nu am lipsit niciodată de aici în ultimii unsprezece ani.

Trase adânc aer în piept, trecu cu ochii peste toate sectoarele din dreapta şi din stânga scaunului său de fildeş.

— Vreau să subliniez în această dimineaţă că nu Marc Antoniu este vinovat pentru situaţia creată. Este vina Cleopatrei – a ei şi numai a ei! Ea e cea care mărşăluieşte neabătut către vest, nu Antoniu, care este marioneta ei, jucăria ei. Dansul pe care îl dansează ea este egiptean! Dar ce am făcut eu sau Roma ca să atragem asupra noastră ameninţarea unei armate, a unei flote? Roma şi cu mine ne-am achitat de datoriile noastre fără a-i periclita niciodată situaţia lui Antoniu în est! Aşadar, el de ce ameninţă vestul? Răspunsul este clar: nu el îl ameninţă, ci Cleopatra!

Şi aşa mai departe. Octavian nu spunea nimic nou şi din această cauză nu reuşi să-i atragă pe cei o sută de neutri şi nici pe cei o sută de adepţi ai lui Antoniu care mai rămăseseră. Iar când anunţă că va institui un impozit de douăzeci şi cinci la sută pe veniturile tuturor bărbaţilor romani, nu obţinu sprijinul Camerei. Membrii acesteia făcură o criză de furie, năvăliră pe străzi şi se luară la încăierare cu negustorii. Neavând încotro, Octavian merse mai departe şi anunţă proscrierea celor trei sute patru membri ai anti-Senatului lui Antoniu de la Efes. Aceasta îi oferi suficiente fonduri ca să scoată la vânzare proprietăţile lor din Italia pentru a-şi plăti legiunile din Iliria.

Agrippa, mult mai bogat după ce Atticus îşi puse singur capăt suferinţei, aruncându-se în vârful săbiei pe care n-o folosise deloc în timpul vieţii, insistă să plătească pentru achiziţionarea a două sute de nave.

— Dar nu cvinevireme greoaie, îi spuse el lui Octavian. Vreau să folosesc exclusiv corăbiile liburnice[122]. Sunt mici, uşor manevrabile, agile şi ieftine. Naulochus mi-a dovedit cât sunt de bune.

Octavian era mic de statură şi nu părea deloc convins de forţa acestui argument.

— Dimensiunea nu are nicio importanţă? întrebă el.

— Nu, spuse sec Agrippa.

Spre mijlocul verii se constată o oarecare modificare a traficului de senatori către est, când unii dintre ei se întoarseră la Roma spunând o mulţime de poveşti incredibile despre influenţa dăunătoare pe care o avea Femeia Aia asupra lui Antoniu; acestea se dovediră mult mai benefice pentru Octavian decât toată oratoria lui. Totuşi, niciunul dintre refugiaţi nu putea oferi o dovadă clară că războiul acesta reprezenta opera Cleopatrei. Atunci când erau strânşi cu uşa, toţi recunoşteau că Antoniu continua să ocupe scaunul de comandant în cort, înaintea reginei. Se pare că Antoniu intenţiona să pornească un război civil.

Şi atunci sosi ştirea senzaţională că Antoniu a divorţat de soţia sa romană. Octavia trimise imediat după fratele ei.

— A divorţat de mine, spuse ea, întinzându-i lui Octavian scurta notă. Trebuie să părăsesc casa lui şi să iau copiii cu mine.

Ochii ei erau uscaţi, dar aveau expresia unui câine muribund. Octavian întinse mâna spre ea.

— O, draga mea!

— Am avut doi ani care au fost cei mai fericiţi din viaţa mea. Singurul meu necaz în clipa de faţă este că nu am suficienţi bani ca să-mi instalez familia în altă parte, decât dacă ne înghesuim cu toţii în casa lui Marcellus.

— Ai să vii la mine acasă, spuse el imediat. Este suficient de mare ca să ai o aripă întreagă pentru tine şi pentru copii. Şi în plus, Tiberius şi Drusus vor fi încântaţi să-şi aibă tovarăşii de joacă mai aproape, sub acelaşi acoperiş. Cu o persoană mai mămoasă decât Livia Drusilla care să-i supravegheze pe toţi copiii noştri, cred că am s-o iau şi pe Iulia de la Scribonia şi am s-o instalez tot aici.

— O! Păi, dacă o să mă ocup şi de Iulia, apoi şi de Tiberius şi Drusus, o să am nevoie de alte două mâini de mamă de ale Scriboniei!

Octavian o privi pieziş.

— Nu cred că Livia Drusilla o să fie de acord.

În sinea ei, Octavia credea că Livia Drusilla va fi de acord cu orice măsură care ar fi scutit-o de bătaia de cap provocată de un întreg trib de copii mici.

— Întreab-o, Cezar, te rog!

Livia Drusilla înţelese imediat raţionamentul Octaviei.

— O idee excelentă! spuse ea, arborând un zâmbet de sfinx. Octavia nu poate să se descurce singură, dar nu are rost să te uiţi la mine. Mi-e teamă că nu mă pot lăuda cu calităţile mele materne. Îi aruncă o privire precaută. Doar dacă nu vrei să dai ochii cu Scribonia?

— Eu? facu el mirat. *Edepol!* Dar ce contează ea pentru mine? După Clodia, chiar mi-a plăcut. Însă după aceea a devenit sâcâitoare, nu ştiu de ce. Probabil din cauza vârstei. Dar o văd de

fiecare dată când mă duc în vizită la Iulia şi în ultima vreme ne înţelegem întotdeauna foarte bine.

Livia Drusilla chicoti.

— *Domus Livia Drusilla* o să arate ca un harem! Va avea un incontestabil farmec oriental! Cleopatra ar fi încântată.

Se repezi la ea, o muşcă de gât, apoi uită cu totul de Scribonia, de Octavia, de copii şi de harem.

Dar necazul veni din altă parte: Gaius Scribonius Curio, acum în vârstă de optsprezece ani, anunţă că nu avea de gând să se mute; va pleca spre est, ca să se înroleze în armata lui Marc Antoniu.

— O, Curio! Chiar trebuie? întrebă Octavia năucită. Unchiul Octavian o să fie foarte necăjit.

— Cezar nu este unchiul meu! spuse el dispreţuitor. Locul meu este în tabăra lui Antoniu.

— Dacă tu pleci, cum am să-l conving pe Antyllus să nu-ţi urmeze exemplul?

— Simplu: el nu este încă bărbat.

— Dar asta e mai uşor de spus decât de făcut, îi spuse ea lui Gaius Fonteius, care se oferise s-o ajute la mutare.

— Când împlineşte Antyllus şaisprezece ani?

— Mai e până atunci. S-a născut în anul în care a murit Divinul Iuliu.

— Înseamnă că are numai treisprezece ani.

— Da! Dar este aşa de sălbatic şi de impulsiv! O să fugă de acasă!

— La treisprezece ani va fi prins. În privinţa tânărului Curio, lucrurile stau altfel. Este major şi stăpân pe propria soartă.

— Cum să-i spun lui Cezar?

— Nu e nevoie s-o faci tu. Am să-i spun eu, o linişti Fonteius care ar fi dat orice s-o cruţe pe Octavia de orice suferinţă.

Divorţul îi reda libertatea – teoretic – dar Fonteius era prea înţelept ca să vorbească despre propria lui dragoste. Atâta timp cât nu spunea nimic, locul lui în viaţa ei era asigurat; în momentul în care va da glas sentimentelor, Octavia îl va alunga. Este mai bine să aştepte ca timpul să-i vindece rănile. Numai de ar avea timpul această putere. Fonteius nu ştia.

Dezertarea lui Saturninus, Arruntius şi Atratinus, printre alţii, nu făcu o impresie deosebită asupra adepţilor lui Antoniu, dar când dezertară şi Plancus şi Titius, aceştia lăsară un gol însemnat în urma lor.

— Este exact ca în tabăra lui Pompei cel Mare, îi zise Plancus lui Octavian, după ce sosi la Roma. Eu nu l-am urmat pe Pompei cel Mare, dar se spune că acolo fiecare era de altă părere şi Pompei nu putea să-i ţină sub control. Aşa că, atunci când a avut loc bătălia de la Pharsalus, n-a putut să aplice tactica fabiană care era preferata lui. Labienus a condus trupele şi a pierdut. Nimeni

nu putea să-l învingă pe Divinul Iuliu, dar Labienus aşa a crezut. O, ce de certuri şi ce de ţipete! Dar nici nu se compară cu ceea ce se întâmplă în tabăra lui Antoniu, crede-mă! Femeia aia insistă să-şi expună punctul de vedere, îşi prezintă opiniile ca şi când ar avea mai multă greutate decât cele ale lui Antoniu şi nu-i pasă că-l face de râs în faţa legaţilor lui, a senatorilor, ba chiar şi a centurionilor. El tace şi înghite! Încearcă să-i intre în voie, aleargă după ea – iar ea se întinde pe canapeaua lui, pe *locus consularis,* dacă poţi să-ţi imaginezi! Cum o mai urăşte Ahenobarbus! Se scuipă unul pe altul ca nişte pisici sălbatice – dar Antoniu n-o pune la locul ei. Într-o zi, la masă, Cleopatrei i s-a pus un cârcel la picior şi, te rog să mă crezi, Antoniu s-a aşezat în genunchi în faţa ei ca să-i poată freca mai bine piciorul. Se auzea musca în tavan, atât de mare era liniştea în sufragerie. Iar el şi-a reluat apoi locul, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat! Cred că episodul acesta ne-a determinat pe mine şi pe Titius să luăm decizia de a-l părăsi.

— Am auzit tot felul de povestiri ciudate la Roma, Plancus, atât de multe, că nici nu mai ştiu ce să cred, spuse Octavian, întrebându-se care va fi preţul lui Plancus.

— Crede-le pe cele mai cumplite şi ai să fii mai aproape de adevăr.

— Atunci cum pot să-i conving pe catârii ăştia din Roma că este războiul Cleopatrei, nu al lui Antoniu?

— Adică ei îşi închipuie că Antoniu este cel care comandă?

— Da. Pur şi simplu, nu pot să accepte ideea că o femeie străină este capabilă să-l domine pe marele Marc Antoniu.

— Nici eu nu am putut, până nu am văzut cu ochii mei, spuse Plancus. Poate că ar trebui să organizezi excursii la Samos pentru sceptici, acolo se află acum, în drum spre Atena. De îndată ce vor vedea cu propriii ochi, nu vor mai uita niciodată.

— Frivolitatea nu-ţi stă bine, Plancus, nu e genul tău.

— Atunci să vorbim serios, Cezar. S-ar putea să-ţi ofer o muniţie mai bună, dar are un preţ.

— Dragul, prostuţul de Plancus! Drept la ţintă, fără să se mai ascundă după deget.

— Spune care este preţul!

— Un post de consul supleant anul viitor pentru nepotul meu, Titius.

— Nu se bucură de prea multă popularitate la Roma de când l-a executat pe Sextus.

— El a comis fapta, dar ordinul a venit de la Antoniu.

— Sigur că pot să-i atribui funcţia, dar n-am cum să-l protejez de detractori.

— Poate să-şi permită să întreţină paznici. Atunci ne-am înţeles?

— Da. Acum ce poţi să-mi oferi tu la schimb?

— Pe când era în Antiohia, faza finală a refacerii după beţia cu vin, Antoniu şi-a întocmit testamentul. Nu ştiu dacă acela a rămas ultimul lui testament, dar Titius şi cu mine am fost martori. Cred că l-a luat cu el la Alexandria când a plecat – oricum, Sosius l-a prezentat la Roma.

Octavian se încruntă.

— Şi ce legătură are testamentul lui Antoniu cu asta?

— Toate legăturile, spuse simplu Plancus.

— Nu este un răspuns satisfăcător. Concret, despre ce e vorba?

— Era într-o dispoziţie foarte bună când ne-a chemat să fim martori şi a făcut câteva observaţii care ne-au dat de gândit, mie şi lui Titius, fiindcă ni s-a părut foarte suspect. Un act de trădare, de fapt, dacă un document care nu poate fi văzut decât după moartea unui om poate fi considerat ca atare. Este clar că Antoniu nu crede în existenţa trădării postume şi de aceea a făcut comentarii fără să se jeneze.

— Te rog să fii mai explicit, Plancus!

— Nu pot. Nici Antoniu nu a fost prea clar. Dar Titius şi cu mine credem că ar fi foarte profitabil să ne aruncăm o privire pe testamentul lui Antoniu.

— Dar cum pot face una ca asta? Testamentul unui om este sacrosanct.

— Asta e problema ta, Cezar!

— Nu poţi să-mi spui nimic despre conţinutul lui? Mai exact, ce observaţii a făcut?

Ridicându-se în picioare, Plancus îşi aranja toga, aparent absorbit de această ocupaţie.

— Zău că ar trebui să inventăm un veşmânt mai potrivi decât toga pentru a sta jos… Cât de mult îi plăcea Alexandria şi cât de tare o iubeşte pe femeia aia… da, toga este o pacoste… Că fiul ei ar trebui să aibă toate drepturile… O, la naiba! Are o pată!

Şi Plancus ieşi, continuând să bombăne.

Aşadar, nu era chiar trădător. Numai că Plancus credea sincer că testamentul lui Antoniu l-ar putea ajuta. Întrucât postul de consul supleant pentru Titius nu se elibera decât peste câteva luni bune, Plancus înţelege fără îndoială că, dacă îi flutura lui Octavian o momeală falsă prin faţa ochilor, Titius nu se va aşeza niciodată pe scaunul de pe podium. Dar cum să pună mâna pe testamentul lui Antoniu? *Cum?*

— Îmi amintesc ce spunea Divinul Iuliu, că vestalele au peste două milioane de testamente jos, sus, o parte în subsol, îi spuse el Liviei Drusilla, singura persoană căreia îi putea împărtăşi asemenea veşti incendiare. Au un sistem, continuă el. Testamentele din provincii şi din ţările străine sunt într-o zonă, cele din Italia în alta, la fel ca şi cele din Roma. Dar Divinul Iuliu nu a insistat asupra sistemului, iar la vremea aceea eu nu bănuiam ce subiect important avea să devină acesta într-o bună

zi, aşa că nu l-am rugat să intre în amănunte. Ce prost am fost! spuse el şi se bătu cu pumnul în genunchi.

— Nu te necăji, Cezar, ai să-ţi atingi scopurile. Ochii mari şi viorii ai Liviei Drusilla căpătaseră o expresie gânditoare; se aşeză să chibzuiască mai bine, apoi chicoti. Ai putea să începi prin a face ceva drăguţ pentru Octavia, şi pentru că se ştie că eu sunt o soţie geloasă, va trebui să ai grijă şi de mine.

— Tu, geloasă pe Octavia? întrebă el privind-o neîncrezător.

— Dar oamenii din afara cercului nostru intim de prieteni nu trebuie să ştie cum stau lucrurile în realitate între mine şi Octavia! Toată Roma este indignată de divorţul ei şi îl consideră un prost! Nu ar fi trebuit niciodată s-o dea afară cu copiii, asta îi face mai mult rău decât toate bârfele tale despre influenţa Cleopatrei asupra lui. Chipul ei frumos căpătă o expresie visătoare. Ar fi minunat dacă agenţii tăi ar putea spune locuitorilor Romei şi ai Italiei cât de mult îţi iubeşti tu sora şi soţia, cu cât respect le tratezi. Sunt sigură că, dacă îi permiţi lui Lepidus să locuiască în *Domus Publica,* va fi atât de recunoscător, încât va propune omagierea mea şi a Octaviei în semn de mulţumire.

Octavian o privea pe soţia sa cu uimirea pe care numai ea ştia să i-o provoace atunci când subtilitatea gândirii ei o depăşea pe a lui.

— Aş vrea să ştiu unde doreşti să ajungi, draga mea, dar nu-mi dau seama.

— Gândeşte-te la sutele de statui ale Octaviei pe care le-ai înălţat în Roma şi în Italia şi la statuile mele pe care le-ai pus alături de ale ei. N-ar fi minunat dacă s-ar putea adăuga un rând la inscripţiile de pe ele? Ceva ca un fel de omagiere suplimentară?

— Tot nu reuşesc să înţeleg încotro baţi.

— Convinge-l pe Lepidus Pontifex Maximus să ne acorde, mie şi Octaviei, statutul de Vestală Virgină pe viaţă!

— Dar nu sunteţi vestale! Şi nici virgine!

— Onorific, Cezar, *onorific*! Anunţă asta cu surle şi trâmbiţe în toate pieţele publice, de la Mediolanum şi Aquileia până la Rhegium şi Tarentum! Sora ta şi soţia ta sunt persoane exemplare, mai presus de orice închipuire, în aşa fel încât castitatea lor maritală le pune pe picior de egalitate cu vestalele.

— Continuă! spuse el nerăbdător.

— Statutul nostru de Vestale Virgine ne va permite să intrăm şi să ieşim din sectorul vestalelor din *Domus Publica* după voie. Nu va fi nevoie s-o implicăm pe Octavia, dacă voi avea şi eu acest privilegiu, pentru că pot să aflu exact unde este depus testamentul lui Antoniu. Appuleia nu va bănui care sunt motivele mele – şi de ce ar face-o? Mama ei este sora ta vitregă, ia masa cu noi regulat, mă place foarte mult. Nu pot să fur testamentul pentru tine, dar, dacă aflu unde este, poţi să pui mâna uşor pe el.

Îmbrăţişarea lui o lăsă fără respiraţie, dar n-o deranja să fie strivită în felul acesta. Nimic nu-i plăcea mai mult Liviei Drusilla decât să-i poată sugera lui Octavian un curs de acţiune la care Cezar nu se gândise înaintea ei.

— Livia Drusilla, eşti extraordinară! strigă el şi îi dădu drumul.

— Ştiu, spuse ea şi îl împinse uşor. Acum, la treabă, iubitule! Asta va dura câteva *nundinae* şi nu ne putem permite să aşteptăm prea mult.

Durerea pe care i-o provocase lui Lepidus pierderea statutului de triumvir nu însemna nimic în comparaţie cu exilul din Roma, aşa că, atunci când Octavian veni în vizită şi auzi de la el ce trebuia să facă pentru a se muta înapoi, în *Domus Publica,* fu de acord imediat să le ridice pe Octavia şi pe Livia Drusilla la rangul de Virgine Vestale. Nu era o onoare formală. Ea le conferea ambelor femei sanctitate şi inviolabilitate; puteau să meargă oriunde fără să se expună vreunui risc, fiindcă niciun bărbat, indiferent cât ar fi fost de josnic şi de pus pe rele, nu ar fi îndrăznit să atingă o Virgină Vestală. Dacă făcea acest lucru, se alegea cu o condamnare pentru eternitate – devenea *sacer* nedemn, i se lua cetăţenia, era biciuit, apoi decapitat şi i se confiscau toate proprietăţile, până la ultima cană de lut. Soţia şi copiii lui erau lăsaţi să moară de foame.

Toată Roma şi Italia erau în culmea bucuriei; iar, dacă aprobarea lor o viza mai mult pe Octavia decât pe Livia Drusilla, aceasta din urmă nu se simţea deloc jignită. Dimpotrivă, se invită la cină în sufrageria vestalelor, pentru a le cunoaşte pe colegele sale preotese.

Appuleia, vestala-şefă, era verişoară cu Octavian şi o cunoştea bine pe Livia Drusilla, de pe vremea când era tânără şi însărcinată şi primise adăpost în Atrium Vestae, înaintea căsătoriei cu Octavian.

— A fost un semn, spuse Appuleia, după ce toate şapte se aşezară să mănânce pe scaunele din jurul mesei. Eram aşa de îngrijorată, acum pot să mărturisesc. O, ce uşurare am simţit când am constatat că şederea ta aici nu a avut niciun fel de consecinţe religioase! Asta a fost un semn, sunt sigură!

Appuleia nu excela prin inteligenţă, dar extraordinarul respect de care se bucura o modelase, făcând-o să devină exact ceea ce se aştepta din partea unei vestale. Era îmbrăcată în veşminte de un alb imaculat, cu o rochie cu mâneci lungi, peste care purta o tunică crăpată pe ambele laturi; la piept avea *bulla* atârnată pe un lanţ în jurul gâtului şi părul îi era ascuns de o cunună alcătuită din şapte spirale de stofă suprapuse. Peste toate acestea se afla un văl atât de fin, încât plutea. Îşi conducea mica turmă cu o baghetă de fier; castitatea vestalelor reprezenta norocul Romei şi ea era foarte conştientă de acest lucru. Din când în când, câte un bărbat

(ca Publius Clodius) contestase castitatea unei vestale şi o adusese în faţa tribunalului, dar aşa ceva nu avea să se întâmple în timpul domniei Appuleiei!

Toate vestalele şedeau în jurul mesei pe care se aflau numeroase feluri de mâncare gustoasă; era şi o carafă de vin alb, spumant, din Alba Fucentia. Cele două vestale minore beau apă din puţul de la Juturna, în timp ce celelalte trei, îmbrăcate la fel ca Appuleia, puteau să se servească cu vin. Livia Drusilla, a şaptea, nu îndrăznise să se acopere ca o vestală, deşi era şi ea îmbrăcată în alb.

— Soţul meu mi-a vorbit despre zonele testamentare de aici, spuse ea, după ce plecară copilele, dar numai la modul general. Aş putea vreodată s-o vizitez şi eu?

Appuleia se lumină la faţă.

— Fireşte! Oricând!

— Chiar acum?

— Dacă vrei, sigur că da!

Aşa că Livia Drusilla reedita vizita pe care o făcuse şi Divinul Iuliu când preluase funcţia de Pontifex Maximus şi admiră nenumăratele stative din piele de viţel pe care erau consemnate detaliile unui testament, apoi fu condusă sus ca să vadă uluitorul număr de casete şi după aceea, jos, în subsol, unde se aflau locurile de depozitare. Era fascinant, mai ales, pentru o femeie ca ea, atât de meticuloasă şi organizată din fire.

— Aveţi o zonă specială pentru senatori? întrebă ea după ce se minună tot timpul cât făcură turul clădirii.

— O, da! Sunt aici, la etajul acesta.

— Şi dacă au fost consuli, îi deosebiţi de senatori?

— Fireşte.

Livia Drusilla reuşi să pară naivă şi conspirativă în acelaşi timp.

— N-aş îndrăzni să te rog să-mi arăţi testamentul soţului meu, dar mi-ar plăcea să văd unul aparţinând cuiva de acelaşi rang cu el. De exemplu, unde este testamentul lui Marc Antoniu?

— A, este într-un loc special, răspunse Appuleia, fără să bănuiască nimic. Este consul şi triumvir, dar nu se află în secţiunea rezervată Romei: Uite, este aici, separat.

O conduse pe Livia Drusilla la un stativ cu casete în spatele unui paravan care delimita biroul de spaţiul destinat vestalelor şi scoase fără ezitare un sul greu de pe raftul pe care îl ocupa singur.

— Uite-l! spuse ea şi îi întinse Liviei Drusilla documentul.

Soţia lui Octavian îl cântări în mână, îl întoarse şi se uită la sigiliul pe care se putea citi: IMP.M.ANT.TRI. Da, era testamentul lui Antoniu. I-l înapoie imediat râzând.

— Probabil că are multe capitole, spuse ea.

— Toţi oamenii importanţi au lăsat testamente lungi. Cel mai scurt dintre toate a fost al Divinului Iuliu – ce înţelepciune, ce

concizie!

— Atunci înseamnă că le citiţi?

Appuleia făcu o mutră îngrozită.

— Nu! Nu! Fireşte că le vedem abia după moartea persoanei, atunci când executorul vine să-l ia. Executorul îl deschide în prezenţa noastră, pentru că noi trebuie să punem literele V.V. la sfârşitul fiecărei clauze. În felul acesta, nu se mai poate adăuga nimic după ce pleacă de la noi.

— Formidabil! exclamă Livia Drusilla. O sărută pe Appuleia pe obraz şi îi strânse mâna. Acum trebuie să plec, dar mai am o întrebare foarte importantă, este vreun testament deschis vreodată înainte de moartea autorului, draga mea?

Appuleia o privi îngrozită:

— Nu, niciodată! Asta ar însemna să ne încălcăm jurământul şi nu facem niciodată aşa ceva.

Când se întoarse la *Domus Livia Drusilla,* îl găsi pe soţul ei în biroul său. După ce-şi aruncă o privire, Octavian îşi concedie toţi scribii şi funcţionarii.

— Ei bine? întrebă el.

— Am ţinut testamentul lui Marc Antoniu în mână şi pot să-ţi spun exact unde este pus.

— Aşadar, am ajuns aici. Crezi că Appuleia o să mă lase să-l deschid?

— Nici dacă o condamni pentru lipsă de castitate şi o îngropi sub pământ cu o bucată de pâine şi o carafă de apă. Mi-e teamă că va trebui să-l smulgi prin luptă de la ea şi de la celelalte!

— La naiba!

— Te sfătuiesc să-ţi iei garda germană şi să te duci la Atrium Vestae în toiul nopţii, Cezar, să închizi toată zona din afara dormitoarelor lor. Trebuie să faci asta repede, fiindcă am auzit că în curând Lepidus se va muta în sectorul rezervat lui Pontifex Maximus din *Domus Publica.* Fiindcă vei intra prin efracţie n-o să-ţi convină ca Lepidus să iasă în puterea nopţii să vadă ce se întâmplă.

Octavian trebui să bată zdravăn în uşă până când apăru o faţă somnoroasă şi înspăimântată de servitoare: era menajera. Doi germani o împinseră pe femeie într-o parte şi îl introduseră pe stăpânul lor, în mijlocul unui cerc de torţe, urmat de alţi germani.

— Bine! spuse Octavian. Cu puţin noroc, am să-l iau înainte să apară vestalele. Trebuie să se îmbrace.

Fu cât pe-aci să reuşească.

— Ce faci aici? întrebă Appuleia din uşa care ducea către apartamentele private ale vestalelor.

Cu testamentul lui Marc Antoniu în mână, Octavian ripostă imediat:

— Confisc un document ce atestă un act de trădare, spuse el solemn.
— Nici vorbă, se răsti vestala-şefă încercând să-l împiedice să iasă. Dă-mi-l înapoi, Cezar Octavian!
Drept răspuns, Octavian îl ridică deasupra capului şi i-l dădu lui Arminius; acesta era aşa de înalt, încât atunci când îl luă în mână, Appuleia nu-l mai putu ajunge.
— Eşti *sacer!* şopti ea gâfâind, când mai apărură încă trei vestale.
— Nici vorbă! Îmi fac datoria care-mi revine în calitate de consul.
Appuleia începu să strige ascuţit:
— Ajutor! Ajutor! Ajutor!
— Închide-i gura, Cornel, spuse Octavian altui german.
Când celelalte trei vestale începură şi ele să ţipe, germanii le închiseră şi lor gura imediat.
Octavian le privi pe toate patru în lumina slabă în care ochii lui străluceau ca ai unui leopard.
— Iau acest testament din custodia voastră, spuse el, şi nu aveţi cum să mă împiedicaţi. Pentru propria voastră siguranţă, vă sugerez să nu suflaţi nimănui un cuvânt despre cele întâmplate. Dacă nu vă ţineţi gura, nu mai răspund de germanii mei, care nu au niciun respect faţă de vestale şi adoră să defloreze virgine de toate categoriile. *Tacete,* doamnelor! Vorbesc serios.
Şi plecă, lăsând norocul Romei să plângă şi să jelească.

Convocă în scurtă vreme Senatul; avea un aer triumfător şi viclean. Lucius Gellius Poplicola, care preferase să rămână la Roma ca să stea ca un ghimpe în coasta lui Octavian, simţi cum i se ridică părul la ceafă şi pe braţe, iar prin şira spinării îi trecu un fior de gheaţă. Ce mai pusese la cale micul vierme? Şi de ce Plancus şi Titius păreau atât de radioşi?
— Timp de doi ani am vorbit membrilor acestei Camere de Marc Antoniu şi de dependenţa lui faţă de Regina Fiarelor, începu Octavian stând în faţa scaunului său din fildeş cu un sul voluminos în mâna dreaptă. Niciuna dintre afirmaţiile mele nu a reuşit să vă convingă pe mulţi dintre voi că am spus adevărul. „Prezintă-ne dovada!” aţi strigat iarăşi şi iarăşi. Ei bine, am dovada! Ridică sulul în mână. Am în mână testamentul lui Marc Antoniu şi acesta conţine dovada cea mai convingătoare care nu va putea fi contestată nici de cel mai fervent susţinător al lui Marc Antoniu.
— Ultima voinţă şi testamentul lui? întrebă Poplicola sărind în picioare.
— Da, ultima voinţă şi testamentul lui.
— Dar testamentul unui om este sacrosanct, Octavian! Nimeni nu are voie să-l deschidă atâta timp cât autorul lui trăieşte!
— Asta dacă nu reprezintă un act de trădare.

— Chiar şi aşa! Poate fi considerat un om trădător pentru ceea ce spune după moarte?

— În mod sigur, Lucius Gellius, absolut sigur!

— Dar este ilegal! Nu te las să-l citeşti!

— Cum poţi să mă opreşti? Dacă mai continui să vociferezi, o să-i pun pe lictorii mei să te dea afară! Acum stai jos şi ascultă!

Poplicola privi în jur, văzu că toate feţele exprimau o vie curiozitate şi îşi dădu seama că fusese învins. Deocamdată. Lasă-l pe tânărul monstru să-şi verse fierea. Se aşeză pe scaun încruntat.

Octavian desfăşură sulul, dar nu citi din el, căci îl ştia pe dinafară.

— Am auzit că unii dintre voi îl numiţi pe Marc Antoniu cel mai roman dintre toţi romanii. Devotat progresului Romei, curajos, îndrăzneţ şi capabil să extindă puterea Romei pentru a cuprinde tot estul. Şi de aceea a cerut – şi a primit! – Estul, ca teritoriu al lui după lupta de la Philippi. Asta a fost acum zece ani. În aceşti zece ani, Roma nu prea l-a mai văzut, atât de zelos a fost în urmărirea ţelului propus. Sau aşa cred unii dintre voi, cum ar fi, bunăoară, Lucius Gellius Poplicola. Dar, dacă a pornit spre est cu cele mai bune intenţii, a renunţat la ele în scurt timp. De ce? Ce s-a întâmplat? Pot să vă dau răspunsul într-un singur cuvânt: Cleopatra. Cleopatra, Regina Fiarelor. O vrăjitoare puternică, pricepută în artele oculte ale dragostei şi otrăvurilor. Vă amintiţi de regele Mitridate cel Mare, care se otrăvea în fiecare zi cu o sută de licori şi o sută de antidoturi? Când a încercat să-şi ia viaţa cu o otravă, aceasta nu a avut efect. Una dintre gărzile lui de corp a trebuit să-l străpungă cu sabia. Vă amintesc şi că regele Mitridate este bunicul Cleopatrei. Sângele care curge în venele ei este în mod firesc sânge de duşman al Romei.

S-au întâlnit pentru prima dată la Tarsus, unde şi-a rostit descântecul, dar acesta nu a fost suficient de puternic. Deşi i-a dăruit doi gemeni, Antoniu a rămas departe de ea şi liber până în iarna anului în care s-a pregătit să invadeze regatul parţilor. A convocat-o atunci la Antiohia, iar ea a venit. Şi a însoţit tabăra militară, ca oricare altă târfă orientală. Da, a pornit alături de Antoniu şi uriaşa lui armată către cursul superior al Eufratului! Atunci Antoniu şi-a revenit şi i-a poruncit să se ducă acasă – acesta a fost ultimul lui gest de independenţă! O, oare de ce n-a putut viteazul nostru Antoniu s-o înfrunte în continuare?

Octavian ridică din umeri.

— O întrebare la care nu am răspuns.

Poplicola se făcuse mic, cu braţele încrucişate pe piept; Plancus, care şedea pe una dintre băncile din faţă, şi Titius, în sectorul din mijloc, ardeau de nerăbdare, observă Octavian. Reluă peroraţia în faţa Camerei peste care se aşternuse liniştea.

— Nu este nevoie să mai insistăm în legătură cu campania dezastruoasă din Partia Media, pentru că perioada care a urmat după acea cumplită retragere prezintă mai mult interes decât pierderea unei treimi dintr-o armată romană. Antoniu a făcut ce ştie el mai bine – a băut vin până când acesta i-a luat minţile. A devenit neajutorat şi atunci a cerut sprijin de la… Cleopatra. Nu de la Roma, de la Cleopatra! Care a venit la Leuke Kome, aducând daruri ce întrec orice închipuire – bani, alimente, arme, medicamente, slujitori cu miile, zeci de medici. De la Leuke Kome, cei doi s-au mutat la Antiohia, unde Antoniu a reuşit în sfârşit să întocmească un testament. O copie a fost depusă aici, la Roma, cealaltă la Alexandria, unde Antoniu a ajuns iarna trecută. Dar între timp devenise dependent de Cleopatra, era drogat şi dominat de ea. Nu mai trebuia să bea vin, avea alte lucruri mai bune de înghiţit, de la licorile şi poţiunile Cleopatrei la linguşelile ei. Rezultatul a fost că în primăvara acestui an, care se apropie acum de sfârşit, şi-a mutat toată armata şi flota la Efes. Efes! La o mie de mile la vest de locul unde este cu adevărat nevoie de ea, pe o linie care merge din Armenia Parva în Siria de Sud, pentru a păzi ţara împotriva incursiunilor părţilor. Atunci de ce şi-a deplasat armata şi flota în Grecia? Reprezintă oare Roma o ameninţare pentru el? Sau Italia? Au făcut oare vreuna dintre armatele sau flotele aflate la vest de Drina vreun gest duşmănos faţă de el? Nu, nu au făcut! Şi nu e nevoie să mă credeţi pe cuvânt este clar până şi pentru cel mai neînsemnat dintre voi!

Ochii lui scrutară rândurile din spate, unde stăteau *pedarii,* cufundaţi în tăcere. Apoi, încet şi cu grijă, coborî de pe podium şi se opri în mijlocul sălii.

— Nu cred nicio clipă că Marc Antoniu a comis aceste acte de agresiune împotriva patriei sale în mod deliberat. Niciun roman n-ar face asta, cu excepţia celor care au fost proscrişi pe nedrept şi au depus mari eforturi să se întoarcă – Gaius Marius, Lucius Cornelius Sulla, Divinul Iuliu. Dar Marc Antoniu a fost declarat *hostis?* Nicidecum! Până în ziua de astăzi, statutul lui rămâne ceea ce a fost întotdeauna – de roman, ultimul din multele generaţii de Antonii care şi-au slujit patria. Nu întotdeauna cu înţelepciune, dar de fiecare dată cu zel patriotic.

Aşadar, ce s-a întâmplat cu Marc Antoniu? întrebă Octavian adoptând un ton zglobiu, deşi nu se punea problema să-i trezească din picoteală pe senatori. Erau cu toţii cât se poate de treji şi îi sorbeau cuvintele cu aviditate.

Şi iarăşi, răspunsul rezidă într-un singur cuvânt: Cleopatra. Marc Antoniu este jucăria ei, marioneta ei, da, ştiu că puteţi recita cu toţii lista alături de mine! Dar cei mai mulţi dintre voi nu m-aţi crezut, ştiu şi asta. Astăzi pot să vă ofer dovada că tot ceea ce spun eu este, de fapt versiunea prescurtată a perfidiilor comise de Antoniu din ordinul Cleopatrei! O străină, o femeie, care se închină la fiare! Şi o vrăjitoare de temut, capabilă să-l

hipnotizeze pe unul dintre cei mai puternici, cei mai romani dintre romani.

Ştiţi că femeia asta, străina asta, are un fiu a cărui paternitate este atribuită de ea Divinului Iuliu. Un tânăr care are acum cincisprezece ani şi stă alături de ea pe tronul egiptean sub numele de Ptolemeu XV Cezar, dacă vă vine să credeţi! Pentru un roman, acesta este un bastard, nu un cetăţean roman. Acelora dintre voi care credeţi că este fiul Divinului Iuliu, vă pot oferi dovada că nu este, că e fiul unui sclav pe care Cleopatra l-a luat în pat ca să se distreze. E rea de muscă, a avut şi are mulţi amanţi. Îi foloseşte la început ca parteneri sexuali, apoi îi transformă în victime ale licorilor ei – da, face experimente pe ei până când aceştia mor! Aşa cum a murit şi sclavul care l-a zămislit pe acest băiat, fiul ei cel mai mare.

Mă veţi întreba ce relevanţă are acest fapt. Ea l-a îmbrobodit pe sărmanul Antoniu şi l-a făcut să-l declare pe acest bastard Rege al Regilor, iar acum a pornit război împotriva Romei ca să-l instaleze în Capitoliu! Există aici bărbaţi care pot confirma sub jurământ că ameninţarea ei preferată, preacinstiţi părinţi, este că îi va pedepsi când se va instala pe tron pe Capitoliu şi va judeca în numele fiului ei! Da, vrea să folosească armata lui Antoniu pentru a cuceri Roma şi pentru a o transforma în regatul lui Ptolemeu XV Cezar!

Îşi drese vocea.

— Dar va continua oare Roma să fie cel mai mare oraş al lumii, centrul legilor, al justiţiei, al comerţului şi al societăţii? Nu, Roma nu va mai exista! Capitala lumii va fi mutată la Alexandria! Roma va fi lăsată să piară.

Sulul se desfăşură legănându-se în mâna lui Octavian care îl ridică, deasupra dalelor albe şi negre ale pardoselii. Câţiva dintre senatori tresăriră auzind zgomotul neaşteptat, dar Octavian îi ignoră şi continuă:

— Dovada se află în acest document, ultima voinţă exprimată în testamentul lui Antoniu! Lasă tot ceea ce are, inclusiv posesiunile lui din Roma şi din Italia, investiţiile şi banii, reginei Cleopatra. Pe care jură că o iubeşte, o iubeşte, o iubeşte! Singura şi unica lui soţie, centrul universului lui. Confirmă că Ptolemeu XV Cezar este fiul legitim al Divinului Iuliu şi moştenitorul a tot ceea ce Divinul Iuliu mi-a lăsat mie, fiul lui roman! Insistă ca donaţiile lui infame să fie onorate, ceea ce îl face pe Ptolemeu XV Cezar rege al Romei! Al Romei, care nu are rege!

Lumea începuse să murmure. Testamentul era deschis, putea fi examinat de oricine dorea să verifice spusele lui Octavian.

— Ce, părinţi conscripţi, vă simţiţi jigniţi? Aşa şi trebuie! Dar ceea ce aţi auzit e floare la ureche faţă de alte lucruri cu mult mai rele specificate în testamentul lui Antoniu! E vorba de clauza de înmormântare, care prevede ca, indiferent unde va surveni moartea lui, trupul lui să fie predat îmbălsămătorilor egipteni

care călătoresc cu el peste tot şi să fie îmbălsămat în conformitate cu tehnica egipteană. Apoi dă instrucţiuni să fie înmormântat *în iubita lui Alexandria!* Alături de iubita lui soţie, Cleopatra!

Senatorii săriră de pe scaune, strângând din pumni şi urlând. Poplicola aşteptă pană când aceştia se mai potoliră.

— Nu cred niciun cuvânt! strigă el. Acest testament este un fals! Cum ai fi putut să pui mâna pe el, Octavian, dacă nu este o făcătură?

— L-am smuls de la Virginele Vestale, care l-au apărat atât cât le-a stat în puteri, spuse calm Octavian. I-l aruncă lui Poplicola, care îl prinse şi încercă să-l înfăşoare la loc.

— Nu-ţi bate capul cu începutul şi cu mijlocul. Du-te direct la sfârşit şi examinează sigiliul.

Cu mâinile tremurând, Poplicola privi sigiliul, rămas intact, căci Octavian tăiase cu grijă împrejurul lui. Apoi se citi clauza referitoare la îmbălsămarea şi înmormântarea trupului lui Antoniu. Gâfâia, înghiţea greu şi tremura. Aruncă sulul cât colo.

— Trebuie să mă duc la el şi să încerc să-l fac să-şi vină în fire, spuse el, ridicându-se nesigur pe picioare. Apoi, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji, se întoarse către celelalte bănci şi întinse spre ele mâinile care îi tremurau. Cine vine cu mine?

Nu prea mulţi. Cei care plecară cu Poplicola fură fluieraţi şi huiduiţi; senatorii nutreau convingerea că Marc Antoniu nu mai era roman, că i se făcuseră farmece, că se afla sub puterea descântecelor Cleopatrei – şi că se pregătea să-şi atace propria ţară de dragul ei.

— O, ce triumf! îi spuse Octavian Liviei Drusilla când se întoarse acasă, purtat pe umeri de Agrippa şi de Cornelius Gallus, care alcătuiau împreună o pereche foarte potrivită de ponei. Dar la uşă le făcu semn să plece, împreună cu Mecena şi Statilius Taurus, invitându-i la cină în ziua următoare. O asemenea victorie trebuia savurată mai întâi cu soţia lui, a cărei stratagemă inspirată îi înlesnise considerabil sarcina. Căci era clar că nu le-ar fi putut obliga pe Appuleia şi pe tovarăşele ei să spună unde se află testamentul, iar lui i-ar fi fost imposibil să cerceteze tot locul. Trebuia să ştie exact unde se găseşte acesta.

— Cezar, nu m-am îndoit nicio clipă de rezultat, spuse ea, lipindu-se de el. Vei deţine întotdeauna controlul asupra Romei.

Octavian mârâi ca un câine şi îşi încovoie neajutorat spatele.

— Asta rămâne de văzut, *meum mel.* Vestea despre trădarea lui Antoniu mă va ajuta să-mi colectez impozitele mai uşor, dar măsura continuă să fie nepopulară până când voi reuşi să conving întreaga ţară că singura alternativă este să anexăm Egiptul. Să ştie că vor primi în continuare o măsură de grâu gratuit, că se vor asigura spectacolele de circ, activităţile comerciale şi autonomia romană pentru toate categoriile de cetăţeni. Ei încă nu au înţeles asta şi mi-e teamă că n-am să le pot explica înainte să cadă

securea egipteană, lipită de mâinile pricepute ale lui Antoniu. Dar trebuie să-i facem să înţeleagă că acesta nu este un război civil. Că este un război împotriva unei puteri străine, dincolo de aparenţele unui război roman.

— Pune-i pe agenţii tăi să repete lucrul acesta *ad nauseam,* Cezar. Prezintă-le purtarea lui Antoniu în cei mai simpli termeni – pentru a fi pe înţelesul oamenilor, spuse Livia Drusilla. Dar nu este numai asta, aşa e?

— O, da! Nu mai sunt triumvir şi, dacă în primii ani de război nu vom repurta victoria, vreun coiot din primele rânduri o să dea vina pe mine – Livia Drusilla, puterea mea este atât de fragilă! Dacă se întoarce Pollio de la vila lui împreună cu Publius Ventidius la umăr?

— Cezar, Cezar, nu mai fi aşa de prăpăstios! Trebuie să demonstrezi public că acest război este dus împotriva unui străin. Ce, nu există nicio cale?

— Una singură nu este de ajuns. Când republica era foarte tânără, *fetiales*[123] au fost trimişi la un agresor străin ca să negocieze o înţelegere. Şeful lor se numea pater *patratus,* care era însoţit şi de *verbenarius.* Acesta avea ierburi şi pământ luat de pe Capitoliu; ierburile şi pământul confereau membrilor ordinului Fetiales o protecţie magică. Dar ulterior, lucrul acesta a devenit prea dificil, astfel că s-a organizat o mare ceremonie la templul Bellonei[124]. Vreau să reînviem ceremonia şi să adunăm cât mai mulţi oameni care să asiste la ea. Acesta va fi începutul, dar nicidecum sfârşitul.

— De unde ştii toate astea? întrebă Livia Drusilla curioasă.

— Mi-a spus Divinul Iuliu. Era o mare autoritate în materie de rituri vechi religioase. Existau mai mulţi oameni care se interesau de acest subiect: Divinul Iuliu, Cicero, Nigidus Figulus şi Appius Claudius Pulcher, aşa cred. Divinul Iuliu mi-a mărturisit râzând că îşi dorise întotdeauna să fie celebrată din nou această ceremonie, dar nu avusese niciodată timp să se ocupe mai serios de asta.

— Atunci trebuie s-o faci tu în locul lui, Cezar.

— O voi face.

— Bun! Ce altceva? întrebă ea.

— Nu-mi vine în minte nimic altceva decât o propagandă foarte intensă. Dar aceasta nu înseamnă că poziţia mea va fi mai puţin precară.

Livia Drusilla făcu ochii mari, privi un timp în gol, apoi respiră adânc.

— Cezar, bunicul meu a fost Marcus Livius Drusus, tribun al plebei, care aproape că evitase războiul italic prin acordarea cetăţeniei romane tuturor italienilor. Numai faptul că a fost asasinat l-a împiedicat să ducă lucrurile la bun sfârşit. Îmi amintesc că mi s-a arătat custura cu care a fost asasinat – un cuţit

foarte ciudat folosit la tăiatul pielii. Drusus s-a chinuit câteva zile înainte de a muri, răpus de dureri cumplite.

Octavian stătea nemişcat şi o privea atent, neştiind unde vrea să ajungă. Simţea deja o încordare în stomac anticipând că urma să-i spună un lucru de o importanţă cuvârşitoare. Câteodată, Livia Drusilla avea un fel de viziuni – ceva care reuşea chiar să-l facă să se cutremure.

— Continuă, o îndemnă el.

— Asasinarea lui Drusus nu ar fi fost necesară dacă nu ar fi făcut ceva extraordinar, ceva care îl ridicase la un statut atât de înalt, încât numai cu preţul vieţii putea fi înlăturat. Smulsese în secret un jurământ individual sacru de credinţă de la toţi cei care nu erau cetăţeni italieni. Dacă legea lui ar fi fost votată, ar fi avut toată Italia la picioarele lui şi ar fi devenit atât de puternic, încât ar fi domnit ca dictator până la sfârşitul vieţii, dacă ar fi dorit. Dacă ar fi vrut sau nu, asta nimeni nu ştie.

Îşi supse obrajii şi privirea ei căpătă o expresie stranie.

— Mă întreb… mă întreb dacă nu s-ar putea să ceri poporului Romei şi al Italiei să-ţi depună un jurământ individual de credinţă?

Octavian îngheţase; acum începu să tremure. Sudoarea îi năvăli în broboane mari pe frunte, îi inundă ochii şi îl arse ca un acid puternic.

— Livia Drusilla! Cum de ţi-a trecut prin minte aşa ceva?

— Păi, sunt nepoata lui, chiar dacă tatăl meu a fost numai fiul adoptiv al lui Drusus. Asta a reprezentat întotdeauna una dintre poveştile de familie, înţelegi? Drusus era cel mai viteaz dintre viteji.

— Pollio – Sallustius – cineva trebuie să fi păstrat textul acelui jurământ în cronicile vremii.

— Nu e nevoie să lăsăm jocul pe mâna lor, spuse ea zâmbind. Pot să ţi-l recit pe dinafară.

— Nu! Încă nu! Scrie-l pe hârtie şi ajută-mă să-l modific în aşa fel, încât să se potrivească cu nevoile mele, care nu sunt aceleaşi cu ale lui Drusus. Am să organizez cât mai curând ceremonia fetială şi o să-i pun pe agenţi să ducă vorba dintr-un loc în altul. Am s-o atac pe Regina Fiarelor, o să-i cer lui Mecena să inventeze fel de fel de vicii scârboase pe care le are, să facă o listă cu amanţii şi crimele ei hidoase. Când va mărşălui în alaiul meu triumfal, nu trebuie să stârnească mila nimănui. Este atât de micuţă de statură, încât unii s-ar putea simţi tentaţi s-o compătimească, dacă nu vor şti că este un amestec de harpie, furie, sirenă şi gorgonă, un adevărat monstru. Pe Antoniu am să-l aşez călare pe un măgar şi am să-i pun pe cap o căciulă cu coarne. N-o să-i permit să aibă un aer nobil sau să arate ca un roman.

— Te depărtezi de subiect, spuse ea cu blândeţe.

— Ai dreptate! După Anul Nou am să fiu consul senior, aşa că spre sfârşitul lui decembrie o să pun afişe peste tot, în toate cetăţile şi oraşele, în toate satele de la Alpi până în carâmbii, tocul şi vârful cizmei. Voi prezenta textul şi îi voi ruga cu umilinţă pe cei care sunt de acord cu el să depună jurământ. Fără coerciţie şi fără răsplată. Va fi un act de voinţă liber exprimată. Dacă oamenii vor să scape de ameninţarea Cleopatrei, trebuie să jure că vor sta alături de mine până îmi voi fi îndeplinit misiunea în mod satisfăcător. Şi dacă vor fi destui cei care vor depune jurământul de credinţă, nimeni nu va mai îndrăzni să mă înfrunte şi nici să-mi ia prerogativele. În cazul în care oameni ca Pollio vor refuza să jure, nu voi aplica nicio pedeapsă, nici acum, nici în viitor.

— Trebuie să fii întotdeauna mai presus de răzbunare, Cezar.

— Ştiu asta. Octavian râse. Imediat după Philippi, m-am gândit foarte mult la oameni precum Sulla şi divinul meu tată şi am încercat să descopăr unde greşiseră. Mi-am dat seama că le plăcea să trăiască în belşug, în extravaganţă şi să conducă Senatul şi Adunările cu o vergea de fier. Dar eu am decis să fiu un bărbat liniştit, să nu adopt o atitudine ostentativă şi să conduc Roma ca un tătic bun şi blând.

Bellona era zeiţa iniţială a războiului la romani, şi aceasta data de pe vremea când zeii romani reprezentau o simplă întruchipare a forţelor, fără a avea nici chip, nici sex. Se mai numea şi Nerio şi era o entitate încă şi mai misterioasă, care apoi s-a împletit cu Marte, zeul războiului. În timpul războaielor cu etruscii şi samniţii, când Appius Claudius cel Orb inaugurase templul Bellonei pentru a o atrage pe zeiţă de partea sa, pusese şi o statuie în clădire; aceasta era pictată în culori vii, împrospătate periodic. Întrucât războiul nu reprezenta un lucru despre care să se poată discuta în *pomerium*[125], templul Bellonei se afla pe Câmpul lui Marte, în afara incintei sacre şi era foarte spaţios. Ca toate templele romane, fusese construit pe un loc înălţat. Pentru a intra în templu, se urcau douăzeci de trepte, grupate câte zece şi separate de o platformă lată. Pe aceasta se afla chiar în mijloc o coloană pătată din marmură roşie cu o înălţime de opt picioare. La baza treptelor exista un spaţiu larg de un *iugerum* întreg, marcat cu plinte falice pe care se aflau statuile marilor generali romani: Fabius Maximus Cunctator, Appius Claudius Ceacus, Scipio Africanus, Aemilius Paulus, Scipio Aemilianus, Gaius Marius, Caesar Divus Iulius şi mulţi alţii, fiecare statuie fiind pictată în culori vii.

În momentul în care cei douăzeci de preoţi care alcătuiau Colegiul Fetiales se adunară pe treptele de la Bellona, în faţa lor era un public numeros, compus din senatori, negustori, reprezentanţi ai claselor trei, patru şi cinci şi chiar lume pauperă alcătuită din oameni de rând. Deşi fusese obligatoriu ca Senatul

să participe în totalitate, Mecena reuşise să aleagă cu grijă restul participanţilor în aşa fel încât la eveniment să ia parte membri ai tuturor straturilor sociale, ca să poată apoi răspândi vestea peste tot. În felul acesta, Subura şi Equiline erau reprezentate la fel de generos ca Palatinul şi Carinae.

Participau şi toate celelalte ordine de preoţi, plus toţi lictorii din Roma, astfel încât era un spectacol multicolor de togi roşii şi purpurii, cape rotunde şi coifuri de fildeş, pontifici şi auguri cu togile trase peste cap.

Preoţii *Fetiales* purtau togi roşii pe pieptul gol, potrivit obiceiului de la acea dată şi aveau capetele descoperite. *Verbenarius* ţinea ierburile şi pământul luat de pe Capitoliu, iar lângă el se afla *pater patratus,* a cărui prestaţie era programată abia la sfârşitul ritualului. Cea mai mare parte a litaniei lungi fu recitată de către unul dintre preoţii fetiali, care exersase temeinic bolboroseala ininteligibilă într-o limbă atât de veche, încât nimeni n-o mai înţelegea. Participanţii nu voiau să facă nicio greşeală, pentru că şi cea mai mică eroare ar fi însemnat reluarea întregii proceduri de la început. Animalul de sacrificiu era un mic mistreţ, pe care al patrulea preot fetial îl omorî cu un cuţit din cuarţ, mai vechi decât însuşi Egiptul.

În cele din urmă, *pater patratus* păşi în interiorul templului şi ieşi de acolo cu o suliţă în formă de frunză, al cărei mâner se înnegrise de vreme. Coborî primul grup de zece trepte şi se opri în faţa micii coloane cu suliţa ridicată în poziţie de aruncare; capul ei de argint străluci puternic în soarele fierbinte.

— Roma! Eşti ameninţată! strigă el în latină. Aici în faţa mea este teritoriul inamic, păzit de generalii romani! Declar că numele teritoriului duşman este Egipt! Când voi arunca această suliţă, noi, Senatul şi poporul roman, vom porni războiul sfânt împotriva Egiptului în persoana regelui şi a reginei Egiptului!

Suliţa se înălţă în mâna lui, zbură peste coloană şi ateriză în iugărul de pământ al spaţiului deschis, declarat acum teritoriu inamic. Un singur steag fusese dizlocat; *pater patratus* era un războinic desăvârşit. Suliţa se opri cu capul înfipt în pământ la picioarele steagului. Un urlet uriaş se ridică din pieptul mulţimii, în timp ce oamenii aruncau păpuşi mici de lână spre suliţă.

Octavian stătea într-o parte, împreună cu ceilalţi membri ai Pontificilor şi privea mulţumit acel spectacol măreţ. Vechi, impresionant, parte componentă indestructibilă din *mos maiorum.* Acum Roma se afla oficial în stare de război, dar nu împotriva unui roman. Duşmanii erau Regina Fiarelor şi Ptolemeu XV Cezar, domnitorii Egiptului. Da, da! Ce noroc avusese că putuse să-l pună pe Agrippa să fie *pater patratus* şi apoi, nu-i aşa, că şi Mecena arăta admirabil în rolul de *verbenarius?*

Plecă acasă înconjurat de sute de clienţi, bucurându-se din plin de prezenţa lor de astă dată. Chiar şi bancherii – oare de ce

tocmai cei mai bogaţi erau întotdeauna cei mai refractari la plata impozitelor? – păreau să se bucure de afecţiunea lui astăzi, deşi asta nu putea dura decât până la plata primei rate. Îşi terminase calculele pentru plata impozitelor folosind rolurile cetăţenilor, în care erau notate în detaliu veniturile oamenilor; aceste roluri se actualizau din cinci în cinci ani. Cenzorii erau cei care trebuiau să facă acest lucru, dar în ultimele decenii aceştia nu prea mai ieşiseră pe teren. Octavian fusese triumvir pentru vest în ultimii zece ani şi preluase şi îndatoririle de cenzor. Avusese grijă ca declaraţiile de venituri ale cetăţenilor să fie actualizate. Colectarea acestui nou impozit era o treabă complicată şi pentru asta avea nevoie de un spaţiu adecvat – Porticus Minucia sau Campus Martius.

Intenţiona să facă din prima zi de plată un fel de ceremonie specială. Nu putea fi un prilej de bucurie, dar trebuia să creeze o atmosferă patriotică; colonadele şi spaţiul de la Porticus Minucia erau acoperite cu steaguri roşii cu literele SPQR, cu postere reprezentând o femeie cu pieptul gol, cu cap de şacal şi mâini ca nişte gheare care striveau o bandă cu literele SPQR; alt afiş reprezenta un tinerel cu mutră de idiot, cu coroana dublă pe cap sub care scria: ACESTA ESTE FIUL DIVINULUI IULIU? NU SE POATE!

Imediat ce soarele se ridică deasupra colinei Esquiline, apăru o procesiune condusă de Octavian în plină glorie, cu toga de preot şi fruntea încununată de lauri, semnul învingătorului. În spatele lui venea Agrippa, tot cu cunună, purtând bastonul împodobit al unui augur şi înveşmântat în toga roşie purpurie. Apoi urmau Mecena, Statilius Taurus, Cornelius Gallus, Messala Corvinus, Calvisius Sabinus, Domitius Calvinus, bancherii Balbi şi Oppius şi o mulţime de susţinători credincioşi ai lui Octavian. Dar asta nu-i fusese de ajuns lui Octavian, care intercalase şi trei femei între el şi Agrippa; Livia Drusilla şi Octavia purtau veşminte de vestală virgină, eclipsând-o întrucâtva pe cea de-a treia, care era Scribonia. Octavian făcu un mare spectacol din plata celor peste două sute de talanţi care reprezentau procentajul lui de douăzeci şi cinci la sută, deşi nu apărură niciun fel de monede sau pungi. Numai o bucată de hârtie, un ordin de plată către bancherii lui.

Livia Drusilla făcu un pas înainte către masă.

— Eu sunt cetăţeană romană, strigă ea. Ca femeie, nu plătesc impozite, dar doresc să fac acest lucru, pentru că trebuie s-o împiedicăm pe Cleopatra egipteanca să ne transforme iubita Romă într-un deşert, lipsit de bunuri şi de bani! Dau pentru cauză două sute de talanţi!

Octavia rosti acelaşi discurs şi dărui aceeaşi sumă de bani; Scribonia nu putu să dea decât cincizeci de talanţi. Nu contează; mulţimea adunată începuse deja să ovaţioneze frenetic şi aşa de tare, încât aproape că-i acoperi vocea lui Marcus Agrippa, care donase opt sute de talanţi.

O zi de muncă foarte rodnică.

Dar nu la fel de anevoioasă şi de istovitoare precum cea pe care o prestaseră Octavian şi Octavia la redactarea textului Jurământului de Credinţă.

— Oh! făcu Octavian, privind la jurământul original elaborat de Marcus Livius Drusus cu şaizeci de ani în urmă. Dacă aş îndrăzni şi eu să-i pun pe oameni să jure că vor fi clienţii mei, aşa cum a făcut Drusus!

— Italienii nu aveau patroni protectori la vremea respectivă, Cezar, pentru că nu erau cetăţeni romani. Astăzi, toată lumea are un patron.

— Ştiu, ştiu! Câţi zei să punem?

— Nu numai pe Sol Indiges, Tellus şi Liber Pater. Drusus a folosit mai mulţi, deşi nu ştiu dacă l-a pus şi pe Marte, deoarece – cel puţin la vremea aceea – nu se punea problema războiului.

— O, dar eu cred că ştia că se va ajunge la război, spuse Octavian. Larii şi penaţii, ce zici?

— Da. Şi Divinul Iuliu, Cezar. El îţi consolidează statutul.

Jurământul fu afişat în toată Italia, de la Alpi până în tocul şi în vârful cizmei, în ziua de Anul Nou; la Roma, el fu lipit pe zidurile din Forum ale tribunei, pe tribunalul pretorului urban, la toate intersecţiile de drumuri, unde se afla un sanctuar al larilor, chiar şi în pieţele unde se vindea carne, peşte, fructe, legume, ulei, grâu, piper şi condimente şi în interiorul spaţiilor din faţa porţilor de intrare, de la Capena până la Quirinal.

„Jur pe Jupiter Optimus Maximus, pe Sol Indiges, pe Tellus, pe Liber Pater, pe Vesta căminului, pe lari şi penaţi, pe Marte, pe Bellona şi Nerio, pe Divinul Iuliu, pe zeii şi eroii care au întemeiat şi, respectiv, au ajutat poporul Romei şi al Italiei în luptele lor, că voi avea drept prieteni şi duşmani pe cei pe care Imperatorul Gaius Iulius Caesar Divi Filius îi consideră ca atare. Jur că voi lucra spre beneficiul Imperatorului Gaius Iulius Caesar Divi Filius în războiul dus de el împotriva reginei Cleopatra şi a regelui Ptolemeu al Egiptului şi îi voi susţine pe toţi ceilalţi care vor depune acest jurământ, chiar cu preţul vieţii mele, a copiilor mei, a părinţilor mei, precum şi al proprietăţilor mele. Dacă, prin lucrarea Imperatorului Gaius Iulius Caesar Divi Filius al naţiunii, Egiptul va fi învins, jur că voi rămâne legat de el, nu în calitate de client, ci de prieten. Depun acest jurământ pe care îl voi transmite mai departe. Jur cu credinţă, cunoscând faptul că aceasta va fi singura mea răsplată. Şi dacă îmi voi încălca jurământul, fie ca viaţa mea, copiii mei, părinţii mei şi proprietăţile să fie luate de la mine. Aşa va fi. Aşa am jurat."

Publicarea jurământului produse senzaţie, căci Octavian nu făcuse niciun anunţ în prealabil. Pur şi simplu, jurământul apăruse dintr-odată. Lângă el se afla un agent al lui Mecena sau

al lui Octavian, pregătit să răspundă la întrebări şi să-l asculte dacă era rostit. Un scrib stătea şi el alături, gata să noteze numele celor care depuneau jurământul. Între timp, vestea despre comportamentul de trădător fără voie al lui Marc Antoniu se răspândise peste tot. Oamenii ştiau că nu are nicio vină şi mai aflaseră că Egiptul pornise la război. Antoniu era arma Cleopatrei, instrumentul ei de distrugere, pe care îl ţinea în cuşcă şi îl droga ca să-i servească şi drept jucărie sexuală, şi pe câmpul de luptă. Bârfele despre ea se înmulţiră în asemenea măsură, încât începuse să fie văzută ca un monstru, care îl folosea până şi pe bastardul ei fiu, Ptolemeu „Cezar", ca obiect al plăcerilor ei sexuale. Domnitorii egipteni practicau incestul, asta se ştia, şi ce altceva putea fi mai străin de un comportament roman? Dacă Marc Antoniu accepta situaţia aceasta, nu mai era roman.

Jurământul era ca un val care porneşte din largul mării; câţiva îl depuseră imediat şi după aceea începuseră să-i convingă pe alţii, până când valul se transformă într-un adevărat tsunami. Toate legiunile lui Octavian depuseră jurământul, la fel şi echipajele şi vâslaşii de pe navele de război. Iar, în cele din urmă, dându-şi seama că a nu depune jurământul era aproape un act de trădare, întreg Senatul jură la rândul său. Cu excepţia lui Pollio, care refuză. Credincios cuvântului dat, Octavian nu luă nicio măsură împotriva lui. Obiecţiile la adresa impozitului încetară; tot ceea ce doreau acum oamenii era să-i vadă învinşi pe Cleopatra şi pe Ptolemeu, căci înţelegeau că în momentul înfrângerii lor, impozitul va fi desfiinţat.

Agrippa, Statilius Taurus, Messala Corvinus şi restul generalilor şi amiralilor fuseseră trimişi la comandamentele lor, iar la Roma, Octavian se pregătea şi el de plecare.

— Mecena, vei guverna Roma şi Italia în numele meu, spuse Octavian, fără să-şi dea seama că în ultimele luni crescuse şi se schimbase. În septembrie, împlinise treizeci şi unu de ani şi trăsăturile lui deveniseră mai ferme. Arăta puternic şi calm şi avea o frumuseţe tipic masculină.

— Senatul nu va permite asta, spuse Mecena. Octavian zâmbi.

— Senatul nu va fi aici ca să obiecteze, dragul meu. Îl iau cu mine în campanie.

— Pe toţi zeii! murmură Mecena. Sute de senatori la un loc reprezintă cea mai bună reţetă pentru nebunie.

— Câtuşi de puţin. O să le dau de lucru tuturor şi dacă vor fi sub supravegherea mea, n-au cum să stea la Roma şi să pună la cale fel de fel de răutăţi.

— Aici ai dreptate.

— Eu am întotdeauna dreptate.

25

Cleopatra se lupta cu obstacole neînchipuit de mari şi acestea deveniră insurmontabile în momentul în care plecă împreună cu Antoniu de la Efes către Atena. La baza îngrijorării ei se afla convingerea că Antoniu nu-i spune tot în legătură cu planurile şi intenţiile lui. Ori de câte ori amintea de momentul când ea o să împartă dreptatea pe Colina Capitoliului, în ochii lui apărea o privire amuzată, ceea ce dovedea, după cât îl cunoştea ea, că Antoniu n-o crede. Da, ajunsese şi el la concluzia că Octavian trebuie oprit, că războiul era singura cale care îi permitea să facă acest lucru, dar Cleopatra nu putea fi sigură în privinţa planurilor pe care le ţesea Antoniu în legătură cu Roma. Şi, deşi îi ţinea întotdeauna partea în disputele din cortul de comandă, Antoniu făcea acest lucru ca şi când asta n-ar fi avut nicio însemnătate, ca şi când ar fi fost mai important să-i facă ei pe plac, decât să-i mulţumească pe legaţii săi. Şi devenise deosebit de abil atunci când trebuia să ocolească acuzaţiile de lipsă de loialitate pe care le formula ea la adresa unor clienţi sau regi. Poate că îmbătrânise, că avea lapsusuri, dar era chiar convins în adâncul inimii lui că Caesarion va fi regele Romei? Cleopatra nu părea sigură de asta.

Numai nouăsprezece din cele treizeci de legiuni romane ale lui Antoniu plecară spre Grecia de vest; celelalte unsprezece fură desemnate să îndeplinească funcţii de garnizoană în Siria şi în Macedonia. Dar forţele terestre ale lui Antoniu crescuseră cu patruzeci de mii de pedestraşi şi călăreţi trimişi de regii-clienţi; cei mai mulţi dintre ei veniseră chiar în persoană la Efes unde aflaseră că nu-i vor însoţi mai departe pe Antoniu şi pe Cleopatra la Atena. Urmau să plece singuri către teatrul de război care va fi în vestul Greciei. Ceea ce nu-i convenea niciunuia dintre ei.

Marc Antoniu fusese cel care separase înaintarea lui de cea a regilor-clienţi, căci se temea că, dacă aceştia vor fi martorii atitudinii autocrate a Cleopatrei din cortul de comandă, îi vor înrăutăţi situaţia şi mai mult, atunci când va lua partea unei femei în faţa generalilor romani. Numai el ştia cât de disperate erau eforturile lui, pentru că numai el cunoştea înverşunarea soţiei lui egiptene de a-şi spune cuvântul! Şi totul i se părea o prostie! Ceea ce voia Cleopatra şi ceea ce doreau generalii lui romani era, de regulă, acelaşi lucru; din păcate, niciunul dintre ei nu recunoştea asta.

Gaius Iulius Caesar ar fi sesizat slăbiciunile lui Antoniu în calitate de comandant, dar aici numai Canidius era capabil să le perceapă; or, el era de rang mult prea modest, aşa că de cele mai multe ori îl ignora. Pur şi simplu, Antoniu putea comanda o bătălie, dar nu o campanie. Se dovedea prea încrezător atunci când era vorba de logistică şi de problemele aprovizionării, aspecte pe care le neglija în permanenţă. Şi, în plus, Antoniu era

mult prea preocupat de confortul psihic al Cleopatrei, ca să se mai poată gândi la echipamente şi la aprovizionare; îşi consuma toată energia învârtindu-se în jurul ei. Personalul lui considera asta o slăbiciune, dar el îşi reproşa, în primul rând, faptul că nu putea s-o ucidă şi să-i confişte lăzile cu bani. Îl împiedicau atât dragostea pentru ea, cât şi sentimentul de corectitudine.

Astfel că femeia, care nu înţelegea ce se întâmplă, de fapt, era încântată de ascendentul ei asupra lui Antoniu, îi provoca intenţionat pe mareşalii lui, cerându-i tot soiul de servicii ca dovadă de devotament pentru ea, fără să vadă că purtarea ei îi îngreuna foarte mult sarcina lui Antoniu, iar prezenţa ei devenea tot mai greu de suportat cu fiecare zi ce trecea.

La Samos, îl apucă amocul şi insistă să fie lăsat acolo ca să se relaxeze; legaţii lui plecară la Atena, aşa că el rămase singur cu Cleopatra. Dacă îşi închipuia că îl îmbăta, cu atât mai bine; cea mai mare parte a vinului din paharul lui mergea pe ascuns într-o oală de noapte din aur solid, primită în dar de la ea. Oala aceasta, spunea ea încântată, avea vulturul şi literele SPQR gravate pe fund, aşa că putea să-şi facă nevoile pe Roma. Asta atrase după sine o tiradă şi o oală de noapte spartă, dar nu înainte ca vestea să ajungă la Roma şi să fie exploatată la maximum de bârfitorii lui Octavian.

Şi mai exista o problemă: convingerea ei tot mai fermă că Antoniu nu era un geniu militar, la urma urmelor, deşi nu-şi dădea seama că tocmai purtarea ei îl împiedica pe Antoniu să se dedice acestui război cu tot zelul de care ar fi fost în stare, cu toată autoritatea la care îl îndreptăţea funcţia lui. În cele din urmă, Antoniu obţinea câştig de cauză, dar asta îl vlăguia şi îl deprima.

— Du-te acasă, îi spunea el posomorât tot mai des. Du-te acasă şi lasă războiul pe seama mea!

Dar cum putea ea să facă asta, din moment ce vedea aşa de limpede prin el? Dacă ar fi plecat în Egipt, Antoniu ar fi ajuns imediat la o înţelegere cu Octavian şi toate planurile ei s-ar fi dus pe apa sâmbetei.

De la Atena, Antoniu refuză să meargă mai departe, spre vest, speriat de perspectiva întâlnirii Cleopatrei cu armata lui. Canidius era un adjunct excelent la comandă; putea să facă faţă situaţiei din Grecia de vest. Principala lui îndatorire, îşi spunea Antoniu, era să-şi apere legaţii de regină, o activitate atât de solicitantă, încât îşi neglija şi corespondenţa cu Canidius, deşi n-ar fi fost foarte greu s-o rezolve, dacă n-ar fi pus pe primul plan plăcerea. În legătură cu aprovizionarea, ignoră toate scrisorile.

Vestea că Octavian pusese mâna pe testamentul lui şi îl citise în public îl năuci pe Antoniu.

— Eu trădător? o întrebă el pe Cleopatra nevenindu-i să creadă. Şi de când dispoziţiile postume ale unui om le dau

dreptul altora să-l eticheteze drept trădător? O, la naiba, asta e prea mult! Am fost deposedat de triumviratul meu legitim şi de toate prerogativele mele! Cum îndrăzneşte Senatul să ţină partea acestui mic *irrumator*[126] dezgustător? El este cel care a comis un sacrilegiu! Nimeni nu are voie să deschidă testamentul unui om care este încă în viaţă, dar el a făcut-o! Şi toţi l-au iertat!

Urmă apoi publicarea Jurământului de credinţă. Pollio îi trimise o copie a acestuia la Atena, împreună cu scrisoarea în care îi spunea că el, personal, refuzase să semneze.

„Antoniu, este atât de viclean!” afirma el în scrisoare. „Nu a luat niciun fel de măsuri împotriva celor care au refuzat să depună jurământ, pentru că doreşte ca generaţiile viitoare să-şi amintească de clemenţa lui, ca să-l pună în umbră chiar şi pe divinul lui tată! Le-a trimis notificări magistraţilor din Bononia şi Mutina – oraşele tale, pline de clienţii tăi! – şi le-a spus că nimeni nu trebuie să fie obligat să depună jurământul. Presupun că acesta va fi extins şi la provinciile lui Octavian, care nu sunt aşa de norocoase. Toţi provincialii trebuie să jure, indiferent dacă vor sau nu – nu au de ales ca Bononia, Mutina sau ca mine.

Pot să-ţi spun, Antoniu, că oamenii depun jurământ în număr mare, absolut de bună voie. Locuitorii Bononiei şi ai Mutinei jură şi ei destul de mulţi şi asta nu pentru că se simt intimidaţi. Dar sunt atât de sătui de incertitudinile din ultimii ani, încât sunt gata să jure pe un *centunculus*[127] al acestui clovn, dacă acesta poate să le asigure stabilitatea. Octavian te-a separat pe tine de viitoarea lui campanie – tu nu eşti decât caraghiosul beţiv şi drogat al Reginei Fiarelor. Ceea ce mă uimeşte cel mai mult este că Octavian nu s-a mărginit s-o menţioneze doar pe regina Egiptului. Îl identifică şi pe regele Ptolemeu V Cezar alături de ea drept agresor.”

Chipul Cleopatrei avea culoarea cenuşii când puse deoparte misiva lui Pollio cu degetele tremurând.

— Antoniu, cum poate face Octavian aşa ceva fiului lui Cezar? Este sânge din sângele lui, adevăratul lui urmaş – şi doar un copil!

— Vezi şi tu singură, spuse Ahenobarbus, după ce citise scrisoarea la rândul lui. Caesarion a împlinit şaisprezece ani în iunie – este bărbat.

— Dar este fiul lui Cezar! E *singurul* lui fiu!

— Şi imaginea vie a tatălui său, spuse sec Ahenobarbus. Octavian ştie foarte bine că, dacă Roma şi Italia dau cu ochii de băiat, acesta va fi asaltat de susţinători. Senatul va urla să-l facă cetăţean roman şi să-l deposedeze pe Octavian de aşa-numita avere a tatălui său şi de toţi clienţii lui, ceea ce este încă şi mai important.

Ahenobarbus o fulgeră din priviri.

— Ai fi făcut mult mai bine, Cleopatra, să fi stat în Egipt şi să-l fi trimis pe Caesarion în această campanie. Ar fi existat mai puţine animozităţi în acest consiliu.

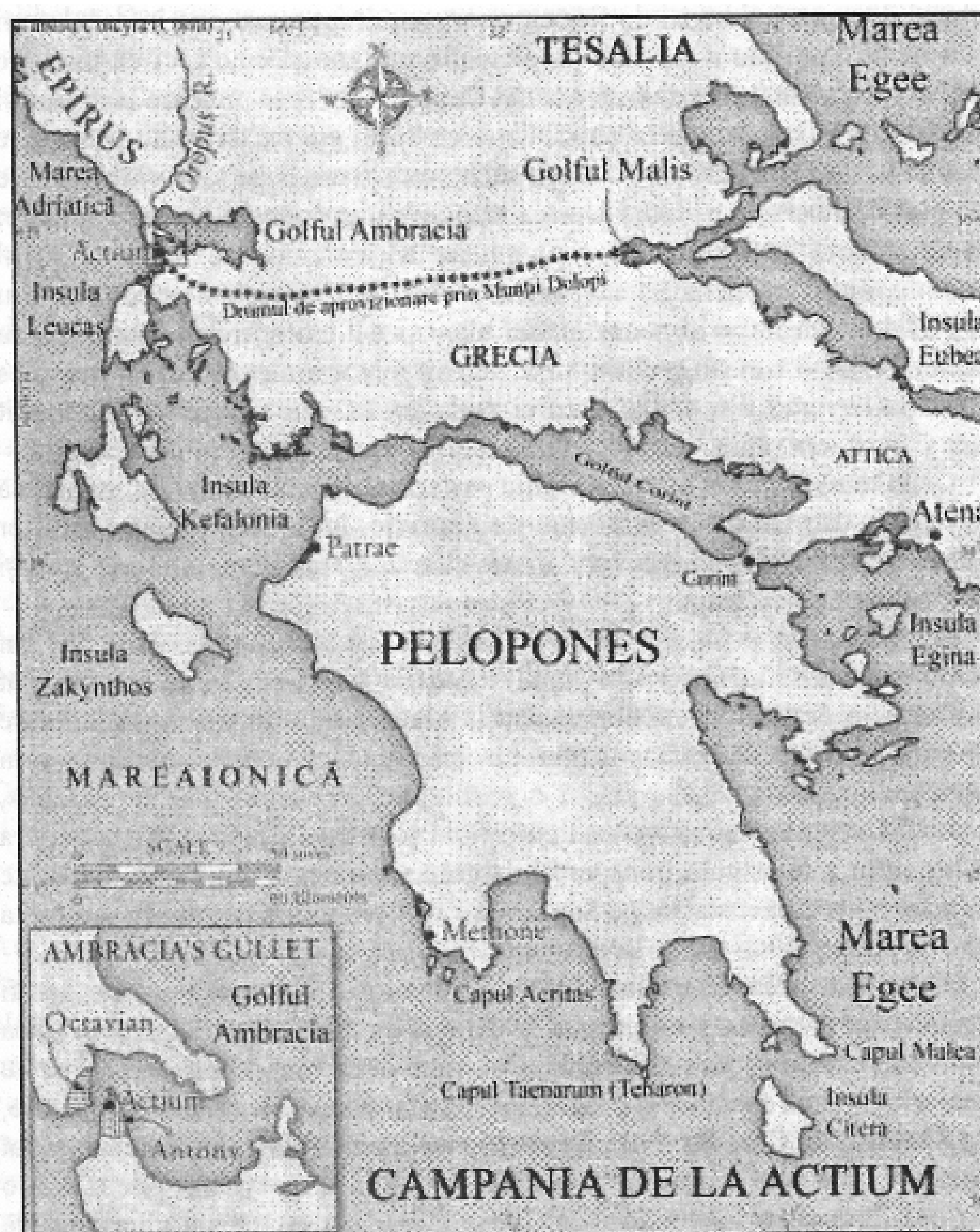
Cleopatra se făcu mică, dar nu părea dispusă să-i dea dreptate lui Ahenobarbus.

— Nu, dacă ceea ce spui este adevărat, bine am făcut că l-am lăsat pe Caesarion în Egipt. Trebuie mai întâi să cuceresc Roma pentru el şi abia după aceea să i-o arăt.

— Eşti o proastă, femeie! Atâta timp cât Caesarion rămâne la capătul Mării Noastre este invizibil. Octavian poate publica manifeste în care să spună că nu seamănă deloc cu Cezar şi nimeni nu-l poate contrazice. Iar, dacă Octavian ajunge în Egipt, fiul tău va muri fără să fie văzut.

— Octavian nu va ajunge niciodată în Egipt! strigă ea.

— Bineînţeles că nu va ajunge! spuse Canidius intervenind între ei. O să-l batem acum, în Grecia de vest. Am aflat din surse demne de încredere că Octavian a mobilizat şaisprezece legiuni cu efectivele complete şi şaptesprezece mii de călăreţi germani şi gali. Aceştia reprezintă toate forţele lui terestre. Flota constă din două sute de corăbii mari cu cinci rânduri de vâsle care s-au descurcat binişor la Naulochus, plus două sute de amărâte de liburnice mici. Îl depăşim numeric în toate privinţele.

Campania de la Actium

— Bine spus, Canidius. Nu avem cum să pierdem. Apoi Cleopatra fu scuturată de un fior. Anumite chestiuni pot fi rezolvate numai prin război, dar deznodământul este întotdeauna incert, nu-i aşa? Gândiţi-vă la Cezar! Era întotdeauna depăşit numeric. Şi se spune că Agrippa este aproape la fel de bun.

Imediat după ce veni scrisoarea de la Pollio, se mutară pe Patrae, la gura Golfului Corint din Grecia de vest; între timp, sosise toată armata de uscat şi flota, care ocolise Peninsula Peloponez şi ajunsese în Adriatica.

Deşi mai multe sute de galere fuseseră lăsate ca garnizoană în Methone, în Corcyra şi în alte insule strategice, flota principală număra aproximativ patru sute optzeci dintre cele mai masive cvinevireme construite vreodată. Leviatanii[128] aceştia aveau câte opt oameni la cele trei vâsle de pe o bancă şi ciocuri de atac din bronz masiv înconjurat de grinzi de stejar. Carena lor era întărită cu brâie din trunchiuri de copaci şi benzi de fier care serveau drept tampoane în cazul unui atac cu berbeci. Aveau două sute de picioare lungime şi cincizeci de picioare lăţime la catarg, o înălţime deasupra liniei de plutire de zece picioare la mijloc şi douăzeci şi cinci la proră şi la pupă. Pe fiecare din ele existau câte patru sute optzeci de vâslaşi şi o sută cincizeci de războinici marinari şi turnuri înalte care purtau piesele de artilerie. Toate acestea le făceau inexpugnabile pentru apărare; dar se târau încet, în pas de melc, şi nu puteau lansa niciun atac. Vasul amiral al lui Antoniu, *Antonia,* era încă şi mai mare. Şaizeci dintre vasele Cleopatrei aveau acelaşi model şi aceleaşi dimensiuni, dar alte şaizeci erau trireme mai agile, cu patru oameni pe o bancă de vâslit şi se puteau mişca mult mai rapid, mai ales atunci când navigau sub vânt. Vasul ei amiral, *Caesarion,* delicat, împodobit elegant şi aurit, era rapid şi proiectat mai mult pentru fugă, decât pentru luptă.

Când totul fu pus la punct, Antoniu se declară satisfăcut de sine, găsind că nu este nimic rău dacă dă ordine atât de generale, încât majoritatea detaliilor rămâneau la latitudinea legaţilor săi, dintre care unii erau buni, alţii mediocri şi foarte mulţi, total nepricepuţi.

Se poziţionase pe o linie care mergea de la insula Corcyra la Methone, un port din Peloponez aflat la nord de Capul Acritas. Bogud din Mauretania, refugiat de la fratele lui, Bocchus, era comandant la Methone, în timp ce cealaltă mare bază navală de pe insula Leucas se afla sub comanda lui Gaius Sosius. Chiar şi în Cirenaica din Africa fusese lăsată o garnizoană. Lucius Pinarus Scarpus, strănepotul Divinului Iuliu, o păzea cu o flotă şi patru legiuni. Acest lucru era necesar pentru a se asigura transportul de grâu şi alimente din Egipt. Depozite mari de alimente fură instalate pe Samos, în Efes şi în multe porturi de pe coasta de est a Greciei.

Antoniu decisese să ignore Macedonia de vest şi Epirul de nord; dacă ar fi încercat să le păstreze, ar fi însemnat să-şi extindă frontul şi să atenueze densitatea trupelor şi a flotei, de aceea i le lăsă lui Octavian, la fel ca şi Via Egnatia, marele drum de est. Spaima de un front prea lung şi prea puţin dens îl obseda atât de tare, încât părăsi până şi Corcyra. Baza lui principală era Golful Ambracia; înconjurat aproape din toate părţile de uscat, acesta avea o gură spre Adriatica de numai o milă lăţime. Promontoriul de sud al gurii se numea Capul Actium şi aici îşi instală Antoniu tabăra de comandă, cu legiunile şi auxiliarii, dispuşi în evantai pe multe mile de teren mlăştinos, nesănătos, plin de ţânţari. Deşi nu era în cantonament de mult timp, armata terestră se apropia cu paşi repezi de o calamitate. Pneumonia şi frigurile erau pandemice, chiar şi cei mai zdraveni oameni sufereau de răceli severe şi mâncarea devenise insuficientă.

Lanţul lui de aprovizionare nu fusese bine organizat şi tot ceea ce sugera Cleopatra pentru a se remedia deficienţele era fie ignorat, fie sabotat în mod deliberat. Dar nici ea, nici Antoniu nu-şi pierdeau prea mult timp gândindu-se la problema aprovizionării, convinşi că politica lor de a păstra alimentele pe coasta de est a uscatului era o strategie bună; Octavian va trebui să ocolească Peloponezul ca să pună mâna pe rezerve. Dar ceea ce omiseseră să ia în considerare era lanţul de munţi stâncoşi, prăpăstioşi, aproape imposibil de traversat care străbăteau ca un brâu lat toată Grecia, din Macedonia până în Golful Corint şi separau Grecia de vest de Grecia de est. Drumurile, acolo unde existau, nu erau decât nişte poteci.

Singurul dintre legaţi care văzu necesitatea ca aceste rezerve de grâu să fie aduse în jurul Peloponezului pe mare fu Publius Canidius, dar Antoniu, într-un acces de încăpăţânare, întârzie mai multe zile până să aprobe ordinul, care oricum presupunea parcurgerea întregului drum spre est înainte de a fi executat. Şi pentru asta era nevoie de timp.

Şi după cum s-a văzut, Antoniu şi Cleopatra nu mai aveau timp. Se ştia atât de bine faptul că iarna târziu şi primăvara devreme avantajele erau de partea celor care se aflau pe coasta de est a Adriaticii, că în cortul de comandă al lui Antoniu nimeni nu credea că Octavian şi forţele lui vor traversa Adriatica înainte de venirea verii. Dar în anul acela toţi zeii apelor, de la Părintele Neptun la Larii Permarini îl favorizau pe Octavian. Începu să sufle un vânt puternic din vest, fapt cu totul neobişnuit pentru acel anotimp. Aceasta însemna un vânt din pupa pentru Octavian, dar vânt din faţă pentru Antoniu. Care era neputincios în această privinţă şi nu avea cum să-l împiedice pe Octavian să pornească pe mare şi să ancoreze oriunde dorea.

Şi în timp ce transportoarele de trupe începură să vină unul după altul peste Adriatica de la Brundisium, Marcus Agrippa

detaşă o jumătate din cele patru sute de galere şi atacă baza lui Antoniu de la Methone. Victoria lui fu completă, mai ales că, după ce îl ucise pe Bogud, distruse jumătate din corăbiile acestuia şi transferă cealaltă jumătate în serviciul lui. După aceea, Agrippa porni spre Leucas, cu intenţia să-i facă acelaşi lucru lui Sosius. Acesta scăpă cu fuga, dar bucuria fu mică. Antoniu şi Cleopatra nu mai aveau acum niciun fel de posibilitate de aprovizionare cu grâu şi alte alimente pe mare, indiferent de unde ar fi pornit convoiul. Deşi singura cale de aprovizionare a forţelor terestre şi maritime era numai pe uscat, Antoniu se menţinea ferm pe poziţie: soldaţii lui romani nu vor fi transformaţi în vite de povară! În schimb, indolenţii de egipteni ai Cleopatrei trebuiau să facă ceva! Să organizeze ei convoaiele pe uscat!

Toţi catârii şi măgarii din est au fost rechiziţionaţi şi încărcaţi până la refuz. Dar egiptenii nu aveau niciun respect pentru animale, nu le adăpau şi se uitau indiferenţi la ele cum mureau, când convoiul ajunse în munţii Dolopi. Aşa că mii de greci fură obligaţi sub ameninţarea săbiilor să care în spinare sacii şi butoaiele cu alimente şi să străbată optzeci de mile cumplite între Golful Malis şi Golful Ambracis. Printre acei nefericiţi hamali era şi un grec pe nume Plutarh, care a supravieţuit calvarului şi apoi a relatat fiilor şi nepoţilor poveşti de groază despre grâul cărat în spate pe o distanţă de optzeci de mile de coşmar.

Spre sfârşitul lui aprilie, Agrippa deţinea controlul asupra Mării Adriatice şi toate trupele lui Octavian ancoraseră în siguranţă în apropiere de Epirote Toryne, sub vânt faţă de Corcyra. După ce decise să-şi instaleze la Corcyra principala bază navală, Octavian porni cu trupele de uscat spre sud, în încercarea de a-l lua prin surprindere pe Antoniu la Actium.

Până în acest moment, deciziile greşite ale lui Antoniu avuseseră drept cauză adversitatea legaţilor lui faţă de Cleopatra. Dar acum comisese o eroare majoră: îngrămădi toate vasele pe care le avea în Golful Ambracia, un total de patru sute patruzeci de vase, chiar şi după pierderile suferite în confruntările cu Agrippa. Date fiind dimensiunile şi lentoarea acestor vase, era imposibil să fie scoase printr-o strâmtoare mai îngustă de o milă. Şi în timp ce Antoniu şi Cleopatra stăteau neputincioşi, restul bazelor lor căzură în mâinile lui Agrippa: Patrae, întregul Golf al Corintului şi Peloponezul de vest.

Efortul lui Octavian de a se mişca suficient de repede pentru a lua prin surprindere armata terestră a lui Antoniu se dovedi zadarnic; terenul era noroios şi din cauza umezelii oamenii lui se îmbolnăviseră. Acţionând în conformitate cu rapoartele iscoadelor sale, Antoniu şi asasinul Decimus Turullius porniră cu mai multe legiuni şi călăreţi din Galatia şi înfrânseră legiunile din frunte; Octavian fu nevoit să se oprească.

Antoniu avea nevoie disperată de o victorie şi de aceea făcu aranjamentele necesare pentru ca soldaţii lui să-l aclame ca imperator pe câmpul de luptă (a patra oară în cariera sa) şi îşi amplifică mult succesul. Din cauza bolilor şi a raţiilor de mâncare tot mai mici, moralul armatei era extrem de scăzut. Centrul lui de comandă fusese serios afectat şi pentru asta trebuia să-i mulţumească Cleopatrei. Aceasta nu se străduia deloc să fie mai discretă, făcea vizite mereu prin tabără, gata să critice, să se ia la harţă şi să insulte pe toată lumea adoptând o atitudine dispreţuitoare. După părerea ei, nu făcea nimic rău; deşi întreţinea legături cu romanii de peste şaisprezece ani, tot nu reuşise să înţeleagă conceptul de egalitarism, care însemna că nu poate fi vorba de niciun fel de prosternare în faţa unei femei sau a unui bărbat, chiar dacă era născut să poarte diadema de conducător. Dând vina pe ea pentru situaţia deplorabilă în care se aflau, legionarii de rând o huiduiau, o fluierau şi scuipau în urma ei, urlând ca o haită de câini turbaţi. Şi nici nu putea să poruncească să fie pedepsiţi. Centurionii sau legaţii lor pur şi simplu o ignorau.

În cele din urmă, Octavian îşi instală tabăra pe un teren uscat din apropiere de nordul golfului şi o legă de o bază solidă de aprovizionare de pe malul Adriaticii, apărată de fortificaţii zdravene. În felul acesta, Agrippa bloca golful dinspre mare, iar Octavian îl împiedica pe Antoniu să se mute într-un loc mai puţin mlăştinos. Foamea îşi înălţă şi mai cutezătoare capul ei hidos, urmată de disperare.

Într-o zi în care vântul de vest se mai domolise, Antoniu trimise o parte din flotă afară din golf, sub comanda lui Tarcondimotus. Agrippa veni imediat în întâmpinarea ei cu corăbiile lui mici liburniene şi o zdrobi. Însuşi Tarcondimotus fu ucis; numai o schimbare bruscă a vântului dădu posibilitate celei mai mari părţi a flotei lui Antoniu să fugă înapoi la adăpostul închisorii ei. Agrippa era uimit de faptul că ieşirea vaselor fusese comandată de un rege-client şi că pe niciunul dintre vase nu se aflau trupe romane, dar interpretă acest fapt ca pe o îndoială manifestată de Antoniu în legătură cu şansele sale de reuşită.

De fapt, situaţia era rezultatul unei disensiuni din consiliu, pe care Marc Antoniu îl convoca cu regularitate. Antoniu şi romanii voiau o luptă pe uscat, dar Cleopatra şi regii-clienţi optau pentru o confruntare navală.

Văzând că sunt prinse în capcană, fără ca vreuna să aibă şanse de câştig, ambele facţiuni începuseră să-şi dea seama că trebuie să renunţe la invadarea Italiei şi să se întoarcă în Egipt ca să se regrupeze şi să elaboreze o strategie mai bună. Dar pentru aceasta era necesar, mai întâi, să-l învingă decisiv pe Octavian, astfel încât să poată organiza o retragere în masă.

Acum peste munte veneau suficiente alimente pentru a ţine la respect moartea prin înfometare, dar raţiile erau în continuare

micşorate. În această privinţă, Cleopatra suferi o înfrângere care înstrăina rapid contingentele ne-romane, şaptezeci la număr cu efectivele complete. Antoniu dădea pe ascuns raţii mai mari celor şaizeci şi cinci de mii de soldaţi romani – dar nu suficient de discret. Secretul ajunse la urechea regilor-clienţi, care obiectaseră furioşi şi începuseră să-l deteste. Şi o considerară slabă pe Cleopatra pentru că se dovedea incapabilă să-l convingă sau să-l oblige pe Antoniu să pună capăt acestei practici incorecte.

Frigurile şi enterocolita făceau ravagii în tabără odată cu sosirea verii. Nimeni, niciun roman sau neroman nu avea chef să facă instrucţie cu forţele terestre sau navale. Cei aproape o sută patruzeci de mii de oameni ai lui Antoniu lâncezeau fără ocupaţie, înfometaţi, bolnavi şi nemulţumiţi. Aşteptau ca cineva de sus să găsească o ieşire din situaţie. Nici nu mai strigau că vor să se angajeze în luptă, semn sigur că renunţaseră.

Şi atunci Antoniu se gândi la o cale de ieşire. Se smulse din starea de amorţeala posacă, îşi convocă personalul şi le explică cum stau lucrurile.

— Avem mare noroc că suntem aici, aproape de râul Acheron, spuse el, arătând spre hartă. Octavian se află în locul acesta nici pe departe la fel de norocos. El trebuie să aducă apă de băut tocmai de la râul Oropus, care este la mare distanţă de tabăra lui. Acum apa este transportată prin conducte făcute din trunchiuri de copaci tăiate în două pe lungime şi scobite, pe care le înlocuieşte treptat cu conducte din teracotă aduse de Agrippa din Italia. Dar în momentul de faţă întâmpină dificultăţi în această privinţă. Aşa că o să-i tăiem aprovizionarea cu apă şi îl vom obliga să se retragă de pe poziţiile actuale undeva mai aproape de Oropus. Din păcate, distanţa pe care trebuie s-o parcurgem nu ne permite să lansăm un atac de infanterie la scară largă, cel puţin nu la început.

Continuă apoi, folosindu-şi degetul arătător pentru a arăta zonele relevante; părea foarte sigur de sine. Atmosfera din cortul de comandă deveni respirabilă îndeosebi datorită faptului că Cleopatra tăcea.

— Aşadar, Deiotarus Philadelphus, vei lua cavaleria ta şi pe cea tracă, Rhoemetalces va fi secundul tău şi veţi trece la fapte. Ştiu că trebuie să faceţi un ocol mare pe la estul golfului, dar Octavian nu se va aştepta la un atac din partea asta, e prea departe. Marcus Lurius va lua zece dintre legiunile romane şi te va urma cât va putea de repede. Între timp, eu am să trec infanteria peste golf cu plutele şi am să instalez tabăra chiar sub zidurile lui Octavian. Nu va fi deosebit de speriat şi când îl voi provoca la o luptă, mă va ignora. Ocupă o poziţie mult prea bună ca să se teamă. Când pedestrimea ta, Lurius, va întâlni cavaleria lui Deiotarus Philadelphus, o să distrugi câteva mile de conducte şi apoi vei jefui depozitele de alimente din nord. Când va auzi ce

se întâmplă, Octavian se va retrage ca să se instaleze mai aproape de Oropus. Şi în timp ce el se va ocupa de toate astea – iar Agrippa îl va ajuta – noi vom pleca spre Egipt.

Entuziasmul se răspândi imediat în întreaga încăpere; era o manevră excelentă şi cu şanse foarte mari de reuşită. Dar animozitatea se accentuase foarte mult, de când se aflase că trupele romane sunt mai bine hrănite. Un comandant trac dezertă, se duse la Octavian şi îi dezvălui întreaga stratagemă. Octavian reuşi să intercepteze cavaleria numai cu câţiva dintre germanii săi. Nu avu loc nicio luptă. Deiotarus Philadelphus şi Rhoemetalces trecură imediat de partea lui Octavian şi apoi, împreună cu germanii, îi zdrobiră pe pedeştrii care se apropiau. Aceştia se întoarseră şi o luară la fugă spre Actium.

Când auzi de acest dezastru, Antoniu trimise ultimul său contingent de călăreţi din Galatia, sub comanda lui Amyntas, şi plecă în persoană ca să-şi întoarcă legiunile din drum. Dar când se întâlni cu colegii lui şi cu germanii, Amyntas dezertă şi se predă lui Octavian împreună cu cele două mii de călăreţi.

Disperat, Antoniu îşi duse legiunile înapoi la Actium, convins că nicio bătălie terestră nu poate fi câştigată în acest loc îngrozitor.

— Nu ştiu cum să scap de aici! îi strigă el Cleopatrei cu speranţele năruite. Zeii m-au părăsit, şi la fel şi norocul! Dacă vântul nu şi-ar fi schimbat direcţia pe neaşteptate, Octavian n-ar fi putut în veci să traverseze Adriatica! Dar a bătut în favoarea lui şi mi-a dejucat toate planurile! Cleopatra, Cleopatra, ce mă fac? Totul s-a terminat!

— Şşş, şş, îl alină ea, mângâind părul aspru şi cârlionţat şi observând pentru prima dată că acesta încărunţise. Albise peste noapte!

Era şi ea cuprinsă de spaima cumplită că şi propriii ei zei ca şi cei ai Romei îl favorizau pe Octavian. Altfel cum ar fi putut să traverseze Adriatica în afara sezonului de navigaţie? Şi de ce ar fi fost blagoslovit cu un comandant aşa de extraordinar precum Agrippa? Şi mai ales, de ce nu-l părăsise ea pe Marc Antoniu în voia destinului lui inevitabil, de ce nu fugise în Egipt? *Loialitate?* Nu, sigur că nu! Ce îi datora ea lui Antoniu, la urma urmelor? Era un găgăuţă, instrumentul ei, arma ei! Ştiuse asta întotdeauna. Atunci de ce mai stătea acum alături de el? Nu avea nici talentul, nici puterea de a face faţă acestei încercări, nu avusese niciodată. Pur şi simplu, o iubea şi de aceea încercase să-i îndeplinească dorinţele. Roma, îşi spuse ea, asta este! Nici chiar un monarh aşa de puternic precum Cleopatra a Egiptului nu poate scoate sufletul roman dintr-un roman. Aproape că reuşisem. Dar n-am putut să fac asta cu Cezar, nu pot nici cu Antoniu. Atunci de ce mă aflu aici? De ce în aceste ultime *nundinae* am devenit mai blândă cu el, am încetat să-l mai biciuiesc? De ce am fost drăguţă cu el, eu care nu sunt drăguţă de felul meu?

Şi atunci adevărul se rostogoli peste ea cu puterea unei avalanşe, ca o catastrofă naturală, un zid de apă sau un cutremur: *Îl iubesc!* Încălecă peste el protectoare, îi sărută faţa, mâinile, încheieturile şi, stupefiată, îşi dădu seama de autenticitatea acestui sentiment nou care i se strecurase în suflet atât de perfid, o invadase, pusese stăpânire pe ea. *Îl iubesc, îl iubesc!* O, sărmane Marc Antoniu, în sfârşit, eşti răzbunat! Te iubesc la fel de mult cum mă iubeşti şi tu pe mine, fără limită! Inima mea împietrită a vibrat, zidurile din jurul ei au crăpat pentru a-l primi pe Marc Antoniu, iar berbecul care le-a spart a fost însăşi dragostea lui pentru mine. Mi-a jertfit spiritul lui de roman, a pătruns într-o noapte atât de neagră şi de densă, că nu vede nimic altceva decât pe mine. Iar eu, acceptând sacrificiul lui, am ajuns să-l iubesc. Indiferent ce ne rezervă viitorul, este acelaşi pentru amândoi. Nu pot să-l părăsesc.

— O, Antoniu, te iubesc! strigă ea îmbrăţişându-l.

Pe măsură ce se scurgeau lunile de vară, legaţii lui Antoniu începură să dezerteze cu zecile, senatorii fugeau la Octavian cu sutele. Era foarte uşor: nu trebuia decât să traverseze cu barca golful, căci Antoniu, cuprins de disperare, nu voia să-i oprească. Cererile lor de azil se învârteau întotdeauna în jurul Femeii Ăleia, cauza distrugerii. Deşi un spion îi raportă Cleopatrei un lucru curios: Rhoemetalces din Tracia era deosebit de caustic în criticile la adresa lui Antoniu, până când Octavian i-o retezase brusc:

— *Quin taces!* se răsti el. Numai pentru că îmi place trădarea nu înseamnă că trebuie să-mi placă şi trădătorii.

Pentru Antoniu, lovitura cea mai grea veni la sfârşitul lui iulie: fără să facă un secret din ura lui faţă de Cleopatra – de fapt, declarând-o făţiş – Ahenobarbus îl părăsi.

— Nici chiar de dragul tău, Antoniu, nu mai pot s-o suport pe Femeia Aia! Ştii că sunt bolnav, dar, probabil nu ştii că sunt pe moarte. Şi vreau să mor printre romani, departe de orice urmă de influenţă a Acelei Femei. O, ce prost eşti, Marc Antoniu! Fără ea, ai fi câştigat. Cu ea, nu ai nicio şansă.

Cu lacrimile în ochi, Antoniu urmări ambarcaţiunea care îl ducea pe Gnaeus Domitius Ahenobarbus peste golf, apoi trimise lucrurile lui Ahenobarbus în urma lui. Obiecţiile înverşunate ale Cleopatrei se adresară unor urechi surde.

În ziua în care plecă Ahenobarbus, Quintus Dellius îl urmă şi el, împreună cu ultimii senatori.

În ziua următoare, Octavian îi trimise lui Antoniu o scrisoare foarte amabilă:

„Devotatul tău prieten, Gnaeus Domitius Ahenobarbus a murit împăcat noaptea trecută. Vreau să ştii că l-am salutat şi l-am tratat cu multă consideraţie. Din câte înţeleg, fiul lui, Lucius, este logodit cu cea mai mare din cele două fiice pe care le ai cu sora

mea, Octavia. Logodna va fi onorată, i-am dat cuvântul meu lui Ahenobarbus. Va fi interesant să urmărim evoluţia unui urmaş în venele căruia va curge sângele Divinului Iuliu, al lui Marc Antoniu şi al familiei Ahenobarbus, nu crezi? O metaforă riscantă, ţinând seama de faptul că familia Ahenobarbus s-a opus întotdeauna familiei Iulia."

— Mi-e dor de el, mi-e dor de el! spuse Antoniu, incapabil să-şi controleze lacrimile care îi şiroiau pe obraji.

— A fost duşmanul meu de moarte, rosti Cleopatra cu buzele strânse.

La idele lui sextilis, Cleopatra convocă un consiliu de război. Aşa de puţini am rămas, aşa de puţini! îşi spuse ea în timp ce îl aşeza cu grijă pe Marc Antoniu pe scaunul lui de fildeş.

— Am un plan, îi anunţă ea pe Canidius, Poplicola, Sosius şi Marcus Lurius, singurii legaţi seniori. Dar s-ar putea ca şi altcineva să aibă un plan. În cazul acesta, aş prefera să ascult, mai întâi, şi după acea să vorbesc.

Părea sinceră şi vorbea pe un ton ponderat.

— Eu am un plan, spuse Canidius, foarte recunoscător pentru această ocazie cu totul neaşteptată de a-l prezenta, fără a fi nevoit să convoace chiar el consiliul de război. De luni de zile nu mai avea niciun pic de încredere în Antoniu, care se transformase într-o amintire a ceea ce fusese. Era numai vina ei, a ei şi numai a ei. Şi când te gândeşti că îi ţinuse şi el partea cândva! Ei bine, s-a terminat!

— Vorbeşte, Publius Canidius, spuse ea.

Şi Canidius îmbătrânise, deşi avea trupul viguros, pentru că îi plăceau mult exerciţiile fizice. Dar nu-şi pierduse deloc francheţea.

— Primul lucru pe care trebuie să-l facem este să abandonăm flota, spuse el şi prin asta nu înţeleg să salvăm numai vasele amiral. Toate navele, inclusiv corabia reginei Cleopatra, trebuie să fie abandonate.

Cleopatra se crispă brusc, deschise gura, apoi o închise la loc. Lasă-l mai întâi pe Canidius să-şi expună planul lui ridicol, apoi o să dea ea lovitura!

— Ne retragem forţele terestre printr-un marş forţat către Macedonia şi Tracia, unde vom avea suficient spaţiu de manevră, şi dăm bătălia pe un teren pe care îl vom alege noi. Vom mai putea aduna trupe suplimentare din Asia Minor, din Anatolia, ba chiar şi din Dacia. Putem să folosim cele şapte legiuni macedonene, care se află acum în jurul Tesalonicului – oameni buni, Antoniu, tu ştii. Aş recomanda zona de dincolo de Amphipolis, unde aerul este curat şi uscat. Anul acesta a fost suficient de multă umezeală ca să fim siguri că nu ne mai trezim cu vreo furtună de praf, ca atunci când am luptat la Philippi. Recolta va fi deja strânsă, când vom ajunge noi acolo şi se pare

că va fi foarte abundentă. Mişcarea aceasta le va oferi soldaţilor noştri bolnavi răgazul necesar să-şi refacă forţele, şi moralul se va îmbunătăţi imediat prin simplul fapt că vom pleca din acest loc oribil. Şi acum, eu mă îndoiesc că Octavian şi Agrippa pot să mărşăluiască cu viteza lui Cezar, iar din câte am auzit, în momentul de faţă, Octavian duce lipsă de bani. S-ar putea chiar să respingă ideea de a lupta aşa de departe de Italia, mai ales că vine iarna şi liniile de aprovizionare devin incerte. O să mergem pe uscat, în timp ce el ar trebui să-şi mute flotele de pe Adriatica în nordul Mării Egee. Noi nu vom avea nevoie de flotă, dar întrucât vom bloca Via Egnatia, el nu se va putea aproviziona decât cu corăbiile.

Canidius se opri, dar când Cleopatra dădu să vorbească, ridică mâna atât de poruncitor, că ea se opri imediat. Ceilalţi îi sorbeau cuvintele, proştii de ei!

— Maiestate, spuse Canidius, adresându-se de astă dată Cleopatrei, ştii că am fost cel mai fervent susţinător al tău. Dar nu mai sunt. Timpul a dovedit că o campanie militară nu este potrivită pentru o femeie, mai ales atunci când acea femeie se instalează în cortul de comandă. Prezenţa ta a semănat discordie, stârnind furie, adversitate. Din cauza ta, am pierdut oameni valoroşi şi timp încă şi mai preţios. Prezenţa ta a secătuit trupele romane de vitalitate, de dorinţa lor de a câştiga. Faptul că eşti femeie a creat atât de multe probleme, încât, chiar dacă ai fi Iuliu Cezar, ceea ce în mod sigur nu eşti, prezenţa ta este o povară cumplită pentru Antoniu şi pentru generalii lui. De aceea, susţin cu toată fermitatea că trebuie să te întorci imediat în Egipt.

— Nu voi face niciodată aşa ceva! strigă Cleopatra, sărind în picioare. Cum îndrăzneşti, Canidius? Banii mei au finanţat acest război şi banii mei înseamnă prezenţa mea! Nu mă duc acasă până nu câştigăm acest război!

— N-ai înţeles ideea, Maiestate! Şi anume că nu putem câştiga acest război atâta timp cât te afli aici! Eşti o femeie care se străduieşte să fie soldat şi nu reuşeşte. Tu şi mofturile tale ne-aţi costat foarte mult şi e momentul să pricepi asta. Dacă vrei să câştigăm, trebuie să te duci acasă imediat!

— Nu mă duc! spuse ea printre dinţi. Pe de altă parte, cum poţi să propui să abandonăm flota? A costat de zece ori mai mult decât armata terestră şi tu vrei să le-o dai lui Octavian şi lui Agrippa? Asta este ca şi cum le-ai oferi întreaga lume!

— N-am zis că le vom da duşmanului, Maiestate. Ceea ce voiam să spun, iar acum voi spune pe şleau, este că va trebui să le dăm foc.

— Să le ardem? Cleopatra rămase cu gura căscată şi îşi puse mâinile la gât, unde gâlma creştea mereu. Să le ardem? Toţi copacii aceia, toată munca, toţi banii, să se sfârşească în foc? Niciodată! Nu şi nu şi nu! Deţinem peste patru sute de cvinevireme în stare bună de luptă şi o mulţime de nave de

transport! Nu mai avem călăreţi, idiotule! Asta înseamnă că armata terestră nu poate să lupte – este schilodită! Dacă trebuie să abandonăm ceva, atunci că abandonăm pedestrimea!

— Luptele terestre sunt câştigate de pedestrime, spuse Canidius, care nu voia nici în ruptul capului să cedeze în faţa acestei femei nebune şi a dorinţei ei de a-şi recupera contravaloarea banilor. Dăm foc vaselor şi pornim în marş către Amphipolis.

Antoniu nu scotea un cuvânt, în timp ce duelul verbal continua cu înverşunare; Cleopatra striga la Canidius, care era sprijinit de Poplicola, Sosius şi Lurius. Tot ceea ce spuneau ei era pentru Antoniu ca un fum, o ceară care se topea, culori care se estompau. Ireal, îşi spuse acesta.

— Nu mă duc acasă! N-ai să dai foc vaselor mele! urla ea făcând spumă la colţurile gurii.

— Du-te acasă, măi femeie! Trebuie să ardem flota! strigau bărbaţii cu pumnii încleştaţi, unii dintre ei fluturându-i ameninţător spre ea.

În cele din urmă, Antoniu reacţionă; mâna lui se abătu asupra mesei cu putere, făcând-o să vibreze.

— Gura cu toţii! Gura şi staţi jos!

Se aşezară cu toţi, tremurând de furie şi de frustrare.

— N-am să ard flota, spuse Antoniu cu o voce obosită. Regina are dreptate, trebuie să salvăm corăbiile. Dacă le ardem, nu va mai exista nicio piedică în calea lui Octavian şi capătul de est al Mării Noastre. Egiptul se va prăbuşi, pentru că Octavian ne va ocoli, pur şi simplu, şi ne va lăsa la Amphipolis. Se va duce direct în Egipt şi Egiptul va cădea, pentru că nu vom putea ajunge acolo înaintea lui, dacă vom merge pe uscat. Gândiţi-vă ce distanţă este! O mie de mile până la Helespont, altă mie de mile prin Anatolia şi o a treia mie de mile până la Alexandria. Poate că Cezar le-ar fi străbătut în trei sau patru luni, dar trupele lui erau gata să-şi dea viaţa pentru el, în timp ce ale noastre s-au săturat de marşuri forţate şi de deşert.

Argumentul era inatacabil; Canidius, Poplicola, Sosius şi Lurius cedară, în timp ce Cleopatra stătea cu privirea plecată, fără să-şi savureze triumful. În cele din urmă, înţelesese că tâmpiţii ăştia nu puteau suporta faptul că este femeie, nu că era străină sau că venise cu sacii de bani. Toată ura lor se îndrepta împotriva femeii. Romanilor nu le plăceau femeile, de aceea le lăsau acasă chiar şi atunci când nu făceau nimic mai important decât să stea într-o vilă de la ţară! În sfârşit, dezlegase enigma!

— Nu ştiam că ceea ce îi deranjează este că faptul sunt femeie, îi spuse ea lui Antoniu, după ce patru generali ai lui plecaseră posomorâţi, dar convinşi că au dreptate. Cum am putut să fiu aşa de oarbă?

— O, pentru că viaţa ta nu ţi-a ridicat niciodată acest văl.

Se lăsă tăcerea, dar nu era o linişte confortabilă. Cleopatra simţi o schimbare la Antoniu, ca şi cum amărăciunea şi cearta lungă dintre ea şi ultimii patru prieteni care îi mai rămăseseră ar fi reuşit să-i alunge detaşarea, redându-i ceva din energia de altă dată.

— Nu cred că mai vreau să-i împărtăşesc planul meu lui Canidius sau oricui altcuiva, zise ea, dar aş vrea să ţi-l spun ţie. Vrei să mă asculţi?

— Cu plăcere, iubita mea. Cu plăcere.

— Nu putem să câştigăm aici, ştiu asta, spuse ea, pe un ton sec, ca şi când asta n-ar fi interesat-o. Şi mai înţeleg că armata terestră este inutilă. Trupele tale romane sunt la fel de loiale ca întotdeauna, nu a dezertat nimeni din rândurile lor. Aşadar, dacă se poate, ar trebui salvaţi. Ceea ce doresc este să facem o breşă aici, la Ambracia, şi să fugim în Egipt. Şi există o singură modalitate de a reuşi acest lucru. Flota noastră trebuie să dea o luptă. O luptă pe care o vei conduce personal de la bordul *Antoniei.* Las la latitudinea ta şi a prietenilor tăi să puneţi la punct detaliile, pentru că nu am pregătire în domeniul luptelor navale. Voi lua la bordul vaselor mele de transport cât mai mulţi dintre soldaţii tăi romani, iar tu o să-i îmbarci pe ceilalţi pe galerele cele mai rapide. Nu-ţi mai bate capul cu cvineveremele, sunt atât de greoaie, că vor fi o pradă uşoară.

Antoniu asculta atent, cu ochii pironiţi asupra chipului ei.

— Continuă.

— Acesta este secretul nostru, Marc, iubirea mea. Nu poţi să i-l împărtăşeşti nici măcar lui Canidius, pe care o să-l ţii pe uscat să comande infanteria care a mai rămas. Pune-i pe Poplicola, Sosius şi Lurius la comanda flotei tale, asta o să-i ţină ocupaţi. Atâta timp cât ei ştiu că eşti acolo, n-o să bănuiască nimic. Eu am să fiu la bordul lui *Caesarion,* suficient de departe în spatele liniilor ca să văd când se deschide o breşă. În momentul în care se produce breşa, fugim în Egipt cu trupele tale. Va trebui să ţii şalupa lângă *Antonia* – iar când mă vezi pe mine că pornesc, o să vii după mine. Poţi să mă ajungi repede din urmă şi să urci la bordul lui *Caesarion.*

— O să par un dezertor, spuse Antoniu încruntându-se.

— Nu şi dacă se va şti că ai acţionat în felul acesta ca să-ţi salvezi legiunile.

— Pot să aduc îmbunătăţiri planului tău, iubirea mea. Am flota şi patru legiuni bune din Cirenaica cu Pinarius Scarpus. Dă-mi o corabie şi am să mă duc la Paraetonium ca să-i aduc pe Pinarius şi pe oamenii mei. Ne întâlnim din nou la Alexandria.

— Paraetonium? Dar asta este în Libia, nu în Cirenaica!

— Tocmai de aceea trimit o corabie în Cirenaica în momentul de faţă. O să-i dau ordin lui Pinarius să pornească imediat către Paraetonium.

— Dat fiind că nu putem salva toate cele unsprezece legiuni ale tale de aici, o să ne descurcăm fără încă patru, spuse ea satisfăcută. Aşa să fie, Antoniu. Am să pregătesc corabia de lângă *Caesarion.* Dar înainte să te urci la bordul ei, trebuie să-ţi iei rămas-bun de la mine la bordul lui *Caesarion,* te rog!.

— Asta nu e greu, spuse el râzând şi o sărută.

Secretul transpiră curând; era inevitabil, de vreme ce la calendele lui septembrie legiunile fură înghesuite ca sardelele la bordul corăbiilor de transport ale Cleopatrei şi al altor vase despre care se credea că pot să navigheze rapid. Şi mai fusese încă o dovadă că era vorba de ceva mai mult decât de o bătălie navală: toate corăbiile în afară de cvineveremele masive aveau pânzele pregătite şi o mare cantitate de alimente şi apă la bord. Canidius, Poplicola, Sosius, Lurius şi ceilalţi legaţi presupuneau că, aşa cum se înţeleseseră, se pregăteau să se retragă în Egipt. Părerea aceasta fu confirmată şi de faptul că toate vasele inutile şi greoaie au fost îngrămădite şi incendiate suficient de departe de Ambracia, pentru ca fumul lor să se risipească înainte ca Octavian să-l poată vedea. Însă niciunul dintre ei nu bănuia că şi înţelegerea lor era tot un fel de fum şi că nu va fi respectată. Romani mândri, Poplicola, Sosius şi Lurius, nu puteau fi de acord cu un plan care să nu implice niciun fel de luptă. Canidius, care vedea mai bine prin perdeaua de fum, nu le spuse nimic colegilor săi. Se concentră, pur şi simplu, asupra pregătirii trupelor, atâtea câte mai rămăseseră, care nu puteau fi încărcate pe corăbii, pentru a le pune în mişcare înainte ca Octavian să-şi dea seama ce se întâmplă.

26

La sfârşitul verii adriatice, vântul era mai previzibil ca în oricare alt anotimp: sufla din vest dimineaţa, şi spre mijlocul zilei îşi schimba direcţia spre nord-vest, devenind tot mai puternic pe măsură ce se îndrepta spre nord.

Octavian şi Agrippa văzuseră semnele ce anunţau o bătălie iminentă, dar niciun spion nu le raportase ceva despre pregătirea velelor, despre apa şi mâncarea încărcate pe corăbiile de transport pe care le aveau Antoniu şi Cleopatra; dacă ar fi ştiut toate acestea, poate că ar fi luat măsuri pentru a le împiedica fuga. Dar aşa, au presupus numai că duşmanul se plictisise să mai stea degeaba şi se hotărâse să mizeze totul pe înfrângerea lui Agrippa pe mare.

— Strategia lui Antoniu este simplă, îi spuse Agrippa lui Octavian în cortul de comandă. Trebuie să ocolească linia mea de vase prin capătul cel mai de nord şi să pornească spre sud adică să se depărteze de tabăra ta de pe uscat şi de baza mea din Golful Comarus. Armata lui terestră va invada tabăra ta şi baza mea navală cu mari şanse de victorie. Strategia mea este la fel de simplă. Trebuie să-l împiedic să-mi întoarcă vasele cu prora în vânt. Cel care câştigă cursa întoarcerii corăbiilor îşi va adjudeca şi bătălia.

— În acest caz, vântul te favorizează pe tine ceva mai mult decât pe el, spuse Octavian, ridicându-se pe vârful picioarelor din cauza emoţiei.

— Da. Şi mă mai avantajează şi dimensiunile, Caesar. Cvineveremele astea monstruoase ale lui Antoniu sunt prea lente. El este uriaşul Anteus, în timp ce noi suntem, prin comparaţie, piticul Hercule, zise Agrippa zâmbind. Se pare că uită că Hercule l-a ridicat pe Anteus şi l-a despărţit de mama lui, Pământul. Ei bine, Anteus nu are pământul sub picioare ca să-şi extragă din el puterea în timpul unei bătălii pe mare.

— Găseşte-mi şi mie o flotilă s-o comand la sudul liniei tale, spuse Octavian. Refuz să stau degeaba în timpul acestei bătălii şi să aştept pe uscat, pentru ca toată lumea să spună că sunt laş. Dacă sunt suficient de departe de locul principal al confruntării, nu pot să-ţi dau peste cap tactica nici cu cea mai neînsemnată eroare. Câţi legionari intenţionezi să foloseşti, Agrippa? În funcţie de asta, dacă Antoniu câştigă, ne va invada tabăra şi portul?

— Treizeci şi cinci de mii. Fiecare vas este dotat cu un *harpax*[129] pentru a-i agăţa pe elefanţii ăia de la distanţă şi avem o mulţime de punţi de acostare. Suntem avantajaţi de faptul că trupele noastre au fost instruite şi ca marinari războinici. Antoniu nu s-a obosit niciodată să facă asta. Dar, Octavian, nu are rost să stai la sudul liniei noastre de vase. E mai bine să fii la bordul

corăbiei mele liburnice ca secund. Am totală încredere în tine că n-o să-mi subminezi ordinele.

— Ei, mulţumesc pentru acest compliment! Şi când se va întâmpla asta?

— Mâine, după toate semnele. O să fim pregătiţi.

În a doua zi de septembrie, Marc Antoniu ieşi din Goful Ambracia cu şase escadre şi se îndreptă spre nord. Dreapta lui, care era nordul, cuprindea trei dintre cele şase escadre, fiecare având câte cincizeci şi cinci de cvinevireme masive. Poplicola era secundul lui. Agrippa ajunsese mai departe de ţărm decât se aşteptase Antoniu, ceea ce însemna că va trebui şi el să vâslească mai mult decât ar fi dorit. Spre mijlocul dimineţii, atinse distanţa dorită şi puse vâslele deoparte, lăsându-i pe oameni să se odihnească. Bătălia putu să înceapă abia la amiază, când vântul începu să sufle dinspre nord.

Cleopatra şi navele ei de transport profitaseră de distanţa mai mare şi înaintaseră în gura golfului, ca şi când ar fi stat în expectativă; credea că distanţa mare de ţărm la care se afla Agrippa o va ajuta să ascundă faptul că vasele ei transportau trupe.

Vântul începu să-şi schimbe direcţia; cu toţii puseră mâna pe vâsle şi începură să înainteze grăbiţi spre nord. Galerele de la capătul de nord al ambelor părţi se întinseră pe o linie în care se vedeau intervale mai mari între cvineviremele lui Antoniu decât între liburnicele lui Agrippa.

Rezultatul cursei rămase indecis. Niciuna dintre părţi nu reuşi s-o întoarcă pe adversara sa cu prora sub vânt. În schimb, cele două escadre se angajară în luptă. *Antonia* şi vasul amiral al lui Agrippa, *Divus Iulius,* fură primele care dădură semnalul de atac şi, în câteva clipe, şase liburnice zvelte o şi înconjuraseră pe *Antonia* şi începuseră s-o remorcheze. Când se uită mai bine, Antoniu descoperi că şi zece dintre galerele lui aveau probleme, căci fuseseră, de asemenea, înconjurate de liburnice. Unele dintre ele luaseră foc; era clar că vor fi atacate şi scufundate, în timp ce incendiul va desăvârşi distrugerea. Pe puntea *Antoniei* începură să debarce mulţimi de soldaţi de pe liburnice; Antoniu decise să abandoneze vasul. Vedea că transportoarele Cleopatrei ieşiseră din Golf şi se îndreptau cu toată viteza spre sud, ajutate şi de vântul puternic dinspre nord. Sări în şalupă şi o porni şi el în aceeaşi direcţie, şerpuind printre liburnice într-o ambarcaţiune vestită pentru viteza sa.

La bordul corăbiei *Divus Iulius* nimeni nu băgă în seamă şalupa, care se afla deja la o distanţă de jumătate de milă când *Antonia* se predă. Lucius Gellius Poplicola şi celelalte două escadre din dreapta lui Antoniu îi urmară exemplul, fără a se mai angaja în luptă, iar Marcus Lurius, care comanda centrul lui Antoniu, îşi întoarse corăbiile şi porni înapoi către golf. La

capătul de sud al liniei, Gaius Sosius, comandatul stângii lui Antoniu, urmă exemplul lui Lurius.

Era un dezastru, un simulacru de luptă. Din cele peste şapte sute de corăbii de pe mare, mai puţin de douăzeci se angajaseră în luptă.

Părea atât de incredibil, încât Octavian şi Agrippa credeau că acest deznodământ neaşteptat trebuie să fie un truc şi că a doua zi se va aplica o altă tactică. Aşa că toată noaptea următoare flota lui Agrippa rămase vâslind în larg, pierzând astfel orice şansă s-o prindă din urmă pe Cleopatra şi cele patruzeci de mii de luptători.

Iar când în ziua următoare nu se produse nicio schimbare, Agrippa se întoarse la baza din Comarus, apoi se duse împreună cu Octavian să-i inspecteze pe prizonieri.

Află de la Poplicola adevărul şocant: Antoniu dezertase de la comandă pentru a fugi în urma Cleopatrei.

— De vină este numai Femeia Aia! strigă Poplicola. Antoniu n-a avut nicio clipă de gând să fugă! Dar imediat ce *Antonia* a fost împresurată, s-a suit într-o şalupă şi a fugit după Cleopatra, s-o ajungă din urmă.

— Imposibil! exclamă Octavian.

— Îţi spun eu, am văzut cu ochii mei! Şi în clipa aceea mi-am spus: De ce să-i pun în pericol pe soldaţii mei şi echipajele corăbiilor? Mi s-a părut că este mai onorabil să mă predau. Sper să apreciezi cum se cuvine gestul meu.

— Am să-l înscriu pe memorialul tău, spuse Octavian amabil, apoi se întoarse către germani: Vreau să fie executat imediat.

Numai Sosius fu cruţat de această soartă; Arruntius interveni pentru el, iar Octavian îl ascultă.

Află apoi că numai Canidius încercase să convingă armata de uscat să atace tabăra lui Octavian, dar în afară de el nimeni nu voia să lupte. Trupele refuzau, de asemenea, să atace tabăra şi să pornească apoi spre est. Canidius însuşi dispăru în timp ce reprezentanţii legiunilor negociau pacea cu Octavian; acesta îi trimise acasă pe străini şi găsi pământ în Grecia şi în Macedonia pentru a-i împroprietări pe romani.

— Nu vreau să rămâneţi în Italia şi să-mi răspândiţi aici poveştile voastre, le spuse Octavian reprezentanţilor legiunilor. Politica mea este clemenţa, dar nu veţi mai merge niciodată acasă. Fiţi ca stăpânul vostru Antoniu şi îndrăgiţi şi voi Orientul.

Gaius Sosius fu pus să rostească jurământul de credinţă şi i se puse în vedere că nu avea voie să contrazică niciodată versiunea oficială a lui Octavian despre Actium, indiferent care va fi aceea.

— Ţi-am cruţat viaţa cu o singură condiţie: tăcere până când ajungi pe rug. Şi ţine minte că pot să-l aprind în orice clipă.

— Simt nevoia să fac o plimbare, îi spus Octavian lui Agrippa două *nundinae* după Actium şi am nevoie de companie, aşa că nu

invoca nicio scuză. Acum se face curăţenie, şi pentru asta nu este nevoie de tine.

— Oricum, tu ai prioritate faţă de toţi ceilalţi, Cezar. Unde vrei să te plimbi?

— Oriunde numai aici nu. Pfui! Duhoarea de fecale, de urină şi de bărbaţi înghesuiţi laolaltă este de nesuportat. Poate că nu m-ar deranja atât de tare, dacă ar fi şi puţin sânge, dar nu este. Bătălia fără vărsare de sânge de la Actium!

— Atunci hai să mergem mai întâi călare spre nord, până ajungem destul de departe de Ambracia ca să putem respira!

— Excelentă idee!

Merseră călare vreo două ore, ajungând astfel departe de scobitura Golfului Comarus; când lăsară pădurea în urma lor, Agrippa se opri la marginea unui pârâiaş scânteietor în lumina pestriţă a soarelui. Apa sălta vioaie peste bolovani, făcând spumă, iar muşchiul de pe jos lăsa să răzbată mireasma de pământ reavăn.

— Aici, spuse Agrippa.

— Dar aici nu putem să mergem pe jos!

— Ştiu, dar uite acolo sunt două stânci îmbietoare. Putem să stăm pe ele faţă în faţă şi să discutăm. Să discutăm, nu să ne plimbăm. Că asta voiai să faci, de fapt, nu?

— Bravo, Agrippa! Octavian râse şi se aşeză. Ai dreptate, ca întotdeauna. Aici este pace, solitudine, loc de reflecţie. Singurul zgomot este produs de acest pârâiaş, dar el este de fapt o sursă de muzică!

— Am adus şi un mic burduf cu vin amestecat cu apă, din cel de Falerna care îţi place ţie.

— Bunul meu Agrippa! Octavian bău, apoi îi trecu burduful prietenului său.

— Perfect!

— Acum dă-i drumul, scuipă tot!

— În vremea din urmă expresia asta nu mai are nicio legătură cu astmul. Octavian oftă, apoi îşi întinse picioarele. Bătălia fără vărsare de sânge de la Actium – zece vase duşmane angajate dintr-un total de patru sute şi numai două dintre ele scufundate sub focul artileriei. Poate o sută de morţi sau nici atât. Şi pentru asta am luat poporului roman şi italian douăzeci şi cinci la sută din veniturile lor, căci este al doilea an când se colectează această contribuţie! O să fiu blestemat, poate chiar sfâşiat în bucăţele, când tot ce le voi oferi oamenilor în schimbul banilor lor va fi un simulacru de bătălie. Nici măcar nu pot să-l arăt pe Marc Antoniu sau pe Cleopatra! M-au privat de marşul triumfal când au şters-o de acolo! Iar eu, ca un nătâng ce sunt, am avut o părere mai bună despre Antoniu, căci eram sigur că am să-l înfrâng în luptă şi nici prin cap nu mi-a trecut să o iau la fugă după el.

— Haide, Cezar, faptul e consumat! Eu te cunosc, adică, ştiu că ai să transformi lupta de la Actium într-un triumf!

— Îmi storc creierii de câteva zile şi vreau să-ţi expun ţie, mai întâi, ideile mele, pentru că tu o să-mi spui părerea ta sinceră.

Luă câteva pietricele şi începu să le aşeze pe stânca pe care şedea.

— Nu văd nicio altă alternativă decât să amplificăm în mod deliberat dimensiunile luptei de la Actium şi s-o prezentăm ca pe o bătălie pe care şi Homer ar jindui s-o glorifice. Cele două flote s-au încleştat ca doi titani, s-au ciocnit pe toată linia de la nord la sud de aceea, Poplicola, Lurius şi toţi ceilalţi au pierit. A supravieţuit numai Sosius. Lasă-l pe Arruntius să creadă că intervenţiile lui i-au salvat viaţa lui Sosius – dar acum tu ştii care este adevărul. Antoniu a luptat eroic la bordul vasului său, *Antonia,* şi aproape că-şi adjudecase victoria, când a zărit-o cu coada ochiului pe Cleopatra care îl părăsea ca o trădătoare şi pe el şi abandona şi lupta. Şi avea în trup încă atât de multe droguri, încât a fost cuprins brusc de panică, a rechiziţionat o şalupă şi a pornit în goana mare după ea, ca un câine amorezat după o căţea în călduri. Mulţi dintre amiralii lui l-au văzut fugind după Cleopatra şi strigând în urma ei – Octavian ridică vocea în falset – „Cleopatra, nu mă părăsi! Te implor, nu mă părăsi!” Trupurile moarte pluteau peste tot, marea era roşie de sânge şi de resturi de scândură, dar şalupa lui Marc Antoniu şi-a făcut loc prin mijlocul carnagiului, alergând după Cleopatra. După aceasta, amiralii lui Antoniu s-au predat. Iar tu Agrippa, măreţ în luptă, i-ai zdrobit pe adversari.

— Până aici merge, spuse Agrippa, luând încă o înghiţitură de vin din burduf. Şi mai departe?

— Antoniu ajunge la corabia Cleopatrei şi se urcă la bord. Te rog să mă ierţi că acum vorbesc la prezent – dar asta mă ajută întotdeauna când trebuie să brodez ceva în aşa fel, încât adevărul să nu iasă niciodată la iveală. Dar dintr-odată îşi vine în fire, vede cu ochii minţii dezastrul pe care l-a lăsat în urmă – am să-i arăt eu acestui neruşinat de Antoniu ce înseamnă să mă acuze pe mine de laşitate la Philippi. Acum e rândul lui – vede ce dezastru a lăsat în urmă. Începe să urle disperat, îşi trage mantia peste cap şi se aşază pe punte, unde rămâne aşa, nemişcat, timp de trei zile. Cleopatra îi dă antidoturi şi îl imploră să vină la ea în cabină, sub punte, dar el nu se mişcă, profund marcat de laşitatea sa. Mii de oameni morţi, iar el este răspunzător pentru asta!

— Sună ca unul dintre poemele acelea epice, lacrimogene pe care se înghesuie să le cumpere adolescentele, spuse Agrippa.

— Da, aşa sună! Dar ai putea să pariezi că toată Roma şi Italia n-o să-l cumpere pe acesta?

— Nu sunt aşa de prost. O să-l cumpere chiar pe hârtie de lux. Dacă Mecena mai adaugă şi câteva fraze meşteşugit înflorite, o să fie desăvârşit.

— Sigur că ar trebui să reflecte şi resentimentul împotriva mea, fiindcă eu am pornit războiul. Oamenii vor să obţină ceva

de valoare pentru banii lor.

— Acesta e un subiect delicat. Cum naiba o să-ţi plăteşti datoriile, Cezar? Acum că regina Cleopatra a fost învinsă, nu ai nicio scuză să mai continui să percepi acest impozit. Dar cât timp ea va fi în viaţă, tu nu vei avea linişte. Se va înarma ca să facă o nouă încercare, indiferent dacă Antoniu va fi alături de ea sau nu. Ea vrea ca aşa-zisul fiu al Divinului Iuliu să conducă lumea, nu Antoniu. Aşadar – de unde bani?

— În viitorul cel mai apropiat o să-i storc pe regii-clienţi ai lui Antoniu până o să le iasă ochii din cap. Iar după aceea, am să invadez Egiptul.

Agrippa privi la soarele care se ascundea pe după copaci şi se ridică în picioare.

— E timpul să ne întoarcem, Cezar. Nu trebuie să ne prindă întunericul aici. După cum spune Atticus – şi el nu vorbeşte aiurea – pădurile sunt pline de urşi şi de lupi.

Cam vreo trei sute din vasele de război ale lui Antoniu erau neatinse, dar toate transportoarele de trupe plecaseră cu Cleopatra. La început, Octavian se gândi să le ardă pe toate; se îndrăgostise de micuţele şi vioaiele liburnice şi nutrea convingerea că viitorul războiului naval aparţinea acestora. Masivele cvinevireme erau demodate. Se decide să păstreze şaizeci dintre leviatanii lui Antoniu ca mijloc de intimidare împotriva piraţilor, care se înmulţiseră la capătul vestic al Mării Noastre. Le trimise la Forum Iulii, colonia de veterani şi port la mare, întemeiat de Cezar în locul unde provincia Galia se întâlnea cu Liguria. Restul fură dezmembrate şi arse în Ambracia. De aici mai rezultară şi o mulţime de ciocuri de atac, dintre care unele au fost şi ele arse. Cele mai impunătoare s-au păstrat pentru a împodobi o coloană a Divinului Iuliu din Forumul Roman, dar celelalte fură răspândite prin toată Italia, pentru a le aminti contribuabililor că pericolul fusese cât se poate de real.

Agrippa trebuia să se întoarcă în Italia ca să înceapă discuţiile cu veteranii, care în ultimii ani deveniseră cam certăreţi după fiecare victorie. Senatul fu trimis şi el acasă şi plecă foarte recunoscător; călătoria pe mare nu fusese foarte confortabilă, nici chiar pentru cei care făcuseră parte din anti-senatul lui Antoniu. Clemenţa era lozinca zilei; după ce fură executaţi amiralii lui Antoniu, incontestabilul conducător al Romei anunţă că numai trei bărbaţi, care se mai aflau încă în libertate, vor fi decapitaţi: Canidius, Decimus Turullius şi Cassius Parmensis, aceştia doi din urmă pentru că erau ultimii dintre asasinii răposatului Divinus Iulius, care mai rămăseseră în viaţă.

Octavian avea de gând să pornească cu legiunile pe uscat spre Egipt, convocându-i la el pe toţi regii-clienţi, pe măsură ce înainta. Dar n-a fost să fie. De la Roma veni vestea că fiul lui Lepidus, Marcus, plănuia să-şi adjudece victoria de la Actium.

Deşi pornise deja cu legiunile spre est, sub comanda lui Statilius Taurus, Octavian înfruntă furtunile de iarnă de pe Adriatica şi se întoarse în Italia. Traversarea fu cea mai cumplită după acea memorabilă călătorie pe care o făcuse imediat după asasinarea Divinul Iuliu, dar fiindcă acum nu mai era chinuit de astm, Octavian suportă boala relativ uşor.

De la Brundisium porni pe Via Appia spre Roma la galop, într-o gigă trasă de patru catâri, coti apoi pe Via Latina la Teanum Sidicinum ca să evite zona mlaştinilor bântuite de friguri de la Pomptine. Ajunse la Roma într-un *nundinum,* numai pentru a constata că făcuse călătoria degeaba. Gaius Mecena pusese capăt rebeliunii chiar înainte să sosească Agrippa. Marcus Lepidus şi soţia acestuia, Servilia Vatia, se sinuciseseră.

— Ce păcat! le spuse Octavian lui Mecena şi Agrippa. Servilia Vatia a fost cândva logodită cu mine.

Veteranii erau în continuare agitaţi şi gata să se răscoale în orice clipă. Octavian rezolvă problema plimbându-se fără teamă prin tabără, înveşmântat în togă şi purtând cununa de lauri pe frunte. Zâmbea şi făcea semne prieteneşti cu mâna, îi lăuda cu voce tare pentru curajul lor, apoi îi căuta pe capii lor şi începu să negocieze cu ei la sânge. Şi pentru că reprezentanţii legiunilor se dovedeau de fiecare dată cei mai nemulţumiţi dintre toţi luptătorii, la fel de leneşi, pe cât erau de lacomi, le vorbi în termeni de bani şi pământ.

— Peste şapte sau opt ani, pământul nu va mai fi atribuit la pensionare veteranilor, le spuse el, aşa că să fiţi mulţumiţi că voi toţi, cei care sunteţi astăzi aici, o să primiţi pământuri bune. Voi înfiinţa un *aerarium*[130]*,* o trezorerie separată şi distinctă de cea care se află sub templul lui Saturn din Roma. Statul va pune acolo bani care vor fi investiţi cu un procent de zece la sută. Soldaţii vor contribui şi ei. În acest moment, contabilii mei fac calcule ca să stabilească câţi ani mai sunt necesari pentru ca această trezorerie să devină solvabilă şi să poată plăti pensiile. Pensiile vor fi generoase şi vor fi însoţite de o sumă forfetară stabilită în raport cu statele de serviciu ale fiecăruia. Dar pământul nu va mai fi nici măcar o alternativă!

— La naiba cu viitorul! strigă Tornatius, şeful grupului, cu o grosolănie ostentativă. Noi suntem aici ca să luăm bani şi premii mari în bani lichizi – *acum,* Cezar!

— Ştiu că de asta vă aflaţi aici, spuse Octavian cordial, dar nu am posibilitatea să vă satisfac dorinţa decât atunci când voi ajunge în Egipt ca s-o înving pe Regina Fiarelor. Acolo se află bogăţiile care îmi vor permite să vă dau ceea ce cereţi voi. Ridică o mână. Nu, Tornatius, nu! Nu are rost să ne certăm şi cu atât mai puţin să adoptaţi o atitudine belicoasă. În momentul de faţă, nici Roma şi nici eu nu vă putem da niciun sesterţ. Cât timp rămâneţi în tabără veţi fi hrăniţi şi vă veţi simţi bine, dar, dacă vreunul

dintre voi se apucă de tâlhării, veţi fi trataţi ca trădători. *Aşteptaţi!* Aveţi răbdare! Răsplata voastră va veni, dar nu acum!

— Nu este suficient, spuse Tornatius.

— Trebuie să fie suficient. Am dat edicte în toate oraşele şi în cetăţile din Campania că, dacă vreun soldat încearcă să tâlhărească sau să jefuiască, Senatul şi poporul Romei le autorizează să ia orice măsuri împotriva lor. Nu pot suferi soldaţii răzvrătiţi, Tornatius, şi mă îndoiesc că aveţi suficientă influenţă în rândurile tuturor legionarilor pentru a organiza o rebeliune pe scară mare.

— E un bluf! mormăi Tornatius.

— Nu, nu este. În momentul în care vorbim se redactează edicte pentru toate taberele din apropiere de Capua. Ele îi vor informa pe oameni cu privire la promisiunea mea şi le vor cere să aibă răbdare. Vor înţelege situaţia.

Tornatius şi colegii lui se potoliră, când înţeleseră că majoritatea soldaţilor erau de acord cu păsuirea de doi ani pe care o ceruse Cezar.

— Le-ai notat numele? îl întrebă el pe Agrippa.

— Bineînţeles, Cezar. Vor dispărea pe tăcute.

— Speram că o să poţi rămâne acasă, îi spuse Livia Drusilla soţului său.

— Nu, iubita mea, asta n-a fost niciodată posibil. Nu pot s-o las pe Cleopatra să înceapă să se reînarmeze. Acum, că Senatul s-a întors, nu mă mai ameninţă nicio insurecţie. Iar când trupele de la Capua vor vedea că reprezentanţii lor nu se mai întorc, se vor purta frumos. Şi cu Agrippa prezent frecvent la Capua, niciun senator ambiţios nu va mai putea forma o armată.

— Oamenii s-au obişnuit să te ştie la conducerea Romei, zise ea zâmbind. Ba chiar i-am auzit pe unii dintre ei spunând că tu eşti cel care porţi noroc Romei şi că ai reuşit să-i salvezi de toţi – de Sextus Pompeius şi acum de Cleopatra. Antoniu nici nu este pomenit.

— Habar n-am unde poate fi, căci nu este în Egipt, cu Femeia Aia.

Mister elucidat câteva zile mai târziu, când sosi o scrisoare de la Gaius Cornelius Gallus din Cirenaica.

„În momentul în care am sosit la Cirene”, scria Gallus, „Pinarius mi s-a predat mie cu flota şi cele patru legiuni. Primise ordin de la Antoniu să meargă spre est, prin Libia, către Paraetonium, dar se pare că nu-l încânta ideea de a se lua la întrecere cu Cato Uticensis, străbătând sute de mile pe ţărmul deşertic. Aşa că a rămas pe loc. Când mi-a arătat ordinele primite de la Antoniu, mi-am dat seama de ce nu s-a dus. Antoniu vrea să se angajeze într-o ultimă bătălie. Încă nu este terminat. Am trimis după transportoare, Cezar, şi când vor ajunge aici, voi încărca legiunile la bordul lor şi voi porni spre Alexandria, escortat de

flota lui Pinarius. Dar asta nu înainte de venirea primăverii şi abia după ce o să primesc vorbă de la tine când anume să pornesc. O, am uitat să-ţi spun că Antoniu intenţiona să se întâlnească cu Pinarius şi forţele lui la Paraetonium."

— Tipic pentru un poet, mormăi Agrippa. Niciun fel de logică.

— Ce mai face Attica? întrebă Octavian, schimbând subiectul.

— Foarte rău, a fost foarte afectată în perioada care a urmat după ce tatăl ei a căzut pe spadă. Ciudat, nu-i aşa! Se poartă de parcă ar fi văduva, nu fiica lui. Nu mănâncă, bea excesiv de mult, o neglijează pe micuţa Vipsania, ca şi când nu i-ar plăcea copilul. Am pus să fie păzită, pentru că nu vreau să-şi taie venele în baie. Banii ei îmi vor reveni mie. Am încercat s-o conving să-i lase Vipsaniei – n-ar fi nicio problemă să obţinem o derogare de la *Lex Voconia de mulierum hereditatibus*[131] – dar a refuzat. Oricum, indiferent ce se va întâmpla cu ea, am să pun pe numele Vipsaniei averea mamei ei.

Şi aşa se face că Octavia se mai alese cu încă un copil. Attica se otrăvi şi muri în chinuri cumplite, la trei zile după ce Agrippa vorbise despre ea cu Octavian. Acesta o lăsă pe sora sa să aibă grijă de Vipsania. Om de cuvânt, Agrippa transferă toată averea Atticăi pe numele copilei, care deveni astfel o partidă excelentă.

Şi Octavian îşi descoperise o dragoste pentru copii care, deşi nu putea rivaliza cu a Octaviei, era puternică şi protectoare. Când Antyllus încercă să fugă de acasă şi fu adus înapoi, nu-l pedepsi. Şi de fiecare dată când era acasă, toată creşa participa la masa de seară. Cu Vipsania, acum erau doisprezece copii şi Octavia nu exagerase atunci când îi spusese fratelui ei că mai are nevoie de o pereche de mâini materne.

Iar pentru Livia Drusilla venise timpul să planifice viitoarele căsătorii. Îl încolţi într-o zi pe Octavian şi îl sili să asculte.

— Bineînţeles că Antyllus şi Iullus vor trebui să-şi găsească mirese în altă parte, spuse ea, sigură de sine, ceea ce îi dădea de înţeles lui Octavian că nu putea să obiecteze. Tiberius poate să se căsătorească cu Vipsania. Averea ei este imensă şi băiatul o place.

— Şi Drusus? întrebă el.

— Tonilla. Se plac. Îşi drese glasul şi îl privi fix: Marcellus trebuie să se însoare cu Iulia.

Octavian se încruntă.

— Sunt veri primari, Livia Drusilla. Divinul Iuliu nu era de acord cu căsătoriile între veri primari.

— Fiica ta, Cezar, este o regină neîncoronată. Indiferent cine va fi soţul ei, dacă nu va face parte din familie, va reprezenta un pericol pentru tine. Cel pe care îl va lua de bărbat fiica lui Cezar va fi moştenitorul tău.

— Ai dreptate, ca întotdeauna. Octavian oftă. Foarte bine, sunt de acord cu căsătoria lui Marcellus cu Iulia.

— Antonia este aranjată, Lucius Ahenobarbus. Nu este chiar perechea pe care i-aş fi ales-o eu, dar era în grija tatălui ei când s-

a parafat contractul de logodnă şi ai promis să-l onorezi.

— Şi Marcia, fiica Atiei? Tot nu se putea împăca cu trădarea mamei sale.

— Aici te las pe tine să decizi.

— Atunci o să se căsătorească cu un nimeni, preferabil un provincial. Poate chiar un simplu *socius*[132]. La urma urmelor, Antoniu şi-a măritat o fiică cu un *socius,* Pythodorus din Tralles. Şi mai rămâne Marcella.

— Mă gândeam la Agrippa pentru ea.

— Agrippa? Dar este suficient de bătrân ca să-i fie tată!

— Ştiu asta, prostuţule! Dar este îndrăgostită de el, n-ai observat? Oftează toată ziua şi se uită la bustul lui pe care l-a cumpărat de la piaţă.

— N-o să dureze. Agrippa nu este potrivit pentru o fată aşa de tânără.

— *Gerrae!* Fata este brunetă; Attica avea culori de şobolan, ea este rotunjoară, Attica era colţuroasă – este frumoasă – Attica era, ei bine, insignifiantă. Şi o să-l ridice la rangul primelor familii romane, acolo unde îi este locul. Altfel, cum ar putea ajunge acolo?

Octavian ştia că fusese înfrânt.

— Foarte bine, draga mea. Marcella se va mărita cu Agrippa. Dar numai după ce împlineşte optsprezece ani, ceea ce îi va mai oferi un răgaz de un an ca să se lecuiască de dragostea pentru el. Dacă se întâmplă aşa ceva, Livia Drusilla, căsătoria nu va mai avea loc, aşa că deocamdată nu o vom menţiona. S-a înţeles?

— Perfect, spuse ea torcând ca o pisică.

Fără bani, dar convins că va reuşi să obţină ceva de la regii-clienţi, Octavian ridică ancora şi porni spre Efes, unde ajunse în mai, în acelaşi timp în care soseau legiunile şi călăreţii lui.

Toţi regii-clienţi erau acolo, inclusiv Herod, care radia numai farmec şi virtute.

— Ştiam eu că ai să câştigi, Cezar, şi de aceea m-am împotrivit tuturor denigrărilor şi ponegririlor din partea lui Marc Antoniu, spuse el, părând mai gras şi mai împiedicat ca oricând.

Octavian îl privi amuzat.

— O, nimeni nu poate nega faptul că eşti foarte isteţ, zise el. Presupun că vrei o răsplată.

— Bineînţeles, dar nimic care să nu fie în beneficiul Romei.

— Vorbeşte!

— Vreau înapoi grădinile de balsamuri de la Ierihon, exploatările de bitum de la Palus Asphaltites, Galileea, Idumeea, ambele maluri ale Iordanului şi coasta Mării Voastre de la râul Eleuterus până în Gaza.

Cu alte cuvinte, toată Coele Siria.

— Da. Dar tributul va fi plătit la zi, iar fiii şi nepoţii mei vor fi trimişi la Roma pentru a-şi face studiile ca adevăraţi romani.

Niciun rege-client nu este mai loial ca mine, Cezar.

— Sau mai viclean. Foarte bine, Herod, sunt de acord cu condiţiile tale.

Archelaus Sisenes, care nu-şi plătise niciodată tributul datorat lui Marc Antoniu, îşi păstră Cappadocia şi mai primi şi Cilicia Tracheia, o parte din teritoriul cedat Cleopatrei. Amyntas din Galatia păstră Galatia, dar Paflagonia fu încorporată în provincia romană Bitinia; Pisidia şi Lycaonia intrară în provincia Asia. Polemon din Pont, care reuşise să apere frontiera de est împotriva mezilor şi a părţilor, îşi păstră şi el regatul, care se extinse, anexând şi Armenia Parva.

Celorlalţi nu le merse nici pe departe aşa de bine, ba mai mult, unii îşi pierdură chiar şi capetele. Siria devenea provincie a Romei până la noile frontiere cu Iudeea, dar oraşele Tyr şi Sidon nu erau supuse unei supravegheri directe, în schimbul unui tribut. Malchus din Nabateea pierdea exploatările de bitum, dar numai atât; în schimbul acestei atitudini pe care Octavian o considera îngăduitoare, Malchus urma să păzească flotele egiptene din Sinus Arabicus şi să ţină sub control orice fel de activitate neobişnuită de acolo.

Ciprul era anexat la Siria, Cirenaica la Grecia, Macedonia şi Creta. Teritoriul Cleopatrei se limita acum numai la Egiptul propriu-zis.

Şi în iunie, Octavian şi Statilius Taurus îmbarcară trupele pe transportoarele cu destinaţia Pelusium, la intrarea în Egipt. Austrul, vântul din sud întârzia, aşa că se putea naviga în bune condiţii. Cornelius Gallus urma să abordeze Alexandria dinspre Cirenaica. Totul era pus la punct pentru înfrângerea finală a Cleopatrei, Regina Fiarelor.

27

Antoniu şi Cleopatra merseră împreună până la Paraetonium. Antoniu nu părăsise *Caesarion* când Cassius Parmensis se urcase la bord ca să le spună că soldaţii înghesuiţi pe vase beau apa mult mai repede decât prevăzuse *praefectus fabrum.* De aceea, întreaga flotă trebuia să se oprească la Paraetonium, ca să-şi umple butoaiele.

Antoniu era mult mai bine dispus decât se aşteptase Cleopatra; dispăruseră semnele melancoliei cenuşii în care căzuse în ultimele luni la Actium şi nu se mai gândea tot timpul la înfrângere.

— Stai. Să vezi, iubita mea, spuse el jovial, în timp ce flota se pregătea să ridice ancora de la Paraetonium, cu butoaiele de apă pline şi burţile soldaţilor umplute cu pâine, ceva ce nu exista pe mare. Aşteaptă numai şi ai să vezi! Pinarius nu poate fi departe. În momentul în care va sosi, Lucius Cinna şi cu mine te vom urma la Alexandria. Pe mare. Pinarius are destule transportoare ca să-şi poată încărca toţi cei douăzeci şi patru de mii de oameni şi o flotă foarte bună care se va adăuga la cea din Alexandria.

O sărută apăsat pe gură şi plecă, condamnat să stea pe loc la Paraetonium până când Pinarius se zări în depărtare.

Numai două sute de mile până la Alexandria şi până să-l întâlnească pe Caesarion, ce mult le dusese dorul Cleopatra! Încă nu era totul pierdut, îşi spunea ea; mai putem câştiga războiul. Acum îşi dădea şi ea seama că Antoniu nu era bun de amiral, dar pe uscat credea că are mari şanse. Vor merge la Pelusium şi îl vor învinge acolo pe Octavian, la frontiera Egiptului. Vor comanda o sută de mii de oameni, mai mult decât suficient pentru a-l zdrobi pe Octavian, care nu cunoştea configuraţia terenului. Dacă i-ar despărţi forţele în două şi le-ar învinge apoi separat, pe fiecare în altă bătălie…

Dar cum să domolească indignarea alexandrinilor? Deşi aceştia fuseseră mai înţelegători în ultimii ani, ştia că sunt instabili şi se temea de o răscoală, dacă vor vedea că regina lor se întoarce în port ca o femeie învinsă, însoţită nu de flota egipteană, ci de armata de refugiaţi romani. Aşa că înainte să se vadă în zare oraşul îi convocă pe toţi căpitanii şi legaţii lui Antoniu şi le dădu instrucţiuni succinte, sperând că veştile de la Actium nu ajunseseră încă la Alexandria.

Pline de ghirlande şi podoabe, transportoarele intrară în Marele Port în mijlocul uralelor şi al cântecelor de victorie, chipurile, ale învingătorilor care se întorceau acasă. Cleopatra nu voia să rişte nimic. Flota fu ancorată la dane, dar oamenii rămaseră la bord până când se instala tabăra în apropiere de hipodrom; ea însăşi rămase la bordul vasului *Caesarion,* trecu prin faţa cheiurilor din

port, înveşmântată în costumul ei din aur, care rivaliza cu strălucirea nenumăratelor ei bijuterii. Din piepturile alexandrinilor izbucniră urale şi ovaţii. Cleopatra respiră uşurată: ştia că îi păcălise.

Când intrară în Portul Regal, îi văzu pe Caesarion şi pe Apollodorus care aşteptau pe dig.

O, cum mai crescuse! Acum era mai înalt decât tatăl lui, lat în umeri, zvelt, dar foarte musculos. Părul lui des nu se închisese la culoare, deşi faţa lui, alungită şi cu pometii proeminenţi, îşi pierduse definitiv contururile de adolescent. Era leit Gaius Iulius Cezar! Simţi cum o cuprinde un val de dragoste, vecin cu idolatrizarea; genunchii începură să-i tremure în aşa hal, încât picioarele refuzau să o mai susţină. Ochii fură orbiţi de şuvoiul neaşteptat de lacrimi. Cu Charmion de o parte şi Iras de cealaltă, reuşi să străbată puntea, ajungând în braţele lui.

— O, Caesarion, Caesarion! strigă ea printre sughiţurile de plâns. Fiul meu, ce bucurie să te văd!

— Ai pierdut! spuse el.

Cleopatra împietri cu răsuflarea tăiată.

— De unde ştii?

— Se vede pe chipul tău, mamă! Dacă ai câştigat, de ce n-a venit şi flota ta cu tine şi ce rost au transportoarele astea pline de trupe romane? Şi, mai ales, unde este Marc Antoniu?

— L-am lăsat împreună cu Lucius Cinna la Paraetonium, spuse ea, apucându-l de braţ şi obligându-l să meargă alături de ea. Îl aşteaptă pe Pinarius să ajungă acolo din Cirenaica cu flota şi cu încă patru legiuni. Canidius a rămas la Ambracia – ceilalţi au dezertat.

Caesarion nu scoase un cuvânt, intră pur şi simplu în palatul mare, apoi o lăsă în grija celor două femei, Charmion şi Iras.

— Fă o baie şi odihneşte-te, mamă! Ne întâlnim mai târziu, la cină.

Făcu o baie, dar repede. Nu putea fi vorba de odihnă, dar cina târzie era o idee foarte bună, căci îi lăsa răgazul necesar să facă ceea ce era de făcut. Numai Apollodorus şi eunucii din palatul ei aflară secretul, care trebuia să fie păstrat cu sfinţenie de Caesarion; căci nu ar fi fost niciodată de acord. Interpretul, trezorierul, comandantul de noapte, contabilul, judecătorul şi toţi cei numiţi pe bază de nepotism în departamentele lor fură arestaţi şi executaţi. Liderii bandelor dispărură din Rhakotis, la fel şi demagogii din agora. Născocise o poveste pentru a veni în întâmpinarea întrebărilor pe care i le va pune cu siguranţă Caesarion, când va observa că toţi funcţionarii erau noi. Cei vechi, o să-i spună ea, fuseseră cuprinşi de o criză de patriotism şi se duseseră să slujească în armata egipteană. O, n-o să creadă niciun moment, dar nu avea nici cruzimea necesară ca să-şi poată

imagina soluţia aleasă de ea şi va presupune că au fugit ca să scape de ocupaţia romană.

Cina târzie fu somptuoasă; bucătarii erau la fel de încântaţi, ca şi restul locuitorilor Alexandriei. Iar dacă s-au mirat, atunci când cea mai mare parte din mâncăruri s-au întors neatinse la bucătărie, nimeni nu i-a putut lămuri.

După ce termină cu execuţiile, Cleopatra se simţi mult mai bine. Povesti despre Efes, despre Atena, despre Actium, fără nicio încercare să-şi justifice nebunia. Apollodorus, Cha'em şi Sosigenes ascultau şi ei, mai impresionaţi decât Caesarion, a cărui faţă rămase impasibilă. Îmbătrânise cu zece ani la auzul acestor veşti cumplite, îşi spuse Sosigenes, dar nu-i adresase nicio dojană mamei sale.

— Prietenii şi legaţii romani ai lui Antoniu nu voiau să mă respecte, zise ea, şi eu am crezut că asta se datora faptului că sunt străină! Dar am greşit! Aveau obiecţii împotriva sexului meu. Nu suportau să primească ordine de la o femeie, indiferent cât de înaltă era poziţia acesteia. Aşa că l-au bătut în permanenţă pe Antoniu la cap să mă trimită înapoi, în Egipt. Şi pentru că nu înţelegeam de ce, am refuzat.

— Ei bine, toate acestea sunt acum de domeniul trecutului şi nu mai contează, spuse Caesarion oftând. Ce ai de gând să faci în continuare?

— Tu ce ai face? întrebă ea brusc curioasă.

— Trimite-l pe Sosigenes ca ambasador la Octavian şi încearcă să faci pace. Oferă-i cât aur vrea ca să ne lase în plata Domnului în acest colţ al Mării Lor. Dă-i ostatici ca garanţie şi fii de acord ca romanii să trimită regulat inspectori care să verifice că nu ne înarmăm în secret.

— Octavian n-o să ne lase în pace, crede-mă pe cuvânt!

— Antoniu ce părere are?

— Să ne regrupăm şi să continuăm lupta.

— Mamă, nu are rost! strigă tânărul. Antoniu a trecut de prima tinereţe şi eu nu am experienţa necesară să conduc armata în locul lui. Dacă ceea ce spui despre atitudinea lor faţă de femei este adevărat, trupele astea de romani de aici n-o să te urmeze niciodată. Sosigenes trebuie să conducă o delegaţie la Roma sau în locul unde se află Octavian şi să încerce să negocieze o pace. Cu cât mai curând, cu atât mai bine.

— Să aşteptăm până se întoarce Antoniu de la Paraetonium, se rugă ea, cu mâna pe braţul lui Caesarion. Atunci vom decide.

Caesarion clătină din cap şi se ridică în picioare.

— Trebuie să decidem acum, mamă.

Cleopatra se opuse.

Atitudinea fiului ei era cât se poate de grăitoare. Îi deschisese ochii în faţa realităţilor pe care ar fi trebuit să le vadă înainte să plece din Efes. Fiecare picătură din energia ei şi din resursele ei

mentale se irosiseră pe planurile pentru viitorul lui, pentru viitorul acela strălucit, de Rege al Regilor, conducător al lumii. Acum îşi dădea seama pentru prima dată că el nu râvnea la nimic din toate astea şi că vorbise serios de fiecare dată, când afirmase acest lucru. Îi aparţinea numai ei această sete de putere, se punea în locul lui şi credea în mod eronat că nimeni nu ar putea rezista acestei ispite, cu atât mai puţin un băiat cu sânge de rege şi de zeu şi cu o minte strălucită. La exerciţiile militare nu dăduse dovadă de laşitate, aşadar nu teama pentru propria piele îl reţinea. Însă lui Caesarion îi lipsea ambiţia. Şi dacă nu avea ambiţie, nu va fi niciodată Regele Regilor decât cu numele; nu avea chemare. Egiptul şi Alexandria i se păreau de-ajuns; nu voia mai mult.

— O, Caesarion, Caesarion! De ce îmi faci una ca asta? Cum poţi să întorci spatele puterii? Unde am greşit când ne-am unit sângele, eu şi Cezar? Două dintre popoarele cele mai ambiţioase din lumea asta au dat naştere unui copil curajos, dar blând; puternic, dar lipsit de ambiţii. Şi totul a fost în zadar, nu mă pot consola nici cu gândul de a-l înlocui pe întâiul născut cu Alexandru Helios sau cu Ptolemeu Philadelphus, care nu sunt lipsiţi de ambiţie, ci de inteligenţă. Mediocri. Caesarion este cel care face ca Nilul să urce până la cubiţii abundenţei în fiecare an. Caesarion este Horus şi Osiris. Şi nu-şi doreşte acest destin! El care nu este mediocru, tânjeşte după mediocritate! Ce ironie a sorţii! Ce tragedie!

— Când spuneai că este un copil pe care nu-l poţi alinta, nu înţelegeam ce înseamnă asta, îi zise ea lui Cha'em, după ce se ridicară de la masă, iar Apollodorus şi Sosigenes, palizi la faţă, dispăruseră.

— Dar acum înţelegi, spuse bătrânul cu o voce blândă.

— Da. Caesarion nu-şi doreşte nimic, pentru că nu-i lipseşte nimic. Dacă Amun-Ra l-ar fi pus în trupul unui sărman egiptean şi l-ar fi trimis să coacă pâine sau să măture pe străzi, şi-ar fi acceptat destinul cu recunoştinţă, bucuros să poată câştiga atât cât îi trebuie ca să mănânce, să plătească chiria pentru o casă micuţă din Rhakotis, să se căsătorească şi să-şi crească copiii. Iar dacă vreun brutar-şef sau vreun supraveghetor al străzii i-ar fi remarcat meritele şi l-ar fi ridicat puţin în rang, ar fi fost în culmea fericirii, dar nu pentru el, ci de dragul copiilor săi.

— Ai văzut adevărul.

— Dar tu, Cha'em? Tu ai văzut caracterul şi firea lui Caesarion în ziua aceea când te-ai făcut pământiu la faţă şi ai refuzat să-mi împărtăşeşti şi mie viziunea ta?

— Cam aşa ceva, Fiică a lui Ra. Cam aşa ceva.

Antoniu se întoarse la Alexandria o lună mai târziu, exact când alexandrinii aflară despre înfrângerea de la Actium. Nimeni nu demonstra pe străzi, nimeni nu se adunase în piaţă ca să meargă spre Incinta Regală. Oamenii plângeau şi se jeluiau, atâta tot, deşi

unii dintre ei îşi pierduseră fiii, nepoţii, verii, care lucraseră pe corăbiile egiptene. Cleopatra dădu un edict în care explica că numai puţini dintre aceştia erau pierduţi pentru totdeauna; dacă Octavian accepta să-i vândă ca sclavi, ea îi va răscumpăra sau, dacă le dădea drumul, îi va aduce acasă cât mai curând.

În luna în care îl aşteptase pe Antoniu, îşi făcuse griji pentru el mai mult ca oricând; iubirea îi invadase inima şi asta însemna teamă, îndoială, îngrijorare continuă. Era bine? În ce dispoziţie sufletească se afla? Ce se întâmpla la Paraetonium?

Află toate acestea de la Lucius Cinna. Antoniu refuza să se apropie de palate; coborâse de pe corabia lui pe o plajă mică de lângă Portul Regal. Nu vorbise cu nimeni de când ridicaseră ancora în Paraetonium, spunea Cinna.

— Credeţi-mă, doamnă, nu l-am văzut niciodată aşa de copleşit de disperare.

— Ce s-a întâmplat?

— Am primit vestea că Pinarius i s-a predat lui Cornelius Gallus în Cirenaica. O lovitură cumplită pentru Antoniu, dar ceea ce era mai rău a venit abia după aceea. Gallus a pornit spre Alexandria cu cele patru legiuni ale lui şi cele patru care îi aparţinuseră lui Pinarius. Are o mulţime de transportoare şi două flote, a lui proprie şi a lui Pinarius. Aşa că dispune de opt legiuni şi două flote care vin spre Alexandria dinspre vest. Antoniu dorea să rămână la Paraetonium şi să-l angajeze pe Gallus acolo, dar… ei bine, vezi şi tu de ce n-a putut, Maiestate!

— Nu avea suficient timp să aducă trupele la Alexandria. Şi-a reproşat că nu-şi păstrase legiunile la Paraetonium. Dar ca să ia o asemenea decizie, Cinna, ar fi trebuit să fie clarvăzător!

— Am încercat cu toţii să-i spunem asta, doamnă, dar nu vrea să asculte.

— Trebuie să-l văd neapărat. Te rog, du-te la Apollodorus şi spune-i să-ţi găsească un loc de dormit. Cleopatra îl bătu pe Cinna pe braţ şi porni către golfuleţul unde zări figura gârbovită a lui Marc Antoniu, care şedea cu braţele petrecute în jurul genunchilor şi cu bărbia în piept. Dezolat. Singur.

Toate semnele sunt împotriva noastră, îşi spuse ea în timp ce poalele veşmântului îi fluturau pe lângă corp. Era o zi înnorată şi vântul sufla mult mai tare decât de obicei în Alexandria în timpul iernii. Aerul rece te îngheţa până în măduva oaselor. Spuma albă se încreţea pe vârfurile valurilor cenuşii din Marele Port, norii se adunau ameninţători, mânaţi de la nord către sud; Alexandria se pregătea să întâmpine ploaia.

Duhnea a transpiraţie, dar nu şi a vin, slavă zeilor! Barba îi crescuse şi era ţepoasă. Părul stătea ridicat şi ciufulit; niciun roman nu purta barbă sau părul lung decât la moartea cuiva sau după o mare calamitate. Marc Antoniu jelea.

Cleopatra se aşeză pe vine lângă el, tremurând.

— Antoniu! Uită-te la mine, Antoniu! Priveşte-mă!

În loc de răspuns, el îşi trase mantia peste cap acoperindu-şi faţa.

— Antoniu, iubirea mea, spune ceva!

Dar nu voia să vorbească şi nici să-şi descopere faţa.

După aproximativ o oră, începu să plouă – o ploaie constantă şi rece care îi pătrunse pe amândoi până la piele. Şi atunci Antoniu vorbi, dar – aşa cum înţelese ea imediat – numai ca să scape de ea:

— Vezi promontoriul acela mic de după Akro?

— Da, iubirea mea, sigur că-l văd. Punctul Soter.

— Să-mi construieşti acolo o casă, o singură cameră, suficient de mare pentru mine. Fără slujitori. Nu vreau să văd pe nimeni, bărbat sau femeie, şi nici pe tine.

— Vrei să urmezi exemplul lui Timon din Atena[133]? întrebă ea îngrozită.

— Da. Noul Marc Antoniu este şi mizantrop şi misogin, exact la fel ca Timon din Atena. Casa mea cu o singură încăpere va fi un Timonium al meu şi nimeni nu trebuie să se apropie de ea. Mă auzi? Nimeni! Nici tu, nici Caesarion, nici copiii mei!

— Ai să îngheţi de frig înainte să fie gata casa, spuse ea, bucuroasă că ploua; îi ascundea lacrimile.

— Un motiv în plus să te grăbeşti, în acest caz. Acum pleacă, Cleopatra! Pleacă de aici şi lasă-mă singur!

— Dă-mi voie să-ţi trimit mâncare şi băutură!

— Nu-mi trimite nimic! Nu vreau nimic!

Caesarion era atât de nerăbdător să afle ce se întâmpla, încât nu voia să iasă din încăpere; Cleopatra trebui să-şi schimbe hainele ude în spatele unui paravan şi vorbea cu el în timp ce Charmian şi Iras îi frecau corpul îngheţat cu prosoape aspre de in ca s-o încălzească.

— Spune-mi, mamă! repeta el într-una. Auzea zgomotul paşilor lui prin încăpere. Care este adevărul? Spune-mi, spune-mi!

— S-a transformat în Timon din Atena, zise ea din spatele paravanului pentru a zecea oară. Vrea să-i construiesc o casă cu o singură încăpere la capătul promontoriului – căreia îi va spune Timonium. Ieşi din spatele paravanului. Şi nu, nu vrea să te vadă nici pe tine, nici pe mine, nu doreşte nici mâncare, nici vin şi nici nu suportă prezenţa vreunui slujitor. Cleopatra începu să plângă din nou. O, Caesarion, ce mă fac? Soldaţii lui ştiu că s-a întors, dar ce or să-şi închipuie dacă el nu vrea să dea ochii cu ei? Dacă nu vrea să-i conducă?

Caesarion o şterse la ochi şi îi înlănţui umerii cu braţul ca s-o liniştească.

— Şt, mamă! Nu are rost să plângi! A fost tot aşa de rău în timpul campaniei? Ştiu că după retragerea de la Phraaspa a intenţionat să se sinucidă, ştiu că şi-a înecat după aceea amarul în

vin. Dar nu mi-ai pomenit nimic despre comportamentul lui când era agitaţia aceea în cortul de comandă. Mi-ai spus numai cum s-au purtat prietenii şi legaţii lui, ceea ce nu este acelaşi lucru. Vorbeşte-mi despre tine şi despre Antoniu! Cât poţi tu de sincer şi cinstit. Nu mai sunt copil în nicio privinţă.

Uitând de durerea sa, Cleopatra îl privi uluită.

— Caesarion! Vrei să spui că ai fost la femei?

— Ai fi preferat să fie bărbaţi? râse el.

— Bărbaţii erau foarte buni pentru Alexandru cel Mare, dar în această privinţă romanii sunt foarte ciudaţi. Tatăl tău ar fi fost fericit dacă iubitele tale ar fi femei, fireşte.

— În acest caz, nu are de ce să se plângă. Uite, stai aici! O aşeză pe un scaun şi se aşeză în faţa ei pe jos, cu picioarele încrucişate.

— Spune-mi!

— S-a ataşat foarte tare de mine, fiule. Nu a existat niciodată un soţ mai credincios decât el. O, cum îl mai ironizau ceilalţi! Zi după zi, mereu şi mereu. Să mă trimită acasă în Egipt, nu vor o femeie în cortul de comandă, eram străină, o mie şi unul de motive pentru care nu ar fi trebuit să fiu acolo, cu el. Iar eu am fost o proastă, Caesarion! M-am împotrivit, n-am vrut să mă întorc acasă. Şi l-am ironizat şi eu. Nu vor să fie dominaţi de o femeie. Dar Antoniu m-a susţinut, nu a cedat nicio clipă. Chiar şi la urmă, când până şi Canidius s-a întors împotriva mea, tot a refuzat să mă trimită acasă.

— Şi refuzul lui se explică prin loialitate… sau prin dragoste?

— Amândouă, aşa cred. Cleopatra întinse mâinile şi le apucă cu un gest febril pe ale lui. Dar ăsta n-a fost cel mai rău lucru pentru el, Caesarion. Eu… eu, eu nu-l iubeam, Caesarion, iar el ştia asta! Aceasta era cea mai mare suferinţă a lui. Îl tratam ca pe un gunoi! Îi dădeam porunci, îl umileam în faţa legaţilor care nu-l cunoşteau foarte bine şi, fiind romani, îl priveau cu dispreţ pentru că mă lăsa să-i ordon ce să facă – eu, o femeie! Îi ceream să îngenuncheze în faţa mea în prezenţa lor, pocneam din degete ca să-l chem la mine, îl scoteam de la şedinţele de consiliu ca să mă ducă pe mine la picnic. Nu e de mirare că mă urau! Dar el nu m-a urât niciodată!

— Când ţi-ai dat seama că îl iubeşti, mamă?

— La Actium, în toiul dezertărilor în masă ale regilor-clienţi şi ale legaţilor şi după câteva înfrângeri mai mici pe uscat. Mi-au căzut solzii de pe ochi, nu am cum să mă exprim altfel. M-am uitat în jos la capul lui şi am văzut că încărunţise aproape peste noapte. Şi dintr-odată am simţi cum sufăr pentru el şi alături de el, de parcă aş fi fost chiar el. Şi atunci mi-au căzut solzii. Cât ai clipi din ochi. Da, acum îmi dau seama că dragostea mea a evoluat mai lent, dar în momentul în care am devenit conştientă de ea a venit ca un trăsnet. Lucrurile s-au derulat aşa de repede, că nici nu am avut suficient timp să-i arăt cât de profundă este

iubirea mea. Scoase un sunet trist. Iar acum probabil că nu voi mai avea niciodată prilejul s-o fac.

Caesarion o trase jos de pe scaun şi o cuprinse între genunchii lui, frecând-o pe spate ca pe un copil.

— O să-şi revină, mamă. Asta va trece şi vei avea ocazia să-ţi dovedeşti iubirea.

— Cum de ai devenit aşa de înţelept, fiule?

— Înţelept? Nu, nu sunt înţelept. Dar văd lucrurile clar. Pe ochii mei nu sunt solzi şi nu au fost niciodată. Acum du-te la culcare, mamă, iubita, draga mea mamă! Am să-i construiesc casa cu o singură încăpere în decurs de o zi.

Caesarion se ţinu de cuvânt; micul Timonium al lui Marc Antoniu fu înălţat într-o singură zi. Un om al cărui chip îi era necunoscut lui Antoniu îi strigă că mâncarea şi băutura îi vor fi puse la uşă, apoi plecă.

Vor veni şi foamea şi setea, fireşte, căci deja simţea crampe, chiar în momentul în care dădu de perete uşa şi se opri în prag pentru a-şi examina celula de închisoare. Pentru că asta era. Nu va putea să iasă afară până când nu-şi va domoli chinul sufletesc, iar în clipa în care intră în casă, Antoniu nu ştia cât va dura răfuiala cu sine.

Ca şi când ar fi avut o revelaţie, acum vedea ce fusese greşit, dar trebuia să retrăiască în minte fiecare pas.

Sărmana, prostuţa de Cleopatra! Se uita la el ca la un salvator, când fiecare membru al lumii lui vedea clar că Marc Antoniu nu este capabil să salveze pe nimeni. Dacă nu putea să se izbăvească pe el însuşi, ce şanse avea în cazul altora?

Cezar – adevăratul Cezar, nu tinerelul acela care se maimuţărea la Roma – ştiuse întotdeauna, fireşte. Căci altfel de ce îl omisese din testament pe cel despre care toată lumea presupusese că va fi moştenitorul lui? Totul începuse aici, cu această respingere. Reacţia lui fusese previzibilă: se va duce spre est să se lupte cu parţii, adică va face ceea ce Cezar nu mai apucase. Să-şi câştige nemurirea ca egal al lui Cezar.

Dar după aceea, planul se prăbuşise, subminat de propriile lui defecte. I se păruse cumva întotdeauna că este suficient timp pentru chefuri, aşa că petrecuse. Dar nu era timp! Nu atunci când Octavian se descurca atât de bine în Italia, contra tuturor aşteptărilor. Octavian, mereu Octavian! Privind de jur împrejurul pereţilor netencuiţi ale Timoniumului său, Antoniu văzu în sfârşit de ce planurile lui eşuaseră. Ar fi trebuit să-l ignore pe Octavian, să continue campania împotriva parţilor, în loc să-l persecute an după an pe moştenitorul lui Cezar. O, anii aceia irosiţi! *Irosiţi!* Intrigi peste intrigi ca să provoace prăbuşirea lui Octavian, anotimp după anotimp pierdut pentru a-l încuraja pe Sextus Pompei în încercările lui zadarnice. Nu ar fi trebuit să rămână în Grecia pentru a face asta; dacă Octavian urma să câştige în faţa

lui Sextus Pompei, prezenţa lui nu avea cum să-l împiedice. Şi nici nu-i pusese beţe în roate, de fapt. Octavian reuşise să-l manevreze în aşa fel încât să-l lase pe dinafară şi câştigase în ciuda lui. Iar anii treceau şi parţii deveneau tot mai puternici.

Greşeli, una după alta! Dellius îl indusese în eroare, Monaeses îl păcălise. Şi Cleopatra! Da, Cleopatra…

De ce se dusese la Atena în loc să meargă în Siria în primăvara aceea când se produsese invazia parţilor? Se temea de Octavian mai mult decât de duşmanul real, adevărat. Şi-a pus în pericol propriul statut de la Roma şi începuse astfel erodarea fundamentelor puterii şi ale spiritului său. Şi acum, la unsprezece ani după Philippi, nu-i mai rămăsese nimic decât ruşinea.

Cum ar putea să-l privească în ochi pe Canidius? Pe Caesarion? Pe prietenii lui romani încă în viaţă? Atât de mulţi morţi, din cauza lui! Ahenobarbus, Poplicola, Lurius… Bărbaţi ca Pollio şi Ventidius, obligaţi să se pensioneze ca urmare a greşelilor lui… Cum ar mai putea să-l privească în ochi pe unul cu caracterul lui Pollio?

Şi medită multă vreme asupra acestui lucru, plimbându-se încolo şi încoace pe pardoseala din lut, amintindu-şi să mănânce şi să bea numai când se prăbuşea epuizat sau se oprea să se întrebe mirat oare ce monstru îi scormonea cu ghearele prin stomac. Ruşinea, oh, ruşinea! El, cel atât de admirat şi de iubit, îi dezamăgise pe toţi, străduindu-se să conspire pentru a-l da jos pe Octavian, când aceasta nu era nici datoria lui şi nici cel mai bun lucru de făcut. O, ruşinea, ruşinea asta!

Abia când iarna deosebit de rece îşi istovi puterile, deveni suficient de calm ca să se gândească la Cleopatra.

Sărmana, nebuna de Cleopatra! Cum se plimba ţanţoşă prin cortul de comandă şi se maimuţărea, imitând comportamentul băţos al mareşalilor romani, considerându-se egala lor în privinţa priceperii militare, numai pentru că ea era cea care acoperea costurile campaniei.

Şi toate acestea pentru Caesarion, Regele Regilor. Cezar într-o nouă ipostază, sânge din sângele ei. Dar cum ar fi putut el, Antoniu, să i se opună, când nu-şi dorea altceva decât să-i facă pe plac? Căci de ce ar fi pornit în această aventură pentru a cuceri Roma, de ce dacă nu din dragoste pentru Cleopatra? În mintea lui, Cleopatra luase locul campaniei împotriva parţilor după retragerea de la Phraaspa.

Cleopatra greşea şi eu aveam dreptate. Mai întâi, trebuia să-i zdrobesc pe parţi, abia după aceea să pornesc împotriva Romei. Aceasta ar fi fost alternativa noastră cea mai bună, dar ea n-a văzut-o niciodată. O, dar o iubesc! Cât de mult putem greşi, atunci când ne îndoim de obiectivele noastre! Am cedat în faţa ei, în loc să mă menţin ferm pe poziţie. Am lăsat-o să facă pe regina cu prietenii şi colegii mei, când ar fi trebuit să-i confisc lada cu bani şi s-o trimit pachet înapoi la Alexandria. Dar n-am avut

niciodată puterea şi asta este o altă ruşine, o altă umilinţă! A profitat de mine pentru că am lăsat-o să profite. Sărmana, prostuţa de Cleopatra! Dar incomparabil mai sărman şi mai prost este Marc Antoniu!

Când în Alexandria veni luna martie şi vremea se îmblânzi din nou, Antoniu deschise uşa închisorii sale. Era bărbierit, cu părul tuns scurt – o, dar aşa de cărunt! – şi apăru pe neaşteptate în palat strigând după Cleopatra şi după fiul ei.

— Antoniu, Antoniu! strigă ea, acoperindu-i faţa cu sărutări. O, acum simt că trăiesc din nou!

— Sunt înfometat după tine, îi şopti el la ureche, apoi o împinse uşor la o parte ca să-l îmbrăţişeze pe Caesarion, care radia de fericire.

— Am să-ţi spun ceea ce probabil că îţi zice toată lumea, Caesarion, dar mă faci să mă simt din nou tânăr, căci eşti din cap până-n picioare leit Cezar. Dar eu am încărunţit, iar tu ai crescut mare.

— Nu suficient ca să pot sluji ca legat senior, dar nici Curio şi nici Antyllus n-o pot face. Sunt amândoi aici, în Alexandria, şi te aşteptau să ieşi din carapacea timoniană.

— Fiul lui Curio? Şi fiul meu cel mai mare? *Edepol,* şi ei au devenit bărbaţi!

Caesarion jubila.

— O să ne întâlnim mâine la o cină specială, dar nu mai înainte. Tu şi mama aveţi nevoie de timp să fiţi singuri.

După cele mai frumoase ore de dragoste din viaţa ei, Cleopatra se întinse alături de Antoniu care adormise, ca o insectă lipicioasă ce se străduia să acopere trunchiul unui copac. Arzând de iubire pentru el, Cleopatra îşi exprimase dragostea în cuvinte, nu se mai cenzurase deloc şi se înecase în senzaţiile fabuloase pe care le trăise odinioară, când o ţinea în braţe Cezar. Dar acesta era un gând trădător, aşa că îl alungă şi se luptă să-i ofere lui Antoniu dovezi de dragoste care să-l facă să vadă cât de mult îl iubea pe el, nu pe Cezar.

Antoniu îi spusese tot ce se pregătise să-i mărturisească, dornic mai ales s-o asigure că nu se fleşcăise, că trupul lui era viguros şi mintea clară.

— Am aşteptat să se prăbuşească cerul, încheie el, singur, neputincios, absolut zdrobit. Şi apoi, în zorii zilei de astăzi, m-am trezit vindecat. Nu ştiu de ce, nu ştiu cum. Pur şi simplu, m-am trezit din somn şi m-am gândit că, chiar dacă n-o să câştigăm acest război, putem să-l facem pe Octavian să plătească. Îmi spui că legiunile mele sunt aici şi mă susţin, iar armata ta este în tabără, pe braţul Pelusiac al Nilului. Aşadar, îl vom întâmpina cum se cuvine pe Octavian când îşi va face apariţia.

Dar starea de armonie perfectă dintre ei nu dură prea mult; lumea din afară interveni şi o distruse.

Mai rele erau veştile pe care le aduse Canidius la începutul lui martie. Călătorise de unul singur pe uscat de la Epir la Helespont, traversase apoi Bitinia, străbătuse călare Cappadocia şi trecuse pe la Aman, fără să fie recunoscut. Chiar şi ultima etapă a călătoriei prin Siria şi prin Iudeea o străbătuse fără să întâmpine dificultăţi. Şi el îmbătrânise, avea părul alb, ochii albaştri i se decoloraseră, dar loialitatea lui faţă de Antoniu rămăsese aceeaşi şi se împăcase chiar şi cu prezenţa Cleopatrei.

— Lupta de la Actium a fost amplificată şi transformată în cea mai colosală bătălie navală care a existat vreodată, spuse el la masa la care participau şi tinerii Curio, Antyllus şi Caesarion. Au murit câteva mii de soldaţi romani din legiunile tale, Antoniu, ştiai asta? Aşa de mulţi, încât numai câţiva au supravieţuit şi au putut fi luaţi prizonieri. Dar tu personal ai luptat chiar şi după ce *Antonia* a fost cuprinsă de flăcări. Apoi ai văzut-o pe regina Cleopatra că fuge fără tine în Egipt, ai sărit într-o şalupă şi ai urmat-o înnebunit, părăsindu-ţi oamenii. Ţi-ai croit drum cu greu printre sutele de soldaţi romani muribunzi, ignorând rugăminţile lor de a rămâne cu ei, căci nu te gândeai decât cum s-o prinzi din urmă pe Cleopatra. Iar când ai reuşit, ea te-a ridicat la bordul corăbiei ei; arătai ca un câine tras în ţeapă, te-ai aşezat pe jos, pe punte, ţi-ai acoperit capul şi ai refuzat să te clinteşti de acolo câteva zile. Regina ţi-a confiscat sabia şi pumnalul, căci erai de-a dreptul înnebunit din cauza sentimentului de vinovăţie că îţi părăsiseşi oamenii. Fireşte că Roma şi Italia sunt absolut convinse că eşti, în cel mai bun caz, sclavul Cleopatrei. Cei mai credincioşi susţinători te-au părăsit. Chiar şi Pollio, deşi nu a vrut să lupte împotriva ta.

— Octavian este la Roma? întrebă Caesarion, rupând tăcerea apăsătoare.

— A fost, dar pentru scurt timp. A pornit la drum cu mai multe legiuni şi corăbii pentru a face joncţiunea cu cei care îl aşteaptă la Efes. Am auzit că va avea treizeci de legiuni, dar numai vreo şaptesprezece mii de călăreţi. Se pare că intenţionează să plece pe mare de la Efes la Antiohia, însă austral a început să sufle. Foarte târziu în ultima vreme.

— Când crezi că va sosi? întrebă Antoniu, fără să-şi piardă cumpătul.

— În Egipt, poate că prin iunie. Se spune că nu va traversa Delta Nilului pe apă. Are de gând să meargă pe uscat de la Pelusium la Memfis şi să se îndrepte spre Alexandria dinspre sud.

— Memfis? Asta e ciudat, spuse Caesarion.

Canidius ridică din umeri.

— Singura explicaţie care îmi vine în minte, Caesarion, este că vrea ca Alexandria să fie complet izolată, în imposibilitate de a

primi întăriri. Este o strategie sănătoasă, chiar dacă pare excesiv de precaută.

— Mie mi se pare greşită, insistă Caesarion. Agrippa a conceput această strategie?

— Nu cred că Agrippa se afla acolo. Statilius Taurus este adjunctul lui Octavian, iar Cornelius Gallus va înainta din Cirenaica.

— Mişcarea de cleşte, spuse Curio, vrând să-şi etaleze cunoştinţele militare.

Antoniu şi Canidius îşi ascunseră zâmbetele, Caesarion îi privi exasperat. Zău, aşa! Mişcare de cleşte! Ce perspicace era Curio!

Acum când Antoniu îşi venise în fire, de pe umerii Cleopatrei se luase o povară uriaşă, dar tot nu-şi putea mobiliza toată energia şi spiritul combativ de odinioară. Gâlma de la gât crescuse şi mai mult, picioarele i se umflau mereu, gâfâia şi din când în când avea momente de confuzie. Hapd'efan'e punea toate acestea pe seama guşii, dar nu ştia cum s-o trateze. Tot ce putea să facă era să-i recomande să stea întinsă pe canapea cu picioarele în sus, atunci când se producea edemul, de regulă după ce şedea mai mult la birou.

Firea ei răzbunătoare şi aroganţa îi transformaseră în duşmani de moarte pe doi dintre bărbaţii care se aflau la graniţa siriană, şi anume Herod şi Malchus, iar Cornelius Gallus blocase Egiptul din vest. În aceste condiţii trebuia să-şi caute aliaţii în altă parte. Trimisese o solie la regele parţilor, cu multe daruri preţioase şi cu promisiunea că le va da ajutor când vor invada Siria. Dar ce putea face ea pentru Artavasdes din Media? Puterea acestuia creştea necontenit, pe măsură ce înainta tot mai mult în Media partă prin exploatarea duşmăniilor de la curtea partă. Artavasdes din Armenia, care fusese adus la Alexandria pentru a merge în alaiul triumfal al lui Antoniu, era tot prizonier. Cleopatra îl execută şi îi trimise capul în Media cu ambasadori care aveau instrucţiuni să dea asigurări regelui că mica lui fiică, Iotape, va rămâne logodită cu Alexandru Helios şi că Egiptul se bizuia pe Media pentru a-i ţine pe romani la respect de-a lungul frontierei armene; din dorinţa de a-l ajuta să-şi recupereze cheltuielile derivate din aplicarea acestei politici, Cleopatra îi trimise aur. Dar abia ancoră flota la Heroonopolis, că Malchus din Nabateea se năpusti şi incendie toate galerele până la linia de plutire. Imperturbabilă, Cleopatra aduse altă flotă din Sinus Arabicus şi trimise de astă dată vasele la Berenice, departe de Malchus. Cu corăbiile se duseră şi cincizeci dintre slujitorii ei cei mai devotaţi, cu ordinul de a aştepta la Berenice până va sosi Cezar-Faraon. După aceea, urmau să ridice ancora spre India.

Întrucât ar fi fost imposibil să reînvie Societatea Chefliilor Inimitabili, Cleopatra se gândi să întemeieze Societatea

Camarazilor întru Moarte. Scopul societăţii era în linii mari acelaşi: să petreacă, să bea şi să mănânce, dar şi să uite câteva ore de soarta implacabilă. „Camarazii întru Moarte", aşa cum arăta şi numele societăţii, nu reprezenta nici pe departe acea succesiune de petreceri şi beţii caracteristică „Inimitabililor Cheflii". Era goală de conţinut, forţată şi frenetică.

Antoniu era treaz, deşi bea şi vin, de cele mai multe ori moderat, pentru că prefera să-şi petreacă timpul cu legiunile sale, făcând instrucţie cu ele ca să le aducă într-o formă maximă. Caesarion, Curio şi Antyllus îl însoţeau ori de câte ori se ocupa de instrucţia militară, deşi nu păreau la fel de doritori să-l secondeze în calitate de Camarazi întru Moarte. La vârsta lor, refuzau să creadă că moartea este reală; oricine putea să moară, dar nu ei.

La începutul lui mai, din Siria, veni o veste care îl doborî pe Antoniu. Pe drum către Atena, întâlnise o sută de gladiatori autentici, rătăciţi pe insula Samos şi îi angajase ca să lupte la jocurile victoriei pe care intenţiona să le organizeze după ce îl va învinge pe Octavian. Îi plătise şi le dăduse şi două corăbii în folosinţă, dar evenimentele de la Actium îi răsturnaseră planurile. Auzind de înfrângerea lui Antoniu, gladiatorii deciseră să se ducă în Egipt şi să lupte pentru el acolo, nu ca soldaţi pe stratul de rumeguş, ci ca soldaţi adevăraţi. Ajunseseră numai până în Antiohia, unde Titus Didius, noul guvernator al lui Octavian, îi opri. Apoi venise Messala Corvinus cu prima dintre legiunile lui Octavian şi poruncise să fie răstigniţi pe cruce. O moarte crudă şi înjositoare, care era rezervată exclusiv sclavilor şi piraţilor. Aceasta reprezenta modalitatea lui Corvinus de a spune că un gladiator care lupta pentru Marc Antoniu era sclav, şi nu un om liber, deşi acesta fusese statutul lor.

Pentru un motiv care depăşea puterea de înţelegere a Cleopatrei, această mică poveste tristă îl afectase pe Antoniu mai mult decât ceea ce se întâmplase la Actium şi la Paraetonium. Plânse amarnic câteva zile la rând şi când în sfârşit trecu de paroxismul durerii, parcă îşi pierduse interesul pentru tot. Fu cuprins de un val de melancolie, pe care îl mască printr-un mare entuziasm pentru Societatea Camarazilor întru Moarte, la ale cărei chefuri participa acum cu febrilitate, bând în neştire până când nu mai ştia pe ce lume se află. Legiunile erau neglijate, armata egipteană dată uitării, iar când Caesarion îi amintea mereu că trebuie să-şi vină în fire şi să ţină ambele armate în formă, Antoniu îl ignora.

Exact în acel moment, preoţii şi nomarhii[134] de pe Nil, de la Elefantine la Memfis – o distanţă cam de o mie de mile – veniră la Faraonul Cleopatra şi se oferiră să lupte până la ultimul egiptean pentru ea. Tot Egiptul de pe Nil se va ridica în apărarea Faraonului! strigau ei stând în genunchi şi cu frunţile sprijinite de pardoseala de aur a camerei de audienţă a reginei.

Dar Cleopatra era de neclintit: îi refuză de fiecare dată, până când aceştia se întoarseră acasă disperaţi, convinşi că ocupaţia romană va marca sfârşitul Egiptului. Dar nu plecaseră înainte să-i vadă lacrimile. Nu! spunea ea plângând, nu va lăsa Egiptul să fie scăldat într-o baie de sânge de dragul a doi faraoni care abia dacă aveau sânge egiptean în vene.

— Este un sacrificiu fără rost pe care nu pot să-l accept! zise ea cu lacrimi în ochi.

— Mamă, nu aveai niciun drept să refuzi oferta lor în absenţa mea, spuse Caesarion când află ce se întâmplase. Răspunsul meu ar fi fost acelaşi, dar prin faptul că nu ai solicitat prezenţa mea, m-ai deposedat de împuternicirile mele. De ce îţi închipui că în felul acesta mă cruţai de dureri? Cum pot să domnesc eu cu propriul meu cap de zeu, dacă tu continui să mă protejezi? Umerii mei sunt mai largi decât ai tăi!

Cleopatra trebuia să-şi împartă timpul între încercarea de a-l scoate pe Antoniu din starea lui de prostraţie, supravegherea celor trei tineri – Caesarion, Curio şi Antyllus – şi terminarea construcţiei propriului mormânt, pe care îl începuse atunci când se urcase pe tron la vârsta de şaptesprezece ani, aşa cum cerea tradiţia. Acesta se afla la Sema, un complex mare din cadrul Incintei Regale, unde erau îngropaţi toţi membrii dinastiei Ptolemeu şi unde se afla şi Alexandru cel Mare, într-un sarcofag de cristal transparent. Unul dintre cei doi fraţi-soţi ai ei îşi găsise odihna de veci aici (ea îl omorâse ca să-l pună pe tron pe Caesarion); celălalt, înecat, se afla sub apele Nilului Pelusiac. Fiecare Ptolemeu îşi avea mormântul său, la fel ca şi fiecare Berenice, Arsinoë şi Cleopatra care domniseră. Niciunul nu era un edificiu gigantic, deşi de formă faraonică: avea o cameră interioară pentru sarcofag, borcane de Canopus şi statui de paznici, plus trei camere mici exterioare, pline cu mâncare, băutură, mobilă şi o barcă elegantă de trestie pentru a pluti pe Fluviul Nopţii.

Mormântul Cleopatrei urma să-l primească şi pe Antoniu, aşa că era dublu ca mărime faţă de celelalte. Partea ei fusese deja terminată; acum meşterii lucrau febril la cea rezervată lui Marc Antoniu. Făcut din granit roşu-întunecat de Nubia, era lustruit ca o oglindă şi de formă rectangulară. Pereţii exteriori nu aveau niciun fel de ornamente în afară de cartuşele ei şi al lui Antoniu. Două uşi masive de bronz purtând simbolurile sacre închideau ambele camere care se deschideau printr-o anticameră şi conduceau prin două uşi către părţile laterale. Un tub pentru vorbit străpungea zidăria în grosime de cinci picioare, ajungând la uşile exterioare.

Până când ea şi Antoniu vor fi depuşi aici complet îmbălsămaţi, pe peretele unde se afla uşa va rămâne o deschizătură, la care se ajungea pe o schelă; oamenii şi obiectele

puteau fi transportate înăuntru şi afară cu ajutorul unui scripete, care trăgea un coş mare. Procesul îmbălsămării dura nouăzeci de zile, aşadar se scurgeau trei luni din momentul morţii până la închiderea definitivă a deschizăturii de deasupra uşii; preoţii îmbălsămători intrau şi ieşeau cu instrumentele şi cu natronul[135], sărurile amare şi acide pe care le obţineau din Lacul Tritonului de la marginea provinciei romane Africa. Până toate acestea erau gata, preoţii locuiau într-o clădire specială, unde se aflau şi toate ustensilele lor.

Camera interioară a lui Antoniu era legată de a ei printr-o uşă, şi ambele aveau blazoane pe pereţi, cu aur, pietre preţioase şi toate accesoriile pe care ar fi putut să şi le dorească Faraonul şi prinţul ei consort în Tărâmul Morţilor. Aveau cărţi de citit, scene din viaţa lor ca să le zâmbească şi toţi zeii Egiptului, un basorelief frumos al Nilului. Mâncarea, mobila, băutura şi barca fuseseră deja aduse în încăpere; căci nu mai era mult şi Cleopatra ştia asta.

În camerele rezervate lui Marc Antoniu se aflau biroul lui şi scaunul din fildeş cu picioare încrucişate, cea mai bună armură a lui, mai multe togi şi tunici, mese din lemn de lămâi pe piedestale de fildeş cu incrustaţii de aur. Se mai găseau acolo şi templele miniaturale în care puteau fi văzute imaginile în ceară ale tuturor strămoşilor lui care ajunseseră până la rangul de pretor, precum şi un bust al lui însuşi, pe un pilon rectangular, care îi plăcuse în mod special. Sculptorul grec îi pusese capul în fălcile unui leu, cu ghearele înnodate pe pieptul lui şi cu ochii roşii strălucind deasupra. Singurele lucruri care lipseau din această parte erau o armură de lucru şi o togă brodată cu purpuriu, aceasta fiind tot ce îi mai trebuia acum, înainte de sfârşit.

Fireşte că Caesarion ştia ce face Cleopatra. Îşi dăduse seama că mama lui presimţea că ea şi Antoniu vor fi curând morţi, dar nu spunea nimic, nu încerca să-i schimbe convingerea. Numai cel mai nebun faraon ar fi putut să nu se gândească la moartea sa; asta nu însemna că mama lui şi tatăl lui vitreg intenţionau să se sinucidă, ci că erau gata să păşească în Tărâmul Morţilor bine pregătiţi şi echipaţi, indiferent dacă moartea lor ar fi fost rezultatul invaziei lui Octavian sau avea să survină abia peste patruzeci de ani. Şi propriul lui mormânt era în construcţie, aşa cum se cuvenea; mama lui îl instalase lângă cel al lui Alexandru cel Mare, dar el îl mutase într-un colţişor mai puţin ostentativ.

Pe de o parte, era încântat de perspectiva unei bătălii, dar pe de altă parte îşi făcea griji pentru soarta poporului lui, dacă ar fi rămas fără faraon. Era suficient de mare ca să-şi amintească de foametea şi molimele care se produseseră între moartea tatălui său şi naşterea gemenilor şi avea un pronunţat simţ al răspunderii. Ştia că trebuie să supravieţuiască, indiferent ce s-ar întâmpla cu mama lui şi consortul acesteia. Nutrea convingerea că i se va permite să trăiască, dacă va conduce negocierile cu

abilitate şi era gata să-i ofere lui Octavian orice comoară ar fi cerut. Faraonul în viaţă prezenta mai multă importanţă pentru Egipt decât tunelurile înţesate cu comori. Ideile şi părerile lui despre Octavian erau numai ale lui, nu le împărtăşise niciodată Cleopatrei, care nu ar fi fost de acord cu el. Căci el înţelegea dilema lui Octavian şi nu putea să-l învinuiască pentru ceea ce făcuse. O, mamă, mamă! Atâta trufie şi atâta ambiţie! Deoarece îndrăznise să sfideze puterea Romei, aceasta venea peste ei! Pentru Egipt, va începe o nouă eră, o eră pe care el va trebui s-o ţină sub control. Nimic din purtarea lui Octavian nu dădea de înţeles că ar fi un tiran. Caesarion înţelegea că era un om cu o misiune: să apere Roma de duşmani şi să asigure poporului ei prosperitate şi linişte. Având aceste scopuri în minte, Octavian va face ceea ce trebuie, dar nu mai mult. Era un bărbat raţional, un om cu care se putea vorbi şi care va înţelege că este bine să aibă un Egipt stabil, sub domnia unui conducător, care nu va reprezenta niciodată un pericol. Egiptul, prieten şi aliat al poporului roman, cel mai loial regat-client al Romei.

Caesarion împlini şaptesprezece ani în a douăzeci şi treia zi a lui iunie. Cleopatra voia să-i organizeze o mare serbare, dar el nici nu voia să audă.

— Numai ceva restrâns, mamă. Familia, Apollodorus, Cha'em, Sosigenes, spuse el ferm. Fără Camarazii întru Moarte, te rog! Încearcă să-i scoţi din cap lui Antoniu chestia asta.

Sarcina nu fusese aşa de dificilă cum se aşteptase ea. Marc Antoniu era indiferent, apatic.

— Dacă asta este ceea ce vrea băiatul, aşa să fie! Ochii căprui, injectaţi, schiţară un zâmbet, rar în ultima vreme. La drept vorbind, draga mea soţie, în vremea din urmă sunt mai mult mort decât camarad. Oftă. Nu mai e mult şi Octavian va ajunge la Pelusium. Poate o lună, poate ceva mai mult.

— Armata mea nu va face faţă, spuse ea printre dinţi.

— Haide, Cleopatra, cum să facă faţă? Ţărani fără pământ, câţiva centurioni romani încărunţiţi şi bătrâni, care sunt sub arme de pe vremea lui Aulus Gabinius. Nu le voi cere să-şi sacrifice vieţile, după cum nici Octavian nu doreşte asta. Nu, chiar aşa, mă bucur că n-au luptat. Îi aruncă o privire posomorâtă. Şi sunt încă şi mai bucuros că Octavian i-a trimis, pur şi simplu, acasă. Se comportă mai mult ca un turist, decât ca un cuceritor.

— Ce ar putea să-l oprească? întrebă ea cu un zâmbet amar.

— Nimic, şi este un fapt irefutabil. Cred că ar trebui să-i trimitem imediat un ambasador şi să-i cerem să-şi formuleze condiţiile.

O zi mai devreme ar fi sărit cu gura pe el, dar asta fusese ieri. O privire aruncată asupra chipului fiului ei care îşi sărbătorea astăzi ziua de naştere îi spuse că acesta nu doreşte ca pământul ţării lui să fie îmbibat de sângele supuşilor săi; va fi de acord cu o

ultimă rezistenţă în faţa legiunilor romane în tabăra de lângă hipodrom, dar asta numai pentru că trupele tânjeau după o bătălie. Li se refuzase această luptă la Actium, aşa că voiau să aibă parte de ea aici. Victorie sau înfrângere nu conta, atâta timp cât aveau ocazia să lupte.

Da, în ultimă instanţă, ceea ce conta era dorinţa lui Caesarion, şi acesta voia pace cu orice preţ. Aşa să fie. Pace cu orice preţ.

— Pe cine va accepta Octavian să vadă?

— Mă gândeam la Antyllus, spuse Antoniu.

— *Antyllus?* Dar e un copil!

— Exact! mai mult chiar, Octavian îl cunoaşte foarte bine. Nu cred că există un alt ambasador mai bun.

— Da, nici eu nu cred, spuse ea după ce reflectă un timp. Totuşi, asta înseamnă că va trebui să scrii o scrisoare. Antyllus nu este suficient de inteligent ca să negocieze.

— Ştiu. Da, am să scriu o scrisoare. Îşi întinse picioarele, îşi trecu mâna prin părul care acum era cărunt de-a binelea. O, fetiţa mea dragă! Nu mai vreau decât ca totul să se termine o dată! Sunt aşa de obosit!

I se puse un nod în gât; înghiţi cu greu.

— Şi eu, iubirea mea! Îmi pare aşa de rău pentru toate chinurile pe care ţi le-am provocat, dar n-am înţeles, nu, nu, trebuie să încetez să-mi mai găsesc scuze! Dacă aş fi rămas în Egipt, poate că lucrurile s-ar fi desfăşurat altfel! Îşi apăsă fruntea pe fruntea lui, prea aproape ca să-i poată vedea ochii. Nu te-am iubit destul şi acum sufăr, o, teribil! Te iubesc, Marc Antoniu! Te iubesc mai mult decât însăşi viaţa, n-am să supravieţuiesc dacă tu nu trăieşti. Tot ce vreau este să rătăcesc prin Tărâmul Morţilor împreună cu tine pentru totdeauna. Vom fi împreună în moarte, aşa cum n-am fost niciodată în viaţă, pentru că acolo este pace, mulţumire şi o tihnă deplină. Cleopatra ridică fruntea. Crezi în asta?

— Cred. Ochii lui mici sticliră. De aceea este mai bine să fii egiptean decât roman. Romanii nu cred în viaţa de după moarte, şi tocmai de aceea nu se tem de moarte. Este numai un somn etern, aşa o privea Cezar. La fel şi Cato, Pompei cel Mare şi toţi ceilalţi. Ei bine, în timp ce ei vor dormi, eu mă voi plimba prin Tărâmul Morţilor împreună cu tine. Pentru totdeauna.

> „Octavian,
>
> Sunt sigur că nu mai doreşti să moară alţi romani, şi din felul în care te-ai purtat cu armata soţiei mele, înţeleg că nu vrei morţi nici în rândurile armatei adverse.
>
> Presupun că atunci când fiul meu va ajunge la tine, vei fi la Memfis. El este cel care îţi aduce această scrisoare pentru că ştiu că în felul acesta va ajunge pe biroul tău, şi nu pe masa vreunui legat. Băiatul este

foarte dornic să-mi facă acest serviciu şi mă bucur să-i îndeplinesc rugămintea.

Octavian, hai să nu mai continuăm această farsă. Recunosc de bună voie că am fost agresor în războiul nostru, dacă se poate numit război. Marc Antoniu nu a prea strălucit, asta este sigur, şi acum doreşte ca totul să se termine.

Dacă îi vei permite reginei Cleopatra să domnească în regatul ei ca Faraon şi Rege, eu voi cădea pe spadă. Un sfârşit bun pentru o luptă jalnică. Trimite-mi răspunsul înapoi cu fiul meu. Voi aştepta trei *nundinae.* Dacă până atunci nu voi primi niciun semn de la tine, voi înţelege că mă refuzi."

Cele trei *nundinae* trecură, dar de la Octavian nu venea nicio veste. Ceea ce îl îngrijora şi mai mult pe Antoniu era că nici Antyllus nu se întorsese, dar decise că, probabil, Octavian îl ţinea la el până când victoria lui va fi completă, apoi oare ce se întâmpla cu fiii proscrişilor? Exilul era practica curentă, dar Antyllus locuise la Octavia ani de zile. Octavian nu va avea inima să exileze pe cineva din familia ei. Şi nici să-i refuze un venit suficient de mare pentru a trăi aşa cum se cuvine unui antonian.

— Chiar crezi că Octavian va accepta condiţiile tale, indiferent care or fi acelea? întrebă Cleopatra. Nu văzuse scrisoarea şi nici nu-i ceruse să i-o arate. Noua Cleopatra înţelegea că nu trebuia să se amestece în treburile bărbaţilor.

— Presupun că nu, spuse Antoniu ridicând din umeri. Aş fi vrut ca Antyllus să ia legătura cu mine.

Cum să-i spun că băiatul e mort? se întreba Cleopatra. Octavian nu putea accepta niciun fel de condiţii, el avea nevoie de tezaurul Ptolemeilor. Ştia unde să-l găsească? Nu, fireşte că nu. Ceea ce nu-l va împiedica să sape mai multe gropi în nisipul Egiptului decât stele pe cer. Iar Antyllus? O pacoste în viaţă! Băieţii de şaisprezece ani aveau obiceiul să se mişte ca argintul viu şi erau vicleni; Octavian nu-şi va asuma riscul să-l ţină în viaţă, pentru ca, eventual, să scape şi să raporteze tatălui lui dispunerea forţelor adverse. Da, Antyllus era mort. Avea importanţă dacă îi dezvăluia acest lucru tatălui sau îl ţinea pentru ea? Nu, nu conta. De ce să mai pună, aşadar, încă o povară de vinovăţie pe umerii lui, şi aşa destul de îngreunaţi şi de… *friabili?* Nu era un calificativ pe care ar fi crezut vreodată că îl va putea aplica lui Antoniu.

Aduse în schimb în discuţie subiectul unui alt tânăr: Caesarion.

— Antoniu, mai avem, probabil, vreo trei *nundinae* până să ajungă Octavian la Alexandria. Presupun că undeva, în apropierea oraşului, veţi da lupta.

Antoniu ridică din umeri.

— Soldaţii îşi doresc o luptă, aşa că, răspunsul este da.

— Pe Caesarion nu-l putem lăsa să lupte.

— Ca nu cumva să moară?

— Da. Nu văd nicio posibilitate ca Octavian să mă lase să domnesc în Egipt şi nu-l va lăsa nici pe Caesarion pe tron. Trebuie să-l trimit pe Caesarion undeva departe, în India sau la Taprobane, înainte ca Octavian să înceapă să-l vâneze. Am cincizeci de oameni de încredere şi o mică flotă rapidă la Berenice. Cha'em le-a dat suficient aur slujitorilor mei ca să-i permită lui Caesarion să ducă o viaţă lipsită de griji după ce va ajunge la capătul călătoriei sale. Când va deveni bărbat în toată firea, se va întoarce.

Antoniu se uită intens la ea, în timp ce între sprâncene i se adâncea o cută. Caesarion, mereu Caesarion! Dar avea dreptate. Dacă rămânea aici, Octavian îl va căuta şi îl va ucide. Trebuia. Niciun rival care semăna atât de mult cu Cezar, ca acest egiptean, nu putea fi lăsat în viaţă.

— Şi ce vrei de la mine? întrebă el.

— Să mă susţii când o să trebuiască să-i spun. N-o să vrea să plece.

— N-o să vrea, dar trebuie. Da, am să te susţin.

Însă amândoi fură foarte surprinşi când Caesarion se declară imediat de acord.

— Înţeleg ce vrei să spui, mamă, zise el cu ochii lui albaştri larg deschişi. Unul dintre noi trebuie să rămână în viaţă, dar nu ne va cruţa pe niciunul. Dacă mă ascund zece ani în India, Octavian va trebui să guverneze Egiptul. Ca provincie, nu ca regat-client. Dar dacă oamenii de pe Nil vor şti că sunt în viaţă, mă vor aclama când mă voi întoarce. Ochii i se umplură de lacrimi şi chipul i se crispă. O, mamă, mamă, să nu te mai văd niciodată! Trebuie, totuşi nu pot. Vei păşi în alaiul triumfal al lui Octavian şi după aceea vei muri strangulată. Trebuie, dar nu pot.

— Ba poţi, Caesarion, spuse Antoniu ferm, apucându-l de braţ. Nu pun la îndoială dragostea ta pentru mama ta, dar nu mă îndoiesc că îţi iubeşti şi poporul. Du-te în India şi stai acolo până va fi posibil să te întorci! Te rog!

— O, mă duc! Este un lucru logic. Le zâmbi amândurora şi se îndepărtă.

— Abia dacă îmi vine să cred, spuse Cleopatra, pipăindu-şi umflătura. A spus că va pleca, nu?

— Da, aşa a spus.

— Atunci va pleca mâine.

Şi a doua zi plecă. Îmbrăcat ca un funcţionar sau bancher din clasa mijlocie, Caesarion porni cu doi slujitori, toţi trei călare pe cămile viguroase.

Urcându-se pe parapetul Incintei Regale, Cleopatra îl urmări cu privirea pe fiul ei până îl pierdu din ochi pe drumul către

Memfis, fluturând o năframă roşie, cu un zâmbet strălucitor pe faţă. Pretextând că îl doare capul, Antoniu rămăsese în palat.

Acolo îl găsi Canidius, care se opri o clipă în uşă ca să se uite la Antoniu, întins pe o canapea, acoperindu-şi ochii cu braţul.

— Antoniu?

Antoniu se răsuci, puse picioarele pe pardoseală şi se ridică în capul oaselor clipind des din ochi.

— Nu te simţi bine? întrebă Canidius.

— Mă doare capul, dar nu din cauza vinului. Mă apasă viaţa.

— Octavian nu va coopera.

— Păi, ştiam asta încă de când regina i-a trimis sceptrul şi diadema ei la Pelusium. Aş vrea ca oraşul să fie la fel de inert ca şi armata! Au murit o mulţime de egipteni destoinici, cum de-şi închipuie că ar putea să se împotrivească unui asediu din partea romanilor?

— Nu-şi putea permite un asediu, Antoniu, şi de aceea a luat oraşul cu asalt. Canidius se uita uluit la Antoniu. Nu-ţi aduci amine? Eşti chiar foarte bolnav.

— Da, da, îmi amintesc, râse Antoniu, scoţând un hârâit slab. Am prea multe pe cap, asta e tot. Este la Memfis, nu-i aşa?

— Era la Memfis. Acum urcă pe Nilul Canopic.

— Ce are de spus fiul meu despre el?

— Fiul tău?

— Antyllus!

— Antoniu, nu mai avem veşti de la Antyllus de peste o lună.

— Nu? Ce ciudat! Înseamnă că l-a reţinut Octavian.

— Da, îndrăznesc să cred că asta s-a întâmplat, spuse Canidius cu blândeţe.

— Octavian a trimis un slujitor cu scrisorile, nu-i aşa?

— Da, spuse Cleopatra din cadrul uşii.

Intră în încăpere şi se aşeză în faţa lui Antoniu, făcându-i semne disperate lui Canidius din ochi.

— Şi cum îl cheamă pe om?

— Thyrsus, dragul meu.

— Împrospătează-mi memoria, Cleopatra, spuse Antoniu, care era evident foarte confuz. Ce a scris Octavian în scrisorile pe care ţi le-a trimis?

Canidius se prăbuşise pe un scaun, privindu-l buimăcit.

— În cea publică îmi porunceşte să mă dezarmez şi să mă predau, în cea care este adresată numai mie îmi spune că Octavian va găsi o soluţie satisfăcătoare pentru toate părţile, spuse Cleopatra pe un ton neutru.

— O, da, sigur că da, asta era!… Şi nu trebuia să fac ceva pentru tine? Ceva în legătură cu comandantul garnizoanei de la Pelusium?

— Şi-a trimis familia la Alexandria pentru mai multă siguranţă şi i-a arestat pe toţi. De ce să fie familia lui cruţată de suferinţa oraşului? Dar atunci, Caesarion – Cleopatra se opri şi îşi frânse

mâinile – Caesarion a spus că sunt prea furioasă ca să împart dreptatea şi ţi i-a predat ţie.

— Oh! Oh! Şi am făcut dreptate familiei?

— I-ai pus în libertate. Asta nu e dreptate.

Canidius asculta schimbul de replici cu sentimentul că fusese lovit de o măciucă în cap. Toate acestea se întâmplaseră demult! Pe toţi zeii, Antoniu era pe jumătate nebun! Memoria i se dusese. Şi cum putea el, Canidius, să discute planurile de luptă cu un bărbat care nu avea ţinere de minte? Era terminat! Sfărâmat într-o mie de bucăţele. Nu mai era capabil să comande.

— Ce voiai, Canidius? îl întrebă Antoniu.

— Octavian e foarte aproape, Antoniu, şi eu am şapte legiuni la hipodrom care urlă că vor să lupte. Să dăm lupta?

Antoniu sări imediat în picioare, transformat într-o clipă din bătrânul uituc în generalul de armată, prezent, alert, vioi.

— Da, da, bineînţeles că vom da lupta! strigă el şi începu să urle. Hărţile! Am nevoie de hărţi! Unde sunt Cinna, Turullius, Cassius?

— Aşteaptă afară, Antoniu. Sunt nerăbdători să lupte.

Cleopatra îl conduse afară pe vizitator.

— De când este aşa? întrebă Canidius.

— De când s-a întors de la Phraaspa, adică… de vreo patru ani!

— Pe Jupiter! Cum de nu mi-am dat seama?

— Pentru că are crize temporare, de regulă, atunci când lasă garda în jos sau când îl doare capul. Astăzi, a plecat Caesarion, aşa că e o zi proastă. Dar nu-ţi face griji, Canidius! Deja este pe cale să iasă din criză, iar mâine va fi exact cum a fost la Philippi.

Cleopatra avusese dreptate. Antoniu bătu cu pumnul în masă când avangarda lui Octavian formată din călăreţi ajunse în suburbiile oraşului Canopus, unde se afla hipodromul. Acesta era Antoniu cel dintotdeauna, plin de energie şi impetuos, incapabil să pună un picior sau un om într-un loc greşit. Călăreţii porniră în şarjă, cele şapte legiuni ale lui Antoniu se năpustiră în atac şi se aruncară în luptă cântând cântece de vitejie în cinstea lui *Hercules Invictus,* Hercule cel Neînvins, patronul familiei Antonia şi al războiului.

Se întoarse în Alexandria la lăsarea serii îmbrăcat încă în armură şi fu întâmpinat cu entuziasm de Cleopatra.

— O, Antoniu, Antoniu! Nimic nu este prea bun pentru tine, spuse ea, acoperindu-i faţa cu sărutări. O, ce tare aş fi vrut să fie aici şi Caesarion, ca să te vadă aşa!

Însă nu aflase, sărmana de ea! Când Canidius, Cinna, Decimus Turullius şi ceilalţi sosiră la fel de asudaţi şi plini de sânge ca şi Antoniu, Cleopatra alergă de la unul la altul zâmbind atât de fericită, că lui Cinna spectacolul i se păru revoltător.

— Nu a fost o luptă importantă, încercă Antoniu să-i spună, când Cleopatra trecu în paşi de dans pe lângă el. Păstrează-ţi bucuria pentru marea bătălie care urmează să vină!

Dar nu şi nu, Cleopatra nu voia să audă nimic. Tot oraşul deborda de bucurie ca după o bătălie importantă şi Cleopatra era absorbită de organizarea unei mari sărbători pentru a doua zi la gimnaziu. Armata va fi acolo, ea îi va decora pe cei mai viteji soldaţi, legaţii trebuie să stea într-un pavilion aurit pe perne somptuoase de mătase, centurionii pe ceva mai puţin impresionant…

— Au înnebunit amândoi, îi spuse Cinna lui Canidius. Sunt nebuni de legat!

Antoniu încercă să o potolească, dar Antoniu bărbatul, iubitul, dispăruse în faţa convingerii ei că, deoarece repurtase victoria în această bătălie neînsemnată, războiul fusese definitiv câştigat, regatul ei era în siguranţă, iar Octavian nu mai reprezenta nicio primejdie. Legaţii, militari de carieră cu toţii, profesionişti adevăraţi, priveau cum Antoniu, neputincios, sucombase în faţa bucuriei nebune a Cleopatrei şi îşi consuma puţina energie care îi mai rămăsese, încercând s-o convingă că cele şapte legiuni n-aveau cum să încapă în gimnaziu.

Sărbătoarea se ţinu numai cu oamenii care urmau să fie decoraţi, dar veniră peste patru sute de centurioni, tribuni militari, legaţii juniori şi locuitorii Alexandriei, care reuşiră să pătrundă acolo. Mai erau şi prizonierii care trebuiau aşezaţi undeva, iar Cleopatra insistase ca bărbaţii să fie puşi în lanţuri şi să stea într-un loc în care alexandrinii să poată arunca în ei cu legume putrezite. Dacă nimic altceva nu reuşise să întoarcă legiunile împotriva ei, cu aceasta izbuti. Ăsta nu era un obicei roman, ci un gest de-a dreptul barbar. O insultă pentru bărbaţii romani!

Nu vru să asculte de niciun sfat nici în privinţa ornamentelor şi a decoraţiunilor pe care insistase să le expună; în locul unei cununi simple din frunze de stejar pentru bravură, omul care salvase vieţile camarazilor săi şi se menţinuse pe poziţie până când se încheiase conflictul, primi în dar un coif şi o cuirasă de aur din partea unei femeiuşti cu ochii bulbucaţi care îl mai şi *sărută!*

— Unde sunt frunzele mele de stejar? strigă omul. Daţi-mi frunzele de stejar!

— Frunze de stejar? râse ea dispreţuitor. O, dragă băiete, o cunună stupidă din frunze de stejar în locul unui coif de aur? Ai şi tu puţină minte!

Omul aruncă obiectele din aur la picioarele mulţimii şi se amestecă imediat printre oamenii lui Octavian, atât de furios, încât ar fi omorât-o pe loc dacă mai stătea acolo. Antoniu nu avea o armată romană, ci o amestecătură de târfe şi eunuci.

— Cleopatra, Cleopatra, când o să înveţi şi tu ceva? o întrebă Antoniu sincer îndurerat, când ceremonia ridicolă luă sfârşit şi alexandrinii plecară acasă satisfăcuţi.

— Ce vrei să spui?

— M-ai făcut de râs în faţa oamenilor mei!

— *Te-am făcut de râs?* Cleopatra se ridică şi se pregăti să dea propria ei bătălie. Cum adică, te-am făcut de râs? Ce vrei să spui?

— Nu se cuvine ca tu să conduci o ceremonie militară şi nici să-ţi baţi joc de *mos maiorum* şi să dai unui soldat aur, în loc de frunze de stejar! Şi nici să pui soldaţii romani în lanţuri. Ştii ce mi-au spus acei soldaţi, când i-am invitat să se alăture legiunilor mele? Că preferă să moară. Să moară!

— O, dacă asta doresc, am să le fac pe plac imediat!

— Ba n-o să faci nimic! Pentru ultima dată, madam, nu-ţi mai băga nasul în treburile bărbaţilor! urlă Antoniu, tremurând din tot corpul. M-ai transformat într-o momâie, o… o *saltatrix tonsa* care face trotuarul la Venus Erucina!

Furia ei muri ca lovită de trăsnet când înţelese; lăsă falca în jos şi îl privi sincer dezamăgită.

— Am… am crezut că asta este ceea ce doreşti, şopti ea. Am crezut că o să-ţi întăresc prestigiul în faţa soldaţilor, a centurionilor şi a tribunilor, dacă or să vadă ce răsplată primesc şi ce vor mai dobândi când vor câştiga războiul. Şi nu am câştigat? Sigur a fost o victorie!

— Da, dar o victorie neînsemnată. Şi pe Jupiter, femeie, ţine-ţi coifurile şi platoşele din aur pentru soldaţii tăi egipteni! Romanii preferă o cunună de buruieni!

Şi se despărţiră, fiecare ducându-se să plângă în altă parte şi din motive diferite.

A doua zi, se sărutară şi se împăcară; nu era momentul să rămână supăraţi unul pe altul.

— Jur pe tatăl meu, Amun-Ra, că nu mă voi mai amesteca în chestiunile militare, Antoniu, dar eşti de acord să te angajezi într-o bătălie majoră? întrebă ea cu ochii adânciţi în orbite din cauza nesomnului.

Antoniu reuşi cumva să-şi compună un zâmbet, o trase mai aproape şi inhală parfumul delicat al pielii ei, acea mireasmă specială pe care o distila ea din balsamul de Ierihon.

— Da, iubirea mea, o să mă angajez în ultima bătălie.

Cleopatra se încordă, apoi făcu un pas înapoi ca să se uite la el.

— *Ultima* bătălie?

— Da, *ultima.* Mâine în zori. Antoniu inspiră adânc şi continuă. Nu mă voi mai întoarce, Cleopatra. Indiferent ce se va întâmpla, eu nu mă voi mai întoarce. S-ar putea să învingem, dar nu este decât o bătălie. Octavian a câştigat războiul. Am intenţia să mor pe câmpul de luptă cu cât mai multă bravură. În felul acesta, elementul roman va fi dispărut şi vei putea trata cu Octavian fără să mai fii nevoită să ţii seama de mine. Eu îl încurc

pe el, nu tu. Tu eşti duşmanul străin cu care poate duce tratative, aşa cum fac romanii. S-ar putea să-ţi ceară să mergi în alaiul lui triumfal, dar nu te va executa nici pe tine, nici pe copiii tăi făcuţi cu mine. Mă îndoiesc că te va lăsa să domneşti în Egipt, ceea ce înseamnă că după marşul lui triumfal totul se va termina şi te va obliga să trăieşti împreună cu copiii tăi într-o fortăreaţă italiană ca Norba sau Praeneste. Foarte confortabil. Şi acolo ai să poţi aştepta întoarcerea lui Caesarion.

De pe chipul ei dispărură toate culorile, nu mai rămăseseră vii decât ochii mari, aurii.

— Antoniu, nu! şopti ea.

— Ba da, Cleopatra, asta este ceea ce îmi doresc. Poţi să ceri trupul meu şi ţi-l va da. Nu este un om răzbunător, ceea ce face el este necesar, raţional, foarte bine gândit. Nu-mi refuza şansa unei morţi demne, iubita mea, te rog!

Lacrimile ţâşniră fierbinţi, arzându-i obrajii şi alunecară spre colţurile gurii.

— N-am să-ţi refuz şansa unei morţi demne, iubitul meu cel mai drag. Nu-ţi cer decât o ultimă noapte în braţele tale vii.

Antoniu o sărută şi plecă la hipodrom, pentru a da dispoziţiile de luptă.

Fără ţel, moartă pe dinăuntru, Cleopatra străbătu palatul către uşa care dădea spre grădinile de la Sema; Charmian şi Iras o urmau de la distanţă. Nu puseseră prea multe întrebări; nu era nevoie după ce văzuseră chipul Faraonului. Antoniu urma să moară în luptă, Caesarion plecase în India, Faraonul se apropia rapid de linia subţire care separa Nilul viu de Tărâmul Morţilor.

Ajunsă la mormântul ei, dădu dispoziţii celor care încă mai lucrau la partea lui Antoniu ca totul să fie gata mâine în zori. După aceea, se opri puţin în mica anticameră, în cadrul uşilor mari de bronz, şi se uită ţintă la ele, apoi se întoarse să privească încăperea cea mai aproape de exterior dintre camerele ei, unde fusese instalat un pat frumos, o baie, un colţ pentru funcţiile intime ale corpului, o masă şi două scaune, un birou plin cu hârtie de papirus din cea mai fină, peniţe de trestie, cerneală. Tot ce îi trebuia Faraonului în viaţa de dincolo. Dar, îşi spuse ea, era foarte potrivit şi pentru viaţa lumească a unui faraon.

O chinuia neputinţa ei, imposibilitatea de a face ceva, prinsă între moartea lui Antoniu şi deciziile lui Octavian cu privire la ea şi la copiii ei. Trebuia să se ascundă! Să se ascundă până când va afla care este decizia lui Octavian. Dacă o găsea într-un loc în care putea fi prinsă, o va arunca în închisoare şi probabil că o va ucide imediat, şi pe ea, şi pe copiii ei. Antoniu insistase că Octavian este un om milos, dar Cleopatra îl vedea în el pe Basiliskos, reptila ucigaşă. Fără îndoială că o voia vie ca să meargă în alaiul lui triumfal, Regina Fiarelor moartă nu avea nicio valoare. Dar, dacă îşi lua viaţa acum, fără îndoială că fiii ei vor avea de suferit. Nu, nu putea face asta până nu-şi va pune

copiii la adăpost, în siguranţă. Şi apoi, Caesarion probabil că nici nu ajunsese încă la Sinus Arabicus. Va mai dura câteva *nundinae* până când va ridica ancora şi va pleca. Cât despre copiii lui Antoniu ea era mama lor, angrenată într-o legătură care îi unea pe mamă şi pe copii pentru totdeauna.

Ideea îi veni când ochii îi alunecară din întâmplare către pat. Ce-ar fi să se ascundă chiar în mormântul ei? Sigur că încă se mai putea intra prin deschizătură, dar când Octavian va porunci oamenilor să pătrundă înăuntru, ea va striga de jos prin tuburi că dacă cineva încearcă să ajungă la ea, o va găsi moartă, otrăvită. Şi era ultimul fel de moarte pe care l-ar fi acceptat Octavian pentru ea. Toţi numeroşii lui duşmani vor spune că el a otrăvit-o. Cleopatra va trebui să rămână cumva în viaţă şi să aibă încă suficiente opţiuni pentru a-l face să jure că fiii şi fiica ei vor trăi şi vor prospera, independent de soarta Romei. În cazul în care stăpânul Romei nu va fi de acord, ea se va otrăvi în public şi într-un mod atât de şocant, încă odioasa moarte îi va distruge pentru totdeauna imaginea de om politic.

— Voi rămâne aici, le spuse ea lui Charmian şi Iras. Puneţi un pumnal pe masă şi un altul în apropiere de tubul pentru vorbit şi mergeţi imediat la Hapd'efan'e. Spuneţi-i că doresc o fiolă de *acemitas*[136]. Octavian nu va pune niciodată mâna pe Cleopatra în viaţă.

Charmian şi Iras înţeleseră greşit ordinul, crezând că stăpâna lor intenţiona să moară imediat. La rândul lui, Apollodorus fu atât de şocat, încât şi el interpretă eronat intenţiile Cleopatrei când cele două femei se întoarseră plângând la palat.

— Unde este regina?

— În mormântul ei, suspină printre sughiţuri de plâns Iras, plecând imediat în căutarea lui Hapd'efan'e.

— Vrea să moară înainte să ajungă Octavian la Alexandria, bâigui Charmian, printre hohote de plâns.

— Dar… Antoniu! făcu Apollodorus îngrozit.

— Antoniu intenţionează să moară în lupta de mâine.

— Şi fiica lui Ra va fi moartă până atunci?

— Nu ştiu! Poate, nu ştiu. Charmian porni şi ea în goană să aducă mâncare proaspătă pentru stăpâna ei în mormânt.

Într-o oră toţi cei din palat ştiau că regina urma să moară; apariţia ei în sufragerie îi ului pe Cha'em, Apollodorus şi Sosigenes.

— Maiestate, am aflat, spuse Sosigenes.

— Nu am de gând să mor astăzi, spuse Cleopatra amuzată.

— Te implorăm, Maiestate, mai gândeşte-te! se rugă Cha'em.

— Ce, nu ai nicio viziune în legătură cu moartea mea, fiu al lui Ptah? Linişteşte-te! Nu avem de ce să ne temem de moarte. Nimeni nu ştie acest lucru mai bine ca tine.

— Şi stăpânul Antoniu? Ai să-i spui?

— Nu, nu am să-i spun, domnilor! El este încă roman, nu poate înţelege. Vreau ca ultima noastră noapte împreună să fie perfectă.

În mijlocul acelei nopţi pe care Antoniu şi Cleopatra o petrecură unul în braţele celuilalt, calmi, senini, plini de iubire, cu simţurile incredibil de ascuţite, zeii părăsiră Alexandria. Îşi anunţară plecarea printr-un uşor cutremur, ca un oftat imens, care se pierdu apoi treptat ca un tunet în depărtare.

— Serapis şi zeii alexandrini sunt ca noi, iubitul meu Antoniu, îi şopti ea.

— Nu e decât un cutremur, spuse el abia inteligibil, pe jumătate adormit.

— Nu, sunt zeii care refuză să rămână în Alexandria romană.

După aceea el adormi, dar Cleopatra nu reuşi să aţipească. Camera era luminată slab de lămpi, aşa că se putu ridica într-un cot să se uite în jos la el, să-i soarbă din priviri chipul drag, cu buclele acum argintii în splendid contrast cu pielea roşcată şi cu contururile oaselor mult mai vizibile, căci slăbise mult. O, Antoniu, ce ţi-am făcut, şi nimic din toate astea nu a fost nici bun, nici de folos! Am petrecut împreună o noapte aşa de paşnică, încât mă simt înfăşurată în iertarea ta, niciodată nu mi-ai purtat ranchiună pentru purtarea mea. Mă întrebam de ce este aşa, dar acum îmi dau seama că iubirea ta pentru mine a fost suficient de mare ca să poţi ierta absolut totul. Ceea ce pot face eu în schimbul acestei iubiri este să transform eternitatea morţii în ceva dincolo de toate simţirile umane, o idilă de aur pe tărâmul lui Amun-Ra.

Dar după aceasta, probabil că aţipi, căci următoarea imagine pe care o văzu era el ridicându-se deja din pat, un contur negru în lumina palidă a zorilor. Cleopatra îl zări pe slujitorul lui care îl ajuta să-şi pună armura: tunica matlasată purpurie peste acoperitoarea de şold de aceeaşi culoare, chiloţii din piele purpurie, ghetele scurte, legate strâns, pe limbile cărora se vedeau leii de oţel orientaţi în jos, peste şireturile legate în cruce. Antoniu îi zâmbi larg, apoi îşi puse sub braţ coiful de oţel şi îşi aruncă *paludamentum* peste umăr.

— Haide, nevastă, să-mi faci cu mâna la despărţire.

Cleopatra puse batista ei cea mai fină, stropită cu parfumul ei, în cuirasa lui şi ieşi împreună cu el în aerul rece şi proaspăt, în care se auzea ciripit de păsărele.

Canidius, Cinna, Decimus Turullius şi Cassius Parmensis aşteptau; Antoniu păşi pe un scăunel ca să ajungă la şa, lovi Calul Public în coaste şi porni în galop să străbată cele cinci mile până la hipodrom. Era ultima zi a lui iulie.

Imediat ce Antoniu dispăru din vedere, Cleopatra porni spre mormântul ei, împreună cu Charmian şi Iras. Acţionară toate trei la unison şi coborâră barele peste uşile duble de interior pe care numai vestitul berbec de optzeci de picioare al lui Antoniu ar fi

putut să le străpungă. Cleopatra descoperi că aveau o mulţime de mâncare proaspătă, precum şi nenumărate coşuri cu smochine, măsline, curmale şi chifle mici coapte după o reţetă specială care le permitea să-şi menţină aceeaşi consistenţă timp de multe zile la rând.

Cel mai rău avea să fie a doua zi, când trupul lui Antoniu îi va fi adus înapoi; va fi transportat direct în camera lui cu sarcofag, unde va fi preluat de preoţii îmbălsămători. Dar mai întâi ea va trebui să privească la chipul lui mort – o, Amun-Ra şi toţi zeii, fie ca faţa lui să arate împăcată, nu chinuită de durere! Fie ca viaţa să-l părăsească repede!

— Mă bucur că deschizătura lasă să intre suficient aer, spuse Charmian tremurând. O, e atât de apăsător!

— Aprinde mai multe lămpi, proasto! îi spuse Iras, cu spiritul ei practic dintotdeauna.

Antoniu şi generalii lui porniră călare spre Canopus, încântaţi de perspectiva bătăliei. Zona era locuită prin tradiţie de mulţi ani de negustori străini, dar casele nu fuseseră răspândite printre morminte, aşa cum se întâmpla în vestul cetăţii, unde se afla necropola. Aici existau grădini, plantaţii, case de piatră cu piscine şi fântâni, crânguri de stejari şi de palmieri. Dincolo de hipodrom, peste dunele scunde din apropierea mării – o zonă mai puţin plăcută pentru casa unui om bogat – se afla tabăra romană, care măsura câte două mile pe fiecare parte. Tabăra era înconjurată cu şanţuri şi ziduri.

Bun! îşi spuse Antoniu, în timp ce se apropiau, văzând că soldaţii erau deja afară, dispuşi în formaţie de luptă. Între primele lui rânduri şi acelea ale lui Octavian exista o distanţă de o jumătate de milă. Vulturii străluceau, steagurile cohortelor fluturau în multe culori, *vexillium*[137]-ul purpuriu stătea bine înfipt alături de locul în care se afla Calul Public al lui Octavian, în timp ce acesta se aşeză înconjurat de mareşalii lui şi aştepta. O, ce înălţător e acest moment! îşi spuse Antoniu. Mintea lui lucra cu febrilitate, în timp ce îşi făcea loc printre trupe, în mijlocul gălăgiei obişnuite a călăreţilor. Îmi place sentimentul straniu care pluteşte în aer, la fel ca şi feţele oamenilor mei, şi senzaţia unei puteri aşa de formidabile.

Apoi, într-o clipă, totul se termină. Propriul lui *vexillium,* cu broderiile lui de aur, se lăsă în jos şi porni spre armata lui Octavian. Toţi *aquilifer*[138] cu vulturul lui făcură acelaşi lucru, fiecare *vexillarius*[139] al fiecărei cohorte, în timp ce soldaţii lui, strigând că se predau, porniră în urma lor, cu săbiile întoarse cu vârful spre ei înşişi şi cu cârpe albe legate în jurul mânerului.

Antoniu nu-şi dădu seama cât timp rămase înmărmurit pe cal, dar când mintea i se limpezi suficient ca să privească într-o parte şi în alta la mareşalii săi, văzu că şi aceştia plecaseră. Dispăruseră

şi el nu ştia unde. Cu gesturi rigide ca de marionetă, îşi întoarse capul cărunt şi porni în galop înapoi, spre Alexandria, cu lacrimile şiroindu-i pe faţă; picăturile cădeau ca stropii de ploaie pe timp de furtună.

— Cleopatra, Cleopatra! strigă el când intră în palat şi aruncă de pe cap coiful care se rostogoli zăngănind pe trepte. Cleopatra!

Apollodorus veni în fugă, după el Sosigenes şi în cele din urmă şi Cha'em. Dar Cleopatra nu apăru.

— Unde este? Unde este soţia mea? întrebă el.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Apollodorus făcându-se mic.

— Armata mea a dezertat, ceea ce înseamnă fără îndoială că şi flota a făcut acelaşi lucru, spuse el scurt. Unde este regina?

— În mormântul ei, spuse Apollodorus. Iată, adevărul fusese rostit!

Chipul lui se făcu cenuşiu şi se clătină pe picioare.

— Moartă?

— Da. Se pare că nu a crezut că te va mai vedea în viaţă.

— Aşa s-ar fi întâmplat, dacă armata mea s-ar fi angajat în luptă!

Ridică din umeri, îşi descheie şnururile de la *paludamentum,* care căzu pe pardoseală ca o mică grămăjoară purpurie.

— Ei bine, nu mai contează!

Îşi dezlegă şi şireturile cuirasei; alt zăngănit pe marmură. Sabia ieşi din teacă, sabie de nobil cu mânerul reprezentând un vultur de fildeş.

— Ajută-mă să-mi scot asta, îi porunci el lui Apollodorus. Haide, omule, n-am să-ţi cer să-mi împingi sabia în piept! Ajută-mă numai să-mi scot tunica!

Dar cel care păşi în faţă fu Cha'em; acesta îi scoase pantalonii de piele şi îi desfăcu şireturile *pteryges.*

Cei trei bătrâni priveau ca hipnotizaţi, în timp ce Antoniu îşi fixă vârful săbiei sub diafragmă şi pipăi cu mâna stângă ca să vadă unde este capătul cutiei toracice. Satisfăcut, apucă mânerul de fildeş cu amândouă mâinile, trase aer în piept cu zgomot şi împinse cu toată puterea. Abia atunci cei trei bărbaţi se puseră în mişcare, alergând să-l ajute în timp ce se prăbuşea pe pardoseală, gâfâind, clipind des şi încruntându-se nu de durere, ci de furie.

— La naiba! strigă el. N-am nimerit în inimă. Trebuia să fie acolo…

— Ce putem face noi? întrebă plângând Sosigenes.

— Încetaţi cu văicăreala, asta în primul rând. Sabia a intrat în ficat sau în plămâni, o să mai dureze ceva timp până să mor. Antoniu gemu. *Ah,* doare al naibii! Aşa îmi trebuie… Regina – duceţi-mă la ea.

— Stai aici până mori, Marc Antoniu! îl rugă Cha'em.

— Nu, vreau să mor privind-o! Duceţi-mă la ea!

Doi preoţi îmbălsămători trecură mai întâi, cu coşul pe sus, cu toate instrumentele în jurul lor, apoi rămaseră pe scândura de sub

deschizătură în timp ce alţi doi preoţi îl puseră pe Antoniu în coş, după ce aşezaseră cearşafuri albe pe fundul acestuia. Preoţii de afară ridicară scripetele cu coşul în sus; când ajunse în dreptul deschizăturii, îl traseră înăuntru pe şine până când putură să-l lase jos, în mormânt, unde primii doi preoţi îl aşezară pe pardoseală.

Cleopatra aştepta, sperând să-l vadă pe Antoniu fără viaţă, frumos aşezat pentru o moarte care nu-l stigmatiza.

— Cleopatra! şopti el. Mi-au spus că ai murit!

— Iubirea mea, iubirea mea! Eşti în viaţă!

— Nu-i aşa că e o glumă? întrebă el, încercând să chicotească şi nereuşind decât să horcăie. La naiba! Am plămânii plini de sânge.

— Puneţi-l pe pat! le spuse ea preoţilor şi se clătină până când reuşiră să-l urce în pat. Tunica purpurie vătuită nu lăsa să se vadă cât sânge cursese, dar acesta îmbibase cearşafurile albe pe care stătea. Însă Cleopatra, în cei treizeci şi nouă de ani ai săi de viaţă, văzuse mult sânge şi acesta nu o mai speria. Asta până în momentul în care preoţii medici îi scoaseră tunica cu intenţia de a-i bandaja rana mai strâns, ca să-i oprească hemoragia. Asta până când văzu trupul lui superb cu rana aceea hidoasă de sub coaste; atunci Cleopatra trebui să strângă tare din dinţi pentru a-şi opri un ţipăt, primul semn al suferinţei. Durerea din ochi, spasmul agoniei îl făcu să se îndoaie brusc ca un arc în timp ce preoţii încercau să-l bandajeze. Mâinile lui îi zdrobeau degetele, dar Cleopatra ştia că atingerea ei îi dă putere, aşa că răbdă în tăcere.

După ce fu aşezat cât se putea de confortabil, Cleopatra trase un scaun la marginea patului şi se aşeză acolo, vorbindu-i pe o voce blândă şi mângâietoare şi ochii lui strălucitori nu se dezlipiră de chipul ei. Clipă după clipă, oră după oră, îl ajută să treacă Râul, după cum spunea el, care în sufletul lui era tot roman.

— Chiar o să ne plimbăm împreună prin Tărâmul celor Morţi?

— Foarte curând, iubirea mea.

— Dar cum am să te găsesc?

— O să te găsesc eu. Stai undeva, într-un loc frumos şi aşteaptă-mă.

— O soartă mai frumoasă decât somnul etern!

— O, da! Vom fi împreună.

— Şi Cezar este zeu. Va trebui să te împart cu el?

— Nu, Cezar face parte dintre zeii romani. Nu va fi acolo. Dură destul de mult timp până îşi adună tot curajul ca să-i povestească ce se întâmplase la hipodrom.

— Trupele mele au dezertat, Cleopatra. Până la ultimul om.

— Aşadar, n-a mai fost nicio bătălie.

— Nu. Am căzut pe sabie.

— O alternativă mai bună decât Octavian.

— Aşa m-am gândit şi eu. O, dar este aşa de cumplit! E lent, mult prea lent!

— Se va termina în curând, iubirea mea. Ţi-am spus că te iubesc? Ţi-am spus cât de mult te iubesc?

— Da, şi în sfârşit te cred şi eu.

Trecerea de la viaţă la moarte, atunci când veni fu atât de subtilă, că ea nici nu-şi dădu seama că se produsese până când, îndrăznind să privească mai de aproape în ochii lui, descoperi pupilele mari, acoperite cu o pânză subţire aurie. Marc Antoniu nu mai era. Acum ţinea în braţe doar o păstaie goală, acea parte din el pe care spiritul lui o abandonase.

Un urlet sfâşie aerul. Cleopatra urla. Urla ca un animal, îşi smulgea părul din cap în smocuri întregi, îşi sfâşie corsajul până îşi dezgoli sânii şi îi zgârie cu unghiile, urlând şi jelindu-se, dându-se cu capul de pereţi ca o nebună.

Când Charmian şi Iras avură impresia că este pe punctul de a se răni prea tare, îi chemară pe îmbălsămători şi îi turnară pe gât cu forţa sirop de mac. Abia după ce Cleopatra căzu într-o stare de prostraţie provocată de drog, preoţii reuşiră să scoată trupul lui Marc Antoniu şi să-l ducă în sarcofagul din camera lui, pentru a începe să-l îmbălsămeze.

Se lăsase întunericul; Antoniu agonizase unsprezece ore până să moară, dar, la sfârşit, fusese din nou vechiul Antoniu, marele Antoniu. Se regăsise în cele din urmă în moarte.

28

Caesarion îşi continuă liniştit drumul spre Memfis, deşi cei doi slujitori ai lui, doi macedoneni mai în vârstă, îl îndemnau să meargă călare până la Schedia şi de acolo să ia o ambarcaţiune până la Leontopolis, de pe Nilul Pelusiac. În felul acesta, evitau să se întâlnească cu armata lui Octavian, spuneau ei; şi era şi o cale mai scurtă până la Nil.

— Ce prostii, Praxis! râse tânărul. Cea mai scurtă cale spre Nil este drumul spre Memfis.

— Numai atunci când pe el nu se află o armată romană, Fiu al lui Ra.

— Şi nu-mi mai spune aşa! Sunt Parmenes din Alexandria, tânăr bancher, şi mă duc să inspectez conturile Băncii Regale din Coptus.

Păcat că mama a insistat să iau cu mine doi buldogi de pază, îşi spuse Caesarion, deşi aceasta nu conta deloc, în ultimă instanţă. Ştia exact unde se duce şi ce trebuie să facă. Nu o va lăsa pe mama lui la ananghie – ce fiu ar face aşa ceva? Cândva fuseseră legaţi printr-un cordon prin care sângele ei cursese în trupul lui, în timp ce el stătea înconjurat de lichidul moale şi cald pe care îl produsese ea pentru el. Şi chiar şi după ce acel cordon fusese tăiat, rămăseseră legaţi prin altul, un cordon capabil să se întindă peste întreaga lume. Sigur că mama lui se gândise la el, atunci când îl trimisese la capătul celălalt al lumii, într-un loc atât de străin, încât nu îi va înţelege nici obiceiurile şi nici limba. Dar şi Caesarion fusese cu gândul alături de ea în momentul în care pornise la drum, cu intenţia de a se duce în altă parte şi de a face cu totul altceva.

La bifurcaţia unde drumul spre Schedia prelua aproape tot traficul, spuse vesel la revedere celorlalţi călători care mergeau alături de el, dădu pinteni cămilei şi porni repede pe drumul către Memfis.

— Dii! Dii! îşi îndemnă el animalul cu picioarele strâns lipite de şa, ca să nu cadă; poziţia era ciudată – ambele picioare pe o parte, ceea ce înseamnă că înainta clătinat, ca o corabie.

— Trebuie să-l prindem din urmă! spuse Praxis, oftând.

— Dii! Dii! făcură cei doi bărbaţi şi porniră în urmărirea lui Caesarion.

La numai câteva mile în faţă, Caesarion zări armata lui Octavian. Potoli cămila şi merse la pas, apoi ieşi de pe drum. Nimeni nu-l observă; şi trupele şi ofiţerii erau preocupaţi de cântecele lor, pentru că ştiau că marşul de aproape o mie de mile se apropia de sfârşit şi îi aştepta o tabără confortabilă – mâncare romană adevărată, fete din Alexandria care li se vor oferi cu sau fără voia lor, fără îndoială o mulţime de mici obiecte preţioase la care nimeni nu voia să renunţe.

Un-doi, un-doi,
Antoniu eşti terminat!
Trei-patru, trei-patru,
Noi îţi batem la uşă!
Cinci-şase, cinci-şase,
Antoniu nu mai contează!
Şapte-opt, şapte-opt,
Antoniu, înfruntă-ţi soarta!
Nouă-zece, nouă-zece,
Am fost acolo şi aici din nou!
Cezar, Cezar!
Bărbaţi, femei, cu toţii-s una!
Alexandria!
Alexandria!

Fascinat, Caesarion observă cum soldaţii alternau cuvintele ca să menţină ritmul vioi al marşului, stâng-drept, stâng-drept! Înaintând încet de-a lungul liniilor, constată că fiecare cohortă îşi avea cântecul ei, iar un soldat cu voce bună şi mintea ageră inventa cuvinte noi pe care le cânta între refrenele corului. Văzuse armata lui Antoniu şi aici, în Egipt, şi în Antiohia, dar trupele acelea nu cântau marşuri. Poate pentru că nu mărşăluiau, îşi spuse el. Se simţi exaltat, chiar şi atunci când cuvintele erau denigratoare la adresa mamei lui, care părea să fie subiectul preferat. Vrăjitoare, târfă, scroafă, căţea, Regina Fiarelor, târfa preoţilor.

A, dar iată şi *vexilllium proponere* purpuriu al generalului, cu băţul ţinut într-un tub lung de un bărbat care purta o piele de leu. Octavian, în sfârşit! Ca şi restul legaţilor săi, era în picioarele goale şi îmbrăcat oarecum neglijent, cu haină de piele cafenie. Părul auriu îl trăda, chiar dacă drapelul purpuriu era strâns. Aşa de… de mic! Nu avea mai mult de cinci picioare şi jumătate înălţime, îşi spuse Caesarion uimit. Era zvelt, bine bronzat, cu chip frumos fără a fi efeminat, iar mâinile lui mici şi urâte se mişcau în acelaşi ritm cu cântecul.

— Cezar Octavian! strigă el, scoţându-şi gluga. Cezar Octavian, am venit să discutăm!

Octavian se opri imediat şi toată armata care se afla în urma lui făcu acelaşi lucru, în timp ce cei care se aflau înaintea lui continuară să meargă, până când un legat junior porni călare în faţă.

Pentru o clipă, o clipă de-a dreptul ameţitoare, Octavian crezu sincer că se afla în faţa Divinului Iuliu, aşa cum trebuie să fi arătat dacă s-ar fi materializat într-un grec. Apoi ochii lui uimiţi înregistrară trăsăturile tânărului Iuliu deghizat, îmbrăcat în haină de lână simplă şi înţelese că acesta era Caesarion. Fiul Cleopatrei cu divinul lui tată! Ptolemeu XV Cezar al Egiptului!

Doi soldaţi pe cămile se apropiau de el; brusc Octavian se întoarse către Statilius Taurus.

— Prindeţi-i şi puneţi-i băiatului gluga în cap, Taurus! *Acum!*

În timp ce soldaţii îşi lăsau jos din spate poverile cu care se obişnuiseră de mult şi plecară în grupuri să aducă apă din Lacul Mareotis, aflat în apropiere, cortul de comandă al lui Octavian era ridicat în mare grabă. Nici vorbă ca mareşalii lui să fie de faţă sau ca băiatul să iasă afară, cel puţin la început; Messala Corvinus şi Statilius Taurus zăriseră şi ei capul auriu, reîncarnarea Divinului Iuliu – o fantomă?

— Ia-i pe ceilalţi doi deoparte şi ucide-i imediat, îi spuse el lui Taurus, apoi întoarce-te la mine. Să nu apuce să vorbească cu nimeni înainte să moară, stai acolo până se termină treaba, e clar?

Împreună cu Octavian călătoreau trei bărbaţi, aleşi mai mult pentru obârşia lor, decât pentru virtutea militară, pe care nu o posedau în niciun fel. Gaius Proculeius era frate vitreg cu cumnatul lui Mecena, Varro Murena, un bărbat vestit pentru erudiţia şi firea lui plăcută. Gaius Iulius Thyrsus şi Gaius Iulius Epaphroditus fuseseră sclavii lui Octavian şi îl slujiseră aşa de bine după ce fuseseră eliberaţi, încât îi luase cu el nu numai ca slujitori, ci şi în calitate de confidenţi. Pentru o persoană ca Octavian, compania continuă şi exclusivă a militarilor şi a legaţilor seniori, timp de câteva luni la rând, ar fi fost insuportabilă şi l-ar fi făcut să-şi iasă din minţi. De aceea, îi avea cu el pe Proculeius, Thyrsus şi Epaphroditus. Şi pentru că toţi mareşalii lui Octavian, de la Sabinus la Calvinus şi Corvinus înţelegeau că stăpânul lor este un excentric, niciunul dintre ei nu se simţi jignit, văzând că, în timpul campaniei, Octavian prefera să mănânce singur – adică cu Proculeius, Thyrsus şi Epaphroditus.

Octavian avu nevoie de ceva timp ca să-şi revină din şocul suferit, din mai multe motive – primul şi cel mai important fiind acela că localizase Tezaurul Ptolemeilor, potrivit descrierii făcute de tatăl lui când parcursese acelaşi drum. Explorase zona împreună cu cei doi liberţi ai lui; niciun nobil roman nu avea să vadă ce se afla în sutele de camere şi cămăruţe de la dreapta şi de la stânga păienjenişului de tuneluri care începeau de la templul lui Ptah; apăsând pe o placă, coborâse în pântecele pământului. După ce rătăci ca un sclav ajuns în Câmpiile Elizee timp de câteva ore, îşi adunase „catârii” – bărbaţi egipteni legaţi la ochi, până în momentul în care intraseră adânc în tuneluri – şi începuse să care ceea ce credea Octavian că o să-i trebuiască pentru a repune Roma pe picioare: aur pur, câteva blocuri de lapislazuli, cristal de stâncă, alabastru pentru a-l da sculptorilor să modeleze din el statui frumoase şi să împodobească templele şi locurile publice. Ieşise apoi la lumina soarelui, iar cohorta lui îi omorâse pe egipteni şi preluase căruţa plecată acum deja spre Pelusium şi de acolo acasă. Soldaţii puteau să ghicească ce conţineau lăzile

după greutatea acestora, dar niciunul nu va îndrăzni să le deschidă, căci toate erau sigilate cu figura sfinxului.

Apăsarea care i se ridicase de pe piept lui Octavian când văzuse mai multe bogăţii decât se aşteptase vreodată cedase locul unei stări de exaltare, atât de evidente, că legaţii lui nu-şi puteau da seama ce se întâmplase la Memfis, de îl schimbase aşa de mult. Cânta, fluiera, aproape că ţopăia de bucurie când armata porni la drum spre bârlogul Reginei Fiarelor, Alexandria. Fireşte că mai târziu vor ghici ce se petrecuse la Memfis, dar până atunci şi ei şi toate acele comori vor fi înapoi la Roma şi va fi ratată orice şansă de a ascunde câte ceva în buzunarele togilor.

Aşadar, atunci când Caesarion îl salută la mai puţin de cincisprezece mile de hipodrom, la periferia Alexandriei, încă nu-şi elaborase strategia. Aurul era în drum spre Roma, da, dar ce va face cu Egiptul şi cu familia sa regală? Cu Marc Antoniu? Cum ar trebui să procedeze pentru a apăra comoara Ptolemeilor? Câţi erau cei care cunoşteau accesul către ea? Cui vorbise Cleopatra despre ea dintre viitorii ei aliaţi, de la regele parţilor la Artavasdes al Armeniei? O, blestemat să fie băiatul ăsta care apăruse pe neaşteptate!

Când Statilius Taurus se întoarse, Octavian îi făcu un semn scurt cu capul.

— Adu-l aici, Titus! Tu singur.

Caesarion intră cu capul acoperit, dar îşi dădu repede jos de pe el mantia şi rămase numai în tunica din piele. Aşa de înalt! Chiar mai înalt decât fusese Divinul Iuliu. Mareşalii lui Octavian îşi ţinură cu toţii respiraţia de uimire.

— Ce faci aici, rege Ptolemeu? întrebă Octavian de pe scaunul de fildeş pe care se aşezase. Niciun fel de strângeri de mână, nicio primire cordială. Fără ipocrizie.

— Am venit să negociem.

— Te-a trimis mama ta?

Tânărul râse, dezvăluind o altă asemănare cu Divinul Iuliu.

— Nu, fireşte că nu! Ea crede că sunt în drum spre Berenice, de unde trebuie să plec pe mare spre India.

— Ai fi făcut mai bine s-o asculţi!

— Nu. Nu pot s-o părăsesc – nu pot s-o las să te înfrunte singură.

— Îl are pe Marc Antoniu.

— Dacă am înţeles eu bine, până acum trebuie să fi murit.

Octavian se întinse şi căscă până îi dădură lacrimile.

— Foarte bine, rege Ptolemeu, am să negociez cu tine. Dar nu cu atât de mulţi ascultători. Domnilor legaţi, sunteţi liberi. Amintiţi-vă de jurământul pe care l-aţi făcut faţă de mine. Nu vreau să suflaţi nimănui vreo vorbă şi nici să discutaţi între voi. S-a înţeles?

Statilius dădu din cap; şi el şi ceilalţi legaţi plecară.

— Stai jos, Caesarion.

Proculeius, Thyrsus şi Epaphroditus se aşezară de-a lungul peretelui cortului, departe de privirile celor doi actori ai acestei drame, abia respirând de spaimă.

Caesarion se instală pe un scaun şi Octavian observă că ochii lui albaştrii cenuşii erau singura parte din el care nu aparţinea lui Cezar.

— Ce crezi tu că poţi să realizezi şi Cleopatra nu e capabilă?

— O atmosferă calmă, pentru început. Pe mine nu mă urăşti – cum ai putea, când nu m-ai văzut niciodată? Vreau să instaurez pacea de care vei beneficia şi tu, şi Egiptul.

— Prezintă-ţi propunerile!

— Mama mea se va retrage şi va duce o viaţă privată la Memfis sau la Teba. Copiii ei făcuţi cu Marc Antoniu o vor însoţi. Eu voi domni în Alexandria ca rege şi faraon. Voi face parte dintre clienţii lui Gaius Iulius Cezar *Divi Filius* şi mă voi dovedi drept cel mai loial şi mai credincios rege-client. Îţi voi da tot aurul pe care îl ceri, precum şi grâu suficient ca să hrăneşti poporul Italiei.

— De ce crezi că o să domneşti mai înţelept decât mama ta?

— Pentru că prin venele mele curge sângele lui Gaius Iulius Cezar. Am început deja să corectez greşelile pe care le-au comis multe generaţii de membri ai Casei Ptolemeu – am instituit distribuirea unei măsuri de grâu gratuit pentru popor, am extins cetăţenia Alexandriei asupra tuturor locuitorilor ei, sunt pe cale să organizez alegeri democratice.

— Foarte cezarian, Caesarion!

— Am găsit hârtiile lui, cele în care îşi expune în detaliu planurile legate de Alexandria şi de Egipt, pentru a le scoate din stagnarea în care se află de peste un mileniu. Am văzut că ideile lui sunt corecte, că ne-am lăfait într-o mulţime de privilegii acordate claselor înalte.

— O, vorbeşti exact ca el!

— Mulţumesc!

— Este adevărat că avem acelaşi tată divin, spuse Octavian. Dar tu semeni mult mai mult cu el.

— Aşa spunea şi mama mea. Ba chiar şi Antoniu.

— Şi nu ţi-a trecut prin cap ce înseamnă asta, Caesarion?

Tânărul îl privea fără să înţeleagă.

— Nu. Ce ar putea să însemne în afară de realitatea pe care o desemnează?

— *Tocmai realitatea.* Asta este problema în esenţa ei.

— Problema?

— Da. Octavian oftă şi îşi încleştă degetele. Dacă întâmplător nu ai fi arătat aşa cum arăţi, rege Ptolemeu, poate că aş fi fost de acord să negociez cu tine. Dar aşa, nu am încotro. Trebuie să te dau morţii.

Caesarion rămase o clipă cu gura întredeschisă, dădu să se ridice şi renunţă.

— Vrei să spui că voi merge în cortegiul tău triumfal împreună cu mama mea şi apoi voi fi strangulat? Dar de ce? De ce este necesară moartea mea? Şi de ce trebuie să moară mama mea?

— Nu mă înţelegi, fiu al lui Cezar! Nu vei merge niciodată în alaiul meu triumfal. De fapt, n-am să te las să te apropii mai mult de o milă de Roma. Oare nu ţi-a deschis nimeni ochii?

— În legătură cu ce? întrebă Caesarion exasperat. Nu te mai juca cu mine, Cezar Octavian!

— Asemănarea ta cu Divinul Iuliu este un pericol pentru mine.

— Eu, un pericol din cauza asemănării cu Divinul Iuliu? Asta e nebunie curată!

— Absolut deloc. Ascultă-mă şi te voi lumina eu – ce ciudat că mama ta nu ţi-a spus asta niciodată! Poate s-a gândit că, dacă ai fi ştiut, ai fi înlocuit-o imediat pe Capitoliu. Nu, stai jos şi ascultă! Vorbesc sincer despre Cleopatra, nu ca să te linguşesc pe tine, ci pentru că a fost duşmanul meu de moarte. Dragul meu băiat, a trebuit să mă lupt cu ghearele şi cu dinţii ca să-mi stabilesc ascendenţa la Roma. *Paisprezece ani!* Am început pe când aveam optsprezece ani, adoptat ca fiu roman al divinului meu tată. Am preluat moştenirea şi m-am dovedit demn de ea, deşi mulţi oameni mi s-au împotrivit, inclusiv Marc Antoniu. Acum am treizeci şi doi de ani şi – odată cu moartea ta – voi fi, în sfârşit, în siguranţă. Eu nu am avut o copilărie ca a ta. Am fost slab şi bolnav. Bărbaţii râdeau de mine pentru că eram lipsit de curaj. Mă străduiam să arăt ca Divinul Iuliu, am exersat zâmbetul lui, am purtat ghete cu toc ca să par mai înalt, i-am copiat felul de a vorbi şi retorica. Până când, în cele din urmă, imaginea pământeană a Divinului Iuliu s-a estompat în memoria oamenilor şi au ajuns să-şi spună că el trebuie să fi arătat ca mine. Începi să înţelegi, Caesarion?

— Nu. Sufăr pentru tribulaţiile tale, vere, dar nu-mi dau seama unde vrei să ajungi şi ce legătură are înfăţişarea mea cu toate acestea.

— Înfăţişarea este nucleul în jurul căruia s-a construit cariera mea. Nu eşti roman şi nu ai fost crescut ca un roman. Eşti străin. Octavian se apleacă în faţă şi ochii lui aruncau flăcări. Dă-mi voie să-ţi spun de ce romanii, un popor pragmatic şi raţional, l-au zeificat pe Gaius Iuliu Cezar. Un lucru absolut ne-roman. L-au iubit! S-a spus despre mulţi generali că soldaţii lor erau gata să moară pentru ei, dar numai despre Iuliu Cezar s-a afirmat că *toată Italia* şi-ar fi dat viaţa pentru el. Când mergea prin Forumul Roman sau pe străduţele din Roma sau din alt oraş italian, îi trata pe oamenii pe care îi întâlnea ca pe egalii lui, glumea cu ei, asculta micile lor poveşti, încerca să-i ajute. Născut şi crescut în mahalalele de la Subura, se mişca printre oamenii de rând ca unul de-ai lor, vorbea argoul lor, se culca cu femeile lor, îi săruta pe copilaşii lor şi plângea atunci când necazurile lor îl mişcau, ceea ce se întâmpla foarte des. Şi atunci când acei snobi înfumuraţi şi

iubitori de arginţi l-au asasinat, poporul Romei şi al Italiei nu a putut suporta ideea să-l piardă. De aceea l-au făcut zeu, *ei* l-au făcut zeu, nu Senatul! De fapt, Senatul – condus de Marc Antoniu – s-a străduit din răsputeri să împiedice zeificarea lui Cezar. Fără succes. Clienţii lui erau o legiune întreagă şi eu i-am moştenit împreună cu toată averea lui.

Se ridică în picioare, ocoli biroul, se opri în faţa tânărului profund tulburat şi privi în jos la el.

— Dacă poporul Romei şi al Italiei dă cu ochii de tine, va uita orice altceva, Ptolemeu Cezar! Te vor aclama şi te vor îndrăgi cuprinşi de frenezie. Cu mine ce se va întâmpla? Eu voi fi dat uitării peste noapte. Truda celor paisprezece ani se va duce pe apa sâmbetei. Senatul sicofanţilor te va linguşi, te va face cetăţean roman şi probabil îţi va oferi consulatul anul viitor. Vei conduce nu numai Egiptul şi Orientul, ci şi Roma, fără îndoială, în orice formă vei dori, de la *dictator perpetuus,* la *rex.* Divinul Iuliu însuşi începuse să mai atenueze *mos maiorum,* apoi noi, cei trei triumviri, l-am atenuat şi mai mult, iar acum, că nu mai există rivalitatea cu Antoniu, eu sunt stăpânul necontestat al Romei. Asta cu condiţia ca nici Roma, nici Italia să nu dea cu ochii cu tine. Am intenţia să domnesc la Roma şi peste posesiunile ei ca autocrat, tinere Cezar Ptolemeu! Pentru că Roma se află acum în situaţia cea mai propice pentru o domnie autocratică. Dacă poporul Romei te va vedea la Roma, va opta pentru tine. Dar tu vei domni aşa cum te-a pregătit mama ta – ca rege, stând în Capitoliu şi împărţind dreptatea, Minos la porţile lui Hades. Tu nu vezi nimic rău în asta – cu toate programele tale liberale de reformă din Alexandria şi din Egipt. Dar domnia mea va fi invizibilă. Nu voi purta nicio diademă sau tiară care să-mi ateste statutul, şi nici nu voi permite scumpei mele soţii să facă pe regina. Vom continua să locuim în casa în care stăm acum şi vom lăsa Roma să creadă că este condusă în mod democratic. De aceea trebuie să mori. Pentru ca Roma să rămână romană!

Pe faţa lui Caesarion, sentimentele se succedaseră rapid, unul după altul: uimire, durere, îngândurare, furie, tristeţe, înţelegere. Dar nici vorbă de confuzie sau nedumerire.

— Înţeleg, spuse el încet. Înţeleg şi nu te pot învinui de nimic.

— Ei bine, eşti adevăratul fiu al divinului Cezar şi, din câte am auzit, ai moştenit şi strălucirea minţii lui. Îmi pare rău că nu voi descoperi niciodată dacă ai moştenit şi geniul lui militar, dar am câţiva generali foarte buni şi nu mă tem de regele parţilor, pe care intenţionez să-l îmbunez, nu să-l atac. Una dintre pietrele unghiulare ale domniei mele va fi pacea. Războiul este în mod incontestabil cea mai păgubitoare activitate omenească, de la vieţi omeneşti la bani, şi nu voi permite legiunilor romane să dicteze forma de guvernământ a Romei sau să impună cine o conduce.

Caesarion îşi dădea seama că acum vorbea numai ca să amâne momentul execuţiei.

O, mamă! De ce nu ai avut încredere în mine? Nu ştiai ceea ce mi-a spus acum adevăratul fiu al lui Cezar? Antoniu ştia cu siguranţă, dar el era o marionetă în mâinile tale. Şi nu pentru că l-ai fi drogat sau pentru că uneori îşi găsea alinarea în vin, ci pentru că te iubea. Ar fi trebuit să-mi spui. Dar, poate că nu ai ştiut, iar Antoniu a fost prea ocupat să se arate demn de iubirea ta, ca să acorde suficientă importanţă sorţii mele…

Caesarion închise ochii, îşi impuse să gândească, să-şi pună la treabă formidabilul său intelect. Exista fie şi cea mai mică şansă de scăpare? Se simţi golit pe dinăuntru de orice speranţă şi oftă. Nu, nu era nicio şansă de scăpare. Tot ce putea face era să-i îngreuneze sarcina lui Octavian, să iasă în fugă din cort şi să strige că el este fiul lui Cezar – nu e de mirare că Taurus rămăsese cu gura căscată în faţa lui! Dar oare asta şi-ar fi dorit tatăl său de la fiul lui ne-roman? Sau Cezar i-ar fi cerut un ultim sacrificiu? Cunoştea răspunsul şi oftă din nou. Octavian era adevăratul fiu al lui Cezar prin voinţa acestuia; nu-l pomenise niciodată pe celălalt fiu din Egipt. Şi când totul se terminase, lucrul pe care îl preţuise Cezar cel mai mult în viaţă fusese *dignitas. Dignitas!* Cea mai romană dintre toate calităţile, contribuţia personală a bărbatului la realizări, fapte de arme, exercitarea puterii. Până şi în ultimele lui momente, Cezar îşi păstrase demnitatea intactă; în loc să continue să lupte, profitase de fracţiunea de timp care îi mai rămăsese ca să-şi tragă un fald al togii peste faţă şi altul peste genunchi. În aşa fel încât Brutus, Cassius şi ceilalţi să nu-i poată vedea expresia întipărită pe chipul muribund şi să nu-i zărească organele genitale.

Da, îşi spuse Caesarion, şi eu îmi voi păstra *dignitas!* Voi muri demn, cu faţa şi organele genitale acoperite. Voi fi la înălţimea tatălui meu.

— Când voi muri? întrebă el cu o voce calmă.

— Acum, în acest cort. Trebuie să fac treaba de unul singur, pentru că nu am încredere în nimeni altcineva. Dacă lipsa mea de experienţă îţi va provoca mari dureri înainte de a muri, îmi cer scuze de pe acum.

— Tatăl meu a spus: „Să fie dintr-odată!” Atâta timp cât ai în minte lucrul acesta, Cezar Octavian, voi fi mulţumit.

— Nu pot să te decapitez.

Octavian era foarte palid, nările îi fremătau şi încerca să-şi stăpânească tremurul buzelor. Reuşi să schiţeze un zâmbet strâmb.

— Nu am suficientă forţă musculară şi niciun oţel destul de bun. Şi nu vreau să-ţi văd faţa. Thyrsus, dă-mi funia aceea.

— Atunci cum? întrebă Caesarion, ridicându-se în picioare.

— Cu o sabie pe sub coaste direct în inimă. Nu încerca să fugi, asta nu-ţi va schimba soarta.
— Înţeleg. Public mai numeros, dar mai multe încurcături. Însă am să fug dacă nu eşti de acord cu condiţiile mele.
— Spune-le.
— Să fii blând cu mama mea!
— Voi fi blând.
— Şi cu fraţii şi sora mea?
— Niciun fir de păr nu se va clinti de pe capul lor.
— Juri?
— Jur.
— Atunci sunt gata.
Octavian înfăşură capul lui Caesarion cu o cârpă şi îi legă funia în jurul gâtului. Thyrsus îi întinse o sabie; Octavian îi încercă lama şi constată că era ascuţită ca briciul. Apoi privi către pardoseala de pământ a cortului şi se încruntă. Se uită la Epaphroditus care avea chipul alb ca hârtia.
— Dă-mi o mână, Ditus.
Octavian îl apucă pe Caesarion de braţ.
— Mergi cu noi, spuse el şi privi către pânza albă. Ce curajos eşti! Respiraţia ta este regulată şi liniştită!
De sub glugă se auzi o voce care ar fi putut fi a lui Marc Antoniu:
— Încetează cu flecăreala şi termină treaba, Octavian!
La patra paşi depărtare se afla un covor persan roşu; Epaphroditus se opri pe el; de acum nu se mai putea întârzia. Haide odată, haide, Octavian! Poziţionă sabia şi o împinse brusc în sus dintr-o singură mişcare rapidă cu mai multă forţă decât crezuse vreodată că este capabil. Caesarion scoase un oftat, îngenunche, Octavian se lăsă jos după el, cu mâinile tot pe vulturul de fildeş pentru că nu era în stare să şi le dezlipească de el.
— A murit? întrebă el, răsucind capul ca să privească în sus. Nu, nu! Nu-i descoperi faţa orice ai face!
— Artera de la gât nu mai pulsează, Cezar, spuse Thyrsus.
— Atunci am reuşit. Înfăşoară-l în covor.
— Dă drumul la sabie, Cezar!
Octavian fu scuturat de un şoc; degetele i se relaxară, dădu drumul în sfârşit vulturului.
— Ajută-mă să mă ridic.
Thyrsus înfăşurase trupul în covor, însă din cauza lungimii lui, ieşea în afară. Avea picioarele mari, la fel ca şi Cezar.
Octavian se prăbuşi pe scaunul cel mai apropiat şi se aşeză cu capul între genunchi, gâfâind.
— O, n-am vrut să fac asta!
— Trebuia! spuse Proculeius. Acum ce facem?
— Trimite după nişte necombatanţi cu lopeţi. Să-i sape mormântul chiar aici.

— În interiorul cortului? întrebă Thyrsus de parcă îi venea să verse.

— De ce nu? Mişcă-te, Ditus! Nu vreau să fiu silit să-mi petrec noaptea aici şi nu pot să dau niciun ordin până când băiatul nu este îngropat bine. Are inel?

Thyrsus scotoci în interiorul sulului şi îl scoase afară.

Octavian îl luă într-o mână, degetele nu-i tremurau şi se uită lung la el. Pe el era gravat Uraeus, cum îl numeau egiptenii, o cobră cu glugă care se dădea înapoi. Piatra era un smarald pe marginea căruia fuseseră gravate nişte hieroglife. O pasăre, un ochi din care cădea o lacrimă, câteva linii ondulate, altă pasăre. Bun, o să meargă. Dacă va trebui să-l arate pentru a dovedi ce soartă avusese Caesarion, va fi în regulă. Şi-l puse în pungă.

O oră mai târziu, legiunile şi călăreţii îşi reluară marşul, deşi nu mai merseră mult pe drumul spre Alexandria. Octavian decisese să mai aştepte câteva zile şi s-o lase pe Cleopatra să se legene cu speranţa că fiul ei era în drum spre India. În spatele lor, acolo unde fusese înălţat cortul pentru un răstimp atât de scurt, se afla o zonă cu sol moale; dedesubt, la şase cubiţi sub pământ, era îngropat trupul lui Ptolemeu XV Cezar, Faraon al Egiptului şi Rege al Alexandriei, înfăşurat într-un covor îmbibat cu propriul sânge.

Cum a venit aşa s-a dus, îşi spunea Octavian în noaptea aceea în acelaşi cort, dar pe un teren diferit, netulburat de victoria lui Antoniu împotriva avangărzii lui. Femeia Aia are deja o legendă, potrivit căreia se strecurase înăuntru înfăşurată într-un covor ca să-l vadă pe Cezar. După cum spunea Cezar, era un preş ieftin, dar istoricii îl transformaseră într-un covor preţios. Acum s-a terminat cu toate speranţele şi visurile ei, care ajunseseră din nou într-un covor făcut sul. Şi eu pot în sfârşit să mă relaxez. Cea mai mare ameninţare la adresa mea a dispărut pentru totdeauna. Dar a murit frumos, asta trebuie să recunosc.

După dezastrul din ultima zi a lui iulie, când armata lui Antoniu se predase, Octavian decise să nu intre în Alexandria ca un învingător, în fruntea legiunilor sale care se întindeau pe mai multe mile şi cu uriaşul corp de călăreţi. Nu, va intra în cetatea Cleopatrei calm, fără ostentaţie. Numai el, Proculeius, Thyrsus şi Epaphroditus cu garda lui germană, fireşte. Nu avea sens să se expună riscului de a fi străpuns de pumnalul unui asasin, numai de dragul anonimatului.

Îşi lăsă legaţii seniori la hipodrom, încercând să facă numărătoarea trupelor lui Antoniu şi să pună cât de cât ordine în acest imens haos. Dar observă că populaţia din Alexandria nu încerca să fugă. Asta înseamnă că acceptaseră prezenţa Romei aici şi vor fi acolo ca să asculte grupul lui de heralzi, atunci când vor anunţa care va fi soarta Egiptului. Primise veşti de la

Cornelius Gallus, aflat la numai câteva mile spre vest, şi îi trimisese instrucţiuni să ocolească cu flotele lui cele două porturi ale Alexandriei şi să arunce ancora în apropiere de hipodrom.

— Ce frumos! spuse Epaphroditus când se apropiară toţi patru de Poarta Soarelui, la scurt timp după răsărit, de calende, în prima zi a lui sextilis.

Şi chiar era foarte frumos, căci Poarta Soarelui de la acest capăt estic al Căii Canopice fusese construită din doi piloni masivi, uniţi printr-o grindă, o formă foarte egipteană pentru oricine văzuse Memfisul. Culorile nenumărate străluceau în soarele care se ridica pe cer, luminând întotdeauna în acest moment al fiecărei dimineţi albul imaculat al pietrei aurite.

Publius Canidius aştepta în mijlocul străzii foarte largi chiar în interiorul porţii, călare pe un cal şarg. Octavian se apropie cu calul lui de el şi se opri.

— Plănuieşti să fugi din nou, Canidius?

— Nu, Cezar, s-a terminat cu fuga. Mă predau în mâinile tale şi am o singură rugăminte. Să-mi onorezi curajul şi să-mi rezervi o moarte rapidă. Aş fi putut să cad şi eu pe sabie, la urma urmelor.

Ochii cenuşii şi reci se opriră gânditori asupra mareşalului lui Antoniu.

— Decapitare, fără biciuire. De acord?

— Da. Voi rămâne cetăţean al Romei?

— Nu, mi-e teamă că nu. Mai sunt câţiva senatori cărora trebuie să le bag frica în oase.

— Aşa să fie, atunci. Canidius dădu pinteni calului şi vru să plece mai departe. Am să mă predau lui Taurus.

— Stai! strigă cu asprime Octavian. Unde este Marc Antoniu?

— Mort.

Durerea îl copleşi pe Octavian cu mai multă putere şi mai brusc decât s-ar fi aşteptat; opri calul bălan şi începu să plângă amar, în timp ce germanii se uitau miraţi de jur împrejurul Căii Canopice, iar cei trei tovarăşi ai lui îşi doreau să fi fost în cu totul altă parte.

— Eram veri şi nu ar fi trebuit să se ajungă la asta. Octavian se şterse la ochi cu batista lui Proculeius. O, Marc Antoniu, sărmane prostuţ!

Zidul ornamentat al Incintei Regale despărţea Calea Canopică, de nenumăratele palate din interior; în apropierea capătului ei, acolo unde se pierdea în flancul teatrului Akro, care fusese cândva fortăreaţă, se aflau Porţile Incintei Regale. Nimeni nu stătea de pază lângă ele. Fuseseră date de perete, pentru a lăsa pe oricine să intre.

— Chiar că avem nevoie de un ghid în labirintul acesta, spuse Octavian, oprindu-se să admire splendorile care îl înconjurau din toate părţile.

Ca şi când i s-ar fi îndeplinit pe loc dorinţa, văzu un bătrân ieşind dintre două palate mici de marmură în stil doric, grecesc. Acesta venea spre ei ţinând în mâna stângă un baston lung, aurit. Era un bărbat foarte înalt şi chipeş, îmbrăcat într-o mantie de în purpurie, legat la brâu cu o centură lată de aur, bătută cu pietre preţioase; aceasta se asorta cu gulerul de la gâtul lui şi cu brăţările de pe braţele dezgolite, musculoase. Pe cap avea numai o panglică lată brodată cu aur care îi ţinea pletele cenuşii.

— E timpul să descălecăm, spuse Octavian şi alunecă de pe cal pe pavajul din marmură albă lustruită. Arminius, fii atent la porţi! Dacă am nevoie de tine, am să-l trimit pe Thyrsus. Să nu dai crezare altcuiva.

— Cezar Octavian, spuse noul venit, făcând o plecăciune adâncă.

— Cezar este suficient. Numai duşmanii mei adaugă şi Octavian. Tu cine eşti?

— Apollodorus, înaltul şambelan al reginei.

— O, bine! Du-mă la ea!

— Mi-e teamă că este imposibil, *domine.*

— De ce? A fugit? întrebă el încleştând pumnii. O, ciuma s-o lovească pe femeia asta! Vreau să terminăm odată cu ea.

— Nu, *domine,* este aici, dar este în mormântul ei.

— E moartă? Nu poate fi moartă, o vreau vie!

— Nu, *domine.* Este în mormântul ei, dar e în viaţă.

— Du-mă la ea!

Apollodorus se întoarse şi îi conduse în uluitorul labirint de clădiri. După un drum scurt, întâlniră alte ziduri înalte, îmblânzite de picturi în culori vii şi acoperite de acea scriere curioasă despre care la Memfis Octavian aflase că sunt hieroglife. Fiecare simbol reprezenta un cuvânt, dar pentru ochii lui era neinteligibil.

— Vom intra acum în Sema, spuse Apollodorus şi se opri. Aici sunt îngropaţi membrii familiei Ptolemeu, împreună cu Alexandru cel Mare. Mormântul reginei este lângă acest perete, aici. Arătă spre o structură masivă din piatră roşie.

Octavian privi uşile uriaşe din bronz, apoi schela şi mecanismul cu scripeţi şi coş.

— Ei bine, cel puţin nu va fi greu s-o scoatem afară, spuse el. Proculeius, Thyrsus, intraţi prin deschizătura din vârful schelei.

— Dacă faceţi asta, *domine,* vă va auzi venind şi va muri înainte ca oamenii tăi să ajungă la ea, spuse Apollodorus.

— La naiba! Trebuie să vorbesc cu ea şi o vreau vie!

— Aici este un tub – uite, lângă uşă. Suflă în el şi aşa Maiestatea Sa va şti că cineva de afară doreşte să-i spună ceva.

Octavian suflă.

Se auzi drept răspuns o voce uimitor de clară, deşi puţin răguşită.

— Da!

— Eu sunt Cezar şi doresc să vorbesc cu tine. Deschide uşile şi ieşi afară!

— Nu, nu! se auziră cele două cuvinte gâtuite. Nu voi vorbi cu Octavian. Cu oricine în afară de Octavian! Nu voi ieşi afară, iar dacă încerci să intri, mă voi omorî.

Octavian făcu un gest către Apollodorus care părea extenuat.

— Spune-i Maiestăţii Sale Pacostea că Gaius Proculeius este aici cu mine şi întreabă dacă vrea să vorbească cu el.

— Proculeius? se auzi vocea subţire. Da, o să stau de vorbă cu Proculeius. Antoniu mi-a spus pe patul lui de moarte că pot avea încredere în Proculeius. Să vorbească!

— N-o să-şi dea seama de diferenţa dintre voci, îi şopti Octavian lui Proculeius.

Dar se pare că putea face deosebire între voci, căci atunci când, după ce o lăsase să vorbească cu Proculeius, Octavian încercă să continue el ciudata conversaţie, Cleopatra îl recunoscu şi nu mai vru să comunice. Şi nu voia să vorbească nici cu Thyrsus sau cu Epaphroditus.

— O, nu pot să cred! strigă Octavian. Se întoarse către Apollodorus: Adu vin, apă, mâncare, scaune şi o masă. Dacă trebuie s-o înduplec pe Maiestatea Sa Pacostea să iasă din această fortăreaţă, cel puţin să stăm confortabil.

Dar pentru sărmanul Proculeius, nici nu putea fi vorba de confort. Tubul era prea sus pe perete pentru ca el să poată sta jos pe un scaun. După câteva ore, Apollodorus apăru cu un scaun cu picioare înalte pe care Octavian bănuia că-l comandase pe loc. Proculeius avea ordine să-i dea asigurări Cleopatrei că nu o ameninţă nicio primejdie, că Octavian nu avea intenţia s-o omoare, iar copiii ei nu vor păţi nimic. Tocmai pentru copii îşi făcea griji, şi nu era vorba numai de siguranţa, ci şi de soarta lor. Nu avea de gând să iasă de acolo dacă Octavian nu-i promitea că îl va lăsa pe unul dintre ei să domnească la Alexandria şi pe celălalt la Teba. Proculeius argumenta, o ruga, încerca s-o înduplece, o linguşea, aducea mereu noi argumente, pleda, o implora, dar totul era în zadar.

— Ce rost are farsa asta? îl întrebă Thyrsus pe Octavian, când se lăsă întunericul şi slujitorii palatului veniră cu torţe ca să lumineze încăperea. Trebuie să-şi dea seama că nu poţi să-i promiţi ceea ce îţi cere! Şi de ce nu vrea să vorbească direct cu tine? Ştie că eşti aici!

— Pentru că îi este teamă că, dacă vorbeşte direct cu mine, nu va auzi nimeni altcineva ceea ce spunem. Este felul ei de a-şi înregistra convorbirea, ştie că Proculeius este cărturar, că descrie şi consemnează evenimentele pentru eternitate.

— Sunt sigur că putem intra pe deasupra pe întuneric.

— Nu, încă nu este suficient de obosită. Vreau să fie atât de istovită, încât să lase garda în jos. Numai atunci vom intra.

— În momentul de faţă, Cezar, principala ta problemă sunt eu, spuse Proculeius. Mă simt îngrozitor, mintea îmi zboară în altă parte. Sunt gata să fac orice pentru tine, dar trupul nu mă mai slujeşte.

În acest moment sosi Gaius Cornelius Gallus, cu chipul lui frumos odihnit şi ochii cenuşii plini de viaţă. Octavian avu o idee.

— Întreab-o pe Maiestatea Sa Pacostea dacă este de acord să stea de vorbă cu un alt bărbat, un scriitor la fel de prestigios. Spune-i că te simţi rău sau că te-am chemat în altă parte – ceva, orice!

— Da, voi vorbi cu Gallus, se auzi vocea ei mai puţin fermă, căci trecuseră douăsprezece ore.

Discuţia continuă până când soarele apăru pe cer şi după aceea toată dimineaţa; douăzeci şi patru de ore. Din fericire, mica incintă din faţa uşilor era umbrită de soarele verii.

Vocea ei devenise foarte slabă; părea că nu i-a mai rămas prea multă energie, dar având o soră ca Octavia, Octavian ştia cât de înverşunată poate fi o femeie când lupta pentru copiii ei. În sfârşit, către sfârşitul după-amiezii, dădu din cap:

— Proculeius, preia din nou discuţia! Asta o s-o trezească şi se va concentra asupra tubului. Gallus, ia cei doi liberţi ai mei şi intraţi în mormânt prin deschizătura de sus. Vreau să vă mişcaţi fără niciun zgomot să nu aud scârţâit de scripeţi, trosnituri sau şoapte. Dacă reuşeşte să se omoare, eşti cu nasul în rahat şi cu mâna mea pe ceafă, Gallus!

Cornelius Gallus era ca o pisică, silenţios şi suplu; când toţi cei trei bărbaţi ajunseră pe deschizătura de sus din perete, Gallus aruncă jos o funie. În lumina slabă a torţelor o văzu pe Cleopatra şi pe cele două însoţitoare înghesuite în jurul tubului, iar regina gesticula frenetic în timp ce vorbea, cu atenţia concentrată asupra lui Proculeius. Una dintre slujitoare o ţinea de sub subsuoara dreaptă, cealaltă, de sub stânga. Gallus se mişcă cu iuţeala fulgerului. Dar chiar şi aşa, regina scoase un strigăt şi se repezi la pumnalul care se afla pe masa de lângă ea; Gallus i-l smulse din mână şi o luă cu uşurinţă în braţe, deşi cele două slujitoare epuizate încercau să tragă de el şi să-l lovească cu pumnii. Apoi interveniră Thyrsus şi Epaphroditus şi cele trei femei fură legate zdravăn.

Gallus era un bărbat de treizeci şi patru de ani, în floarea vârstei; lăsă femeile în grija liberţilor, apoi dădu la o parte barele grele de bronz care blocau uşile şi le deschise. Lumina pătrunse înăuntru; bărbatul clipi orbit.

Când femeile fură aduse afară, de fapt, cărate pe sus, Octavian dispăruse. Nu făcea pare din planurile lui să o înfrunte pe Regina Fiarelor acum şi nici multe zile de acum înainte.

Gallus o purtă pe regină în braţe în apartamentele ei private, iar cei doi liberţi le duseră pe Charmian şi pe Iras. Acest *homo*

novus, legat senior, fusese şocat de înfăţişarea Cleopatrei când ieşiră la lumină; avea hainele îmbibate de sânge, cu pieptul dezgolit şi plin de zgârieturi, cu părul încâlcit şi porţiuni de scalp unde se vedea pielea fără păr.

— Are un medic? îl întrebă el pe Apollodorus.

— Da, *domine.*

— Atunci trimite imediat după el. Cezar doreşte ca regina voastră să fie vie şi sănătoasă, domnule şambelan.

— Avem voie să-i acordăm îngrijirile sufleteşti?

— Ce a spus Cezar?

— Nu am îndrăznit să întreb.

— Thyrsus, du-te şi întreabă, porunci Gallus.

Răspunsul veni imediat: regina Cleopatra nu trebuia lăsată să părăsească apartamentele sale, dar oricine avea nevoie de ea se putea duce acolo şi urma să i se dea tot ce va cere.

Cleopatra zăcea cu ochii ei mari şi aurii, larg deschişi, lungită pe o canapea, lăsând impresia că nu mai e o fiinţă în carne şi oase.

Gallus se apropie de ea.

— Cleopatra, mă auzi?

— Da, hârâi ea.

— Daţi-i vin! se răsti el şi aşteptă până când Cleopatra înghiţi puţin. Cleopatra, am un mesaj pentru tine de la Cezar. Eşti liberă să te mişti prin apartamentele tale, poţi să mănânci tot ce doreşti, vei avea cuţite la îndemână ca să-ţi tai fructele sau carnea, poţi să vezi pe cine vrei. Dar dacă îţi iei viaţa, copiii tăi vor fi ucişi imediat. E clar? Înţelegi?

— Da, înţeleg. Spune-i lui Cezar că nu am intenţia să-mi fac rău. Trebuie să trăiesc pentru copiii mei.

Se ridică într-un cot când intră un preot egiptean ras în cap, însoţit de doi asistenţi.

— Pot să-mi văd copiii?

— Nu, asta nu se poate.

Se prăbuşi la loc, acoperindu-şi ochii cu o mână graţioasă.

— Dar mai sunt în viaţă?

— Ai cuvântul meu că da; şi al lui Proculeius.

— Dacă femeile doresc să domnească în calitate de suverani, nu trebuie să se mărite niciodată şi nici să facă copii, le spuse Octavian celor patru tovarăşi ai săi în timpul cinei. Sunt foarte puţine femei capabile să-şi învingă dragostea de mamă. Chiar şi Cleopatra, care probabil că a omorât sute de oameni – inclusiv pe fratele şi pe sora ei – poate fi ţinută sub control printr-o simplă ameninţare la adresa copiilor ei. Un rege al regilor este în sare să-şi ucidă copiii, dar nu şi o regină a regilor.

— Care este scopul tău, Cezar? De ce n-o laşi să-şi pună capăt zilelor? întrebă Gallus, compunând deja în minte o odă. Doar dacă nu vrei s-o pui să păşească în alaiul tău triumfal.

— Ultimul prizonier pe care l-aş dori în alaiul meu este Cleopatra! Nu le vezi deja pe toate mămicile şi bunicuţele noastre sentimentale înşirate de-a lungul drumului şi compătimind-o pe această jigodie de femeie? Ea, care a fost un pericol pentru Roma! Ea, o vrăjitoare, o seducătoare şi o târfă? Dragul meu Gallus, vor plânge pentru ea, n-o vor detesta! Râuri de lacrimi, fluvii de lacrimi, oceane de lacrimi. Nu, va muri aici, la Alexandria!

— Atunci de ce nu acum? întrebă Proculeius.

— Pentru că, mai întâi, Gaius, vreau s-o zdrobesc. Trebuie să fie supusă unei noi forme de război, războiul nervilor. O să pedalez pe sensibilităţile ei, o s-o hărţuiesc cu grija ei pentru copii, o s-o ţin pe muche de cuţit.

— Tot nu înţeleg, făcu Proculeius încruntat.

— Totul ţine de felul în care va muri. Atunci când o va face, toată lumea trebuie să ştie că a fost decizia ei şi nu un asasinat din ordinul meu. Eu urmează să ies din toată această chestiune neîntinat, nobilul roman care a tratat-o bine, i-a dat posibilitatea să aleagă, de îndată ce s-a întors în palatul ei şi nu a ameninţat-o nici măcar o singură dată cu moartea. Dacă ia otravă, o să se dea vina pe mine. Dacă se înjunghie, eu o să fiu răspunzător. Dacă se spânzură, tot eu voi fi socotit vinovat. Moartea ei trebuie să survină în aşa fel, încât niciun egiptean să nu poată suspecta că a fost mâna mea la mijloc.

— Nu ai văzut-o? întrebă Gallus, întinzând mâna după un fel de perniţă cu miresme ciudate.

— Nu, şi nici nu intenţionez. Mai întâi, trebuie s-o frâng.

— Îmi plac locurile astea, spuse Gallus, savurând amestecul pervers de mirosuri şi gusturi ale pernuţei.

— Asta este o veste minunată, Gallus, pentru că te las aici să guvernezi în numele meu.

— Cezar! Poţi să faci asta? exclamă poetul încântat. Nu va fi o provincie comandată de Senat şi popor?

— Nu, nu putem permite aşa ceva. Nu vreau niciun fel de proconsul sau propretor viclean şi venal care să vină aici cu binecuvântarea Senatului, spuse Octavian, mestecând ceea ce îşi închipuia că este echivalentul egiptean al ţelinei. Egiptul îmi va aparţine mie personal, aşa după cum, practic vorbind, Agrippa posedă astăzi Sicilia. O mică răsplată pentru victoria mea din răsărit.

— Şi Senatul o să fie de acord?

— Ar face bine să fie.

Cei patru bărbaţi se uitau la el şi parcă îl vedeau într-o altă lumină; nu mai era bărbatul care luptase fără folos timp de câţiva ani împotriva lui Sextus Pompei şi nici cel care mizase totul pe consimţământul concetăţenilor lui de ajura că îl vor sluji. Acesta era chiar Cezar *Divi Filius,* sigur că va deveni zeu într-o bună zi şi incontestabil stăpânul lumii. Dur, rece, detaşat, cu viziune de

viitor şi nu ahtiat după putere de dragul puterii, susţinătorul şi apărătorul neobosit al Romei.

— Şi acum ce facem? întrebă Epaphroditus.

— Tu ai să te instalezi în coridorul mare, care duce spre apartamentele reginei, şi vei ţine socoteala cine vine s-o vadă. Nimeni nu are voie să-i aducă copiii. Las-o să fiarbă în suc propriu timp de câteva *nundinae.*

— Nu ar trebui să pleci imediat la Roma? întrebă Gallus, nerăbdător să guverneze singur această ţară minunată.

— Nu mă clintesc de aici până nu-mi ating scopul. Octavian se ridică în picioare. Afară mai este încă lumină. Vreau să văd mormântul.

— Foarte drăguţ, comentă Proculeius când trecură prin camerele care duceau către încăperea cu sarcofagul Cleopatrei, dar în palat sunt lucruri mai valoroase. Crezi că a făcut asta în mod intenţionat, pentru ca s-o lăsăm să-şi păstreze lucrurile de care crede că are nevoie în viaţa de dincolo?

— Probabil.

Octavian examina cu privirile încăperea cu sarcofag şi sarcofagul însuşi, singura piesă de alabastru care semăna cu regina în partea sa superioară şi era pictat cu deosebită măiestrie.

Pe o uşă din fundul camerei venea un miros neplăcut; Octavian trecu în camera cu sarcofagul lui Antoniu şi rămase pironit locului, cu ochii dilataţi de groază. Ceva care semăna cu Antoniu zăcea pe o masă lungă, cu trupul îngropat în săruri de natron şi cu chipul încă vizibil pentru că, aşa cum ştia şi el, preoţii îmbălsămători trebuiau să scoată creierul lui Antoniu în fragmente mici prin nări şi să-i umple apoi cutia craniană cu mirt şi bucăţele mici de răşină şi tămâie.

Octavian icni şi îşi duse mâna la gură; preoţii îmbălsămători ridicară o clipă privirile, apoi îşi reluară munca.

— Antoniu! Mumificat! spuse el. Cred că treaba asta durează vreo trei luni. Numai după aceea se îndepărtează natronul şi trupul este înfăşurat în bandaje. Dezgustător de ne-roman! A jignit Senatul mai mult decât Alexandria.

— Şi Cleopatra o să vrea acelaşi lucru?

— O, da, desigur!

— Şi ai să laşi procesul acesta revoltător să continue?

— De ce nu? întrebă Octavian indiferent, întorcându-se să plece.

— Aşadar, ăsta e rostul acelei deschizături din perete. Să poată intra îmbălsămătorii şi apoi să plece. Când se termină – pentru unii, ca şi pentru alţii – barează uşile pe dinăuntru şi zidesc deschizătura, spuse Gallus, luând-o înainte.

— Da. Vreau ca amândoi să ajungă aşa. În felul acesta, vor aparţine vechiului Egipt şi nu vor deveni *lemures*[140] ca să bântuie Roma.

Zilele treceau, iar Cleopatra refuza să coopereze; brusc, Cornelius Gallus avu o revelaţie şi înţelese de ce nu voia s-o vadă Octavian pe regină: îi era frică de ea. Campania lui neîncetată împotriva Reginei Fiarelor îl convinsese până şi pe el în cele din urmă; dacă trebuia s-o înfrunte faţă în faţă, nu era foarte sigur că vrăjile ei n-or să-l doboare şi pe el.

La un moment dat, Cleopatra refuză să mai mănânce, dar Octavian puse capăt grevei foamei ameninţând-o cu copiii. Aceeaşi veche stratagemă, care funcţiona însă întotdeauna. Cleopatra acceptă din nou mâncarea. Războiul nervilor şi al voinţelor continuă între ei fără să se întrevadă vreun rezultat, căci niciunul dintre combatanţi nu dădea semne că ar ceda.

Totuşi intransigenţa lui Octavian acţiona asupra Cleopatrei mai puternic decât conştientiza ea. Dacă ar fi reuşit să se detaşeze cât de cât de situaţia ei actuală, Cleopatra şi-ar fi dat seama că Octavian nu va îndrăzni niciodată să-i ucidă copiii, care mai aveau mult până la majorat. Poate era convinsă că Caesarion reuşise să scape şi asta o orbea; dar, indiferent din ce motiv, continua să fie convinsă că asupra copiilor ei planează un mare pericol.

Apoi, în timp ce sextilis se apropia de sfârşit şi septembrie se profila la orizont cu ameninţarea furtunilor de echinocţiu, Octavian se duse s-o vadă pe Cleopatra în apartamentele ei.

Aceasta stătea nemişcată pe o canapea, iar zgârieturile, vânătăile şi celelalte semne ale durerii ei provocate de moartea lui Antoniu dispăruseră. Când intră Octavian, Cleopatra deschise ochii, îl privi fix, apoi întoarse capul într-o parte.

— Plecaţi! le spuse Octavian lui Charmian şi Iras.

— Da, plecaţi! zise şi Cleopatra.

Octavian trase un scaun şi se aşeză lângă canapea, rotindu-şi privirile prin încăpere; aceasta era împodobită cu mai multe busturi ale Divinului Iuliu şi un bust splendid al lui Caesarion, executat cu puţin timp înainte de moartea lui, căci arăta mai degrabă a bărbat decât a adolescent.

— Seamănă cu Cezar, nu-i aşa? întrebă ea urmărindu-i privirea.

— Da, foarte mult.

— E mai bine să-l ţinem în această parte a lumii, departe de Roma şi în siguranţă, spuse ea cu cea mai melodioasă voce a sa. Tatăl lui a dorit întotdeauna ca destinul lui să fie legat de Egipt. Eu am fost cea care m-am gândit să-i lărgesc orizontul, fără să ştiu că el nu-şi dorea defel un imperiu. Nu va reprezenta niciodată un pericol pentru tine, Octavian, este fericit să conducă Egiptul ca rege-client al tău. Cea mai bună modalitate să-ţi protejezi interesele din Egipt este să-l pui pe el pe cele două tronuri şi să le interzici tuturor romanilor să mai vină în ţară. Va

avea grijă să primeşti tot ce doreşti – aur, grâne, tribut, hârtie, in. Cleopatra oftă şi se întinse puţin, conştientă de intensitatea durerii sale. La Roma nici nu trebuie să ştie cineva că există un Caesarion.

Ochii lui Octavian se mutară de la bustul lui Caesarion la chipul Cleopatrei.

O, uitasem ce ochi frumoşi are! îşi spuse ea atât de mult argintiu şi cenuşiu, atât de plini de lumină şi umbriţi de gene neobişnuit de lungi şi dese! Atunci de ce nu-i trădează niciodată gândurile? Şi nici chipul lui nu e mai expresiv. Un chip drăguţ care aminteşte de Cezar, dar nu este unghiular, forma oaselor de sub piele se ghiceşte cu greu. Şi, spre deosebire de Cezar, o să-şi păstreze claia de păr auriu.

— Caesarion e mort! Octavian repetă: Caesarion e mort.

Cleopatra nu răspunse. Ochii ei se fixară într-ai lui, care arătau acum ca un heleşteu cu apă stătută; culorile i se şterseră de pe chip, de la rădăcina părului de pe frunte până pe gât, lăsându-i frumoasa piele cenuşie.

— Mi-a ieşit în întâmpinare în timp ce ne apropiam de Alexandria, venind dinspre Memfis; era călare pe o cămilă şi însoţit de doi bărbaţi mai în vârstă. Avea capul plin de idei cum să mă convingă să te cruţ pe tine şi regatul dual. Era aşa de tânăr! Aşa de naiv în privinţa onestităţii oamenilor! Aşa de sigur că va putea să mă convingă. Mi-a spus că l-ai trimis departe, că ar fi trebuit să plece cu o corabie de la Berenice către India. Şi întrucât eu descoperisem deja tezaurul Ptolemeilor – da, doamnă, Cezar te-a trădat şi înainte să moară mi-a spus cum să-l găsesc! – nu mai aveam nevoie să-l torturez ca să aflu de la el unde se află. Şi nici nu cred că mi-ar fi spus, indiferent cât de cumplită ar fi fost tortura. Era un tânăr foarte curajos, mi-am dat seama de asta. Oricum, nu puteam să-l las să trăiască. Un Cezar este suficient şi acel Cezar sunt eu. L-am omorât cu mâna mea şi l-am îngropat pe drumul spre Memfis, într-un mormânt nemarcat. Răsuci cuţitul în rană. Trupul lui a fost înfăşurat într-un covor.

Apoi căută în punga de la centură şi îi dădu ceva.

— Inelul lui – dar nu-ţi dau voie să-l păstrezi. Acum este al meu.

— L-ai ucis pe *fiul* lui Cezar?

— Cu mult regret, dar a trebuit să fac asta. Era vărul meu, am comis un păcat de sânge. Dar sunt dispus să trăiesc cu acest coşmar.

Trupul ei se cutremură şi se făcu parcă mai mic.

— Şi de ce îmi spui asta acum: te bucuri de durerea mea sau este o chestiune de politică?

— O chestiune de politică, fireşte. Cât timp trăieşti eşti o adevărată pacoste pentru mine, Regină a Fiarelor. Aş prefera să

fii moartă, numai că nimeni nu trebuie să creadă vreodată că eu am avut vreo legătură cu moartea ta. Foarte dificil!

— Nu vrei să merg în urma ta în alaiul tău triumfal?

— *Edepol,* nu! Dacă ai arăta ca o amazoană, aş fi fericit să te pun să mărşăluieşti în urma mea, dar nu în halul în care ai ajuns acum, ca un pisoi jigărit, înfometat şi bătut.

— Şi ce s-a întâmplat cu ceilalţi tineri? Antyllus? Curio?

— Au fost daţi morţii împreună cu Canidius, Cassius Parmensis şi Decimus Turullius. I-am cruţat viaţa lui Cinna – este un nimeni.

Pe faţa Cleopatrei lacrimile curgeau şiroaie.

— Şi ce s-a întâmplat cu copiii lui Antoniu? şopti ea.

— Sunt teferi şi nevătămaţi. Le e dor de mama şi de tatăl lor, de fratele mai mare. Le-am spus că aţi murit cu toţii, n-au decât să plângă cât vor.

Privirea i se mută la o statuie a lui Cezar în ipostaza unui faraon egiptean – foarte ciudată.

— Toate acestea nu-mi fac nicio plăcere, să ştii. N-aş fi vrut să-ţi provoc atât de multă suferinţă. Dar o fac cu toate acestea. *Eu* sunt moştenitorul lui Cezar! Şi am de gând să domnesc în lumea Mării Noastre de la un capăt la altul. Nu ca rege şi nici măcar ca dictator, ci ca simplu senator înzestrat cu toate puterile tribunilor plebei. *Şi aşa va fi!* Numai un roman poate conduce lumea aşa cum trebuie. Un om care descoperă bucuria nu în exercitarea puterii, ci în împlinirea *misiunii!*

— Puterea este prerogativa conducătorului, spuse ea, neînţelegându-l.

— Prostii! Puterea este ca banul, un instrument. Voi, autocraţii orientali, sunteţi nişte proşti. Niciunuia dintre voi nu vă place munca propriu-zisă, ideea de misiune!

— Dar anexezi Egiptul!

— Fireşte. Nu ca provincie care să mişune de romani. Trebuie să supraveghez cum se cuvine tezaurul Ptolemeilor. Cu timpul, poporul din Egipt, din Alexandria, din deltă, de-a lungul Nilului va ajunge să gândească la fel despre noi amândoi. Şi eu voi administra Egiptul mai bine decât tine. Ai risipit bogăţiile acestei ţări minunate pe războaie şi pe satisfacerea ambiţiilor tale personale, ai cheltuit banii pe corăbii şi soldaţi, pornind de la convingerea eronată că numerele mari sunt câştigătoare. În realitate, victoria se obţine prin muncă şi eforturi susţinute. În plus, ar spune Divinul Iuliu, prin organizare.

— Ce încântaţi sunteţi de propriile persoane, voi, romanii! O să-mi ucizi copiii?

— Nici vorbă! Dar am să-i transform în romani. Când voi pleca la Roma, vor veni cu mine. Sora mea Octavia se va ocupa de ei şi îi va creşte. Este cea mai drăguţă şi mai adorabilă dintre femei! N-am putut să-l iert niciodată pe nătărăul de Antoniu pentru că a făcut-o s-o sufere.

— Pleacă de aici! spuse ea, întorcându-i spatele.

Tocmai se pregătea să iasă din încăpere, când Cleopatra vorbi din nou:

— Spune-mi, Octavian, aş putea să trimit pe cineva la ţară să-mi aducă nişte fructe?

— Nu şi dacă le otrăveşti, zise el cu fermitate. Am să le pun pe servitoarele tale să guste fiecare bucăţică, exact din locul pe care îl voi arăta eu cu degetul. E de-ajuns cea mai mică bănuială că ai murit otrăvită şi eu voi fi arătat cu degetul. Şi nu e cazul să te amăgeşti. Dacă încerci să faci ceva ca să insinuezi că eu te-am ucis, îi voi strangula pe toţi cei trei copii ai tăi. Vorbesc serios! Dacă e să fiu învinuit de moartea ta, ce mai contează trei copii?

Se mai gândi la ceva şi apoi adăugă:

— Şi nici măcar nu sunt nişte copii frumoşi.

— Fără otravă, spuse ea. Am descoperit o modalitate de a muri care te absolvă pe tine de orice vină. Va fi clar pentru toată lumea că am decis eu însămi să aleg această cale, din proprie voinţă. Voi muri ca faraon al Egiptului, îmbrăcată şi gătită aşa cum se cuvine.

— Atunci poţi să trimiţi după fructe.

— Şi încă ceva!

— Da?

— Voi mânca aceste fructe în mormântul meu. Poţi să verifici felul în care voi muri după aceea. Dar insist să-i laşi pe preoţii îmbălsămători să-şi termine treaba cu Antoniu şi cu mine. Apoi să închizi definitiv mormântul. Dacă tu personal nu vei mai fi în Egipt, împuternicitul tău va trebui să facă acest lucru.

— Cum doreşti.

Bustul lui Caesarion îi umezea ochii; gata cu lacrimile, vremea lacrimilor se terminase. Băiatul meu frumos, frumos! Ce mult semănai cu tatăl tău, dar şi ce puţin! M-ai păcălit cu atâta isteţime, încât n-am bănuit nicio clipă ce intenţii ai! Ai avut încredere în *Octavian?* Dar erai prea naiv ca să-ţi dai seama că reprezentai un pericol pentru el; numai un roman ar fi înţeles asta. Şi acum zaci într-un mormânt fără nicio inscripţie la căpătâi, nu ai cavou în jurul tău, nu ai barcă să poţi traversa Râul Nopţii, nu ai mâncare şi băutură, nu ai un pat confortabil. Deşi cred că pot să-i iert totul lui Octavian, mai puţin covorul. Perfid răutăcios ce este! Dar ceea ce nu ştie el este că, vrând să se răzbune, ţi-a asigurat un fel de sarcofag, suficient ca să-ţi păstreze spiritul Ka pentru un timp.

— Să vină Cha’em! spuse ea când intrară Charmian şi Iras.

Cha’em, acest şef al ordinului, exilat din incinta sacră pentru a-l sluji pe faraon, avusese întotdeauna chipul fără vârstă al unui preot al lui Ptah, dar, în ultimele zile, arăta mai degrabă ca o mumie.

— Nu mai trebuie să-ţi spun că Caesarion e mort.

— Nu, fiică a lui Ra. În ziua aceea, când m-ai întrebat ce s-a întâmplat, am văzut că va trăi numai până la optsprezece ani.

— L-au înfăşurat într-un covor şi l-au îngropat pe drumul spre Memfis; trebuie să fi rămas nişte urme, căci acolo a staţionat armata. Fireşte că acum te vei întoarce la templul lui Ptah cu căruţele şi lăzile şi măgarii încărcaţi. Găseşte-l, Cha'em, şi ascunde-l în mumia unui taur! Nu te vor ţine închis prea mult timp, poate deloc. Du-l la Memfis şi îngroapă-l în secret. O să-l învingem pe Octavian. Când voi fi pe Tărâmul Morţilor, vreau să-l văd pe fiul meu în toată gloria lui.

— Aşa va fi, spuse Cha'em.

Charmian şi Iras plângeau. Cleopatra le lăsă să plângă în voie, apoi le făcu semn să tacă.

— Linişte! Timpul se scurge şi mai am de făcut anumite lucruri. Trimite-l pe Apollodorus să aducă un coş cu smochine sacre. *Complet.* Înţelegeţi?

— Da, suspină Iras.

— Ce haine vrei să porţi? întrebă Charmian.

— Coroana dublă. Cel mai bun guler, centura şi brăţările. Rochia albă împletită cu mantia cu perle pe care am purtat-o pentru Cezar cu ani în urmă. Fără încălţări. Să-mi vopsiţi mâinile şi picioarele cu hena[141]. Daţi-le totul preoţilor pentru ziua când mă vor pune în sarcofag. Au deja armura iubitului meu Antoniu, setul pe care îl purta când mi-a încoronat copiii.

— Şi copiii? o întrebă Iras.

— Vor pleca la Roma cu Octavian. Îi va creşte Octavia. N-o invidiez.

Charmian zâmbi printre lacrimi.

— Mai ales când e vorba de Philadelphus. Mă întreb dacă i-a dat deja câteva picioare zdravene lui Octavian peste glezne.

— Probabil că da.

— O, doamnă, strigă Charmian pierdută. Nu trebuia să se termine aşa!

— Şi nici nu s-ar fi terminat aşa, dacă nu m-aş fi ciocnit de Octavian. Sângele lui Gaius Iuliu Cezar este foarte puternic. Acum lăsaţi-mă singură!

Se presupune că acum omul trebuie să se gândească la toată viaţa lui, îşi spuse Cleopatra plimbându-se prin încăpere, cu ochii aţintiţi asupra bustului lui Caesarion. Dar eu nu vreau. Nu mă pot gândi decât la Caesarion, la capul lui auriu, rezemat de pieptul meu, când sugea cu înghiţituri mari, nesăţios! Caesarion, când se juca cu calul lui troian de lemn – ştia numele tuturor celor cincizeci de păpuşi din pântecele lui! Caesarion, hotărât să-şi exercite prerogativele de faraon! Caesarion ridicând braţele către tatăl lui! Caesarion râzând cu Antoniu! Întotdeauna şi pentru totdeauna, Caesarion!

O, dar mă bucur că s-a terminat! Nu mai suport nicio clipă această vale a plângerii. Erori, dureri, şocuri, lupte. Văduvia. Şi

pentru ce? Un fiu pe care nu l-am înţeles, doi bărbaţi pe care nu i-am înţeles. Da, viaţa este o vale a plângerii. Sunt foarte bucuroasă că am posibilitatea s-o părăsesc aşa cum doresc eu.

Coşul cu smochine sosi împreună cu un bilet de la Cha'em în care se spunea că totul făcuse făcut aşa cum poruncise ea, că Horus o va întâmpina atunci când se va duce la el, că Ptah însuşi îi oferea instrumentul.

Cleopatra se îmbăie îndelung, îşi puse apoi o rochie simplă şi se duse împreună cu Charmian şi cu Iras în mormântul ei. Păsările cântau pentru o nouă dimineaţă în lumina zorilor, briza înmiresmată mângâia blând Alexandria.

O sărutare pentru Charmian, o sărutare pentru Iras; Cleopatra îşi scoase rochia de pe ea şi rămase goală.

Când ridică capacul de pe coşul cu smochine, acestea alunecară, căci capul imens al cobrei regale ieşi din ascunzişul lui. Acum! Aici! Cleopatra apucă şarpele chiar de sub gulerul lui strălucitor, în momentul în care acesta se dădu înapoi ieşind din coş, şi îi oferi sânii. Şarpele se repezi şi muşcă atât de puternic, încât Cleopatra se clătină şi îl scăpă din mâini. Şarpele se târî imediat şi se ascunse într-un colţ întunecos, apoi ieşi afară printr-o conductă.

Charmian şi Iras rămaseră cu ea până când îşi dădu sufletul. Nu durǎ mult, dar agonia fu cumplită. Rigiditate, convulsii, o comă agitată. După ce se asigurară că e moartă, cele două femei îşi luară şi ele viaţa.

Din umbrele încăperii apărură preoţii îmbălsămători, veniţi să ia trupul faraonului şi îl întinseră pe o masă goală. Cuţitul cu care făcură incizia într-o latură a corpului era din obsidian; prin tăietură scoaseră ficatul, stomacul, plămânii şi intestinele. Fiecare din ele fu spălat separat, rulat şi umplut cu ierburi pisate şi condimente, apoi pus într-un borcan canopic, cu natron şi răşină. De creier se vor ocupa mai târziu, după vizita învingătorului roman.

În momentul în care acesta sosi însoţit de Proculeius şi de Cornelius Gallus, Cleopatra era acoperită cu grămăjoare de natron peste tot, mai puţin pe piept şi pe cap; ştiau că romanii vor să vadă cum a murit.

— Pe toţi zeii, priveşte la mărimea muşcăturii colţilor! spuse Octavian arătând spre aceasta. Apoi se întoarse spre îmbălsămătorul-şef: Unde i-aţi pus inima? Aş fi vrut să-i văd inima.

— Inima nu a fost scoasă, spuse acesta făcând o plecăciune adâncă. Şi nici rinichii.

— Nici măcar nu arată ca o fiinţă umană.

Octavian nu era deloc afectat, dar Proculeius păli, se scuză şi ieşi în grabă.

— Oamenii se micşorează atunci când viaţa iese din ei, spuse Gallus. Ştiu că era o femeie mică de statură, dar acum pare un copil.

— Barbar obicei! spuse Octavian şi ieşi.

Se simţea extrem de uşurat şi încântat de soluţia ei pentru dilema lor: un şarpe! Perfect! Proculeius şi Gallus văzuseră urmele de colţi şi vor confirma public cum a murit Cleopatra. Ce monstru trebuie să fi fost! îşi spuse el. Aş fi vrut să-l fi văzut, preferabil să am şi sabia în mână.

Târziu în aceeaşi noapte, puţin ameţit – fusese o lună grea – Octavian se retrase un pas ca să-l lase pe slujitor să dea la o parte cuverturile de pe pat. Şi acolo, încolăcită în mijlocul patului, se afla o cobră de şapte picioare lungime, groasă cât un braţ de om. Octavian scoase un urlet.

Partea a VI-a
Metamorfoza

29 î. Hr. – 27 î. Hr.

29

Când cei trei copii rămaşi în viaţă ai Cleopatrei se îmbarcară pentru Roma împreună cu libertul Gaius Iulius Admetus şi călătoriră singuri – la fel ca şi Divinul Iuliu când plecase din Egipt – Octavian decise că ar putea să aranjeze lucrurile şi în Asia Siriană şi în Anatolia, înainte de a se întoarce la Roma. O parte din cantitatea de aur trimisă de el la trezorerie urma să fie vândută pentru a se cumpăra argint cu care să se bată monede, denari şi sesterţi, nici prea mulţi, nici prea puţini. Numai asta mai lipsea după atâţia ani de recesiune economică: o inflaţie!

„O poveste supărătoare, dulcea mea fetiţă, dar cred că ai să fii de acord cu logica mea; singura ei rivală poate fi numai logica ta. Pune-ţi la păstrare dorinţele într-un loc pe care să nu-l uiţi şi ţine-le pregătite pentru momentul când mă voi întoarce. Dar, din păcate, asta va fi peste mai multe luni. Dacă pun la punct lucrurile în Orient, nu va mai fi nevoie să mă întorc aici ani de zile.

Îmi vine greu să cred că Regina Fiarelor este moartă şi se află în mormântul ei, unde va fi redusă la o simplă efigie făcută dintr-un fel de pergament lipit. Seamănă cu păpuşile după care se dau în vânt oamenii când vin trupele ambulante prin oraşe. Am văzut câteva mumii la Memfis, toate bandajate din cap până-n picioare. Preoţii nu au fost deloc încântaţi când le-am poruncit să desfacă bandajele, dar s-au supus pentru că morţii nu proveneau dintr-o clasă foarte înaltă. Era numai un negustor bogat, soţia şi pisica lui. Nu-mi pot da seama dacă muşchii se strâng sau se topeşte grăsimea. Se întâmplă ori una, ori alta, şi faţa se lasă, aşa cum i s-a întâmplat şi lui Atticus. Se vede că sunt rămăşiţele unei fiinţe umane şi se pot face presupuneri cu privire la frumuseţe, caracter etc. Am să aduc câteva dintre aceste mumii la Roma şi am să le aşez pe un car alegoric în timpul marşului meu triumfal, împreună cu preoţii îmbălsămători, pentru ca oamenii să se familiarizeze cu acest proces respingător. Reginei Fiarelor i se potriveşte perfect această soartă, dar mă doare sufletul pentru Antoniu. Fără îndoială că mumificarea lui Marc Antoniu ne-a fascinat şi pe noi, cei care eram în Egipt. Proculeius mi-a spus că şi Herodot a descris procesul acesta în tratatele lui, dar cum scria în greacă, eu nu l-am citit: nu era în abecedarul meu.

L-am lăsat pe Cornelius Gallus să administreze Egiptul ca *praefectus.* A fost atât de încântat, că poetul din el a dispărut imediat, cel puţin temporar. Nu vorbeşte decât despre expediţiile pe care are de gând să le facă la sud, spre Nubia şi dincolo de aceasta, la Meroe, la vest, spre deşertul etern. Nutreşte convingerea că Africa este o insulă uriaşă şi vrea să navigheze în jurul ei într-o corabie egipteană, dintre acelea construite pentru a merge în India. Nu mă deranjează aceste veleităţi de explorator, căci va avea o ocupaţie. Prefer să ştiu că face asta, decât că îşi pierde timpul în Memfis, încercând să descopere locul unde este îngropat tezaurul. Treburile ţării merg bine, supravegheate de o echipă de funcţionari oficiali pe care i-am ales chiar eu.

Scrisoarea aceasta va ajunge la tine împreună cu copiii cei mai mici ai Cleopatrei, trei diavoli înspăimântători, Antoniu în miniatură cu ceva urme de Ptolemei. Trebuie disciplinaţi şi nu cred că Octavia se va descurca, dar nici nu-mi fac prea multe griji. Câteva luni petrecute împreună cu Iullus, Marcellus şi Tiberius şi se vor domestici. După aceea, mai vedem. Sper s-o căsătoresc pe Selene cu un rege-client când va creşte mare, dar băieţii îmi ridică probleme mai mari. Vreau să se şteargă orice amintire a originii lor, aşa că ai să-i spui Octaviei că de aici înainte Alexandru Helios se va numi Gaius Antonius, iar Ptolemeu Philadelphus, Lucius Antonius. Sper ca băieţii să nu fie prea inteligenţi. Întrucât nu am de gând să confisc proprietăţile lui Antoniu din Italia, Iullus, Gaius şi Lucius vor avea un venit rezonabil. Din fericire, s-a cheltuit şi vândut aşa de mult, că nu vor fi niciodată deosebit de bogaţi, aşadar, nu vor reprezenta un pericol pentru mine.

Numai trei dintre mareşalii lui Antoniu au fost executaţi. Restul sunt nişte oameni insignifianţi, nepoţi ai unor bărbaţi vestiţi, morţi de multă vreme. I-am iertat cu condiţia să-mi jure credinţă într-o formă uşor modificată. Ceea ce nu înseamnă că le voi şterge numele de pe lista mea secretă. Voi desemna un agent care să-i urmărească, fără îndoială. Eu sunt Cezar, dar nu sunt ca Cezar.

Cât despre dorinţa ta de a avea câteva dintre rochiile şi bijuteriile Cleopatrei, draga mea Livia Drusilla, toate vor veni la Roma, dar numai pentru a fi expuse în alaiul meu triumfal. După ce acesta se va încheia, tu şi Octavia sunteţi libere să alegeţi câteva obiecte pe care

o să vi le cumpăr, pentru ca în felul acesta trezoreria să nu fie păgubită. S-a terminat cu degetele lipicioase.

Ai grijă de tine. Am să-ţi scriu din nou din Siria."

De la Antiohia, Octavian plecă la Damasc, şi de acolo trimise un ambasador la regele Phraates, la Seleuceia, pe Tigru. Omul, un pretendent la tronul parţilor, pe nume Arsaces, părea îngrozit la gândul să-şi pună capul între fălcile leului, dar Octavian rămase ferm pe poziţie. Siria era plină de legiuni romane de la un capăt la altul şi Octavian ştia că regele nu va face nicio prostie, în niciun caz nu se va atinge de ambasadorul unui învingător roman.

Aşa că atunci când sosi iarna la sfârşitul acelui an în care muriseră speranţele Cleopatrei, Octavian se întâlni cu câteva zeci de nobili părţi la Damasc şi încheie un nou tratat: tot ceea ce se afla la est de Eufrat aparţinea Imperiului Parţilor, toate teritoriile de la vest de Eufrat reprezentau domeniul Imperiului Roman. Trupele înarmate nu vor traversa niciodată această întindere de apă albastră, lăptoasă.

— Am auzit că eşti înţelept, spuse ambasadorul-şef al parţilor, şi noul nostru tratat confirmă acest lucru.

Formau o pereche caraghioasă, aşa cum se plimbau prin grădinile înmiresmate din Damasc: Octavian în toga lui tivită cu purpuriu; Taxiles în fustanela cu franjuri şi o bluză, cu mai multe rânduri de inele de aur în jurul gâtului şi o pălărie scurtă fără boruri, ornamentată cu perle de ocean, peste buclele lui creţe ca nişte tirbuşoane.

— Înţelepciunea înseamnă de cele mai multe ori o logică elementară, spuse Octavian zâmbind. Cariera mea a fost presărată cu atâtea obstacole, că m-aş fi prăbuşit de nenumărate ori, dacă nu aş fi avut două lucruri – logica şi norocul.

— Aşa de tânăr! se minună Taxiles. Tinereţea ta îl fascinează pe regele meu mai mult decât orice altceva la tine.

— Am împlinit treizeci şi trei de ani în septembrie, spuse Octavian oarecum încântat de el.

— Vei mai fi în fruntea Romei multe decenii de acum înainte.

— În mod sigur. Sper că pot spune acelaşi lucru despre Phraates.

— Între noi doi, Cezar, nu. La curte este o mare agitaţie de când Pacorus a invadat Siria. Prevăd că vor mai fi mulţi regi ai parţilor până să se încheie domnia ta.

— Şi vor respecta acest tratat?

— Da, categoric! Le eliberează mâinile ca să se răfuiască cu pretendenţii.

Armenia decăzuse după războiul de la Actium; Octavian începu călătoria istovitoare în susul Eufratului către Artaxata, cu cincisprezece legiuni în urma sa, într-un marş despre care soldaţii erau convinşi să sunt condamnaţi să-l repete la nesfârşit.

— I-am transferat regelui parţilor responsabilitatea guvernării Armeniei, îi spuse Octavian lui Artavasdes din Media, cu condiţia să rămână pe malul acesta al Eufratului. Partea asta de lume este mai umbrită pentru că se află la nord de apele principale ale Eufratului, dar tratatul meu fixează graniţele de aici pe linia dintre Colchida de la Pontul Euxin şi Lacul Matiane. Ceea ce îţi atribuie ţie Carana şi ţinuturile din jurul Muntelui Ararat. Ţi-o înapoiez pe fiica ta, Iotape, rege al mezilor, pentru că va trebui să se căsătorească cu regele parţilor. Datoria ta este să menţii pacea în Armenia şi în Media.

— Şi am terminat toate treburile, îi spuse Octavian lui Proculeius, fără a pierde nicio viaţă omenească şi niciun membru uman.

— Nu ar fi fost nevoie să te duci personal până în Armenia, Cezar.

— Aşa este, dar am vrut să văd ţinuturile cu ochii mei. În anii care vor veni, voi sta la Roma şi va trebui să ştiu foarte bine cum arată toate ţinuturile din est. Altfel, s-ar putea ca vreun militar însetat de glorie să mă ducă de nas.

— Nimeni nu va face asta vreodată, Cezar. Şi ce se va întâmpla cu toţi regii-clienţi care au fost de partea Cleopatrei?

— N-am să cer bani pentru ei, asta e sigur. Dacă Antoniu n-ar fi încercat să le pretindă acestor oameni bani pe care pur şi simplu nu-i aveau, lucrurile s-ar fi desfăşurat cu totul altfel. Dispoziţiile lui Antoniu sunt în sine excelente, şi nu văd de ce le-aş schimba numai ca să-mi afirm autoritatea.

— Cezar este o enigmă, îi spuse Statilius Taurus lui Proculeius.

— Cum aşa, Titus?

— Nu se comportă ca un învingător.

— Nu cred că el se consideră învingător. Pur şi simplu, pune laolaltă piesele unei lumi pe care s-o poată da Senatului şi poporului Romei ca pe ceva finisat şi complet în toate privinţele.

— Hm! mormăi Taurus. Senatul şi poporul roman, pe dracu'! Nu are nici cea mai mică intenţie să lase Miele din mână. Nu, ceea ce mă nedumereşte pe mine, bătrâne, este cum are de gând să domnească, căci va trebui să domnească.

Deţinea al cincisprezecelea mandat de consul când ajunse pe Câmpul lui Marte, însoţit de cele două legiuni favorite: a douăzecea şi a douăzeci şi cincea. Şi fu obligat să rămână acolo până când îşi va celebra victoriile, trei la număr: cucerirea Iliriei, bătălia de la Actium şi războiul din Egipt.

Deşi niciuna dintre aceste victorii nu putea rivaliza cu cele din trecut, fiecare dintre ele le depăşi pe toate cele precedente în ceea ce priveşte propaganda. În rolul nenumăratelor întruchipări ale lui Antoniu apăreau gladiatori bătrâni, iar rolurile Cleopatrei erau

jucate de femei germane uriaşe, care îl ţineau sub control pe Antoniu al lor ca pe nişte câini, cu zgardă şi lesă.

— Minunat, Cezar! spuse Livia Drusilla, după ce marşul triumfal pentru Egipt luă sfârşit, iar soţul ei veni acasă la o sărbătorire fastuoasă la templul lui Jupiter Optimus Maximus.

— Da, aşa cred şi eu, spuse el încântat de sine.

— Bineînţeles că unii dintre noi ne-o aminteam pe Cleopatra de pe vremea când a fost la Roma şi am fost surprinşi să constatăm cât de mult a crescut.

— Da, a supt puterea lui Antoniu şi s-a elefantizat.

— Ce verb interesant!

Şi apoi urmă munca, ceea ce îi plăcea cel mai mult lui Octavian. Plecase din Egipt având în subordine şaptezeci de legiuni. Poseda o cantitate astronomică de aur din tezaurul Ptolemeilor care îi permitea să trăiască liniştit. După ce reflectase mult timp, decisese că, pe viitor, Roma nu va avea nevoie de mai mult de douăzeci şi şase de legiuni; niciuna dintre ele nu va fi staţionată în Italia sau în Galia Italică, ceea ce înseamnă că niciun senator ambiţios, care şi-ar fi pus în gând să-l înlăture de la putere, nu va avea trupe la îndemână în apropiere. Şi aceste douăzeci şi şase de legiuni vor constitui o armată permanentă care va servi sub vulturi timp de şaisprezece ani şi sub flamuri încă patru ani. Fiecare dintre cele patruzeci şi patru de legiuni pe care le lăsă la vatră fură dezmembrate şi împrăştiate de la un capăt la altul al Mării Noastre, pe pământurile confiscate de la oraşele care îl sprijiniseră pe Antoniu. Aceşti veterani nu vor locui niciodată în Italia.

Şi Roma însăşi începu să se transforme: trecea de la cărămidă la marmură. Toate templele au fost văruite din nou şi pictate în culorile lor proprii, parcurile şi grădinile s-au extins, prăzile luate din est au împodobit templele, forumurile, circurile, pieţele. Statui şi picturi uriaşe, mobilă egipteană fabuloasă. Milioane de suluri au fost depuse la biblioteca publică.

Fireşte că Senatul votă pentru Octavian tot felul de onoruri; Octavian acceptă doar foarte puţine dintre ele şi era indispus pentru că i se spunea *„dux”* – conducătorul. Avea şi el orgoliile lui secrete, dar acestea nu aveau nicio legătură cu ostentaţia. Ultimul lucru pe care şi-l dorea era să arate ca un despot. Trăia aşa cum se cuvenea rangului lui, dar niciodată ostentativ. Ştia că nu poate continua să domnească fără acceptul Senatului, dar îşi dădea seama că trebuia cumva să smulgă dinţii acestui organism, fără a lăsa să se bănuiască că i-au crescut lui colţii. Conta foarte mult faptul că el deţinea controlul asupra fiscului şi armatei, două puteri la care nu avea de gând să renunţe, dar acestea nu-l înzestrau cu nicio fărâmă de inviolabilitate personală. Pentru a o obţine avea nevoie de prerogativele unui tribun al plebei – şi asta nu pentru un deceniu sau un an, ci pe viaţă. Şi începu să

acţioneze în această direcţie, mărindu-şi treptat puterile, până când o dobândi pe cea mai mare dintre toate – dreptul de veto. Şi tocmai el, cel mai puţin muzical dintre toţi oamenii, trebuia să le cânte senatorilor un cântec de sirenă atât de ademenitor, încât să adoarmă pe vâslele lor pentru totdeauna.

Când Marcella împlini optsprezece ani se căsători cu Marcus Agrippa, consul pentru a doua oară; nu se vindecase de dragostea pentru eroul ei posac şi necomunicativ şi nutrea convingerea că va reuşi să-l cucerească de îndată ce-şi va pune pirostriile.

Creşa Octaviei era la fel de populată ca întotdeauna, deşi Marcella şi Marcellus, cei mai mari plecaseră. Îi avea acum aici pe Iullus, Tiberius şi Marcia, toţi în vârstă de paisprezece ani: Cellina, Selena, fratele geamăn al Selenei, recent botezatul Gaius Antonius şi Drusus, toţi de doisprezece ani; Antonia şi Iulia aveau unsprezece ani; Tonilla, nouă; nou-botezatul Lucius Antoniu şapte; şi Vipsania, şase ani. În total, doisprezece copii.

— Îmi pare rău că pleacă Marcellus, îi spuse Octavia lui Gaius Fonteius, dar are casa lui şi trebuie să locuiască în ea. O să fie *contubernalis* în personalul lui Agrippa anul viitor.

— Şi ce faci cu Vipsania, acum că Agrippa s-a căsătorit?

— O să stea cu mine – cred că este o decizie înţeleaptă. Marcella vrea să dea uitării ultimii ani de la grădiniţă, iar Vipsania ar fi o amintire vie. Şi apoi, Tiberius s-ar bosumfla foarte tare.

— Cum supravieţuiesc copiii Cleopatrei? întrebă Fonteius.

— Au făcut progrese.

— Aşadar, Gaius şi Lucius Antonius, ca să spunem aşa, în cele din urmă s-au săturat să se mai lase ciomăgiţi de Tiberius, Iullus şi Drusus?

— Din momentul în care m-am oţelit şi m-am hotărât să mă fac că nu văd, da. A fost un sfat foarte bun, Fonteius, deşi la vremea respectivă nu prea mi-a plăcut. Acum, tot ce am de făcut este să-l conving pe Gaius Antoniu să nu mănânce prea mult – e foarte lacom!

— Aşa era şi tatăl lui în multe privinţe.

Fonteius îşi rezemă spatele de o coloană din noua grădină elegantă pe care o amenajase Livia Drusilla în jurul vechiului heleşteu de crapi al lui Hortensius şi îşi încrucişă braţele într-o atitudine defensivă. Acum, când Marc Antoniu murise şi mormântul lui din Alexandria era închis şi sigilat pentru totdeauna, se hotărâse să-şi încerce norocul cu Octavia, care avusese suficient timp să-şi jelească ultimul soţ. Avea patruzeci de ani şi probabil că perioada fertilităţii îi trecuse, iar în creşa ei nu vor mai veni alţi copii. Dacă nu vor apărea nepoţii. De ce să nu încerce? Fuseseră prieteni aşa de buni, încât trecuse peste spaima că îl va respinge din cauza memoriei lui Antoniu.

Un bărbat tare chipeş! îşi spunea ea, în timp ce îl privea şi simţea cu firea ei sensibilă că are ceva pe inimă.

— Octavia… începu el, apoi se opri.

— Da? îl încurajă ea. Spune-mi, ce este?

— Probabil ştii cât de mult te iubesc. Vrei să te măriţi cu mine?

Din cauza şocului, ochii i se dilatară, iar trupul i se încorda. Octavia oftă şi dădu din cap.

— Îţi mulţumesc pentru ofertă, Gaius Fonteius, şi încă şi mai mult pentru iubirea pe care mi-o porţi. Dar nu pot.

— Nu mă iubeşti?

— Ba da, te iubesc. Mi-ai pătruns în suflet şi ai avut foarte multă răbdare. Dar nu mă pot căsători, nici cu tine, nici cu altcineva.

— Imperatorul Cezar, spuse el cu gura strânsă.

— Da, Imperatorul Cezar. M-a ridicat în ochii lumii ca model de soţie devotată şi mamă desăvârşită. Şi îmi amintesc foarte bine cum a fost când propria noastră mamă a căzut în dizgraţie! Dacă m-aş recăsători, Roma ar fi dezamăgită de mine.

— Atunci am putea fi măcar amanţi?

Octavia reflectă o clipă şi gura ei generoasă schiţă un zâmbet.

— Am să-l întreb pe el, Gaius, dar răspunsul lui va fi negativ.

— Dar întreabă-l, oricum! Se duse şi se aşeză pe marginea heleşteului, cu ochii lui blânzi plini de lumină şi gura arcuită într-un zâmbet. Vreau un răspuns, Octavia, chiar dacă este negativ. Întreabă-l – *acum!*

Fratele ei lucra la birou – dar când nu lucra? Ridică privirile şi îşi înălţă sprâncenele.

— Pot să te văd între patru ochi, Cezar?

— Fireşte. Făcu un semn cu mâna şi toţi slujitorii dispărură care încotro.

— Ei bine?

— Am primit o cerere în căsătorie.

Octavian se încruntă nemulţumit.

— De la cine?

— De la Gaius Fonteius.

— Ah! Îşi lipi vârfurile degetelor de la mâini. Un om cumsecade, unul dintre susţinătorii mei cei mai de nădejde. Şi vrei să te măriţi cu el?

— Da, dar nu fără consimţământul tău.

— Nu pot fi de acord.

— De ce?

— Haide, Octavia, ştii prea bine de ce! Nu este vorba de faptul că o căsătorie cu tine îl ridică pe el prea mult, dar te coboară pe tine pe o treaptă inferioară.

Umerii Octaviei căzură. Se aşeză pe un scaun şi lăsă capul în jos.

— Da, înţeleg şi eu asta, dar este foarte greu, micuţule Gaius.

Numele din copilărie îi aduse lacrimi în ochi; el i le şterse.

— Cum adică, greu? întrebă el.

— Îmi doresc din tot sufletul să fiu căsătorită. Ţi-am dat mulţi ani din viaţa mea, Cezar, fără să mă plâng şi fără să cer nimic în schimb. M-ai ridicat la un statut care mă face egală cu vestalele. Dar nu sunt încă aşa de bătrână şi decrepită şi simt că merit şi eu o răsplată. Ridică fruntea. Eu nu sunt ca tine, Cezar. Nu vreau să fiu mai presus decât toţi ceilalţi. Îmi place să simt nişte braţe de bărbat în jurul meu. Vreau să mă simt dorită şi necesară într-un mod mai intim, nu numai pentru copiii mei.

— Asta nu se poate, spuse el printre dinţi.

— Dar dacă am fi amanţi? Foarte discret şi în secret, să nu ştie nimeni. Oferă-mi cel puţin atâta lucru!

— Mi-ar face mare plăcere, Octavia, dar trăim într-un bazin de apă transparent. Slujitorii bârfesc, agenţii mei bârfesc. Nu se poate.

— Ba da, se poate! Bârfele despre noi roiesc şi aşa – despre metresele tale, despre amanţii mei – Roma vuieşte! Crezi că Roma nu-l consideră pe Fonteius deja amantul meu, când petrecem atât de mult timp împreună? Ce s-ar schimba, în afară de faptul că o ficţiune ar deveni realitate? Este o bârfă atât de veche şi neinteresantă, că aproape nici nu mai merită să fie colportată.

Octavian ascultase fără să lase să se citească nimic pe chipul lui, cu pleoapele coborâte; brusc, le ridică şi zâmbi cu cel mai dulce zâmbet al micuţului Gaius:

— Foarte bine, ia-ţi-l pe Fonteius ca iubit. Dar nu şi alţii şi niciodată să nu vă afişaţi în public sau să vă trădaţi prin vreun gest. Nu-mi place perspectiva, dar în sângele tău nu e nici urmă de promiscuitate. Se bătu cu mâinile pe genunchi şi continuă: Trebuie să-i spun şi Liviei Drusilla. Sfatul ei este de nepreţuit.

Octavia se făcu mică.

— Cezar, nu! N-o să fie de acord!

— De fapt, sunt sigur că o să fie. Livia Drusilla nu uită niciodată că în familia noastră există o singură mamă.

Ultima parte a anului fu presărată cu crize pe care nici el, nici Agrippa nu le anticipaseră. Ca de obicei, la rădăcina lor se afla o familie vestită, de astă dată Licinia Crassa. Era un clan la fel de vechi ca şi republica, şi actualul lui şef făcuse o manevră atât de abilă de a prelua puterea, încât nu vedea cum ar putea da greş. Dar Octavian se descurcă admirabil cu el pe cale constituţională şi prin Senatul despre care Marcus Licinius Crassus crezuse că îl sprijină. Dar nu s-a întâmplat aşa.

Sora lui Crassus, Licinia, era soţia lui Cornelius Gallus, ceea ce îl lega şi pe acesta de evenimente. În timp ce fusese guvernator în Egipt, realizase lucruri măreţe ca explorator; succesul i se urcă aşa de tare la cap, încât îşi înscrisese faptele

măreţe pe piramide, pe templele lui Isis şi Hator, pe diverse monumente din Alexandria. Pusese, de asemenea, să i se ridice statui uriaşe peste tot, lucru interzis tuturor romanilor, ale căror statui nu depăşeau niciodată un stat de om. Chiar şi Octavian avea mare grijă să respecte această regulă; faptul că prietenul şi susţinătorul lui, Cornelius Gallus, o încălcase, fu un adevărat şoc pentru Octavian. Convocat la Roma ca să dea socoteală pentru aroganţa sa, Cornelius Gallus şi soţia lui se sinuciseseră la jumătatea procesului pe care îl intentase Senatul împotriva lor pentru trădare.

Nefiind omul care să ignore o asemenea lecţie, Octavian nu mai trimisese de atunci decât oameni de obârşie foarte joasă ca guvernatori în Egipt şi avu grijă ca foştii consuli care guvernau provincii să se prezinte la post fără a fi secondaţi de armate mari. Foştii pretori moşteniră armatele; şi, pentru că aceştia doreau să devină consuli, era justificată presupunerea că se vor comporta cum trebuie. Marşurile triumfale vor deveni apanajul unei singure familii, familia lui Octavian şi a niciuneia alteia.

— Foarte abilă mişcare, spuse Mecena. Oiţele tale senatoriale s-au purtat ca nişte adevăraţi mieluşei – mee, mee!

— Noua Roma nu poate fi lăsată să crească oameni ambiţioşi, care să-şi fluture flamurile cavalerilor lor, cu atât mai puţin în faţa poporului de rând. Să câştige lauri militari, fireşte, dar în slujba Senatului şi a poporului roman, nu ca să-şi consolideze propriile familii, zise Octavian. Am avut grijă să castrez nobilimea, veche sau nouă, nu contează! Pot să trăiască şi să se îngraşe cât vor, dar nu vor dobândi niciodată faimă publică. Le dau voie să facă gută, nu să câştige glorie.

— Mai ai nevoie de încă un nume, în afară de Cezar, spuse Mecena cu ochii aţintiţi asupra unui bust frumos al lui Iuliu Cezar, luat de la Cleopatra. Am sesizat că nu-ţi place apelativul de *dux* sau *princeps. Imperator* este mai bine să-l lăsăm să moară, iar *Divi Filius* nu mai este necesar. Ce nume să-ţi găsim?

— Romulus! strigă entuziasmat Octavian. Cezar Romulus!

— Imposibil, croncăni Mecena.

— Îmi place Romulus!

— Poate să-ţi placă cât doreşti, Cezar, dar este numele întemeietorului Romei şi al primului rege al Romei.

— Vreau să mi se spună Cezar Romulus!

Şi Octavian rămase ferm pe poziţie, oricât de mult încercară şi Mecena, şi Livia Drusilla să-l facă să se răzgândească. În cele din urmă, se duseseră la Marcus Agrippa, aflat la Roma în zilele acelea, pentru că fusese consul cu un an înainte şi avea să-şi reînnoiască mandatul anul următor.

— Marcus, convinge-l că nu poate fi Romulus!

— Am să încerc, dar nu promit.

— Nu ştiu de ce faceţi atâta tevatură, spuse posomorât Octavian când îl abordă. Am nevoie de un nume care să se potrivească cu statutul meu şi nu-mi vine în minte niciunul nici pe jumătate mai bun ca acesta.
— Dar eşti dispus să te răzgândeşti dacă cineva vine cu o idee mai bună?
— Da, sigur că da! Nu sunt orb şi îmi dau seama că numele Romulus este asociat cu regalitatea!
— Găseşte-i un nume mai bun, îi spuse Agrippa lui Mecena. Poetul Vergiliu fu cel care îl găsi.
— Ce părere ai avea despre… începu Mecena delicat… despre *Augustus?* Octavian clipi repede.
— Augustus?
— Da, Augustus. Înseamnă cel mai înalt dintre cei înalţi, cel mai glorios dintre cei glorioşi, cel mai mare dintre cei mai mari. Şi nu a fost folosit niciodată de nimeni, absolut de nimeni.
— Augustus, Octavian îl rulă pe limbă de câteva ori, savurându-l. Augustus, Augustus… Da. Îmi place. Foarte bine, Augustus să fie.

În a treisprezecea zi a lui ianuarie, pe când Octavian avea treizeci şi cinci de ani şi era consul pentru a şaptea oară, convocă Senatul.
— A venit timpul să renunţ la toate puterile mele, spuse el. Pericolele au trecut. Marc Antoniu, sărmanul naiv, este mort de doi ani şi jumătate şi la fel şi Regina Fiarelor, care l-a corupt cu perfidie. Panica şi teroarea trecătoare de atunci au dispărut şi ele între timp, devenind insignifiante în comparaţie cu puterea şi gloria Romei. Eu am fost paznicul credincios al Romei, apărătorul ei neobosit. Aşadar, în această zi, părinţi conscripţi, vă aduc la cunoştinţă că renunţ la toate provinciile mele, insulele Islandei, Spaniile, Galiile, Macedonia şi Grecia, provincia Asia, Africa, Cirenaica, Bitinia şi Siria. Tot ce doresc să-mi păstrez este *dignitas,* ceea ce mă îndreptăţeşte să port titlul de consul, ca *princeps senatus* şi să am rangul personal de tribun onorific al plebei.
Senatorii porniră să urle spontan: Nu, nu! strigătele se auzeau de peste tot bubuind în urechile lui Octavian.
— Ai, Ai!
Farsa mai continuă câteva ore. Octavian se făcuse mic şi încerca să protesteze spunând că nu mai este nevoie de el, în timp ce senatorii susţineau contrariul. În cele din urmă, Plancus tranşă ferm problema şi amână discuţia peste trei zile, când Senatul se va întâlni din nou.
În ziua a şaisprezecea a lui ianuarie, Senatul, în persoana lui Lucius Munatius Plancus, se adresă celui mai strălucit membru al său.

— Cezar, mâna ta va fi întotdeauna necesară, spuse Plancus cu vocea lui cea mai mieroasă. De aceea, te rog să păstrezi *imperium maius* asupra tuturor provinciilor Romei şi să fii în continuare consul senior. Grija ta scrupuloasă pentru bunăstarea Republicii nu ne-a scăpat şi suntem fericiţi că, sub oblăduirea ta, Republica a primit o nouă infuzie de vigoare şi a întinerit pentru totdeauna.

Şi o ţinu tot aşa încă o oră, încheind, în cele din urmă, cu o voce ca de tunet care străbătu ca un ecou întreaga încăpere.

— Şi ca o dovadă grăitoare a recunoştinţei noastre, vrem să-ţi dăm numele de Cezar Augustus şi să adoptăm o lege potrivit căreia niciun alt bărbat nu va avea voie să-l folosească! Cezar Augustus, cel mai mare dintre cei mari, cel mai curajos dintre toţi curajoşii! Cezar Augustus, cel mai mare bărbat din istoria Republicii Romane!

— Primesc!

Ce altceva ar fi putut să spună?

— Cezar Augustus! mugi Agrippa şi îl îmbrăţişa. Primul dintre susţinători, primul dintre prieteni.

Octavian Augustus plecă din Curia Hostilia a Divinului Iuliu în mijlocul unui grup de senatori, dar la braţ cu Agrippa. În hol îşi îmbrăţişă soţia şi sora, apoi se duse la marginea scărilor şi ridică ambele braţe către mulţimea care ovaţiona.

Un Romulus a mai existat, îşi spuse el. Eu sunt Augustus, şi sunt unic.

— *Sfârşit* —

GLOSAR

aedes – Casa unui zeu care nu a fost sanctificat prin ritul augurilor în timpul consacrării sale. Vesta, zeiţă a femeilor, avea un *aedes,* nu un templu. Acesta era rotund şi se afla în Forumul Roman.
aerarium – Depozit al banilor publici; trezorerie.
Anatolia – în linii mari, actualul teritoriu al Turciei.
animus – Mintea prin opoziţie cu trupul; mintea împreună cu trupul formează persoana integrală. Pentru romani, acesta nu era sufletul nemuritor; reprezenta pur şi simplu forţa care anima trupul şi îl înzestra cu conştiinţa de sine.
Apollonia – Capătul de sud al Viei Egnatia de pe coasta Adriatică a Macedoniei. Se afla în apropiere de gurile râului Vijosë din Albania actuală. Punctul terminus de nord era Dyrrachium.
Apulia, Apulian – Acea parte din Italia de sud-est în care Apeninii se pierd în câmpie şi unde se află „pintenul" cizmei. Un apulian era un mitocan grosolan şi lipsit de maniere.
aquilifer – Portdrapel, stegar; purtător de vulturi.
arabii skeniţi – Trib arab care locuia la est de Eufrat, în vecinătatea localităţilor Zeugma şi Nicephorium. Era o populaţie nomadă de deşert care nu-i admira deloc pe romani.
Armenia Parva – Armenia Mică. Se afla la vest de Armenia propriu-zisă, în jurul cursului superior al Eufratului şi era o zonă înaltă, muntoasă, foarte neospitalieră.
Arretium – Localitatea modernă Arezzo, pe fluviul Arno.
Augur – Membru al Colegiului augurilor, care cuprindea cincisprezece persoane la vremea respectivă. Îndatoririle lui se refereau mai mult la divinaţie decât la prezicere şi era numit pe viaţă de oamenii săi, ori era ales, în funcţie de împrejurări. Inspecta obiectul respectiv sau semnele pentru a stabili dacă un anumit proiect se bucura de acordul zeilor, indiferent că era vorba de o lege, o întâlnire sau alte chestiuni publice. Exista un protocol care guverna interpretarea, aşadar augurul, proceda „ca la carte" şi nu pretindea că are puteri paranormale. Era înveşmântat într-o togă cu dungi roşii cu purpuriu şi purta un baston, numit *lituus,* la capătul căruia se afla un ornament în formă de buclă.

Aurochs – Bos primigenia, boul sălbatic al Europei, specie dispărută de o mie de ani. Era negru, atingea o înălţime de până la şase picioare în dreptul umerilor şi avea o pereche de coarne puternice, curbate în faţă.
auxiliares – Trupe care serveau armata romană fără a avea cetăţenie romană. De regulă, mergeau călare, dar puteau fi şi soldaţi pedeştri.
ballista – La vremea respectivă, piesă de artilerie cu care se aruncau bolovani sau pietre mari. Aceasta era plasată într-un braţ în formă de lingură ţinut sub o presiune foarte mare de un arc; când se dădea drumul arcului, braţul arunca obuzul la distanţă foarte mare şi rămânea apoi aşezat pe o pernă groasă. Reprezenta o armă de mare acurateţe, atunci când era mânuită de artilerişti bine instruiţi.
basilica – Clădire publică dedicată unor activităţi publice, cum ar fi curtea de justiţie. Era luminată cu ajutorul unor ferestre situate foarte sus, chiar sub plafon.
Belgae, belgii – O uniune de triburi redutabilă care locuiau în zona de nord-vest a Galilor cu părul lung, lângă Rin. Aveau sânge amestecat, gal şi german; printre multele triburi erau şi nervii, care luptau pe jos, în timp ce treverii luptau călare.
boni – Literal, este pluralul de la „bun” folosit de pe vremea lui Plaut pentru a-i denumi pe cei care formau facţiunea ultraconservatoare a Senatului: „oamenii buni”.
Bononia – Oraş pe Via Aemilia din Galia italică. Astăzi Bologna.
Burdigala – Cetate din Galia la gurile râului Garumna (Garonne) din Aquitania. Astăzi Bordeaux.
Cal Public – Calul cumpărat de Senat la începuturile Romei; deşi Roma nu-şi mai dota cavaleria cu cai, familiile ilustre se mândreau că posedă Cai Publici.
calende – Una dintre cele trei zile numerotate ale lunii în calendarul roman. Era prima zi a lunii.
caligae – Încălţări ale legionarilor romani, confecţionate din curele, dar mai rezistente decât sandalele, căci se legau în jurul gleznelor. Talpa foarte groasă avea cuie de metal, astfel că piciorul nu se mai rănea în pietrele de pe drum. Faptul că erau deschise menţinea piciorul sănătos. Când era frig, soldaţii purtau pe dedesubt şosete din blană de iepure sau ceva asemănător.
Campania – Zonă foarte bogată şi fertilă, de origine vulcanică, aflată între munţii Smanium şi Marea Toscană şi care se întindea de la Tarracina în nord, la un punct aflat la sud de Golful Neapole. Elementele etnice greceşti şi samnite foarte numeroase au făcut ca populaţia să se revolte mereu.
Câmpiile Elizee – Romanii nu credeau în supravieţuirea individului după moarte, deşi admiteau existenţa unei lumi

subpământene populate de umbre, efigii fără caracter şi fără minte ale celor morţi. În Câmpiile Elizee se aflau umbrele cele mai virtuoase, care aveau şansa unei scurte reveniri în lumea oamenilor, dacă beau sânge de om.
Capite censi – Romani prea săraci pentru a face parte din ultima clasă economică, a cincea. Atunci când organizau un recensământ, cenzorii, pur şi simplu numărau capetele, căci aceştia nu aveau niciun fel de proprietăţi. Aveau dreptul să voteze şi să poarte togă.
Capua – Cea mai mare cetate din Campania, fără ieşire la mare. De-a lungul istoriei, avusese numeroase dispute cu Roma, dar în perioada la care se referă cartea de faţă devenise centrul unei uriaşe industrii marţiale care alimenta armata cu luptători şi asigura gladiatori pentru toate şcolile răspândite în întreaga lume.
Carrhae – Actualmente Harran, în sudul Turciei, la frontiera cu Siria. A fost locul unei teribile înfrângeri a romanilor, când parţii au măcelărit câteva legiuni ale lui Marcus Licinius Crasus.
catapultă – La vremea respectivă, piesă de artilerie cu care se aruncau buşteni de lemn sau trunchiuri de lemn ascuţite. Catapultele mai mici se numeau scorpioni.
cavaleri – Membri ai Ordinului Ecvestru. La începuturile istoriei Romei, existau oameni care formau cavaleria şi, din cauza preţului lor ridicat, aceştia erau cumpăraţi de Senat. La data când se petrece acţiunea în cartea de faţă, cavalerii nu mai erau decât oameni de afaceri proeminenţi, membri ai Primei Clase. Era vorba, aşadar, de o distincţie socială şi economică.
centunculus – Manta din petice de diferite culori, purtată de clovni.
centurion – Ofiţer de carieră din legiunea romană. Se bucura de statutul său fără a fi desconsiderat în plan social. Era promovat din rândul soldaţilor obişnuiţi. Statutul de senior era gradat într-un mod atât de complicat, încât niciun cercetător nu a reuşit până astăzi să ştie exact câte grade existau şi cum erau avansaţi. De regulă, centurionul comanda o centurie (80 de soldaţi plus 20 de necombatanţi). Cohorta era comandată de*pilusprior,* iar legiunea de *primipilus.*
cenzor – Cel mai înalt magistrat roman, deşi nu şi cel mai puternic, căci nu avea *imperium.* Cenzorul trebuia să fi fost mai întâi consul şi numai consulii vestiţi candidau pentru statutul de cenzor. Doi cenzori erau aleşi pe o perioadă de cinci ani, *lustrum.* Ei inspectau documentele de avere ale cetăţenilor şi stabileau statutul economic al acestora, reglementau calitatea de membru al Senatului şi răspundeau de recensământul romanilor de pretutindeni. De regulă, nu

se puteau înţelege unul cu altul şi demisionau cu mult înainte să li se încheie perioada de *lustrum.*

chestor – Magistratul cel mai tânăr în grad, care nu deţinea niciun fel de *imperium.* Avea dreptul să intre în Senat. Se îngrijea de banii statului, ai unui guvernator sau ai unei instituţii ori chiar ai trezoreriei publice.

chlamys – Mantia purtată de bărbaţii greci; hlamidă.

cioc – în latină *rostrum.* Din bronz sau din lemn de stejar, ciocul se afla pe bompresul corăbiilor, exact sub linia de plutire şi era folosit pentru a perfora vasele inamice printr-o procedură numită „lovitura de berbec".

clase – în vechea Romă, cetăţenii erau împărţiţi în cinci clase, numerotate de la 1 la 5. Apartenenţa la ele se decidea de către cenzori, în funcţie de avere.

client, clientelă – Bărbat născut liber sau eliberat (nu trebuia să fie cetăţean roman) care jura credinţă unui bărbat numit patronul lui. Clientul se angaja în modul cel mai solemn să asculte de dorinţele patronului său şi să servească interesele acestuia în schimbul a diverse favoruri (de regulă, daruri în bani, funcţii sau asistenţă juridică). Oraşe întregi puteau face parte din clientela unui om, de exemplu Bononia şi Mutina, care erau incluse în clientela lui Marc Antoniu.

cohortă – Unitate tactică a legiunii, cuprinzând şase centurii. De regulă, în fiecare legiune erau zece cohorte.

comitium, comitia – Adunare de bărbaţi care aveau dreptul să voteze. *Comitium* putea fi: legislativ, şi atunci vota legi sau plebiscite; judiciar, şi în acest caz judeca procese; public, şi atunci se ocupa de chestiuni cum ar fi înfierea; electoral pentru a alege magistraţii; religios vizând chestiuni religioase, cum erau alegerea preoţilor şi a augurilor.

confarreatio – Cea mai veche şi mai strictă din toate formele de căsătorie la romani. Era nepopulară din două motive: în primul rând, nu acorda niciun fel de libertate sau independenţă femeilor; în al doilea rând, excludea orice posibilitate de divorţ.

consul – Cel mai înalt magistrat roman obişnuit, care deţinea un *imperium.* Cercetătorii moderni se referă la perioada în care cineva deţine titlul de consul folosind termenul „consulat", care este propriu domeniului diplomaţiei. În fiecare an, erau aleşi doi consuli; cel care avea cele mai multe voturi era consul senior, iar colegul lui, junior. Ei îşi începeau mandatul la 1 ianuarie, când consulul senior ţinea *fascele* pentru ianuarie, apoi alterna lunar cu colegul lui junior. Puterea unui consul era mai mare decât a celorlalţi magistraţi, cu excepţia dictatorului, care deţinea *imperium maius.*

contubernalis – Tânăr nobil care îşi petrecea anul obligatoriu de serviciu militar în calitate de cadet în

personalul unui general.
Cornelia, mama Gracchilor – Puţine femei din perioada Republicii Romane şi-au câştigat un renume, dar Cornelia a fost adorată ca o zeiţă neoficială. Era fiica lui Scipio Africanul şi al Emiliei Paula şi s-a căsătorit cu Tiberius Sempronius Gracchus. A avut doisprezece copii cu el, dintre care numai trei au supravieţuit. Cei doi băieţi au fost vestiţii Fraţi Gracchi, unul asasinat, celălalt silit să se sinucidă. Fiica ei s-a căsătorit cu un Fulvius şi a născut-o pe Fulvia, soţia lui Clodius, apoi a lui Curio şi în cele din urmă a lui Marc Antoniu. Pe parcursul lungii sale vieţi, Cornelia nu a fost auzită niciodată plângându-se, în ciuda nenumăratelor ei tragedii. A reprezentat un exemplu de tărie morală, câştigându-şi astfel statutul de zeiţă, căci întruchipa tot ceea ce ar fi trebuit să fie o femeie romană, dar ceea ce era numai rareori.
curator annonae – Magistratul care răspundea de aprovizionare cu grâu.
cvineveremă – Galeră de război foarte răspândită, ulterior, considerată prea mare şi prea greoaie, deşi prezenta avantajul greutăţii şi capacitatea de a transporta şi infanterie, şi artilerie. Avea câte cinci oameni la fiecare vâslă, sau cinci oameni distribuiţi la cele trei vâsle ale unei bănci. Banca cea mai de sus era situată întotdeauna pe o platformă care depăşea conturul vasului, ieşind deasupra apei; vâslele băncii de mijloc ieşeau prin hublouri aflate mult deasupra calei vasului, iar celelalte bănci de jos printr-o valvă de piele situată foarte aproape de linia de plutire. Vasul era întotdeauna acoperit şi putea duce 120 de luptători marini. Avea aproximativ 270 de vâslaşi profesionişti; sclavul de galeră a fost o idee creştină. Existau 30 de marinari pentru manevrarea pânzelor, căci cvineveremă avea o velatură uriaşă.
Denar – Moneda romană de argint cea mai răspândită. Un denar avea patru sesterţi. 6250 de denari făceau un talant.
diademă – Simbolul elenistic al suveranităţii. Era o panglică albă, lată de câţiva centimetri, purtată în jurul capului şi legată deasupra tâmplei. Cele două capete se terminau cu franjuri şi atârnau pe umeri.
Dionisos – Zeitate greacă, de origine tracă, caracterizată prin rituri orgiastice. La vremea respectivă, un zeu mult mai blând, patronul vinului şi al petrecerilor.
domine, domina – Stăpân, stăpână.
domus – Locuinţa de la oraş a unui om; desemna şi întreaga familie sau gospodărie a proprietarului.
druidism – Principala religie celtică, mistică şi animistă. Era respinsă de romani din cauza trăsăturilor ei specifice, în special sacrificiile umane ca parte a citirii augurilor.

duumvir – Unul dintre cei doi magistraţi romani care răspundeau de un oraş sau *municipium.*
Ecastor! — Înjurătură social acceptabilă folosită de femei; echivalentă cu „La naiba!”
Ecbatana – Actualmente Hamadan, oraş în Iran.
Edepol! – Înjurătură social acceptabilă folosită de bărbaţi; echivalentă cu „La naiba!”
Epir – Coasta de vest a Greciei, aproximativ Albania de astăzi.
eter – Partea superioară a atmosferei, străbătută de forţele zeilor, sau aerul din imediata apropiere a unui zeu. Însemna şi cerul albastru al zilei.
fasce – Un mănunchi cilindric de nuiele de mesteacăn, vopsite în roşu, legate strâns la un loc după un model în cruce, cu şireturi din piele. Era purtat de un om numit lictor şi indica gradul de *imperium* al acestuia: şase pentru pretor, douăsprezece pentru consul. La Roma, fascele aveau numai nuiele, care simbolizau puterea magistratului de a pedepsi, dar în afara oraşului se mai adăuga o secure cu un singur tăiş, care simboliza dreptul magistratului de a decapita. Mussolini a reînviat termenul, folosindu-l în partidul lui, de aici denumirea de „fascist”.
fasti – Listă de zile, ca în calendarul roman, sau o listă de consuli.
feliciter – „Noroc!” sau „Multă fericire!”
fiscus – Pungă de bani sau sac de bani: se referă la banii statului.
flamen – Preot roman cu o misiune specială. Existau trei *flamines* principali: Dialis (Jupiter); Quirinalis (Quirinus) şi Martialis (Marte). El şi soţia lui erau încătuşaţi de diverse tabuuri, mai *ales, flamen* şi *flaminica Dialis;* nu avea voie să vadă morţi, să atingă fier, să folosească drept accesorii noduri sau catarame şi multe altele. Flamen purta o capă circulară ca un poncho, *laena* şi *apex,* un coif strâmt din fildeş, deasupra căruia se afla o ţepuşă în care era înfipt un disc de lână.
forum – Loc public roman de întâlnire, denumire aplicată şi principalelor pieţe de carne, de fructe, de peşte etc.
Gades – Actualmente Cadiz, în Spania.
Galatia – în secolul al III-lea î. Hr., o enclavă de gali situată în regiunile cu iarbă bogată din Anatolia, între râurile Sangarius şi Halyz. Fosta ei capitală, Ancyra, a devenit astăzi Ankara.
Galia – Orice regiune locuită de populaţii celtice era o Galie. Romanii nu-i numeau pe aceşti oameni celţi, ci gali.
Galia cu păr lung – Numită astfel pentru că locuitorii ei purtau părul foarte lung, semn de barbarism. Era vorba, în linii mari, de teritoriul actual al Franţei şi al Belgiei, fără

valea Ronului şi coasta mediteraneană. Populaţiile respective erau tribale, formate din celţi şi belgi.
Galia Italică – Partea de nord a Italiei: toată porţiunea dintre Alpi şi începutul lanţului Apeninilor. Zonă foarte fertilă, scăldată de Pad. Bogăţiile ei erau greu de exportat, din cauza Munţilor Apenini şi a vânturilor puternice de pe mare.
gens humana – specia umană.
Gerrae! – Fleacuri, prostii!
gigă – Vehicul roman cu două roţi. Era trasă de catâri, în orice număr, de la unu la patru.
glans, glandes – Ghindă. Folosit şi pentru a denumi proiectilele în formă de ghindă care erau trase cu praştia; însemna şi glonţ.
gorgonă – Monstru mitic de sex femeiesc. Părul ei era din şerpi vii şi privirea ei transforma toţi oamenii în stânci. Existau trei gorgone surori, dar numai privirea Gorgonei Meduza transforma oamenii în stâncă.
Halys – Râul Kizil Irmak din Turcia Centrală.
hârtie faniană – Un om de afaceri roman, pe nume Fannius, a inventat un procedeu prin care transforma hârtia de papirus de calitate inferioară în ceva foarte apropiat de tipul cel mai scump. A făcut o avere imensă.
Hellespont – Strâmtorile dintre Europa şi Asia, între Marea Marmara şi Marea Egee. Astăzi, Dardanele.
herm – Piedestal ornamentat cu organe genitale masculine. În vremurile creştine, piedestalele acestea au fost distruse pentru că se considera că prezentarea organelor genitale este o obscenitate.
hostis – Duşman al statului roman. Cetăţeanul declarat *hostis* era deposedat de toate averile şi de cetăţenie, eventual, i se lua şi viaţa.
ide – Una dintre cele trei zile numerotate din calendarul roman. Ele cădeau pe treisprezece în ianuarie, februarie, aprilie, iunie, sextilis (august), septembrie, noiembrie şi decembrie. În martie, mai, iulie şi octombrie, cădeau pe cincisprezece.
Ilium – Denumirea romană a cetăţii Troia.
Illyricum – Coasta de est a Mării Adriatice, cuprinzând şi uscatul. Istria, Liburnia şi Dalmaţia.
imperator – Comandant al unei armate romane. La vremea respectivă, se referea numai la acei comandaţi care erau proclamaţi „imperator” pe câmpul de luptă. Aceasta le dădea dreptul să-şi organizeze un marş triumfal.
imperium – Grad de autoritate cu care era învestit un magistrat. Numărul de lictori, care mergeau înaintea unui magistrat indica ce *imperium* deţine: şase pentru pretor, doisprezece pentru consul.

imperium maius – *Imperium* nelimitat, atât de înalt, încât deţinătorul lui era mai presus de oricine, în afară de dictator, atât în Roma, cât şi în provincii.
inept – Tâmpit, idiot, retardat mental.
insula – Însemna insulă, dar şi o clădire înaltă cu mai multe apartamente, care era întotdeauna înconjurată de alei.
Insula Corcyra – Actualmente insula Corfu, în largul coastei adriatice a Greciei.
irrumator – O insultă cumplită: un bărbat care făcea o felaţie altui bărbat, stând pentru aceasta în genunchi în faţa lui.
Italia – La vremea respectivă, numai partea sudică a „cizmei”. Se termina la Arno şi Rubicon.
iugerum – Unitate latină de suprafaţă. Un *iugerum* era egal cu 0,623 acri sau 0,252 hectare.
Iulius – Vechea lună romană *Quinctilis* a devenit *Iulius,* după ce Iuliu Cezar a fost asasinat şi zeificat.
larii permarini – Zeii despre care romanii credeau că îi protejează atunci când călătoresc pe mare.
larii şi penaţii – Zeii casnici la romani şi zeii câmpurilor – ai grânarelor şi depozitelor de alimente, ai tuturor obiectelor care asigurau confortul familiei.
laserpicium – Substanţă obţinută dintr-un arbust din nordul Africii. Se folosea pentru uşurarea digestiei după excese alimentare şi era foarte scump.
latifundium – Suprafaţă mare de teren, de regulă, public, dat în arendă mai mult pentru păşunat decât pentru cultivat. Latifundiile erau motivul principal pentru care Italia nu reuşea să-şi asigure singură grâul.
lectus medius – Canapelele romane pentru servitul mesei, aranjate faţă în faţă în formă de U, pe care se puteau aşeza de la trei la cincisprezece persoane. Canapeaua gazdei, *lectus medius,* forma baza literei U.
legat – Adjunct al generalului sau al comandantului în armata romană.
legiune – Cea mai mică unitate din armata romană, capabilă să lupte independent. Legiunea era dotată cu tot ce trebuie pentru a fi absolut independentă. Efectivul complet al unei legiuni era de 4800 de soldaţi, împărţiţi în 10 cohorte de câte 6 centurii; ea avea şi 1200 de necombatanţi, slujitori ai cetăţenilor romani, şi 60 de centurioni, plus artificieri şi artilerişti. Dispunea de 600 de catâri, ca animale de tracţiune, şi 60 de căruţe trase de boi pentru transportul de aprovizionare.
lemuri – Umbre ale celor care fuseseră cândva în viaţă. Creaturi imaginare din lumea subpământeană.
lex – Lege. De regulă, numele persoanei care promulga o lege era ataşat la titlul acesteia: Lex Ogulnia, Lex Annia etc.

Lex Voconia – Lex Voconia de mulierum hereditatibus „Legea Voconia cu privire la moştenirile femeilor”, lege adoptată în 169 î. Hr. care limita drastic dreptul femeilor de a moşteni o avere mare. Senatul o putea modifica prin decrete.

libert – Sclav eliberat. Acesta trebuia să poarte o bonetă conică, numită „boneta libertăţii”. Dacă fostul lui stăpân era roman, el intra automat în clientela acestuia şi nu avea prea multe drepturi. Putea să câştige bani şi să avanseze astfel într-o clasă superioară.

liburnică – Corabie numită astfel pentru că era folosită de piraţii din Liburnia. Dimensiunile ei exacte sunt greu de stabilit, dar Agrippa a utilizat liburnicele în luptele navale, ceea ce înseamnă că trebuie să fi avut aproximativ dimensiunea unei trireme. Era acoperită şi putea transporta un număr important de luptători marini. Era foarte uşor de manevrat şi rapidă în înaintare.

Liguria – Regiunea maritimă muntoasă dintre Galia Italică şi provincia Galia. O zonă săracă, vestită datorită lânii, transformată în postav şi mantale impermeabile.

locus consularis – Locul consular: locul din partea dreaptă de pe canapeaua gazdei, cel mai important.

Macedonia – Ajungea până la coasta de est a Mării Adriatice, mai jos de Illyricum, mergea spre est peste Munţii Candavia şi se termina la râul Strymon. În Antichitate, era mult mai mare decât astăzi. Artera sa principală era Via Egnatia.

maiestas – Trădarea „mică”. Trădarea „mare”, *perduellio,* ducea la o moarte deosebit de crudă, în timp ce *maiestas* se putea solda numai cu exilul din Roma şi confiscarea averii.

maniplu – În vremurile mai vechi, unitatea tactică a legiunii. Ea cuprindea două centurii. Gaius Marius a fost cel care a ridicat cohorta la nivelul de unitate tactică supremă.

Mare Nostrum – „Marea Noastră”, denumire dată de romani Mării Mediterane.

Marea Euxină – Marea Neagră.

Massilia – Marsilia de astăzi.

Mauretania – Astăzi, Maroc.

mediem – Joc de cuvinte între *medius* „mijloc” şi *medicus* „medic”, pentru a desemna degetul mijlociu, folosit pentru examinările rectale; de aici sensul de insultă.

meretrix – Târfă.

meum mei – „Mierea mea”, expresie de alintare.

modius – Măsura romană obişnuită pentru grâu. Cântărea aproximativ 6,5 kg şi era suficientă pentru a se face o pâine pe zi, timp de şase zile. Raţia gratuită de grâu era de cinci *modii* pe lună. Măsura grecească, *medimus,* consta din cinci *modii.*

mos maiorum – Dreptul strămoşilor, ordinea stabilită a lucrurilor. Reprezenta dreptul nescris al pământului.
municipium – District care nu se bucura de autonomie totală.
Mutina – Oraş pe Via Aemilia, în Galia Italică. Astăzi, Modena. Făcea parte din clientela lui Marc Antoniu.
Narbo – Astăzi Narbonne, în Franţa.
nefas – Sacrilegiu.
nemes – Parură pentru cap la egipteni, alcătuită dintr-o pânză trecută pe frunte şi legată la ceafă, fluturând ca nişte aripi de ambele părţi, peste urechi.
none – Una dintre cele trei zile numerotate ale lunii la romani. Dacă idele cădeau pe treisprezece, nonele cădeau pe cincisprezece; dacă idele cădeau pe cincisprezece, nonele cădeau pe şaptesprezece.
numen – Zeii romani originali nu aveau chip, nici sex şi erau înţeleşi ca forţe, nu ca entităţi. Ei guvernau totul, de la deschiderea şi închiderea unei uşi, până la ploaie şi vânt, război şi prosperitate publică. Nu aveau mitologie. Relaţia cu aceste forţe era de luptă şi respingere între universul oamenilor şi cel al zeilor, de unde derivă şi obiceiul romanilor de a încheia contracte între zei şi oameni.
nundinum – Săptămâna romană avea opt zile, a opta zi fiind întotdeauna zi de târg numită *nundinus.* În Forumul Roman era afişat un calendar al acestor zile.
oppidum – Fortăreaţă galică, considerată de romani foarte urâtă.
Palus Asphaltites – Moarea Moartă, numită astfel datorită faptului că producea bulgări de bitum care puteau fi „pescuiţi” din apă şi reprezentau o marfă foarte căutată.
Paraetonium – Probabil, oraşul de astăzi Mersa Matruh, aflat în vestul Egiptului.
parţii – Populaţie care locuia la est de Marea Caspică. Regatul părţilor era uriaş: se întindea de la Ind până la Eufrat. Cea mai mare parte era un ţinut neospitalier.
Patrae – Astăzi Patras, localitate în Golful Corint din Grecia.
părinţi conscripţi – La vremea respectivă, un titlu onorific pentru senatori. Îşi avea originea la regii Romei care îi numeau pe membrii consiliului lor „părinţi”. Mai târziu, când erau aleşi de cenzori, erau consideraţi înscrişi împreună („conscriptus”) în liste.
phalerae – Decoraţie pentru bravură militară, reprezentând un disc ornamental din aur sau argint, purtat peste scut sau peste cămaşa de zale.
Pharsalus – Localitate în Tesalia din Grecia, unde Cezar l-a învins pe Pompei cel Mare.
Phraaspa – Localitate aflată undeva în apropiere de oraşul modern Zanian din Iran.

Picenum – Zona din Italia de est, vestită pentru că dăduse diverse personalităţi turbulente; oamenii originari de aici erau priviţi cu dispreţ de romani şi de gali. Pompei cel Mare era originar din Picenum.
pilum – Suliţa romană. Avea un cap mic piramidal şi o tijă de fier care reprezenta jumătate din lungimea ei; aceasta era fixată într-un tub de lemn cu un cui slab care se rupea atunci când suliţa se înfigea în duşman, acesta nemaiputând s-o arunce înapoi. A fost inventată de Gaius Marius.
plebe – Marea majoritate a populaţiei romane era alcătuită din plebei; patricienii erau foarte puţini la număr în perioada în care se desfăşoară acţiunea în cartea de faţă.
plethron – Unitate de măsură grecească pentru suprafaţă.
pomerium – Limita sacră a cetăţii Roma, marcată de pietre numite *cippi* şi diferită de zidurile serviene; Colina Aventină şi Capitoliul se aflau în afara ei. Din punct de vedere religios, Roma însăşi exista numai în interiorul acestui *pomerium;* tot ceea ce era în afara ei era considerat teritoriu roman.
pontifex – Preot roman, membru al Colegiului Pontificilor. Capul acestui colegiu era Pontifex Maximus, care locuia împreună cu Virginele Vestale în *Domus Publica,* ce aparţinea statului. Preotul purta o togă cu dungi roşii cu purpuriu.
praefectus fabrum – Persoana care cumpăra articolele necesare pentru echiparea armatei romane, de la ţăruşi pentru corturi la catâri şi cămăşi de zale, alimente şi îmbrăcăminte. De regulă, acesta era un civil, de profesie bancher.
pretor – Al doilea magistrat ca importanţă din Roma, deţinător de *imperium.* Îndatoririle lui se refereau la tribunal şi litigii. Avea un mandat de un an şi şase lictori.
proletari – Oameni săraci, care nu puteau oferi Romei nimic altceva decât propriii copii. După Gaius Marius, situaţia s-a schimbat întrucâtva şi proletarii au putut deveni soldaţi.
pronuba – Principalul asistent al miresei în timpul ceremoniei de căsătorie.
proscriere – Deposedarea unei persoane de avere, eventual şi de cetăţenie, uneori chiar şi executarea. De regulă, erau cei care pierdeau un război civil. Lista proscrişilor se afişa în Forumul Roman.
provincie – Regiune care aparţinea Romei şi era guvernată direct de Roma.
publicani – Companie contractată de trezorerie pentru a colecta taxele şi impozitele dintr-o provincie. Publicanii colectau întotdeauna mai mulţi bani decât stipula trezoreria, aşadar, această ocupaţie era extrem de profitabilă.

purpuriu de Tyr – Cea mai scumpă şi mai râvnită dintre toate vopselele roşii. Era făcută dintr-o scoică *murex* din apropierea oraşului Tyr din Siria.Culoarea era aproape neagră, dar avea irizaţii subtile de roşu purpuriu.

quin taces – Gura! Taci!

rege client – Rege care îşi închina regatul Romei sau unui roman.

Rex Sacrorum – Pe vremea regilor romani, acesta era preotul superior. Funcţia era deţinută chiar de rege. Când a apărut Republica, liderii acesteia au inventat funcţia de *Pontifex Maximus,* care îl depăşea în rang pe *Rex Sacrorum,* o soluţie tipic romană.

Rhegium – Actualmente Reggio, localitate aflată în extremitatea sudică a Italiei.

Rhenus – Rin.

Rhodanus – Ron.

rostra – Podium înălţat în forum, folosit pentru oratorie şi conducerea adunărilor numeroase. Era numit astfel după ciocul corăbiilor care decorau coloana de lângă el *(rostrum,* pl. *Rostra).*

Rubicon – Graniţa de est a Italiei propriu-zise. Cercetătorii moderni nu sunt de acord în privinţa identităţii acestui râu, căci în jurul Ravenei au fost efectuate ample lucrări de drenaj.

saltatrix tonsa – „Dansatoare tunsă”. Bărbat care purta straie femeieşti şi îşi vindea serviciile sexuale într-un loc public. Exista o lege, *Lex Scantinia,* conform căreia era o infracţiune majoră.

satrapie – Teritoriu aparţinând unui suzeran sau domnitor, dar administrat ca entitate distinctă în numele suzeranului. Persoana care conducea o satrapie se numea satrap. Era o formă partă sau orientală de regat-client.

scaun *curule* – Magistraţii şedeau pe un scaun pliant sculptat din fildeş, numit scaun *curule.* Când era întins, picioarele lui formau un X. Nu avea spătar, ci doar rezemătoare scunde pentru braţe. Numai consulii şi pretorii aveau voie să-l folosească.

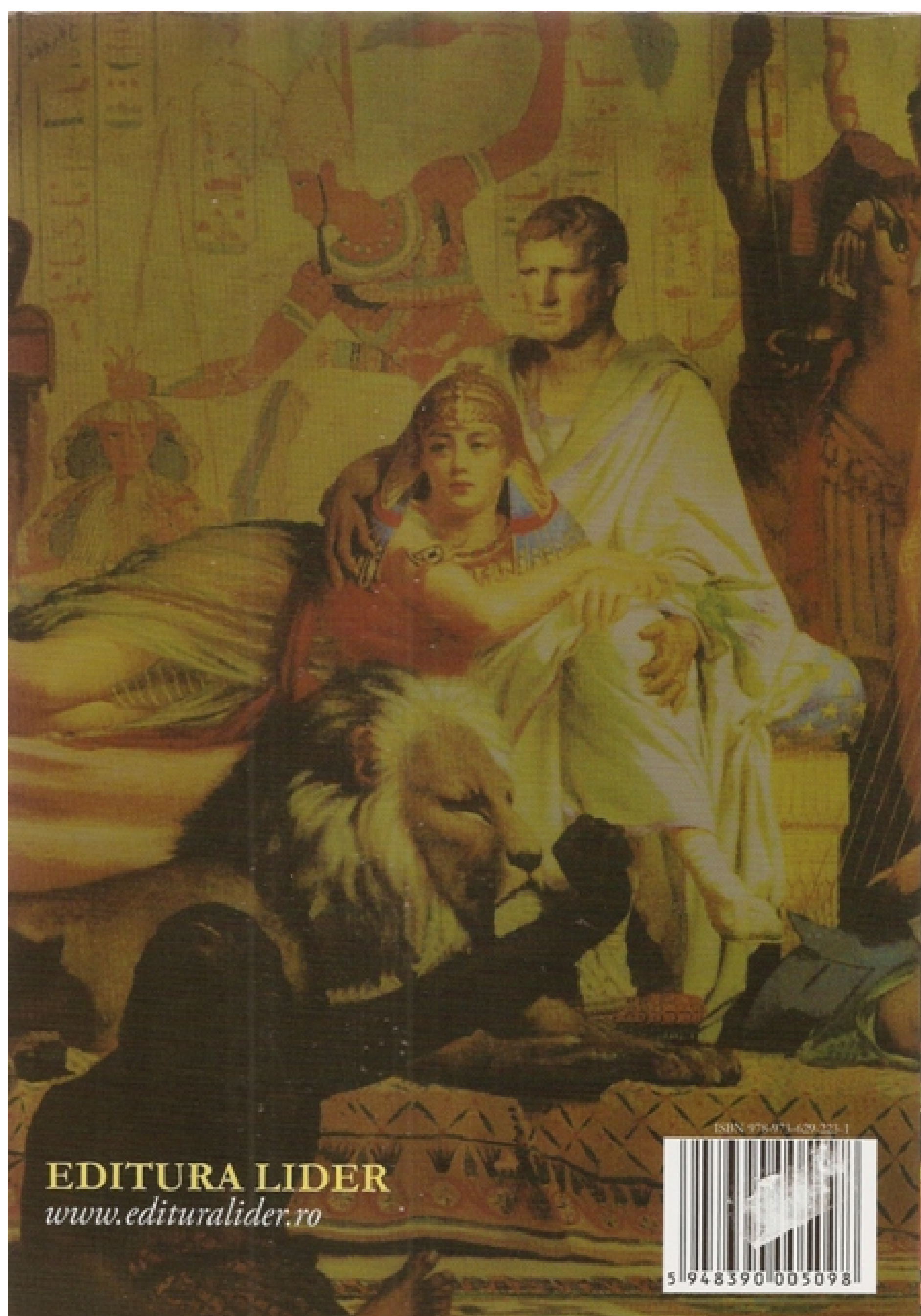
senat – Camera superioară. La vremea respectivă, avea o mie de membri, care erau admişi fie prin alegeri ca chestori, fie numiţi de cenzori sau de triumviri. Senatul nu putea adopta legi, ci numai decrete referitoare la adoptarea unei legi; puterea legislativă aparţinea Adunărilor, acum practic defuncte. Triumvirii erau cei care făceau legile.

senatus consultum – Decret emis de Senat. Nu avea putere de lege.

Serapis – Zeu hibrid aparte, inventat pentru cetăţenii Alexandriei de primul Ptolemeu şi, pe atunci, marele preot al lui Ptah, un anume Menatho. Scopul lui era să

contopească ideile religioase egiptene cu cele greceşti, astfel încât Alexandria să poată avea un zeu local de origine greacă convenabilă. Incinta lui sacră se afla la Rhakotis, cea mai sărăcăcioasă zonă a oraşului, o aluzie la faptul că Serapis ar fi zeul clasei de jos.
sestert – Monedă măruntă din argint, unitatea monetară oficială de ţinere a evidenţelor contabile la romani. Patru sesterţi făceau un dinar; 25.000 de sesterţi echivalau ca un talant.
sinus – Golf. Sinus Arabicus – astăzi Marea Roşie. Sinus era şi un fald al togii, situat pe coapsa dreaptă; se folosea ca buzunar pentru hârtii şi batistă. Bărbaţii purtau însă o pungă pentru bani ataşată strâns de cureaua tunicii.
socius – Cetăţean liber sau libert care locuia pe teritoriul Romei, dar nu era cetăţean roman; soţ.
Sol Indiges, Tellus şi Liber Pater – Treimea zeilor romani care guverna jurămintele. Dacă erau invocaţi aceştia, şi cei mai cinici romani respectau jurământul, indiferent cu ce preţ.
Subura – Declivitate între Colina Viminală şi Eschilină din Roma. Era locuită de oamenii cei mai săraci, dar Suetoniu susţinea că aici copilărise Cezar.
suffect consul – Consul numit de Senat, şi nu ales; era ultima soluţie la moartea unui titular sau în alte împrejurări grave, dar în timpul triumviratului devenise o modalitate de recompensare a loialităţii.
sui iuris – Deţinând controlul deplin al afacerilor şi destinului său. Termen folosit pentru a desemna femeile care îşi administrau singure averea.
tace, quin taces – Gura! Taci!
tacete! – Gura! Tăceţi!
tactici fabiene – Denumite astfel după Fabius Maximus Cuntactor, care a hărţuit armata lui Hannibal timp de şaptesprezece ani prin toată Italia, fără a-i oferi posibilitatea să dea o bătălie. Înseamnă evitarea unei lupte.
talent – Prin tradiţie, greutatea pe care putea s-o ducă un bărbat în spate – aproximativ 25 kg.
Taprobane – Insula Sri Lanka (Ceylon).
transportor – Vas destinat transportului de trupe. Dacă era gol, avea un echipaj de vâslaşi; dacă era ocupat de legionari, aceştia trebuiau să vâslească. Şi pentru că legionarilor le era frică de mare, generalii lor considerau că era bine să le dea ceva de făcut.
tribun al plebei – Magistrat care, deşi era ales, nu reprezenta întreg poporul roman, ci numai plebea. Aceasta însemna că tribunii plebei nu aveau niciun fel de *imperium.* Cu toate acestea, erau inviolabili şi sacrosancţi în exercitarea funcţiilor lor şi aveau o armă politică redutabilă: dreptul de

veto, pe care şi-l puteau exercita împotriva oricărei legi, acţiune sau magistrat.
triumf, marş triumfal – Un general roman aclamat de trupele lui ca imperator pe câmpul de luptă avea dreptul să ceară Senatului să-i organizeze un marş triumfal, cerere foarte greu de refuzat.
Via Egnatia – Marele drum comercial de est alcătuit din două ramuri, una pornind de la Dyrrachium şi alta de la Apollonia de pe coasta Mării Adriatice care se uneau la un moment dat şi mergeau apoi aproximativ o mie de mile traversând Macedonia şi coasta Traciei până în Bizanţ spre nord şi la Hellespont spre sud. A fost construit în preajma anului 146 î. Hr. de către romani, pentru a facilita mişcarea trupelor.
vicus – Stradă în oraş, mai mică şi mai puţin importantă decât o cale sau via. O stradă care mergea în sus se numea *clivus.*
vilă – Reşedinţa la ţară a unui nobil, care cuprindea o casă impunătoare şi o grădină de mari proporţii. Vechiul Muzeu Getty de la Malibu, din California, a fost o admirabilă reconstrucţie a vilei lui Piso, socrul lui Iuliu Cezar, din Herculaneum şi a reprezentat o adevărată minune a lumii.
vultur – Când Gaius Marius a recrutat pauperii în armata sa, a dat fiecărei legiuni un vultur de argint care era purtat în mod solemn de *aquilifer* şi a introdus venerarea vulturului pentru a oferi acestor trupe fără proprietăţi ceva tangibil pentru care să lupte.

ISBN 978-973-629-223-1
EDITURA LIDER
www.edituralider.ro
5 948390 005098

[1] Localitate în nord-estul Macedoniei, unde s-a dat în anul 42 î.Hr. lupta între Marc Antoniu şi Octavian, pe de o parte, şi asasinii lui Iuliu Cezar, Brutus şi Caius, pe de altă parte (n. trad.).

[2] Marele drum comercial care traversa Peninsula Balcanică de la vest la est, construit în preajma anului 146 î. Hr. (n. trad.).

[3] În latină: *Mare Nostrum,* nume dat de romani Mării Mediterane (n. trad.).

[4] Vechi ţinut din Asia Mică, în zona care înconjoară astăzi oraşul Ankara. Colonizată de triburi celtice în sec. III î.Hr., a devenit provincie romană în anul 25 î.Hr. (n. trad.).

[5] Ţinut în nordul Asiei Mici, pe ţărmul Mării Negre (vezi harta) (n. trad.).

[6] Senatus Populusque Romanum (n. trad.).

[7] *Sella curulis,* scaun de fildeş cu picioare curbate şi încrucişate în formă de X pe care aveau dreptul să şadă numai persoanele de vază ale Imperiului Roman (n. trad.).

[8] Disc sculptat din metale preţioase purtat pe piept ca medalie de soldaţii Imperiului Roman (n. trad.).

[9] Brăţări ale înţelepciunii şi sincerităţii (n. trad.).

[10] Un fel de turban de pânză purtat de faraonii egipteni peste coroană (n. trad.).

[11] Canapea pe care stăteau aşezaţi oaspeţii la masa în formă de U (n. trad.).

[12] În mod tradiţional, atât cât putea căra un bărbat în spate, adică aproximativ 25 kg (n. trad.).

[13] Sistem de irigaţie dezvoltat iniţial în Mesopotamia, constând dintr-un cadru vertical de care este suspendată o pârghie lungă cam la o cincime din lungimea ei. La capătul lung, se află o găleată care se afundă în apă, iar la capătul scurt, o contragreutate. Găleata se scufundă în apă, apoi printr-o mişcare laterală pârghia este îndreptată spre canalele în care trebuie vărsată apa, iar efortul necesar este considerabil diminuat (n. trad.).

[14] Spadă (n. trad.).

[15] Suliţă (n. trad.).

[16] Lance (n. trad.).

[17] Sandalele împletite ale legionarilor romani (n. trad.).

[18] Sos preparat din peşte mărunt, foarte apreciat de antici (n. trad.).

[19] Corabie cu cinci rânduri de vâsle (n. trad.).

[20] Călăreţ îmbrăcat în zale (n. trad.).

[21] Zonă din Italia de est ai cărei locuitori erau priviţi de sus, fiind consideraţi bădărani şi necivilizaţi (n. trad.).

[22] *Edepol (e + deus + Pollux)* – interjecţie în limba latină, însemnând aprox. „pe toţi zeii!” (n. trad.).

[23] Perioada dintre o zi de târg şi alta, aproximativ o săptămână (n. trad.).

[24] Dreptul strămoşilor, drept nescris al pământului (n. trad.).

[25] Duşman al statului roman. Dacă era declarat *hostis,* cetăţeanul era deposedat de toate averile şi de cetăţenie, eventual, i se lua şi viaţa (n. trad.).

[26] Autoritate nelimitată (n. trad.).

[27] *Murus Servii Tullii* „Zidul lui Servius Tullius” era un zid de apărare construit în jurul Romei la începutul secolului al IV-lea î. Hr. Avea 3,6 în grosime, 11 km lungime şi peste douăsprezece porţi (n. trad.).

[28] Termen folosit de Iuliu Cezar pentru a descrie aşezările întâlnite de el în Galia, folosit astăzi pentru a desemna oraşele mari preromane din Europa Occidentală şi Centrală. Multe *oppida* au fost iniţial forturi, dar nu au avut toate funcţiuni defensive (n. trad.).

[29] În vechea Romă existau cinci clase şi apartenenţa la ele era stabilită de către cenzori, în funcţie de averea persoanei. Clasa a cincea era clasa celor cu cele mai mici venituri (n. trad.).

[30] Cisternă sau rezervor în locuinţele romane, aşezat în atrium sau în peristil pentru a primi apa de ploaie de pe acoperiş, prin intermediul aşa-numitului *compluvium.* De regulă, acesta era ornamentat cu modele florale şi lucrări de artă dispuse în jurul lui (n. trad.).

[31] Spaţiu de deasupra curţii locuinţelor romane, lăsat neacoperit şi prin care apa de ploaie curgea şi se aduna în *impluvium* (n. trad.).

[32] Teritoriu care se întindea în centrul şi sudul Italiei, învins definitiv de Roma în urma războaielor din anii 343-290 î. Hr. (n. trad.).

[33] În mitologia greacă şi romană, tovarăşul credincios al lui Eneas din Eneida lui Virgiliu (n. trad.).

[34] Una din cele trei zile numerotate ale lunii la romani. Dacă idele cădeau pe treisprezece, nonele cădeau pe cincisprezece; dacă idele cădeau pe cincisprezece, nonele cădeau pe şaptesprezece (n. trad.).

[35] Caius Asinius Pollio (65 î. Hr. – 4 d. Hr.) a fost orator, poet, dramaturg, critic literar şi istoric roman; lucrările lui s-au pierdut, dar au oferit foarte mult materiale pentru alţi istorici, ca Plutarh. A fost patronul lui Vergiliu şi prieten cu Horaţiu. Ambii i-au închinat poeme (n. trad.).

[36] Aulus Hirtius (cea 90-43 î. Hr.) unul dintre consulii din Roma antică, imediat după asasinarea lui Iuliu Cezar, scriitor, autor de lucrări despre război şi armată.

[37] Hârtie reciclată din hârtia originală de papirus, mult mai ieftină decât aceasta, obţinută printr-un procedeu inventat de un anume Fannia (n. trad.).

[38] Măsura romană obişnuită pentru grâu. Cântărea aproximativ 6,5 kg (n. trad.).

[39] Familiile ilustre de la Roma posedau cai publici, cumpăraţi de Senat (n. trad.).

[40] Deţinând controlul deplin al afacerilor şi destinului său; termen folosit în legătură cu femeile care îşi administrau singure averea (n. trad.).

[41] Matroană romană cu o soartă deosebit de tragică de care nu s-a plâns niciodată. A fost un exemplu de forţă morală, ceea ce i-a câştigat statutul de zeiţă, căci întruchipa tot ceea ce ar fi trebuit să fie o femeie romană, dar ceea ce era numai rareori (n. trad.).

[42] Trădarea „mică”. Trădarea „mare”, *perduellio,* ducea la o moarte deosebit de crudă, în timp ce *maiestas* se putea solda numai cu exilul din Roma şi confiscarea averii (n. trad.).

[43] Adunarea bărbaţilor care puteau să voteze. Pe timpul Republicii Romane, aceasta era locul obişnuit pentru adunarea legislativă, situat la marginea Forumului Roman, în care se întrunea şi lucra Senatul (n. trad.).

[44] Magistratul roman care răspundea şi de aprovizionarea oraşului cu grâu (n. trad.).

[45] Cuvânt de origine greaca însemnând „pene”; acestea erau fâşii de material flexibil, de regulă, suprapuse în mai multe straturi (ca penele), care atârnau de la brâu în jos şi de la umeri, purtate de centurioni în armata romană de la sfârşitul republicii şi începutul perioadei imperiale (n. trad.).

[46] *Municipium* era un oraş de rangul doi în Roma antică, inferior ca statul faţă de *colonia,* dar care avea dreptul de autoguvernare (n. trad.).

[47] Sala de şedinţe a Senatului (n. trad.).

[48] Decret emis de Senat (n. trad.).

[49] Posterior, şezut (n. trad.).

[50] Companie contractată de trezorerie pentru a colecta taxele şi impozitele dintr-o provincie (n. trad.).

[51] Togă tivită (n. trad.).

[52] Galeră de război foarte răspândită, ulterior considerată prea mare şi prea greoaie, deşi avea avantajul unei greutăţi masive şi capacitatea de a transporta şi infanterie, şi artilerie. Avea câte cinci oameni la fiecare vâslă sau cinci oameni distribuiţi la cele trei vâsle ale unei bănci (n. trad.).

[53] Provincie în nordul Asiei Mici (n. trad.).

[54] Facţiunea ultraconservatoare a Senatului (n. trad.).

[55] Sistem de încălzire sub pardoseală la vechii romani (n. trad.).

[56] Lege votată de comitia curiata, adunarea cetăţenilor romani care vota legile şi alegea magistraţii (n. trad.).

[57] Cea mai veche şi mai strictă din toate formele de căsătorie la romani, care făcea imposibil divorţul (n. trad.).

[58] Principala asistentă a miresei în timpul ceremoniei de căsătorie (n. trad.).

[59] Făină sacră amestecată cu sare, presărată pe capul victimelor sau al mirilor (n. trad.).

[60] Insula Sri Lanka (n. trad.).

[61] Iubita mea (literal: mierea mea: n. trad.).

[62] *Carnifex* „călăul, măcelarul" (n. trad.).

[63] Persoană însărcinată cu echiparea armatei romane (n. trad.).

[64] Sabie (n. trad).

[65] Baston augural (n. trad.).

[66] Membru al familiei Ariarthes, regele Cappadociei (n. trad.).

[67] Cuvânt vulgar, însemnând organul sexual bărbătesc (n. trad.).

[68] Proiectile (n. trad.).

[69] Tânăr nobil care îşi petrecea anul obligatoriu de serviciu militar în calitate de cadet în slujba unui general (n. trad.).

[70] Încăpere, de regulă, din mănăstirile medievale destinată celor care copiau manuscrise (n. trad.).

[71] Trezoreria publică (n. trad.).

[72] Incinta sacră a Romei; prin tradiţie, se spune că ar fi fost brazda săpată de Romulus, atunci când a întemeiat oraşul (n. trad.).

[73] Unul dintre cei doi pretori din timpul Republicii Romane. El era cel care soluţiona procesele dintre cetăţenii romani, spre deosebire de celălalt pretor, *Praetor Peregrinus,* care se ocupa de procesele dintre romani şi străini.

[74] Sacrificator, executant al sacrificiilor (n. trad.).

[75] Asomator, cel care pregătea victima şi o lovea înainte de sacrificare pentru a o ameţi (n. trad.).

[76] Lemuri – umbre ale celor cândva în viaţă, creaturi imaginare din lumea subpământeană (n. trad.).

[77] Plantă aromatică din care se obţine un fel de răşină (n. trad.)

[78] Canapea care înconjura din trei părţi masa; prin extensie, încăperea în care se afla o astfel de mobilă; sufragerie (n. trad.).

[79] În vechea Romă, prostituatele înregistrate se numeau *meretrix,* în timp ce cele neînregistrate intrau în categoria mai largă de *prostibulae* (n. trad.).

[80] *Praefectus* era titlul oficial al unor funcţionari civili sau militari din timpul Imperiului Roman, a căror autoritate era obţinută prin delegare de la o autoritate superioară; *Prafectus fabrum* era ofiţerul care răspundea de *fabri,* adică de inginerii şi meşteşugarii prezenţi în armată şi de aprovizionare (n. trad.).

[81] Vulturul de argint, purtat în mod solemn de *aquilifier,* era simbolul legiunilor pauperilor, recrutaţi pentru prima dată în armata romană de Gaius Marius (n. trad.).

[82] În cel de-al doilea război punic, Hannibal a reuşit să traverseze cu armata sa Alpii, dar a ajuns în apropiere de Torino de astăzi cu numai jumătate din efective, din cauza războiului de hărţuire (n. trad.).

[83] *Auxiliares* – trupe care serveau armata romană fără a avea cetăţenie romană. De regulă, mergeau călare, dar puteau fi şi soldaţi pedeştri (n. trad.).

[84] Centurion primipilar – comandantul primei centurii (n. trad.).

[85] *Pilus prior* – centurionul senior al unei legiuni şi comandantul primei cohorte (unitatea de bază a legiunii romane), soldat de carieră şi consilier al legatului (n. trad.).

[86] Formaţie pe patru rânduri (n. trad.).

[87] Sandale din curele de piele cu o curea între degetul mare şi următorul deget de la picior, specifică legiunilor romane (n. trad.).

[88] Manta impermeabilă de obicei din piele, purtată de armata romană, oarecum echivalentul pe timp de război al togii pe timp de pace (n. trad.).

[89] *Miles Gloriosus* (literal: „soldatul lăudăros”) este un personaj tipic pentru comedia clasică latină, consacrat în special din piesa lui Plaut, *Miles Gloriosus,* în care Pyrgopolynices se laudă cu presupusele lui fapte glorioase de arme (n. trad.).

[90] Promontoriu în Sicilia, formând punctul extrem de sud-est al întregii insule (n. trad.).

[91] Actualmente Milazzo, oraş pe coasta de nord a Siciliei, aflat la 50 km de Mesina (n. trad.).

[92] Fostă cetate cartagineză întemeiată în anul 396 î. Hr., pe locul căreia se află acum localitatea Marsala (n. trad.).

[93] Ziua de la mijlocul lunii, conform calendarului roman (n. trad.).

[94] Prima zi a lunii, conform calendarului roman (n. trad.).

[95] Actualmente Taormina (n. trad.).

[96] Monede care au circulat în Asia Mică, mai ales în Pergamon, în sec. II şi I î.Hr. în valoare de aproximativ trei drahme sau trei dinari (n. trad.).

[97] *Pedarius* – senator de rang inferior care vota trecând dintr-o parte în alta, la dreapta sau la stânga (n. trad.).

[98] *Padres conscriptes* – nume dat senatorilor romani însemnând „părinţi înscrişi împreună” pe listele de senatori (n. trad.).

[99] *Capite censi* (literal: „cei numărați pe capete”) era un termen utilizat în Roma antică cu referire la pătura cea mai de jos a cetățenilor (n. trad.).

[100] Larii despre care romanii credeau că îi protejează atunci când călătoreau pe mare (n. trad.).

[101] Actualmente Capul Tenaron, loc temut pentru furtunile sale, căci se spune că pe aici a intrat Hercule în infern, unde l-a capturat pe câinele Cerber, ultima din cele douăsprezece munci ale sale (n. trad.).

[102] *Oedip Rege,* tragedie de Sofocle, jucată pentru prima dată în preajma anului 429 î. Hr., făcând parte din *Ciclul Teban,* și considerată drept prototip al tragediei grecești (n. trad.).

[103] Bunica (în limba latină în original: n. trad.).

[104] Numele inițial al orașului Alexandria, înainte de a fi redenumit așa de Alexandru cel Mare. Cercetările recente susțin că acesta nu a întemeiat orașul, ci numai l-a renovat, el având o vechime de peste două milenii sub vechea lui denumire (n. trad.).

[105] Cubit – veche măsură de lungime, egală cu lungimea antebrațului de la vârful degetului mijlociu la cot, aproximativ 43-56 cm (n. trad.).

[106] Manta de iarnă purtată peste tunică (n. trad.).

[107] Tiară sau diademă (n. trad.).

[108] Măsură greacă de capacitate, echivalentă cu 51,84 litri (n. trad.).

[109] Denumirea latină a puterii unei zeități sau spirit despre care se credea că animă un loc sau un obiect (n. trad.).

[110] Sculptor, pictor și arhitect grec, considerat drept cel mai mare dintre toți sculptorii clasici. A proiectat templul zeiței Atena de pe Acropola din Atena (Athena Parthenos) și statuia uriașă a lui Zeus Șezând de la Olimpia, în secolul al V-lea î.Hr. Lucrările din Atena i-au fost comandate de Pericle (n. trad.).

[111] Cel mai cunoscut sculptor din Atica, în sec. al IV-lea î.Hr., primul care a sculptat nuduri de femei în mărime naturală (n. trad.).

[112] Brațul cel mai de vest al Nilului, numit astfel după orașul Canopus, aflat la vărsarea lui în mare, principalul port prin care se desfășura comerțul cu Grecia, înainte de întemeierea Alexandriei (n. trad.).

[113] Vopsea roșcat-portocalie obținută din frunzele uscate ale plantei cu același nume, folosită în Orientul Mijlociu în cosmetică și tăbăcărie (n. trad.).

[114] Instrument folosit pentru a măsura creșterea nivelului apelor Nilului, constând dintr-o cameră pentru apă cu un pilon gradat (n. trad.).

[115] Originari din Liburnia, ținut pe coasta Dalmației (n. trad.).

[116] Piață de mărfuri (n. trad.).

[117] *Insulla* – clădire înaltă cu mai multe apartamente în vechea Romă (n. trad.).

[118] Adolescent repartizat pe lângă un anumit general; literal „tovarăș de cort” (n. trad.).

[119] Actualmente Milano (n. trad.).

[120] Supleant, consul care îl înlocuia pe consulul ales când acesta murea sau își dădea demisia (n. trad.).

[121] Mănunchi de nuiele, simbol al funcției și autorității demnitarilor romani (n. trad.).

[122] Navele liburnice, inițial de origine iliro-dalmată, aveau o formă alungită, o singură velă dreptunghiulară, manevrabilitate și viteză foarte mari. Romanii le-au adoptat și le-au folosit pentru prima dată în lupta împotriva Cartaginei (n. trad.).

[123] Ordin de preoţi din Roma antică, întemeiat de Numa Pompiliu, care avea datoria de a proclama oficial pacea şi războiul şi de a confirma tratatele. Membrii ordinului mai îndeplineau şi funcţia de heralzi sau ambasadori itineranţi (n. trad.).

[124] Veche zeiţă romană a războiului, probabil de origine etruscă, identificată ulterior, ca funcţie, cu Marte. Ea îl însoţea pe acesta în lupte şi este reprezentată ca soră, soţie sau fiică a acestuia. Sărbătoarea ei se celebra pe 3 iunie. Era înfăţişată cu o sabie în mână, cu coif pe cap şi înarmată cu o suliţă şi o torţă (n. trad.).

[125] Incinta sacră a Romei antice. Din punct de vedere juridic, Roma exista numai în interiorul acestui *pomerium;* tot ceea ce se afla în afara lui era teritoriu care aparţinea Romei (n. trad.).

[126] Persoană obscenă (în limba latină în original; n. trad.).

[127] Petic, zdreanţă (în limba latină în original; n. trad.).

[128] Leviatan – monstru marin menţionat în Biblie; prin extensie, animal foarte mare, în special balenă, respectiv navă maritimă (n. trad.).

[129] Harpon (în limba latină în original; n. trad.).

[130] De la cuvântul lat. „aes” cu sensul derivat de „bani” (n. trad.).

[131] „Legea Voconia cu privire la moştenirile femeilor”, Lege introdusă în anul 169 î. Hr. de Q. Voconius, care interzicea celor cu proprietăţi în valoare de 100.000 de sesterţi să-şi lase averea unor femei. Această limită reprezenta averea necesară pentru ca persoana respectivă să poată face parte din clasa socială Comitia Centuriata şi era calificarea minimă pentru Ordinul Ecvestru. În timpul lui Octavian August, prin *Lex Popia Poppaea,* s-au garantat drepturi depline de moştenire pentru femeile căsătorite care aveau trei copii, dacă erau născute libere, sau patru, dacă erau liberte (n. trad.).

[132] Soţ (în limba latină în original; n. trad.).

[133] Cetăţean al Atenei a cărui reputaţie de mizantrop a devenit legendară. După cum susţine Plutarh, Timon a trăit în timpul războiului peloponeziac (sec. V î. Hr.). Era bogat şi şi-a cheltuit toată averea petrecând cu prietenii, care l-au părăsit când i s-au terminat banii. Atunci a fost silit să lucreze pe câmp, a găsit o oală cu bani şi prietenii au venit înapoi, dar de astă dată i-a hrănit cu bulgări de pământ. Această experienţă l-a făcut să devină mizantrop (n. trad.).

[134] Guvernatori de provincii în Egiptul antic (n. trad.).

[135] Amestec de mai multe săruri de sodiu şi nitraţi, folosit la îmbălsămare în Egiptul antic. Numele substanţei derivă de la Wadi El Natrun, localitate din Egipt al cărei nume în arabă înseamnă „Valea Nitratului” şi se explică prin prezenţa a opt lacuri diferite cu nitraţi în regiune (n. trad.).

[136] Otravă obţinută din planta omag *(Aconitum anthora),* cunoscută şi sub numele de mărul lupului (n. trad.).

[137] Drapel, steag (în limba latină în original; n. trad.).

[138] Purtător de însemne (în limba latină în original; n. trad.).

[139] Portdrapel, stegar (în limba latină în original; n. trad.).

[140] Spiritele strămoşilor considerate în Roma antică fantome malefice, exorcizate adesea prin ritualuri religioase speciale (n. trad.).

[141] Vopsea roşie-portocalie obţinută din frunzele uscate şi măcinate ale unui arbust din Orientul Mijlociu şi folosită în cosmetică şi în tăbăcărie (n. trad.).

Table of Contents